Շաբաթ - երկուշաբթի
ԱՊՐԻԼ - ՄԱՅԻՍ
30 - 2
SAMEDI — LUNDI
30 AVRIL 2 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.426

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

58e ANNÉE — No 15.426

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԴԴԷՄ ՃԱՀԱԳՈՐԾՈՒՄԻ ԵՒ ՃՆՇՈՒՄԻ

—×—

Անցեալէն ցայսօր կեղեքուող զանգուածներուն պռոթեկտումները՝ ճնշող, չահագործող եւ չղեցաղ վերնախաւերուն եւ իրաւակարգերուն դէմ, իրերայաջորդ ալիքներ կազմեցին:

Այն օրէն ասդին, երբ աւատատիրական կարգերու տարուկը, ինքնագիտակցութեան որոշ մակարդակին հասնելով կուրծք ցցեց եւ սուր ճօճեց իշխողնեդրան դէմ, աշխատաւորական չարժումը աստիճանական յառաջընթաց մը արձանագրեց:

Այս ճամբով է, որ ժամանակներու հոլովոյթին հետ, ընչազուրկ հասարակաթնութիւնները, - գիւղացիներ եւ բանուորներ, - իրենց արդար իրաւունքները պահանջեցին: Եւ չատ յաճախ զանոնք ապահովեցին:

Աշխատաւորութեան դասը, եթէ փաստօրէն պաշտօնականացաւ 1889 Յուլիսին, Փարիզ, Բ. Միջազգայնականին կողմէ, ապա, իրողութեան մէջ, այդ դասը՝ պահանջներու եւ պայքարներու դնով, մարդկային պատմութեան չափ հին եղաւ:

Այսօր, արդէն, սահմանափակուած են չահագործող, ճնշող դասակարգերուն անզուսպ մոլուցքները: Աշխատող բազմութիւնները ապահոված են բազմաթիւ իրաւունքներ:

Աշխատանքին տօնը, - Մայիս 1, - կոչուած է մէկ կողմէն այդ յիշեցումը կատարել եւ, միւս կողմէն, ցոյց տալ, թէ դեռ անհատասարութիւններ գոյութիւն ունին դասակարգերու միջեւ: Մանաւանդ հաստատել, թէ ընկերութեան մը հիմնաքարը աշխատող ձեռքը կը ներկայացնէ: Եւ, հետեւաբար, պէտք է դոհացում տալ անոր հիմնաւորուած ակնկալութիւններուն:

Ալլպէս, ընկերութիւնը կը դալարուի, կը հիւծի: Առնուազն՝ չարժուն աւազներուն մէջ կը խրի:

Ուրեմն՝ Մայիս 1-ը չէ՛ կորնչուցած իր իմաստը: Չէ՛ դարձած ժամանակավրէպ թուական:

Մանաւանդ, երբ նկատի կ'ունենանք, թէ 1983-ին իսկ, միլիոնաւոր մարդիկ, աշխարհի զրեթէ բոլոր անկիւնները, յատկապէս երրորդ Աշխարհին մէջ, ումպ մը ջուրի եւ չերտ մը հացի կարօտ կը մնան, թշուառութեան մէջ տառապելով: Սովերու եւ համաճարակներու զոհ դառնալով:

Աշխատանքի տօնը, խորքին մէջ նաեւ մարդկային իրաւունքներուն պահպանումին կը ծառայէ: Ցիշեցումի եւ պայքարի զոյդ ճամբաներով: Որովհետեւ, չմոռնանք, թէ դեռ չատ են այն ազդերն ու զանգուածները, որոնք օտար եւ չահախնդիր բռնակալ կրունկներու, կռնակներու տակ կը տապնային: Ենթակայ կը մնան բազմապիսի ճնշումներու: Ժողովուրդներու եւ մարդոց արժանաւորութիւնը խոցող դատապարտելի արարքներու:

Աշխատաւորութեան դասը կը յաղթանակէ միայն այնատեն, երբ քրտնող - աքնող եւ արտադրող դասակարգերը տէր կը դառնան իրենց բոլոր իրաւունքներուն: Երբ չահագործողները կը չքանան հրապարակէն:

Մանաւանդ, երբ ազդերն ու մարդիկ՝ խաղաղ գոյակցութեան մթնոլորտին մէջ, իրենց պատմական առաքելութիւնները կը չարունակեն իրականացնել, առանց որեւէ ճնշումի, կեղեքումի:

Ուրեմն, մինչեւ այդ բախտաւոր օրը, Մայիս 1-ը կը մնայ խորհրդանիշը արդարութեան ի խնդիր մղուած պայքարին:

Ժ. Մ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԱՄՆԵԻ ՀԻՆԳ ահաբեկչական արարք - ներ կատարուեցան Հինգշաբթիէն Ուր - բաթ լուսնալիք գիշերը Փարիզ, Մարսէյլ եւ Լիօն - ան - Փրովանս: Հինգ ռումբեր պայթեցան փարիզեան կայարանները՝ Սէն - Լազար, Օռթերլից, Կառ դը Լ'Էսթ, Կառ տիւ Նորտ, Ինվալիտ: Թիրախներն էին, ընդհանրապէս դրամատուներ, բայց արարքներու հեղինակները ապարդիւն ալ կարդացած են Հանրային Ապահովութեան ենթանախարարին՝ Ժ. Ֆրանչէսքիի, ռումբ մը դնելով Ալֆորվիլի քաղաքապետարանը, բայց կարելի եղած է առնին խածատել: Ուրբաթ առաւօտ Քարսիքայի ազատագրական ճակատի անուանով, մէկը ափ եղած էր արարքներուն, հեռաձայնելով մամուլի Ֆրանսական գործակալութեան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ այլեւս մահապատիժը չի կրնար վերահաստատուիլ: Արդարեւ, կառավարութիւնը առաջքն առնելու նը - պատակով նման կարելիութեան մը, եթէ, օր մը, երեսփոխանական մեծամասնութիւնը փոխուի, մարդկային իրաւանց եւրոպական Պայմանագրութեան մէկ յաւելեալ յօդուածը ստորագրեց, որով յանձնառու կ'ըլլայ վերջնապէս ջնջել մահապատիժը: 12 երկիրներ (Աւստրիա, Պելժիա, Դանիա, Սպանիա, Ֆրանսա, Գերմանիա, Լիւքսանպուրկ, Հոլանտա, Նորվեկիա, Փորթուկալ, Շուէտ, Զուիցերիա) ստորագրեցին Սթրազպուրկի մէջ, այդ համաձայնագիրը, որ ի զօրու դառնալու համար պէտք է վաւերացուի անդամ հինդ Պետութեանց կողմէ: Ասիկա, անշուշտ խնդրոյ առարկայ կ'ընէ երկրի մը դերիչխանութիւնը եւ հաւանարար բանակէզի նիւթ դառնայ Ֆրանսայի մէջ: Եւրոպայի Խորհուրդի անդամ 21 Պետութիւններէն՝ Թուրքիոյ մէջ է որ դեռ մահապատիժ կը գործադրուի: Գոյութիւն ունի Ցունաստանի (ջնջուած քաղաքական ոճիրներու համար) եւ Կիպրոսի օրէնսդրութեան մէջ: Վերջապէս յիշենք թէ Իտալիա եւ Մեծն - Բրիտանիա մերժեցին ստորագրել եւրոպական այդ պայմանագրութիւնը, առարկելով թէ հրաժարումն է ազդ. դերիչխանութենէ:

ՍՊԱՆԻՈՑ Գերագոյն դատարանը, չատ խիստ նոր վճիռներ տուաւ 1981-ի զինուորական փուչխաքներուն դէմ, վերաքննութեան դատավարութեան ատեն: Արդարեւ, եթէ չփոխեց երկու դլխաւոր պատասխանատուներուն Միլանս ատլ Պոչի եւ Անթոնիո Թեխերոյի 30ական տարուան բանտարկութեան պատիժները, անդին զգալի կերպով ծանրացուց միւս երեսուն ամբաստանեալներուն դատապարտութիւնները: Ասոր կարգին զօր. Ամանտոյի պատիժը 6-էն 30 տարուան բարձրացաւ: Սպանիոյ գերագոյն դատարանը երկրին արդարութեան բարձրագոյն իշխանութիւնն է, որ կը վճռէ առանց վերաքննութեան: Պետութեան դատախազն է որ վերաքննութեան դիմած էր վարչապետ Սոթելոյի դիմումին վրայ: Այս վերջինը դայթակղեցուցիչ կերպով թեթեւ դտած էր նախորդ վճիռները:

ՄԱՔՍ ԿԱԼՕ, կառավարութեան բանբերը, անդրադառնալով Ժան Փոլըբէնի «խորհրդածութեանց», նուազեցուց անոնց տարողութիւնը ճշդելով թէ անհատական ազատութիւնը չարքայինի մը թոյլ կուտայ որ իր տեսակէտները պարզէ մինչ իշխանութիւնն ալ ի'ր քաղաքականութիւնը կը վարէ, որու պատասխանատուն Հանրապետութեան նախագահն է:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ մէջ տարին հարիւր հազար հոգի անձնասպան կ'ըլլան: Գլխաւոր պատասխանատուները կը նկատուին թմրադեղուցիչն ու ալքոլը:

ՏՈԼԱՐԸ նոր մրցանիշ մը կոտրեց, Հինգշաբթի օր, 7 Ֆ. 40-ի հասնելով Փարիզի սակարանը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԱՆՈՒՆ

—×—

Դարձեալ ականջներուս մէջ կը հնչէ Միսաք Մեծարենցի գոհար բանաստեղծութեան նշանաւոր առաջին տողը.

Վայրի ծաղի՛կ, անունդ ի՞նչ է:

Մեր զրականագէտ բարեկամները թող չարունակեն քննել թէ որո՞ւ, կամ ի՞նչ բանի ուղղուած է անկորնչելի այն բանաստեղծութիւնը, որ կը սկսի վերի տողով եւ որ կը կոչուի «Անանուն»: Ես միչտ այդ մէկ տողն է որ կը յիշեմ, երբ դէմ յանդիման կը մնամ բարի հոգիի մը հետ, որ պիտի նախընտրէր անյայտ ու անանուն մնալ, մարդոց ուրախութիւն պատճառող բարի գործ մը ընելէ վերջ:

Մի ոմն:

Բարի գործերու հեղինակներէն կազմուած բանակի մը մէջ մի ոմն ըլլալ: Բարիք մը գործել, գոհողութիւն մը ընել, սակայն անյայտ մնալ, անունը չտալ, խուսափիլ՝ փառաւորուելէ: Շուքին մէջ պահուըտած, հեռուէն դիտել այդ բարի գործէն ուրախացող մարդիկը եւ յետոյ սրտին մէջ ինքնիրեն թաղել այն գոհունակութիւնը զոր մարդ կը զտնէ ուրիչին տրուած ուրախութեան մը մէջ: Անանուն հրեչտակ մը ըլլալ...:

×

Անցեալ օր եկեղեցիի մը պաշտօնեան ծանուցում մը կը դնէր սեղանիս վրայ: Աչք մը նետեցի. հրապարակային չնորհակալութիւն կը յայտնուէր անծանօթի մը, որ մոմի դանձանակին մէջ տասը հազարնոց մը նետած էր առանց ուչադրութիւն հրաւիրելու:

Սրտիս մէջ բան բան մը խազաց: Պաշտօնեային հարցուցի թէ չէի՞ն տեսած թէ ով էր այդ տասը հազարնոցը նետողը: Չէին տեսած: Եկեղեցիին ժամկոչը կը յիշէր միայն տեսած ըլլալ ծերունի ու չատ համեստ արտաքինով կին մը, որ իր ափին մէջ լաւ պահուած դրամ մը սահեցուցած էր դանձանակին ճեղքէն: Ժամկոչը այդ պահուն չէր հասկցած կնոջ բուն դիտաւորութիւնը: Կարծած էր որ ծերունի հաւատացեալը կ'ամչնար քիչ դրամ նետելէ, ուստի ափին մէջ կը պահէր դրամը:

Այս դէպքը ինծի յիշեցուց անանուն նուիրատուութեան ուրիչ օրինակ մը: Ամերիկայի Հայոց եկեղեցիներէն մէկուն հոգեւոր հովիւը ամէն տարի ծերունի ու անծանօթ կին մը կ'ընդունէր: Այս կինը իր մէկ տարուան խնայողութիւնը կը բերէր ու կը յանձնէր, որպէսզի տրամադրըւի Ս. Փրկիչ Աղջային հիւանդանոցին անտուկին: Հակառակ քահանայ հօր բոլոր խնդրանքներուն, ան կը մերժէր տալ իր անունը: Ու դրամը յանձնելէ վերջ ալ մեկնէր այնքան անչշուկ, որքան անչը - չուկ եկած էր: Այս այցելութիւնները քանի մը տարի չարունակուեցան...:

×

Երբեմն դժուար է պատկերացնել թէ որքան մեծ գոհունակութիւն մը կրնայ գտնուիլ դրական անտաորակիր ելոյթի մը մէջ:

Մօտաւորապէս ամիս մը առաջ նամակ մը ստացայ: Ընթերցողներէս մէկը չափազանց դրուատալից տողեր դրած էր հասցէիս: Աչխարհի վրայ չկայ խմբագիր մը, հեղինակ մը որ չուրախանայ իր մէկ ընթերցողին դնահատանքի նամակէն: Ես ալ ուրախացայ մարդկօրէն: Սակայն ուրախութեանս վրայ փոքրիկ ստուերմը լինկաւ, երբ տեսայ որ ընթերցողը ո'չ անուն տուած էր, ոչ ալ հասցէ: Ստորագրած էր պարզապէս գործածելով «Ընթերցող մը համակիր» բացատրութիւնը:

Զարմանալով զարմացայ: Չար բաներ չէր գրած հասցէիս: Ընդհակառակն, այնքան լաւ, որ կ'երջանկացնէր զիս: Ուրեմն ինչո՞ւ կը պահէր իր ինքնութիւնը, ինչո՞ւ զիս կը զրկէր համակիր մը ճանչնալու եւ չնորհակալութիւն յայտնելու գոհունակութենէն:

Բայց յետոյ անդրադարձայ իրողութեան մը: Նամակը, իր այդ անանուն ստորագրութեամբ աւելի չատ արժէք կը չահէր, աւելի անկեղծ, ինքնաբուխ ու վստահելի կը դառնար: Նամակագիրը, այս կերպով կ'ուզէր փաստել թէ անչահախնդիր էր, ըսելիքը կ'ըսէր առանց նոյնիսկ չնորհակալութիւն մը սպասելու:

×

Մեր կարծածէն եւ մեր գիտցածէն որքա՜ն աւելի չատ են շուքի մէջ մնալ նախընտրող խոնարհ մարդիկը: Անոնք մխիթարական հակապատկեր մը կը կազմեն իրենց անուններուն առջեւ իրենց հասակէն տասն անդամ աւելի մեծ տիտղոսներ փնտռող ուրիչներու հետ: Այս վերջինները երբեմն ի՛նչպէս շուք կը թողուն իրենց բարի գործերուն վրայ:

Օր մը երիտասարդ, գեղադէմ, մուչտակ վերարկուով կին մը ներկայացաւ խմբագրատուն եւ կարեւոր նուիրատուութիւն մը ըրաւ բարեսիրական հաստատութեան մը ի նպաստ: Թէեւ իր անունը տուաւ, բայց յետոյ աւելցուց.

- Պէտք չկայ անուն յիչելու: «Մի Ոմն» կ'ըսէք, կը վերջանայ:

Աճապարանք ունէի, կարճ կապելու միտումով «չատ լաւ» ըսի ու այդպէս դրեցի: Նուիրատուն դրամը յանձնեց, բայց անհանդիստ վիճակ մը ունէր:

- Եթէ կը խորհիք որ հաստատութեան համար կարեւոր է գիտնալ նուիրատուին անունը, այդ պարագային կրնաք գրել, առարկութիւն չունիմ, ըսաւ:

Ցանկարծ արթնցայ, հասկցայ ու պընդել ձեւացուցի.

- Այո, Տիկին, ըսի, հաստատութեան համար կարեւոր է:

Եւ ծանուցումին մէջ աւելցուցի իր անունը: Կարծես հանգստացաւ ու մեկնեցաւ գոհունակ:

Ես եւ հարիւրաւոր ուրիչներ, զրկուեցանք բանաստեղծին նման հարցնելէ.

- Լայրի ծաղի՛կ, անունդ ի՞նչ էր...

Ռ. Հ.

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՍԱԿԵՐԸ

—×—

Ինչպէս գրած էինք, անցեալ ամիս իսկ, 1981 Հոկտեմբեր մէկէն ի վեր «Յառաջ» անփոփոխ պահած է բաժանորդագրութեան իր սակերը՝ հակառակ յարաճուն յաւելումներուն, զորս կրեց թերթին վարչութիւնը թուղթի, աչխատավարձի, ընկերային եւ պետական տուրքերու, առաքման, ելեկտրականութեան եւ այլ զանազան մարզերու մէջ: Պարզ է որ «Յառաջ» չի կրնար նոյն ձեւով չարունակել, երբ տեղական իր պաչտօնակիցները բազմաթիւ յաւելումներ կատարեցին նոյն ժամանակաչրջանին:

Ուրեմն Մայիս 2-էն սկսեալ «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան նոր սակերն են.-

ՖՐԱՆՍԱ	
Տարեկան	400 Ֆ.:
Վեցամսեայ	210 Ֆ.:
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ	
Տարեկան	450 Ֆ.:

Արտասահմանի օդանաւային սակերու համար դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան:

Չնորհակալութեամբ
Վարչութիւն
«ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ...

———×———

Հայ հեղինակներից ո՞ւմ առեղծագործութիւնն է առաջինն արժանացել տպագրութեան: Պարզւում է, որ այդ հեղինակը Գրիգոր Նարեկացին է, որի «Մատեան ողբերգութեան» երկի բան 41-ից մի հատւած 1512 թուականին տեղ է գտել հայերէն առաջին տպագիր գրքի՝ Ուրբաթագրքի մէջ: Այլ խօսքով, հայ առաջին տպագրիչ Յակոբ Մեղապարտն իր անգրաւնիկ հրատարակութեան մէջ է թիւս այլ նիւթերի տպագրել է նաեւ հայ հեղինակի առեղծագործութիւն, եւ այդ հեղինակը Նարեկացին է:

Փոքր - ինչ անց, նոյն Յակոբ Մեղապարտի հրատարակած Տաղարանում տեղ են գտել հայ բանաստեղծներից զարձեալ Նարեկացու, ապա եւ Ներսէս Շնորհալու, Ֆրիկի, Յովհաննէս Թլկուրանցու, Մկրտիչ Նաղաշի մի շարք առեղծագործութիւններ:

Իսկ ո՞վ է այն հայ հեղինակը, որի որեւէ երկն առաջին անգամ տպագրուել է ամբողջութեամբ ու առանձին գրքով: Այդ հեղինակն էլ Ներսէս Շնորհալին է: Նրա «Ցիսուս Որդի»ն հայ գրականութեան այն առեղծագործութիւնն է, որ առաջինն է առանձին գրքով արժանացել տպագրութեան:

Դա տեղի է ունեցել 1643 թուականին, հայ տպագրութեան օրրանում՝ Վենետիկում: Ժէ. դարի Հայոց մշակութային եռանդուն գործիչներից մէկը՝ Յովհաննէս Անկիւրացին, մտադրուել էր Իտալիայում լոյս ընծայել հայերէն Աստուածաշունչը, որի պակասն այն ժամանակ շատ էր զգացւում: Աւելին, Անկիւրացին իր առաջ նպատակ էր դրել առհասարակ վերացնել մեսրոպատառ գրքի պակասը: Իր մի յիշատակարանում նա գրել է. «Եղի ի մոլ զոպպագրութեան արհեստն առ ի պայծառութիւն ազգիս Հայոց»:

Անկիւրացին Զմիւռնիայում Վենետիկի հանրապետութեան դեսպանի թարգմանն էր: Շուտով նա թողնում է իր այդ պաշտօնը եւ մեկնում Հռոմ՝ հայկական տպարան հիմնելու մտադրութեամբ: Նա ջանքեր է թափում Վատիկանի Ուրբանեան տպարանում Աստուածաշունչը հրատարակելու հայերէն: Պատրաստել է տալիս հայերէն տպատառերի նոր տեսակներ, ձեռք է բերում տպագրական սարքատարում: 1637-ին ձեռնարկում է գրքի տպագրութեանը, բայց չի յաջողում: Զորս տարի Հռոմում ապարդիւն ջանքեր թափելուց յետոյ գնում է Վենետիկ, որտեղ իր մի յոյն բարեկամից դրամական օգնութիւն ստանալով, նա մի այլ Յոյնի՝ Սալիգաթուի տպարանում իր տառերով տպագրում է՝ 1642 թուականին մի Սաղմոսարան, 1643-ին՝ Շնորհալու «Ցիսուս Որդի»ն: Գրքի յիշատակարանում կար դում ենք. «... որ ետ կարողութիւն նըւաստ եւ տառապեալ անձին իմոյ Յոհաննէս Անկիւրեցոյ Թարգմանչի ... հասատնել ի աւարտ տպագրութեան արհեստիս, զոր բազում չանիւք եւ շատ նեղութեամբ ոչնեալ եւ աշխատեալ...»:

Այսպէս, տառապանքով է աշխարհ եկել հայ հեղինակի առաջին տպագիր գիրքը: Անուանաթերթին տպուած է. «Տեառն Ներսէսի Հայոց Կաթողիկոսի. Նուէր մաղթանց ներչափական տաղիւ», իսկ գրքի սկզբում զարդագիր դրուած է՝ «Ցիսուս Որդի»: Պարզւում է, որ բացի այս երկից, գրքում տեղ են գտել Ներսէս Շնորհալու նաեւ մի շարք այլ երկեր: Յովհաննէս Անկիւրացին փաստօրէն լոյս է ընծայել Շնորհալու երկերի մի արժէքաւոր ժողովածու, թէեւ այն յայտնի դարձաւ «Ցիսուս Որդի» անունով՝ ըստ գրքում տեղ գտած առաջին եւ ամենամեծ առեղծագործութեան: Սրանով էլ աւարտւում է Յովհաննէս Անկիւրացու գրաքարատարակչական գործունէութիւնը:

1660ական թուականներից հայերէն գրքեր են սկսում լոյս ընծայել Վենետիկի իտալացի հրատարակիչները: Նրանցից առաջինը Ճովանի Պաթիստա Պովիան էր: Նա վարձում է հայազգի երեք աշխատողներ՝ Սահակ Թոխաթեցուն, Եաղուպ աղային եւ պատանի Ստեփանոսին ու սըրբանց միջոցով իր տպարանում 1660 թ. լոյս ընծայում երկու հայերէն գիրք, զարձեալ Շնորհալու «Ցիսուս Որդի»ն եւ մի Սաղմոսարան: Առաջինի համեմատութիւնը Անկիւրացու հրատարակութեան հետ պարզ է դարձնում, որ գործ ունենք վերատպութեան հետ: Անկիւրացու հրատարակութեան չարուածքը ինչ - որ տեղ պահպանուել է 17 տարի եւ ահա ընկել Ճ. Պովիսի ձեռքը, ու նրա տպարանի հայ աշխատողները այդ չարուածքում աննըշան փոփոխութիւններ անելով (օրինակ, փոխել են մի երկու զարդ)՝ նոյնութեամբ վերատպել են Շնորհալու առեղծագործութիւնը, աւելի ճիշդ՝ նրա եկերի առաջին ժողովածուն: Համեմատութիւնը ցոյց է տալիս, որ նոյն թուականին Ճ. Պովիսի հրատարակած հայերէն երկու գրքերից առաջինը Շնորհալու երկն է: Գրքի յիշատակարանը նոյնպէս Անկիւրացու գրածն է, միայն մի քանի լրացումներ ու «նորոգումներ» կան: Լրացումներից մէկն այն է, որ Պովիսի անունից ծանօթութիւն է տրւում այդ Իտալացու մասին: Մանաւանդ պրուած է. «Պատճառ թիւն է տրւում այդ Իտալացու մասին: աշխատանաց մերոց այս էր. որ բազում ժամանակաւ առաջ ունէի սէր եւ բարեկամութիւն հետ ազգին Հայոց եւ յորժամ ցանկանայի տեսանել զչքեղաշուք իւ - խանն Հայոց խոճա Սաֆրազն, զոր ոչ կարացի հասանել ցանկութեան իմոյ...»: Պովիսի բարեկամ խոճա Սաֆրազը մահանում է (հաւանաբար հայրենիքում), և Իտալացին այլևս չի տեսնում իր սիրելի ընկերոջը: Պովիսի ասելով՝ դա էլ եղել է հայերէն այդ երկու գիրքը տպագրելու պատճառը: Ցիշատակարանի վերջում դրուած է. «Այսքան յայտ ածեալ երեւեցուցի վասն օգնութեան ազգիս Հայոց: Որդի»»: Գրքի յիշատակարանում կար - դում ենք. «... որ ետ կարողութիւն նըւաստ եւ տառապեալ անձին իմոյ Յոհաննէս Անկիւրեցոյ Թարգմանչի ... հասատնել ի աւարտ տպագրութեան արհեստիս, զոր բազում չանիւք եւ շատ նեղութեամբ ոչնեալ եւ աշխատեալ...»:

Այսպէս, տառապանքով է աշխարհ եկել հայ հեղինակի առաջին տպագիր գիրքը: Անուանաթերթին տպուած է. «Տեառն Ներսէսի Հայոց Կաթողիկոսի. Նուէր մաղթանց ներչափական տաղիւ», իսկ գրքի սկզբում զարդագիր դրուած է՝ «Ցիսուս Որդի»: Պարզւում է, որ բացի այս երկից, գրքում տեղ են գտել Ներսէս Շնորհալու նաեւ մի շարք այլ երկեր: Յովհաննէս Անկիւրացին փաստօրէն լոյս է ընծայել Շնորհալու երկերի մի արժէքաւոր ժողովածու, թէեւ այն յայտնի դարձաւ «Ցիսուս Որդի» անունով՝ ըստ գրքում տեղ գտած առաջին եւ ամենամեծ առեղծագործութեան: Սրանով էլ աւարտւում է Յովհաննէս Անկիւրացու գրաքարատարակչական գործունէութիւնը:

1660ական թուականներից հայերէն գրքեր են սկսում լոյս ընծայել Վենետիկի իտալացի հրատարակիչները: Նրանցից առաջինը Ճովանի Պաթիստա Պովիան էր: Նա վարձում է հայազգի երեք աշխատողներ՝ Սահակ Թոխաթեցուն, Եաղուպ աղային եւ պատանի Ստեփանոսին ու սըրբանց միջոցով իր տպարանում 1660 թ. լոյս ընծայում երկու հայերէն գիրք, զարձեալ Շնորհալու «Ցիսուս Որդի»ն եւ մի Սաղմոսարան: Առաջինի համեմատութիւնը Անկիւրացու հրատարակութեան հետ պարզ է դարձնում, որ գործ ունենք վերատպութեան հետ: Անկիւրացու հրատարակութեան չարուածքը ինչ - որ տեղ պահպանուել է 17 տարի եւ ահա ընկել Ճ. Պովիսի ձեռքը, ու նրա տպարանի հայ աշխատողները այդ չարուածքում աննըշան փոփոխութիւններ անելով (օրինակ, փոխել են մի երկու զարդ)՝ նոյնութեամբ վերատպել են Շնորհալու առեղծագործութիւնը, աւելի ճիշդ՝ նրա եկերի առաջին ժողովածուն: Համեմատութիւնը ցոյց է տալիս, որ նոյն թուականին Ճ. Պովիսի հրատարակած հայերէն երկու գրքերից առաջինը Շնորհալու երկն է: Գրքի յիշատակարանը նոյնպէս Անկիւրացու գրածն է, միայն մի քանի լրացումներ ու «նորոգումներ» կան: Լրացումներից մէկն այն է, որ Պովիսի անունից ծանօթութիւն է տրւում այդ Իտալացու մասին: Մանաւանդ պրուած է. «Պատճառ աշխատանաց մերոց այս էր. որ բազում ժամանակաւ առաջ ունէի սէր եւ բարեկամութիւն հետ ազգին Հայոց եւ յորժամ ցանկանայի տեսանել զչքեղաշուք իւխանն Հայոց խոճա Սաֆրազն, զոր ոչ կարացի հասանել ցանկութեան իմոյ...»: Պովիսի բարեկամ խոճա Սաֆրազը մահանում է (հաւանաբար հայրենիքում), և Իտալացին այլևս չի տեսնում իր սիրելի ընկերոջը: Պովիսի ասելով՝ դա էլ եղել է հայերէն այդ երկու գիրքը տպագրելու պատճառը: Ցիշատակարանի վերջում դրուած է. «Այսքան յայտ ածեալ երեւեցուցի վասն օգնութեան ազգիս Հայոց:

եւ եթէ նուազութիւն գտանէք, ներեցէք իմում պակասութիւնս»:

Հետաքրքրական է, որ միեւնոյն 1660 թուականին Շնորհալու «Ցիսուս Որդի»ն սկսում է տպագրուել երրորդ անգամ: Դա արդէն տեղի է ունենում Ամստերտամում: Այստեղ 1658 թուականից Ցակոբ Ջուղայեցի կաթողիկոսի պատուիրակ Մատթէոս Ծարեցին Ջանքեր էր թափում հայկական տպարան ստեղծելու: 1660 թ. տպարանն արդէն սարքաւորուած էր, պատրաստ էին հայերէն մի ձեռք տպատառեր, եւ նոյն թուականի Դեկտեմբերին Ծարեցին սկսում է Շնորհալու երկի տպագրութիւնը: Ծարեցին անասելի դըժուարութիւններ է կրել թէ՛ տպարանը սարքաւորելիս, եւ թէ՛ իր անդրանիկ հրատարակութիւնն սկսելու ժամանակ. «...զանձն առնելով զվիշտս եւ զտառապանս», - գրել է իր աշխատանքի մասին Ծարեցին եւ աւելացրել, որ ինքը առանց մի օգնականի «ի ցայդ եւ ի ցերեկ մահու չափ աշխատելով» հիմնել է տպարանը եւ սկսել Շնորհալու գրքի տպագրութիւնը: Արդեօք այդ տառապա՞նքն է եղել պատճառը Ծարեցու առողջութեան քայքայման, թէ՞ մի այլ բան, մեզ յայտնի չէ, միայն պիտենք, որ գրքը մի քանի ամսուայ տպագրելուց յետոյ Ծարեցին ծանր հիւանդանալով՝ ընկնում է անկողին: Հոլանտացի պարտքատէրերն այդ իմանալով՝ չտապում են եւ պահանջել դրամարը, բայց Ծարեցին գրամի նչոյլ չունէր: Վերջին գրամը ծախսուել էր Շնորհալու գրքի տպագրութիւնն սկսելու վրայ: Հոլանտական իշխանութիւնները պէտք է բռնագրաւէին հայկական տպարանը: Այդ ծանր պահին Ծարեցուն այցելում է նոր Ջուղայեցի վաճառական Աւետիս Ղլիճենցը: Ծանօթանալով իրավիճակին՝ նա առանց փոխ - հատուցման վճարում է Ծարեցու պարտքերը եւ փըրկում տպարանը:

Դա 1661 թուականի Յունուարն էր: Այդ ամսին էլ Ծարեցին վախճանում է: Աւետիսը տպարանում մնում է մենակ: Լինելով կիսագրագէտ վաճառական՝ նա չի համարձակւում շարունակել գրքի տպագրութիւնը. «Ես երբեւ որբ մնացի Ամստերտամում, - գրել է Աւետիսը, - վասն այն, որ սրբագրող ոչ դոյր, բայց միայն ես ի կարդացող, որ չի խիստ հեմուտ»: Առհասարակ Աւետիսի թողած յիշատակարանը թէեւ գրուած է կիսագըրագէտ, բայց յուզիչ է իր անկեղծ խոստովանութիւններով: Տպարանը երկու ամիս չի աշխատում, Աւետիսը դրամէտ հայրենակից էր փնտռում: Զգտնելով՝ ինքը փորձում է հմտանալ տպագրական գործին եւ կամաց - կամաց շարունակում է գրքի անաւարտ տպագրութիւնը: Նա - ւերը, որոնք Աւետիսին եւ նրա գնած տպրանքները պէտք է տանէին Զմիւռնիա, մեկնում են: Աւետիսը չի կարողանում լքել տպարանը եւ անաւարտ տպագրութիւնը: Այդպէս, «անհետաւոտ» վաճառականը մի կերպ Շնորհալու գրքի տպագրութիւնը հասցնում է աւարտին:

1661 թ. Մայիսի 27-ին վերջապէս լոյս է տեսնում ամստերտամեան հայոց տպարանի առաջնեակը՝ Ներսէս Շնորհալու «Ցիսուս Որդի»ն, որը եւ այդ երկի երրորդ հրատարակութիւնն էր:

Այսպէս, Ներսէս Շնորհալի եղաւ հայ գիրհակներից առաջինը, որի առեղծագործութիւնն արժանացաւ տպագրուելու առանձին գրքով, եւ այն էլ քանի տարի ընթացքում հրատարակուեց երեք անգամ:

Ռ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ԹԵՆԻՍԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆԸ

———o———

Թենիս, կամ խոտի թենիս իր խաղկան անունով ծնունդ առած է Անգլիոյ մէջ, վիքթորեան շրջանին:

19-րդ դարուն, երբ բրիտանական քաղաքակրթութիւնը հասած էր իր զարդացման գագաթնակէտին, ազնուական դասակարգը ժամանցի ձեւեր կը փնտռէր իր աւելորդ ժամերը հաճելի եղանակով վատնելու համար, մանաւանդ ամառնային երկար յեռմիլիօրէակաները: Տան պարտէզներուն մէջ սարքուած չաթաթավէրը, խրախճանքները այլեւս գոհացում չէին տար իրենց:

Քրիքէթը ամառնային խաղ մըն էր, որ կը կիրարկուէր Բրիտանիոյ տարածքին, սակայն անյարմար էր խաղալ տան պարտէզին խոտերուն վրայ: Աւելի կարեւոր պատճառ մը քրիքէթի անյարմարութեան էր, որ գործածուած գնդակը չատ կարծր էր եւ անպարծնական՝ բախտութեան մէջ խաղալու: Ուստի, մարդիկ կ'ուզէին ունենալ խաղ մը, որ խաղցուէր տան պարտէզին խոտին վրայ, պարտէզի երկու սեռերուն մասնակցութիւնը ունենար մրցակցութեան ոգի:

Թենիսը, որպէս խաղ իրագործուեցաւ թեքնիք դիւտով մը՝ Ջառւչուէ գնդակին դիւտով. եւ այս խաղին տարածումը պարտինք առեւտրասէր գնդապետի մը հնդկական բանակին մէջ՝ Ուոլթըր Ցըմ Թըն Ուինկֆիլտին:

Թենիսի բաքէթը արդէն իսկ գոյութիւն ունէր եւ կը գործածուէր բազմաթիւ խաղերու մէջ: Բաքէթով խաղերը ծնունդ առին պարտականներու բանակի մէջ, Լոնտոնի Ֆլիթ փողոցին մօտ, 18րդ դարու վերջաւորութեան: Բաքէթի խաղը շատ կարեւոր էր մենակեացութեան մէջ մխիթարութիւն փնտռող բանտարկեալներուն համար, եւ անոնք լաւագոյնս կը տպագործէին բանտին քարէ պատերն առաստաղը:

1872-ին Հարրի կեմ կը գրէր խաղի մասին, զոր ինք հնարած էր եւ կարիք էր զայն խաղալ խոտի վրայ, ըսելով՝ չինուած մասնաւոր գնդակներով: Սակայն գնդապետ Ուոլթըր Ուինկֆիլտն էր, որ այս խաղը տարաւ մինչ քա-

ՈՒՇԱՑԱԾ ՁՂՋՈՒՄ

ԳԱԳԻԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

- Իսկ ի՞նչ իմացաք որ մարդասպանութիւն է կատարուել:

Մուրօն լռեց ու գլուխն առաւ ափեբի մէջ:

- Թիզիքա-քիմիական փորձաքննութեամբ ձեր պիջակի ալ գրպանում յայտնաբերուել են արծաթի նիթրաթի փոշու մասնիկներ, այսինքն՝ այն թոյնից, որով թունաւորել են կոնեակը:

Մուրօն միանգամից նատած տեղից վեր թռաւ ու սկսեց հիստերիկ շարժումներ գործել:

- Ես մարդ չեմ սպանել ... ես զոր եմ, - ինձ գողութեան համար պատժէք...

- Գողութիւնից մինչեւ սպանութիւնը մի քայլ է միայն: Ձեզ հանդիստ պահէք, ապացոյցները անհերքելի են, - ասացի նրան: Մուրօն գլանիկ խնդրեց: Տիրեց լռութիւն: Ցետոյ ծուխը բաց թողնելով հարցրեց.

- Էդ ինչը՞ զ եղաւ, որ Ա.ն չմեռաւ...

- Բախտով աստղի տակ է ծնուել, - ասացի, - բայց ի՞նչ իմացաք, որ կենդանի է:

- Եթէ սաղ չեղնէր, ես էլ էստեղ չէի էղնի:

- Կլինէիր, Մուրօ, անպայման կլինէիր: Բոլոր յանցագործներն էլ հետքեր են թողնում: Ա.ն միայն արագացրեց մեր զործը:

- Տուժողը վ՞ով է:

- Ա.ի մօրաքրոջ տղան է, հիւր էր եկել Տաշքէնդից:

Մուրօյի դէմքը մի տեսակ ծամածռուեց: Նա աչքերը փակեց, գլուխն առաւ ափի մէջ, արմունկով յենուեց սեղանին: Գուցէ ափսոսա՞նք զղաց իր անմեղ զոհի համար...

- Ահա, կարող էք ծանօթանալ փորձաղէտների եզրակացութիւններին, - խըզեցի լռութիւնը:

- Ինչո՞ւս է պէտք: Մէկ է, էսօր ոչինչ չեմ ըսէ: Ըսէք՝ ինծի տանեն՝ - խեղճացաւ Մուրօն: Յաջորդ օրը նա դարձեալ ցուցմունք չտուեց, պահանջելով թոյլատրել ծերանոցում դտնուող մօրը տեսակցել: Սակայն մայրը հրաժարուեց. «Ես որդի չունեմ, - ինձ համար նա վաղուց մեռած է»:

Երբ այդ մասին յայտնեցի Մուրօյին, նրա աչքերում արցունքներ երեւացին: Գուցէ կեանքում առաջին անգամն էր նրա մէջ խոսում որդին, խղճի խայթզգում:

- Այո՛, ես վաղուց էի մեռած ծնողքներիս համար, - արցունքը աչքերից սրբելով նկատեց Մելս - Մուրօն, - տասնըչորս տարեկան էի, երբ մի կնկայ ձեռքից թռցրի պայուսակը: Շատ կ'ուզէի զողի անուն հանել, նմանուել մեր հըրեան «Ցլին»: Երբ այդ մասին պատմեցի, նա ինձ լուռտուր զցեց. «Փչում ես, ըսաւ, մինչեւ աչքովս չտեսնեմ, չեմ հաւատայ»: Ցետոյ տրամվայի մէջ, նրա աչքի առջեւ մէկի ճէպը մտայ: «Ցիցօ» ընծի ըսաւ. «Ապրես, Մուրօ»: Էդ օրւանից էլ անունս մնաց Մուրօ: Ցետոյ ինձ համար բերդի ճամբէն սովորական ջրու ճամբայ դարձաւ ... Վերջին անգամ երբ գաղութիս եկայ, փորձեցի մարդավարի ապրել: Հայելու ցեխի պահեստապետը հօրս ընկերն է: Նա ինձ դասաւորեց, իրենց քովը գործի դրեց, որպէս բանուոր: Ես քաղաքի գրանցում չունէի, ցոյց տուի Գորոյեանի անուանը պաշպորտը ... հըմը չկրցայ աշխատել, սովոր չէի:

Մուրօն լռեց, ջուր խնդրեց:

- Ի՞նչպէս ծանօթացաք բուժքոյր Ա.ին, Մուրօ:

- Էդիկ ձեզի յայտնի է, էլ ի՞նչ պատմեմ ... Երբ Ա.ն ինձ վռնտեց, ես մուռ պահեցի: Որոշած էի նրան մզկտացնել, տունը թալանել: Լակել էի: Ազդեցութեան տակ զանգեցի Ա.ին, պատախնեց մի ազամարդ, ուզեցի իմանալ վրն է: Թաքսիով գնացի Ա.ի բնակարան: Դուռը փակ էր, բացեցի, ներս մտայ: Տունը մարդ չկար: Կուխնու սեղանին դրուած էր «Նայլերի» կոնեակի չէրը երկու բաժակ: Աջինը գլուխ խմեց: Զարը մտաւ մէջս: Ես նոյն թաքսիով գնացի հայելու ցեխ: Պահեստապետը տանքներ բաց կը թողնէր: Գողերով մտայ, վերցրի էդ թոյնից լցրի թղթի մէջ, դրի ճեպս և նորից վերադարձայ Ա.ի տունը ... Սկիզբից մի թաս կոնեակ խմեցի, յետոյ թոյնը լցրի չէրի մէջ:

Մուրօն լռեց և հայեացքը մի կէտի յառած երկար ժամանակ նայում էր: Ցետոյ նստած տեղից վեր կացաւ, ձեռքն օդում անփութօրէն թափ տուեց, մօտեցաւ փոքրիկ ցանցապատ լուսամուտին եւ հայեացքը դէպի դուրս ուղեղով ինչ - որ բառեր չընկալեց...

Ես չհասկացայ, թէ ինչ ասաց, բայց նրա հայեացքի մէջ կարդացի հետեւեալը՝

- Գարուն է, ծառերը ծաղկել, հոգիս մայրացել, արեւը հաճելիօրէն ջերմացնում է ... Ի՞նչ գեղեցիկ է աշխարհը կեանքը...ինչո՞ւ ես այդ չեմ նկատել...

Ուշացած զղջում: Շատ ուշացած:

«Գարուն», Յունուար 1983

(Շար. 7 եւ վերջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՌՈՊՈՆԵՐԸ՝ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՓՈԽԱՐԷՆ

«Երազ» ինքնաշարժներու գործարանին մէջ որոշ աշխատանքներ կատարելու ընկըսած են ռոպոներ եւ այդ մասերու բանուորները աւելի բարձր աշխատավարձով տեղափոխուած են այլ բաժիններ:

Հայաստանի մէջ արդիւնաբերութեան բարձրացումի հիմնական պայմաններէն մէկը, տարբեր ճիւղերու մէջ արագ գործող ռոպոներու լայն գործածութիւնն է: Անոնք արդէն յաջողութեամբ «կ'աշխատին» սարքաշինութեան մէջ:

×

ՅՈՒԲԵԼԵԱՆ՝ ԱՐԵՒ ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆԻ

Լրացած է 45 տարին այն օրէն երբ Ա. րեւ Բաղդասարեանի անունը առաջին անգամ երեւաց ազդագրերու վրայ: Այդ օրէն ի վեր աշխարհի ժողովուրդներու պարերու եւ երգերու նշանաւոր այս կատարողը, մեծ համբաւ կը վայելէ. չրջած է գրեթէ ամբողջ Սովետական Միութիւնը եւ այցելած երեսունէ աւելի արտասահմանեան երկիրները:

Արուեստագիտուհին անցած է բազմաթիւ բեմերէ. չի մոռնար սակայն 1941 - 1945 թուականներու մեծ պատերազմի ռազմաճակատներու յանպատրաստից բեմերը, ուր ան ելոյթ կ'ունենար հիւանդանոցներու մէջ, վիրաւոր ռազմիկներու առջեւ:

Արեւ Բաղդասարեան այսօր ալ հանդէս կուգայ Անդրկովկասի քաղաքներուն մէջ, լեցուն սրահներու, հիացած ժպիտներու դիմաց:

×

ԴԷՊԻ ՄՈՆԿՈԼԻԱ

Այս տարի կրկնապատիկ աւելցած է ժողովրդական սպառումի ապրանքներու ուղարկումը դէպի Մոնկոլիա:

Արդէն 12 տարիէ ի վեր տնտեսական փոխ - օգնութեան կապ հաստատուած է Մոնկոլիայի հետ, ուր ամէն տարի կը ղրկուի կէս միլիոն ռուբլինոց ապրանք: Մասնաւորապէս մեծաքանակ ապսպրանքներ կ'ըլլան ելեկտրաթէքնիքական, սարքաշինութեան ձեռնարկութիւններու եւ շինանիւթերու:

Ուինկֆիլտ, որ դուստ առեւտրական հաշիւներով չահագրգռուած էր, սահմանեց օրէնքներու չարք մը· դաշտ մը գծեց եւ մարզախաղին անունը դրաւ Սֆարիւքիէ (յունական բառ մը, որ կը նշանակէ գնդակի խաղ) եւ դիմեց կառավարութեան արտօնագիրը ստանալու համար իր նոր խաղին:

Ուինկֆիլտի խաղը արագօրէն դարձաւ ժողովրդական եւ կրեց բազմաթիւ փոփոխութիւններ մինչեւ հասնիլը այն վիճակին, որ գիտենք այսօր: Դաշտին ձեւը, օրինակի համար, լայն էր եռեւի մասը, իսկ ուղղանին մօտ՝ նեղ, ինչպէս նաեւ դաշտին գիծերը չէին նմաններ այսօրուան թենիսի դաշտերուն:

Այդ ժամանակուան «Տը Ֆիլտ» չարաբաթերթին խմբագիրը՝ Ճ. Վ. Ուալշ մոլի մարզասէր մըն էր եւ իր օգնականը՝ Հենրի Ճանդ նմանապէս սիրահար էր ամէն տեսակ խաղերու: Ուալշ այն անձերէն մէկն էր, որ Լոնտոնի իր տան պարտէզին մէջ խրախճանքներ եւ ընկերային հաւաքոյթներ կը կազմակերպէր:

Իր կազմակերպած խրախճանքները չատ մեծ համբաւ ունէին, բայց դժբախտաբար իր պարտէզին խոտերը եւ ծաղիկները ոտնակոխ կ'ըլլային հիւրերու կողմէ, որոնք Ֆրոֆէք կը խաղային: Այս հարցը լուծելու համար Ուալշ՝ Ճոնզը կը ղրկէ Լոնտոն, որպէսզի յարմար տեղ մը գտնէր, ուր կարելի պիտի ըլլար հիմնել Ֆրոֆէքի ակումբ մը: Սակայն Լոնտոնի կեդրոնական շրջանի բարձր վարձքերը պատճառ կ'ըլլան, որ ան ստիպուած դառնայ մը վարձէ Լոնտոնի նուազ նորոյթ շրջանէն՝ Ուիմպըլտոնէն:

1870-ին կը հիմնուի Օլ Իճկլընտ Ֆրոֆէք Քլապը եւ ժամանակի մը համար կը սկսի ածիլ: Սակայն 1875-ին ակումբին նիւթական վիճակը մտահոգիչ կը դառնայ անդամներուն թիւին նուազումին պատճառաւ եւ ակումբը դժուարութիւն կ'ունենայ դաշտին վարձքերը վճարելու:

1874-ին Հիթքոթ անունով մէկը կը գրէր «Տը Ֆիլտ»ին եւ կը յայտնէր իր շինած գնդակին առաւելութեան մասին թենիսի խաղարկութեան համար: Այս նոր գնդակին վրայ իշխելը աւելի դիւրին էր եւ խաղին կուտար տարբեր ուղղութիւն: 1875-ին Ճոնզ եւ Ուալշ իրենց ակումբին խաղերուն կողքին կ'աւելցնէին թենիսը եւ 1877-ին ակումբը կը փոխէր իր անունը՝ պարունակելով Թենիս բառը:

1875-էն, երբ Ուինկֆիլտ խաղը ներկայացուց մինչեւ 1877, խաղը քիչ փոփոխութիւններու ենթարկուեցաւ: Թենիսը Անգլիոյ մէջ կը գեկավարուէր Մարիլոն Քրիքէթ Քլաբին կողմէ. սակայն երբ Ուալշ եւ Ճոնզ որոշեցին մրցաշարք մը կազմակերպել, անոնք լրջօրէն սերտեցին Ուինկֆիլտի օրէնքները եւ կատարեցին բազմաթիւ փոփոխութիւններ: Դաշտը առաւ իր ներկայ վիճակը եւ ուժկանը աւելի վար առնուեցաւ: Որոշուեցաւ ախոյեանութիւնները սկսիլ 1877 Յուլիս 9-ին: Ուիմպըլտոնի առաջին աւարտականը տեղի ունեցաւ 1877 Յուլիս 19-ին եւ ախոյեանութեան տիրացաւ Ուիմպըլտոնի ընակիչ 26-ամեայ Կոր:

20-րդ դարէն սկսեալ թենիսի ժողովրդականութիւնը աւելցաւ: Ուիմպըլտընի դաշտը փոխադրուեցաւ քիչ մը դէպի հիւսիս եւ աթոռներու թիւը 2000-էն բարձրացաւ 3500-ի: Ա. Համաշխարհային պատերազմին մրցաշարքը տեղի չունեցաւ: Սակայն 1919-ին երբ ախոյենութիւնները վերսկսան, յստակ էր որ ակումբը պէտք ունէր աւելի նոր եւ աւելի մեծ դաշտի մը: 1920-ին Ջըրջ պողոտայի վրայ սկսաւ նոր ակումբին շինութիւնը: 1922-էն սկսեալ ախոյենութիւնները տեղի կ'ունենան նոյն դաշտին վրայ:

Սփենսըը Կոր պիտի զարմանար երբ տեսնէր այն խուռներամ բազմութիւնը, որ Ուիմպըլտոն կը յաճախէ ամէն տարի: Երբ, 1877-ին ինք չհետեւա մրցաշարքը, ներկայ հանդիսականներուն թիւը 200-ը չէր անցներ: Ներկայիս Ուիմպըլտոնի կեդրոնական դաշտը կ'ընդունի 15000 հանդիսատես եւ լեցուն կ'ըլլայ մրցաշարքի ամբողջ տեւողութեան: Ասոնց կողքին միլիոնաւոր հանդիսատեսներ պզտիկ պատառներու վրայէն կը դիտեն մրցաշարքը: Ուիմպըլտոն կ'ընդունի տարեկան 300·000 հանդիսատես:

Գալով թենիսի տարազին, տղաքը կը հագնէին երկար տաբատ, լայն չապիկ, փողկապ եւ գլխարկ: Կօչիկները շինուած կ'ըլլային կաշիէ, որուն տակի մասը տափակ կ'ըլլար: Ա. ղ ջ ի կ ն ե ր ը 1884-ին է որ առաջին անգամ ըլլալով մասնակցեցան մրցաշարքին. կը հագնէին մինչեւ գետին հասնող սմոքուան հագուստ, բարձր օձիքով, սմոքուր կապուած սեղմիքան (fորսէ) եւ գլխարկ: Բոլորովին ճերմակ տարազներ նորոյթ դարձան, երբ Օլ Հիճկլընտ Քլապը լապը ճերմակ տարազ պարտադրեց իր բոլոր անդամներուն: Երկար տաբատներ նորոյթ մնացին մինչեւ 1934, երբ Պանի Օսթին դաշտ ներկայացաւ կարճ տաբատով: Հանդիսատեսները այն տպաւորութիւնը ունեցան, որ Օսթին ճամպարած ըլլալով չէր կրցած երկար տաբատ հագնիլ եւ դաշտ ներկայացած էր շապկընկերով: Սակայն մարզիկ նկատեցին, որ այս նորոյթը աւելի գործնական է, ըստի բոլոր խաղացողները հետեւեցան անոր եւ երկար տաբատները մնացին անցեալի յիշատակներ:

Աղջիկներու տարազի յեղաշրջումը լսկըսած էր Օսթինի նորոյթէն 15 տարի առաջ: Տրուած ըլլալով որ աղջկանց տաբաղները բաւական փոխուած էին ի նը պատ աւելի պարզ եւ հանգիստ տարազներու, սակայն անոնց երկարութիւնը մնաց մինչեւ 1918, երբ փեչին հասակը բարձրացաւ մինչեւ ծունկ: Աղջկանց տարազներու յեղաշրջումը կը պարունակէր Սիւզան Լենկլընի, որ ապագային դարձաւ Ուիմպըլտոնի հերոսուհին, Կասի Մորանի և Թէտի Թինկլինկի հետ: Թէտի Թինկլինկի առաջին փորձառութիւնը Ուիմպըլտոնի մէջ զնդակ հաւաքել էր: Յետագային ան կը դասուէր լաւ զոյգ կազմող խաղացողներէն: Թէտի անունը պիտի յիշուի թենիսի աշխարհին մէջ ոչ իբր խաղացող, այլ իբր աղջկանց տարազներու նորաձեւող: Գնդակ հաւաքելու կողքին Թէտի իրաւարար էր եւ իր պաշտօնն էր առուգել խաղացողներուն հագուածքը: Սակայն Թէտիի արուեստին հոգին եւ հետաքրքրութիւնը թենիսի նորաձեւութիւնն էր, եւ ան զարձաւ դերձակ: 1940-ին ան արդէն բաւական նոր տարազներ կարած էր օրուան աղջիկ լաւագոյն թենիս խաղացողներուն:

Գալով թենիսի զարդացման եւ տարածման, զարմանալի կերպով չատ արագ տարածուեցաւ եւ զարդացաւ, նկատի ունենալով 19-րդ դարու ճամբորդական եւ հաղորդակցութեան դժուարութիւնները: Արխիւներու մէջ կը յիշուին թենիսի մրցաշարքի մը մասին նահանթի մէջ, Մասաչուսեց, 1876-ին: 1881-ին է, որ կազմըւեցաւ Միացեալ - Նահանգներու թենիսի ֆետերասիոնը:

Աշխարհի տարածքին վրայ թենիսի ղեկավարող մարմինն էր Օլ Իճկլընտ Քլապը: Սակայն, 1913-ին կազմուեցաւ համաշխարհային թենիսի ֆետերասիոնը, կազմուած՝ 13 անդամ երկիրներէ:

Սփենսըը Կոր, երբ 1877-ին չհետեւաւ Ուիմպըլտոնի մրցաշարքը, ան ստացաւ 25 կինէ (անգլիական դրամանիշ) արժող բաժակ մը, որ պարտաւոր էր յաջորդ տարին եւս ակումբ վերադարձնել. իսկ 100 տարի ետք, երբ Պորկ չհետեւաւ նոյն մրցաշարքը, ան բաժակին հետ ստացաւ պահարան մը, որ կը պարունակէր 15·000 սթերլին արժողութեամբ չէք մը:

1920-էն առաջ թենիսը կը խաղացուէր ոչ-արհեստավարժներու կողմէ ժամանցի և հաճոյքի համար: Սակայն այս թուականէն ետք փ ո փ ո խ ո ւ թ ե ա ն հովը ս կ ս ա ւ նոր խաղին վրայ,, երբ ամերիկացի առեւտրական մը՝ Ք. Ք. Փէյլ իր չուրջ հաւաքեց լաւագոյն ոչ - արհեստավարժ խաղացողներ եւ կազմակերպեց չրջագոտ մը դէպի Միացեալ - Նահանգներու բոլոր նահանգները: Շրջագոտյը սկսաւ Նիւ - Եորքի Մատիսըն Սքուէր Կարտընի մէջ եւ ապահովեց 40·000 տոլար եկամուտ: Շրջագոտյը մեծ յաջողութիւն մըն էր, եւ այդ օրուընէ սկսեալ նման բազմաթիւ շրջագոտյներ կազմակերպուեցան եւ շարք մը ոչ - արհեստավարժ խաղացողներ ալ զարձան արհեստավարժ: Շրջագոտյներուն մաս կազմող խաղացողներէն պէտք է յիշել 1920ի, 1921-ի եւ 1930-ի Ուիմպըլտոնի հերոս Ուիլըըմ եւ իր ընկերակից Տէյվ Տիքսընը, որոնք կազմեցին ընկերութիւն մը՝ Աչխարհի Թենիսի Ախոյենութիւն: Հանթի համար դրամը որեւէ նշանակութիւն չունէր: Ան իր ընկերութեան մէջ առաւ լաւագոյն ոչ - արհեստավարժ խաղագողները, օրինակ Ճոն Նիւքըմպ, Թոնի Ռոչ, Ֆլէֆ Տրայոտէյշ, Նիքի Փըլիք, Ռոժէ Թէյլըր եւ զանոնք զարձուց արհեստավարժ: Այս երեւոյթը անախորժ թըւեցաւ կարգ մը պատասխանատուներու, որոնցմէ Օլ Իճկլընտ Քլապի ատենապետ՝ Հերմէն Տեյվիս, որ յայտարարեց թէ թենիսի մրցաշարքերը պէտք է բաց ըլլան արհեստավարժ եւ ոչ - արհեստավարժ խաղացողներուն համար եւ յայտնեց թէ Ուիմպըլտոն բաց է բոլորին առջեւ: Քիչ անց, աշխարհի բոլոր մրցաշարք կազմակերպողները հետեւեցան Ուիմպըլտոնի մրցաշարքի օրինակին:

Ուիմպըլտոնի առաջին բաց մրցաշարքը տեղի ունեցաւ 1968-ին: Ռոտ Լէյվըր չհետեւաւ անհատական տղոց բաժակը եւ 2·000 սթերլին չէք մը: Աղջկանց անհատական բաժնին չահողն էր Պիլլի Ճին Քինկ, որուն բաժինն էր 750 սթերլին:

ՎԱՉԳԻՆ ՓՈՆԸԶԼԵԱՆ

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ՍԻՍՏԵՄԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

Բայց լուրին եւ իրողութեան պապանձեցուցիչ ակնհայտութեանը առջեւ, բոլոր բարեացակամ վարանումները կը փլչէին, կը չախչախուէին: Իր էն կատաղի համակիրները յետին, յուսահատութեան կասկածները կը փորձէին դեռ.

- Նայինք ա՞ն է, աչխարհքին վրայ ուրիշ կոստանեան չիկա՞յ:

- Ան է, ա՛ն, կը հառաչէին ապիկն անդիէն, տխրահունչ արձագանգի մը պէս:

Կոստանեան վարժարանի խնամակալութեան անդամները հետզհետէ հաւաքուեցան մեծ ազներու սրճարանը, սըդաւոր երեւոյթներով, իբր թէ հասարակաց մեծ աղէտ մը պատահած ըլլար: «Կարգացի՞ք, կարդացի՞ք» կը հարցնէին իրարու, չհամարձակելով անմիջապէս կարդացուելիք նիւթին խակութիւնը ճըշդելու: Մնաց որ, ի՞նչ հարկ գործին մանրամասնութեանը վրայ ծանրանալու, քանի որ ամէնուն ձեռքը Արեւմուտքի թիւր կար: Ինամակալութեան անդամ մը վայրկեան մը իր մէկ հարցումովը յոյսի խոզ նչոյլներ առկայծեցուց իր պաշտօնակից - ներուն աչքերուն մէջ, որոնք յուսահատ թարթափումներ կ'ունենային.

- Ճանըմ, նայինք իրա՞ւ է· ո՞վ է այդ դրողը· Թշնամութիւն մը չըլլա՞յ:

- Կրնա՛յ ըլլալ, կրնա՛յ ըլլալ, խմբեր - դեցին միւսները, ճիաերնին մէկէն ի մէկ երկնցնելով:

Բայց իսկոյն տխրութիւնը տիրեց նրբէն· լուրին ջախջախիչ մանրամասնութիւնները հոն ներկայ էին, անհերքելի անուրանալի, փաստերով հաստատումներով բեռնաւորուած: Ք...եան էֆէն - տին, որ հասած էր՝ ժժդոյն, ձեռքը թերթ մը, ամէնէն աւելի հարուածուած կ'երեւէր աղիտաբեր լուրէն, ըստ որում բոլոր թաղը իր եռեւէն այդ արկածին քաչած տարած ըլլալու բարոյական պատասխանատուութեան մը ծանրանալը կը զգար իր վրայ: Ամէնքը իր երեսը կը նայէին, այս անկարելի առեղծուածին մէկ բացատրութիւնը սպասելով սրտաթունդ: Լռութենէ մը ետքը, Ք...եան էֆէնտի կորուկ չեչտով մը ըսաւ.

- Էֆէնտիմ, ես աս գործէն բան մը չեմ կրնար հասկնար կոր ... Աբամ, ըսաւ քիչ մը հեռուն նստող ակնոցաւոր երիտասարդի մը, որ իր զրագիրն էր եւ որ ստիպուած էր իր չորպաճին յաւերուն ցաւակից ըլլալ, սա լրագիրը մէյ մըն ալ կարդա տէ մեզի աղէկ մը հասկըցուր:

Երիտասարդը առաւ լրագիրը, բացաւ եւ իր քիչ մը իտալական ձայնով սկսաւ կարդալ, իւրաքանչիւր հատուածին կանդ առնելով եւ անոր բերանացի ամփոփումը ընելով ունկնդիր հասարակութեան, որ բերանատաց, ակնապիշ մտիկ կ'ընէր, իբր թէ բոլորովին նոր բան մը ըլլար իրեն հաղորդուածը: Երբ որ ընթերցումը եւ բացատրութիւնները վերջացան, իրողութիւնը, ահեղ ու ամօթալի, կը մնար միեւնոյն վիճակին մէջ առանց ամենապզտիկ փոփոխութիւն մը կրած ըլլալու գրագրին բերնին մէջ, անոր աղջկան ձայնին: Եւ գլուխները, յուսաբեկ, անճրկած, նորէն կուրծքերուն վրայ ծռեցան, անմռունչ:

Իրենց կսկիծին եւ նեղութեան մը դիւրին որսերը եղած ըլլալու իրենց խուլ զայրոյթին մէջ, մէյմէյ հառաչանքնե - րով կը կամենային սփոփիլ·

- Բէք աղէկ ամմա, սա մարդը մեզի ինչո՞ւ խաբէր ...

- Անանկ է եա՛, ծառքը ի՛նչ անցաւ ... մերին ի՞նչը առաւ:

- Դպրոցին խթլը՛խը կայ ... ան չէ - զա՞ւ՝ մեկալը կը ղրկենք ....

- Ճանըմ, ան մարդը անանկ մարդ չէր երեւար կոր ... կպեթաճխիներուն գրածին բէք անկաճ կախելու չէ ...

- Սա գործը աղէկ մը հասկնալու համար աճապա Փարիզ մարդ մը ղրկե՞նք:

Կ'երեւայ որ այս վերջին կարծիքը գերակչռեց, որովհետեւ բոլոր միւս գլուխները զայն յայտնողին կողմը դարձան: Ք...եանի գրագիրը, որ բերնին անկիւնը ծաղրանքի փոթ մը ունէր միչտ, յանկարծ լրջացաւ եւ հետաքրքրութեամբ այդ կարծիքին տիրոջը նայեցաւ, դուցէ յուսալով որ քննիչ - պատուիրակի այդ պաշտօնը իրեն կը յանձնուէր, գաղիերէն դիտնալուն: Ինամակալութեան համեմատապէս աղջամիսա մէկ անդամը իր մէկ կարուկ պատասխանովը չէզոքացուց սակայն յայտնուած այդ կարծիքը·

- Փարիզ փարայո՛վ մարդ կը ղրկուի, փարոյո՛վ, ո՞վ պիտի տայ:

(Շար. 51)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Սարոյեան, Օր. Անոյշ Մխեան, Տէր եւ Տիկին Անանիա - Ռոպէր Մխեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վ. Կատարեան եւ զաւակները, Պ. Գէորգ Մխեան (Ամերիկա) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մայիս 1-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ, իրենց չատ սիրեցեալ մօրաքրոջ, մօր եւ մեծ - մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԻՍԿՈՒՀԻ ՄԽՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան քառասունքին եւ ընտանեկան համայն ննջեցեալոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այս տխուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Սարոյեան հետեւեալ նուէրները կ'ընեն. - 200 Ֆ. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, 100-ական Ֆ. Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանին եւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Ցառաջ»ին:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԻԼ.- Սահակ Գաբրիէլեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տէրոյեան կը նուիրեն 250 Ֆրանք «Ցառաջ»ի բարգաւաճման, ինչպէս նաեւ Պօղոսեան ընտանիք 100 Ֆ., Ցարութիւն Տէրոյեան 50 Ֆ.:

×

Տիկին Հրանտ Սամուէլեանի յիշատակին՝ Տէր եւ Տիկին Թերար Պալանոսեան կը նուիրեն 150 Ֆ. Կապոյտ Խաչին (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ 150 Ֆ. «Ցառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Սիրարփի Թումմասեան, կիրակոս Փարաստեանի մահուան առթիւ 200 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին:

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՌՈՔԸՊՈՒԻՆ.. Պ. Հայկազ Ծատուր - եան 160 Ֆ. Ապրիլեան Նահատակներու յիշատակին:

×

ՊՐՕՆԷՆ.. Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ցովակիմեան տարագրութեան ճամբաներուն վրայ նահատակուած իրենց ծնողաց անթառամ յիշատակին 200 Ֆ. կը նուիրեն «Ցառաջ»ի բարգաւաճման համար:

A L'OPERA DE MARSEILLE
DIMANCHE 5 JUIN à 15 HEURES

Concert

AVEC

LA CHORALE SAHAK-MESROP

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Կաթ. Խաչի Կրօնական Վարչութիւնը իր վերեան ընկերուհիներուն է պատիճաշ մը կազմակերպած է Կիրակի, Մայիս 8-ին, Օթէլ Ալֆա-ի ճաշասրահին մէջ:

Ճաշավճարը 75 Ֆ.:

Մանակցութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. -

44 - 45 - 27 42 - 33 - 52

NICE

PROJECTION

JEUDI 5 MAI à 21 HEURES

PROJECTION DE FILMS VIDEO - COULEURS
de HAGOP HAGOPIAN
Ensemble National de Danses d'Arménie

SALLE OSHAGAN
183, bd. de la Madeleine, Nice

GALERIE MATIGNON
18, AVENUE MATIGNON, 75008 PARIS
TEL. 266 - 60 - 32

JANSEM

PEINTURES RÉCENTES

MAI - JUIN

ATAMIAN & Fils

TAPISSIER - DÉCORATEUR

Salons Cuir - Meubles Anglais
Louis-Philippe - Voilages de rideaux

20, RUE CHALIGNY, 75012 PARIS M° Reuilly-Diderot — Tél. 344 - 23 - 87

— 20% de remise aux lecteurs de Haratch —

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

Հայ կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնը բաց պիտի ըլլայ ամէն օր Մայիս 16-էն սկսեալ:

Ցուլիսին կ'ընդունուին 6 - 13 տարեկան մանուկներ առանձին կամ ընկերակցութեամբ մը իրենց ծնողքներուն:

Օգոստոսին կ'ընդունուին ամէն տարիքի հայրենակիցներ, :

Վարդատօն Մանկանց Բոյնին մէջ՝ 21, 22 եւ 23 Մայիսին:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝ 985 - 36 - 53 :

Մայիս 15-էն վերջ 16 (31) 21 - 77 - 63

Moyen d'accès : Par turbotrain en 2 heures
Gare St. Lazare-Bayeux
Itinéraire par route : Autoroute de l'ouest, Evreux, Lisieux, Caen, Bayeux, Port en Bessin, Ste. Honorine des Pertes «Les Divettes»

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Սէն Ժէռօմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Սէն - Ժէռօմի եւ շրջակայքի հայրենակիցները Ուրբաթ Մայիս 6, ժամը 21-ին եկեղեցւոյ սրահը: Ժողովը պիտի ընտրէ ընտրողական յանձնախումբ մը պատրաստելու համար աշխատանքները նորոգելու համար Թաղականութեան կազմը:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
SECTION DE CHAVILLE

GRAND DINER DANSANT

Dans les Salons de l'Hôtel Ramada, 22 avenue de l'Europe, 78140 Vélizy

Samedi 7 Mai, à 20h. 30 précises

SOIREE ANIMEE PAR L'ORCHESTRE **ARTANAG**

Réservation avant le 4 Mai

Réservation
Mme Siranouche Derkaloustian 750. 64. 37
Mme Louise Karaoglanian 750. 10. 85
Mme Vartouhie Ohanian 750. 84. 11

Menu vins compris 200 F.
après 23h. entrée 50 F.

parking assuré

COLIS — CADEAUX
pour l'U.R.S.S.

Մեհուշլուորհի ունիւիֆ նուէր - Ծրարներու առաքման դէպի Խորհ. Միութիւն

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ — ՄԱՔՍ — ԼԻՍԱՆՍ — ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
կը վճարուին առաքմանատեն: Ստացողը ոչինչ կը վճարէ երբ կը ստանայ
ՁՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱԳՐԱՆՔԻ
Այրերու, կիներու թէ երախաներու համար:
Ծրարներու արտօնուած ծանրութիւն.. 6-էն 10 Կիլօ

SICOMEX
20, Rue Royale - 75008 Paris
Tél.: 260. 34. 33
Ouvert de 9h. à 12h. et de 14h. à 18h. *Catalogue sur demande*

OPTIMA Tours

Printemps en Arménie

— Du 8 au 15 Mai

— Du 11 au 23 Mai

— Du 11 au 23 Juin

demandez nos programmes détaillés.
Possibilités de départ de LYON et de MARSEILLE.

Renseignements et Inscriptions:
SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
12, RUE VIGNON - 75009 PARIS
TÉL.: 742. 10. 35

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
3
MARDI
3 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻԻՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.427 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 58e ANNÉE — No 15.427

ՀԱՅ ԴԱՏ

«LE MONDE»,

ՇԷՍՈՆ, ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆԸ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ԱՆԾԱՆՕԹՆԵՐ...

Մայիս 2 Թուականիը կիրակնօրեայ «Մոնտ»ը էջ մը յատկացուցած է հայկ. ահաբեկչութեան եւ Անգարայի տեսակէտին, որոնց կցուած է զօր. Էվրէնի ուղղուած նշանաւոր նամակի մը պատճէնը:

Էջին գլուխը թերթը կը բացատրէ որ, պարբերաբար, հայկ. ահաբեկչութիւնը կը յիշեցնէ մեզի 1915-ի ցեղասպանութիւնը: Այս ահաբեկչութիւնը, կ'ըսէ «Լը Մոնտ», գլխաւորաբար կը մնայի Թուրք իշխանութիւններու մերժումէն ընդունելու իրենց պատասխանատուութիւնները աւելի քան մէկ միլիոն Հայերու բնաջնջման մէջ: Այդ է զոր կ'ողբար, վերջերս, Քլօտ Շէյսոն հարցազրուցած Ազգ. Ժողովի մէջ 1915-ի Ջարդերու տարեդարձին առթիւ. - «Օսմանեան կայսրութեան մէջ ապրող Հայերը գահերն ի զուր ցեղասպանութեան մը, զոր Ֆրանսա կը դատապարտէ, եղելութիւններ՝ եղելութիւններ են եւ ոչ ոքի կարելիութեան կը պատկանի զանոնք բարեփոխել կամ մոռցնել տալ: Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'ողբայ բռնկական կառավարութեան դիրքը, որ կը յամառի այդ դէպքերը նկատել որպէս զսպումը ապստամբութեան մը, հետեւաբար ռուս բանակի յարձակումին: Սակայն, կ'աւելցնէր Ֆրանսայի Արտաքին Յարաբերութեանց Նախարարը, այսօրուան թուրք կառավարութիւնը չի կրնար պատասխանատու նկատուիլ այն ոդերգութեան, զոր, տասնի հան վաթսուն տարի առաջ, ապրեցաւ Հայ ժողովուրդը: կարելի չէ ընդունիլ որ ներկայ սերունդները ամբաստանուին հին ոճիրներով»:*

Այս յառաջաբանէն ետք, խմբագրութիւնը կը յայտնէ թէ Անգարայի դիրքը ոչ մէկ յեղաշրջում արձանագրած է, ինչպէս ցոյց կուտայ վարը հրատարակուած յօդուածը, որու հեղինակն է Փարիզի Թուրք դեսպանը՝ Առնան Պիւլաք: Պատճառ մը աւելի ուրեմն, կ'ըսէ «Լը Մոնտ» արժեւորելու Միացեալ - Նահանգներու 2 կազմակերպութիւններու Արմենները էտիւէշընըլ Ֆաունտէյշընի և Մամիկոն - եան հիմնարկութեան վերջերս բռնած դիրքը: Առնոց տնօրէնները՝ Պ. Պ. Բարսեղեան եւ Կէրիկեան նամակ մը ղրկած են զօր. Էվրէնի դատապարտելու համար Թուրք դիւանագէտներու սպանութիւնը եւ խնդրելու իրմէ որ ընդունի պատմաբաններու խառն խմբակի մը կազմութիւնը, որու պաշտօնը պիտի ըլլայ «աւելի լաւ ահմանել պատմական իրականութիւնը 1915-ի Ջարդին»:

Ակէ զատ ուրեմն, նոյն էջին վրայ կարելի է կարդալ Թուրք դեսպանին յօդուածը, խօսուն կերպով խորագրուած «Ի սպաս օտար չահերու», ուր Առնան Պիւլաք նոր բան չըսեր: Իր «պատմական» վերլուծումին մէջ, Թուրք դեսպանը նոյն հին երգը կ'երգէ, կ'ոգեկոչէ հայ ապստամբական չարժումները, ռուս եւ հայ զինակցութիւնը, հայ ապստամբներու կատարած «վանդուածային Ջարդերը» Թուրք բնակչութեան դէմ արեւելեան Անատոլուի մէջ», հուսկ հասնելու համար այն «հանրածանօթ» Թուրք առասպելին որ ցեղասպանութիւն չէ եղած, մարդկային կորուստները եղած են, անշուշտ, բայց անոնք «կը բացատրուին ահաբեկչական խումբերու գործունէութիւններ - ով, բախումներով պատահած 2 համայնքներու միջեւ, սովով եւ համաճարակով, որոնք առանց խտրութեան, կը հարածէին շրջանի բոլոր բնակիչները: Ռոլոլին անտեսուած եղելութիւն մը, կ'աւելցնէ Պիւլաք, թիւն է այն Թուրքերուն, որոնք մեռան այդ ժամանակաշրջանին: Արդ, այդ թիւը երկու միլիոն է»...:

Բայց հետազրզրականը այս չէ անշուշտ, այլ կցուած նամակը, որու հեղինակներն են երկու «հանրածանօթ անծանօթներ» Բարսեղեան եւ Կէրիկեան: Հասանական է, որ այս պատճէնը «Մոնտ»ի խմբագրութեան յանձնած է Թուրք դեսպանը, քանի մենք, որ քիչ - չատ ամբիւկահայ թերթ կը տեսնենք նման բանի մը չհանդիպեցանք: Հետաձգին ալ բացինք Պոսթըն, ծանօթանալու համար այս «անծանօթներուն», բայց մեր խօսակիցն ալ չէր լսած անոնց անունը, ոչ ալ յիշուած հաստատութեանց: Թէեւ զարմանալու պատճառ մը չկայ: Երբ ժողովուրդ մը անտէր է, չատ «տէր» կ'ունենայ, առաջին կանուխ ելլողը այդ ժողովուրդին անունով կը խօսի արդէն, բեմերէն, թերթերու սիւնակներէն, խրանններէն, փողոցներէն եւ որքան աւելն որ չունենանք Պետութիւն մը, որ կարենայ խօսիլ իր ժողովուրդին անունով, այս այսպէս պիտի չարունակուի: Ուրեմն, Ապրիլ 3-ին այս երկու «տնօրէնները» նամակ մը ղրեր են զօր. Էվրէնի, որու առաջին պարբերութիւնը արդէն «գլուխ - գործոց» մըն է: Արդարեւ, ահաւասիկ նամակին նախաբանը.-

«Կարգ մը դէպքերը որոնց Թուրքիա ինքզինք խառնուած գտաւ առաջին համաշխարհային պատերազմին, կը շարունակեն չարաղէտ շուք մը ձգել թուրք-հայկական յարաբերութեանց վրայ, մղելով ահաբեկչութեան, արհամարհելով մարդկային իրաւունքները եւ անընդունելի խեղաթիւրիմներու՝ պատմական ճշմարտութեան հետ: Անշուշտ, մեր դարուն առաջին տասնամեակները դժուար եղան Թուրքիոյ համար, որ իր մասնակցութեան զատ համաշխարհային պատերազմին, ինքզինքը պարտադրուած տեսաւ վար առնելու սուլթանութիւնը և Պետութիւնը արդիականացնելու: Այս լոյսին տակ է, որ պէտք է փորձել հասկնալ շրջանին ծայրայեղութիւնները»:

Այս «սարցաւ» նախաբանէն ետք, նամակագիրները կը յիշեն թէ «ծագումով հայ Թուրք քաղաքացիները» ծանր կերպով տուժած են այդ դէպքերէն, աւելցնելով թէ «հայկ. տեսակէտէն Իթթիհատի հրահանգած տեղահանութեամբ եւ ջարդով է, որ անոնք ջնջուած են իրենց նախնեաց հողերէն», տուրք մըն ալ տալէ ետք այն բազմաթիւ Թուրքերուն, որոնք ընդդիմացած են, ի վնաս իրենց, այդ հրահանգին դործադրութեան, կ'աւելցնեն թէ յետպատերազմեան Թուրք կառավարութիւնն իսկ զինուորական տեսանողներ հաստատուեց դատապարտելու համար պատասխանատուները: Վերջապէս, այս ամբողջը ին - չո՞ւ կ'ըսուի, հանելու համար սա առաջարկ - եղրակացութեան.. «...ժամանակը նպաստաւոր է առարկայական վերագնահատումը կատարելու քրէական, փըրանսական, ամերիկեան, բրիտանական և այլ դիւանիներու, աւելի լաւ տեղեկանալու համար պատմութեան այդ շրջանին իրականութիւնները: Այդ վերագնահատումը կատարուած թուրք, հայ եւայլ պատմաբաններու կողմէ կ'օժանդակէ լեցրելու անհասկացողութեան այն փոսը, որ մեզ կը բաժնէ եւ հաստատելու փոխադարձ յարգանքի հիմ մը»:

Եւ որովհետեւ հայ ժողովուրդին այս նոր «բաներները» կը վախնան որ նման ձեռնարկ մը «հին վէրքեր բանայ», կը բացատրեն խմբագիրները թէ «ծագումով հայ Թուրք քաղաքացիները» ծանր կերպով տուժած են այդ դէպքերէն, աւելցնելով թէ «հայկ. տեսակէտէն Իթթիհատի հրահանգած տեղահանութեամբ եւ ջարդով է, որ անոնք ջնջուած են իրենց նախնեաց հողերէն», տուրք մըն ալ տալէ ետք այն բազմաթիւ Թուրքերուն, որոնք ընդդիմացած են, ի վնաս իրենց, այդ հրահանգին դործադրութեան, կ'աւելցնեն թէ յետպատերազմեան Թուրք կառավարութիւնն իսկ զինուորական տեսանողներ հաստատուեց դատապարտելու համար պատասխանատուները: Վերջապէս, այս ամբողջը ին - չո՞ւ կ'ըսուի, հանելու համար սա առաջարկ - եղրակացութեան.. «...ժամանակը նպաստաւոր է առարկայական վերագնահատումը կատարելու քրէական, փըրանսական, ամերիկեան, բրիտանական և այլ դիւանիներու, աւելի լաւ տեղեկանալու համար պատմութեան այդ շրջանին իրականութիւնները: Այդ վերագնահատումը կատարուած թուրք, հայ եւայլ պատմաբաններու կողմէ կ'օժանդակէ լեցրելու անհասկացողութեան այն փոսը, որ մեզ կը բաժնէ եւ հաստատելու փոխադարձ յարգանքի հիմ մը»:

Եւ որովհետեւ հայ ժողովուրդին այս նոր «բաներները» կը վախնան որ նման ձեռնարկ մը «հին վէրքեր բանայ», կը բացատրեն խմբագիրները թէ «ծագումով հայ Թուրք քաղաքացիները» ծանր կերպով տուժած են այդ դէպքերէն, աւելցնելով թէ «հայկ. տեսակէտէն Իթթիհատի հրահանգած տեղահանութեամբ եւ ջարդով է, որ անոնք ջնջուած են իրենց նախնեաց հողերէն», տուրք մըն ալ տալէ ետք այն բազմաթիւ Թուրքերուն, որոնք ընդդիմացած են, ի վնաս իրենց, այդ հրահանգին դործադրութեան, կ'աւելցնեն թէ յետպատերազմեան Թուրք կառավարութիւնն իսկ զինուորական տեսանողներ հաստատուեց դատապարտելու համար պատասխանատուները: Վերջապէս, այս ամբողջը ին - չո՞ւ կ'ըսուի, հանելու համար սա առաջարկ - եղրակացութեան.. «...ժամանակը նպաստաւոր է առարկայական վերագնահատումը կատարելու քրէական, փըրանսական, ամերիկեան, բրիտանական և այլ դիւանիներու, աւելի լաւ տեղեկանալու համար պատմութեան այդ շրջանին իրականութիւնները: Այդ վերագնահատումը կատարուած թուրք, հայ եւայլ պատմաբաններու կողմէ կ'օժանդակէ լեցրելու անհասկացողութեան այն փոսը, որ մեզ կը բաժնէ եւ հաստատելու փոխադարձ յարգանքի հիմ մը»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՅԼՈՒՐ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՍԹԱԼԻՆ ԿԸ ՓԱՌԱՆԵՆ...

—×—

Միանական յայտարարուած Մայիս 1-ի փարիզեան տողանցքը կը համախմբէր Սէ - Ժէ - Թէ-ն, Սէ - Էֆ - Տէ - Թէ-ն եւ Ֆէն-ը: Բացակայ էր Անարէ Պերժըրոնի «Բանուորական ուժը», քանի սենտիքալին պատասխանատուին համար կարելի չէ տոդանգել համայնավարներու հետ կողք - կողքի, այսինքն մարդոց, որոնք կ'ուզեն դալուստը ընկերութիւններու, որոնց տըւած արդիւնքը կը տեսնուի:

Փարիզի տողանցքը 40-էն հարիւր հազար մասնակցող (ըստ աղբիւրներու, անշուշտ) ունէր կառ. մը լ'Էսթէն Պասթիլ, երեւութական միութեան մը պիտակին ներքեւ: Տողանցքը բաւական ալ միջազգային դիմագիծ ունէր, քանի օտար աշխատաւորները կը մասնակցէին, առանձին պաստառներով եւ յատկանշական էր, այդ առընչութեամբ, Թուրքերու մասնակցութիւնը: Հսկայ պաստառով մը «Թուրք Համայնավար Շարժումը» Սթալինը կը ներկայացնէր, «մեծ մարդ մը, կ'ըսէ բըռնողներէն մէկը, ամէն բան հասկցած էր»...: Ըստ երեւոյթին այս մէկն է որ դեռ բան չէ հասկցած: Տողանցած են նաեւ Խոմէյնիի կողմնակիցները, որոնց պաստառներուն վրայ կը կարդացուէր.- «Աշխատանքի օրը դեր - պետութեանց թաղումին օրն է: Կը պահանջենք Ֆրանսական զինուորական օժանդակութեան դադրեցումը Իրաքի»: Բայց աս «միանական» երեւոյթին տակ բախումներ ալ պատահած են, երբ Թուրքերը յարձակած են Իրանցիներուն վրայ եւայլն, եւայլն...:

Գաւառն ալ նոյն պատկերն է ընդհանրապէս, ամէնէն բազմանդամ տողանցքները տեղի ունեցած են Մարսէյլ, Թուլուզ, Կրընոպլը:

Արտասահմանի մէջ, Լեհաստանն է անշուշտ, որ առաջին տեղը կը գրաւէ, քանի Լէչ Վալեզա եւ իր (այլեւս) դաղտնի Սոլիտարնոշին յաջողեցան ապարդիլ կարդալ իշխանութեան, ցոյցեր եւ տողանցքներ կազմակերպելով շուրջ քսան քաղաքներու մէջ: Կոտնակի մէջ ալ քսան հազար համակիրներ հաւաքուած են Սէնթ - Պրիժիթ եկեղեցւոյ առջեւ եւ պատարագէն ետք տուն հասնելով, վալէզա յայտարարած է լրագրողներուն, թէ կը սպասէ դէպքերու ընթացքին: Բայց իրիկունը արդէն ուրախ է արդիւնքէն եւ կրնայ ըսել.- «Շատ չատ գոհ եմ: Մայիս մէկը յաջողութիւն մը եղաւ: Մարդիկ պատասխանեցին կոչին: Ցոյց տուին թէ Սոլիտարնոշ դոյութիւն ունի:

Ամէն պարագայի մէջ, բուռն բախումները անխուսափելի էին եւ տեղի ունեցած են Գրաքովի, Վրոշլաւ եւ այլուր: Ապատհովութեան ուժերը դունաւոր ջրաթափակներ կը պարպէին ժողովուրդին վրայ, յետադային կարենալ ճղդելու համար ցուցարարներու ինքնութիւնը, քանի որ կապոյտ, կանաչ կամ կարմիր ներկուած են: Ատոնք երբ ձեռք ձգուին դործ ու հանդըստութիւն չեն ունենար այլեւս:

Այլ երկիրներու մէջ մասնաւոր դէպքեր չեն պատահած: Մոսկուա տեղի ունեցած է աւանդական տողանցքը, նկատի առնըւած է մխայն Զերնենկոյի բացակայութիւնը: Տողանցքներ եղած են նաեւ Չեխոսլովաքիա, արեւելեան եւ արեւմտեան Գերմանիա, Փորթուկալ, Սպանիա, Իտալիա, Ալպանիա, Յունաստան, Վիէթնամ, Թայլանտ, Չինաստան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԻԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ նորէն ճամբայ ելաւ, այս անգամ կը ձեռնարկէ ասիական շրջապտոյտի մը, սկսելով Նեփալէն: 16 միլիոն բնակչութիւն ունեցող այս միապետութեան արքան թէ՛ մարդ է թէ՛ Աստուած, այնպէս որ Ֆրանսայի Նախագահը կը տեսնուի նաեւ Աստուծոյ մը հետ: Ապա, Միթերան Չինաստան կ'անցնի:

ԹԵՀՐԱՆԻ հեռատեսիլէն՝ համայնավար Թուտէհ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը Ֆիանուրի, որ ձերբակալուած էր փետրուար 6-ին, խոստովանութիւններ ըրաւ հակայեղափոխական իր գործունէութեան մասին: Շեչտեց նաեւ «Ամերիկացիները Անգլիացիներէն աւելի դէշ են: Անգլիացիները՝ Ամերիկացիներէն դէշ եւ Սովետները ալ այս երկուքէն աւելի դէշ»:

ՆԻՒ - ԵՈՐՔԻ մէջ մեռաւ Ժորժ Պալանչին, 79 տարեկանին: Նկատուած էր դարուս մեծագոյն պարագիրը: Ծնած Ս. Պետերբուրգ, դաղթած է Նիւ - Եորք, ուր 1934-ին բացած է պարի վարժարան մը:

ՆԱՓՈԼիի ՍԷՆԹ - Բլէրի Մայր տաճարին մէջ Ս. Գենարիոսի (Ժանվիէ) արեան ջրոտելու հրաշքը կրկին տեղի ունեցած է Շաբաթ օր, չուրջ երկու հազար հաւատացեալներու առջեւ: Նահատակ, մեռած 305-ին Յ. Ք.-ի, իր արիւնը որ պահուած է ապակիէ երկու սրուակներու մէջ, ջրոտած է 37 վայրկեան աղօթքէ ետք: Աւանդականօրէն այս հրաշքը կը պատահի տարին երեք անգամ 1389-էն ի վեր եւ ըստ Նափոլիի բնակիչներուն լաւ նշան է քաղաքին եւ աշխարհի համար:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 46-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻԻՆ

Ապրիլ 29-ի մրցումներու արդիւնքներն են.-

Դինամօ (Մն.) - Մետալիսթ	2 - 0
Նախտեռ - Արարատ	3 - 0
Դինեպր - Դորպետօ	0 - 0
Չերնոմորեց - Նեֆթչի	2 - 0
Դինամօ (Մ) - Չէնիթ	1 - 2

Այս խաղերէն ետք, դասաւորման դըլուխն են 10 կէտով.- Արարատ, Դորպետօ, Չէնիթ, ապա 9 կէտով՝ Չերնոմորեց եւ Շախտեռ:

ՄԱՐԴ ՄԸ, ԱԻԵԼԻ ՔԱՆ ՀԱՄԵՍՏ

———×———

Անցեալ տարի մահացաւ ծանօթ հայագէտ մը, ակադեմական Լ. Խաչիկեան, Մատենադարանի տնօրէնը: «Ցառաջ» իրաւամբ զինքը յիշատակեց մեծ կորուստներու կարգին: Լ. Խաչիկեանի մահէն հազիւ երկու ամիս առաք կը հասնէր Փըրոֆ. Վ. Ցակոբեանի մահուան գոյժն ալ: ըստ իս իրեն ընծայուած յարգանքի վերջին արտայայտութեան մէջ արդար - օրէն իր անունը առընչուած էր Լ. Խաչիկեանի անունին:

Պէ՞տք է ըսել թէ ինչպէս Լ. Խաչիկեան, Վ. Ցակոբեան եւս մահացաւ իր հիւանդութեանը ճչգրիտ ախտաճանաչում մը կատարուած չըլլալուն պատճառաւ: Լ. Խաչիկեանի նման Վ. Ցակոբեան ալ երկար տարի աշխատեցաւ Հայոց միջնադարեան պատմութեան վրայ, անոր նը - ման ինք ալ տեսութիւններէն աւելի իրականութիւնները գերադասելով, հրատարակեց հայկ. ձեռագիրներու բազմահատոր յիշատակարաններ: Ինչպէս Խաչիկեան, Ցակոբեան ալ արժանացաւ Մ. Մաշտոց չքանչանին սիրանալու հազուագէպ պատիւին (1974):

Վ. Ցակոբեան երեսունըհինգ տարի պաշտօնավարեց Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի պատմութեան հիմնարկին մէջ: Աչակերտ Ց. Մանանդեանի՝ ան տնօրէնն էր 1971-էն ի վեր նոյն հիմնարկին «Հայ Ժողովուրդի Միջնադարեան Պատմութիւն» բաժնին: Իր «Մանր ժամանակագրութիւնները»ը (երկու հատոր 1951 եւ 1956), «Կանոնագիրք Հայոց»ը (երկու հատոր 1964 եւ 1971), «Ժէ. դարու Հայերէն Ձեռագրերի Ցիշատակարանները» (2 հատոր հրատարակուած 1974-ին եւ 1978-ին, հատոր մը մնալու տակ, նախատեսուած՝ հինգ հատոր), մնայուն գործեր են որոնք պիտի տևական ժամանակին, ըլլալով նաեւ սքանչելի փաստերը հմտութեան մը եւ աշխատանքի: Այս աշխատասիրութիւններուն ծանօթագրութիւնները անգամ առանձին մենագրութիւններ են գրեթէ: Վերջին նամակին մէջ դոր առաջ իրմէ, Վ. Ցակոբեան կը գրէր թէ օրական 18 ժամ կը տրամադրէր իր «Հայերէն ձեռագիրներու յիշատակարաններ»ու գոյակին պատրաստութեան համար: Այս աշխատանքը զինք գարձուցեր էր հայ երէն ձեռագիրներու ներկայի լաւագոյն մասնագէտներէն մին. չէ՞ր ըսուած թէ ուսումնասիրած էր մօտ երկու հազար ձեռագիր: Այսուհանդերձ հիացում պատճառող այս հմտութիւնը զինքը չէր գարձուցած ոչ գժուարամատչելի դէմք մը, եւ ոչ ալ յաւակնոտ մէկը: Պարզ եւ ընկերական իր յարաբերութիւններուն մէջ, Վ. Ցակոբեան օժտուած էր նաեւ հիւմուրի նուրբ յատկութեամբ մը, որ կըրկնապէս հաճելի կը դարձնէր իր ներկայութիւնը:

Բնազդաբար՝ մշտալան ու մեծ համբերութեան տէր այս աշխատաւորը պիտի դասէինք միջին դարու հայ երեւելի վանականներու կարգին. այն միջին դարուն զոր ինք սիրեց այնքան եւ նպաստեց որու ճանաչումին: Համեստ էր ան ինչպէս այդ վանականները. համեստութիւն մը զոր կրնայինք դիւրութեամբ փորձուիլ ծայրայեղ համարիլ, որ սակայն անշուշտ իրեն ընծայեց իր գործը խաղաղութեան մէջ աւարտելու կարելիութիւնը: Գոնէ իր ընտանիքն ու բարեկամները թող տեղեակ ըլլան այն մորմոքին որ պատճառեց կանխահաս մահը այս պատուական գիտնականին:

Սոլէմ

Dom **BERNARD OUTTIER**

ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԵԼՈՅԹԸ

———

ՄԱՐՍԷՅԼ. - («Ցառաջ»). - Մարսէյլ կեցուածքեան երրորդ օրը, Երկուշաբթի, Ապրիլ 18-ը, Եղիշէ Արք.ին համար եղաւ հանդիսաւումներու օր մը:

Առաւօտուն եղան պաշտօնական ընդունելութիւնները: Ժամը 10·45-ին, Նախագահ եւ Մարսէյլի քաղաքապետ Կասթոն Տըֆէռ, քաղաքապետարանի մեծ դահլիճին մէջ ընդունեցաւ Պատրիարքը, վերահաստատելով ջերմ ընդունելութիւն մը: Պատշաճ փոխադարձ խօսքերէ յետոյ հանդիսականներու փոխանակում: Քաղաքապետը՝ Մարսէյլ քաղաքի Պատուոյ Մեծ մետալով մեծարեց իր հիւրը, որ իր կարգին յանձնեց Կասթոն Տըֆէռին, «Լուսամատեան» հատորը, ձօնագրուած Ֆրանսերէն: Ժամը 11·30-ին, երկրորդ պաշտօնական այցելութիւն մը, այս անգամ նահանգապետարան: Հոս եւս, նահանգապետը՝ Փիէռ Սոմվէյլ շատ ջերմ վերաբերում ցոյց տուաւ: Պաշտօնական ճառերէն եւ նուէրներու փոխանցումէն յետոյ, Պատրիարքը նուիրեց «Լուսամատեան» հատորը, իսկ նահանգապետը՝ մետալ մը եւ նահանգապետարանի պատմականը ներկայացնող պատկերազարդ գիրք մը. Փիէռ Սոմվէյլ ներկայացուց նահանգապետարանի չէնքին զանազան բաժիններն եւ գոյց տուաւ պատմական վայրեր, տեսակներ:

Օրուան երրորդ հանդիպումը, ամէնէն կարեւորը, դաղութին հետ էր: Եղիշէ Պատրիարք ունեցաւ հրապարակային ելոյթ մը, երեկոյեան, Փալէ ան Ֆոնկրէի սրահը:

Հանդիսութիւնը բացաւ Վասպուրականի Հայր. Միւթեան նախագահը՝ Ալեքսան Պապայեան, տալով երեկոյթին իմաստը:

Ցակոբ Եպիսկ. Վարդանեան, դաղութին անունով ուղղեց չնորհակալութեան ջերմ խօսքեր Պատրիարքին, որ երեք օրերէ ի վեր կը հանուի Մարսէյլ: Ապա, վեր առաւ Երուսաղէմի պատմական առաքելութիւնը իր սրբատեղիներով, իր վանքով, պատմութեան ընթացքին իր կատարած եւ դեռ կատարելիք դերով: Ցակոբ Եպիսկ. Վարդանեան ըսաւ՝ «...եկած ենք լսելու հոգեւորական մը, մարդ մը, ես պիտի ըսեմ աւելի սիրտ մը, հոգի մը, եւ ոչ ճանչնալու միտք մը»:

Սերովբէ Արք. Մանուկեան, որ եղած է Պատրիարքին որբութեան ընկերը, միաբանակիցը, գծեց անոր կեանքի ճանապարհը, չեշտելով թէ ան նախ անձ մըն է եւ երկրորդ՝ հանգամանք մը: Իրեւ անձ՝ Վասպուրականի զաւակ, մտաւորական, Երուսաղէմի վերջին սերունդին մէջ միակ զրազէտը, բանաստեղծը, հրապարակագիրը որ գերազանցապէս ծառայեց նոյնիսկ այդ ճամբով մեր եկեղեցիին եւ ժողովուրդին: Իր գրականութիւնը Ս. Գիրքէն վերցուած դրուագներ են, ուր կը ներկայացուի կրօնքին եւ քրիստոնէական հաւատքին բարոյականը: Սիրտով շատ բարի, մխիթարական եւ իր կեանքով քաջ եւ պայքարող անձնաւորութիւն մը եղած է իր ամբողջ կեանքի ընթացքին եւ ամբողջը ըրած է Սրբոց Ցակոբեանց վանքին, հայ ժողովուրդին սրբավայրերուն մէջ ունեցած իրաւունքներու պաշտպանութեան եւ հայ եկեղեցւոյ պայծառութեան համար: Իրրեւ հանգամանք, մեր եկեղեցւոյ ամէնէն նուիրական եւ բարձրագոյն Աթոռներէն մէկուն գահակալն է: Ս. Երուսաղէմը միջազգային սրբավայր մըն է, կեդրոնը բոլոր մեծ կրօնքներուն, դաւանանքներուն, ժողովուրդներու խառնարան մըն է, սակայն հոն գոյութիւն ունին սրբատեղիներ, որոնք կապուած են հայ ժողովուրդին, հայ ժողովուրդը ունի իրաւունքներ, որոնք բացառիկ երեւոյթ մըն են, հրաշքի համազօր մեր ամբողջ պատմութեան ընթացքին: Սերովբէ Արք. Մանուկեան չարունակելով իր խօսքը ըսաւ՝ «Երուսաղէմի Պատրիարք ըլլալը բացառիկ դիւանագիտութիւն, բացառիկ ազգասիրութիւն կը պահանջէ, այդ բոլորը պահպանելու եւ փոխանցելու յաջորդ սերունդին: Եւ Երուսաղէմի այժմու գահակալը ունի այդ բոլոր յատկութիւնները եւ նախանձախնդրութեամբ կը գործէ ու կը պահպանէ մեր իրաւունքները, որ երբեմն արտասահմանի մէջ նոյնիսկ սքսխալ կը մեկնաբանուին եւ սխալ կը բացատրուին, տեղի տալով զանազան քիւրիմացութիւններու: Ատոնք արդիւնք են իր յանդգնութեան, իր խոյութեան եւ իր հայ ժողովուրդին հանդէպ ունեցած նախանձախնդիր ոգիին»:

Խօսք առաւ նաեւ բժ. Ա. Խազինէճեան, Սրբոց Թարգմանչաց Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ վարչութեան փոխ - նախագահը, որ Ֆրանսերէնով ներկայացուց Եղիշէ Պատրիարքին կեանքը, եկեղեցական եւ ազգային գործունէութիւնը, դրական վաստակը, ինչպէս նաեւ երուսաղէմի պատմական դերը մեր պատմութեան մէջ:

Եղիշէ Պատրիարք՝ իր ճառը սկսաւ հետեւեալ կերպով. - «Լսեցիք երկու հոգեւոր եղբայրներուս, ինչպէս նաեւ բժ. Ա. Խազինէճեանի դրուատալից խօսքերը իմ անձիս մասին, որոնք վրաս սիացին գերգոյութիւն բերին առանց համեստութեան դիտելու, թէ ես ոչ մեծ բանաստեղծ եմ, ոչ մեծ գրագէտ, եւ ոչ դիւանագէտ. ես եկեղեցւոյ գինուոր մը եղած եմ, գինուոր մըն եմ, եւ ինչ որ կրցեր եմ ընել պաշտպանելու համար հայ եկեղեցին, ատիկա իմ վարձքս է, իմ հաշիւս է: Միայն կողմէն սակայն, իրենց դրուատալից խօսքերը հաղորդութեամբ յեցուցին հոգիս, եթէ ցոյնիսկ մեծ մասին չհաւատացի, բայց վերջապէս շոյեցին իմ փառասիրութիւնս, որուն համար իմ խորին շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ իրենց»:

«Մեր հերոսամարտներու պատմութիւնը 20-րդ դարէն չէ որ սկսեր է: Մեր ամբողջ պատմութիւնը ոգորումներու եւ փառքով ճահատակուելու շարան մը եղած է: Դարեր շարունակ Արա Գեղեցիկէն մինչեւ Աւարայր, մինչեւ Սարտարապատ, մեծ մեռնելով յաղթեր ենք, և այսկայ ասկէ ետք մեծ պէտք է յաղթենք չմեռնելու համար: ... Երբ դանակը ոսկորին հասած է, մեր ժողովուրդը ինքնապաշտպանութեան համար հերոսամարտներու առաջին հունձքը եղած է, բարեբախտաբար, վանի մէջ, երբ Մկրտիչ Խրիմեան, Մկրտիչ Խրիմեան, Մկրտիչ Փորթուգալեան, Մկրտիչ Աւետիսեան: Ես այս իրիկուն պիտի կարդամ ձեզի այդ հերոսներէն եւ մեր յեղափոխութեան մեծ հօրը, Խրիմեանի մասին»:

Եղիշէ Արք. Տէրտէրեան ներկայացուց Խրիմեան Հայրիկի անձը, կատարած դերը մեր ժողովուրդի ազատագրական չարժումին մէջ: Այս դասախօսութիւնը պիտի տանք առանձին:

Դասախօսական այս երեկոյթին տրուեցաւ նաեւ մէջ ընդմէջ գեղարուեստական բաժին մը: «Ցաղթանակ» նուագախումբը, Թիւրիք նուագարանահարով, մեկնաբանեց ազգային եւ ժողովրդական երգեր: Իսկուհի Հրաչեան, նուագի ընկերակցութեամբ, ապրումով եւ զգայնութեամբ արտասանեց Վահագն Դաւթեանի «Հայ Ժողովուրդին» բանաստեղծութիւնը: Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը, դեկավարութեամբ՝ Թագուհի Ելմազեանի, հրամցուց իր երգացանկին «Իմ հեռաւոր հայրենիք» (Գ. Ալէմշեան), «Ալագեազ» (Քրիստափոր Գարամուրզա», «Հայրենիքի կենացը» (Աբրահամ Պարթեւեան), «Ազգ Փառապանծ» (Ասնօ Բալեանեան), դաշնակի ընկերակցութեամբ Ժիւլիէթ Ելմազեանի: Միւնկրկնուած հաճոյքով կ'ունկնդրենք Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը, որուն դիրքավարը եւ անդամ - անդամուհիները ընտիր նուագիրներ կը յարատեւեն: Երեկոյթը բացակայութենէ մը յետոյ, Ալիս Շահ-

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

Այս վիպակը վերնագրել էի «Անառակ գաստ նաւակներ - գիբ բերկրոդդ»: Բայց չհրատարակեցի, որովհետեւ այնտեղ «պահել էի» խիստ գաղտնիքներ իմ արտիյոյզերից: Հիմա հրատարակում եմ, քանի որ դրա արտօնութիւնը ստացել եմ այդ գաղտնիքների հետ առընչուող սըրտակիցներից:

Համոզի՞չ են, արդեօք, դէպքերն ու զգացումները, չգիտեմ: Բայց ամէն ինչ գրուած է «ճշմարտապէս եւ ոչ կարծէօք»: Այսուհանդերձ, չեմ վերնագրում «ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ»:

- 1 -

Սքանչելի մի մարդ, մանաւանդ մի բժիշկ ինձ ասել էր. «Դուք ուռուցք ունէք կոկորդում, եթէ չէք ուզում մեռնել, պէտք է վիրահատուէք»:

Ես չէի ուզում մեռնել, որովհետեւ սիրում էի կեանքը: Կար մի կին, որին ուզում էի չմեռած յայտնել, որ ես նը - րան համակրել եմ երկար տարիներ ու չեմ խոստովանել իմ համակրանքը: Եւ կար մէկը, որին մեռնելուց առաջ ուզում էի հայհոյել:

Ու դիմեցի արեւին:

- Արեւ մի քիչ էլ մնա:

Արդէն վերահաստատուել եմ ու դառնում եմ տուն:

- 2 -

Եթէ չամաչեմ այսերս կը քսեմ դռներին: Եթէ չամաչեմ կը համբուրեմ սեղանս, աթոռս, այն զորդը, որի գծերի վրայով հազար անգամ քայլել եմ ննջասենեակից հիւրասենեակ, եթէ չամաչեմ պատից կ'էլեկտնեմ դունատոր այն նկարը, որտեղ տանձենին բռնկուած է ...

Հիւանդանոցից տուն ... այսինքն՝ անծանօթ մի տեղից դէպի հարազատութիւն, սառն մի զգացողութիւնից դէպի տաքուկ, մտերմիկ մի զգացողութիւն: Մահից դէպի կեանք: Ըմբռնում եմ, որ հիւանդասենեակում փորձում էի յանձնել ինքս ինձ այն ամէնին ու բոլորին, որով չըլապատուած էի: Փորձում էի լինել նրանցը՝ պալատի հիւանդներին, բժիշկին, բուժքոյրերին, ծառայողներին, ««պատկանել» նրանց, որպէսզի չուտ ապաքինուէի:

Այստեղ ամէն ինչ պատկանում էր ինձ, իմն էր:

Այստեղ, տանս, մէկ օր անց հիւանդանոցը յուշ է:

Տառապանքներս յուշ են:

Այդ յուշի միջով սաւառնում եմ Մոսկուա՝ ինձ վիրահատող պրոֆեսոր Վանեանի մօտ, Անիայի մօտ, որ պահում - խնամում էր մահամերձ եղբօրը, տես - նում եմ փոքրիկ Զինային, այն բուժքրոջը, որ ամուսնացաւ հիւանդի հետ, ու նորից վերադառնում այն մահճակալը, որ կինս՝ Սոնան, յարդարում է: Մէկ ակնթարթում մտքի ինչպիսի թռիչք:

Մոսկուայից Երեւան:

Անկողնուցս դալիս է լեղակի այն բոյրը, որ հիմա մէկէն զղում եմ, չնչում, նրա փափկութեան մէջ քաղցրութիւն եմ չնչում ...

Հէնց այդ պահին էլ դուռտրս գալիս ու կանգնում է դիմացս, ժպտում: Նա արդէն գիտէ, որ վիրահատել են կոկորդս, եւ ես կորցրել եմ ձայնս:

-Լա՞ւ ես:

Գլխով եմ անում:

- Դու լա՞ւն ես ...ես կարօտել էի քեզ... Դու մի՛ խօսիր, չի կարելի խօսել, յետոյ, երբ վէրքդ կը լաւանայ, այն ժամանակ ես քեզ խօսել կը սովորեցնեմ:

Նա այնքան անմեղ է, այնքան անուշիկ:

Ցետոյ վազում է իր սենեակը եւ հինգ փոքրիկ պուպրիկ է բերում:

- Սրանց էլ կը սովորեցնեմ ... դա սրանցից ո՞րն ես հաւանում ...

Ես ցոյց եմ տալիս հէնց իր ամենաշատ սիրած խճուճաւոր պուպրիկը:

- Սա Նանէն է, մազերը ... ոչինչ, ես նրա մազերը կը սանրեմ:

Ցետոյ հաւաքում է իր պուպրիկ - պարիկներին ու գնում: Նա ի՞նչ իմանար, որ աշխարհում իմ ամենաշատ սիրած պուպրիկը հէնց ինքն է:

Ես փութացի նրա մօտ, բարձրացրի նրան, ու երբ նա համբուրեց ինձ ու ըսեց ժպտալ, ես փղձկացի:

Անմեղութիւն եւ հարազատութիւն - երգու զգացում իմ դարերիկի համբոյրի մէջ: Երբ նա ինձ համբուրում էր վիրահատութիւնից առաջ, թւում էր թէ պարտաւորութիւն էր կատարում:

(Շար. 1)

մըբեան. Տուբեանի երեւումը հաճոյք մը եղաւ ունկնդիրներուն համար. երգչու-հին մեկնաբանեց «Սեւ աչեր», խօսք՝ Ա. Խահակեանի, երաժշտութիւն՝ Ա. Տիգրանեանի, «Ախ տուէք ինձ» ժողովրդական երգ եւ «Մախպուր աղջիկ», խօսք՝ Սիլվա Կապուտիկեանի եւ երաժշտութիւն՝ Ա. Աւետիսեանի. դաշնակի վրայ ընկերացաւ Էլիզապէթ Իօրէնճեան:

×

Ցաւուկ տեսակցութեան մը առթիւ, Պոտրիարքին հետ, քաղցինք կարդ մը տեղեկութիւններ՝ Իսրայէլի, Երուսաղէմի հայ գաղութին կապակցութեամբ: Գաղութին թիւը զգալի կերպով նուազած է եւ ա՛յս մեծ մասամբ արտաքին - հրէական ընդհարումներու հետեւանքով: Գաղթը կատարուած է յատկապէս դէպի Ֆլորիտա, Ամման, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկա: Երուսաղէմի մէջ այժմ կան չուրջ երկու հազար հինգ հարիւր Հայեր: Կը զործեն երկու ակումբներ - Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ակումբը իր չուրջը ունենալով Հ. Օ. Մ.ը եւ Հայ Դատի Մարմինը եւ Հ. Ե. Մ.ի ակումբը: Հայֆայի եւ Ժաֆայի մէջ կ'ապրին չուրջ երկու հարիւրական Հայեր, մասնաւորապէս արհեստաւորներ եւ աշխատաւորներ: Երկրի իշխանութեանց հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները, եւ կը վայելէ բացառիկ վերաբերմունք: Իսրայէլի մէջ ապրող Պաղեստինցիներու հետ ալ, Հայերու յարաբերութիւնները լաւ են. Հայերը զրական չէզոք են, քաղաքական խնդիրներուն չեն մասնակցիր: Մշակութային կեանքը քիչ է. բայց ամէն ձիզ կը թափուի որպէսզի ըլլան հանդէսներ, բանախօսութիւններ: Կայ սկաուտական չարժում մը: Վանքը կը հաչուէ քան մի հաբաններ՝ չորս եպիսկոպոս, տասնըվեց վարդապետ եւ անչուչա Պատրիարքը: Միշտ կը հրատարակուի Սիոն ամսաթերթը: Հ.Մ.Ը.Մ. եւ Հ.Ե.Մ.Ը ունին իրենց եռամեայ պարբերականները որոնք կը պատկերացնեն մի ութեանց գործունէութիւնը: Ժառանգաւորաց վարժարանը կը հաչուէ երեսունըհինգ աշակերտ, որոնք կուգան առաւելաբար Թուրքիայէն, Հալէպէն, Պէյրութէն եւ սակայն Լիբանանի դէպքերու պատճառաւ այժմ դժուարութիւններ ունին դալու եւ այս պատճառաւ ալ թիւը նուազած է: Ընծայարանը ունի չորս սարկաւագներ: Ս. Թարգմանչաց վարժարանը իր երեք բաժիններով՝ մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդական, կը հաչուէ երկու հարիւր չիսուն աշակերտ: Ցորդանանի մէջ կ'ապրին չուրջ երկու հազար Հայեր եւ մասնաւորապէս Ամման, ուր կան երկու ակումբներ, ինչպէս նաեւ Հ. Բ. Ը. Մ.եան վարժարանը, Կիւլպէնկեան ծաղկանոցը երկու հարիւր չիսուն աշակերտով: Կ'ապրին նաեւ Հայեր Անդր - Ցորդանանի եւ զրաւուած հողերու (Իսրայէլի կողմէ): Զորս - հինգ ընտանիք կազգի մէջ, տասնեակ ընտանիք Նազարէթի մէջ, լինչպէս նաեւ քանի մը ընտանիքներ չուրջի արար - քրիստոնեայ գիւղերու մէջ:

Պէտք է ըսել որ պաղեստինի կեդրոնը վանքն է, որ իր զմբէթին տակ կը պահէ եւ՛ մեր հաւատքը եւ՛ մեր ազգային ու մշակութային արժէքները, լինչպէս նաեւ հայրենական սրբութիւնները:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ՎԱԼԱՆՍ

×

Ապրիլեան եղեռնի ոգեկոչումը այս տարի եւս Վալանսի մէջ կազմակերպուեցաւ Հայ Ազգային Միութեան կողմէ: Պատարագեց եւ քարոզեց Նարեկ ՔՀնյ. Վարդանեան, ոգեկոչելով մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներու յիշատակը: Ցաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ:

Ժամը 15·30-ին, Հայերը հաւաքուեցան Մանուչեան հրապարակը, ուրկէ՝ թափօր կազմած, ուղղուեցան դէպի Փարք Ժուվէ՝ Մեռելներու Ցուշարձանը, անցնելով Արմէնի փողոցէն: Թափօրը կ'առաջնորդէին երեսփոխան - քաղաքապետը՝ Պ. Փէս, իր օգնականներով: Ցուշարձանին ծաղկեպսակներ դրին քաղաքապետարանը, Հայ Ազգային Միութիւնը եւ նախկին ռազմիկները:

Խօսք առնելով տոքթ. Մ. Դոհարեան ոգեկոչեց 1915-ի Մեծ Եղեռնի մէկուկէս միլիոն մեր նահատակները: Պ. Թէպէյեան եւ պատուելի Լեւոնեան ներկայացուցին (Ֆրանսերէն) մեր նահատակներու ոգիսակարը, մինչեւ Տէր - Ջօրի կիզիչ ալաղները:

Ժամը 17-ին բազմութիւնը լեցուած էր Սալ տէ Ֆէթ, ուր ներկայ էին քաղաքապետը՝ իր օգնականներով, Հրէից Ռաբունին եւ օտար բազմաթիւ անճնաւորութիւններ: Խօսք առնելով տոքթ. Դոհարեան, մէթր Զօլագեան, պ. պ. Միրանեան եւ Կէզիւրեան անդրադարձան Թուրքերու կողմէ կատարուած նենգափոխումներուն, լինչ կը վերաբերի ցեղասպանութեան պատմական փաստին: Մէթր Զօլագեան յիչեց բոլոր դաշնադիրները՝ Պեռլին, Վիէննա, Ժընեւ, Սեւր, Աւետիս Ահարոնեանի եւ Պօղոս Նուպար Փաշայի ջանքերը՝ Հայկ. Հարցի լուծման ուղղութեամբ: Պ. Սիրանեան վկայութիւններ մէջբերեց Լէփսիուսէն, Մորկընթաուէն, Փրէսոնսէն ու Ժօրէսէն հաստատելու համար Հայոց դէմ Թուրքերու կատարած ցեղասպանութիւնը: Պ. Կէզիւրեան խօսեցաւ Թուրքիոյ Հայոց ներկայ կացութեան մասին, անդրադառնալով պետական իշխանութեանց բանեցուցած ճնշումներուն, եւայլն:

Երեսփոխան - քաղաքապետը իր խօսքին մէջ յորդորեց հայ համայնքը չդրունակել հայապահպանման իր ջանքերը, յիչելով նոյն ատեն, որ Ազգ. Ժողովին առաջարկած է հայ մանուկներու տոհմիկ դաստիարակութիւնը դիւրացնելու միջոցներու իւրացումը: «Այս տարի, ըսաւ քաղաքապետը, այս ձեւով ոգեկոչեցինք ձեր նահատակները, կը յուսամ, որ դալ տարի Մանուչեան հրապարակին վրայ կը կանգնեցնենք 1915-ի նահատակներու յուշարձանը»:

Փակման խօսքը արտասանեց հայ կաթողիկէ համայնքի հովիւը՝ Հ. Գէորգ վրդ. Զանտրեան:

Լ. ՏԻՐ - ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԿԱՐՏԱՆ

×

Ապրիլեան եղեռնի 68-րդ տարելարձին առթիւ, Ապրիլ 17-ին, Կիրակի կէսօրէ ետք պատարագ մատուցեցաւ Պիվէռի Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ, ուր ներկայ էին Կարտանէն, Պիվէռէն եւ Մէյրէօլէն Հայեր, մեծ մասամբ երիտասարդներ: Պատարագեց եւ քարոզեց Քամփանեը Ֆրէզի հոգեւոր հովիւը՝ Գրիգոր քՀնյ. Քէշիշեան: Ցաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ ապրիլեան նահատակներու յիչատակին:

×

Կիրակի, Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, նախաճեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Կարտանի մասնաճիւղի եւ տեղւոյն Հայ երիտասարդաց Բարեկամութեան Միութեան, տեղի ունեցաւ ապրիլեան ոգեկոչումը՝ Կարտանի դերեզմանատան Մեռելներու Ցուշաքարին առջեւ: Ներկայ էին տեղւոյն քաղաքապետը՝ Ռոժէ Մէյ, թաղապետական խորհուրդի անդամներ, որոնց կարգին՝ երկու Հայեր, Մ. Սերոբեան եւ Հ. Գաբրիէլեան, երէց եւ նոր սերունդի պատկանող հայ բազմութիւն մը:

Ժամը 10·30-ին, քաղաքապետարանին եւ հայ պաղութին կողմէ ծաղկեպսակներ դրուեցան յուշաքարին: Խօսք առաւ (Ֆրանսերէն) Կարապետ Տէրտէրեան եւ անդրադարձաւ 1915-ին Հայերու դէմ Թուրք կառավարութեան կատարած ցեղասպանութեան, որ մինչեւ այսօր անպատիժ մնացած է եւ հայ ժողովուրդի մնացորդացը՝ սփռուած աշխարհի չորս ծագերուն, այսօր հատուցում կը պահանջէ: Քաղաքապետը խօսք առնելով անդրադարձաւ ցեղասպանութեան, չէչտեց Հայուն աշխատասիրութեան եւ ինարար ոգին, նշեց թէ բարձր մակարդակով մշակոյթի տէր հայ ժողովուրդը, որ Ֆրանսա կամ այլ երկիրներ հաստատուեցաւ, զարձաւ օրինապահ քաղաքացի, իր ժրալան աշխատանքով բարգաւաճ զարձուց իրեն յանձնուած միջավայրերը: Այս ոգիին ու նկարագրին ամէնէն խօսուն օրինակը ներկայ Հայաստանն է, ըսաւ քաղաքապետը, որ վաթսուն տարուան մէջ զարձած է ծաղկուն ու բարգաւաճ երկիր մը: Խօսք առնողները դատապարտեցին Մ'լացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը, որ անտեսելով Հայոց պահանջը, չի դատապարտեր ցեղասպանը:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԼԻԼԵՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՑԻ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՈՆ

Աչխարհի տարբեր երկիրներէն Հայաստան ուսանելու եկած 300 ուսանողներ մասնակցած են գեղարուեստական ստեղծագործութիւններու Հանրապետական փառատոնին:

Բազմապիսի ու հետաքրքրական եղած է մրցումներու ծրագիրը, որոնց գլխաւոր մրցանակին արժանացաւ «բարեկամներ» անսամպլը, կազմուած սուրիացի, լիբանանցի, մոնկոլ երաժիշտներէ:

Ցաւուկ ուշադրութիւն դրաւած են նաեւ այն ուսանողները, որոնք փառատոնին մասնակցեցան իրենց գեղանկարչական, ճարտարապետական, քանդակագործական աշխատանքներու ցուցահանդէսով:

Դատակազմի նախագահը ըսած է «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին. «գեղարուեստական ստեղծագործութեան այս փառատոնը կրկին վկայեց որ Հայաստանի մէջ ուսանող արտասահմանեան ուսանողութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ Սորհ. Միութեան բազմազգի մշակոյթին հանդէպ:

ՓԱՄԱՆՋԱՀԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԱՌՈՒՍՏԱՄԵԱՆ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ Մշակութային Կեդրոնին մէջ, Մայիս 17-ին հանդէս կուտայ քամանչահար Անդրանիկ Առուստամեան: Եճամեայ արուեստագէտը՝ ծնած Արեւելեան Ռուսիա, իր կեանքին մեծ մասը անցուցած է Պարսկաստան, ուր վարած է հայկական ֆիլհարմոնիք համոյթ մը, տալով բազմաթիւ նուագահանդէսներ: Ներկայիս կ'ապրի Նիւ - Եորք, ուր կը դասաւանդէ երաժշտագիտութիւն: Իր նուագը գանկը բազկացած է հայկական, իրաք - եան եւ աղրբէջանական ժողովրդական եւ դասական մեղեդիներէ:

ՏԱՏԱՍԱՆՔ

ՎԻՐԱՒՈՐ ՅԱՅԳՆԱԹԻԹԵՒԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔԻՆ ՎԷՊԸ

Վահագն (օփերա - պալէ)

Շուշանիկ մաման անհունութեան վրայ

Չեղինակ՝ Պարգեւուհի Օրֆա - Պետրոսեան:

Ներածութիւն՝ Արամ Պետրոսեանի:

Փարիզ 1983

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՒԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ՍԻՍՏԵՄԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

Գրադիրը կատաղի ակնարկ մը նետեց այդ մարդուն: Ու խնդիրը փակուեցաւ:

Այդ միջոցին, սրճարանին դրանը մէջ վերջապէս երեւցաւ Մերկերեան Թադէոս աղան, Արեւմուտքի ահաւոր թիւը մատներէն կախած: Անոր օձի մանր աչուըներուն մէջ սարսափի հեգնութիւն մը կը խնդար: Ձանիկա սեղնելնուն՝ Կոստան - եանի կուսակիցներուն աչքին վրայէն ամպ մը անցաւ: Գանձապահը, ըստ սովորութեան դնաց իր տեղը նստաւ եւ սիրական չեշտով մը հրամայեց.

- Նարկիլէ մը եւ քէֆիլի խահվէ մը:

- Այս «քէֆիլի» բառը լախտի մը պէս իջաւ խնամակալութեան անդամներուն գլուխին:

Կլկլակը եւ սուրճը երբ որ հրամցուեցան Մերկերեանի, սրճարանը ձայն - ձուն չի կար. ու գանձապահը սկսաւ տիրող լռութեան մէջ որոտացնել կլկլակը. սուրճի ուժգին «ֆըռթ - ֆըռթ»ներու ընկերակցութեամբ: Երկու տարի չա - րունակ՝ հակառակ կուսակցութեան կողմէ իր վրայ տարուած յաղթանակին վրբէժը ցյաղ, պուտիկ - պուտիկ, անադորոյն նրբանքով մը կը խմէր հիմա սուրճի այդ չունդալիկ ումպերուն հետ, որոնց իւրաքանչիւրին երկար «օ՛խ» մը կը քաչէր բոլորչի սմսեղուկ նայուածքով մը դէպի դժբախտ խնամակալները, որոնք կը մնային նստած տեղերնին պապանձած ափիբերան, ճիչ մը հանելու անկարող:

Բայց յետոյ, երբ որ Մերկերեան ակնոցը քթին անցնելով Արեւմուտքը բացաւ եւ սկսաւ լսելի ձայնով մը Կոստանեանին ձերբակալութիւնը կարդալ, Ֆ...եան էֆէնտի մկկենիմկկ ոաքի ելլելով՝ դուրս ուղղուեցաւ.

- Քալեցէ՛ք պէ, ըսաւ իր պաշտօնակիցներուն:

Եւ Կոստանեան հանգուցեալ վարժարանին խնամակալութիւնը առեղնապետին եաեւէն դուրս ելաւ, կորաքամակ, չարաչար պարտուած:

- Առի՞ք մը սիատեմը, կը պոռար Մերկերեան քահ - քահ խնդալով անոնց եաեւէն:

×

Հետեւեալ օրը, Կիրակի, արտմութեան հով մը կը փչէր Հ... գիւղին վրայէն: Տուներու մէջ, ապադայ տոքթորներուն, փաստաբաններուն, արուեստագէտներուն ծնողքները, անակնկալ լուրէն չանթահարուածի պէս իրարու երես կը նայէին, իրենց կակծալի յուսախաբութեան վիչտը լալու իսկ անկարող: Կոստանեան հանգուցեալ վարժարանին աչակերտները, խնդիրը հասկնալով, միամիտ յամառութեամբ մը կ'ըսէին: «Մեր մխսին անանկ բան չըներ, սուտ է»: Առտուն կանուխ, զպրոցին դասատուները, որոնց չորս հինգ ամսական տալիք ունէր Կոստանեան, վազեցին զեղ եկան, գուռատ եւ չնչասպառ:

- Աման, սա փարանիս ընառո՞ր ազատենք, կ'ըսէին խեղճերը իրարու:

Իրենց չուարմանը մէջ նախ չունէին զպրոցը առին, որ կը չարունակէ գոց մնալ եւ որուն դրանը առջեւ գտան տնտես աղբարը, վեր - վար փողոցին երկայնքը չափելով մտածկոտ, ձեռքերը եաին կապած, Կոստանեան կրթարանին կապոյտ համազգեստը դեռ վրան, մարտաչունչ պեխերը ա՛լ վար իջնած: Մարդուկը որ երկու տարի անդադար այդ չէնքին պահպանութիւնը կատարած էր, դեռ կը յամառէր չհեռանալ անկէ, իր կարեւորութիւնը անոր մէջ եւ հիմակ ալ դուրսը, անոր չուրջը զգալով: «Միւսիւ»ին վրայ իր տառապանքն հաւատքին կրթնած՝ հակառակ բոլոր զրուածներուն եւ ըսուածներուն, կը չարունակէր սպասել անոր:

Վարժապետները վրան վազեցին:

- Տնտես աղբար, լո՞ւր մը, բա՞ն մը, ամա՛ն...

- Ձանըմ, ատոնք սուտ հավատխաներ են, ըսաւ մարդը կանգ առնելով ... կարեւորութիւն մի տաք. համբերեցէք, միւսին պիտի գայ. անանկ չըլլայ նէ ես խե՛նթ եմ քի հոս պտըտիմ...

Մարդուն վստահելի, հաստատակամ խօսուածքէն՝ դասատուները պահ մը այնքան ազդուեցան որ Արեւմուտքի տրուած լուրին վրայ կասկած մը մտաւ ներսերնին: Պարապ տեղը մարդ այդքան հեղինակօրէն չէր խօսեր: Տնտեսը կռնակը դարձնելով, չարունակեց իր վեր վար պտոյտը: Անոր անյեղլի հաւատքը՝ խորհուրդով մը սքօղուած՝ պատկառանք կուտար խեղճ դասատուներուն, որոնք՝ վայրկեան մը նորէն կեցուցին զայն:

(Շար. 52)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Տիւմժեճեան 300 Ֆ. կը նուիրեն «Ծառաջ»ին Ցարու-Թիւն Պասմաճեանի յիշատակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ իր ղըպրոցին.- Լիոն մահացած Տիկին Վ. Փափազեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տիկին Սառա Աւոյեան 100 Ֆ., Մարտիրոս Զոպոյեանի մահուան 6-րդ տարեդարձին առթիւ Տիկին Ե. Զոպոյեան 200 Ֆ., Տիկին Հ. Ռստիկեան իր ապա-քինման առթիւ 200 Ֆ. իր սանուհիին Ա-լիս Մկրեանի յիշատակին Հայկազ Ցա-կոբեան 50 Ֆ., Վարդանոյշ Տօնապետ-եան 50, Եղիսաբէթ Այանեան, Մարի Ա-լոյեան 100-ական, Մարիամ Մարգարեան 300 Ֆ., Արաքսի Սուքիասեան 50 Ֆ.:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեէզ-Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Նուարդ Մաղազաճեանէ 200 Ֆ. իր ամուսնոյն Ռուբէն Մաղազա-ճեանի մահուան 8-րդ տարելիցին:

×

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Վարչութիւնը շնորհակալու-թեամբ ստացած է հետեւեալ գումարնե-րը.. Պօղոս Գալուստեանի մահուան առ-թիւ փոխան ծաղիկի Եկեղեցւոյ: Տէր եւ Տիկին Նշան Պետրոսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արաքսի Օհանեսեան եւ զա-ւակները 500-ական Ֆ., Փոն տը Շէբրիէն Գրիպոր Գարակեաւուրեան, 300 Ֆ., Լիո-նի «Պիւրօ տ'Ափոն» ընկերութիւնը 270, Օրդ. Գասպարեան եւ Տէսինէն Արմենակ Միրաքեան, Տէր եւ Տիկին Միրաքեան 200-ական Ֆ. Տէր եւ Տիկին Գէորգ Ա-բրահամեան, Տէր եւ Տիկին Թէրզեան 100-ական Ֆ.:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Կապ. Խաչի Կրճնոպլի վարչութիւնը իր վեթերան ընկերուհիներուն ի պատիւ ճաշ մը կազմակերպած է Կիրակի, Մա-յիս 8-ին, Օթել Ալֆա-ի ճաշասրահին մէջ:

Ճաշադին 75 Ֆ.:

Մասնակցութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.-

44 - 45 - 27 42 - 33 - 52

VISITE

du **CHATEAU de VAUX-le-VICOMTE** et de la **Cité Médiévale de PROVINS**

organisée par la Section Croix Bleue de Bagneux-Cachan le **DIMANCHE 15 MAI**

Participation : Voyage + Repas Gastronomique

140 F. pour les adultes

70 F. pour les enfants jusqu'à 6 ans

(Transport en Car)

Rendez-vous :

— 8h.: à Bagneux devant «les 3 Cinémas»

— 8h.30: Porte d'Orléans, devant la statue du Général Leclerc

Réservation obligatoire avant le 4 Mai.

Renseignements et inscriptions auprès de:

— Mme TOROSSIAN : 665. 13. 26 ou ANAIS STATIAN-BESNARD : 665. 04. 27 après 18h.

VENEZ NOMBREUX

NICE

PROJECTION

JEUDI 5 MAI à 21 HEURES

PROJECTION DE FILMS VIDEO - COULEURS

de HAGOP HAGOPIAN

Ensemble National de Danses d'Arménie

SALLE OSHAGAN

183, bd. de la Madeleine, Nice

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՃԱՇ

Ե Ի

ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱՆԱԿ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Մայիս 8, ժամը 13-ին Ճա-չարան Սիտի Այաշ, 276 Պուլվար Վոլ-թէր, մեթրօ Նասիոն:

Ճաշի մասնակցութիւն 80 Ֆ.:

Կը խնդրուի տեղերը նախօրօք ապահո-վել:

Հեռաձայն՝ 325 04 13 *կամ՝* 606 27 51

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SECTION DE CHAVILLE

GRAND DINER DANSANT

Dans les Salons de l'Hôtel Ramada, 22 avenue de l'Europe, 78140 **Vélizy**

Samedi 7 Mai, à 20h. 30 précises

SOIREE ANIMEE PAR L'ORCHESTRE **ARTANAG**

Réservation avant le 4 Mai

Réservation

Mme Siranouche Derkaloustian 750. 64. 37

Mme Louise Karaoglanian 750. 10. 85

Mme Vartouhie Ohanian 750. 84. 11

Menu vins compris 200 F.

après 23h. entrée 50 F.

parking assuré

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Յիսնամեակի

Հանդիսաւորութիւններու կարգին

ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՑԹ ԹԻՒՅԱՄԵԼԱՆ

Նուիրուած՝

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ

Ո Ւ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵՒՆ

կը նախագահէ՝

Ս. Ք. ՋԱՆԳՈՒ

Կիրակի, Մայիս 15, ժամը 16-ին Բա-րեգործականի Ալեք Մանուկեան Մշակու-թային կեդրոնը:

118, Գուրսէլ փողոց, 75017 Փարիզ

Կ'արտասանեն՝ ԱԶԱՐԵԱՆ Բուպինա, ԲԱԼՈՒԵԱՆ Արմենուհի, ՊՇՏԻԿԵԱՆ Նա-զարէթ, ԳԱՐԲԱՆԹԻՒ-ԼՒՒՃԵԱՆ Մա-րըլէն, ԳՄԲԻԹԵԱՆ Արաքսի, ԹԻՐԶԵԱՆ Անահիտ, ԼԱ. ՇԱՍԱՆԵԼ-ՄՏԼՃԵԱՆ Հայ-կուհի, ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ Մարիէթթա, ՆԱՒԱ-ՍԱՐԴԵԱՆ Վահան, ՇԱՄԻԿԵԱՆ Պար-գեւ, ՋԱՔԸՐԵԱՆ Անի, ՊԼՕՐԻՔԵԱՆ Վիլմա, ՊՕՂՈՍԵԱՆ Սարգիս, ՍՈՒՐԻՆ-ԵԱՆ Սիրաք, ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ Սոնա, Վի-ՋԻՐԵԱՆ Հռիփսիմէ, ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ Ագապի:

Հանդէսի վերջաւորութեան «Պատուոյ Գիր»երու բաշխում:

Մուտքերու մասնակցութիւն 50 Ֆ.:

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝

780 82 58 *եւ* 985 36 53

× *Ներկայ կ'ըլլան.. «Հայրենիքի Ձայն»ի խմբագիր Լեւոն Ջաքարեան եւ Սփիւռ-քահայութեան հետ Մշակութային կապի կոմիտէէն թատերագիր Գէորգ Աբակեան:*

SOIRÉE DANSANTE

La Croix Bleue d'Arnouville-Sarcelles donne sa grande soirée dansante annuelle:

le Samedi 7 Mai

avec l'orchestre **Melkonian**

et... **MARTIN YORGANTZ**

Salle Municipale Marcel Pagnol

Rue Gounod, 95400 Villiers-le-Bel

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնը բաց պիտի ըլլայ ամէն օր Մայիս 16-էն սկսեալ:

Ցուլիսին կ'ընդունուին 6 - 13 տարե-կան մանուկներ առանձին կամ ընկերակ-ցութեամբ մբիրենց ծնողքներուն:

Օգոստոսին կ'ընդունուին ամէն տարի-քի հայրենակիցներ, :

Արձանագրութեան համար հեռաձայ-նել՝ 985 - 36 - 53 :

Մայիս 15-էն վերջ 16 (31) 21 - 77 - 63

Moyen d'accès : Par turbotrain en 2 heures Gare St. Lazare-Bayeux

Itinéraire par route : Autoroute de l'ouest, Evreux, Lisieux, Caen, Bayeux, Port en Bessin, Ste. Honorine des Pertes «Les Divettes»

ՏԱՐԵԿԱՆ

ԱՆՑ

ՍԷՆ - ՌԱՖԱԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ

Նախաճեռնութեամբ Մարսէյլի Կապ. Խաչի չորս մասնաճիւղերու (Մարսէյլ - քաղաք, Պօմոն, Սէն - Ժերոմ, Պուլ. Օտտօ):

Շաբաթ, Մայիս 7 :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակ-ցի Ցաղթանակ (պար ու նուագ):

Մասնակցիլ փափաքողները կրնան դի-մել իրենց շրջանի մասնաճիւղի վարչու-թեան անդամներուն, արձանագրուելու համար:

3 ՕՐ ՄՈՆԴՉԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՄԱՆԿԱՆՑ ԲՈՑՆԻՆ ՄԷՋ

Մայիս 21, 22 եւ 23-ին օթոքարով պըտոյտներ Նորմանտիի տեսարժան վայրե-րը երեք օրուան ընթացքին:

Արձանագրուիլ հեռաձայնելով՝

985 - 36 - 53

Մուտքերու մասնակցութիւն 350 Ֆ.:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ե Ի

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Կիրակի, Մայիս 29, ժամը 16-ին Օրհնութիւն եւ հանդիսաւոր բացում նորաչէն մանկապարտէզի, եկեղեցա-կան եւ քաղաքային բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու ներկայու-թեան:

Հանդիսութեան կը հրաւիրուի փա-րիզի եւ շրջանի արուարձաններու հա-յութիւնը, մասնակցելու, այցելելու եւ արձանագրելու փոքրիկները (երկ-սեռ), ազգային ոգիով թրծուած եւ ներկայ կրթական պահանջներու հա-մապատասխան՝ միջավայրի յարմա-րավէտ պայմաններով պեղպեղուած՝ այս մանկապարտէզին:

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

CENTRE CULTUREL NOURHAN FRINGHIAN

6, Avenue Bourgain — Issy-les-Moulineaux

(Métro : Mairie d'Issy)

présente

le Samedi 7 Mai à **17h. et 21h. précises**

(deux séances)

Arménouhi EKIZIAN-CARPENTIER

Haïgouhi KHEDECHIAN-LA CHASSAGNE

dans un spectacle Poétique à deux voix -en Arménien et en Français-

CŒUR ET MEMOIRE

Un passionnant voyage à travers le temps **(poèmes — musique — théâtre)**

Critiques parues de la Première à Paris le 30 Janvier 1983 :

— **HARATCH** : «Une soirée tout à fait originale et enrichissante. Une heure et 45 minutes ininterrompues, sans aucune lassitude.

— **ACHKHAR** : Longtemps après le spectacle durèrent les ovations adressées aux deux comédiennes par un public enthousiaste. Et ce fut vraiment une soirée originale, grave et aussi pleine d'allégresse.

— **Rouben MELIK** aux comédiennes : Le meilleur spectacle poétique que j'ai vu depuis longtemps.

Prix des places : 50 F. (Etudiants 30 F.)

POINTS DE VENTE : **à PARIS**

— JEAN-CHRISTIAN (haute coiffure) 15, rue Tronchet tél :265. 32. 26

— M. GUEUDEMIAN : 61, rue des Martyrs tél : 878. 81. 67

— MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE 17, rue Bleue

à BOIS-COLOMBES

— Daniel DJIZMEDJIAN : 31, rue Paul Déroulède tél : 781. 09. 72

à CLAMART

— SEVAN (épicerie) : 4, rue Lazare Carnot

— TELE-CONDORCET : 175, av. Jean-Jaurès

à ALFORTVILLE

— MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE 9, rue de Madrid

à ISSY-LES-MOULINEAUX

— EGLISE ARMENIENNE : 6, rue Bourgain tél : 644. 28. 52

— PHOTO 92 Zac Rodin : Blvd. Erevan

TRANSTOURS

Calendrier des Départs pour l'ARMÉNIE:

9 - 22 juillet : **Paris - Leningrad - Moscou - Erévan**

4 - 19 août : **Lyon - Paris - Moscou - Erévan**

5 - 20 août : **Paris - Moscou - Erévan**

6 - 19 août : **Marseille - Moscou - Erévan**

6 - 21 septembre : **Paris - Moscou - Erévan**

3 - 18 septembre : **Marseille - Moscou - Erévan**

4 - 19 octobre : **Paris - Moscou - Erévan**

Inscription : TRANSTOUR, 25, rue d'Argenteuil, 75002 Paris tél. 261 - 58 - 28

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ

ԽՕՍՔԵՐ

- ՀԱՏՈՒԿ ՀԱՑ ԴԱՏԻ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՑԵՐՈՒ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ ՍԿԻԶԲԷՆ Ի ՎԵՐ -

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

Գին 80 *Ֆր.* *Թղթատարի Ծախքով* 88*Ֆր.* 50

Դիմել՝

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, rue Monsieur Le Prince 75006 PARIS

կամ՝

«ՅԱՌԱՋ»

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
4
MERCREDI
4 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.428 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.428

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԼԻԱԿԱՏԱՐ ՆԻՍՏ

ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒՄՆԵՐ

×

«Լիպերասիոն» (*Մայիս 2*) մեր տեսած օրական ութ օրաթերթերու միակն էր, որ արձագանգ կը հանդիսանար Եուրի Անդրոպովի մաքրագործութեան արշաւին Հայաստան ժամանումին : Կը գրէր, թէ Հայաստանի կուսակցական պաշտօնա - թերթ «Կոմունիստ» հաղորդած է իր վերջին թիւին մէջ թէ բաղմաթիւ պատաս - խանատուներ պաշտօնանկ եղած են լայնածաւալ գործողութեան մը ընթացքին, որ կը ձգտի պայքարելու «անկարգապահութեան եւ անձեռնհասութեան դէմ» : Թերթը կ'աւելցնէր թէ Ապրիլ 27-ին, Կարէն Դեմիրճեան, Կ. Կ-ի Ա. քարտուղարը բուռն կերպով քննադատած է բազմաթիւ ղեկավարներ եւ տնտեսական ճիւղեր՝ լիակատար նիստին առեն : Այսպէս պաշտօնանկ եղած է Մթերումներու նախարար Օննիկ Յովակիմեան, որովհետեւ «չէ կրցած կարգ ու կանոնը պահպանել իր նիւղին հաստատութեանց մէջ», որ «գէշ հսպահականութիւն մը վարած է վարիչ տարրերու ընտրութեան մէջ» եւ «դիզած է սխալները» : (*Ի դէպ, Օ. Յովակիմեան արդէն պաշտօնանկ եղած էր, փետրուար 28-ին եւ փոխարինուած Ռաֆիկ Շահպազեանի կողմէ, ինչպէս ատենին հաղորդած էր խորհրդահայ մամուլը*) : «Լիպերասիոն» կ'ըսէ թէ նոյն չորս նորհաղրկումին արժանացած են իր ճիւղին փոխ - նախարար՝ Լ. Սահակեան, ինչպէս նաեւ ճարտարարուեստի հինութեան երկու փոխ - նախարար՝ Վ. Վարդանեան եւ Լ. Բարսեղեան (աննպատակ աշխատանք) եւ Մարզականի նախարար՝ Ռ. Աւետեան որ «չէ կատարած զեկավարի իր դերը» : Շնորհազրկուած են օտար գործակցութեան ճիւղին պետը Ա. Մաչիկեան (վարիչ տարրերու բնութեան մէջ կոպիտ խախտում համայնավար սկզբունքի համաձայնութիւն) եւ ուրիշներ :

Այս առընչութեամբ, աւելցնենք թէ Ս.Խ.Տ.Միութեան Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Ապրիլ 28-ի թիւը, որ սկսած է հրատարակութիւնը կուսակցութեան կենտրոնի լիակատար այդ նիստի ընթացքին արտասանուած զեկուցումներուն, բայց այդ թիւով դեռ չէ տրուած Կարէն Դեմիրճեանի զեկուցումը :

Կ'անդրադառնանք առանձին եւ մանրամասնօրէն, երբ բոլոր տուեալներն ունենանք :

ՄՐՑԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 46-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Մայիս 2-ի խաղերու արդիւնքներն են.-

Բկրմ. - Տորպետօ (Մ)	0 - 0
Նախտեոր - Տորպետօ (Ռ)	1 - 0
Դինեպր - Արարատ	4 - 0

ԿՈՓԱՄԱՐՏ

Սեւաստոպոլ տեղի ունեցած կուբա - մարաի պատանեկան ախոյեանութեան մըրցումներուն, 54 քիլօ ծանրութեան դասակարգին մէջ առաջին հանդիսացած է Արմէն Գէորգեան («Զէնիթ») :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ բժիշկները առ - կախեցին լրենց գործադուլը, որ ամէն - նէն երկարը եղած է այդ ճիւղին մէջ, քանի կը տեւէր 42 օրէ : Նախարարապետ Փիէռ Մօռուայի նամակին է, որ դրական քայլ մը նկատուած է եւ ամէն կողմ ընդհ. ժողովները դադարուած են ու քլուէարկութիւն եղած : Զգալի մեծամասնութիւն մը համամիտ եղած է՝ ոչ թէ դադրեցնելու այլ առկախելու շարժումը, այսինքն գաղար մը ընել եւ հասկնալ թէ կառավարութիւնը իսկապէս տրամադիր է բան մը ընելու : Շարաթ օր էր, որ Մօռուա նամակ մը ղրկած էր Փարիզ հաւաքուած հինգ հազար էնթեռնէներուն : Նամակին մէջ, կառավարութիւնը տեղի կուտար երկու զլխաւոր պահանջներուն առջեւ. - մէկը՝ միակ մարմնի մը կազմութիւնը, միւսը՝ Հոկտեմբեր 1-էն տարբին 5000 պաշտօն ստեղծել հիւանդանոցներու մէջ : Այս մարզին մէջ Մօռուա սկզբունքի համաձայնութիւն մը տուած է բայց ոչ՝ թիւ : Միւս, երկրորդական հարցերու մէջ, Մօռուա աւելի ճկունութիւն կերպով զոհացում կուտայ (դիւրութիւն անձնական ճիւղի մէջ հաստատուելու եւ պահակ բժիշկներու վարձատրութիւն), մինչ անորոշ կը մնայ հիմնականին համար :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Քաթմանտուէն (Նեփալ) փեքին անցաւ, ուր հասաւ եւթնքշաբթի առտու : Նախապէս զրական պատասխան տուած էր Նեփալի օժանդակութեան դիմումին, որպէսզի Չինաստանի եւ Հնդկաստանի միջեւ ճգմուած այդ փոքրիկ միապետութիւնը խաղաղութեան գօտի մը ըլլայ : Երկկողմանի երեք համաձայնագրեր ստորագրուած են 21·5 միլիոնի յաւելեալ դումար մը չնորհելով անցեալ տարի ստորագրուած համաձայնագրին վրայ : Այս համբորդութեան ընթացքին, Միթերանի կ'ընկերանան. Լոիք Քրէտոն (Արտաքին առեւտուր), Շէյսոն (Արտաքին յարաբերութիւններ), Ֆաւիւա (Ճարտարարուեստ), Ֆիթերման (Փոխադրութիւն) եւ Լանկ (Մշակոյթ) :

ՏՈԼԱՐԸ միշտ կը չարունակէ իր «վերելքը» եւ երկուշաբթի օր 7·40-ի հասած էր Փարիզի սակարանը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ պատժական դատարանին առջեւ բացուեցաւ, ի վերջոյ, այն դատավարութիւնը, որ կը ձգձգուի 12 տարի է : Այս առթիւ, չատ կը յիշուի եւ հալածգալրոյցի կը հրաւիրուի Ռոժէ Փօտուրեան, որ խորքին մէջ բուն պատճառն է այս դատին : 1971-ին, է որ Փօտուրեան էսանսի փոքր վաճառորդ մը, նախքան անանկութեան հաչուեկշիռը ներկայացնելը, երկու բողոք կը ներկայացնէր : Ա.րդարեւ, Փօտուրեանի մեղադրանքն այն էր ,որ քարիւղային ընկերութիւնները մէկ եղած են գինքը անանկացնելու համար, քանի որ իր ընկերութիւնը Սաժիի հաչուեկշիռը յանձնած է առեւտրական դատարանին, 1971 Յունիս 3-ին : Ի՞նչ էր եղած : 1967-ին Փօտուրեան ընկերութիւն մը կը ստեղծէր, որու նպատակն էր մեծաքանակ թէ փոքրաքանակ վաճառքը քարիւղային ապրանքներու : Ամիսան կը ծախէր ու երեք տարի ետք, 49 միլիոն «կը կշռէր» : Բայց չատ հեռու գացած է, ու քարիւղի մեծ ընկերութիւնները պիտի չթողուն եւ դադրին հայթայթելէ Փօտուրեանի, միւսներու համաձայնութեամբ : Այս է որ 12 տարի է կը տեւէ եւ նոր դատարան կը հասնի : Ամբաստանեալներն են ութ մեծեր (Էսսօ, Շէլ, Պէ - Փէ, Մոպիլ, Ֆինա, Էլֆ, Թոթալ, Անթառ), որոնց չահերը կը պաշտպանեն 12 տարի է, փաստաբանի 70 դրամեներակ ... : Դատավարութիւնը, նուագդոյն, մէկուկէս ամիս պիտի տեւէ :

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ԱՊՐԻԼ 25 - 28)

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԱՊՐԻԼ 24-Ը
ԵՐԵՒԱՆ ...

Ապրիլ 24-ին, հարիւր հազարաւոր Հայեր՝ ծաղկեպսակներով ու ծաղկեփունջերով, բարձրացած են Ծիծեռնակաբերդ՝ 1915-ի ցեղասպանութեան մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներու յուշարձանին մօտ, ոգեկոչելու համար անոնց յիշատակը : Առաւօտեան յուշարձանին ծաղկեպսակ դրած են Հայաստանի կուսակցութեան եւ կառավարութեան զեկավարներ, ինչպէս նաեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա. :

... ԵՒ ԹԻՖԼԻՍ

Առաջին անգամ ըլլալով Թիֆլիսի մէջ, Ապրիլ 24-ին, ոգեկոչուած է նահատակներու յիշատակը, կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէն Ապրիլ 24-ը հռչակած ըլլալով յիշատակի օր : Բազմահազար Հայեր հաւաքուած են Թիֆլիսի հայ զրողներու պանթէոնը, ուր ամփոփուած են Րաֆֆիի, Յովհաննէս Թումանեանի, Գաբրիէլ Սունդուկեանի, Գրիգոր Արծրունիի, Զաքարոս Աղայեանի, Ալեքսանդր Ծատուրեանի, Նար - Դոսի, Յակոբ Յակոբեանի, Զիվանիի եւ այլոց աճիւնները : Ներկայ եղած են Վրաստան ապրող հայ զրողներ, դերասաններ, հայկական վարժարաններու ուսուցիչներ եւ աշակերտներ, ուսանողներ, վրացի զրողներ ու արուեստագէտներ : Ծաղիկներ զրուելէ ետք զոր - ծադրուած է զրական - գեղարուեստական յայտագիր մը, որ տեւած է քանի մը ժամ : Դերասաններ եւ աշակերտներ արտասանած են պանթէոն հանգչող բանաստեղծներէ զործեր, ինչպէս նաեւ անոնց նուիրուած քերթուածներ :

×

Մ. ՏԷՐ - ԳՈՒԼԱՆԵԱՆԻ ԳԻՐՔԸ
ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ

Մոսկուայի «Մոլոդայա Գվարդիա» հրատարակչականը «Երիտասարդ ձայներ» մատենաշարով լոյս ընծայած է Մ. Տէր - Գուլանեանի «Տղամարդկանց երկիր» խորագրով պատմուածքներու հաւաքածոն՝ ռուսերէն : Ճառախօսանը զրած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահ Վարդգէս Պետրոսեան : Հարիւր հազար տպաքանակով լոյս տեսած գիրքին թարգմանութիւնը կատարած են Անահիտ Բայանդուր, Լիլիա Շաթիրեան եւ Վալէրի Այդինեան : Մերուժան Տէր - Գուլանեան ծանօթ է ընթերցողներուն իր «Սպասմօլիճը» գիրքով : Անցեալ տարի իր «Արարատեան երկիր» էսէն, արժանացաւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան հատատած «Միքայէլ Նալբանդեան» մրցանակին :

×

ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾ
ԱՐԱ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ 80-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Քանդակագործ Արա Սարգսեանի ծնընդեան 80-ամեակին առթիւ երեկոյթ մը տեղի ունեցած է Երեւանի Գաբրիէլ Սունդուկեան թատրոնին մէջ, ներկայութեամբ կուսակցութեան Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեանի, նախագահ Բարկէն Սարկիսովի, վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեանի, բարձրաստիճան այլ անձնաւորութիւններու, արուեստագէտներու եւ հասարակութեան : Խօսք առնողներ անդրադարձած են Արա Սարգսեանի կեանքին, վաստակին ու արուեստի յատկանիշներուն : Այս առթիւ Հայաստանի Նկարիչներու Տունը բացուած է քանդակագործին ցուցահանդէսը :

Արա Սարգսեան ուսումը առած է Կ. Պոլիս, եւ կատարելագործած Վիէննայի Գեղարուեստից Ակադեմիան, զոր աւարտած է 22 տարեկանին : 1925-ին ներգաղթած է Հայաստան, ուր կ'ապրէին ու կը գործէին Մ. Սարեան, Թ. Կոջոյեան, Մ. Աղաջանեան, Մ. Առաքելեան, Գ. Գիւրջեան, Վ. Գայֆէճեան եւայլն : Քանդակագործը Հայաստանի մէջ ապրած է 45 տարի եւ իր կարողութիւնները ի սպաս դրած քանդակագործութեան բոլոր ճիւղերուն, բրուտագործական մանրաքանդակներէն մինչեւ հսկայ կոթողները : Իր գործերուն մէջ առաւելաբար աչքի կը զարնեն դիմաքանդակները՝ բանուորներ, ռազմիկներ, պիտութեան, մշակոյթի եւ արուեստի մարզերէ ներս ծանօթ դէմքեր եւայլն : Արա Սարգսեան մեծ վաստակ ունի նաեւ զծագրութեան, փայտափորագրութեան արուեստի զարգացման մէջ :

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԿԱՅԾ ԿՈԿԱՆԵԱՆ

Գահիրէի մէջ, Ապրիլ 5-ին մեռած է ընկեր Կայծ Կոկանեան : Ողբացեալը ծնած էր 1897-ին՝ Կ. Պոլիս : 18 տարեկանին մտած է Հ. Ց. Դ. չարքերը, Գարեգին Խաժակի կնքահայրութեամբ : Երկրորդական ուսման աւարտին յաճախած է նաեւ Պոլսոյ գինուորական կաճառը, զոր կիսատ թողլով անցած է Եգիպտոս, ուր ամբողջ 60 տարի ծառայած է գաղութին՝ ազգային, մշակութային, կրթական մարզերու մէջ : Վարած է պատասխանատու պաշտօններ կուսակցութեան մէջ. ժամանակ մը եղաւ նաեւ «Ցուսաբեր»ի խմբագիրը : Ցուղարկաւորութիւնը կատարուած է Ապրիլ 6-ին՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ուր ներկայ եղած են Ազգ. Իշխանութեանց եւ զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները : Դամբանականներ խօսած են առաջնորդը՝ Զաւէն Արք. Զինչինեան, յանուն «Ցուսաբեր»ի չրջանակի եւ օրաթերթի՝ ընկ. տոքթ. Սուրէն Պայրամեան, Ազեքսանդրիոյ Հայութեան կողմէ՝ ընկ. Վահան Դաւուքճեան, վարժարաններու անունով՝ Նշան Վարդեան եւ երիտասարդական ու Պաանեկան Միութիւններու կողմէ ընկ. Գուրգէն Բանեան : Ապա, մարմինը փոխադրուած է Հելիոպոլսոյ Ամենայն Սըրբոց գերեզմանատունը եւ ամփոփուած Հ. Ց. Դ. պանթէոնին մէջ :

×

ՏԻԿԻՆ ՀԵՂՈՅՇ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Ապրիլ 26-ին, Պէյրութի մէջ, իր մահկանացուն կնքած է Վահան Փափազեանի (Կոմս) այրին՝ Հեղոյշ Փափազեան :

Ողբացեալը Փարիզին Պէյրութ միշտ իր մասնակցութիւնը բերած էր հանրային աշխատանքներու : Լիբանանի մէջ եղած է հիմնադիր անդամուհիներէն լիբանահայ օգն. խաչի, կանուխէն մտած էր նաեւ Դաշնակցութեան չարքերը :

Ցուղարկաւորութիւնը կատարուած է Ապրիլ 28-ին Ս. Նշան եկեղեցւոյ մէջ եւ մարմինը ամփոփուած Պուրճ Համուտի ազգ. գերեզմանատան Հ. Ց. Դ. պանթէոնին մէջ :

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

———×———

Ա.

Կեանքիս մէջ առաջին անգամ ըլլալով դրաւոր կը խօսիմ: Քոքթօ Ֆրանսացի ծանօթ դրագէտը, երբ օր մը հաւաքոյթի մը մէջ, իրմէն կը խնդրուի քանի մը խօսք ուղղել բազմութեան, «կը ներէք» կ'ըսէ, «սովորութիւն չունիմ առանց գիրքի խօսելու»: Նոյնպէս Փուանքարէ, ի ծնէ հռետոր, սակայն միշտ դրաւոր կ'ուզէր խօսիլ, առարկելով թէ իւրաքանչիւր բառը որ պիտի արտասանէր, ճարտարապետական կառոյց էր իրեն համար, վիմառուած, տաշուած, յեսոյ զետեղուած ուր որ պատշաճ էր: Ես ոչ Քոքթօ մըն եմ, ոչ ալ Փուանքարէ, բայց կ'ուզեմ անոնց նմանիլ այսօր, քանի որ Ֆրանսայի մէջ կը գտնուիմ:

Սիրելի ունկնդիրներ,

Դիւրին չէ այսօր, մէկուկէս դար յետոյ, Հայոց Հայրիկի առիթով, կենալ անցեալ մեծութիւններու դիմաց եւ մեր օրերու արժէչափերով կշռել զանոնք, որովհետեւ մեր դարը ոսկիի, անդթութեան, խաբէութեան եւ անափոփ թշուառութեան դար է, հերոսները, սուրբերը, մաքի մարդեր, չեն խօսիր մեզի իրենց իրական արժէքներով:

Ոչ մէկը վերջին չրջանի մեր փառքերէն՝ որոնք երախտագիտութեան պատմութեան կը հանդչին թուղթերուն ծոցը, իբրեւ յեղափոխական եւ գործիչ, կրցած են առթել խռովքը իրենցմէ վերջ եկող սերունդներուն, որքան եղեռնափառ մեծութիւնը Խրիմեանին: Բիւրեղ կախարդանքը իր անձին, չմնացած պէտք է ըլլայ ժամանակէն առելի՝ մեր ժողովուրդի արտում՝ բայց քաղցր լինելութենէն: Վասնզի ամէն մարդ իր ժամանակին պատկանելէ առաջ, իր ժողովուրդն է ամբողջապէս:

Մեծ մարդերու հոգիին բացատրութիւնը պէտք է որոնել հոգիին մէջ այն ժողովուրդին, որուն ծոցածին զաւակներն են անոնք: Մեծ մարդերը անձնատուրեալ արտայայտութիւններ են իրենց ցեղին ու ժամանակին, անոնց կեանքի պատմութիւնը պէտք չէ որոնել հոյլ մը թուականներու եւ ծանօթութիւններու մէջ, որոնցմով կը հիւսուի կենսագրութիւն մը այլ լուսարանութեանը մէջ այն ձգտումներուն եւ չարժառիթներուն, որոնք կը յատկանշեն անոնց ժամանակն ու միջավայրը:

Հայութեան լաւագոյն օրերը կը զուգադիպին միշտ իր բարոյական մեծութեան թուականներուն: Այդ թուականներէն իւրաքանչիւրին վերեւ կը տատանի դէմքն ու անունը տեսիլքով լեցուն մարդոց, որոնց մէջ կ'ապրի Աստուծոյ ոգին, առաջնորդութեան ճշմարիտ ուժը: Առանց այդ հոգիին, ամէն օր մարդուն մէջ ապրող կենդանի տեսիլքին, մենք պատրանքի զոհեր ենք միայն: Այս է պատճառը անչուշտ որ Խրիմեանի կեանքը տեսարան մը ըլլալէ աւելի փառք մըն է մանաւանդ: Անոնք մարդեր են, որոնք կրնան կարգալ անկէզ մորենիին վրայ իրենց ժողովուրդին ճակատագիրը, որոնք կրնան լսել ձայնը որ պիրենք իրենց ժողովրդի առաջնորդութեան կը կանչէ:

Հակացողութեան մեծ տարբերութիւն մը կայ անչուշտ արժէքի եւ արժանիքի ըմբռնումներու միջեւ: Առաջինը վիճակ մըն է, իսկ երկրորդը՝ յաւելեալ առաքինութիւն մը, որուն կարելի է տիրանալ կամքով եւ պիտակցութեամբ. ծնիլ արքայորդի՝ արժէք կրնայ համարուիլ անչուշտ, բայց այնքան միայն. անոր բուն արժանիքը մարդ կ'ունենայ այն ատեն, երբ արժէքը կրնայ վերածել արժանիքի: Ահա թէ ինչպէս Հայոց Հայրիկը կրնայ դար անձնազոհ յօժարութեամբ նուիրելէ վերջ ինքզինքը կոչումներու ամէնէն խորհրդաւորին եւ ազնուականին, կրցած է բարձրանալ քահանայութենէ քահանայապետութեան, չըմորհիւ իր անրասիր նկարագրին, հոգեկան կարողութիւններուն եւ ազգասիրութեան:

Նման մեր եռամեծար հայրապետանեղբուն, Խրիմեանի համար Հայոց հայրենիքն ու ժողովուրդը անչամանդաղ ճրչմարտութիւններ էին, որոնց պէտք էր միշտ հաւատարիմ մնալ ի գին ամէն զոհողութեան: Իսկ Հայ Եկեղեցին աննահանջ դրօշ մը՝ Լուսաւորչի կանթեղը, որ կը լուսաւորէ մեր անցեալ սիրտերը, ծառայութիւնները, ինչպէս նաեւ ապագայ վաղորդայնները: Այս մտատեսիլ մղումին տակն է որ ան գործեց չուրջ կէս դար, եռանդով, սիրով եւ հաւատարմութեամբ:

Դժուար է անչուշտ արժանիքներու համեմատական կշիռը կազմել. սակայն մարդիկ մեծ են համաձայն իրենց ճրչմարտումներուն: Անոնք որ կը խիզախին իրենց անձին համար, իրենց անձը կ'արժեն: Անոնք որ կը ջանան եւ կը նուիրեն ի խնդիր աշխարհի նուիրական բարիքներուն, աշխարհը կը չահին լոկ, իսկ անոնք որ կը ձգտին իրենցմէ անդին՝ համայնական եւ յաւերժական ճշմարտութիւններուն, մեծագործներն են մարդոց որդիներէն: Անոնք գիտեն մարդոց բերել կաթիլ մը լոյս եւ ափ մը բարիք, ամոքելու անոնց կիզիչ պատուքը: Մակդիրներ կան որ ժողովուրդը կուտայ իր սիրտէն, ան չի թառամիր: Հայրիկ տիտղոսը մեր ժողովուրդը փորձեց ուրիշներու ալ տալ, բայց չփակաւ իրենց, որովհետեւ չրեչտով փակցուած էր: Այդ է պատճառը որ մարդեր կան որոնք իրենց մահէն վերջն ալ կ'ապրին, նման գլուխ գործոց պատկերներու, որ ժամանակը որքան հեռացնէ, այնքան աւելի կը լուսաւորուի եւ կ'ազդուրնայ անոնց պէտքը: Անոնք կ'ապրին յաղորդ սերունդներու մէջ իրականութեան պատրանքով, ոսկի պատրանք՝ սակայն անմահութեան առհաւատչեան: Իր չրջանին բազմաթիւ մեծ կոչուած, գոնէ տիտղոսներով, եկեղեցականներ կային, այսօր պատմութեան էջերուն մէջ միայն կը կարդանք անոնց անունները: Սակայն «Հայրիկ»ը տիտղոս մը չէ նոյնիսկ այսօր, մեր ժողովուրդի հոգիին ու չրթներուն վրայ, այլատոդեալ մը: Իր մահէն եօթը տարիներ վերջ, Ս. Էջմիածնէն դարձողներուն, Ա-րարատեան դաշտի դիւղացիները կը հարցնէին. «Ի՞նչպէս է Հայրիկը»:

Եթէ հարկ ըլլար, պատմական հին մեթոտի մը հետեւելով, մեր պատմութեան որոշ չրջաններ ներկայացնել միակ մարդու մը դէմքովն ու անունովը, ապահովաբար բոլոր ձայները պիտի միանային՝ Հայոց պատմութեան վերջին չրջանը տիտղոսելու կամ կնքելու համար անունովը անոր, զոր ազգն համօրէն միահամուռ զղացումով կոչեց եւ մեծարեց իբրեւ Հայրիկն Հայոց: Որուն անձն ու գործը ամբողջ զմայլելի նուիրումը եղան իր ազգին ու հայրենիքին կեանքին ու ճակատագրին:

Թուականը, որուն ընթացքին կազմը ւեցաւ իր մէջ սրտի մարդը, ինչպէս ճանչցան զինքը իր ժամանակակիցները, և ոչ միայն անոնք, այլ նաեւ մենք, որ ունինք պատրանքի զոհերը ենք միայն: Այս է պատճառը անչուշտ որ Խրիմեանի կեանքը տեսարան մը ըլլալէ աւելի փառք մըն է մանաւանդ: Անոնք մարդեր են, որոնք կրնան կարգալ անկէզ մորենիին վրայ իրենց ժողովուրդին ճակատագիրը, որոնք կրնան լսել ձայնը որ պիրենք իրենց ժողովրդի առաջնորդութեան կը կանչէ:

Հակացողութեան մեծ տարբերութիւն մը կայ անչուշտ արժէքի եւ արժանիքի ըմբռնումներու միջեւ: Առաջինը վիճակ մըն է, իսկ երկրորդը՝ յաւելեալ առաքինութիւն մը, որուն կարելի է տիրանալ կամքով եւ պիտակցութեամբ. ծնիլ արքայորդի՝ արժէք կրնայ համարուիլ անչուշտ, բայց այնքան միայն. անոր բուն արժանիքը մարդ կ'ունենայ այն ատեն, երբ արժէքը կրնայ վերածել արժանիքի: Ահա թէ ինչպէս Հայոց Հայրիկը կրնայ դար անձնազոհ յօժարութեամբ նուիրելէ վերջ ինքզինքը կոչումներու ամէնէն խորհրդաւորին եւ ազնուականին, կրցած է բարձրանալ քահանայութենէ քահանայապետութեան, չըմորհիւ իր անրասիր նկարագրին, հոգեկան կարողութիւններուն եւ ազգասիրութեան:

Նման մեր եռամեծար հայրապետանեղբուն, Խրիմեանի համար Հայոց հայրենիքն ու ժողովուրդը անչամանդաղ ճրչմարտութիւններ էին, որոնց պէտք էր միշտ հաւատարիմ մնալ ի գին ամէն զոհողութեան: Իսկ Հայ Եկեղեցին աննահանջ դրօշ մը՝ Լուսաւորչի կանթեղը, որ կը լուսաւորէ մեր անցեալ սիրտերը, ծառայութիւնները, ինչպէս նաեւ ապագայ վաղորդայնները: Այս մտատեսիլ մղումին տակն է որ ան գործեց չուրջ կէս դար, եռանդով, սիրով եւ հաւատարմութեամբ:

Դժուար է անչուշտ արժանիքներու համեմատական կշիռը կազմել. սակայն մարդիկ մեծ են համաձայն իրենց ճրչմարտումներուն: Անոնք որ կը խիզախին իրենց անձին համար, իրենց անձը կ'արժեն: Անոնք որ կը ջանան եւ կը նուիրեն ի խնդիր աշխարհի նուիրական բարիքներուն, աշխարհը կը չահին լոկ, իսկ անոնք որ կը ձգտին իրենցմէ անդին՝ համայնական եւ յաւերժական ճշմարտութիւններուն, մեծագործներն են մարդոց որդիներէն: Անոնք գիտեն մարդոց բերել կաթիլ մը լոյս եւ ափ մը բարիք, ամոքելու անոնց կիզիչ պատուքը: Մակդիրներ կան որ ժողովուրդը կուտայ իր սիրտէն, ան չի թառամիր: Հայրիկ տիտղոսը մեր ժողովուրդը փորձեց ուրիշներու ալ տալ, բայց չփակաւ իրենց, որովհետեւ չրեչտով փակցուած էր: Այդ է պատճառը որ մարդեր կան որոնք իրենց մահէն վերջն ալ կ'ապրին, նման գլուխ գործոց պատկերներու, որ ժամանակը որքան հեռացնէ, այնքան աւելի կը լուսաւորուի եւ կ'ազդուրնայ անոնց պէտքը: Անոնք կ'ապրին յաղորդ սերունդներու մէջ իրականութեան պատրանքով, ոսկի պատրանք՝ սակայն անմահութեան առհաւատչեան: Իր չրջանին բազմաթիւ մեծ կոչուած, գոնէ տիտղոսներով, եկեղեցականներ կային, այսօր պատմութեան

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՕԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ՆԻՍ

———×———

ՆԻՍ.- («Յառաջ»).- Նիսի եւ Քոթ-դ'Ազիւրի փոքրաթիւ հայ գաղութը, տարիէ - տարի աւելի ցայտուն եւ առաւել հրապարակային ձեռնարկներով կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի տարեդարձը: Յատկանչական է նկատելի կը մնան երկու կէտեր: Ա.- Ոգեկոչումն ու հայութեան պահանջները զարձնել ընդհ. գաղութին արտայայտութիւնը: Բ.- Երիտասարդութեան խանդն ու նուիրումը այս գոյզ ձգտումներուն մէջ, պահանջատէրի կեցուածքով:

Այս տարի եւս Եղեռնի տարեդարձը կը յիշատակուի նախաձեռնութեամբ եւ կազմակերպութեամբ գաղութիս բոլոր միութիւններուն եւ ընկերակցութիւններուն: Կիրակի, Ապրիլ 24-ին:

Նիսի Ս. Աստուածածին Եկեղեցիին մէջ, հաւատացեալներու խունկերամբ բազմութեան մը ներկայութեամբ, կրօնական արարողութեան ընթացքին կը քարոզէ գաղութիս հոգեւոր հովիւը Տարօն Վ. Վրդ. Ճէրէճեան, բնաբան առնելով Աւետարանի մէկ պարբերութիւնը՝ եթէ չար ինչ խօսեցայ, վկայեա վասն չարին. իսկ եթէ բարի՝ ընդէ՞ր հարկանես զիս-ը: Դիտել կուտայ, թէ մեր ժողովուրդը Պատմական ճշմարտութիւն մը կը մատնանչէ խօսելով 1915-ին, Իթթիհատի կողմէ գործուած հայկական ցեղասպանութեան մասին, Թուրքը, ներկայիս, կ'աշխատի ուրանալ զայն: Բայց ճշմարտութիւնը կը մնայ բացայայտ: Կ'աւելցնէ, թէ մեր ժողովուրդը կը ձգտի տէր դառնալ իր երաւունքներուն եւ զրահ. նալի չի դառնար երիտասարդութեան պոռթկումը անարդարութեան ի տես: Պայքարի այս ճամբուն վրայ անհրաժեշտ կը նկատէ միասնական ոգիին տիրապետումը: Ազգային ձգտումներուն մէջ այլամերժ եւ կրաւորական դիրքորոշումները կ'որակէ այլասնեալ: Կը յայտնէ իր համոզումը թէ իր ձեռքը մնացած վերջ հոլաշէրտի մը վրայ վերակառուցանող ժողովուրդը, վաղը, անպայման, նոյնը պիտի ընէ Թուրքերուն կողմէ աւերուած պատմական Հայաստանի հողերուն վրայ:

Տպաւորիչ կը մնայ, անկասկած, լուսողանդը՝ մանուկներու, երիտասարդներու եւ ալեւորներու մասնակցութեամբ, - 300 հոգիէն աւելի, - Քէ ան զ'Էթթա զ'Իւնիէն մինչեւ Մեհեանները Ցուչարձանը: Կարպապահութեան հանգ. երիտասարդներու ընկերակցութեամբ եւ ոստիկաններու աջակցութեամբ, թափօրը կը յառաջանայ նորակազմ Հայ Հոգեմխիներու եւ Դիմադրականներու Միութեան պարզած դրօշով: Առջեւէն կը քալեն դրախաներ և ասոնց կը հետեւին ողողոյցողները: Երեք ծաւալուն պատառանիներ, իրենց մեծատառ արձանագրութիւններով Ապրիլ 24-ը Ազգային Սուգի օր ըլլալու պարագան, նահատակներու յիշատակը անմոռ պահպանելու եւ, վերջապէս, պատերուն վրայ ծնած չորրորդ սերունդին ուխտը կը հաստատեն՝ չմոռնալ մէկ ու կէս միլիոն նահատակներուն թափած արիւնը: Ներ եւ իրաւունքները հայ ազգին: Մեհեաններու ցուցարձանին առջեւ կը համախմբուին չորհաւրի հասնող ազգայիններ: Գաղու-

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

Իմ դասեր համբոյրը զրգռեց, տագնապեց էութիւնս: Ցիշողութեանս մէջ իրարից անջատուեցին յիրարից պոկուեցին այնպիսի համբոյրներ, որոնք ծալուել, կծկուել են մոքիս ու սրտիս խորշերում:

Ինձ հետ նոյն հիւանդասենեակում պառկած որսորդ Ալիոշայի համբոյրը վերջինն՝ հրաժեշտի համբոյր էր, առհասարակ բաժանման յուրաքանչիւր համբոյրը: Նրա քրոջ՝ Անիայի համբոյրը թեթեւորում էր նորից հանդիպելու մեծ յոյս:

Պրոֆեսոր Վանեանը ինձ համբուրեց, աչքերում՝ մի քիչ արցունք, դէմքին՝ մի քիչ դալկութիւն:

- Մաղթում եմ լրիւ ապաքինում:

- Լրի՞ւ...

Չկարողացայ ես ինձ լսել: Ցոյսերս խառնուեցին իրար, ծնուեցին տարակոյսներ: Ուրեմն ես «լրիւ» չէի փրկուել այդ սարսափելի հիւանդութեան որոգայթից:

Բուժքոյր Զինան կախ էր ընկել թեւերից ու համբուրում էր այնպէս, ինչպէս դասրիկս էր համբուրում, երբ յուրաքանչիւր դրանից ներս էր վազում եմ գրկի մէջ ջերմանալու:

Բժշկուհիս մօտեցաւ, համբուրեց այտերս, յեսոյ ուղղեց բաճկոնակիս օձիքը:

- Վիրակապերը թոյլ պահէք, - ասաց նա:

Դա հրաժեշտի հասարակ համբոյր էր, եւ ես հասկացայ, որ նա ասում է...

- Աստուած քեզ հետ:

Ի՞նչ է համբոյրը:

Աւելի լաւ է համբուրել, զղալ քան թէ բացատրել:

Եւ ահա օդանաւակայանում մեզ դիմաւորելու եկածների համբոյրները: Կինս՝ Սոնան, աժդահայն էր, մի գոյն, որ երբեք իրենը չի եղել, այլ առաջացել է իմ վիրահատութիւնից յետոյ: Ուզում էի, որ նա ինքնաթիռից իջնէր ինձանից առաջ, այսինքն՝ մեզ դիմաւորելու եկած հարազատները նախ իրեն տեսնէին, յետոյ ինձ: Իմ մխիթը չէի կարողանում բացատրել եւ չէի կարողանում ինձ համոզել, թէ ինչու այդ զղացողութիւնը փոխակերպւում էր մոքի:

- Նախ դու իջիր, - ասել էի Սոնային:

Նա հասկացա՞ւ ինձ, թէ՞ պարզապէս հնազանդուեց: Աստուա՜ծ իմ: Այս կինը ինչպիսի մեծ պարգեւ է ինձ համար: Նա իմ ասածը դուշակել է իմ չրթունքների չարժումից: Ցեսոյ, ընդամէնը մէկ րոպէ յետոյ, զղացել էի, որ ասելիքս արտասանել եմ առանց ձայնի, թեթեւ աչքերով, եւ նա կռահել է... Ինքնաթիռի սանդուղքների վրայ, առանց աչքերիս համաչելու, կը համբուրէր նրան:

Աստիճանների վրայ Սոնան փոխում է քայլուածքը: Դիմում եմ նոյն Աստծուն: Աստուած իմ. սա, իմ փոքրիկ Սոնան, որ իմ տառապանքներից անձնուիրաբար ընկճւում, կքում եւ ինձնից ու աշխարհից ծածուկ իր արտասուքներով թաչկինակներ էր լուանում ու տալիս արեւին, որպէսզի չողերով չորացնի, այս Սոնան, յանկարծ ինքնաթիռից իջնելիս, վեհանում, հպարտ տեսք է ընդունում եւ բոլոր դիմաւորողներին զոռում, այո, զոռում իր ձայնին խառնած իմը, որից հիմա զրկուել եմ, իր ձայնին խառնած անուռոյր մի չեչտ: Ինձ թւում է, որ նա աստիճանների վրայ մի րոպէ կանգնած, աչքերում՝ մի քիչ արցունք, դէմքին՝ մի քիչ դալկութիւն:

- Մաղթում եմ լրիւ ապաքինում:

- Լրի՞ւ...

Չկարողացայ ես ինձ լսել: Ցոյսերս խառնուեցին իրար, ծնուեցին տարակոյսներ: Ուրեմն ես «լրիւ» չէի փրկուել այդ սարսափելի հիւանդութեան որոգայթից:

Բուժքոյր Զինան կախ էր ընկել թեւերից ու համբուրում էր այնպէս, ինչպէս դասրիկս էր համբուրում, երբ յուրաքանչիւր դրանից ներս էր վազում եմ գրկի մէջ ջերմանալու:

Բժշկուհիս մօտեցաւ, համբուրեց այտերս, յեսոյ ուղղեց բաճկոնակիս օձիքը:

- Վիրակապերը թոյլ պահէք, - ասաց նա:

Դա հրաժեշտի հասարակ համբոյր էր, եւ ես հասկացայ, որ նա ասում է...

- Աստուած քեզ հետ:

Ի՞նչ է համբոյրը:

Աւելի լաւ է համբուրել, զղալ քան թէ բացատրել:

Եւ ահա օդանաւակայանում մեզ դիմաւորելու եկածների համբոյրները: Կինս՝ Սոնան, աժդահայն էր, մի գոյն, որ երբեք իրենը չի եղել, այլ առաջացել է իմ վիրահատութիւնից յետոյ: Ուզում էի, որ նա ինքնաթիռից իջնէր ինձանից առաջ, այսինքն՝ մեզ դիմաւորելու եկած հարազատները նախ իրեն տեսնէին, յետոյ ինձ: Իմ մխիթը չէի կարողանում բացատրել եւ չէի կարողանում ինձ համոզել, թէ ինչու այդ զղացողութիւնը փոխակերպւում էր մոքի:

- Նախ դու իջիր, - ասել էի Սոնային:

Նա հասկացա՞ւ ինձ, թէ՞ պարզապէս հնազանդուեց: Աստուա՜ծ իմ: Այս կինը ինչպիսի մեծ պարգեւ է ինձ համար: Նա իմ ասածը դուշակել է իմ չրթունքների չարժումից: Ցեսոյ, ընդամէնը մէկ րոպէ յետոյ, զղացել էի, որ ասելիքս արտասանել եմ առանց ձայնի, թեթեւ աչքերով, եւ նա կռահել է... Ինքնաթիռի սանդուղքների վրայ, առանց աչքերիս համաչելու, կը համբուրէր նրան:

Աստիճանների վրայ Սոնան փոխում է քայլուածքը: Դիմում եմ նոյն Աստծուն: Աստուած իմ. սա, իմ փոքրիկ Սոնան, որ իմ տառապանքներից անձնուիրաբար ընկճւում, կքում եւ ինձնից ու աշխարհից ծածուկ իր արտասուքներով թաչկինակներ էր լուանում ու տալիս արեւին, որպէսզի չողերով չորացնի, այս Սոնան, յանկարծ ինքնաթիռից իջնելիս, վեհանում, հպարտ տեսք է ընդունում եւ բոլոր դիմաւորողներին զոռում, այո, զոռում իր ձայնին խառնած իմը, որից հիմա զրկուել եմ, իր ձայնին խառնած անուռոյր մի չեչտ: Ինձ թւում է, որ նա աստիճանների վրայ մի րոպէ կանգնած,

ցընէ, թէ մեր ժողովուրդը կը ձգտի տէր դառնալ իր երաւունքներուն եւ զրահ. նալի չի դառնար երիտասարդութեան պոռթկումը անարդարութեան ի տես: Պայքարի այս ճամբուն վրայ անհրաժեշտ կը նկատէ միասնական ոգիին տիրապետումը: Ազգային ձգտումներուն մէջ այլամերժ եւ կրաւորական դիրքորոշումները կ'որակէ այլասնեալ: Կը յայտնէ իր համոզումը թէ իր ձեռքը մնացած վերջ հոլաշէրտի մը վրայ վերակառուցանող ժողովուրդը, վաղը, անպայման, նոյնը պիտի ընէ Թուրքերուն կողմէ աւերուած պատմական Հայաստանի հողերուն վրայ:

Տպաւորիչ կը մնայ, անկասկած, լուսողանդը՝ մանուկներու, երիտասարդներու եւ ալեւորներու մասնակցութեամբ, - 300 հոգիէն աւելի, - Քէ ան զ'Էթթա զ'Իւնիէն մինչեւ Մեհեանները Ցուչարձանը: Կարպապահութեան հանգ. երիտասարդներու ընկերակցութեամբ եւ ոստիկաններու աջակցութեամբ, թափօրը կը յառաջանայ նորակազմ Հայ Հոգեմխիներու եւ Դիմադրականներու Միութեան պարզած դրօշով: Առջեւէն կը քալեն դրախաներ և ասոնց կը հետեւին ողողոյցողները: Երեք ծաւալուն պատառանիներ, իրենց մեծատառ արձանագրութիւններով Ապրիլ 24-ը Ազգային Սուգի օր ըլլալու պարագան, նահատակներու յիշատակը անմոռ պահպանելու եւ, վերջապէս, պատերուն վրայ ծնած չորրորդ սերունդին ուխտը կը հաստատեն՝ չմոռնալ մէկ ու կէս միլիոն նահատակներուն թափած արիւնը: Ներ եւ իրաւունքները հայ ազգին: Մեհեաններու ցուցարձանին առջեւ կը համախմբուին չորհաւրի հասնող ազգայիններ: Գաղու-

1854-ի Ազթամարի պատմական տարիին մէջ վարդապետ կը ձեռնադրուի անփոփոխ պահելով իր ուսումնական անունը: Վարագայ վանահայրութեան օրերէն՝ մինչեւ Տարօնի եւ Վանի իր առաջնորդութիւնները, Պատրիարքութիւն եւ կաթողիկոսութիւն՝ իր կեանքը պայքար եղաւ՝ հանդուրժել չկարենալու համար իր չուրջի մարդոց, ինչպէս նաեւ անոնց մատնութիւններուն: Կանուխ դէմքը նած էր դուցէ, եւ կամ նախանձութիւնը այդպէս ուզած էր որ ինքը յեսոյ ըլլար մեր կեանքը սրելու եւ իր նպատակին տանելու համար:

ԵՂԻՇԷ ԱՐՓ.

(Մնացեալը յաջորդով)

թիս ազգ. մարմիններուն եւ միութիւն - ներուն կարգին, հոն կը դանուին փոխ - քաղաքապետ Ժ. Քալզա՝ ներկայացու - ցիչը երեսփոխան - քաղաքապետ՝ Ժ. Մէտըսէնի, հրամանատար Արկիւյէը, Ազգ Մարթիմի երեսփոխանները՝ Հ. Քո - լոնա, Ֆ. Կիւթի, Գերպ. Ժ. Մուիսէ՝ Նիսի Եպիսկոպոս, քաղաքապետական խորհուրդի անդամներ եւ ուրիշ պաշտօ - նական անձնաւորութիւններ: Յուշարձա - նին առջեւ տեղ կը գրաւեն Նիսի եւ շըր - ջանի հայ նախկին ռազմիկներու ու դի - մադրականներու եւ այդ կարգի ֆրան - սական շարք մը ընկերակցութիւններու դրօշակիրները: Ծաղկեպսակներ կը դե - տեղւոյն քաղաքապետարանին եւ երես - փոխան - քաղաքապետին, շրջանիս բոլոր հայկ. միութիւններուն եւ մարմնին, պղրոցականներուն ու Սէն Ռաֆայէլի ՀՄՄ-ին անունով: Կը հնչեն վոզերը եւ ներկաները, վայրկեանի մը լռութեամբ, իրենց ճակատները կը խոնարհեն եղեռնի մարտիրոսներուն եւ երկու Համաշխար - հային պատերազմներու ընթացքին զոհ - ուած ֆրանսահայ մարտիկներուն է յիշա - տակ: Հուսկ՝ ուրեմն, ազօթք հոգեւոր հովիւին կողմէ:

Յուշատօնը տեղի կ'ունենայ նոյն օրը կէսօրէ ետք, Սալ Պրէա սրահը, պատ - ւոյ նախագահութեամբ երեսփոխան - քաղաքապետ Ժաք Մէտըսէնի: Հոս եւս յատկայօ լռութիւն՝ Ազնաւուրի «Անոնք ինկան» երգին ունկնդրութեամբ: Բացու - մը կը կատարէ խօսնակը, Օրդ. Անահիտ Օհանեան:

Առաջին բանախօսը՝ Վահէ Սրապեան, հայերէն, ուրախալի երեւոյթ կը նկատէ հայ երիտասարդութեան առողջ տարբերի արի եւ յանդուգն կեցուածքը: Անոնք, կ'ըսէ ան, մեր պատմութեան ականջա - լուր կը մնան եւ կը հետեւին իրենց ար - եան ճայնին՝ պայքարի դաշտ իջնելով: Թուրքը, իր համաթուրանական երազ - ներով խանդավառ, այդ թուականներուն կը փորձէ քանդել իր ծրագիրներուն պատուար հանդիսացող ժողովուրդը: Յեղասպանութեամբ ան միաժամանակ կ'ուզէ վերջնական կերպով թաղել Հայկ. Դատը: Կը ձախողի, որովհետեւ ազգը կը վերակենդանանայ: Իր հոգերուն մէկ մասը կը լուսաւորէ եւ տարաղնուած Հա - յութիւնն ալ կենսունակ պատկեր կը պարզէ: Աւելին՝ ինչպէս երբէք, այսօր ետ ան կը պայքարի իր իրաւունքները հաստատելու եւ զանոնք ձեռք ձգելու հա - մար: Ապա նկատել կուտայ, թէ մեր ժողովուրդը՝ պահանջատէր, օրէ - օր առաւել հաւժիու բազուկով եւ ճայնով հրապարակ կ'ելլէ: Անցեալէն ցայսօր ոչ մէկ փոփոխութիւն կարելի է տեսնել Թուրքին հետապնդած նպատակներուն եւ մտայնութեան մէջ: Այլապէս, ի՞նչպէս բացատրել, թէ Աթաթիւրք եւ անոր յա - ջորդները նոյն հայահալած քաղաքակա - նութիւնը կը վարեն: Ուրեմն, մեղի կը մնայ միահամուռ դիրքորոշումով պայ - քարիլ, մինչեւ մեր իրաւունքներուն պատ - կումը:

Հ. Լըքլէը, փաստաբան Փարիզի կաճա - ռէն, իր ֆրանսերէն ճառին մէջ կ'ընդ - գծէ, թէ չուզեր որ մեր պատմութիւնը յատկապէս վերջին շրջանինը, Թանզա - բաններուն յանձնուի եւ մեր ապագան ալ սպառնացիր ֆիքսիմներին մաս կազմէ: Զուզեր, որ Հայաստան անյայտանայ, քանի անիկ մարդկութեան մէկ մասնիկը կը ներ - կայացնէ՝ քաղաքակրթութեան եւ մշա - կոյթի ուղղութեամբ: 1915-էն ետք Նիս - ըմպերկ տեղի չունեցաւ, չպատժուեցան ոճրագործները: Ատոր համար է, որ Հիթլէր համարձակութիւնն ունեցաւ յայ - տարարելու, Լեհաստանի ճակատին վը - րայ, թէ ո՞վ կը յիշէ այսօր Հայոց Ցե - ղասպանութիւնը: Ապա կը մատնանշէ Սեւրի դաշնագիրին Հայութեան եւ Հա - յաստանի վերաբերող հատուածները, այն եզրակացութեան յանգելու համար, թէ Թուրքիա իսկ ընդունած է մեր իրաւունք - ները եւ ատոնց իրագործումին անհրա - ժեշտութիւնը: Եւ այս, Եղեռնէն ետք, երբ ամայացած էր Հայաստանը: Հայ չէր մնացած հոն: Մեր ժողովուրդին մը - զած պայքարը կը մնայ հաւկնալի բոլոր ողջմիտ մարդոց համար: Որովհետեւ, ազգ մը կ'ուզէ իրագործել իր նպատակ - ները՝ իր հողին տէր դառնալով: Ձեր, այսինքն՝ մեր, մշակոյթը եւ լեզուն կըր - նան ապրիլ, ուռճանալ միայն իրենց հո - ղերուն վրայ: Ուրեմն, ըմբռնելի կը մնայ մեր հողերուն տէր դառնալու ձըղ - տումը:

Յուշատօնին, կը գործադրուի պեղար - ւեստական պատշաճ յայտագիր մը: Տի - կին Օաէթ Մարթոյեան կ'արտասանէ Մ. Նալբանդեանի «Ազատն Աստուած»ը եւ Արամ Երեմեանի «Ապրիլեան Կանթեղը»: Տիկին Հռիփսիմէ Պօշնակեան, իր կար - գին, կ'արտասանէ Վահան Թէքէեանի «Ահաւոր բան մը այնտեղ» քերթուածը: Նիսի հայկ. զպրոցին աշակերտները հա - մախումբ կ'արտասանեն Դանիէլ Վարու - ժանի «Դերենիկը»: Օր. Սոնիա Ղազար - եան, Ֆրանսերէն, կ'արտասանէ արձակ ղրուագ մը՝ հայ երիտասարդութեան ազգային - քաղաքական պահանջները արտացոլող: Փակումը կը կատարէ Տա - րօն Ծ. Վրդ. Ձէրէճեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՎԻԵՆ

———×———

Կիրակի Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, Սէնթ Անտռէ լը Օ Եկեղեցւոյ մէջ Զաքիկ Աբգ. Աւետիքեանի մատուցած պատարագով սկսաւ ապրիլեան ոգեկոչումը Վիէնի մէջ: Ներկայ էին բազմահարիւր Հա - յեր:

Յատուկ պատարագի, բազմութիւնը ուղղուեցաւ դէպի Ապրիլ 24 փողոց: Ար - ձանագրծ Թորոսի քանդակած՝ Եղեռնի Յուշարձանին առջեւ տեղի ունեցաւ ոգե - կոչումը, ներկայութեամբ փոխ - քաղա - քապետ Ժան - Միշէլ Ֆէռարիի, - որ կը ներկայացնէր քաղաքապետ Լուի Մեր - մազը, - թաղապետական խորհուրդի ան - դամներու եւ այլ անձնաւորութիւններ - րու:

Հայ Ազգային Միութեան կազմակեր - պած հանդիսութիւնը սկսաւ ծաղկեպսա - կի զետեղումով, որմէ ետք Զաքիկ Աբգ. Աւետիքեան կատարեց հոգեհանգստեան պաշտօնը՝ նահատակաց յիշատակին: Ցանուն Հայ Դատի Ցանձնախումբին խօսք առնելով (Փրանսերէն) Աստուր Մազաքեան նշեց. «Հաւաքուած ենք հոս յարգելու մեր նահատակները եւ ամրա - պընդելու մեր կապը մեր ինքնութեան, մեր լեզուին եւ մեր մշակոյթին հետ: Կ'ուզենք որ Թուրքիա ճանչնայ՝ ինչպէս չատ մը պետութիւններ ճանչցած են, որ ցեղասպանութիւն կատարուած է եւ մեր արդար պահանջներուն հատուցում տայ: Ասոր փոխարէն, սակայն, ան անհատներու պայքարի մը անցած է զրպարտե - լով իր զոհերը»: Աստուր Մազաքեան խօսքը վերջացուց ըսելով. «Հայ ժողո - վուրդը վրէժ չի պահանջեր, այլ միայն կ'ուզէ արդարութիւն»:

Հայերէն խօսք առնելով Մարմըրէ Ալ - թունեան, ոգեկոչեց մէկ ու կէս միլիոն մեր նահատակներու յիշատակը, կոչ ը - նելով հաւատարիմ մնալ անոնց կտա - կին:

Յաջորդ առտուան «Տօֆինէ» թերթը արձագանգ հանդիսացաւ ապրիլեան ոգեկոչումին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Ս. Բառանեից Ման - կանց վարժարանի սրահին մէջ, Մարտ 19-ին, տեղի ունեցած է զատախօսութիւն - հանդիպում մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Ճեմարանի Շրջանառու - տիւ Միութեան: Ներկայ եղած են հայկական երկրորդական վարժարան - ներու բարձրագոյն կարգերու աշակերտ - ներ: Ձեռնարկին նպատակը եղած է օգ - նել հայ աշակերտին, թէքնիք տեղեկու - թիւններ տալով Լիբանանի համալսարան - ներուն մէջ գոյութիւն ունեցող մասնա - գիտական ճիւղերու, պահանջուած վը - կայականներու, մուտքի քննութեանց, ինչպէս նաեւ ճիւղ մը ատարտելէ ետք գործ գտնելու կարելիութեանց մասին: Դասախօսած են 11 մասնագէտներ, իւ - րաքանչիւրը 10 - 15 վայրկեան:

×

ԳԱՀԻՐԻ «Մարիոթ» պանդոկի սրահին մէջ, Մարտ 14-ին, տեղի ունեցած է Արշ. Թիւթիւնճեանի ծաղկայարդարումի ցու - ցահանդէսը, հայ եւ օտար հասարակու - թեան ներկայութեամբ: Իր արուեստի ցուցադրութեան առընթեր դասախօսու - թեամբ մը լիբանանահայ արուեստագէ - տուհին պատմականը ըրած է «Իքէպանա» ծաղկազարդումի եւ անոր նկատմամբ ցոյց տրուած ուշադրութեան: Ներկայիս, Ճափոնի մէջ, համաշխարհային չափա - նիշով ծաղկայարդարումի երեք կաճառ - ներ կը բանին, 45 միլիոն աշակերտնե - րով եւ հարիւր հազարաւոր մասնագէտ - ներով ու դասախօսներով:

×

ՍՈՖԻԱՑԻ «Պուլկարիա» սրահին մէջ, Մարտ 31-ին, հոծ բազմութեան մը ներ - կայութեամբ նշուած է «Երեւան» երգչա - խումբին յիսնամեայ յոբելեանը: Բացու - մը կատարած է «Երեւան» Կազմակեր - պութեան կեդր. Վարչութեան քարտու - ղարը՝ Միքայէլ Տօնիկեան: Այս առթիւ պարզեւատրուած են երգչախումբն ու ղե - կավարը: Երգչախումբի յիսնամեայ գոր - ծունէութեան մասին խօսած է Տիմիթըր Փեթքով: Կարդացուած են շնորհաւորա - կան բազմաթիւ հեռագիրներ՝ զանազան շրջաններէ ղրկուած, որոնց կարգին նաեւ Մարսէյլի՝ Սահակ - Մեսրոպ երգչա - խումբէն: Ապա հանդէս եկած է երգչա - խումբը, հարուստ յայտագրով մը: Հուսկ, ճաշ մը տրուած է ի պատիւ երգչախումբին:

×

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՑ (Գահիրէ) «Յուսաբեր» ակումբի «Գարագաշեան» սրահին մէջ, Մարտ 2-ին, տեղի ունեցած է Հարմօ Օհան - ջանեանի նուիրուած յուշի երեկոյթ մը: Դասախօսած է «Յուսաբեր»ի խմբագիր Զաւէն Լիւլեգեան, ծանրանալով Օհան - ջանեանի տիպարին, նկարագրին վրայ, վեր առնելով մարդը եւ յեղափոխակա - նը: Դասախօսութեան աւարտին տեղի ու - նեցած է զրոյց մը՝ հայ կեանքը յուզող այժմէական հարցերու շուրջ:

×

ՔՈՒԻՆՑիի «Հիլթըն» պանդոկին մէջ, Մարտ 19 - 26, տեղի ունեցած է Հայկա - կան Շաբաթ մը, որու ընթացքին ցու - ցադրուած են հայկական ձեռագործներ, Հայաստանէն տեսարաններ, հայկական տարազներով գեղջկուհիներու լրանկարկ - ներ եւայլն: Մասնաւոր դնահատութեան արժանացած են նաեւ հայկական ճաշերն ու համադամները: Տեղական մամուլը անդրադարձած է Շաբաթին եւ յօդուած - ներ հրատարակած այդ առթիւ:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍի մէջ, Ապրիլ 8-ին, մեռած է գաղութին բարեսէր անդամնե - րէն Արսէն Կիւլէսէրեան: Ծնած էր 1896-ին՝ Այնթապ: Թրքական սիրապետութե - նէն փախուստ տալով 1923-ին հաստատ - ուած է Պուէնոս - Այրէս, ուր չնորհիւ իր ձեռներէցութեան յաջողած է նախան - ձելի դիրք մը գրաւել: Նիւթական իր կա - րելիութիւններէն բաժին հանած է Այն - թապի Հայրենակցական Միութեան, Եկե - ղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի, որուն անդա - մակցած է երիտասարդ տարիքէն: 1982 - ին, Արսէն Կիւլէսէրեան՝ իր ունեցած քո - լոր հարստութիւնը նուիրած է Հ. Բ. Ը. Մ.ի, որ ի պնահատութիւն այս քայլին, «Ալէք Մանուկեան» կեդրոնի թատերասը - րահը կոչած է «Լուսաբեր եւ Արսէն Կիւ - լէսէրեան»:

———×———

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՒԱԶԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ՍԻՍՏԵՄԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

- Տնտես աղբար, Պ. Կոստանեանը քեզի նամա՞կ մը, բա՞ն մը գրած է, հարցուց մէջէրինէն մէկը, ակնածանքով:

- Նամա՞կը ինչ է, ես ո՞վ եմ քի ինձի նամակ պիտի գրէ...

- Անանկ է նէ ո՞ւրկէ գիտես որ պիտի գայ...

- Ճանըմ հիչ չկրցայ կ'ըլլա՞յ, պոռաց դաւառացին եւ վերսկսաւ իր վեր - վար ճեմքը:

Դասատուները, հեռանալով, փողոցին անկիւնը խորհուրդ մը դումարեցին:

- Ասոնք կարճը, ըսաւ մէկը, սա մար - դը դայ չդայ մենք փարան կը ճանչնանք. հիմա կ'ելլանք խնամակալութեան առե - նապետին տունը կ'երթանք, փարաներնիս կ'ուզենք...

- Երթանք, ըսին միւսները, եւ ամէն - քը մէկ Ք...եան էֆէնտիի տունը գա - ցին:

Հոն, սակայն, ամենագէշ ընդունելու - թիւն մը կը սպասէր իրենց: Ք... էֆէն - տի, գիշերը, անկողինին մէջ, պապա - րիւն եւ անկողմնակալ ակնարկ մը նետե - լով Կոստանեանի պատմութեան վրայ, սա եղրակացութեան յանգեր էր վերջա - պէս թէ սա մարդը իրաւ խաբերայ մը, առաւփախաւ մըն էր և թէ ինք և իր բա - րեկամները անոր ճամարտակութիւննե - ներուն զոհ գացած էին ծիծաղելի ապու - չութեամբ մը: Եւ իրաւունք տուաւ Թա - դէոս աղա Մերկերեանին, անոր վրայ հիացա՛ւ իսկ: Իր յետադարձ ակնարկին առջեւէն անցան բոլոր դումարները, զրս սա մարդը իրենցմէ զողցած էր: Բար - կացած, կատղած արթնցաւ Ք...եան էֆէնտի եւ բուռն կշտամբանք մը ուղղեց նախ իր զաւկին որ սա աւազակը իրենց տունը բերած էր էն առջի օրը, բոլոր ազէտին սկզբնապատճառը դառնալով: Սյս արամադրութեան մէջ էր Ք...եան էֆէնտի, երբ որ դասատուները ներկա - յացան իրենց պահանջները ուղելու: Նախկին ատենապետը, ներօրիդին ամբար - ւած բոլոր ժանդը հէք մարդոցը վրայ թափեց: Մէկիկ - մէկիկ թեւերնէն բըռ - նելով դուրս ըրաւ.

- Չէ՞ք խպնիր պէ՛, չէ՞ք ամծնար, կը պոռար, տուածներս չօգտե՞ց. գացէք իրմէ ուզեցէք...

Դասատուները, ափերնէրան, առին քա - լեցին: Առաջին խռովքնին երբ որ անցաւ, մէջերնէն մէկը փիլիսոփայական առա - ջարկ մը ըրաւ որ պզտիկ վարանումէ մը ետքը ընդունուեցաւ միաձայնու - թեամբ:

- Տղաք, ըսաւ սա մեր առնելիքներուն վրայէն եկէք սա աղբիւրէն ջուր խը - մենք:

Եւ ջուրը խմելով՝ ելան գացին, գրե - թէ սփսփուած...

Շաբաթ մը ետքը խնամակալութեան քանի մը անդամներ բացին վարժարա - նին դռները, գրասեղանները, դպրոցա - կան դոյքերը դուրս հանեցին, պարպե - ցին դպրոցը, հակառակ ընդդիմութեանը տնտես աղբօր, որ կը պնդէր թէ մին - սին պիտի դար եւ եղածը տեսնելով չատ պիտի բարկանար:

- Գնա գործիդ, պէ մա՛րդ, պոռացին երեսն ի վեր: Գնա գլխուդ ճարը նայէ:

Սակայն, դաւառացին մինչեւ վերջը ներկայ գտնուեցաւ հոյակապ գործի մը անխնայ ընկերային արարողութեանը, բռունցքը սեղմած, երեսը մոխիրի գոյն: Հրեաներ եկան վար գիներով ձեռք ան - ցուցին բոլոր առարկաները: Գրասեղան - ները մեծ ազմուկներով դուրս դլորուե - ցան դպրոցէն, որ պարպուեցաւ, ամա - յացաւ քանի մը ժամուան մէջ, եւ Հ... գիւղի ապագայի փառքը յաւերժացնելու կոչուող այդ յիշատակարանէն այլեւս ու - րիչ բան չմնաց եթէ ոչ պարտէզին մէջ մարմնամարզական այն քանի մը անկյան ձողերը, որոնք, Կոստանեանի յայտա - բարութեանը համեմատ, էն քիչը ութ - սուն տարի պիտի ապրեցնէին իրենց վը - րայ մաղկող, գալարուող մատաղ սե - րունդը: Իսկ համբաւաւոր կարկինը, տակնուվրայութեան միջոցին, կորսուե - ցաւ գնաց:

Եւ խնամակալները դուրս հանեցին տնտես ախբարը, դռները գոցեցին, եւ բանվիքները անոր տունին որ երթայ տան - տիրոջը յանձնէ:

- Մեղքը չէ՞ պէ, մեղքը չէ՞ պէ ... միւսին գայ նէ իմ՞նչ պիտի ըսէ, կը մրմռար մարդուկը, կորաքամակ հեծ - կըլտալով:

(Շար. 53)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Հրանդ Միճասեանի յիշատակին Մար - սէյլէն՝ Տիկին Մաքրուհի Խօրտէքեան եւ Տէր եւ Տիկին Փրանսուա Խօրտէքեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Ծառայ»ին :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՊՐԱԶԻԼ.- Այրի Տիկին Հայկ Սամուէլեան եւ Անահիտ Սամուէլեան 300 Ֆ. կը նուիրեն «Ծառայ»ին Տիկին Հրանտ Սա. մուէլեանի յիշատակին :

VISITE

du **CHATEAU de VAUX-le-VICOMTE** et de la **Cité Médiévale de PROVINS**

organisée par la Section Croix Bleue de Bagneux-Cachan le **DIMANCHE 15 MAI**

Participation : Voyage + Repas Gastronomique
140 F. pour les adultes
70 F. pour les enfants jusqu'à 6 ans
(Transport en Car)

Rendez-vous :
— 8h.: à Bagneux devant «les 3 Cinémas»
— 8h.30: Porte d'Orléans, devant la statue du Général Leclerc

Réservation obligatoire avant le 4 Mai.
Renseignements et inscriptions auprès de:
— Mme TOROSSIAN : 665. 13. 26 ou
ANAIS STATIAN-BESNARD : 665. 04. 27 après 18h.

VENEZ NOMBREUX

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՁԱՆ

Կապ. Խաչի Կրքնոպլի վարչութիւնը իր վեթերան ընկերուհիներուն է պատիւ ճաշ մը կազմակերպած է կիրակի, Մայիս 8-ին, Օթէլ Ալֆա-ի ճաշասրահին մէջ :

Ճաշագին 75 Ֆ. :

Մասնակցութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. -

44 - 45 - 27 42 - 33 - 52

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՑԻՍ 28-ը գրաւուած օր Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍ-ի կողմէ :

ՏԱՐԵԿԱՆ

Ա Ց Ց

ՍԷՆ - ՌԱՖԱԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ

Նախաճեռնութեամբ Մարսէյլի Կապ. Խաչի Հոյս մասնաճիւղերու (Մարսէյլ - քաղաք, Գոմոն, Սէն - Ժերոմ, Պուլ. Օտոմո) :

Շաբաթ, Մայիս 7 :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Ցաղթանակ (պար ու նուագ) :

Մասնակցիլ փափաքողները կրնան դիմել իրենց շրջանի մասնաճիւղի վարչութեան անդամներուն, արձանագրուելու համար :

LE YAN'S CLUB

5, avenue Reille, 75014 Paris

SEMAINE CULTURELLE DU 24 AVRIL

LIRE

Vendredi 6 Mai, à 20h. 30

Des auteurs présenteront leurs ouvrages :
—**Pascal Manoukian :** Le Fruit de la Patience
—**Yves Ternon :** La Cause Arménienne

Dîner à 22 h. sur réservation.
589. 20. 48

UGAB - Jeunes

UNE GRANDE PREMIERE MONDIALE
CONCERT ŒCUMENIQUE GRATUIT OFFERT PAR
JEAN-CHRISTIAN MICHEL
Vendredi 6 Mai
à 20heures 30 au
CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris
Jean- Christian MICHEL clarinette, **Monique THUS** claviers, **Gérard MANSIO** basse, **Paul RAMIREZ** percussion.
musique de **Jean-Christian MICHEL**

CENTRE CULTUREL NOURHAN FRINGHIAN
6, Avenue Bourgain — Issy-les-Moulineaux
(Métro : Mairie d'Issy)

présente
le Samedi 7 Mai à **17h. et 21h. précises**
(deux séances)
Arménouhi EKIZIAN-CARPENTIER
Haïgouhi KHEDECHIAN-LA CHASSAGNE
dans un spectacle Poétique à deux voix
-en Arménien et en Français-

CŒUR ET MEMOIRE

Un passionnant voyage à travers le temps
(poèmes — musique — théâtre)

Critiques parues de la Première à Paris le 30 Janvier 1983 :

— **HARATCH** : «Une soirée tout à fait originale et enrichissante. Une heure et 45 minutes ininterrompues, sans aucune lassitude.
— **ACHKHAR :** Longtemps après le spectacle durèrent les ovations adressées aux deux comédiennes par un public enthousiaste. Et ce fut vraiment une soirée originale grave et aussi pleine d'allégresse.
— **Rouben MELIK** aux comédiennes : Le meilleur spectacle poétique que j'ai vu depuis longtemps.

Prix des places : 50 F. (Etudiants 30 F.)

POINTS DE VENTE : **à PARIS**
— JEAN-CHRISTIAN (haute coiffure) 15, rue Tronchet tél :265. 32. 26
— M. GUEUDEMIAN : 61, rue des Martyrs tél : 878. 81. 67
— MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE 17, rue Bleue
à BOIS-COLOMBES
— Daniel DJIZMEDJIAN : 31, rue Paul Déroulède tél : 781. 09. 72
à CLAMART
— SEVAN (épicerie) : 4, rue Lazare Carnot
— TELE-CONDORCET : 175, av. Jean-Jaurès
à ALFORTVILLE
— MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE 9, rue de Madrid
à ISSY-LES-MOULINEAUX
— EGLISE ARMENIENNE : 6, rue Bourgain tél : 644. 28. 52
— PHOTO 92 Zac Rodin : Blvd. Erevan

Du 16 Avril au 25 Juin 1983 inclus, écoutez
chaque samedi de 17h. à 19h. sur
RADIO ASK

F.M. 100 MHz (Paris et sa région)

"LES SAMEDIS DE L'HISTOIRE ARMENIENNE"

émission proposée et animée par
Jean Manouk Yérémian

PROGRAMME
— — — — — — — — — — **MAI** — — — — — — — — — —

INVITES	DATES	SUJETS
Mme **B. Martin-Hisard** Maître-Assistant d'histoire à l'université de Paris 1 (Sorbonne)	7/5/83	**L'Arménie sous la domination arabe (VII-IX siècles)**
Mme **Varvara Basmadjian** Journaliste de la presse écrite	14/5/83	**Les Arméniens : Réveil ou Fin? (et rôle des manuscrits arméniens)**
M. Ara Dandiguian Docteur en médecine	21/5/83	**Histoire de la médecine arménienne jusqu'à la fin du XVIIIè siècle.**
Mme **Seta Mouradian** Chargée de cours à l'INALCO Dr. de IIIè cycle en histoire	28/5/83	**L'Arménie sur la voie de l'Indépendance. Le 28 mai 1918.**

Notez qu'à partir de Mai, le programme débute à 17 heures

3 ՕՐ ՄԻՆՉԵՒ ԱՓԻՐՕՒՆ

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՄԱՆԿԱՆՑ ԲՈՑՆԻՆ ՄԷՋ

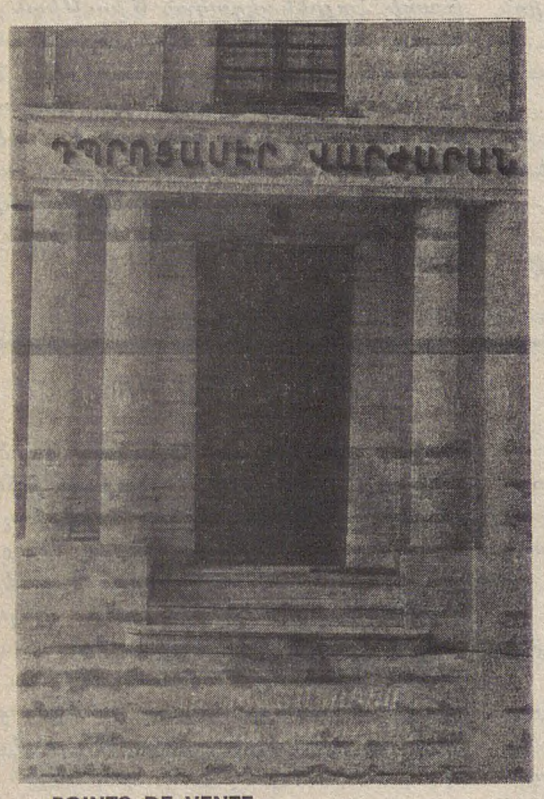
Մայիս 21, 22 եւ 23-ին օթոքարով պըտոյտներ Նորմանտիի տեսարժան վայրերը երեք օրուան ընթացքին :

Արձանագրուիլ հեռաձայնելով՝
985 - 36 - 53

Մախքերու մասնակցութիւն 350 Ֆ. :
Մանրամասնութիւնները յետագային :

SOIRÉE DANSANTE

La Croix Bleue d'Arnouville-Sarcelles donne sa grande soirée dansante annuelle;
le Samedi 7 Mai
avec l'orchestre **Melkonian**
et... **MARTIN YORGANTZ**
Salle Municipale Marcel Pagnol
Rue Gounod, 95400 Villiers-le-Bel

GALA

AU PROFIT DU
TEBROTZASSERE

PROGRAMME
DANIEL BILALIAN
SURPRISE TEBROTZASSERE
MINAS
TRIO DJIGUI
TRIO FERDI
LIZ SARIAN
Le spectacle sera présenté et animé par **TAXY**

LE 8 MAI à 16 heures 30 précises
AU
PAVILLON BALTARD
94130 NOGENT SUR MARNE

POINTS DE VENTE :
PARIS :
ECOLE TEBROTZASSERE 1, bd. du Nord, 93340 Le Raincy tél. 381-01-72
LIBRAIRIE PALOUYAN 9, rue de Trévise, Paris 9 tél.523 - 24 - 97
RESTAURANT EREVAN 26, rue Bergère, Paris 9 tél.770 - 85 - 81
Ets. BALTAIAN 27, rue Bleue, Paris 9 tél. 770 - 38 - 63
Ets. CHIRAG 26, rue de Trévise, Paris 9 tél. 824 - 93 - 86
RESTAURANT YORGANT'S 33, rue de Bièvre, Paris 5 tél. 326 - 20 - 68
RAFFY Traiteur 60, rue La Fayette, Paris 9 tél. 770 - 12 - 92
Cabinet TERZIYAN 21, rue Lamartine, Paris 9 tél. 282 - 01 - 41
MARIEE DE REVE 94, rue de Cléry, Paris 2 tél. 508 - 51 - 36
ALFORTVILLE :
Café PHILIPPE 6, place Carnot tél. 375 - 61 - 35
ATLANTIC ELECTRONIC 241, rue Paul Vaillant-Couturier tél. 893 - 42 - 69
GARAGE DE LA SEINE 21, rue Victor-Hugo tél. 375 - 18 - 58
CLAMART :
Epicerie SEVAN 4, rue Lazare-Carnot tél. 642 - 16 - 07
TELE CONDORCET 175, av. Jean-Jaurès tél. 642-56-17
SARCELLES - ARNOUVILLE :
Alimentation générale NIGOGHOSSIAN 121, av. Henri-Barbusse tél. 985 - 04 - 46

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
SECTION DE CHAVILLE

GRAND DINER DANSANT

Dans les Salons de l'Hôtel Ramada, 22 avenue de l'Europe, 78140 **Vélizy**
Samedi 7 Mai, à 20h. 30 précises
SOIREE ANIMEE PAR L'ORCHESTRE **ARTANAG**
Réservation avant le 4 Mai

Réservation
Mme Siranouche Derkaloustian 750. 64. 37
Mme Louise Karaoglanian 750. 10. 85
Mme Vartouhie Ohanian 750. 84. 11

Menu vins compris 200 F.
après 23h. entrée 50 F.
parking assuré

Toute la Grèce et Chypre avec AIR GRECE

VOLS SPECIAUX ALLER - RETOUR

- Paris-Athènes	à partir de	**1450 F.**
- Paris-Héraklion	"	**1600 F.**
- Paris-Larnaca	"	**2250 F.**

PASSEZ VOS VACANCES 1983 A
l'HOTEL CLUB PREVEZA BEACH EN GRECE
Une semaine en Pension Complète (vin compris), depuis: 2890 F.
POUR 15 PERSONNES PAYANTES LA 16ème EST GRATUITE

INSCRIPTIONS - BROCHURES :
LE VOYAGE EN GRECE
06, rue de L'Echelle (angle 248 rue Saint-Honoré), **75001 Paris**
Tél. 260. 30. 20

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
5
JEUDI
5 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.429 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.429

ԱՆԳԱՐԱ

ԹՈՒՐՔ ԴԱՍԱԽՕՍԸ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԸ

«ՍԵՒ ԻՄՈՒԻՒ»
ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՄՈՑՇ ՄԸ

———×———

Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութեան նախկին պատասխանատուներէն՝ Քեամուրան Կիւրիւն դասախօսութիւն մը տրուած է Անգարա, նիւթ ունենալով «Հայկ. Հարցը» եւ որովհետեւ ուզեր է ցոյց տալ թէ Թուրքերը *իմաստ* ալ կրնան ունենալ, «մեռած» Հայերու թիւին ակնարկելով, ըսել եմ թէ անոնց թիւը հազիւ 300 հազար է (ան ալ - ինչպէս գիտեմ՝ սուէտ, համաճարակէ կամ շա՛տ - շա՛տ Թուրքին դէմ կռուած ատեն մեռած են...), ապելցուցած է. - «*Եթէ մեռածներու համբանքը բազմացնող կենսաբանական նոր զարգացում մը հնարուած է, այդ մասին ես ալ լուր չունիմ*»...: Ստորեւ կարգ մը մանրամասնութիւններ այդ դասախօսութեան մասին, *Թաղուած Պոլսոյ թերթերէն*, ուր այլ «հետաքրքրական» կէտեր ալ կան:

×

«Արտաքին նախարարութեան նախկին ընդհ. քարտուղար աւագ դեսպան Քեամուրան Կիւրիւն, որ հանգստեան կոչուած է ներկայիս, Անգարա Կազի Էյիթիմ Ֆաքիւլթէյի հանդիսասրահին մէջ բանախօսութիւն մը կատարեց «Հայկական Հարց»ի մասին:

Արտաքին նախարարութեան պաշտօնեաներու տիկիններուն իրերօգնութեան միութեան եւ Կազի Էյիթիմ Ֆաքիւլթէյի տեսչութեան համագործակցութեամբ կազմակերպուած այս բանախօսութեան ընթացքին աւագ դեսպան Կիւրիւն յիշեցուց որ 1974-էն ի վեր Հայերուն եւ Յոյներուն միջեւ կատարեալ գործակցութիւն մը գոյութիւն ունի:

Քեամուրան Կիւրիւն յայտնելէ ետք թէ 1914-ին մէկ միլիոն 300 եղող, հայ բնակչութիւնը 1918-ին մէկ միլիոնի իջած էր, ըսաւ.

- Այդ ժամանակամիջոցին մեռնող Հայերու թիւը 300 հազար է միայն, որոնց մեծամասնութիւնը իրենց կեանքը կորսնցուցած են համաճարակներու, իսկ մէկ մասն ալ Օսմանցիներու դէմ իրենց մղած պայքարի միջոցին մեռած են: Մինչդեռ, այսօր կարգ մը շրջանակներ կը պնդեն որ երկու միլիոն Հայեր լսպաննուած են: Ուրեմն, եթէ մեռածներու համբանքը բազմացնող կենսաբանական նոր զարգացում մը հնարուած է, այդ մասին լուր չունիմ ես»:

Արտաքին նախկին ընդհ. քարտուղարը աւելի վերջ իր խօսքերը չարունակեց հետեւեալ ձեւով.

Պոլսոյ դրաման օրերուն, «աքսոր»ի դէպքին կապակցութեամբ հարցաքննուած մը բացուած էր: Այդ օրերուն 347 Օսմանցիներու դատավարութեան ընթացքին, անոնց մէջ ոչ մէկ պատասխանատու դատուած ըլլալով, բոլորն ալ ազատ արձակուած են»:

Կիւրիւն նոյնպէս յայտնեց, որ չատ հետաքրքրական դէպք է նկատել այն պարագան, թէ Անգլիացիները արդեօք ին՞չ համար մերժած են, այդ միջոցին առաջարկուած Միջազգային Քննիչ Մարմնի մը կազմութիւնը:

ԵԹԷ ՄԵՐԺԵՄ ՕՍՄԱՆՑԻՆ

Սրահը բաւական ընդարձակ ըլլալով հանդերձ, չատ մը ունկնդիրներ պարտուած էին ոտքի հետեւիլ բանախօսութեան, որուն աւարտին Կիւրիւն պատասխանեց իրեն ուղղուած կարգ մը հարցումներուն:

Երբ, փրոֆէսէօր մը, յայտնելէ վերջ թէ՝

«Հայկական Հարց»ը Օսմանեան կայսրութիւնը հետաքրքրող խնդիր մըն է, ուստի, ըսաւ ան, տրամաբանական ելքի համբայ մը կը նկատեմ, մեր տարբեր Պետութիւն մը ըլլալը չեչտել եւ գործին մէջէն ելլել»:

Քեամուրան Կիւրիւն բաւական ջղայնացած ձեւով մը հետեւեալ պատասխանը տուաւ:

- Օսմանեան Պետութիւնը եւ Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը իրարմէ անջատ մասեր չեն: Իմ հայրս Օսմանցի է: Եթէ Օսմանցին մերժեմ, հայրս ուրացած կ'ըլլամ: Մնաց որ ես հոս ժամէ մը ի վեր կը ջանամ փաստել որ «Հայկական Հարց»ին մէջ Օսմանեան Պետութիւնը յանցանք մը չէ ունեցած: Կ'ուզէք որ անգոյ ցեղասպանութիւնը ե՞ս ալ ընդունիմ»:

ՋԱՅԼԱՄԻ ՆՄԱՆ

Այս իրականութիւնները աշխարհի ծանօթացնելու մասին եղած հարցումի մըն ալ պատասխանելով աւագ դեսպան Կիւրիւն հետեւեալը ըսաւ.

- *Մենք այս իրականութիւնները աշխարհի տարբեր կողմերէն առաջ Թուրքիոյ մէջ պէտք է ծանօթացնենք: Աւելի վերջ արտաքսմանի մէջ: 1945-էն մինչեւ այսօր Հայերը մեծ թիւով դիրքեր հրատարակեցին: Այդ ատեններ խնդրին լրջութիւնը չէինք նկատած: Սխալած ենք:*

Փոխանակ այդ բոլորին պատասխանելու, մեր դուխները ջայլամներու նման աւազին մէջ խոթեր ենք»:

Արտաքին նախարարութեան նախկին ընդհ. քարտուղարը ընդգծեց որ «Հայկական Հարց»ը մասնաւորապէս օգտագործած են Անգլիա, Ֆրանսա եւ Ռուսաստան»:

×

ԹԻՒՐՔՄԷՆ ԳՈՀ ՉԷ ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ

Պրիւսէլի մէջ (Միջազգային յարաբերութեանց արքայական հիմնարկին մէջ) դասախօսութեան մը ընթացքին, որու նիւթն էր՝ «Թուրքիա եւ Եւրոպա», երկուշաբթի օր, Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարը անդրադարձած է նաեւ Հայերուն եւ չեչտած այդ առթիւ թէ բուն ցեղասպանութիւնը այն է զոր Հայերը կը կատարեն Թուրքերու դէմ: Բաւական ձաղկած է եւրոպական Պետութիւնները, որոնք իրենք ալ պիտի տուժեն եթէ չարունակեն քաջալերել հայկ. ահաբեկչութիւնը, վանդի Թուրքիա, այդ պարագային, պիտի վերաքննէ իր յարաբերութիւնները: Յատկապէս Ֆրանսան է խնդրոյ առարկայ, թէեւ Թուրք նախարարը բացէ ի բաց չըսեր, այլ կը գոհանայ դատապարտելով. - «Այն երկիրները որոնք կը մերժեն միջոցներ ձեռք առնել եւ կը հանդուրժեն քարոզչութիւն մը, որ կը քաջալերէ հայկ. ահաբեկչութիւնը»:

Ի դէպ, Թուրքմէն պատասխանելով նաեւ Նոէթա Թրք. չաթթաթերքի հարցումներուն, կարգ մը նման խորհրդածութիւններ ըրած է, երբ հարցը վերաբերած է հայկ. ահաբեկչութեան: Ծանօթ «վերլուծումներէ» ետք ,անդրադառնալով որոշ երկիրներու բռնած դիրքին, այս անգամ յականէ անուանէ խօսած է անոնց մասին եւ ըսած.

«Վերջերս սկսած է սակայն փոփոխութիւն մը նշմարուիլ:

«Ամերիկայի Միացեալ - Նահանգները ազգու միջոցներ ձեռք առին, պատասխանատուները ձերբակալեցին եւ հայ ահաբեկիչներու հետ չատ մօտէն կը հետաքրքրուին եւ ուշադրութեամբ կը հետապնդեն զանոնք: Գանատա եւս իր կարգին կ'ընէ ձեռքէն եկածը: Անգլիա արդէն լաւ կը շարժի, ինչպէս գիտէք: Կըրնայ ծրագրուած մահափորձ մը կանխել եւ այդ մահափորձը ծրագրողները դատապարտել յանձնել: Կը չանանք համագործակցութեան դեռին հասնիլ, այդ ոճիրներու դարձրած երկիրներուն հետ: Այս մարզին մէջ քիչ մը յաջողութիւն արձանագրած ենք: Բայց կարգ մը երկիրներու հետ կարելի չէ եղած իրականացնել այս կացութիւնը: Օրինակի համար, Ֆրանսայի հետ հնարաւոր չեղաւ այս պարագան: Ֆրանսա չէ ուզած այս մարզին մէջ որոշ եւ կորովի կեցուածք մը ունենալ: Լիբանան եւ Սուրիա կատարած մեր վերջին ճամբորդութիւնները ալ այս շղթային օղակները ամբողջացնելու նպատակին կը ծառայեն»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ, ղոր Փեքինի երկիծաթերթ մըն ալ «Թոնթոն Զինաստանի մէջ» կ'անուանէ օրինակելով Քաւնաո անշէնէն, քաղաքավար ընդունելութեան մը արժանացած է: Սկիզբէն չէ խուսափած պարզելէ Ֆրանսական տեսակէտը Քամպոճի մասին, չեչտելով թէ «Ֆրանսա պիտի չճանչնայ ո՛չ այսօր, ո՛չ վաղը Փնոմ Փէն հաստատուած վարչակարգը: Ֆրանսա կը խորհի թէ լուծում պիտի չըլլայ առանց օտար ուժերու քաշուելուն եւ կը մաղթէ որ Քամպոճի ազատագրումը խմեր ազգին կարելիութիւն տայ ազատ ընտրութիւններ ընելու մի-ջազգային հակակշռի ներքեւ»: Առեւտրական գետնի վրայ, Ֆրանսա՝ նոյնիսկ Զինաստանի նկատմամբ, քաց ունի...

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ հինգշաբթի օր, հանդիպում մը պիտի ունենան Թուրք եւ Փաքիստանցի Արտաքին նախարարները, վերամշակելու համար իրենց յարաբերութիւնները:

ՏՈԼԱՐՆ ու նաեւ դերմ. մառքը բարձր սակերու վրայ են: Երեքշաբթի օր, Փարիզի սակարանը տոլարը կը պահէր իր դիրքը (7.40), մինչ մառքը 3.01-ի հասած է:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ իշխանութիւնները մերժած են ներում չնորհել քաղաքական բանտարկեալներուն, Պապին այցելութեան նախօրեակին: Միւս կողմէ, մըթնոլորտը աւելի լարուած է վերջին 48 ժամերուն, Մայիս 1-ի միջադէպերէն ետք: Շարժանկարի ծանօթ բեմադիրը՝ Վաժտա պաշտօնազրկուած է: Կառավարութեան բանբերը կ'ամբաստանէ Վաժտան եւ իր երկու գործակիցները, որ «ընկերվարական Պետութեան մշակութային քաղաքականութեան հակառակ գործունէութիւն կը տանին»:

ԻՐԱՆի մէջ համայնավարներու դէմ հալածանքը կը չարունակուի, մինչ ձերբակալուած ղեկավարները «խոստովանութիւններ» կ'ընեն հեռատեսիլէն: Թուդէհի ընդհ. քարտուղարին ետք, կեդր. կոմիտէի հինգ անդամներ են, որոնք խոստովանած են թէ կուսակցութիւնը լրտեսութիւն կ'ընէր: Հետաքրքրականը սակայն այն է, որ ըստ իր այնքան «սիրելի» մեթոտին, Մոսկուա այս ձերբակալուածները լքած է և զանոնք փոխարինած: Արդարեւ, Թուդէհի այլ ղեկավարներ, մասնաւորապէս փոխ - վարչապետ Ալիեւի, միշտ ազատ - ազատ կը պտըտին...:

ԷՍՍՆԱԼ պիտի սղէ Մայիս 11-ին: Սկզբունքով ընտրերը (սիւիէր) 24 ամթիմ յաւելում պիտի կրէ:

ՄԱՏՐԻՏի մէջ մեծ դայթակղութիւն մը ծագած է, հեռատեսիլէն չարաթ առաւօտ չորս կիներու երգած մէկ երգին պատճառով: Խորագիրն իսկ. - Լաս Վուլփէս (սպաներէն առկոյով՝ բոզեր) վերնագրուած է կարգ մը հանդիսատեսներ, որոնք բողոքած են, առարկելով մանաւանդ թէ երգը սիւռուած է երիտասարդներու յայտագրի մը ընթացքին: Երգին բառերը, որոնց ընկերացեր են «երգուհիներու» ժեսթերը, կրնան անչուշտ ընդվզեցնել խստակրօնները: Բայց հարցն հոն է, որ ուշադրութիւն դրաւած է ճիշդ այդ վրդոված խստակրօններու պատճառով, որոնք արտայայտելու համար իրենց դայրոյթը տարածած են այդ բառերը: Օրինակ կաթողիկէ Ա. - Պի - Սի օթթերթը, երգը տպած է ամբողջութեամբ (վրդովումը յայտնած քովը՝ խմբագրականով մը) եւ այդ օրը 70 հազար օրինակ աւելի թերթ ծախած է: Որո՞նք են այդ բառերը, մենք ալ հրատարակենք նմոյշ մը. - «Ինծի աւելի հաճելի է անկողինը մինակ ըլլալ ... եւլն. եւլն.»:

ԱՄԵՆ. ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԼՈՆՏՈՆ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ ՈՒՐԲԱԹ ՕՐ

ՓԱՐԻԶ ԿՈՒԳԱՅ ՄԱՅԻՍ 17-ԻՆ

———×———

Ուրբաթ (Մայիս 6) առաւօտեան 9·30ին Լոնտոն կը ժամանէ Վազգէն Ա. Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց: Նոյն օրը, ցերեկին կ'ընդունուի Քանթըրպըրիի արքեպիսկոպոսարանը (Լամպէթ փարք): Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ Ս. Պետրոս Եկեղեցին:

Մայիս 14-ին, իրեն ի պատիւ ճաշ մը կը արուի Ռոյըլ Կարլթըն:

Ամենայն Հայոց Հայրապետը Փարիզ կուգայ Մայիս 17-ին: Մայիս 22-ին, աջհամբոյր տեղի կ'ունենայ, իսկ Մայիս 29-ին, կիրակի օր կը քարոզէ Փարիզ Ս. Ծովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին, Սարգարապատի տարեդարձին առթիւ: Ստորեւ՝ պաշտօնական հաղորդագրութիւնը այս մասին:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ուրախութեամբ կը յայտնենք մեր ժողովուրդին, թէ Նորին Սուրբ Օծութիւն Տէր Տէր Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Լոնտոնի գաղութին իր սքանչելի պաշտօնական այցելութենէն ետք՝ պիտի այցելէ նաեւ Փարիզ, ուր պիտի մնայ չուրջ երկու շաբաթ:

Վեհափառ Հայրապետը, Փարիզի Շառլ Տը Կոլլ Բ. օդակայանը կը հասնի երեքշաբթի՝ Մայիս 17, ժամը կէսօրէ ետք 5·30-ին, Էր Ֆրանսի թիւ 815 թռիչքով:

Վեհափառ Հայրապետի Փարիզ կեցութեան յայտագիրը չուտով պիտի ծանուցուի մեր ժողովուրդին:

ԴԻՒԱՆ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

———×———

(Ի. եւ վերջ)

Իր կոչումին առաջին տարիներուն իսկ, անիկա ունէր յղացքը իր ապարէզին, եւ ծրագիրը իր ապագայ գործունէութեան, իր չխուն տարիները զայն իրագործեցին զմայլելի յարատեւութեամբ: Եկեղեցին եւ ազգը, կրօնքն ու բարոյականը, անոր գործին եւ անձին անկիւնաքարերը եղան, անոնց զգացումներովը կնքուած: Դիմագծել կարենալու համար գինքը, կարեւոր է նկատի ունենալ այն միջավայրը որուն համար կը պատրաստուէր ան իբր եկեղեցական: Դիւրին չէ քանի մը տողերով ճշդել պատկերը այդ օրերուն, որ մեր նոր պատմութեան ամէնէն ճակատագրական շրջանը պիտի կազմէր: Երբ Խրիմեան իբրեւ վեղարաւոր կը կենար հայ եկեղեցւոյ սեմին, արեան հեղեղ մը կ'ողողէր մեր երկրին կարեւորագոյն կեդրոնները. ամէն ուր որ հայ կեանքի աշխոյժը եւ ապագայի մը յոյսը զիրենք զգալի ըրեր էին: Սա կայն ամէն ինչ կորսուած չէր, խաւարին մէջ կայծեր կային իրբեւ սպառման խորհրդանիշ: Նոր սկսուած վերազարթնումի երկունքը կը չարունակուէր նոյն իսկ արիւնին տակ: Ներքին խմորումներ, աենդայոյզ երազներ, եւ աւերը սրբագրելու ճիգեր՝ կը կազմէին ոգին այդ երկունքին:

Ազգային այս ազէտին դիմաց, հաւատարիմ մեր պատմութեան, դարձեալ Հայոց եկեղեցին է որ կը սառնաձնէր իր դարաւոր ղերը, ծիրանի ծովէն բարձրացող կարմիր եղեռնիկի նման, յոյսի ջահ մը պէս կենալու մեր կործանած ժողովուրդի աչքերուն դիմացը: Աւելին, ան պիտի հաւաքէ, պիտի սփոփէ, պիտի յուսադրէ: Ինչ փոյթ՝ եթէ չատեր տարբեր չափ եւ կշիռ գործածել ուղեն այդ սերունդը դատելու առեն: Ձկանխենք պատմութեան դատաստանը, սակայն ճշմարտութիւն է թէ մեր պատմութեան պատրոյգը վառ պահող ղէմքեր եղան անոնք:

Անցեալի պաշտամունքը, կրօնական բարձր ոգին, եւ ժողովրդային ծառայութիւնը՝ կը կազմէին Խրիմեանի հաւատքին խարիսխները: Կը հաւատար անցեալէն ղէպի ապագան երկարող մեր ճակատագրին: Բոլոր դատանական հանգամանքներուն մէջ կ'որոնէր հոգեկան միջուկը. անիկա հոգեկան, միտիք բան մը ունէր դիւրին չատարազուող, նոյնքան դիւրին չպաղող: Հակառակ իր զարտուղի նկարագրին, ոչ դիտութիւն եւ ոչ ալ արդիականութիւն չէին կրցած զինք թիւրել: Անցեալի սէրը, կրօնական ըզգացումը եւ ազգին խղճմտանքը, որա կումներ չէին իրեն համար, այլ ուժգին եւ զանգուածեղ զգացումներ: Խրիմեան հաւատացեալ մըն էր, բայց չեղաւ այդ հաւատքին ոգին եղծող արտաքին խըստութեանց ինքզինքը ենթարկողը, ճըգնաւորը: Կրօնքը իր մէջ հրամանակարգ ըլլալէ աւելի, մտահայեցողութիւն, յուզում եւ բարոյական էր, մարդկային յառաջդիմութեան եւ աղնուացման գերադոյն ազդակը: Բանաստեղծական ու զգեղեցիկ խորհուրդով մը կրօնքին զգացում մը անցեալին չափ խոր, եւ ապագային չափ երազուն կը բաբախէր իր մէջ:

Իր զգայնութեան այս վերլուծումը իր լացուցիչ իմաստին կը բարձրանայ, երբ կը մօտենայ իր խմացականութեան ալ սահմանին: Աորահմուտ մը չէր, ոչ ալ մանազէտ մը եւրոպական պատրաստութեամբ: Եկեղեցւոյ եւ ժողովուրդին պատին մարդը եղաւ եւ այդ կարիքին համար պատրաստեց ինքզինքը գերազանցապէս: Ասպարէզին հարկադրանքը, և իր բեղուն միտքը, գինքը գեղեցիկ բարձունքի մը հանած էին, որ պատկառանք կ'ազդէր ամէնուն: Կը ճանչնար մեր պատմութիւնն ու մատենագրութիւնը իր խորութեանը եւ գեղեցկութեանը մէջ. ոչ ոք իրեն չափ կրնար հաղորդ ընել զմեզ անոնց հոգեկան, կրօնական եւ ցեղային արժէքներուն: Մեր անցեալ մեծութիւններու պատկերասարահին մէջ՝ ան կը կենար յուզումով եւ պատկառանքով: Իր կեցուածքը մեր քաղաքական կեանքի եւ մեր դատի նկատմամբ, յարգանք պարտադրող եւ սրատուչ է: Ղեւոնդեանց հոգիին հաղորդ՝ անիկա սկիզբէն ի վեր հոգիով ոչ միայն համաձայն եղաւ մեր ազատութեան ի խնդիր կիրարկուած ջանքերուն, ըլլալով սերմանացանը այդ գաղափարին, այլ խորունկ եղաւ իր ցաւը մանաւանդ մեր վրիպումներուն եւ աւերներուն հանդէպ:

1869-ին կ'ընտրուէր Պատրիարք: Պատրիարքական իր ուխտ ճառին մէջ, կը յայտարարէր թէ. «Իմ վրաս Պոլսոյ պատրիարքին պէս մի նայիք, ես Հայաստանի ցաւոց պատկերն եմ»: Նոր վարադոյր մը կը լեցնէր հայկական մթնոլորտը, պատառը՝ Պոլսոյ եւ Պոլիս՝ դատառին մէջ կ'ապրէին այլեւս: Արցունքով եւ հառաչով մեկնած էր Տարօնէն եւ Վանէն, հոն թողլով իր սիրտը եւ ի փոխարէն Պոլիս բերելով անոնց սիրտը: Սակայն երկար չտեւեց իր պատրիարքութեան շրջանը, իր հակառակորդները զինք ամբաստանեցին իբրեւ հակառահմանադրական: Իրապէս սահմանադրութեան մէջ կար բան մը որուն հետ չէր կրնար հաչտուիլ իր նկարագիրը: Անոր տառն էր ան: Գերադանցապէս գաղափարական մարդ, իր ազգային եւ ընկերային դատանքին մէջ իրեն համար ընդունած էր առաքելական պատգամը. «Գիրն ոգանէ, հոգին կեցուցանէ»: Սակայն 1873-ին տալ իր հրաժարականը, երեսփոխանական ժողովը մերժեց, բայց կառավարութիւնը ընդունեց, ազատելու համար փորձանքէ մը: Իրեն յաջորդեց Ներսէս Վարժապետեան, որ սրտի ու մտքի բարեմասնութիւններով աննման նմանակն էր Խրիմեանին:

Այդ օրերուն՝ ռուս - թրքական պատերազմը նոր կացութիւն մը կը ստեղծէր: 15·000 Հայեր կը մորթուէին իրենց չէործած մեղքին համար: Սուլթան Համիտ Օսմանեան առաջին կարգի չքանչանով կը պատուէր Պատրիարքը: Խրիմեանի խիղճը չէր կրնար հանդուրժել այս չրջուած կատակերգութեան, երբ մանաւանդ ազգային թերթերն ու մարմինները ոչ մէկ աչքի կը չնորհաւորէին ազգին պետը, այլ կ'որոշէին երախտադիտութեան ուղերձ ներկայացնել Սուլթանին: Այս առիթով Խրիմեան իր հոգիին ամբողջ խռովքը կը խտացնէ ահարկու առակաւոր պատկերի մը մէջ: «Ոչխարներու ոսկորներէն մանեակ չինեցին եւ հովիւի վիզէն կախեցին»: Անկէ յետոյ Հայրիկի ձեռներէցութեան չնորհիւ «Հայկական Հարց»ը պաշտօնական շրջանակներուն մէջ առացաւուչադրութեան արժանի դիրք մը: Եղած դիմումներուն արդիւնքը եղաւ Սան - Սթեֆանոյի 16-րդ յօդուածը, որ յետոյ պիտի շրջուէր, վերածուելու 61-րդի: Խրիմեանը այս առիթով ղէմաւորեց նոյնպէս Եւրոպայի պատուիրակութիւնը, իրենց հետ բերելով երկաթեայ շերեփին խրատը:

1892-ին կ'ընտրուի Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, այն շրջանին երբ ինքը աքսորական կը մնար Երուսաղէմ: Կաթողիկոսական Աթոռին վրայ եւս Խրիմեան չունեցաւ հանդիստ, որովհետեւ Սուլթանը կը փոխանակուէր Ցարով, նոյնքան վաչուչէր եւ չարագործ: Սէզքան վաճառի մէջ, միաձնի մէջ, միաբանական ներքին խնդիրները, կալուածներու գրաւումը, Լուսաւորչի Գահին վրայ եւս խոցոտեցին իր սիրտը, եւ փակեց իր աչքերը, իր եւրաքաղներու եւ իղձերու Թոռմած պսակը կուրծքին:

Սակայն՝ ինչ ալ որ ըսուի իր մասին, կարելի է այժմէն ըսել թէ ստղտանքը պիտի չհամարձակի երբեք մօտենալ իր անունին, մեր պատմութեան նկարագրահին մէջ իր պատկերը պիտի մնայ միշտ պայծառ ու գեղեցիկ, եւ ամէնքը, պահպանողական թէ յեղափոխական, դիտան թէ անուա, յարգանքով պիտի խոնարհին իր առջեւ: Անոնք որ վերլուծական մեթոտի մը կիրառութեամբ, կը ճգտին Խրիմեանի մէջ որոնել և մատնանչել վարչական մարդու, գրագէտի, քարոզիչի կամ հրապարակագրի ուրոյն երեսները, պիտի սխալին յայտնապէս: Անոնցմէ եւ ոչ մին եղաւ ան առանձնաբար: Բայց այդ բոլոր յատկութիւնները համաձուլուեցան իր մէջ, դարձան համադրութեամբ մը, ընելու համար գինքը արդար դատի մը անկեղծ նուիրեալը: Այդ գատը իր ցեղին գաղափարն էր, զգացումով եւ հաւատքով երկնուած եւ ապրուած մատծում՝ որ մեծ եւ ազնիւ հոգիներու մէջ միայն կրնայ դնել իր բոյնը:

Պարզ կեանքի մարդ, զգացումի եւ գաղափարի մարդ, բայց յաւէտ սկզբունքի մարդ եղաւ ան, վարպետ վանահայրութենէն մինչեւ Էջմիածնի կաթողիկոսութիւնը: Սրտի եւ կամքի իր այդ առաւելութիւններուն չնորհիւ էր որ Էջմիածին, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ պաշտօնավայրը, Խրիմեանի օրով իսկապէս եղաւ հայ ազգային կեանքի կեդրոն, որուն սեւեռեցան բոլոր նայուածքները, որուն մէջ ամէն հայ կը թուէր լսել իր իսկ սրտին բաբախումը՝ պաչտուած հայրապետի մը սրտին մէջ:

Անցած են հիմա այս բոլորը. Պոլսոյ Պատրիարքարանին մէջ նկար մը միայն, իսկ Էջմիածնի գաւիթին մէջ տապանաքար մը, իսկ ժամանակակիցներու յիշողութեան մէջ պահուած հոյլ մը մանրադէպեր: Բայց կայ բան մը որ պիտի տեւէ ընդերկար. անոնք իր գրական գործերն են: Իր գոյգ Հրաւիրակները, իր Արծիւն ու Արծուիկը, Մարգարիտն ու Խոչի մուրը, Վանգոյժն ու Հայգոյժը, Դրախտը, ընտանիքը, Սիրաբ եւ Սամուէլը, Պապիկն ու Թոռնիկը, հայ մատենագրութեան ազգային բաժինին մէջ պիտի ունենան իրենց ինքնուրոյն տեղը:

Իր գրածները թէեւ գրական արուեստի հրապոյրը չունին, սակայն իրենց պարզ ու խորունկ արտայայտութիւններով կը պահեն բնական ու սրատուչ դիտողութիւն մը, մեզի աւանդելու մեր հայրենի բոլոր բարքերուն նկարագիրն ու քաղցրութիւնը: Կո՞յ արդեօք մեր օրերուն գիտութիւնը կից անհատ մը որ արհամարհանքով նայի անցեալի իրագործումներուն, նահապետի մը հոգիէն բխած, որոնք ժամանակի մէջ չեն կրնար թոռմիլ եւ որոնք մեզի կը բերեն զմայլելի կենցաղի մը դրուագները: Գիտակցօրէն դէպի հին գարձը՝ բարոյական դիւցազնութիւնն է եղած մեծ հոգիներուն: Բրուսի մը որդին էր Ազաթոկլէս, Սիկիլիոյ ինքնակալը, ան իր անուն վրայ ոսկի բաժակներով մեծարեցաւ իր հիւրերը, նոյն սեղանին առիթ դուրս կը բերէր կաւէ ամաններ, որոնց իր խոնարհ ծագումը կը յիշեցնէին: Ամայդ հիացօր ոգին է որ պահել պիտի մեզի ինչ որ մերն է, կարօտով խմբելու հայրենի տան կենդանարար պինդին, կամ դէն փարչերուն անուշութեան մէջէն:

ԵՂԻՇԷ ԱՐՓ.

———×———

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏԷՆ Ս. ԹԱԹԷ

———×———

Մ.չոյ Սուլթան Ս. Կարապետը հիմնադրած է յատակ կործանեցին ... Բայց ոգին մնաց անխորտակելի ...:

Այժմ, անոր փոխարինած է պարսկահաս յատուկն հեռաւոր ու մենաւոր Ս. Թադէն որ իր զարերու հնութեամբ եւ աւանդութիւններով ներչնչումի աղբիւր դարձած է բուռ մը հայրենադարձ երիտասարդներուն.

Աղդարեւ, ինչպէս ծանուցուած էր «Յառաջ»ի մէջ, Ուրբաթ երեկոյ Ապրիլ 22-ին Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ տեղի ունեցաւ «Երկիր եւ Մշակոյթ» կոմիտէի ձեռնարկը, ի նպաստ Թադէոս Ալֆորվիլի հոգեւոր հովիւ Տ. Ներ-

Պատրիարքարանին մէջ նկար մը միայն, իսկ Էջմիածնի գաւիթին մէջ տապանաքար մը, իսկ ժամանակակիցներու յիշողութեան մէջ պահուած հոյլ մը մանրադէպեր: Բայց կայ բան մը որ պիտի տեւէ ընդերկար. անոնք իր գրական գործերն են: Իր գոյգ Հրաւիրակները, իր Արծիւն ու Արծուիկը, Մարգարիտն ու Խոչի մուրը, Վանգոյժն ու Հայգոյժը, Դրախտը, ընտանիքը, Սիրաբ եւ Սամուէլը, Պապիկն ու Թոռնիկը, հայ մատենագրութեան ազգային բաժինին մէջ պիտի ունենան իրենց ինքնուրոյն տեղը:

Իր գրածները թէեւ գրական արուեստի հրապոյրը չունին, սակայն իրենց պարզ ու խորունկ արտայայտութիւններով կը պահեն բնական ու սրատուչ դիտողութիւն մը, մեզի աւանդելու մեր հայրենի բոլոր բարքերուն նկարագիրն ու քաղցրութիւնը: Կո՞յ արդեօք մեր օրերուն գիտութիւնը կից անհատ մը որ արհամարհանքով նայի անցեալի իրագործումներուն, նահապետի մը հոգիէն բխած, որոնք ժամանակի մէջ չեն կրնար թոռմիլ եւ որոնք մեզի կը բերեն զմայլելի կենցաղի մը դրուագները: Գիտակցօրէն դէպի հին գարձը՝ բարոյական դիւցազնութիւնն է եղած մեծ հոգիներուն: Բրուսի մը որդին էր Ազաթոկլէս, Սիկիլիոյ ինքնակալը, ան իր անուն վրայ ոսկի բաժակներով մեծարեցաւ իր հիւրերը, նոյն սեղանին առիթ դուրս կը բերէր կաւէ ամաններ, որոնց իր խոնարհ ծագումը կը յիշեցնէին: Ամայդ հիացօր ոգին է որ պահել պիտի մեզի ինչ որ մերն է, կարօտով խմբելու հայրենի տան կենդանարար պինդին, կամ դէն փարչերուն անուշութեան մէջէն:

ԵՂԻՇԷ ԱՐՓ.

———×———

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

Իմ արտասուքները կը հոսէն, կը հոսէն եւ այսերս կը թրջուէն: Կը ծմծուէն չուրթերս, եւ ոչ մի չչունչ: Կը դողայ ծոցիս, կը դողայ սիրտս...

Մի՞թէ նրան չեն նախապատրաստել:

Ուղեւորների խումբը առաջանում է քայլերով: Ձկայ ավտո - սպասարկում: Երեւանը ուրիշ քաղաք է: Այստեղ ոչ ոք ոչ մի պատասխանատուութիւն չի զգում: Այստեղ պարզապէս Երեւան է...

Սոնան թեւանցուկ է անում ինձ:

- Ծուզուած ես, չէ՞, մեր դատեր համար...

Աչքերս փակում եմ:

- Կարօտե՞լ էիր այս հովիտը:

Աչքերս չեմ բացում:

- Արեւ կայ ...

Ուզում եմ ասել, որ զգում եմ արեւի ջերմութիւնը, բայց ձմեռ է, եւ նրա ճառագայթների ջերմութիւնն աւելին է, քան իմ արեւաձ ջերմութիւնը, որ հոսում է երակներիս միջոցով ու աղջկան տեսնելու յուզմունքս է ջերմացնում:

Թող տղամարդիկ չգարմանան: Իմ չառաւիղը ես տեսնում եմ իմ որդու մէջ, բայց իմ սիրտը, իմ հոգին ու էութիւնը, իմ սրտի փխրունութիւնը իմ դատեր մէջ: Իմ որդին իմ ուժն է, իմ դուստրը՝ իմ զգացմունքների, զեղեցկութիւնը, վեհութիւնը, փափկութիւնը:

- Այնպէս արա, որ փոքրիկս հոգեկան մեծ տպաւորութիւններ չունենայ:

Դէմքս շրջում եմ նրանից, որպէսզի դէմկութիւնս չերեւայ: Խեղճուկ ... նա նա ... նա ... Բժիշկները ու դանակներից աւելի նա՛ է բուժել ինձ, նա է վիրահատել ինձ, որպէսզի կենդանի մնամ:

Ինչ իմանայի, որ օրեր չարունակ, տասը Երեւանում, նրան ասել էին, թէ հայրիկը կարող է չխօսել իր հետ, ոչ մի խօսք չասել, ոչ մի բառ չարտասանել, որովհետեւ նրա կոկորդը վիրահատուած է եւ հիմա նա չի կարող խօսել:

Աւել էին՝

- Հարցեր չտաս հայրիկին: Չհարցնես, թէ ինչո՞ւ էր գնացել Մոսկուա:

Եւ նա ասել էր՝

- Վեմ հարցնի:

- Չհարցնես, թէ սա ի՞նչ է, եթէ վիրակապուած տեսնես վիզը:

- Չեմ հարցնի, բա ի՞նչ անեմ:

- Համբուրիր հայրիկին, միայն համբուրիր:

- Միայն կը համբուրեմ. դէ ես հայրիկիս միայն համբուրել եմ ուզում:

Մայրամուտն Արարատեան դաշտում հեռու, շատ հեռու է նմանուելուց որեւէ երկրի մայրամուտի: Եթէ մոսկովեան հիւանդանոցի լուսամուտից նայելիս տեսնում ես արեւը կեչիների կատարից, նրանց մէջքին փաթաթուելով բարձրանալիս եւ դէպի հողը խոնարհուելու պահին, ապա, Արարատեան հովտում, արեւը Հայկական Պար լեռնաշղթայի վրայ կարմրած, յուզուած է լինում, մի պահ կառչում է եւ յետոյ իջնում:

Այդ պահն է:

Դուստրերը առաջինը, ինչ էլ լինի, պէտք է տեսնեն մայրերին: Ես պիտեմ, որ նա նկատել է Սոնային, բայց չնկատելու է տուել: Այնքան են խօսել իմ եւ իմ հիւանդութեան մասին, որ նա հարիւր ուղեւորի մէջ, առանց որոնելու, պէտք է նում է ինձ, հաչւում է իմ քայլերը եւ հիմա վազելով գալիս է ընդառաջ, մոգլցում բազուկներիս վրայով, փաթաթուում, գաղտագողի նայում պարանոցիս, նկատում վիրակապերս, էլ դրկում վիզս, թուչերը էլ դնում թշերիս, այլ ոչ մի բեսը քսում է ուսերիս եւ զսպում իրեն, որպէսզի չարտասուի, չյուզի ինձ:

Մանկական զսպուածութիւնը բոլոր զսպանակներից ուժեղ է, մանկան զգացածութեան մէջ կայ մի հզօրութիւն, որ քարն անգամ կը հալեցնի...

Ցետոյ փորձում է ժպտալ: Այդ ժպիտը բազմաթիւ յոյզերի ծնունդ է եւ ինքն իր մանկութեամբ, աւելի հզօր քան բոլոր յոյզերը: Այդ ժպիտը փոխարինում է արտասուքին: Արտասուքի պիտ ... եւ մանկական: Ո՞ր հայրը դիմանայ դրան ... Ես չատ եմ սիրում երեխաների, որոնք արտասուելիս փորձում են ժպտալ, եւ ժպիտով արտասուել: Դա մանկական է, դա մանկութիւն է...

Ցետոյ նա կծեց ատորին շրթունքը:

(Շար. 8)

սեհ Վրդ. Փապուճեանի, Պելժիայէն եւ շրջաններէն ժամանած կազմակերպութեան անդամներուն, տեղացի հայ եւ ֆրանսացի համակիրներու:

Բացման խօսքը կատարեց Մշակոյթի Տան վարչութեան ներկայացուցիչ՝ Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան:

Սրահին մէջ ցուցադրուած էին «Երկիր եւ Մշակոյթ» կազմակերպութեան նախորդ եւ վերջին տարիներու բերքը, գեղարուեստական արժէք ներկայացնող գունաւոր սքանչելի լուսանկարներ, որոնք կը ներկայացնէին Ս. Թադէի, Ս. Ստեփանոսի, Ծործորի հինաւուրց վանքերն ու աւերակները, Ուրմիոյ շրջանի, Արարատի, Արագածի հովիտի, Սամսատի, Արտագեան լեռներու եւ Աւարայատակնի այլ պատմական վայրեր, սրբազան խաչքարեր ու արձանագրութիւններ:

Անկարելի է մի առ մի թուել եւ նկարագրել լուսանկարներու հաւաքածոն, որ այնքան ճոխ եւ այլազան է:

Կ'արժէ յիշել սակայն, վերջերս լուսանկարուած Մինջերկրականի ափերուն կանգնած ճարտարապետական հիանալի կոթողները մեր փառաւոր անցեալին՝ պոմպեան Կիլիկիոյ ամրոցները եւ թագաւորական պալատներու մնացորդները, որոնք ցնցեցին մեր հոգիները եւ զգացնել տուին Նահապետ Ռուբինեանի հայրենասիրական տողերը:

«Երբոր բացուին դռներն յուսոյ
Եւ մեր երկրէն փախ տայ ձմեռ,
Ջինաղ երկիրն մեր Արմենիոյ
Երբ փայլէ իւր բաղցրիկ օրեր,
Երբոր ծիծառն իւր բոյն դառնայ,
Երբոր ծառերն հագնին տերեւ՝
Յանկամ տեսնել Կիլիկիա,
Աշխարհ՝ որ ինձ ետուր արեւ»:

Բացի վերոյիշեալ վայրերէն «Երկիր եւ Մշակոյթ» կազմակերպութիւնը ոտտում մը կատարած էր դէպի Սուրիոյ բարմունքներուն թառած Քէսապ հայաբնակ ամանը, արաբախօս հայ գիւղը Եազուլիէ եւ շրջակայ այգեստաններն ու բուրաստանները, որոնց եռին կանդնած են Կասիոն ու Մուսատաղի լեռները:

Ապա, լուսարձակով ներկայացուեցան վերոյիշեալ պատմական վայրերէն ու սքանչելավայրերէն յատկեալ տեսարաններ, մայրենի հողի վրայ մեր չինարար երկու տեսիլ երիտասարդներու ոգեշնչուն աշխատանքներ, կառուցած ջրամբարներն ու տնկած հարիւրաւոր ծառերը:

Մեզի կը մնայ մաղթել խաղաղութիւն ալեկոծ աշխարհի, որպէսզի մեր նոր եւ պայծառ սերունդը, անվհատ չարունակէ նուիրական այս պրպտումներն ու վերակառուցումները, որոնք օր մը, դուցէ ըն-դարձակեն մեր փոքր ածուն եւ ցեղին ձայնն ու բազուկը զարձնեն զօրեղ:

Լուսարձակումի պահուն, այս բոլորի մասին, ներշնչումով եւ ապրումով խօսեցաւ Գեղամ Գեւոնեան:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

Հ. Ռ. Ը. Մ.Ի ՀԻՒՆԱՐԿՆԵՐԸ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԸ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ

Հ. Ռ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի, Ապրիլ 24-ի ոգեկոչման նախօրեակին, կազմակերպած էին մշակութային եւ գեղարուեստական վեց երեկոյթները: Միութեան երիտասարդաց կազմը այս տարի եւս, Ապրիլ 18-էն 23, Ալեք Մանուկեան զոյգ սրահներուն մէջ պատրաստած էր այլազան երեկոյթներ նուիրուած այդ նպատակին:

Երկուշաբթի, բացման, դէմ յանդիման պանուեցանք խնամքով ներկայացուած լուսանկարչային ցուցահանդէսի մը: 60 թապլոներ 14 երիտասարդներու, որոնք կը հետեւին չաբաթական դասընթացքներու Օշին Նուպարեանի գլխաւորութեամբ: Բոլորը գեղատիպ եւ տեսարժան ընտրութիւններ, արուեստի պահանջներով օժտուած:

Երեքշաբթի նիւթը կը թողում, որոշ նկատումով, գրութեանս աւարտմանը:

Չորեքշաբթի իրիկուն չահեկան էր Հայր Ռափայէլ Անտոնեանի ասուլիսը, նիւթ ունենալով «Վերածնունդ»ի շրջանները: Լաւագոյն է խմբուիլնք սեղանի մը չուրջ նպատակ ունենալով անդրադառնալու նախ մեր Լուսաւորիչներ՝ Սահակ եւ Մեսրոպի վերածննդեան շրջանին, որոնք անհրաժեշտութիւնը զգացին արդէն գոյութիւն ունեցող մեր լեզուին տալու էական տարրը եւ զարդացնելու զայն, կ'ըսէր բանախօսը, ու կ'աւելցնէր.- Այժմ, հակայ ոստում մը կ'ընեմ դէպի մեր ժամանակները, եւ հարց կու տամ բոլորին. արդ՝ ամէն օր հարց մը մեզ կը խթանէ. «Ի՞նչ ենք այսօր, եւ ի՞նչ պիտի ըլլանք վաղը: Հինները տուին պատասխանը. ապացոյց որ դարեր առաջ մեր մշակոյթով կը տականք աւերիչ հարուածներէն վերջ. իսկապէս կ'ուզենք վերածնիլ. այսօր արդեօ՞ք կ'ապրինք այդ վերածնունդը:

Հայր Ռափայէլ յիշեց 18-րդ դարուն Մեծն Մխիթար, որ մահացաւ 1749 Ապրիլ 27-ին, ուզեց ընել ինչ որ ըրած էին Սահակ եւ Մեսրոպ. իր յեղափոխական ծրագիրը ուզեց տանիլ խմբական ճամբով, քանի իրմէ առաջ անհատականները չքացան: Ցաջողութիւնը կը պարտէր Միաբանութեան կազմութեան. ներշնչեց, արդիականացուց. այդ եղաւ իր յաջողութեան գաղտնիքը: Հիմնական դիտակցութեան մը պտուղը: Նախ կը սկսէր եկեղեցական գետնի վրայ եւ կը բացուէր ազգ. իրականութեան մէջ:

Ունեցանք գրական գետնի վրայ արտադրութիւններ, թարգմանութիւններ, դրուած ամուր խարիսխներու վրայ, տարածուելով համայն աշխարհի մէջ:

Երրորդ շրջան մը կը նկատեմ, կ'ըսէր, մեր Զարեհ Ծանօթի շրջանը, հիացումով կը յիշենք զայն իր գրական արտադրութիւններով: Անոր տխուր երեւոյթը եղաւ ջարդը. սերունդ մը որ թաղուեցաւ: Մեր գրագէտները ուզած էին կերտել հիմնական դիմագիծը Հայութեան. բայց չունեցան այն ինչ որ կ'ակնկալէին:

Կ'ուզեմ այդ սերունդին կցել մեր կուսակցութիւններու դերը. ուզած էին ըստեղծել չարժում մը, բայց այդ կը պահանջէր բոլորին մասնակցութիւնը, սակայն բաժանեալ ճակատ մը առանց իրատեսութեան ապարդիւն կը դառնայ: Եկեղեցին չունեցաւ այդ խմորումը իր բարժանումներով:

Մեր ներկան մեզ կը զնէ իրական պահանջներու առջեւ. կ'ուզենք մեր խօսքը ըսել: Ունինք մեր հայրենիքը եւ Սփիւռքը, զոյգ իրականութիւններ, որ չեն հաշտուած միմիանց հետ: Ամէն երիտասարդ պէտք է զգայ այն ինչ որ կը զգայ Հայրենիքի երիտասարդը: Կարելի չէ ստեղծել գրականութիւն մը որ կարենայ ըլլալ հաւասարապէս Հայրենիքի եւ Սփիւռքի մէջ: Ի՞նչպէս կրնանք խօսիլ վերածնունդի մասին երբ մեր ուժերը մէկտեղուած չեն: Կուսակցութիւնները կը տանին իրենց գործունէութիւնը զանազան ասպարէզներու մէջ. մենք կը քննադատենք այդ բախումները: Եկեղեցին այսօր չի ներկայացներ ազգը. անցած է անցեալի իր դերը: Պահանջը ունինք մըղիչ ուժի մը. Հայերս կարո՞ղ ենք ձերբազատիլ այն նախապաշարումներէն որ կ'անջատէ մեզ իրարմէ: Ազգովին ունինք մեծ կարելիութիւններ: Կ'ապրի՞նք արտեօք մեր վերածնունդը:

Յիշատակի ոգեկոչումները կը մնան ծոմակատարութիւններ: Այդ օրերը կը մնան յիշատակները անմահացնելու օրեր:

Հայր Ռափայէլի բանախօսութեան կարեւոր այս հատուածներէն վերջ սկսաւ վիճաբանական ասուլիս մը ներկաներուն հետ:

×

Հինգշաբթի, երաժշտական համայիլ երեկոյթ մը, առիթ տուաւ յորդեցնելու սրահը: Ժողովրդական համբաւ վայելող «Սայաթ - Նովա» համոյթն էր, 15 նուագածու եւ երգչուհիէ բաղկացած, գլխաւորութեամբ Ժ. Փիէր Ներկարաեանի, քէմանչիստ, քանոն, - թառ - ուտ, սրինդ - տիւտիւկ եւ թմբուկ: Աւելի քան մէկ ժամ, իրենց աշուղական երգերով խանդավառեցին բոլորս, խելելով երկարատեւ ծափեր:

Ուրբաթ իրիկուն Գէորգ Եանպէկեան կրցաւ արժեւորել իր երաժշտական եւ երգչախմբային երեսունամեայ վաստակը: Ան ներկայացաւ Նայիրի երկսեռ երգչախումբով լիքը սրահի մը, իր հեղինակութիւններով եւ մշակումներով: Արական կազմի թիւին պակասը հատսարակչուած էր ձայներու որակով: Եկմալեանի «Հայոց աշխարհ» եւ Կոմիտասի՝ «Գարուն ա» եւ «Սարերի վրով»էն վերջ, չատերը իր գործերն էին եւ բոլորը արժանացան մեծ գնահատութեան:

Ցայտագրի երկու մասերուն միջեւ լսեցինք սիրուած եւ ծանօթ ժողովրդական երգիչ՝ Բիւզանդ Ֆնտըճեանը: Ան իր կիթառով եւ գլխաւորաբար Եան-

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՍԹՐՆի Մշակութային կեդրոնին մէջ, Ապրիլ 2-ին, տեղի ունեցած է Լոս - Անճըլըսի հինգ հայ երիտասարդներու պաշտպանութեան ի նպաստ՝ Հայ Դատի Ցանճնախումբին կազմակերպած երեկոյթը, որուն ներկայ եղած են չուրջ 500 հոգի: Բացումը կատարած է Հ. Ե. Դ.ի կեդր. վարչութեան առաջնադեսը՝ Սահակ Տիւլկէրեան: Ցայտագիրը վարած է Յակոբ Տապէսեան: Դասնիկ Սարգիսեանի մեկնաբանած աղգային - յեղափոխական երգերու տաղեծած խանդավառ մթնոլորտին մէջ եղած նուէրներէն գոյացած է 18 հազար տոլար, որ մուտքի տոմսերու եկամուտով ձեռնարկին ընդհանուր մուտքը հասցուցած է 25 հազար տոլարի:

Յաջորդ օրը, նման ձեռնարկ մը տեղի ունեցած է Նիւ - Եորք, ուրկէ գոյացած է 7 հազար տոլար:

պէկեանի հեղինակութիւններով երկար ծափեր խլեց:

×

Շաբաթ, Ապրիլ 23, նախօրեակ Սգոտոնի. հինգ արուեստագէտներ պատրաստած էին տուգը խորհրդանշող յայտագիր մը: Պրիւսէլի երաժշտանոցէն՝ Յասմիկ Սիւրմէլեան - դաշնակ - Վիէննայէն օփէրայէն՝ Հերմինէ Երիցեան - Ամուսնքոզներ՝ պարսկահայ՝ Ռամիկ Աբրահամեան, - Նոյեմի Յովսէփեան - եւ Ադապլ Տէր - Գրիգորեան:

Խաչատրեանի Անտանդինոյի բացումի եւ Կոմիտասի՝ «Հով արէք», «Գարուն ա» եւ «Կիլիկիա» մեներգներու չարքին, կ'ուզեմ յիշել Աբրահամեանի արտասանութիւնները՝ Պ. Սեւակի «Ղօղանջ եղեռնական»ը, որուն կ'ընկերանար Սիւրմէլեան, եւ Երիցեան մեղմիկ «Տըղէ Եաման» եւ «Տէր Ողորմեայով»: Ապա՝ Յովսէփեան՝ Պ. Սեւակի՝ հեծկլտուքը չրթներուն, մինչ Սիւրմէլեան՝ կը նուագէր Անտունին: Ցուզական էր Աբրահամեանի Գէորգ Էմինի՝ «Կռունկ»ը, որուն Երիցեան կ'ընկերանար հոյակապ «Կռունկ» երգով:

Երեկոյթը կը վերջանար - Կոմիտասի «Հայաստան»ով:

... Իսկ ինչ կը վերաբերի Երեքշաբթի, նախատեսուած «Հայաստան 1900» ժապաւէնի սիւռումին, թէքնիք խանգարումով ... փոխակերպուեցաւ «Սփիւռքի մշակութային եւ արուեստի հետախուզական կեդրոնի ներկայացուցիչներ՝ Քէպապճեանի եւ Բազումեանի խիստ երկարատեւ զրոյցին...սակաւաթիւ յուսախաբ ներկաներուն ուղղուած եւ վերջացաւ օգնութեան կոչով մը...

Մինչ վերջին չորս օրուան բազմապիսի ելոյթները արժանի են արդար գնահատութեան:

Զ. ՍԱՐԵԱՆ

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ՍԻՍՏԵՄԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

Տիկին Մարկոսեան տակաւին բանէ մը տեղեկութիւն չունէր: Ջերմեռանդ երկանմատութեամբ մը Կոստանեանին վերադարձին կը սպասէր, երբ երկուշաբթի օրն իսկ երկտող մը առացաւ Մերկերեանէն, որ «Մարկոսեան ընտանիքը վերին աստիճան չահագրգռող խնդրի մը առթիւ» կարճ տեսակցութիւն մը կը խնդրէր: Հանրմը որ տարիուկէսէ ի վեր չէր տեսած դանճապահին երեսը, յօժարեցաւ ընդունիլ զայն, անոր վերջին այցելութենէն չատ յոռի տպաւորութիւն մը պահած ըլլալով հանդերձ: Թադէոս աղա ներկայացաւ գլուխը բարձր, յաղթանակ դարձող զօրավարի մը զոռոզանքով:

- Հանրմ, ըսաւ Թիկնաթոռին վրայ բազմելուն պէս, դուք ժամանակին կատեւորութիւն չտուիք ինծի, երբ որ ըսի ձեզ թէ ես մարզարէական ոգի ունիմ եւ թէ ինծի խարելը դժուարին է. բարկացաք ինծի երբ որ եկած էի ճշմարտութիւնը ըսել ձեզ ձեր աղէկութեանը համար, բանի տեղ չդրիք իմ բարեկամութիւնս, խարերայի մը զոհեցիք ձեր ամէնէն անկեղծ բարեկամը ... Այսօր եկած եմ ձեզ ըսելու, հանրմ, թէ դուշակութիւնս ճիշդ էր, թէ դուք չատերու պէս խաբերայութեան մը զոհ եղած էք:

- Բան մը չեմ հասկնար կոր ձեր խօսքերէն, Թադէոս աղա, ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, հարցուց Մարկոսեան:

- Կարդացէ՛ք, ըսաւ Մերկերեան, Սրբեմուտքի ծանօթ թիւը դրպանէն հանելով եւ կնոջը երկնցնելով:

Ու կռնակը թիկնաթոռին տուած՝ դանճապահը կուշտ մը ըմբոշխնեց իր վայելուն յաղթանակին բոլոր անուշութիւնը, եւ անդութ հաճոյքով մըն էր որ դիտեց հանրմին դէմքին ստիճանական այլայլումը, անոր գունատին ու կարմրիլը, ձեռքերուն դողդողալը, աչքերուն զարհուրանքի արտայայտութիւնը:

Երբոր լմնցուց, լրագիրը գետին ինկաւ, ու երկու թեւերը երկու կողմէն վար կախուեցան սրտաճմլիկ յուսահատութեամբ մը:

Մէկէնիմէկ, իր միտքը, էութիւնը յորդահոսան կերպով լեցնուող հեշտալի երազները, գինովցնող պատրանքները՝ ուժգին քամիէ մը հալածուող մշուշի ալիքներու պէս կը ցնդէին կը լմնային: Երեւակայուած երջանկութիւններու հոյակապ դղեակները վար կ'իյնային չառաչմամբ: Ամէն բան կը փլչէր, կը կործանէր իր մէջ:

- Արշա՛կս, մրմնջեց իր ցնորքին մէջ, իր անէացումին մէջ:

Ցետոյ, երբ որ հարուածին առաջին ազդեցութիւնը քիչ մը մեղմացաւ:

- Իրա՞ւ է կ'ըսես, Թադէոս աղա, կը հարցնէր խեղճ կինը, տեսակ մը պաղատանքի չեչտով:

- Իրաւը սուտը կա՞յ, հանրմ, դաղիեբէն կապեթանները զրեր են նէ հա՛րկաւ իրաւ է, պատասխանեց զանճապահը՝ կնկան այդ տարակոյսէն զրգռուելով:

- Կարելի՞ բան է, կարելի՞ բան է, կը մրմնջէր տիկին Մարկոսեան, երկու ափերովը այտերը սեղմելէն:

Պահ մը դադարէ յետոյ, հանրմը, քիչ մը զղաստացած.

- Բայց, Թադէոս աղա, կը հարցունէր, դուք ի՞նչպէս հասկցաք որ աս մարդը խաբերայ մըն է:

- Ի՞նչպէս հասկցայ մի. հանրմ, ասիկա պարապ տեղը չճերմկցուցինք, ըսաւ Մերկերեան մօրուքը բռնելով. աս գըլխէն տաք պաղ անցած է. մենք մարդոց սարաֆին ենք, հանրմ, սարա՛ֆը:

- Մինակ ե՞ս խաբուեցայ, հազարներով մարդիկ խաբուեցան, առարկեց տիկին Մարկոսեան, իր պարտութեանը մէջ ինքզինքը արդարացնելու ջանքով:

- Եթէ լիճի ականջ կախող ըլլար, հի՛չ մէկը չէր խաբուեր, հանրմ, հի՛չ մէկը:

(Շար. 54)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՉԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Տէր եւ Տիկին Պերճ Մասլաք եւ զաւակները, Պ. Կարօ Մասլաք, Այրի Տիկին Մաննիկ Մազմանեան, Օրդ. Նուարդ Մասլաք, Այրի Տիկին Արաքսի Ֆէլլահեան սրտի անհուն կսկիծով կը դուժեն իրենց յոյժ սիրեցեալ մօր, մեծ-մօր, քրոջ, հարսին ու խնամիին՝

ԱՃԻԻ ՏԻԿԻՆ
ԱԶՆԻՒ, ԻՍԿՈՒՀԻ ՄԱՍԼԱՔԻ
(ծնեալ՝ Քիւրէղեան)

մահը, որ պատահեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մայիս 6-ին, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին եւ մարմինը կ'ամփոփուի Օրժըվալի գերեզմանատունը:

×

Յաւակցութիւնի տուփերի ստորագրութեամբ:

Նախընտրաբար, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ ընել կրթական եւ բարեսիրական կազմակերպութեանց:

DECOMURSOL

S. HAYRABEDIAN

23, rue Louis Dain 93400 ST. OUEN

Tél. 254. 17. 89

PEINTURE — PAPIERS PEINTS — TISSUS

REVÊTEMENT MUR ET SOL

DÉCORATION — RAVALEMENT

Déplacement dans toute la France.

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Կապ. Խաչի Կըզնուպլի վարչութիւնը իր վերթերան ընկերուհիներուն է պատիւ հաղ մը կազմակերպած է Կիրակի, Մայիս 8-ին, Օթէլ Ալֆա-ի ճաշասրահին մէջ:

Ճաշագին 75 Ֆ.:

Մասնակցութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.-

44 - 45 - 27 42 - 33 - 52

RESTAURANT

"Chez les Tziganes Ivanovitch"

7, rue de Chéroy

(derrière le théâtre Hébertot)

75017 PARIS

Tél. : 522. 58. 07

sur réservation

CENTRE CULTUREL NOURHAN FRINGHIAN
6, Avenue Bourgain — Issy-les-Moulineaux
(Métro : Mairie d'Issy)

présente
le Samedi 7 Mai à 17h. et 21h. précises
(deux séances)
Arménouhi EKIZIAN-CARPENTIER
Haïgouhi KHEDECHIAN-LA CHASSAGNE
dans un spectacle Poétique à deux voix
-en Arménien et en Français-

CŒUR ET MEMOIRE

Un passionnant voyage à travers le temps
(poèmes — musique — théâtre)

Critiques parues de la Première à Paris le 30 Janvier 1983 :

— HARATCH : «Une soirée tout à fait originale et enrichissante. Une heure et 45 minutes ininterrompues, sans aucune lassitude.
— ACHKHAR : Longtemps après le spectacle durèrent les ovations adressées aux deux comédiennes par un public enthousiaste. Et ce fut vraiment une soirée originale grave et aussi pleine d'allégresse.
— Rouben MELIK aux comédiennes : Le meilleur spectacle poétique que j'ai vu depuis longtemps.

Prix des places : 50 F. (Etudiants 30 F.)

POINTS DE VENTE : à PARIS
— JEAN-CHRISTIAN (haute coiffure) 15, rue Tronchet tél :265. 32. 26
— M. GUEUDEMIAN : 61, rue des Martyrs tél : 878. 81. 67
— MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE 17, rue Bleue
à BOIS-COLOMBES
— Daniel DJIZMEDJIAN : 31, rue Paul Déroulède tél : 781. 09. 72
à CLAMART
— SEVAN (épicerie) : 4, rue Lazare Carnot
— TELE-CONDORCET : 175, av. Jean-Jaurès
à ALFORTVILLE
— MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE 9, rue de Madrid
à ISSY-LES-MOULINEAUX
— EGLISE ARMENIENNE : 6, rue Bourgain tél : 644. 28. 52
— PHOTO 92 Zac Rodin : Blvd. Erevan

LE YAN'S CLUB
5, avenue Reille, 75014 Paris

SEMAINE CULTURELLE DU 24 AVRIL

LIRE
Vendredi 6 Mai, à 20h. 30
Des auteurs présenteront leurs ouvrages :
—Pascal Manoukian : Le Fruit de la Patience
—Yves Ternon : La Cause Arménienne

Dîner à 22 h. sur réservation.
589. 20. 48

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՃԱՇ

ԵՒ

ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱՆՑ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Մայիս 8, ժամը 13-ին Հայաստան Սիտի Այաշ, 276 Պուլվար Վոլթէր, մեթրօ Նասիոն:

Ճաշի մասնակցութիւն 80 Ֆ.:

Կը խնդրուի տեղերը նախօրօք ապահովել:

Հեռաձայն՝ 325 04 13 կամ՝ 606 27 51

UGAB - Jeunes

UNE GRANDE PREMIERE MONDIALE
CONCERT ŒCUMENIQUE GRATUIT OFFERT PAR
JEAN-CHRISTIAN MICHEL
Vendredi 6 Mai
à 20heures 30 au
CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris
Jean- Christian MICHEL clarinette, Monique THUS claviers, Gérard MANSIO basse, Paul RAMIREZ percussion.
musique de Jean-Christian MICHEL

SOIRÉE DANSANTE

La Croix Bleue d'Arnouville-Sarcelles donne sa grande soirée dansante annuelle;
le Samedi 7 Mai
avec l'orchestre Melkonian
et... MARTIN YORGANTZ
Salle Municipale Marcel Pagnol
Rue Gounod, 95400 Villiers-le-Bel

3 ՕՐ ՄԵՆԴՇԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՄԱՆԿԱՆՑ ԲՈՑՆԻՆ ՄԷՋ

Մայիս 21, 22 եւ 23-ին օթոքարով պըտոյտներ Նորմանտիի տեսարժան վայրերը երեք օրուան ընթացքին:

Ամբանապրուիլ հեռաձայնելով՝
985 - 36 - 53

Մախքերու մասնակցութիւն 350 Ֆ.:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Importateur - grossiste

de produits alimentaires en provenance de GRECE:

olives, huile d'olive, feuilles de vigne naturelles, bamias, etc...

pour tous renseignements :

FOTIA - diffusion

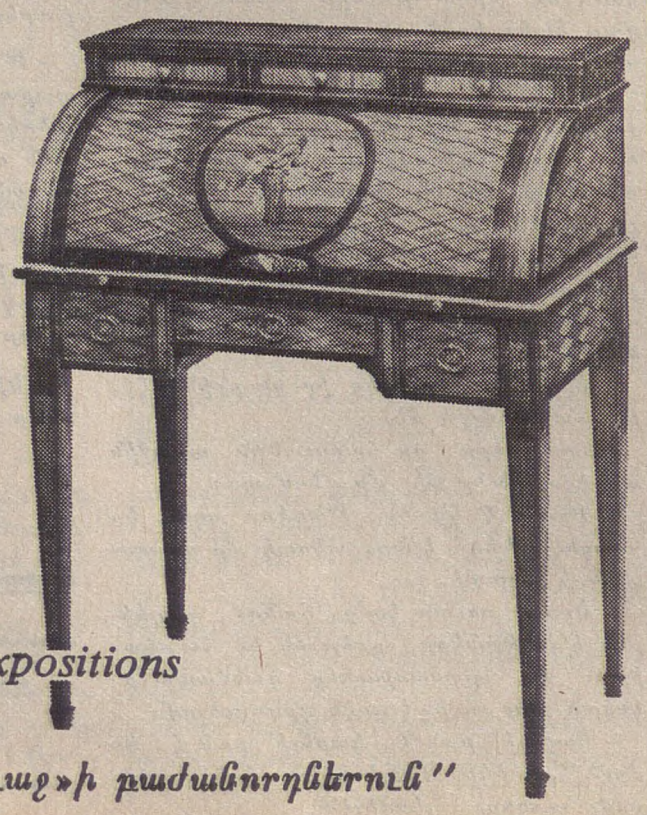
1, rue Ampère, 78140 VELIZY - tél. (3) 635 15 95

Livraison dans toute la FRANCE

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi

visitez
une des plus belles expositions
de France

"Բացառիկ զեղչ «Ծառաջ»ի բաժանորդներուն"

GALA

AU PROFIT DU

TEBROTZASSERE

PROGRAMME

DANIEL BILALIAN
SURPRISE TEBROTZASSERE
MINAS
TRIO DJIGUI
TRIO FERDI

LIZ SARIAN

Le spectacle sera présenté et animé par TAXY

LE 8 MAI à 16 heures 30 précises

AU

PAVILLON BALTARD

94130 NOGENT SUR MARNE

POINTS DE VENTE :

PARIS :
ECOLE TEBROTZASSERE 1, bd. du Nord, 93340 Le Raincy tél. 381-01-72
LIBRAIRIE PALOUYAN 9, rue de Trévise, Paris 9 tél.523 - 24 - 97
RESTAURANT EREVAN 26, rue Bergère, Paris 9 tél.770 - 85 - 81
Ets. BALTAIAN 27, rue Bleue, Paris 9 tél. 770 - 38 - 63
Ets. CHIRAG 26, rue de Trévise, Paris 9 tél. 824 - 93 - 86
RESTAURANT YORGANT'S 33, rue de Bièvre, Paris 5 tél. 326 - 20 - 68
RAFFY Traiteur 60, rue La Fayette, Paris 9 tél. 770 - 12 - 92
Cabinet TERZIYAN 21, rue Lamartine, Paris 9 tél. 282 - 01 - 41
MARIEE DE REVE 94, rue de Cléry, Paris 2 tél. 508 - 51 - 36
ALFORTVILLE :
Café PHILIPPE 6, place Carnot tél. 375 - 61 - 35
ATLANTIC ELECTRONIC 241, rue Paul Vaillant-Couturier tél. 893 - 42 - 69
GARAGE DE LA SEINE 21, rue Victor-Hugo tél. 375 - 18 - 58
CLAMART :
Epicerie SEVAN 4, rue Lazare-Carnot tél. 642 - 16 - 07
TELE CONDORCET 175, av. Jean-Jaurès tél. 642-56-17
SARCELLES - ARNOUVILLE :
Alimentation générale NIGOGHOSSIAN 121, av. Henri-Barbusse tél. 985 - 04 - 46

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
6
VENDREDI
6 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.430 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.430

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆի խալամական յեղափոխութեան առեանի ընդհ. գատախազին մէկ զեկոյցը հազորդեց համայնավար Թուաէհ կուսակցութեան լուծումը: Կուսակցութեան անդամներն ու համակիրները Մայիս 7-էն Յունիս 15 պայմանաժամ ունին (և Մայիս 15էն Յունիս 15՝ գաւառը) գատարան ներկայանալու համար, իրենց անձնագիրին 2 կրկնօրինակներով եւ 2 լուսանկար, լեցնելու համար հարցաթերթեր: Անկէ ետք՝ ազատ պիտի ըլլան, բայց ով որ չ՚ներկայացած այդ պայմանաժամի ընթացքին, դատուիր եւ հակայեղափոխական կը նկատուի եւ կը հետապնդուի: Այս կարգադրութեան կողքին, Խոմէյնի խորհրդային 18 դիւանագէտ արտաքսած է երկրէն: Այս առթիւ, Խոմէյնի չնորհակալութիւն յայտնած է Աստուծոյ՝ անոր ընծայած չնորհներուն համար եւ իրրեւ «հրաշք» մը ողջունած Թուաէհի գատաման զեկավարներու ձերբակալութիւնը:

ՀՌՈՄի մէջ, «կարմիր ջոկատ»ները տէր եղան ձինօ Ճունելիի դէմ մահափորձին, որ կատարուեցաւ Զորեքշաբթի օր: Եօթը դնդակ պարպած է երիտասարդ ահաբեկչուհին, բայց փրոֆէսօրը փրկուած է եւ յայտնած թէ ապրիկը, որ իրեն մօտեցած է «փրոֆէսէօր, կը ներէք» ըսելով, իրեն չափ սարսափահար էր: Ճունելի ընկերվարական կուսակցութեան պատասխանատու մըն է, բայց «կ. Ջ.»ներու «կռուող համայնավար կուսակցութիւն» ճիւղը, որ ստանձնած է մահափորձը մահուան դատապարտած էր զինքը որպէս «դրամատիրական քաղաքականութեան ներկայացուցիչ»: Կը թուի որ, երեւութական հանդարտութեան մը պիտակին տակ, կարմիր Ջոկատները կը պատրաստուէին նոր զարկ տալ իրենց գինեալ գործողութիւններուն: Ձերբակալուածներու խոստովանութիւնները եւ ապահովութեան ուժերու կատարած մաքրագործումները երեւան հանելով բազմաթիւ ցանցեր, պատճառ եղան որ ծայր տայ վերակազմակերպում մը: Ցունուար 27-ին է որ Փալմիի (Քալապրիա) բանտէն «կ. Ջ»երու «պատմական» զեկավարութիւնը կոչ մը ըրած էր վերջ տալու համար գինեալ պայքարին: Անկէ ի վեր երկրորդ մահափորձն է: Առաջինին (Ցունուար 29) տէր եղած էր «Զինեալ պրոլեթար իշխանութիւնը»:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ մէջ, երկրորդ անգամն է որ գործադրկութիւնը նըւազում կ՚արձանագրէ: Ծանօթ է, որ փետրուարին մրցանիչ կոտրած էր, քանի աշխատանք փնտռողներու թիւը երկուսկէս միլիոնը կ՚անցնէր: Ապրիլին երկու միլիոն 253·800-ի իջած է: Միայն Ապրիլին 5,5% կը նկատուի գործազուրկներու նուազումի համեմատութիւնը:

ԻՏԱԼԻՈՑ Հանրապետութեան Նախագահը՝ Սանդրօ Փերթինի լուծեց Խորհրդարանը, որուան ըլլալով որ հակառակ թափած ջանքերուն, չկրցաւ տարբեր ելք մը գտնել Ֆանֆանիի կեդրոնական կառավարութեան հրաժարումին: 36 միլիոն Իտալացիներ նոր Խորհրդարանը (ձերակոյս եւ երեսփոխական ընտրութեամբ) պիտի ընտրեն Ցունիսի վերջ:

ԵԻՐՈՊԱԿԱՆ Ցանձնախումբը մերժեց Ֆրանսայի առաջարկը 2% համեմատաւ-

ՇԱՀԱՆ ՆԱԹԱԼԻԻ
ՑՈՒՂԱՐԿԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ապրիլ 22-ին, Ուրբաթ օր, Ուաթըրթաունի (Պոսթըն) Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կատարուած է Շահան Նաթալիի յուղարկաւորութիւնը, նախագահութեամբ Թորգոմ Արք. Մանուկեանի: Արարողութեան աւարտին դամբանական մը խօսած է առաջնորդը վեր առնելով ողբացեալին ազգային եղակի գործունէութիւնը եւ հայրենասիրական ոգին:

Թաղումէն ետք, որ տեղի ունեցած է տեղւոյն Մատնեթ Օպըրն գերեզմանատունը, հոգեճաշի մը չուրջ հաւաքուած են ազակիրները: Հոն յաջորդաբար խօսք առած են փրոֆ. Յակոբ Էթմէկճեան, Անդրանիկ Անդրէասեան ,Նուպար Պէրպէրեան եւ ողբացեալին պատանի թոռնիկը՝ Անթուան - Շահան Մանուկեան: Բոլորն ալ վեր առած են Նաթալիի վրի-ժառու անխորտակ նկարագիրը: Փրոֆ. Էթմէկճեան անդրադարձած է նաեւ Շ. Նաթալի բանաստեղծին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՑՈՒՑ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ԱՊՐԻԼ 25 - 28)

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆի «ՁԱԿԱՏԱԳԻՐ»Ը ՇԱՐԺԱՆԿԱՐի ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ

Սիրող բեմադիր Ալէքսանդր Պետրոսեան «Հայֆիլմ» արուեստանոցին մէջ պատրաստած է չարժանկար մը, Սերօ Խանզադեանի «Ձակատագիր» վիպակի հիման վրայ: Գլխաւոր դերը ստանձնած է բեմադիրը· այլ դերերով հանդէս եկած են Համազասպ Գէորգեան եւ Վարդուհի Յարութիւնեան:

×

Ն. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆի ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԿՈՑԹ ՄՈՍԿՈՒԱՅի ՄԷՋ

Մոսկուայի Արուեստի Աշխատողներու Տունը տեղի ունեցած է նկարիչ - քանդակագործ Նիկողոս Նիկողոսեանի նուիրեալ երեկոյթ մը: Խօսք առնելով Վլադիմիր Վորոնով անդրադարձած է հայ քանդակագործին արուեստին: Եւգենի Սիմոնով խօսած է Ն. Նիկողոսեանի արուեստի յատկանիշներուն մասին: Արուեստագէտը՝ ինք խօսած է իր կեանքին ու գործին մասին, անդրադառնալով իր սկզբունքներուն: Այս առթիւ կազմակերպուած է նաեւ իր գործերուն ցուցահանդէսը:

×

ԲԱԶՄԱՐՈՒԵՍՏԻՑ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ ԲԱԺԱԿԱԿԻՐ

Երեւանի Բազմարուեստից Հիմնարկի սենեկային նուագախումբը արժանացած է համամիութենական արհեստակցական միութիւններու կեդրոնական խորհուրդի բաժակին: 19 տարուան անցեալ ունեցող նուագախումբը, որուն զեկավարն է Սերգէյ Աղաջանեան, հանդէս եկած է ոչ միայն Խորհ. Միութեան մէջ, այլեւ Միացեալ - Նահանգներ, Ֆինլանտա, Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա եւ այլուր: Շահած է 3 ոսկի մետալներ:

թեամբ ընդելու Ֆրանսական համակչռող դումարները (բացասական), ինչ որ կ՚ակընկալուէր նախապար Ռոքարի իսկ խոստովանութեամբ: Միւս կողմէ, կը պարզըւի որ Ֆրանսայի հողագործները չատ արդիւնաբեր տարի մը (+9%) ունեցած են, 1982-ին:

ՀԱՆԳԻՍՍ
ԳԷՈՐԳ ԱՐՔ. ԼԱՅՋՔԵԱՆի

Յաջողումով լմացանք որ, Ապրիլ 15-ին վախճանած է Բերիոյ հայ կաթողիկէ թեմի առաջնորդը՝ Գէորգ Արք. Լայէքեան:

Ծնած էր Հալէպ, 1922-ին եւ նախնական ու բարձրագոյն ուսումը առած Զմմառու (Լիբանան) գպրեվանքը: 1938-ին զրկուած է Հռոմ, քահանայապետական Լեւոնեան հայ վարժարանը եւ եօթը տարի յաճախած Գրիգորեան քահանայապետական համալսարանի՝ իմաստասիրական եւ աստուածաբանական լսարանները, զորս աւարտած է բարձր նիշերով եւ ատացած լիսանսը:

Քահանայ ձեռնադրուած է 1945 Դեկտեմբեր 25-ին երջանկայիշատակ կարդինալ Ագաճանեանի կողմէ: 1945 - 49 պաշտօնավարած է Զմմառու գպրեվանքը իրրեւ փոխ - տեսուչ, ապա՝ տեսուչ 1949 - 1955: 1955-էն 1959 փոխ - ժողովրդապետի պաշտօն վարած է Ս. Գրիգոր - Ս. Եղիա աթոռանիստ մայր եկեղեցւոյ մէջ (Պէյրութ):

1959, Օգոստոս 13-ին, Արքեպիսկոպոս ընտրուած է Հալէպի: Օծուած 1959 Հոկտեմբեր 25-ին:

Պէյրութի Օթէլ - Տիէօ հիւանդանոցն է որ կնքեց իր մահկանացուն յետ անցողք հիւանդութեան: Թաղման կարգը կատարուեցաւ Հալէպի մէջ, Ապրիլ 18-ին, նախագահութեամբ Ծովհաննէս - Պետրոս ԺԲ. Կաթողիկոս - պատրիարքին:

Գէորգ Արք. Լայէքեան մեծ վարկ ու համբաւ կը վայելէր Սուրիոյ եկեղեցական եւ պետական շրջանակներու մէջ եւ Բերիոյ թեմը իր հայրապետութեան ընթացքին ունեցած է հովուական եւ չի - նարարական փայլուն շրջան մը: Քայլերի դիրք բռնած էր նաեւ հայկ. կարգ մը ցաւալի հարցերու առեն եւ օրին՝ չատեր (եւ «Ցառաջ») իր մէջ գնահատած էին «քաջ հովիւը»:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՐԿԱՆԱԼՈՒ ՀԱՃՈՑՔԸ

—×—

Անցեալ օր կարեւոր խնդրի մը մասին խորհրդակցելու նպատակով բարեկամներէս մէկուն ղրասենեակը գացած էի: Սպառիչ գործ մըն էր իրը, մաքի յոգնութիւն պահանջող գործ, մանաւանդ որ կախեալ է ուրիշ բազմաթիւ աշխատասէրներու խղճամիտ աշխատանքէն:

Տակաւին նոր մտած էի իր ղրասենեակէն ներս ,երբ զինքը տեսայ սենեակին մէջտեղ բարկաճայթ ու կապարմիր: Իր պաշտօնեաներէն մէկը սխալ մը գործած էր եւ ան ձեռքը գլխուն կը զարնէր անվերջ հարց տալով, որ կարդացած ու զարգացած մարդ մը ի՞նչպէս կրնար այդպիսի սխալներ գործել:

Բաւական երկար պոռաց կանչեց, պաշտօնեան դուրս վռնտեց, յետոյ խնդալով եկաւ ու քովս նստաւ:

- Բարի եկար, ըսաւ:

- Միշտ այսպէս կը ջղայնանա՞ս, հարցուցի մտահոգ:

- Այո՛, պատասխանեց ժպտելով, եւ հարցուց որ կ՚ուզէի՞ սուրճ մը խմել:

Իր բարկութիւնը մէկ երկվայրկեանի մէջ անհետացած էր: Զարմացայ, բայց մտածեցի որ այդպէս կը ձեւացնէր թերեւս ինծի ի յարդանս: Թերեւս ալ պզտիկ մնացած էր դիմացս բարկութեան տեսարան մը սարքած ըլլալուն համար:

- Այո՛, միշտ այսպէս կը ջղայնանամ, ըսաւ ժպտելով: Տե՛ս, քեզի բան մը ըսեմ: Բնաւ մի՛ հաւատար այն մարդոց որոնք չարունակ կը յանձնարարեն չջղայնանալ, պզտարիւն մնալ: Ո՛չ մէկ բան այնքան վատառողջ ու վնասակար է որքան չջղայնանալը: Ես ամէն անգամ որ ձախորդութիւն մը, անհաճոյ բան մը պատահի, իսկոյն ազատ կ՚արձակեմ ջիղերս, եւ կը ջղայնանամ որքան որ կըրնամ: Աւելիա չափազանց կը հանգստանայ կ՚ըսէ: Կը պոռամ, կը կանչեմ, լեզուիս եկածը դուրս կուտամ եւ յանկարծ կը հանգստանամ, կը վերադառնամ նախկին հանդարտութիւնս:

- Բայց, ըսի վարանումով...

- Բայց չկայ, չարունակեց: Օրական առնուազն քանի մը անգամ ջղայնանալու եմ: Կը զգամ որ ատիկա շատ կը նպաստէ առողջութեանս: Իրիկունը աւելի հանգիստ տուն կ՚երթամ, դիւերը աւելի խորունկ կը քնանամ, եւ առաւօտուն ալ աւելի եռանդուն գործի կը սկսիմ:

- Բայց, ընդմիջել ուզեցի դարձեալ, բժիշկները...

- Ականջ մի տար, չարունակեց: Անոնք մեծ չարիք կը գործեն մարդոց, երբ կը յանձնարարեն չջղայնանալ: Սկզբնական շրջաններուն հաւատացի իրենց: Ես զիս կը զսպէի ամէն անգամ որ դիմացս մէկը անճարակութիւն մը, անուշադրութիւն մը կ՚ընէր: Պաղարիւն կը մնայի, բերանս կը դոցէի, բան չէի ըսեր: Բայց քանի այդպէս կ՚ընէի, արեանս ճնշումը կը բարձրանար, մտածելու կարողութիւնս կը խանգարուէր, դրիչը ձեռք չէի կըրնար առնել: Օր մըն ալ հասկցայ որ հակառակը ընելու է: Հաւատա՛, կեանքի մէջ ոչ մէկ բան այնքան կը հանգստացնէ մարդը, որքան ջղայնանալը: Միակ ապահովութիւնը այն է, որ դիմացինդ կը վիրաւորուի, արժանապատուութեան հարց կ՚ընէ, քեզի կը թշնամանայ:

- Այդ ճիշդ է, պատասխանեցի:

- Ատոր համար ալ, չարունակեց, հապա՛, պատրաստ եմ չատ բարձր մտաթոշակ մը վճարելու պաշտօնեայի մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ դիմացս նստիլ եւ օրը երկու կամ երեք անգամ անարտունչ թիրախ դառնալ ջղայնոտ յարձակումներուս: Մէկը՝ որուն հանգստօրէն կարենամ պոռալ, կանչել, յանդիմանել, հայհոյել, առանց վախնալու որ պիտի վիրաւորուի: Կը ճանչնա՞ս այսպիսի մէկը:

- Չեմ ճանչնար, պատասխանեցի: Դիւրին չէ այդպիսի մէկը գտնել:

- Շատ լաւ պիտի վճարեմ, եզրակացուց կէս լուրջ, կէս կատակ: Նորէն ալ չուրջդ նայէ եւ եթէ գտնես նպատակայարմար մէկը, ղրկէ ինծի:

×

Նայեցայ բարեկամիս ժպտուն ու հանդարտ դէմքին եւ համոզուեցայ որ ճիշդ կը խօսէր: Կը նմանէր մէկուն մը, որ հանդարտեցուցիչ դեղահատ մը կուլ տուած է եւ հանգստացուցած է իր ջիղերը: Փաստը այն է, որ ուշադրութեամբ մտիկ ըրաւ իմ դիտիս, եւ առանց ժամանակ վատնելու ճարտար լուծում մը գըտաւ ինծի: Շնորհակալութիւն յայտնեցի: Երբ հրաժեշտ առնել կը պատրաստուէի, յիշեցուց .

- Մի՛ մոռնար, ըսաւ, ջղայնացիր որքան որ կրնաս: Ջղայնալէ, բարկանալէ, պոռալ կանչելէ աւելի հաճելի բան չկայ: Զըլլա՛յ որ ջիղերդ զսպես: Անգամ մըն ալ աչխարհ պիտի չգանք...:

Ռ. Հ.

ՀԱՅԿ· ՊՈՂՈՍՅԱՆ

ԴՎՈՂՈՒԹՅԱՆ ՋԱՎԱԿՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ՊԱՏՄՎԱԾՔՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՏՈՐԸ

ՆՈՎԵԼԱ

Ես ուզում եմ պատմել ընթերցողին մի քանի խոսքով այն մասին, թե ինչպես ստեղծվեց «Հայկական սովետական գրողների» անունով հատորների շարքը։

Ինչպես հայտնի է, 1930-ական թվականներին Պետհրատը սկսեց հրատարակել «Համաշխարհային գրականության» մի մեծ շարք հատորներ։ Պետհրատի խմբագրությունը ինձ հանձնարարեց կազմել այդ շարքի հատորներից մեկը, որի մեջ պիտի մտնեին հայ գրողների ստեղծագործությունները։ Ես ընդունեցի առաջարկը, և ես ու իմ ընկերները սկսեցինք աշխատել։

Ինչպես հայտնի է, հայ գրականությունը հարուստ է ինչպես բանաստեղծական, այնպես էլ արձակ ստեղծագործություններով։ Ուստի ինձ համար դժվար էր ընտրել այդ հատորի համար նյութ։ Ես ուզում էի, որ հատորի մեջ մտնեին հայ գրականության ամենանշանավոր ստեղծագործությունները։ Ես ուզում էի, որ հատորը ներկայացնի հայ գրականության զարգացման ամբողջ ընթացքը։ Ես ուզում էի, որ հատորի մեջ մտնեին հայ գրականության ամենանշանավոր գրողների ստեղծագործությունները։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ՄԻԼԱՆՕ

—×—

Այս տարի եւս մեր մէկ ու կէս միլիոն նահատակներու յիշատակին նուիրուած ոգեկոչումը Միլանոյի մէջ կատարուե - ցաւ կրօնական խորունկ զգացողու - թեամբ, ազգային - հայրենասիրական ալրումներու զեղումով եւ զեղարուես - տական ճոխ յայտագրով:

Կիրակի, Ապրիլ 24 ... Միլանոյի Ս. Քառասուն Մանկունք Հայց. եկեղեցին լեցուն էր ամէն տարիքի հայ ժողովուրդի զաւակներով, որոնք եկած էին ոչ միայն Միլանոյէն ու շրջակայ վայրերէն, այլ՝ նաեւ ձիւռոլայէն, Վենետիկէն, Վարե - զէն, Փատովայէն եւ իտալական Զուի - ցերիայէն:

Եկեղեցւոյ խորանն ու նահատակաց յի - շատակին նուիրուած անկիւնը զարդար - ուած էր կարմիր մեխակներով: Բոլորը երկուզածութեամբ կը հետեւէին պատա - րագի արարողութեան:

«Հայր Մեր»էն առաջ համայնքի հոգե - ւոր հովիւ Սարգիս Ք.Հնչ. Սարգիսեան՝ իր քարոզին մէջ անդրադառնալով մեր մէկ ու կէս միլիոն նահատակներուն, ը - սաւ. - Ապրիլ 24-ը մեզի համար սուգի օր մը ըլլալէ աւելի աղօթքի, ուխտի օր մըն է եւ անոնց սուրբ կտակին հաւա - տարիմ մնալու հրաւէր մը, կոչ մը՝ հայ ապրելու, հայ մնալու եւ հայրենիքի, եկեղեցիի ու մշակոյթի գաղափարակա - նին չուրջ համախմբուելու մղիչ ուժ մը: Միայն այս կերպով է որ Հայը իր ար - դար իրաւունքներուն տէրը պիտի կարե - նայ դառնալ եւ միջազգային ատեաններու մէջ՝ ամէնուր իր դատը հետապնդել ու հատուցում պահանջել: Եթէ այսօր մեծ Պետութիւնները կ'անգիտանան մեր վրայ կատարուած ցեղասպանութիւնը ու կ'անտեսեն մեր հողային պահանջքները ոչ թէ որովհետեւ անժխտելի փաստեր դոյութիւն չունին, այլ որովհետեւ իրենց անտեսական, ռազմավիտական ու քաղա - քական շահերը այդպէս կը պահանջեն: Եթէ մեծ Պետութիւնները ամէն կերպով կասեցնէին հայ ժողովուրդի ջարդը Թուրքերուն կողմէ, գուցէ Համաշխար - հային Երկրորդ պատերազմին ուրիշ ցե - ղասպանութիւններ չգործադրուէին, այդ - քան արիւն չհոսէր ու այդքան աւեր չգոր - ծուէր: Թուրքերը մինչեւ չընդունին ի - րենց գործած ոճիրը եւ մեզի հատուցում չտան՝ վերադարձնելով մեր հողերը, ճշմարտութիւնը եւ արդարութիւնը պիտի չողջագուրուին եւ աշխարհը խաղաղ ու երջանիկ պիտի չըլլայ իրենց համար ալ, - ըսաւ Սարգիս քահանայ:

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ մեր մէկ ու կէս - միլիոն նահատակներուն համար:

Կէսօրէ ետք ժամը 4:30-ին Հայ Տունի սրահները լեցուն էին խուռն բազմու - թեամբ մը: Ոգեկոչման հանդիսութեան բացումը կատարեց Պ. Հրանտ Բամպակ - եան՝ հակիրճ ներածականով մը անդրա - դառնալով օրուան խորհուրդին:

Այնուհետեւ երկչախումբը երգեց Գ. Կաւալարենցի «Ոգերդ Նահատակաց»ը, որմէ յետոյ Աբշալոյս Պէքթէմիրեան եւ Արմէն Մալոյեան իտալերէն լեզուով փոխն ի փոխ կարդացին օտար մամու - լէն բերուած փաստեր Ապրիլեան Եղեռնի մասին՝ լուսապատկերներու ցուցադրու - թեամբ: Ապա Լիլիան Սարգիսեան արտա - սանեց Պարոյր Սեւակի «Կանգ, պիտի լի - նենք» քանաստեղծութիւնը, իսկ Վենե - տիկի Մուրատ - Ռափայէլեան վարժա - րանի ուսանողներէն Մ. Թումանեան ու Ա. Ազաճանեան փոխն ի փոխ արտասա - նեցին Դանիէլ Վարուժանի «Յաւերժու - թեան Սեմին» քերթուածը:

Ներկաներուն համար իսկական յայտ - նութիւն մը եղաւ Երեւանի օփերայի երի - տասարդ մեներգիչ, այժմ Միլանոյի Սքալա թատրոնի վերապատրաստման դասընթացքներու հետեւող չնորհալի պաս Բարսեղ Տումանեանը, որ մայեսթրօ Ռոզայի դաշնամուրի ընկերակցութեամբ երգեց «Մայր Արաքսի ափերով»ը եւ «Մերանի Ծառ»ը:

Ապա Մուրատ - Ռափայէլեան վարժա - րանի աշակերտ Վահէ Քէշիշեան արտա - սանեց Յովհաննէս Շիրազի «Հայոց Ե - ղեռնը», որմէ յետոյ նոյն վարժարանէն՝ Զորիկ Ղարիպեան եւ Ժան Աասատուրեան կարդացին Ապրիլեան Մեծ Եղեռնի մա - սին պատմական ակնարկ մը:

Իտալական - Զուիցերիոյ Լուվանօ քա - ղաքէն չնորհալի երիտասարդ Սարգիս Շահինեան ձայնաժապաւէնի վրայ արձա - նագրուած հայկական երգերու ու երա - ժըշտութեան ընկերակցութեամբ արտա - սանեց «Հայրենասէր արիւն՝ Հայու մը արիւնը» ինքնատիր բանաստեղծութիւ - նը:

Գեղարուեստական յայտագիրը վերջ գտաւ երգիչ Բարսեղ Տումանեանի կատա - րած Արմէն Տիգրանեանի Դաւիթ Բէկ օփերայէն Դաւիթ Բէկի առիւծով եւ Կո - միտասի «Հայաստան երկիր դրախտա - վայր»ով:

Հանդիսութիւնը աւարտեցաւ հան - դուցեալ բարերար Ստեփան Սրապեանի մեկենասութեամբ բեմադիր Փիէր Լուիճի Ալպերթոնիի պատրաստած «Ով կը յիշէ հայկական կոտորածները այսօր» իտա - լերէն լեզուով չարժապատկերի ցուցադ - րութեամբ:

Ապրիլեան Եղեռնի 68-րդ տարեդարձի ոգեկոչումը իտալահայ համայնքին կող - մէ առիթ հանդիսացաւ համախմբուելու միեւնոյն խորհուրդին ու գաղափարակա - նին չուրջ՝ ազգային կրօնական ալրում - ներով տոգորուած ու զօտեպնդուած:

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ՏՐԱԿԻՆԻԱՆ

—×—

ՏՐԱԿԻՆԻԱՆ. - («Ցառաջ»). - Տրակի - նիանի եւ շրջակայքի Հայերու Բարեկա - մականին հրաւէրով, Կիրակի, Ապրիլ 24-ին, խուռներամ բազմութիւն մը կը մէկտեղուի Ժօրժ Քլեմանսոյի կիսանգ - րին առջեւ եւ պաշտօնական արարողու - թեամբ ծաղկեպսակ մը կը զետեղուի: Ֆրանսայի այդ մեծ դէմքը, ուրիշներու չարքին, ինչպէս Ժ. Ժոռես, Ա. Ֆրանս եւայլն, Հայ Դատի ջերմ պաշտպաններէն մէկը կը հանդիսանայ:

Ապա թափօրը կ'ուղղուի դէպի Մեռ - եալներու Ցուշարձանը, ուր Բարեկամա - կանին պատուոյ նախագահը եւ անդամ - ներ երեք ծաղկեպսակներ կը զետեղեն:

Ժիրայր Առաքելեան, յանուն գաղու - թին, Ֆրանսերէն եւ ապա հայերէն խօս - քերով կ'անդրադառնայ 1915-ի Մեծ Եղեռ - նին, մատնանշելով Ջարդի եւ տարագրու - թեան գլխաւոր իրագործութիւնները: Այսօր եւս Թուրքիա՝ Հայոց ցեղասպա - նութիւնը յղացողն ու գործադրողը, կը քանդէ եւ կ'աւերէ դարաւոր մշակոյթի տէր մեր յուշարձանները, որպէսզի ոչ մէկ հետք մնայ Հայերէն, իր պրաւած հողերուն վրայ: Այդ հողերը մերն են, մեր հայրերուն եւ նախահայրերուն դրոշ - մած կնիքով: Հայութիւնը տեւական կեր - պով իր պահանջները կ'արտայայտէ, իսկ երիտասարդութիւնը կը պոռթկայ ի տես Թուրքիոյ ուրացումներուն եւ աշխարհի անտարբերութեան:

Ներկայ կը գտնուին պաշտօնական անձնաւորութիւններ, - Իտ. Սոլտանի՝ ծերակուտական - քաղաքապետը, Տօքթ. Քայրատ՝ ընդհանուր խորհրդատու, փոխ - քաղաքապետներ Տըմարիա, Պաղիլիօ, Նարտինի, քաղաքապետարանի խորհըր - դատուներ եւ ուրիշներ:

Նիս. - Մաքէն, Տրակինիանի էջին մէջ, երկու լուսանկարներով կը նկարագրէ արարողութիւնները: Թղթակիցը հակիրճ տողերով կ'անդրադառնայ 1915 Ապրիլ 24-ին, զայն որակելով՝ «Պատմութեան առաջին ցեղասպանութիւնը»:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ - ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1982 - 1983 ուսումնական տարուան Պէ - Սէյ (Պրըվէ տէ Բոլէժ) մարզական քննու - թիւններուն մասնակցեցան վարժարանիս նոյն դասարանի 12 աշակերտներ, երեք աղջիկներ եւ 9 մանչեր:

Նոյն քննութիւններու մասնակցող օտար տասնեակ մը վարժարաններու եւ անոնց հարիւրաւոր աշակերտներու մէջէն, վազ - քի մրցումին մէջ մեր աշակերտները կը խլէին առաջին եւ երկրորդ տեղերը:

Հազար մէթր վազքի մէջ Սօֆի Պաղ - տիկեան կը հանդիսանայ առաջին եւ Սանտրա Մուրատեան երկրորդ:

Երկու հազար մէթր վազքի մէջ՝ Արմէն Տէր - Բարսեղեան կը հանդիսանայ առա - ջին, եւ Աթանաս Կիպնեան երկրորդ:

Աշակերտները կ'արժանանան օրուան դատակազմի գնահատանքին ու հիացման թէ՛ իրենց բարեկիրթ եւ թէ՛ մարզական բարձր հոդիին համար:

Շնորհաւորելի են վարժարանի տեսչու - թիւնը ու իրենց մարզանքի ուսուցիչը՝ Ժան Գրիգորեան, որ անխոնջ ու վարժ միջոցներով կը յաջողի միշտ լաւագոյնս մարզել վարժարանի աշակերտները:

Ժ.

LIVRES REÇUS

MEMOIRES DE L'EXIL DE 1915
par Harutiune Mutevelian. Paris, 1983.

(1857 - 1908) Սիմֆերոպոլի առաջին պատկերասրահի հիմնադիրն էր, Խրիմի ընութեան երգիչը: Իր կտաւները բազ - մաթիւ պարգեւներու արժանացած են զանազան ցուցահանդէսներու ընթացքին եւ մաս կազմած թանգարաններու հաւա - քածոներուն:

×

ԱԼԲԵՐ ՄԿՐՏՉԵԱՆԻ «ՀԻՆ ՕՐԵՐԻ ԵՐԳԸ» ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԱԾ Է ՄՈՍԿՈՒԱ

Մոսկուայի մէջ ցուցադրուած է «Հայ - ֆիլմ» արուեստանոցի պատրաստած «Հին օրերի երգը» շարժանկարը, որուն բեմա - նիւթը գրած է բեմադիր Ալբեր Մկրտչ - եան: Երաժշտութիւնը գրած է Տիգրան Մանսուրեան, գլխաւոր դերերը ստանձ - նած են Մհեր Մկրտչեան, Շահում Ղա - զարեան, Վերջալոյս Մխիթարեան, Գուժ Մանուկեան, Նարինէ Բաղդասարեան: Ցուցադրութենէն ետք ներկաներ քննար - կած են շարժանկարը: Խօսք առնողներ դրուատած են ժապաւէնին արծարծած հարցերուն յաջող ներկայացումը, զա - նազան պատկերներ եւ պահեր:

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ՍԻՍՏԵՄԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

Հիմակ որ իր այլայլումէն բոլորովին սթափած էր, տիկինը տեսակ մը յար - դանքով, զրեթէ զմայլմամբ, կը դիտէր ձերմակ մօրուքով, աղուէսի աչուըներ - ով այդ մարդը, որ աշխարքին չհասկը - ցածը կրցեր էր հասկնալ. ու առանկ մարդէ վանատած էր տունէն, ու չէր հա - տացած անոր հեռատես հատատումնե - րուն արհամարհած, նախատած էր զանի: Եւ յեղակարծ հակազդեցութեամբ մը, որ ջլոտուա կազմուածքներու յատուկ է, համակրանք մը կը զգար անոր համար, խորունկ զիղջ մը կը համակէր զինքը՝ ապուշ ու ապերախտ ընթացքին համար զոր բռնած էր Մարկոսեան ընտանիքին այդ վաղեմի բարեկամին հանդէպ: Եթէ չըլլար հպարտութեան ահագին ուռզը, որով թխմուած էր իր նկարագիրը, հոն վայրկեանապէս ներում պիտի խնդրէր բոլոր անիրաւութիւններուն համար ո - րոնցմով փոխարինած էր Մերկերեանի բոլոր ծառայութիւնները եւ բարեացա - կամ դիտաւորութիւնները: Կրցաւ զբա - պել, սակայն, ակարութեան իր այս թա - փը, եւ պարզ խոստովանանքի մը մէջ փնտռել ուզեց իր ընթացքին ամբողջ դարմանումը.

- Շիտակ է, Թադէոս աղա, ձեր խօսքը մտիկ ընելու էի, բայց մարդս տկարու - թեան վայրկեաններ կ'ունենայ...

Այդ միջոցին պառաւ խոհարարուհին դրանը մէջ երեւցաւ:

- Հանըմ, ըսաւ, Բարթող աղան եկեր է, անպատճառ ձեզ տեսնել կ'ուզէ. կ'ըսէ որ շատ պէտքի բան մը կայ:

- Թող դայ, պատասխանեց տիկին Մար - կոսեան երրորդ մը ներկայութեանը՝ իր չփոթ ու նեղ դրութեան փրկութիւնը նկատելով:

Եւ ահա երեւցաւ Բարթող աղային կին - ճի գլուխը, չերեփի պէս երկար բա - զուկները երերցնելէն, ողջ աչքը թար - թափուն, ծակոտկէն դէմքին վրայ զա - զանային անորոշ արտայայտութիւն մը հրճուանքի:

Դռնէն ներս երկու քայլ առնելով կե - ցաւ՝ տեսնելով հոն Մերկերեան Թադէոս աղան տիկնոջ հետ մտերմական տեսակ - ցութեան մէջ: Աւելորդ է ըսել որ մեր պատուական զանճապահը բնաւ չէր ա - խորժեր հրէշէն, անոր ծուռ, խեղ, ցա - ւագար էութեան մէջ չիլ մրցակից մը դուշակելով՝ կապուտի եւ կողպուտի յատկացուած իր չիլ ասպարէզին, - եւ վստահ էր թէ անիկա նոյնքան ուղղամ - տութեամբ կը յանձնառէր Մարկոսեան ընտանիքին կալուածական գործերը որ - քան ինք Հ... դիւղի թաղային անտուկը: Ասպարէզներու հիմնական ուղղութեան այս նմանութիւնը զանճապահին ջիղերը թունդ կը հանէր:

Սակայն, հանըմը քաջալերեց մարդու - կը.

- Սանկ եկուր նստէ, Բարթող աղա, ի՞նչ կայ նայինք:

Մարդուկը յառաջանալով յարգական բարեւ մը տուաւ, գետնէն մինչեւ վեր, կամաց մը տոտոզուեցաւ մազկաթոռի մը եզրը: Եզով օսլայուած իր բաճկոնին դրպանէն ծալուած լրագրի մը ծայրը դուրս կը ցցուէր:

- Լրագի՞ր կարդալու սկսար, Բարթող աղա, հարցուց տիկինը հեգնելով:

- Չէ, ճանըմ, պատասխանեց հրէշը քմծիծաղով մը, ասիկա անանկ բան մըն է եղաւ. է՞ս վով եմ քի կազեթա պիտի կարդամ. առանկ պաշըպօշ բաներու փա - րա տանք նէ եաքը կատարինէ՞ս, Մաք - թաղինէ՞ս ... Շիտակը կ'ուզէ՞ք, հանըմ, աւելցուց՝ լրագիրը -որ Արեւմուտքի յաւիտենական թիւն էր - գրպանէն դուրս հանելով ու տիկինին երկնցնելով, - ասի - կա ձեզի համար առի: Աֆ կ'ընէք, հա - նըմ, ասիկա ըսելուս, ամա միտուքնի՞ց է, ժամանակով ըսի ձեզի որ առ մար - դուն հետ թէրթիպլի վարուիք, զերէ էս անոր պիչիմին չեմ հաւնիր կոր ըսի ... մտիկ չըրիք, սիրուս ալ ծակեցիք ... հի - մա կարդացէք:

Բարթող աղային թեւը երկնցած մնաց այնպէս: Հանըմը, Կոստանեան խաղքու - թեան առթիւ իր ընդունած այս երկրորդ հարուածին տակ, որ չա՛տ վարկն կու - գար, չախչախուեր էր: Ու, իր այդ ան - պատասխարեր պարտութեանը մէջ, Մեր - կերեանին երեսը կը նայէր՝ անոր պաշտ - պանութիւնը մուրալու պէս, առանց զայն գտնել յուսալու:

(Շար. 55)

Տէր եւ Տիկին Պերճ Մասլաք եւ զաւակները, Պ. Կարօ Մասլաք, Այրի Տիկին Մաննիկ Մազմանեան, Օրդ. Նուարդ Մասլաք, Այրի Տիկին Արաքսի Ֆէլլահեան սրտի անհուն կսկիծով կը դուժեն իրենց յոյժ սիրեցեալ մօր, մեծ-մօր, քրոջ, հարսին ու խնամիին՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ
ԱԶՆԻՒ, ԻՍԿՈՒՀԻ ՄԱՍԼԱՔԻ
(ծնեալ՝ Քիւրէղեան)

մահը, որ պատահեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մայիս 6-ին, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին եւ մարմինը կ'ամփոփուի Օրժըվալի գերեզմանատունը:

×

Յաւակցութիւնք տուներուն ստորագրութեամբ:

Նախընտրաբար, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ ընել կրթական եւ բարեսիրական կազմակերպութեանց:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հրանդ Մխիտարեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ թէ գրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀՐԱՆԴ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քէչեան (Զանդու) եւ զաւակը՝ Տէր եւ Տիկին Ամման Քէչեան իրենց քրոջ և հօրաքրոջ՝ Նունիա Պօտուրեանի (Գանատա) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 250 Ֆ. կը նուիրեն «Ցառաջ»ին:

3 ՕՐ ՄԱՆՉԻ ԱՓԵՐՈՒՆ
ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՄԱՆԿԱՆՑ ԲՈՑՆԻՆ ՄԷՋ

Մայիս 21, 22 եւ 23-ին օթոքարով պըտոյտներ Նորմանտիի տեսարժան վայրերը երեք օրուան ընթացքին:

Départ de l'autocar Samedi matin à 8h. 30
Rendez-vous devant le Théâtre Municipal d'Issy-les-Moulineaux.
Départ de l'autocar à 9h.
Paris St. Lazare, Cours de Rome

Աւանդական հիւրասիրութիւն եւ օթոքառով պտոյտներ - հատանաբար մինչեւ Մոն Սէն Միշէլ կամ Շէրպուրկ - :

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 985 - 36 - 53 եւ 854 - 35 - 74

— Participation aux frais :
Voyages, séjours de 3 jours en pension complète et excursions.....350 Frs. seulement

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղիկի՝ Տիկին Պրէսօ Մարի (ծնեալ՝ Աւճեան) մահուան առթիւ. - Թիւֆէնքճեան ընտանիք 100 Ֆ., Վալանսի ռիւ Պուֆիէ հայ վաճառականներ 210 Ֆ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Կապ. Խաչի Սէն - Ժէռոմի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Այրի Տիկին Վահրամ Մանուկեանէ, Այրի Տիկին Ալիս Տէր - Մինասեանէ, Տէր եւ Տիկին Ալպեր Մանուկեանէ 100-ական Ֆ., իրենց չատ սիրելի ողբացեալ տապրոջ եւ հօր - եղբօր Մաճուկ Մանուկեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

Ողբացեալ Ազնիւ Ալանեանի մահուան առթիւ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Քէօլէեան 100, Տէր եւ Տիկին Նուպար Քէօլէեան 50 Ֆ: Նոր Տարուան առթիւ Սէն - Ժէռոմի թաղականութիւնը 300 Ֆ. կը նուիրէ Սէն - Ժէռոմի Կապոյտ Խաչին:

A L'OPERA DE MARSEILLE
DIMANCHE 5 JUIN à 15 HEURES

Concert

AVEC

LA CHORALE SAHAK-MESROP

Radio-Trait-d'Union

RADIO ARMENIENNE
Région Lyonnaise
Tous les Dimanches — de 10h. à midi
Sur FM. 89.50 Mghz.

PROGRAMME
DIMANCHE 8 MAI

— Editorial : **Le procès de Hampig Sassounian**
— Informations en langues française et arménienne
— Informations sportives
— Reportage de la semaine : **La Communauté Arménienne de Valence** (Ière partie).

———×———

Emissions arméniennes:
ARMENIE - MAGAZINE
— *Dimanche : de 10h. à 12h. 30 en mai*
ARMENIE - VARIETES
— *Lundi et Vendredi: de 9h. à 10h.*
ARMENIE - CULTURE
— Jeudi : de 20 h. 30 à 22 h. 30
animé par le Nor Séround de Lyon

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Երիտասարդ կին մը, որ աշխատանքի իրաւունք ունի, գործ կը փնտռէ, նախընտրաբար առեւտրական կամ թուրիզմի գրասենեակի մը մէջ: Վկայուած է տընտեսական դիւտուէեամբ (դերմաներէն), գիտէ անգլերէն, գերմաներէն եւ ֆրանսերէն:

Դիմել. - Ալին Կարիպեան
27, rue des Longs Près **92100 Boulogne**
Հեռ.. 761· 08· 62

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
Ցիսնամեակի
Հանդիսութիւններու կարգին
ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՑԹ ԹԻՒՄԵՂԱՆ
Նուիրուած՝

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ
Ո Ւ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵՒՆ

կը նախագահէ՝
Ս. Ֆ. ՋԱՆԳՈՒ

Կիրակի, Մայիս 15, ժամը 16-ին Բազմօրեայ Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնը:

118, Գուրսէլ փողոց, 75017 Փարիզ

Կ'արտասանեն՝ ԱԶԱՐԵԱՆ Բուպինա, ԲԱԼՈՒԵԱՆ Ամբենուհի, ՊԵՏԻԿԵԱՆ Նազարէթ, ԴԱՐԲԱՆԹԻԼ - ԷՔԻԶԵԱՆ Մարլէն, ԳՄԲԷԹԵԱՆ Արաքսի, ԹԷՐԶԵԱՆ Անահիտ, ԼԱ ՇԱՍՍՆԵՐ - ՆՏԸՇԵԱՆ Հայկուհի, ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ Մարիէթթա, ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ Վահան, ՇԱՄԻԿԵԱՆ Պարսեւ, ՋԱՒՐԸԵԱՆ Ալի, ՊԼՕՐԷՔԵԱՆ Վիլմա, ՊՕՂՈՍԵԱՆ Սարգիս, ՍՈՒՐԻՆԵԱՆ Սիրաք, ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ Սոնա, ՎԷՋԻՐԵԱՆ Հռիփսիմէ, ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ Ագապի:

Հանդէսի վերջաւորութեան «Պատուոյ Գիր»երու բաշխում:

Մուտքերու մասնակցութիւն 50 Ֆ:

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝
780 82 58 եւ 985 36 53

× Ներկայ կ'ըլլան.. «Հայրենիքի Ձայն»ի խմբագիր Լեւոն Զաքարեան եւ Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային կապի կոմիտէէն թատերագիր Գէորգ Աբահեան:

CENTRE CULTUREL NOURHAN FRINGHIAN
6, Avenue Bourgain — Issy-les-Moulineaux
(Métro : Mairie d'Issy)

présente
le Samedi 7 Mai à 17h. et 21h. précises
(deux séances)
Arménouhi EKIZIAN-CARPENTIER
Haïgouhi KHEDECHIAN-LA CHASSAGNE
dans un spectacle Poétique à deux voix -en Arménien et en Français-

CŒUR ET MEMOIRE

Un passionnant voyage à travers le temps
(poèmes — musique — théâtre)
Prix des places : 50 F. (Etudiants 30 F.)

SOIRÉE DANSANTE

La Croix Bleue d'Arnouville-Sarcelles donne sa grande soirée dansante annuelle;
le Samedi 7 Mai
avec l'orchestre **Melkonian**
et... **MARTIN YORGANTZ**

Salle Municipale Marcel Pagnol
Rue Gounod, 95400 Villiers-le-Bel

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ
ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Կիրակի, Մայիս 29, ժամը 16-ին Օրհնութիւն եւ հանդիսաւոր բացում նորաչէն մանկապարտէզի, եկեղեցական եւ քաղաքային բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու ներկայութեան:

Հանդիսութեան կը հրաւիրուի փարիզի եւ շրջանի արուարձաններու հայութիւնը, մասնակցելու, այցելելու եւ արձանագրելու փոքրիկները (երկսեռ), ազգային ոգիով թրծուած եւ ներկայ կրթական պահանջներու համապատասխան՝ միջավայրի յարմարագոյն պայմաններով պեղազարդուած՝ այս մանկապարտէզին:

ՏԵՍՈՒՒԹԻՒՆ

ՄԻՒՈՒՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՒԹԻՒ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԷՋՄԻԱԾԻՆ
voyages spéciaux à
ETCHMIADZINE

SEPTEMBRE 83

du 16 au 29 **du 17 au 30** **du 22 au 30**

Possibilités de départ de Lyon et de Marseille

Renseignements et Inscriptions:

Départ de Paris
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

Départ de Lyon
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

Départ de Marseille
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Org. Lic. A 1037

U. J. A. **ALFORTVILLE**

FOOTBALL

POUR LA PREMIERE FOIS EN FRANCE

MINI-MUNDIAL DES ARMENIENS

PENTECOTE 1983

COUPE BOGHOS DAVIDIAN

Stade Municipal d'**ALFORTVILLE**
28 Quai Blanqui

— DIMANCHE 22 MAI —
Début des matches à 8 heures

VIENNE	**VALENCE**
ALFORTVILLE	**HOMENETMEN-BEYROUTH (LIBAN)**
LYON DECINES	**MARSEILLE-ARDZIV**
HOMENETMEN-FRANCE	**ISSY-les-MOULINEAUX**

à 19 heures au stade

Soirée arménienne

BUVETTE RESTAURATION GRILLADES BAR

— LUNDI 23 MAI —

— MATIN : 8h. - 12h. **CLASSEMENT**
— APRES MIDI : 14h. **PRESENTATION DES EQUIPES PARTICIPANTES**
REMISE DES FANIONS
15h. 30 **FINALE** **REMISE DES COUPES**

RESTAURATION, BAR

Réservation des places au stade et Café Philippe : 375. 61. 35
Renseignements : SIMONIAN : 375. 20. 91

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
7
SAMEDI
7 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.431 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.431

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՅՈՅՑԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԲԱՆՈՒՄՆԵՐ, ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ
ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐ

Հաւանաբար այլեւս աւելի դիւրին ըլլայ առանց ցոյցի օրերը նկատի առնել, քան՝ ցոյցով: Արդարեւ ամէն օր դասակարգ մը կայ, որ փողոց կ'իջնէ իր զբաղտոհութիւնն ու բողոքը արտայայտելու համար: Բժիշկներէ, բժշկական ուսանողներէ, հողագործներէ ետք, Հինգշաբթի օր երեք ցոյցեր ծրագրուած էին, որոնց երկուքը բախումներու առիթ տուին կարգուկանոնի ուժերուն հետ: Ցոյց մը կազմակերպած էին փոքր առեւտրականները (արհեստաւոր, միջին կամ փոքր ձեռնարկներ, խանութպաններ եւայլն, եւայլն): Տողանցքը նախատեսուած էր Հալալիտի հրապարակէն Շան տը Մառս եւ կազմակերպողները դժգոհ չէին, թէեւ ինչպէս միշտ մասնակցողներու թիւը կը տարբերի ըստ՝ հաշուողին...: Այսպէս մինչ կազմակերպողներուն համար 60 հազար մասնակցող կար, ոստիկանու - թիւնը 15 հազար կը նկատէ ցուցարար - ներու թիւը: Փարիզ թէ դաւառ, ընդհանրապէս խանութները փակ էին ժամը 16-էն 18, բայց Փարիզի մէջ է, որ ցոյցը կը վերջանար բախումներով, ամբոխու Ոսքէ եւ Ռափի թաղամասը: Սկզբնական արուեստաւոր գաւառական ձեռնաւումբ - բուն, կը յաջորդէին մարակները ու բի - բերը:

Գնիները ծայր տուած են, երբ ոստի - կանները ուզած են արգիլք հանդիսանալ ցուցարարներուն, որ «Գիներու եւ մըր - ցակցութեան» տնօրէնութեան չէնքը հասնին: Մասնակցողներուն մէջ, ամէնէն մեծ համեմատութիւնը կազմած են մասվաճառները (95%) եւ կը կարծուի որ պղտոզներն ալ իրենք եղած են: Ի վեր - ջոյ, սակայն այս ցոյցը չէ, որ տակնուվրայ ըրաւ Փարիզի որոշ թաղեր Հինգշաբթի օր, այլ ուսանողական երկրորդ ցոյցը, որ հազիւ վերջ գտած է Ուրբաթ առաւօտ 2ին, 68ի մայիսեան օրեր յիշեցնելով լատինական Թաղը:

Ուսանողական առաջին ցոյցը, զոր կազմակերպած էր Ժիւսիէօ ճախողութիւն մըն էր, քանի հազար հոգի իսկ չէր կրցած համախմբել: Որոշուած էր ոչ պաստառ, ոչ ցուցատախտակ բերել, այլ ազատօրէն արտայայտուիլ: Կը բողոքէին տումի եւ համալսարանին մէջ գործա - տէրերու միջամտութիւն ընդդէմ: Գլխաւոր լոզունգն է «Բոլորս ալ Օլնէի պուհեւլներն ենք»:

Միւս ցոյցը, որ նաեւ կ'ուզէր տպա - զդատական բնոյթ առնել, կազմակերպուած էր ուսանողներու «Ազգ. Համա - կարգում»ին կողմէ, նախատեսուած՝ Շան տը Մառս-էն Պասթիլ, որ արդէն միջադէպերու տեղի կուտար Օսթերլից իսկ եւ առաւօտեան մինչեւ 2, տակնուվրայ կ'ընէր լատինական Թաղը: Շուրջ հարիւր ոստիկաններ վիրաւորուած են, ծանօթ չէ վիրաւորուած ուսանողներու թիւը, մօտ 60 ցուցարարներ հարցապնդուած են: Կը կարծուի որ բուն ցուցա - րարները չեն կրցած զսպել անխուսափելի ծայրայեղ տարրերը, որոնց գլխաւոր զբաղումն է (աւելի ճիշդ՝ պաշտօնը), այլափոխել ցոյցի մը նկարագիրը: Ասոնք ծայրայեղ - ձախ կ'որակուին կամ ծայ - րայեղ - աջ, ըստ հոսանքներու եւ խորքին մէջ անկարելի չէ որ նոյն «արհես - տաւոր» տարերքն ըլլան: Առաւօտեան մօտ միայն վերջ տրուած էր միջադէպե - րուն: Բայց մինչ այդ կառքեր կրակի տըրուած էին, խանութներու ապակեփեղկերը ջարդուփշուր եղած եւն., եւն.:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ԱՊՐԻԼ 25 - 28)

ԱՂԱՍԻ Ա.ՅՎԱԶԵԱՆԻ ՆՈՐ ԺԱՊԱՒԷՆԸ ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՊԱՍՏԱՌԻ ՎՐԱՅ

Հին Թիֆլիսի հայ նկարիչներէն Վանօ Յովհաննէսեանի կեանքին ու գործունէու - թեան նուիրուած «Վառած լապտեր» չարժանկարը ընդունուած է համամիութե - նական պաստառներու վրայ ցուցադրուե - լու համար: Ժապաւէնը երկրորդ գործն է արձակագիր Ազատ Այվազեանի, որ երկու տարի առաջ մուտք կը գործէր բե - մադրութեան մարզին մէջ՝ «Վիրիկական երթ» չարժանկարով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԻՋՈՒԻթի բարձունքին վրայ, ամէ - նէն բուռն բախումներէն մէկը տեղի ու - նեցած է, Հինգշաբթի օր, տիւրզիներու եւ քրիստոնեաներու միջեւ: Ութ մեռեալ եւ 19 վիրաւոր կայ: Միւս կողմէ, Ուր - բաթ օր կը սպասուէր իսրայելեան որա - շումին, պատրաստուած ծրագրին մա - սին, Լիբանանի վերաբերեալ: Լիբանա - նեան իշխանութիւնները իրենց հաւանու - թիւնը տուած են այս համաձայնագրին շուրջ, որ կը նախատեսէ իսրայելեան զօրքին ալ քաշուիլը:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Հինգշաբթի օր վերջացուց չինական իր շրջապտոյտին պաշտօնական բաժինը, Տենք Ցիաօփինկի հետ տեսնուելէ եւ մամուլի ասուլիս մը տալէ ետք, ուր յայտնեց թէ Ձինաս - տան պիտի դիմէ ֆրանսական թհեճնոլո - ժիին: Ցաջորդ երկու օրերը, Ուրբաթ եւ Շաբաթ վերապահուած են գրօսաշրջի - կութեան:

ՌՐՆԷ ԹՈՄԱՋինի, էօռի ծերակուտա - կան և ՀՀՀ-ի քաղաքական Բիւրոյի ան - դամ, սրտի տագնապէ մը մեռաւ: 64 տա - րեկան էր:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳԻՐՔ ԺԱՌԱՆԳՈՂՆԵՐ...

Ա.

- Նայիրիին ու վահանիկին, սիրով -

Բարեկամներէս մէկը, պրակ առ պրակ լոյս տեսնող համայնապիտարան մը կը հաւաքէ մեծ բծախնդրութեամբ: Օր մը անդրադարձայ, որ իւրաքանչիւր պրա - կէն երկուքական օրինակ կը գնէր, ու - րեմն նոյն համայնապիտարանէն երկու ամբողջական շարք կը հաւաքէր: Բաւա - կան սուղ համայնապիտարան մըն էր այդ, ուստի զարմացայ եւ հարցուցի.

- Ինչո՞ւ երկու օրինակ:

Պահ մը մտածեց.

-Չեմ գիտեր, պատասխանեց, չատ ար - ժէքաւոր համայնապիտարան է եւ ես եր - կու զաւակներ ունիմ: Վաղը, եթէ մեծ - նան, երկուքն ալ մէկմէկ օրինակ կ'ուն - նան եւ իրարու հետ չեն կռուիր գիրքերը բաժնելու առեն:

Հիացայ, քիչ մըն ալ ժպտեցայ իր լա - ւատեսութեան վրայ:

Ժառանգական կռիւներ չատ տեսած ենք մենք մեր կեանքին մէջ: Եղբայրներ եւ քոյրեր, կամ ընտանեկան մերձաւոր կամ հեռաւոր պարագաներ, որոնք ամ - բողջ կեանք մը սիրով ապրած են իրարու հետ, մէկ օրէն միւսը թշնամացած են իրարու, երբ կարգը եկած է ժառանգու - թիւն մը բաժնելու: Ոսկի, հնչիւն գը - րամ, անշարժ կալուած, արժէքաւոր կահ կարասի, հնութիւններ, մինչեւ լսկ հե - ռաձայնի գործիք մը, երկու հատ արծաթ դգալ, եւղեռ ինչ՛ը, պատճառ դարձած

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆ

Ուրբաթ առաւօտ, Մայիս 6-ին, իր բնակարանին մէջ սրտի տագնապի զոհ դացած է Կարպիս Ունճեան, վարիչ - տնօրէնը Փարիզի «Աչխարհ» չաբաթա - թերթին:

Ողբացեալը ծնած էր Մանիսա, չուրջ 77 տարեկան եւ վարուէ զատ մեր պաշ - տօնակցին վարչական գործերը, կը պրա - ղէր նաեւ Հայաստանի ճամբորդութիւն - ներով: Կը պատկանէր սերունդի մը, որ թէեւ համեստ ուժերով, այլ հայրե - նասիրական ոգիով տոգորուած, իր կա - րելին ըրած է օգտակար ըլլալու համար իր ժողովուրդին:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՇԱԼՈՒՅՍ»

Վաղը, լոյս կը տեսնէ «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի Մայիսի թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.-

Ռուբէն Մելիքի հետ	Մ. Պէյաճեան
Le double exil d'Armen Lubin	D. LEUWERS
Sirarpie Der Nersessian	Dom B. OUTTIER

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՐԱՐԱՏ ՍԻՐԵԼԻՍ...

Ո՞ւր չենք հանդիպիր Արարատի անու - նին...: Քերթուածներէ մինչեւ պաստառ - ներ, մարզական խումբերէն մինչեւ քոն - եաքի չիշեր, արճարաններէ մինչեւ ճա - շարաններ, մուշտակի վաճառատուներէն մինչեւ գորգի խանութներ, եւ դեռ նը - պարավաճառ, հուսկ, մինչեւ իսկ՝ պե - րեզմանատուն...: Ախ, եթէ Արարատը լեզու ունենար:

Այս անգամ, իր անունը դտանք, անգ - լիական վէպի վրայ, որու հեղինակն է Տ. Մ. Թոմբս, հարազատ կալլեցի մը, ծնած Քորնուայլ, ինչպէս կը գրէ Փուար - Տէլփէշ «Մոնտ»ի Հինգշաբթի օրուան դրական էջին վրայ: Բայց, որպէսզի մեր ընթերցողները խուժելէ ետք «այս Արա - րատ»ին վրայ, յուսախար չըլլան, ճըշ - դենք թէ Հայ Դատի նուիրուած հատոր մը չէ, եթէ նոյնիսկ այս գնահատուած վիպագիրը կը յիշէ թէ տասնեակ հազա - րաւոր Հայեր ջարդուած են Արարատի փէշին: Ինքնատիպ վէպ մը, ուր Հայաս - տան միջի մը վերածուած է: Կը ներկա - յանայ թէ՛ իրրեւ աւետեաց երկիր թէ՛ պո - հարերուած վայր, գրեթէ երեւակայա - կան դրախտ մը, որու վրայ, պարբերա - բար «իրականութիւնը վրէժ կը լուծէ» կը դրէ Փուարօ - Տէլփէշ:

ԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԻՋՈՒԻթի բարձունքին վրայ, ամէ - նէն բուռն բախումներէն մէկը տեղի ու - նեցած է, Հինգշաբթի օր, տիւրզիներու եւ քրիստոնեաներու միջեւ: Ութ մեռեալ եւ 19 վիրաւոր կայ: Միւս կողմէ, Ուր - բաթ օր կը սպասուէր իսրայելեան որա - շումին, պատրաստուած ծրագրին մա - սին, Լիբանանի վերաբերեալ: Լիբանա - նեան իշխանութիւնները իրենց հաւանու - թիւնը տուած են այս համաձայնագրին շուրջ, որ կը նախատեսէ իսրայելեան զօրքին ալ քաշուիլը:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Հինգշաբթի օր վերջացուց չինական իր շրջապտոյտին պաշտօնական բաժինը, Տենք Ցիաօփինկի հետ տեսնուելէ եւ մամուլի ասուլիս մը տալէ ետք, ուր յայտնեց թէ Ձինաս - տան պիտի դիմէ ֆրանսական թհեճնոլո - ժիին: Ցաջորդ երկու օրերը, Ուրբաթ եւ Շաբաթ վերապահուած են գրօսաշրջի - կութեան:

ՌՐՆԷ ԹՈՄԱՋինի, էօռի ծերակուտա - կան և ՀՀՀ-ի քաղաքական Բիւրոյի ան - դամ, սրտի տագնապէ մը մեռաւ: 64 տա - րեկան էր:

ԱՐԱՐԱՏ ՍԻՐԵԼԻՍ...

Ո՞ւր չենք հանդիպիր Արարատի անու - նին...: Քերթուածներէ մինչեւ պաստառ - ներ, մարզական խումբերէն մինչեւ քոն - եաքի չիշեր, արճարաններէ մինչեւ ճա - շարաններ, մուշտակի վաճառատուներէն մինչեւ գորգի խանութներ, եւ դեռ նը - պարավաճառ, հուսկ, մինչեւ իսկ՝ պե - րեզմանատուն...: Ախ, եթէ Արարատը լեզու ունենար:

Այս անգամ, իր անունը դտանք, անգ - լիական վէպի վրայ, որու հեղինակն է Տ. Մ. Թոմբս, հարազատ կալլեցի մը, ծնած Քորնուայլ, ինչպէս կը գրէ Փուար - Տէլփէշ «Մոնտ»ի Հինգշաբթի օրուան դրական էջին վրայ: Բայց, որպէսզի մեր ընթերցողները խուժելէ ետք «այս Արա - րատ»ին վրայ, յուսախար չըլլան, ճըշ - դենք թէ Հայ Դատի նուիրուած հատոր մը չէ, եթէ նոյնիսկ այս գնահատուած վիպագիրը կը յիշէ թէ տասնեակ հազա - րաւոր Հայեր ջարդուած են Արարատի փէշին: Ինքնատիպ վէպ մը, ուր Հայաս - տան միջի մը վերածուած է: Կը ներկա - յանայ թէ՛ իրրեւ աւետեաց երկիր թէ՛ պո - հարերուած վայր, գրեթէ երեւակայա - կան դրախտ մը, որու վրայ, պարբերա - բար «իրականութիւնը վրէժ կը լուծէ» կը դրէ Փուարօ - Տէլփէշ:

- Նայիրիին ու վահանիկին, սիրով -

Բարեկամներէս մէկը, պրակ առ պրակ լոյս տեսնող համայնապիտարան մը կը հաւաքէ մեծ բծախնդրութեամբ: Օր մը անդրադարձայ, որ իւրաքանչիւր պրա - կէն երկուքական օրինակ կը գնէր, ու - րեմն նոյն համայնապիտարանէն երկու ամբողջական շարք կը հաւաքէր: Բաւա - կան սուղ համայնապիտարան մըն էր այդ, ուստի զարմացայ եւ հարցուցի.

- Ինչո՞ւ երկու օրինակ:

Պահ մը մտածեց.

-Չեմ գիտեր, պատասխանեց, չատ ար - ժէքաւոր համայնապիտարան է եւ ես եր - կու զաւակներ ունիմ: Վաղը, եթէ մեծ - նան, երկուքն ալ մէկմէկ օրինակ կ'ունե - նան եւ իրարու հետ չեն կռուիր գիրքերը բաժնելու առեն:

Հիացայ, քիչ մըն ալ ժպտեցայ իր լա - ւատեսութեան վրայ:

Ժառանգական կռիւներ չատ տեսած ենք մենք մեր կեանքին մէջ: Եղբայրներ եւ քոյրեր, կամ ընտանեկան մերձաւոր կամ հեռաւոր պարագաներ, որոնք ամ - բողջ կեանք մը սիրով ապրած են իրարու հետ, մէկ օրէն միւսը թշնամացած են իրարու, երբ կարգը եկած է ժառանգու - թիւն մը բաժնելու: Ոսկի, հնչիւն դը - րամ, անշարժ կալուած, արժէքաւոր կահ կարասի, հնութիւններ, մինչեւ լսկ հե - ռաձայնի գործիք մը, երկու հատ արծաթ դգալ, եւղեռ ինչ՛ը, պատճառ դարձած

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՇԱԼՈՒՅՍ»

Վաղը, լոյս կը տեսնէ «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի Մայիսի թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.-

Ռուբէն Մելիքի հետ	Մ. Պէյաճեան
Le double exil d'Armen Lubin	D. LEUWERS
Sirarpie Der Nersessian	Dom B. OUTTIER

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳԻՐՔ ԺԱՌԱՆԳՈՂՆԵՐ...

Ա.

- Նայիրիին ու վահանիկին, սիրով -

Բարեկամներէս մէկը, պրակ առ պրակ լոյս տեսնող համայնապիտարան մը կը հաւաքէ մեծ բծախնդրութեամբ: Օր մը անդրադարձայ, որ իւրաքանչիւր պրա - կէն երկուքական օրինակ կը գնէր, ու - րեմն նոյն համայնապիտարանէն երկու ամբողջական շարք կը հաւաքէր: Բաւա - կան սուղ համայնապիտարան մըն էր այդ, ուստի զարմացայ եւ հարցուցի.

- Ինչո՞ւ երկու օրինակ:

Պահ մը մտածեց.

-Չեմ գիտեր, պատասխանեց, չատ ար - ժէքաւոր համայնապիտարան է եւ ես եր - կու զաւակներ ունիմ: Վաղը, եթէ մեծ - նան, երկուքն ալ մէկմէկ օրինակ կ'ունե - նան եւ իրարու հետ չեն կռուիր գիրքերը բաժնելու առեն:

Հիացայ, քիչ մըն ալ ժպտեցայ իր լա - ւատեսութեան վրայ:

Ժառանգական կռիւներ չատ տեսած ենք մենք մեր կեանքին մէջ: Եղբայրներ եւ քոյրեր, կամ ընտանեկան մերձաւոր կամ հեռաւոր պարագաներ, որոնք ամ - բողջ կեանք մը սիրով ապրած են իրարու հետ, մէկ օրէն միւսը թշնամացած են իրարու, երբ կարգը եկած է ժառանգու - թիւն մը բաժնելու: Ոսկի, հնչիւն դը - րամ, անշարժ կալուած, արժէքաւոր կահ կարասի, հնութիւններ, մինչեւ լսկ հե - ռաձայնի գործիք մը, երկու հատ արծաթ դգալ, եւղեռ ինչ՛ը, պատճառ դարձած

ԱՐԱՐԱՏ ՍԻՐԵԼԻՍ...

Ո՞ւր չենք հանդիպիր Արարատի անու - նին...: Քերթուածներէ մինչեւ պաստառ - ներ, մարզական խումբերէն մինչեւ քոն - եաքի չիշեր, արճարաններէ մինչեւ ճա - շարաններ, մուշտակի վաճառատուներէն մինչեւ գորգի խանութներ, եւ դեռ նը - պարավաճառ, հուսկ, մինչեւ իսկ՝ պե - րեզմանատուն...: Ախ, եթէ Արարատը լեզու ունենար:

Այս անգամ, իր անունը դտանք, անգ - լիական վէպի վրայ, որու հեղինակն է Տ. Մ. Թոմբս, հարազատ կալլեցի մը, ծնած Քորնուայլ, ինչպէս կը գրէ Փուար - Տէլփէշ «Մոնտ»ի Հինգշաբթի օրուան դրական էջին վրայ: Բայց, որպէսզի մեր ընթերցողները խուժելէ ետք «այս Արա - րատ»ին վրայ, յուսախար չըլլան, ճըշ - դենք թէ Հայ Դատի նուիրուած հատոր մը չէ, եթէ նոյնիսկ այս գնահատուած վիպագիրը կը յիշէ թէ տասնեակ հազա - րաւոր Հայեր ջարդուած են Արարատի փէշին: Ինքնատիպ վէպ մը, ուր Հայաս - տան միջի մը վերածուած է: Կը ներկա - յանայ թէ՛ իրրեւ աւետեաց երկիր թէ՛ պո - հարերուած վայր, գրեթէ երեւակայա - կան դրախտ մը, որու վրայ, պարբերա - բար «իրականութիւնը վրէժ կը լուծէ» կը դրէ Փուարօ - Տէլփէշ:

- Նայիրիին ու վահանիկին, սիրով -

Բարեկամներէս մէկը, պրակ առ պրակ լոյս տեսնող համայնապիտարան մը կը հաւաքէ մեծ բծախնդրութեամբ: Օր մը անդրադարձայ, որ իւրաքանչիւր պրա - կէն երկուքական օրինակ կը գնէր, ու - րեմն նոյն համայնապիտարանէն երկու ամբողջական շարք կը հաւաքէր: Բաւա - կան սուղ համայնապիտարան մըն էր այդ, ուստի զարմացայ եւ հարցուցի.

- Ինչո՞ւ երկու օրինակ:

Պահ մը մտածեց.

-Չեմ գիտեր, պատասխանեց, չատ ար - ժէքաւոր համայնապիտարան է եւ ես եր - կու զաւակներ ունիմ: Վաղը, եթէ մեծ - նան, երկուքն ալ մէկմէկ օրինակ կ'ունե - նան եւ իրարու հետ չեն կռուիր գիրքերը բաժնելու առեն:

Հիացայ, քիչ մըն ալ ժպտեցայ իր լա - ւատեսութեան վրայ:

Ժառանգական կռիւներ չատ տեսած ենք մենք մեր կեանքին մէջ: Եղբայրներ եւ քոյրեր, կամ ընտանեկան մերձաւոր կամ հեռաւոր պարագաներ, որոնք ամ - բողջ կեանք մը սիրով ապրած են իրարու հետ, մէկ օրէն միւսը թշնամացած են իրարու, երբ կարգը եկած է ժառանգու - թիւն մը բաժնելու: Ոսկի, հնչիւն դը - րամ, անշարժ կալուած, արժէքաւոր կահ կարասի, հնութիւններ, մինչեւ լսկ հե - ռաձայնի գործիք մը, երկու հատ արծաթ դգալ, եւղեռ ինչ՛ը, պատճառ դարձած

ԱՐԱՐԱՏ ՍԻՐԵԼԻՍ...

Ո՞ւր չենք հանդիպիր Արարատի անու - նին...: Քերթուածներէ մինչեւ պաստառ - ներ, մարզական խումբերէն մինչեւ քոն - եաքի չիշեր, արճարաններէ մինչեւ ճա - շարաններ, մուշտակի վաճառատուներէն մինչեւ գորգի խանութներ, եւ դեռ նը - պարավաճառ, հուսկ, մինչեւ իսկ՝ պե - րեզմանատուն...: Ախ, եթէ Արարատը լեզու ունենար:

Այս անգամ, իր անունը դտանք, անգ - լիական վէպի վրայ, որու հեղինակն է Տ. Մ. Թոմբս, հարազատ կալլեցի մը, ծնած Քորնուայլ, ինչպէս կը գրէ Փուար - Տէլփէշ «Մոնտ»ի Հինգշաբթի օրուան դրական էջին վրայ: Բայց, որպէսզի մեր ընթերցողները խուժելէ ետք «այս Արա - րատ»ին վրայ, յուսախար չըլլան, ճըշ - դենք թէ Հայ Դատի նուիրուած հատոր մը չէ, եթէ նոյնիսկ այս գնահատուած վիպագիրը կը յիշէ թէ տասնեակ հազա - րաւոր Հայեր ջարդուած են Արարատի փէշին: Ինքնատիպ վէպ մը, ուր Հայաս - տան միջի մը վերածուած է: Կը ներկա - յանայ թէ՛ իրրեւ աւետեաց երկիր թէ՛ պո - հարերուած վայր, գրեթէ երեւակայա - կան դրախտ մը, որու վրայ, պարբերա - բար «իրականութիւնը վրէժ կը լուծէ» կը դրէ Փուարօ - Տէլփէշ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳԻՐՔ ԺԱՌԱՆԳՈՂՆԵՐ...

Ա.

- Նայիրիին ու վահանիկին, սիրով -

Բարեկամներէս մէկը, պրակ առ պրակ լոյս տեսնող համայնապիտարան մը կը հաւաքէ մեծ բծախնդրութեամբ: Օր մը անդրադարձայ, որ իւրաքանչիւր պրա - կէն երկուքական օրինակ կը գնէր, ու - րեմն նոյն համայնապիտարանէն երկու ամբողջական շարք կը հաւաքէր: Բաւա - կան սուղ համայնապիտարան մըն էր այդ, ուստի զարմացայ եւ հարցուցի.

- Ինչո՞ւ երկու օրինակ:

Պահ մը մտածեց.

-Չեմ գիտեր, պատասխանեց, չատ ար - ժէքաւոր համայնապիտարան է եւ ես եր - կու զաւակներ ունիմ: Վաղը, եթէ մեծ - նան, երկուքն ալ մէկմէկ օրինակ կ'ունե - նան եւ իրարու հետ չեն կռուիր գիրքերը բաժնելու առեն:

Հիացայ, քիչ մըն ալ ժպտեցայ իր լա - ւատեսութեան վրայ:

Ժառանգական կռիւներ չատ տեսած ենք մենք մեր կեանքին մէջ: Եղբայրներ եւ քոյրեր, կամ ընտանեկան մերձաւոր կամ հեռաւոր պարագաներ, որոնք ամ - բողջ կեանք մը սիրով ապրած են իրարու հետ, մէկ օրէն միւսը թշնամացած են իրարու, երբ կարգը եկած է ժառանգու - թիւն մը բաժնելու: Ոսկի, հնչիւն դը - րամ, անշարժ կալուած, արժէքաւոր կահ կարասի, հնութիւններ, մինչեւ լսկ հե - ռաձայնի գործիք մը, երկու հատ արծաթ դգալ, եւղեռ ինչ՛ը, պատճառ դարձած

ԱՐԱՐԱՏ ՍԻՐԵԼԻՍ...

Ո՞ւր չենք հանդիպիր Արարատի անու - նին...: Քերթուածներէ մինչեւ պաստառ - ներ, մարզական խումբերէն մինչեւ քոն - եաքի չիշեր, արճարաններէ մինչեւ ճա - շարաններ, մուշտակի վաճառատուներէն մինչեւ գորգի խանութներ, եւ դեռ նը - պարավաճառ, հուսկ, մինչեւ իսկ՝ պե - րեզմանատուն...: Ախ, եթէ Արարատը լեզու ունենար:

Այս անգամ, իր անունը դտանք, անգ - լիական վէպի վրայ, որու հեղինակն է Տ. Մ. Թոմբս, հարազատ կալլեցի մը, ծնած Քորնուայլ, ինչպէս կը գրէ Փուար - Տէլփէշ «Մոնտ»ի Հինգշաբթի օրուան դրական էջին վրայ: Բայց, որպէսզի մեր ընթերցողները խուժելէ ետք «այս Արա - րատ»ին վրայ, յուսախար չըլլան, ճըշ - դենք թէ Հայ Դատի նուիրուած հատոր մը չէ, եթէ նոյնիսկ այս գնահատուած վիպագիրը կը յիշէ թէ տասնեակ հազա - րաւոր Հայեր ջարդուած են Արարատի փէշին: Ինքնատիպ վէպ մը, ուր Հայաս - տան միջի մը վերածուած է: Կը ներկա - յանայ թէ՛ իրրեւ աւետեաց երկիր թէ՛ պո - հարերուած վայր, գրեթէ երեւակայա - կան դրախտ մը, որու վրայ, պարբերա - բար «իրականութիւնը վրէժ կը լուծէ» կը դրէ Փուարօ - Տէլփէշ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳԻՐՔ ԺԱՌԱՆԳՈՂՆԵՐ...

Ա.

- Նայիրիին ու վահանիկին, սիրով -

Բարեկամներէս մէկը, պրակ առ պրակ լոյս տեսնող համայնապիտարան մը կը հաւաքէ մեծ բծախնդրութեամբ: Օր մը անդրադարձայ, որ իւրաքանչիւր պրա - կէն երկուքական օրինակ կը գնէր, ու - րեմն նոյն համայնապիտարանէն երկու ամբողջական շարք կը հաւաքէր: Բաւա - կան սուղ համայնապիտարան մըն էր այդ, ուստի զարմացայ եւ հարցուցի.

- Ինչո՞ւ երկու օրինակ:

Պահ մը մտածեց.

-Չեմ գիտեր, պատասխանեց, չատ ար - ժէքաւոր համայնապիտարան է եւ ես եր - կու զաւակներ ունիմ: Վաղը, եթէ մեծ - նան, երկուքն ալ մէկմէկ օրինակ կ'ունե - նան եւ իրարու հետ չեն կռուիր գիրքերը բաժնելու առեն:

Հիացայ, քիչ մըն ալ ժպտեցայ իր լա - ւատեսութեան վրայ:

Ժառանգական կռիւներ չատ տեսած ենք մենք մեր կեանքին մէջ: Եղբայրներ եւ քոյրեր, կամ ընտանեկան մերձաւոր կամ հեռաւոր պարագաներ, որոնք ամ - բողջ կեանք մը սիրով ապրած են իրարու հետ, մէկ օրէն միւսը թշնամացած են իրարու, երբ կարգը եկած է ժառանգու - թիւն մը բաժնելու: Ոսկի, հնչիւն դը - րամ, անշարժ կալուած, արժէքաւոր կահ կարասի, հնութիւններ, մինչեւ լսկ հե - ռաձայնի գործիք մը, երկու հատ արծաթ դգալ, եւղեռ ինչ՛ը, պատճառ դարձած

ԱՐԱՐԱՏ ՍԻՐԵԼԻՍ...

Ո՞ւր չենք հանդիպիր Արարատի անու - նին...: Քերթուածներէ մինչեւ պաստառ - ներ, մարզական խումբերէն մինչեւ քոն - եաքի չիշեր, արճարաններէ մինչեւ ճա - շարաններ, մուշտակի վաճառատուներէն մինչեւ գորգի խանութներ, եւ դեռ նը - պարավաճառ, հուսկ, մինչեւ իսկ՝ պե - րեզմանատուն...: Ախ, եթէ Արարատը լեզու ունենար:

Այս անգամ, իր անունը դտանք, անգ - լիական վէպի վրայ, որու հեղինակն է Տ. Մ. Թոմբս, հարազատ կալլեցի մը, ծնած Քորնուայլ, ինչպէս կը գրէ Փուար - Տէլփէշ «Մոնտ»ի Հինգշաբթի օրուան դրական էջին վրայ: Բայց, որպէսզի մեր ընթերցողները խուժելէ ետք «այս Արա - րատ»ին վրայ, յուսախար չըլլան, ճըշ - դենք թէ Հայ Դատի նուիրուած հատոր մը չէ, եթէ նոյնիսկ այս գնահատուած վիպագիրը կը յիշէ թէ տասնեակ հազա - րաւոր Հայեր ջարդուած են Արարատի փէշին: Ինքնատիպ վէպ մը, ուր Հայաս - տան միջի մը վերածուած է: Կը ներկա - յանայ թէ՛ իրրեւ աւետեաց երկիր թէ՛ պո - հարերուած վայր, գրեթէ երեւակայա - կան դրախտ մը, որու վրայ, պարբերա - բար «իրականութիւնը վրէժ կը լուծէ» կը դրէ Փուարօ - Տէլփէշ:

ՀՈՌՈՄՈՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՆՔԸ (*)

Գրեց՝ ԱՐՇԱԼՈՅՍ Ա. ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

«Նիւթեր հայկական հնագիտութեան համար» մատենաշարի Թիւ 2-ը, նուիրուած՝ «Հոռոմոսի հայկական վանքի»ն, Լ. Մ. Թիէրրի մենագրական աշխատանքն է: Այս մատենաշարին Թիւ 1-ը որ երեւցաւ 1978-ին, նուիրուած էր նոյն հեղինակին կողմէ, Կարսի Ս. Առաքելոց Մայր Եկեղեցիին:

Միջնադարեան այս հռչակաւոր հայկական վանքը, կ'ըսէ Թիէրրի, շատ քիչ ճանչցուած է Արեւմուտքի մէջ. ահա թէ ինչու ուզած է հրատարակել այս մենագրութիւնը, եւ ծանօթացնել Հոռոմոսի վանքին ամբողջ համալիրը, կը թուէ անոր մասին անցեալ դարուն, հմուտ օտար եւ հայ մանազէններու կողմէ եղած աշխատանքները եւ կուտայ իր անձնական հետազօտութիւններուն արդիւնքը:

Ան երեք անգամ, 1959-ին, 1964-ին եւ 1970-ին, այցելած է Հոռոմոսին վանքը, իւրաքանչիւր անգամ քանի մը ժամ միայն ստիպուած ըլլալով տեղւոյն վրայ մնալ, որով, հազիւ կրցած է, ցարդ անտիպ, քանի մը չէնքերու յատակագիծերը վերականգնել, ինչպէս նաեւ նշանակել քանդակազարդերը՝ որոնք երբե՛ք ուսումնասիրուած չեն:

100 էջերէ բաղկացած այս աշխատանքը նուիրուած է Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին, երախտագիտական զգացումներով:

Գրքոյկը կը բաղկանայ 7 գլուխներէ եւ անձնանուններու եւ տեղանուններու ցուցակներէ. կան լուսանկարներ եւ յատակագծեր, բնագրին մէջ, եւ 16 առանձին լուսանկարներու տախտակներ՝ դիրքին վերջաւորութեան:

Հեղինակը ներածականին մէջ կը խօսի վանքին աշխարհագրական դիրքին, անցեալին կատարուած հնագիտական պրպտումներուն մասին եւ կուտայ ճոխ մատենագիտութիւն մը:

Ներկայիս, վանքը կը գտնուի Արեւելեան Թուրքիոյ Կարսի վիլայէթին մէջ, խորհրդային Հայաստանի սահմանագլուխը, Արփա Զայի (Ախուրեան) ծամածուռ, ոլորուն դարձուածքներովը շրջապատուած: Մինչեւ դարուն այս շրջանը Շիրակի գաւառը կը կազմէր, Արարատեան նահանգին մէջ:

Առաջին գլխուն մէջ հեղինակը կը խօսի Հոռոմոսի վանքին միաբանութեան մասին: Հիմնուած է 931-936-ին հայր Յովհաննէս բարեգութ կրօնաւորին կողմէ, որ ուրիշ կրօնաւորներու հետ թողած բիւզանդական կայսրութեան հողերը ապաստանած է Շիրակի գաւառին մէջ՝ քաղքէդոնական հալածանքներէ փախչելով:

Մանրամասն պատմականը կ'ընէ վանքին: Կուտանք կարեւոր ժամանակաշրջանները միայն:

Նախապէս փոքրիկ մենաստան մը կը թուի եղած ըլլալ, քանի մը պզտիկ եկեղեցիներով: 1038-ին վանքը կը վայելէ, երբ Յովհաննէս - Սմբատ Հայոց Թագաւորը կառուցանել կուտայ Ս. Յովհաննէս եկեղեցին եւ ժամատունը՝ ինչպէս կը հաղորդեն ժամատան արձանագրութիւնը եւ Սամուէլ Անեցի: Աւելի վերջը, երբ վաչուտեաններու տոհմին ձեռքը կ'անցնի վանքը կը վայլի դար մը անոնց առատաբաշխ նուէրներով, հակառակ թշնամիներուն գործած մշտատիւ աւերներուն: Սկրիպթորիումը մըն ալ կը բացուի, ուր կարեւոր աշխատանքներ տեղի կ'ունենան. կը բարձրանան միաժամանակ՝ զանազան մատուռներ:

Իշխանուհի Խութլու Խաթուն իր մօր Ռուզուքանի համար մատուռ - չիրիմ մը չինել կուտայ: Իշխանուհի Անեցի Խաթուն վանքը նորոգել կուտայ, աւելցնելով նոր պզտիկ մատուռ մը: 1229-ին, վաչէ Վաչուտեան իշխանը Շիրակի քաղաքապետը, կը բարձրացնէ Մասունքներու Տունը: 1227-ին հարուստ կալուածատէր Աբիւշ եւ իր կինը Սեդա, նոր չէնք մը չինել կուտան նշխարներու պահպանման համար. միեւնոյն տաճն ջրաբաշխական անհրաժեշտ լայնածաւալ միջոցներ գործի կը դրուին, վանքը թշնամիին հալածանքներէն տուժած ըլլալով:

Թիւրքմէններու յարձակումները կ'ապերեն երկիրը. վանքը կը լքուի երկար տարեն, սակայն քանի մը իրարու յաջորդող վարդապետներ կը ջանան զայն ապատել վաչկատուն ցեղերու հօտերէն եւ կարեւոր նորոգութիւններ կ'ընեն:

1800 - 1807-ին, էչմիածնի անապահով կեանքը պատճառ կ'ըլլայ որ իր կրօնաւորները Հոռոմոսի վանքը ապաստանին:

Ռուսական տիրապետութեան օրով եւ մինչեւ առաջին Համաշխարհային պատերազմ, վանքը բաւական լաւ վիճակի մէջ էր եւ աշխոյժ գործունէութիւն ունեցած է: Անկէ ի վեր խաշնարած ժողովուրդներու հօտերուն ամառանոց կը ծառայէ:

Գլ. Բ. - Ս. Յովհաննէս եկեղեցին, ինչպէս ըսինք, կառուցուած է Յովհաննէս - Սմբատ Թագաւորին կողմէ 1038-ին՝ ըստ մատենագրական վկայութիւններու: Յատակագիծը կը ներկայացնէ զմբէթակիր սրահ մը: Թիէրրի, մասնագէտ հայկական ճարտարապետութեան ոճերուն, վերլուծում կ'ընէ այդ տիպի սրահներուն: Կուտայ միակ արձանագրութիւնը (*) որ կայ եկեղեցիին մէջ եւ, ըստ անոր քանդակազարդերուն ոճին, կ'եզրակացնէ որ 11-րդ դարու Անիի դպրոցին դրօշմը կը կրեն անոնք:

Գլ. Գ. - Ս. Յովհաննէսի ժամատունը, ըստ Սամուէլ Անեցիի եւ ներսը գտնուող արձանագրութեան մը, կառուցուած է եկեղեցիին հետ միաժամանակ՝ 1038-ին, նոյն Յովհաննէս - Սմբատ Թագաւորին կողմէ: Քառանկիւն չէնք մըն է 9 բաժանումներով, ծածկուած տափակ ձեղունով: Կեդրոնական մասը լայն բացուածք մը ունի, որուն վրայ բարձրացած է թանկիւն բրգաձեւ բուխերիկ մը, եւ վերջացած՝ փոքրիկ զանգակատունով մը: Վերլուծելէ ետք ժամատուներու յատակագիծերուն մասնայատկութիւնները, կ'անցնի կեդրոնական զմբէթի եւ ձեղունի քանդակազարդերուն՝ որոնք մինչեւ հիմա հնագէտներու քննութեանը առարկայ չեն եղած եւ որոնք Թիէրրիի աշխատանքին կարեւոր մասը կը կազմեն:

Ութանկիւն բրգաձեւ զմբէթը բաժնուած է 8 աւազէ սալաքարերու, որոնց իւրաքանչիւրը չրջանակուած է մարգարտաձեւ զարդարանքով մը. իսկ վերինը բոլորաձեւ ոճաւորուած ցորենի հասկերու նման նրբին զարդարանք մըն է՝ որ իր նմանը չունի հայ արուեստին մէջ:

Արեւելեան սալին վրայ պատկերացուած են մարդկային կերպարանքներ, որոնց պատկերագրութիւնը չահեկան է եւ առիթ տուած է զանազան մեկնաբանութիւններու: (*)

Հայերէն արձանագրութեան հետ տուած է Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը իր կարեւոր դիտերուն մէջ:

Տանք այս սալաքարին համառօտ ուրուագիծը: Հորիզոնական գօտիով մը անբաժնուած է երկու մասերու: Վերի մասը կը ներկայացնէ Քիսուսը՝ նստած գահին վրայ: Գահին աջ ու ձախ կողմերը երկու հրեշտակներ. հրեշտակներէն քիչ մը վար, չորս կենդանիները՝ (վիվան) ըստ մարգարէական Աստուածայայտնութեան:

Իսկ վարի բաժանումին մէջ, երկու կարգի վրայ չորսական անձեր, տարբեր քոտ եւ մօրուսաւոր, որոնք մէջքէն վեր ներկայացուած են: Անոնց անունները նոյնացուած են արձանագրութիւններով, անոնք հայ եկեղեցիին առաջին հայրապետներն են, - Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, Արիստակէս, Վրթանէս եւ Յուսիկ: Վարի չորսը՝ արձանագրութիւն չունին. ըստ Թիէրրի առաջիններուն յաջորդներն են: (*)

Ուզելով վերադառնալ սկզնադրիւրը եւ նշանակութիւնը մարգարէական այս տեսիլին, կը թուէ դրացի երկիրներու քրիստոնէական արուեստի գործերը (Սուրիա, Եգիպտոս, Կապադովկիա), կ'անդրադառնայ հայ եկեղեցիներու՝ Լմբատավանքի եւ Թալինի (7-րդ) խորաններու որմնանկարներուն եւ կ'եզրակացնէ, թէ Հոռոմոսի այս քանդակը կը պատկերացնէ Աստուածոյ փառաբանութիւնը հրեշտակներու ներկայութեամբ եւ եկեղեցիին փառքը՝ առաջին հայրապետներու ներկայութեամբը՝ անոնց նուիրապետական կարգով:

Միւս սալաքարերու քանդակները, խաղողի ոճաւորուած ողկոյզներ, կարգ մը սվաստիքազներ, խաչքարեր, չքեղօրէն եւ նրբօրէն քանդակուած կը ծածկեն ամբողջութեամբ սալաքարերու երեսները: Հեղինակը համեմատական քննութեան կ'ենթարկէ զանոնք հայկական եկեղեցիներու քանդակներուն հետ, կը խօսի հաւանական ազդեցութիւններու մասին, դրացի երկիրներէ, վեր հանելով սակայն Հոռոմոսի ճարտարապետին եւ քանդակագործներուն հանճարեղ այս նորագիւտ ստեղծագործութիւնները:

Խօսելէ ետք ձեղունի քանդակազարդերուն մասին, որոնք խիստ հետաքրքրական են. յաջորդող 17 էջերու մէջ ան մեզի կուտայ ժամատան մէջ գտնուած բազմաթիւ արձանագրութիւններուն հայերէն բնագիրը, անոնց Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը, զանց առնելով սկիզբը եւ վերջը հասարակ տեղիք դարձած ասացուածքները, բայց պահելով նուիրապետներու, հայրապետներու, իշխաններու, թագաւորներու անունները՝ որոնք շատ կարեւոր են, կ'ըսէ, ոչ միայն նկեզեցւոյ նուիրապետութեան համար, այլեւ այդ ժամանակի քաղաքական եւ տնտեսական կեանքի անցքերուն առընչութեամբ:

Գլ. Դ. - Հոս հեղինակը կը խօսի Ռուզուքանի եւ Անեցի Խաթունի մատուռներուն մասին, որոնք կը գտնուին Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյ աջ ու ձախ կողմերը:

Առաջինը՝ մէկ յարկանի չէնք մըն է: Գետնայարկը դերեզմանատեղի եւ վերը՝ 3 մատուռներով աղօթատեղի մը: Այս մատուռ - դերեզմանատեղին մէկ լուսանկարը, վերակազմուած Թորամանեանի կողմէ, մեզի գաղափար մը կուտայ դերեզմանասրահին եւ դերեզմաններու վերեւ կանգնած չորս խաչքարերու մասին՝ որոնց քանդակները շատ գեղեցիկ են:

Գալով չէնքին ճարտարապետական ոճին, Թիէրրի դիտել կուտայ թէ քրիստոնէութեան չրջանին վիմայարանները (մար. թիրիւմ) դոյութիւն ունեցած են թէ՛ Ուրեւելքի եւ թէ՛ Արեւմուտքի մէջ, որոնք յատապային վերածուած են էրիխթներու (գետնափոր դերեզման, ստորերկրեայ մատուռ) եւ կամ միայարկանի պզտիկ մատուռներու, որոնք կը կառուցուին չիրիմներու վրայ: Հայաստանի մէջ 7-րդ դարէն դոյութիւն ունեցած են մատուռ - չիրիմներ, ուր սանդուխ մը կը բարձրանար մինչեւ առաջին յարկը: Աւելի վերջ, ԺԲ. - ԺԴ. դարերուն, ուրիշ տիպի հաճոյատեսիլ եւ դպրոցիկ մատուռներ երեւան եկան որոնք դոյութիւն ունին մինչեւ այսօր: Ռուզուքանի ճարտարապետական ոճը հայկական այս մատուռ - յուշարձաններուն մէջին օղակը կըներկայացնէ:

Գլ. Ե. - Մատուռներու Տունը, (*) անկախ միւս չէնքերէն, կառուցած տարբեր անձերու կողմէ եւ տարբեր ժամանակներու, բաղկացած է զանազան տիպի երեք ժամատուներէ:

Վաչէի տաճը (1229-ին) եզակի է հայկական ճարտարապետութեան մէջ: Գրեթէ քառակուսի սրահ մը՝ առանց կեդրոնական մայթերու եւ զանոնք կրող սեղներու (ճերվիւր): Պատերը ամրացած են 12 կամարաշարքերով՝ որոնք չենած են որմնասիւներու վրայ, սեալաքիոխոյակներու միջոցաւ:

Գալով միւս երկու սրահներուն, 13-րդ դարու ժամատուներուն ոճը ունին անոնք: Անոնց դերը յայտնի չէ. մատենադարա՞ն՝ թէ նշխարներու տուն: Արձանագրութիւնները կը խօսին նուիրատուներու եւ ուխտաւորներու ազերսանքներու մասին միայն:

Հոռոմոսի վանքին հիւսիսակողմը, Արփա Զայի մէկ բազուկին դարձած.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

- Ձայնը ի՞նչ կը ցանկանայիր...

Փայլ կայ դէմքին ու աչքերուն:

Ցոգնածութեան ոչ մի նշոյլ:

Պակասել է արդուզարդը: Հիւանդացնոյն ուրիշ էր: Նա գալիս էր ինձ մօտ եւ ստիպակ խալաթէր հագին, բայց խալաթի մէջ անգամ երեւում էր այն արդուզարդը, որ ուրիշները պէտք է տեսնէին: Այնտեղ նա ոչ միայն իմ կինն էր, այլ ընդհանրապէս կին, կրթուած հասարակութեան անդամ, վայելուչ երեւալու չափ ուշադիր. ներկում էր շուրթերը: Ցատուկ ատնորուածքով էր ներկայանում: Ճաճախ էր փոխում շորերը: Այստեղ՝ տանն էր: Շուրթերը ներկած չէին եւ շուրթերը ազատուել էին կեղծ ժպիտներից: Նրա նայուածքից հեռացել էին ինձ գնահատելու ամէնօրեայ ձեւերը: Ինքն էր, իր էութիւնը պարզ եւ պարզութեան մէջ ազատ՝ չարժուածքով, նայուածքով խօսելիս:

Նա կողքիս թղթեր էր գնում, մի քանի մատիտ, որպէսզի ասելիքներս գրեմ:

Ջուր տաքացրեց: Փոխեց վիրակապերս:

- Ցաւեցնո՞ւմ եմ:

- Ոչ:

- Բայց վախենում եմ, թւում է թէ կպչում եմ վէրքիդ:

- Կարեւորը սրտում վէրք չունենալն է, - գրում եմ նրան:

- Թղթերը քի՞չ են:

- Ոչ, - գրում եմ ես, - աշխատիր ինձ հասկանալ իմ չուրթերի չարժումից: Իմ չչուկը դու պէտք է ըմբռնես:

- Պէտք չէ ... պէտք չէ ... Ես քեզ հասկանում եմ, դու պէտք չունես նոյնիսկ չչնջալու եւ գրելու: Ձէ՞ որ ես արդէն գիտեմ, թէ երբ եւ ինչ է պէտք: Բժիշկները ինձ ամէն ինչ ասել են:

Այդ ո՞ր կինն է, որ ամուսնուն չի ճանաչի, եթէ ուզենայ...

Հնազանդութիւն արտայայտելով՝ նա իմ հնազանդութիւնն է պահանջում:

Մեր մէջ «գերիշխանութեան» պայքար չմնաց:

Նա համակ ծառայութիւն է, բայց ոչէր է ձեւանում: Ես հնազանդւում եմ նրան, ոչ թէ նրա համար որ տկարացել եմ ու ենթակայ եմ նրա խնամքին, ոչ թէ նրա համար որ նա իմ հրեշտակն է դարձել, այլ նրա համար, որ նա կարողանում է իրականութեանը նայել ինձ պէս, անկաշկանդ, չարքաշ, ինձ իր ձեռքերով փրկելու պատրաստակամութեամբ:

Ես կը սիրէի նրան անգամ այն ժամանակ, երբ մեր վիճակները փոխուէին: Ես մեղք գործեցի: Վիճակների այդպիսի տեղաչարժ մտածելն անգամ սխալ է:

Սենեակ աւելելուց, մաքրելուց եւ յարդարելուց յետոյ նա կառացաւ ու չչըն - ջաց.

- Երէկ, երբ քնեցիր, մի կին էլի քեզ կանչեց հեռախօսի մօտ:

Պապանձուեցի:

Հայեացքս փոխադրեցի այնտեղ, որտեղ ոչինչ չկար տեսնելու:

Ինչ լաւ է, որ եկաւ մայրս ու լռեց սիրտս, եւ չպոռթկացի մօրս թեւերի մէջ:

Երէկ, երբ վերադառնում էի մոսկովեան վիրահատութիւնից ու մօտենում, դրկում մօրս, նա իր թեւերի մէջ, ինչպէս արծիւը իր ձագուկին, դրկից ու ձիպ, հպարտ նայեց բոլորին:

- Երկնքում Աստուած կայ, նա քեզ պարգեւեց ինձ:

Սա այն կինն է, որ շատ տառապանքներ է տեսել: Հօրս հետ տարաստամարտիկի կռիւներ է մղել Կլիկիայի սարերում, հօրս հետ չիրմախոս է իջեցնել հերոսների մարմինը: Մահուանը նայել է մօրը խեղդելու մայրական զայրոյթով եւ դեռ յոդնածութիւն չկայ հոգում ու աչքերում, գիտակցութեան ու կենցաղի մէջ: Տասը տարի առաջ կորցրեց ամուսնուն, յետոյ տագրոջը, յետոյ աւագ որդուն եւ հիմա...

Նրա աչքերի առաջ թշնամին հրդեհել էր այն եկեղեցին, որտեղ իր առաջին դասրիկն էր ապաստանել, իմ աւագ քոյրը...

Նա եկաւ:

- Ես իմ աղօթքներով քեզ պոկեցի մահից, - ասաց նա:

Աչքերս լցուեցին:

- Պէտք չէ: Տզամարդ ես: Ամուր, ամուր, ամուր ...

(Շար. 5)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ԱՐԺԱՆԹԻՆ

ԽՈՍԷ ԱՆԹՈՆԻՕ ԿՈՒՐՐԻԱՐԱՆԻ
ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍ
ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

ՊՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍ. - Ապրիլ 21-ի առաւօտեան Պուէնոս - Այրէս ժամանեց սպանացի դրագէտ - լրագրող Խոսէ Անթոնիօ Կուրրիարան, հեղինակը «Լա Պոմպա» դիրքին, Ապրիլեան Եղեռնի ոգեկոչման հանդիսութիւններուն մասնակցելու նպատակով: Օդակայանին մէջ դիմաւորուեցաւ Արժանթինի Հայոց առաջնորդ Գրիգորիս Վրդ. Բոնիաթեանի, զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներու եւ հայկական վարժարաններու աշակերտներու կողմէ: Յանօթ է, որ լրագրողը 1980-ին ծանրօրէն վիրաւորուած էր Մատրիտի մէջ պայթած ռումբէն եւ իր մէջ արթնցած էր հետաքրքրութիւն թիւն՝ հայ դատի հանդէպ:

Ժամանումէն երկու ժամ ետք տեղական ձայնասփիւռը հարցազրոյց մը ունեցաւ սպանացի լրագրողին հետ:

Յաջորդ օրը հեռատեսիլէն հանդէս եկաւ իբրեւ հայ դատի պաշտպան, չեշտը դնելով խաղաղ միջոցներու վրայ:

Ապրիլ 22-ին եւ 23-ին Խոսէ Անթոնիօ Կուրրիարան այցելեց Հ. Բ. Ը. Մ. Մարի Մանուկեան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ Ներսիսեան Կրթական Հաստատութիւնները, ուր խօսք առնելով թելադրեց երիտասարդութեան պահպանել հազարամեակներու հայկական աւանդութիւնները ու մշակոյթը, ապա աւելցուց. «Լա Պոմպա-ն գրեցի որպէս խաղաղութեան պատգամ: Դուք հայ ժողովուրդի հիւթն էք, երբեք պէտք չէ կորսնցնէք ձեր իրաւունքներուն տիրանալու յոյսը»:

Ապրիլ 22-ի իրիկունը, Մարի Մանուկեան Հաստատութեան մէջ տեղի ունեցաւ ապրիլեան ոգեկոչումը: Գործադրուեցաւ դեղարուեստական յայտագիր մը: Բանախօսեց Աւոլֆօ Գութուճեան տալով 1915ի Եղեռնի պատմականը եւ անդրադառնալով մեր պահանջներուն: Խօսք առնելով օրեան հիւրը՝ Պ. Կուրրիարան, պատմեց իրեն պատահած դէպքը, որուն պատճառով ներկայիս կը քալէ յենացուպով, բողոքեց հայ ժողովուրդի դէմ գործուած ոճիրին համար, թելադրեց ներկաներուն, որ խաղալ միջոցներով յարաբերին թուրք կառավարութեան հետ եւ պահանջեն հողերը եւ նիւթական հատուցում:

Ապա Մարթին Քէօքիսեան ցուցադրեց լուսապատկերները, որոնք կը ներկայացընէին երէկուան եւ այսօրուան Հայաստանը:

Փակման խօսքը արտասանեց Գէորգ Մարաշլեան:

Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն մը ի պատիւ բոլոր հրաւիրեալ լրագրողին: Խօսք առնելով Իտալիոյ Սէֆէրեան, դրուատեց Պ. Կուրրիարանը, որ իր գրիչը ի սպաս դրած է հայ ժողովուրդի դատին: Հիւրը, իր պատասխանին մէջ, յայտնեց թէ հայ դատը արդար դատ մըն է, պարզ խօսք չէ, այլ՝ պատմական իրողութիւն մը, որուն համար հայ ժողովուրդը, մանաւանդ հայ երիտասարդութիւնը պէտք է պայքարի:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ԱԹԷՆՔ

Ապրիլ 23-ի առաւօտեան, Նէա Զմիւռնիի Ապրիլեան Ցուշարձանին առջեւ հոգեհանդիսաւոր պաշտօն կատարուած է, նախագահութեամբ Ազգային Վարչութեան: Ներկայ եղած են հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը, Ազգ. Իշխանութիւնը եւ հոծ բազմութիւն մը: Արարողութենէն եռք խօսք առած են Շահան Ֆարաճեան, եւ տեղւոյն քաղաքապետը՝ Խարալամպոս Պելալիանիտիս: Ազգ. Իշխանութեան եւ քաղաքապետարանի կողմէ ծաղկեպսակ ներու զետեղումէն եռք Համազգայինի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Վարուժան Նիկոլեանի, մեկնաբանած է քանի մը երգեր:

Ժամը 13-ին, շուրջ հազար Հայեր, թափօր կազմած, պաստառներով եւ կոչերով ցոյց մը կատարած են դէպի Թրքական դեսպանատուն, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Ցունաստանի Հայ Դատի Յանձնախումբին:

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, «Օրֆեւս» սրբարանին մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը: Բացումը կատարած է օրուան նախագահը՝ Աւետիս Մխիկեան: Հ. Ց. Դ. Երիտասարդականի անունով խօսք առած է Նորա Քիւրտօղլեան: Բանախօսած են փրոֆ. Վասիլիս Ֆիլիաս (յունարէն) եւ Յաժակ Տէր-Գրիգորեան (հայերէն): Համակրանքի արտայայտութիւններ ունեցած են հէլլէն քաղաքական կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներ: Հանդիսութեան աւարտին կարդացուած է բանաձեւ մը, ուղղուած հէլլէն խորհրդարանին:

Այնուհետեւ, բազմութիւնը թափօր կազմած, դէպ Թեմին Առաջնորդին, Ազգ. Իշխանութեան, հայ եւ հէլլէն քաղաքական ղեկավարներու եւ առաջնորդութեամբ Աթէնքի քաղաքապետարանի նուագախումբի և Հ. Մ. Ը. Մ.-ի սկաուտներու, ուղղուած է դէպի Սին-տաղմայի հրապարակը, ուր ծաղկեպսակ մը դրուած է Անծանօթ Զինուորի յուշարձանին:

ՍԵԼԱՆԻԿ

Ապրիլ 22-ին եւ 23-ին, քաղաքին բանուկ պողոտային վրայ կազմակերպուած է բացօթեայ ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են Եղեռնէն փաստանկարներ, հայկական հրատարակութիւններ եւ այլ նիւթեր: Ցրուած են հազարաւոր թռուցիկներ՝ Հայերու պահանջները բացատրող:

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ պատարագած եւ քարոզած է Շահէ արզ. Փանոսեան: Ապա, «Մակեդոնիա փալաս» պանդոկի սրբարանին մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը, կազմակերպութեամբ Հայ Դատի Յանձնախումբին: Նախագահած է Գալուստ Զամասեան: Երիտասարդականի «Սողոմոն Թէհլիրեան» խումբին կողմէ ուղերձ մը կարդացած է Սեպուհ Գասպարեան: Բանախօսած է փրոֆ. Ներսէս Եալուրիտիս: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է Համազգայինի «Կոմիտաս» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Արթիւր Մորճիկեանի: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է օրեան նախագահին փակման խօսքով:

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ՍԻՍՏԵՄԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

- Ա՛ս լրագրին պէտք չիկայ, Բարթող աղա, միջամտեց անդիէն յանկարծ դանդաղաձը. դուն պահէ ատ կազեթան, ատանկ գործերու քու խելքդ չի հասնիր, չէմ ինչո՛ւդ պէտք, ճանըմ, քի ատանկ քեզի չվերաբերած բաներու կը խառնըվիս կոր, չհոգաֆ բա՛ն...

Մսավաճառին ձեռքը վար լինկաւ, լրագրին հետ մէկտեղ: Իր դէմքը, որուն հրէշային բաղադրութիւնը այնքան անյարմար էր մարդկային զգացումները, դիմէքին այնքան լինքնատիպ եւ չքեղ քանդակազարդերը որոնք հրաշքով տակին կանգուն մնացած կրնան ըլլալ Թերեւս: Բայց ո՞րքան ժամանակի համար ... Պէտք է աճապարել, ամէն հնարք ի գործ դնել գոնէ ժամատունը փրկելու համար նոր փլուզումներէ:

Տոքթ. Թիէրրի վերջին հնագէտն է որ անցաւ հոնկէ եւ տեսաւ կանգուն՝ Հոռոմոսի Ս. Յովհաննէս եկեղեցին: Ան քննեց, չափեց, վերլուծեց, հիացաւ վանքին ճարտարապետներուն եւ քանդակագործներուն ստեղծած ինքնատիպ նորութիւններուն եւ ուզեց հաղորդակից ընել Արեւմուտքը՝ փոքր Հայաստանի այդ աքանչելի շինութիւններուն: Վկա՛յ այս դրքոյկը: Անոր վաստակը մեծ, շատ մեծ է հայ արուեստին իր բերած հմուտ, բազմապիսի, իղճամիտ աշխատանքներով, Վասպուրականի մէջ նորայայտ վանքերու երկա՛ր պիպտամներուվը: Հայ ժողովուրդը երախտապարտ պիտի մնայ իրեն, Արեւելքի քրիստոնեայ ազգերու արուեստներու պատմութեան մէջ, հայ միջնադարեան արուեստին տուած ըլլալուն իր ինքնուրոյն տեղը եւ դերը:

Ա. Ա. Խ.

(*) Հայերէն արձանագրութեան հետ տուած է ֆրանսերէն թարգմանութիւնը, իր կարեւոր գիծերուն մէջ:

(*) Բարէն, Ներսէս, Սահակ եւ Զաւէն:

(*) Հայր Սարգիսեան, անցեալ դարուն իր հետազօտութիւններու ընթացքին այսպէս կը կոչէ այս շինութիւնը:

(*) Արձանագրութիւն մը կուտայ 1102 թուականը:

(*) Տես գլ. Գ.

(*) Matériaux pour l'archéologie arménienne - II
J.-M. Thierry. Le couvent arménien d'Horomos
Louvain - Paris
Dépositaire : Ed. Peeters Leuvent, 1980

հոգին փոթորիկները ցոլացնելու, յաւարին կծկումի մը մէջ ճմրթկեցաւ, պաղած աչքը երերաց բոլորովին դուրս պոռթկալու ճիգով մը: Գարշելի ու զարհուրելի բան: Թաղէոս ազա դողաց, ինքզինքը պահ մը կարծելով վագրի մը դէմ որ կ'ամփոփուի վրադ յարձակելու համար: Իր հպարտութեանը մէջ ինքզինքը սաստիկ վիրաւորուած զգացեր էր ան, երբ յանկարծ տեսեր էր որ այդ վարնոց ու անարժէք մարդն ալ կարողացեր էր Կոստանեանին մէջ խարեբան տեսնել եւ նոյնիսկ - իրեն համար ինչ անկում - հանըմը զգուշացնել անոր դէմ, ճիշդ ինչպէս ըրած էր ինք: Այս Կոստանեան զաւեշտին մէջ իր դիրքը, վարմունքը եզական պահելու, անոր եզրակացութիւնը նախատեսած ըլլալու արժանիքը իրեն միայն վերապահելու թանկագին եւ դիւրագրգիռ հոգածութիւն մը ունէր: Ու հիմակ որ մսավաճառին ատ կտորն ալ կ'ելլար ատ դաշինին կխեղուի իրեն հետ, մէկէնիմէկ իր ամէնէն քամահրելի թերեւ նամին կը դառնար, նուաստացնելով զինքն ալ, իր գործն ալ: Այս էր պատճառը որ մէկէնիմէկ հանըմին պաշտպան կանգներ էր:

Բայց տիկին Մարկոսեան, իր մատակարարին այլայլումը նշմարելով, աւելի մարդամէր զտնուեցաւ.

- Շնորհակալ եմ, Բարթող աղա, որ ինծի համար յոգներ ես: Աչխարհքի վրայ ատ տեսակ բաներ կը պատահին... Լրագրին դրամը հաշիւս անցուր: Աղջիկներդ ի՞նչպէս են ...

- Աղէկ են, հանըմ, ողջ ըլլաս, պատասխանեց Բարթող աղա, յանկարծ հանդարտելով՝ իր չքնաղ աղջիկներուն նը կատմամբ այդ հոգածու վերաբերումէն փայփայուած:

Ու իր սովորական լալկանութեամբը.

- Հանըմ, ինչո՛ւս պէտք աղէկութիւն նի՛ն, խամէթինին կէշ, կատարինէս էր - սունըվիրեք էղաւ, Մաղթաղինէս էրսուն նըհինդ ... ի՞նչ պիտի ընեմ, հանըմ...

Ու հանըմը իր սովորական պատասխանը.

- Աստուած ողորմած է, Բարթող աղա, ուշ կանուխ խամէթինին կը խրկէ. հոգ մ'ընէր...

Մսավաճառը ուրքի ելաւ եւ տիկինին խոնարհութիւն մը ընելով.

- Հրաման մը ունի՞ք հանըմ, հարցուց:

- Չէ, Բարթող աղա, հանդիստ ըրէք:

Հրէշը, Մերկերեանին մէկ նայուածք մը նետելէ յետոյ դուրս ելաւ, կուզը տատանելէն:

Մսավաճառին մեկնելէն յետոյ Թաղէոս ազա լայն չունչ մը առաւ, անոր ներկայութեամբ Ազգային Վարչութեան: Ներկայ եղած են հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը, Ազգ. Իշխանութիւնը եւ հոծ բազմութիւն մը: Արարողութենէն եռք խօսք առած են Շահան Ֆարաճեան, եւ տեղւոյն քաղաքապետը՝ Խարալամպոս Պելալիանիտիս: Ազգ. Իշխանութեան եւ քաղաքապետարանի կողմէ ծաղկեպսակ ներու զետեղումէն եռք Համազգայինի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Վարուժան Նիկոլեանի, մեկնաբանած է քանի մը երգեր:

Ժամը 13-ին, շուրջ հազար Հայեր, թափօր կազմած, պաստառներով եւ կոչերով ցոյց մը կատարած են դէպի Թրքական դեսպանատուն, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Ցունաստանի Հայ Դատի Յանձնախումբին:

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, «Օրֆեւս» սրբարանին մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը: Բացումը կատարած է օրուան նախագահը՝ Աւետիս Մխիկեան: Հ. Ց. Դ. Երիտասարդականի անունով խօսք առած է Նորա Քիւրտօղլեան: Բանախօսած են փրոֆ. Վասիլիս Ֆիլիաս (յունարէն) եւ Յաժակ Տէր-Գրիգորեան (հայերէն): Համակրանքի արտայայտութիւններ ունեցած են հէլլէն քաղաքական կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներ: Հանդիսութեան աւարտին կարդացուած է բանաձեւ մը, ուղղուած հէլլէն խորհրդարանին:

Այնուհետեւ, բազմութիւնը թափօր կազմած, դէպ Թեմին Առաջնորդին, Ազգ. Իշխանութեան, հայ եւ հէլլէն քաղաքական ղեկավարներու եւ առաջնորդութեամբ Աթէնքի քաղաքապետարանի նուագախումբի և Հ. Մ. Ը. Մ.-ի սկաուտներու, ուղղուած է դէպի Սին-տաղմայի հրապարակը, ուր ծաղկեպսակ մը դրուած է Անծանօթ Զինուորի յուշարձանին:

ՍԵԼԱՆԻԿ

Ապրիլ 22-ին եւ 23-ին, քաղաքին բանուկ պողոտային վրայ կազմակերպուած է բացօթեայ ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են Եղեռնէն փաստանկարներ, հայկական հրատարակութիւններ եւ այլ նիւթեր: Ցրուած են հազարաւոր թռուցիկներ՝ Հայերու պահանջները բացատրող:

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ պատարագած եւ քարոզած է Շահէ արզ. Փանոսեան: Ապա, «Մակեդոնիա փալաս» պանդոկի սրբարանին մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը, կազմակերպութեամբ Հայ Դատի Յանձնախումբին: Նախագահած է Գալուստ Զամասեան: Երիտասարդականի «Սողոմոն Թէհլիրեան» խումբին կողմէ ուղերձ մը կարդացած է Սեպուհ Գասպարեան: Բանախօսած է փրոֆ. Ներսէս Եալուրիտիս: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է Համազգայինի «Կոմիտաս» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Արթիւր Մորճիկեանի: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է օրեան նախագահին փակման խօսքով:

(Շար. 56)

- ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ -

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ,ՄԱՅԻՍ 12, *ՏՕՆ Է ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆՆ ԿՐԻՍՏՈՍԻ*: Նոյն օրը յատկացուած է *ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ Հաղորդութեան*:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ՝ ժամը 10-*ին*:

Փարիզի եւ շրջաններու մեր բոլոր դպրոցներուն աշակերտներն ու հազոր - դութեան համար պատրաստուած մեր մանուկները կը հրաւիրուին մասնակցելու Պատարագին եւ Հաղորդութեան

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, Մայիս 12, (*Համբար - ձում*): *Այս առթիւ Լիոնի Ս· Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի*: *Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝*

ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂ· ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Ս. ՆՇԱՆ - ՇԱՐՎԻԷՕ

Հինգշաբթի, Մայիս 12, *առաւօտեան ժամը* 10-*ին, Փոն տը Շէրիի շրջանի Շարվիէօ Ս· Նշան Հայ· Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի*:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի Փոն - տը - Շէրիի եւ շրջանի հայութիւնը ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեան:

3 ՕՐ ՄԱՆՇԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՄԱՆԿԱՆՑ ԲՈՑՆԻՆ ՄԷՋ

Մայիս 21, 22 *եւ* 23-*ին օթոքարով պըտոյտներ Նորմանտիի տեսարժան վայրերը երեք օրուան ընթացքին*:

Départ de l'autocar Samedi matin à 8h. 30
Rendez-vous devant le Théâtre Municipal d'Issy-les-Moulineaux.
Départ de l'autocar à 9h.
Paris St. Lazare, Cours de Rome

Ամենայն հիւրասիրութիւն եւ օթոքառով պտոյտներ - հաւանաբար մինչեւ Մոն Սէն Միշէլ կամ Շէրպուրկ - :

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 985 - 36 - 53 *եւ* 854 - 35 - 74

— Participation aux frais :

Voyages, séjours de 3 jours en pension complète et excursions.....350 Frs. seulement

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Մշ· Միութեան եւ ԺԱՖ-ի կողմէ հայրենի արուեստագէտներով:

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԽԱԶԱՏՐԵԱՆ
ԱՐՏԱՇԷՍ ԱԻԵՏԵԱՆ

Շաբաթ, Մայիս 14, *ժամը* 20·45-*ին*

Salle Guimet
6, Place d'Iéna (métro Iéna)

Մուտք 50 *Ֆ*· : *Տոմսերու համար դիմել*· - *ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ*, 9 *ռիւ տը Թրեվիզ Փարիզ* 9-*րդ կամ՝ Դանիէլ Ճիզմէճեանի* 31 *ռիւ Փոլ Տէռուլէտ Պուա - Քոլոմպ* :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷԼ· - *Վաստուրականի Հայր· Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը Միութեանս Հիմնարկութեան* 60-*ամեակի տօնակատարութեան առթիւ ստացած է հետեւեալ նուէրները*· - *Միութեանս նախագահ Պ· Վարդան Պանտիկեան իր կնոջ՝ Լուսնթագ Պանտիկեանի յիշատակին* 5000 *Ֆ*·, *նոյն առթիւով իր որդին Դաւիթ Պանտիկեան* 3000 *Ֆ*·, *Վազգէն, Մկրտիչեան եղբայրներ իրենց հօր՝ Երուանդ Մկրտիչեանի յիշատակին* 5000 *Ֆ*·, *վաթսունամեակի խմորեղէնի կնքահայրութեան առթիւով Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ջրբաշեան* 5000 *Ֆ*·, *Տէր եւ Տիկին Յակոբուհի Աչճիպաշեան իրենց հօր՝ Արշակ Աշչիպաշեանի յիշատակին* 2000 *Ֆ*·, *Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան* 2000 *Ֆ*·, *Տէր եւ Տիկին Տրդատ Տէր - Պօղոսեան* 2000, *Տէրմաք Գաւէզեան (Փարիզ) իր եղբօր եդուարդ Գաւեզեանի յիշատակին* 1000, *Սէն-Ժէրմէն Լթաղականութիւն* 1000, *Պօմոնի Թաղականութիւն* 500, *Պ· Պօրիս Մուսաէլեանէ* 500, *Պ· Սերոբ Ղազարեանէ (Տէսին)* 200, *Տիկին Աարինէ Խերոեան (Փարիզ)* 200, *Տիկին Ազատնի Խաչերեանէ (Փարիզ)* 200, *Պ· Պետրոս Նազարենէ* 100 *Ֆ*·: (*Գումար՝* 27·700 *Ֆ*·, *նաեւ Պ· Կարապետ Ջրբաշեան* 100 *տուի Ծիրան, Տիկին Էլլէն Մկրտիչեանէ* 400 *հատ խմորեղէն, Տիկին Վարսենիկ Աչճիպաշեանէ* 15 *քիլօ պանիրով պատրաստուած Վանայ ժաժիկ*:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

RECHERCHE

Vendeuse et photographe pour saison d'été Côte d'Azur. Logement assuré. Age minimum 25 ans. Permis de travail.

Tél.: 333. 59. 44

RECITAL

ALEXANDRE SIRANOSSIAN

«L'aventure arménienne du piano»

Le récital sera précédé d'une audition de jeunes instrumentistes

Mardi 10 Mai à 20h. 30

Au Temple Évangélique Arménien
20, rue Roger Salengro — Bourg les Valence

A L'OPERA DE MARSEILLE
DIMANCHE 5 JUIN à 15 HEURES

Concert

AVEC

LA CHORALE SAHAK-MESROP

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
Ե Ւ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՕՒՄ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Կիրակի, Մայիս 29, *ժամը* 16-*ին Օրհնութիւն եւ հանդիսաւոր բացում նորաչէն մանկապարտէզի, եկեղեցական եւ քաղաքային բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու ներկայութեան*:

Հանդիսութեան կը հրաւիրուի Փարիզի եւ շրջանի արուարձաններու հայութիւնը, մասնակցելու, այցելելու եւ արձանագրելու փոքրիկները (երկսեռ), ազգային ոգիով թրծուած եւ ներկայ կրթական պահանջներու համապատասխան՝ միշավայրի յարմարագոյն պայմաններով զեղազարդուած՝ այս մանկապարտէզին:

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ցօբելեան՝
Փրոֆ·՝ *ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԼՑՏԻ*
նախաձեռնութեամբ
Մուրատ - Ռափայէլեան ճախկին աշակերտաց միութեան :

ՆՈՑԵՄԲԵՐ 6

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
Ս· Մեսրոպ Կրթարանին տարեկան ճաշ - պարահանդէսը՝
ՆՈՑԵՄԲԵՐ 19

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
Ցիսնամեակի
Հանդիսաւոր-իւններու կարգին
ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՑԹ ԹԻՑԱՍԵՂԱՆ
Նուիրուած՝

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ Ո Ի ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ

Կը նախագահէ՝
Ս· Ք· ՋԱՆԳՈՒ

Կիրակի, Մայիս 15, *ժամը* 16-*ին բ· բեգործականի Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնը*:

118, Գուրսէլ փողոց, 75017 Փարիզ

Կ'արտասանեն՝ ԱՋԱՐԵԱՆ Բուլինա, ԲԱԼՈՒԵԱՆ Արմենուհի, ՊԵՏԻԿԵԱՆ Նազարէթ, ԳԱՐԲԱՆԹԻԼ - ԼԻԹԶԵԱՆ Մարըէն, ԳՄԲԼԵԹԵԱՆ Արաքսի, ԹԼՐՉԵԱՆ Անահիտ, Լ.Ա. ՇԱՍԱՆԵՐ - ԽՏՉԵԱՆ Հայկուհի, ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ Մարիէթթա, ՆԱԻՍԱՐԴԵԱՆ Վահան, ՇԱՄԻԿԵԱՆ Պօղոսեան, ՋԱՔԸՐԵԱՆ Անի, ՊԷՕՐԼԻԵԱՆ Վիլմա, ՊՕՂՈՍԵԱՆ Սարգիս, ՍՈՒՐՔԵԱՆ Սիրաք, ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ Սոնա, Վ. ՋԻՐԵԱՆ Հռիփսիմէ, ՏԻՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ Ագապի :

Հանդէսի վերջաւորութեան «Պատուոյ Դիր»երու բաշխում :

Մախքերու մասնակցութիւն 50 *Ֆ*·:

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝
780 82 58 *եւ* 985 36 53

× *Ներկայ կ'ըլլան*·· «*Հայրենիքի Զարնի*»*ի խմբագիր Լեւոն Զաքարեան եւ Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային կապի կոմիտէէն Թաւերագիր Գէորգ Աբրահան*:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԳԵՂԵՑԻԿ ՆՈՒԻՐ ՄԸ՝

ՀԱՅԵՐԷՆ ԳՈՒԹԱՆԵՐ

ՎՐՋԻՆՈՎ ԵՒ ԳՐԻՁՈՎ

Զարեհ Մութաֆեան

Շքեղ հատոր մը, 24 հայերէն յօդուածներով եւ իրենց թարգմանութիւնով· 82 նկարներ, 72-ը գունաւոր

CHANT D'ARMENIE
Z. Mutafian

×

200 F.
LIBRAIRIE SAMUELIAN
51, Rue Monsieur Le Prince — 75006 Paris
Librairie Palouyan 9, ruue de Trévise, Paris 9

ATAMIAN & Fils

TAPISSIER - DÉCORATEUR

Salons Cuir - Meubles Anglais

Louis-Philippe - Voilages - doubles Rideaux

NOMBREUX MODELES EXPOSES

20, RUE CHALIGNY, 75012 PARIS M° Reuilly-Diderot — **Tél. 344 - 23 - 87**

— 20% de remise aux lecteurs de Haratch —

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ

- ՀԱՏԸՆՏԻՐ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ ՍԿԻԶԲԷՆ Ի ՎԵՐ -

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

Գինն 80 *Ֆր*· *Թղթատարի Ծախքով* 88*Ֆր*· 50

ԴԻՄԵԼ ··

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, rue Monsieur Le Prince 75006 PARIS

կամ՝

«ՅԱՌԱՋ»

OPTIMA Tours

Prochains Départs en Arménie

— **Du 11 au 23 Juin**
— **Du 9 au 23 Juillet**
— **Du 23 Juillet au 6 Aout**
— **Du 6 au 20 Aout**

SPECIAL PELERINAGE DU SOURP MURON

— **Du 20 au 30 Septembre**
— **Du 20 Septembre au 4 Octobre**
— **Du 22 Septembre au 6 Octobre**

demandez nos programmes détaillés.
Possibilités de départ de LYON et de MARSEILLE.

Renseignements et Inscriptions:

SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
12, RUE VIGNON - 75009 PARIS
TÉL.: 742. 10. 35

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՑԻՍ
8
DIMANCHE
8 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՐԱՁ

HARATCH

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

թիւ 72

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 210 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 450 Ֆ. - Հատը՝ 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.432 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.432

SIRARPIE DER NERSESSIAN

historienne de l'Église et patrologue

par

DOM BERNARD OUTTIER

Les organisateurs de cette soirée* m'ont réservé de parler de l'œuvre d'historienne de l'Eglise et de patrologue de Sirarpie Der Nersessian. C'est une grande joie pour moi de pouvoir ainsi m'associer modestement à l'hommage rendu aujourd'hui non seulement à un savant que j'estime beaucoup, mais à une personne si riche de qualités humaines.

Nous avons entendu louer l'historienne, puis plus précisement, l'historienne de l'art. Bien entendu, l'histoire de l'empire byzantin et de l'Arménie, l'histoire surtout de leur art médiéval, ne se peuvent concevoir sans référence à l'histoire de l'Eglise.C'est la raison pour laquelle on pourrait faire, à propos de ce thème, une relecture de l'intégralité de l'œuvre de Sirarpie Der Nersessian— une œuvre exceptionnellement féconde, qui s'étale sur plus d'un demi-siècle.

Je me bornerai ici à évoquer quelques articles et un chapitre de livre, plus expressément liés à mon sujet. Je dirai donc d'abord ce qui a été fait, puis, à chaque fois, je me permettrai de suggérer ce qui, il me semble, reste à faire pour reprendre une formule de S. Der Nersessian (p.321) (*1*). Enfin, ayant vu comment ce qui a été accompli a été si bien fait, nous saurons mieux comment travailler dans les champs qui restent à défricher.

×

Ce qui a été fait, c'est d'abord un chapitre du livre paru en 1945. **Armenia and the Byzantine Empire,** chapitre tout entier consacré aux controverses religieuses. On retrouvera en 1968 l'une des convictions majeures de l'auteur, sur ce sujet, conviction déjà bien établie en 1945 : «Les controverses religieuses entre Byzance et l'Arménie font partie de l'histoire proprement dite, car mises à part les discussions concernant le dogme et les usages liturgiques (ce qui me paraît tout de même non négligeable),la lutte menée au cours des siècles avait un caractère politique : Byzance cherchait à assimiler les Arméniens en les ramenant au sein de l'Eglise orthodoxe, et les Arméniens s'efforçaient de conserver leur indépendance en maintenant une Eglise nationale, distincte». (p.313)

Dans le court espace de vingt-six pages, S. Der Nersessian ne pouvait que traiter brièvement le sujet. Elle choisit donc d'exposer un problème central : «Le principal sujet de controverse entre les Grecs et les Arméniens, à savoir la question christologique» **(Armenia and the B. E.** p.29). Ceci, après avoir pris la précaution d'écrire que «seuls les théologiens expérimentés peuvent expliquer adéquatement les difficiles problèmes dogmatiques et liturgiques qui furent une source de friction constante entre les deux pays» **(ibid).**

S. Der Nersessian expose néanmoins rapidement l'histoire de la christianisation de l'Arménie, tenant les vues classiques sur l'apostolat des saints Thaddée et Barthélemy. L'explication de la manipulation de l'Eglise par l'Etat - pour employer un vocabulaire moderne - est mise en évidence dès les débuts : «En considérant saint Grégoire(l'illuminateur) comme le fondateur de la chrétienté arménienne, les Grecs entendaient maintenir que le siège arménien était suffragant de Césarée de Cappadoce, plaçant ainsi l'Eglise arménienne dans la dépendance hiérarchique de l'Eglise grecque (p.30).»

Sirarpie Der Nersessian assigne le début des dissensions entre les deux Eglises précisément à la consécration du Catholicos par les Arméniens (en 444-445). C'est là une position déjà tenue par la **Diègèsis,**œuvre d'un Arménien chalcédonien écrite vers 700, qui insiste, elle aussi, sur le motif politique, y dénonçant une exigence du roi de Perse, afin que l'Arménie se détache religieusement aussi bien que politiquement du monde byzantin (le professeur G. Garitte a donné une exellente édition critique avec un riche commentaire de ce texte, à Louvain en 1952). Les Arméniens eux-mêmes virent dans cette politique religieuse une garantie d'indépendance, c'est par exemple l'opinion d'Etienne Asoghik aux X-XIème siècles.

On trouve ensuite dans ce chapitre une bonne exposition du «monophysisme» de l'Eglise arménienne, où sont bien marquées les raisons de l'incompréhension réciproque des théologiens monophysistes et chalcédoniens : au fond personne n'essaie vraiment de comprendre la problématique et le vocabulaire de la partie adverse.

Sirarpie Der Nersessien rappelle quelques-unes des tentatives d'union : sous l'emereur Héraclius au VIIème siècle, sous le patriarche Photius au VIIIème siècle et sous Nersès Chnorali au XIIème. En Cilicie se manifeste une attitude plus conciliante, qui a, on le sent, les faveurs de l'auteur.

On doit donc dire que sous le problème religieux - bien réel tout de même - il y avait toujours le problème politique : il fallait sauvegarder l'indépendance de l'Eglise arménienne, qui apparaît de plus en plus comme le principal facteur d'unité nationale. C'est en effet l'Eglise et, pourquoi le taire, surtout les monastères, qui préservent la langue et la littérature. Le chapitre se termine sur une citation de Nersès le Gracieux : «Les monastères ont été les piliers du pays, les forteresses contre l'ennemi, des étoiles resplandissantes (p. 54)».

Après de nombreux siècles d'incompréhensions, de polémiques qui allèrent, on le sait, jusqu'à de regrettables voies de fait,on est heureux de lire une des premières présentations exemple de passion. Un tel exposé a sans nul doute été d'une grande utilité.

Comme il a été dit, Sirarpie Der Nersessian ne réexamine pas les traditions relatives aux saints Barthélemy et Thaddée. Il y a pourtant là un gros travail qu'il faudra bien entreprendre, et pour lequel le P. M. van Esbrœck a posé déjà quelques balises (*2*).

C'est seulement sept ans après la publication du livre dont nous parlons qu'est paru le travail de G. Garitte sur la **Narratio de rebus Armeniae;** l'éditeur y indique les raisons pour lesquelles il lui est impossible de croire à l'authenticité de la lettre du partriarche Photius au catholicos Zacharie que transmet le **Livre des Lettres.** Le P. Darrouzès a retrouvé ensuite en grec une lettre de Photius à Achot et une à Zacharie : toutes deux sont différentes des textes arméniens. Mais la lettre arménienne à Zacharie, dont finalement, même dans deux textes postérieurs, Sirarpie Der Nersessian ne met pas en doute l'authenticité, paraît décidément à attribuer à la littérature chalcédonienne arménienne : elle cite expressément le commentaire de saint Ephrem le syrien sur les épitres de saint Paul, commentaire qui n'a existé, hors de l'original syriaque perdu, qu'en arménien. Cette lettre, qui pourrait bien d'ailleurs se composer de deux écrits originairement distincts, à savoir un exposé historico-dogmatique sur le concile de Chalcédoine et sa réception chez les Grecs et les Arméniens, est une relation historique du concile de Chirakavan, célébré à l'époque de Photius. Cette lettre pose donc encore beaucoup de problèmes. Il faut en effet encore remarquer que le Synaxaire de Grégoire d'Anazarbe semble dire que la lettre a été traduite à Sis en 1204, alors que Nersès de Lampron lisait déjà en 1197 des lettres de Photius aux Arméniens sur la foi (*3*).

Le Livre des lettres, d'ailleurs, semble renfermer plus d'une lettre pseudépigraphe. Le P. Tallon, qui en a traduit le début, m'a confié un jour que le P. Mecérian lui avait dit avoir la preuve de l'inauthenticité d'une lettre de ce recueil - mais il s'était bien gardé de lui dire laquelle! Une nouvelle édition du **Livre des Lettres** est en cours, depuis plusieurs années, sur la demande de S. S. Vaskène Ier, et c'est M. S. Kolandjian qui en a été chargé. Signalons, pour en finir avec Photius - car nous retrouverons Zacharie - , qu'une nouvelle édition critique de ses lettres en grec, et latin pour les lettres conservées uniquement en arménien, est sous presse chez Teubner, à Leipzig. La nouvelle lettre grecque de Photius à Achot nomme six fois celui-ci : «ami et parent», une fois : «parent par le sang»; N. Adontz avait rappelé, en son temps, que la mère du patriarche Photius était une Kamsarakan.

Si **Le Livre des Lettres** a été compilé à une époque où l'anti-chalcédonisme avait durci ses positions - mais Sirarpie Der Nersessian a, on l'a dit, donné une présentation scientifique du dossier, - vu, bien sûr, du côté arménien en priorité - une autre lecture de l'histoire des controverses est peut-être possible : non pas tant l'histoire d'une rupture radicale que l'histoire de schismes à raisons politiques - comme l'a bien indiqué Sirarpie Der Nersessian - ,la foi restant identique sous des formulations différentes.

Une autre direction de recherches serait donc celle de tous les témoins d'un courant pro-chalcédonien en Arménie. La lettre de Photius à Zacharie en est un, la traduction du Commentaire des psaumes de Théodoret que j'ai récemment exhumée en est un autre; G. Garitte en a publié plusieurs : nul doute que les manuscrits en recèlent encore plus d'un.

×

Un an avant la publication du livre dont on vient de relire un chapitre, Sirarpie Der Nersessian avait traduit de l'arménien en français une **Apologie des Images du VIIème siècle.** Elle remettait dans son contexte historique et théologique un traité publié certes depuis longtemps, mais resté jusque là quasi inaperçu des historiens non arméniens. Ce traité est une composition arménienne, non une traduction; c'est un texte d'autant plus intéressant qu'il est la plus ancienne apologie des images adressées à des Chrétiens qui nous ait été conservée, les iconoclastes grecs ayant détruit un grand nombre d'œuvres de leurs adversaires.

Ce gros article me paraît tout à fait caractéristique de la manière de Sirarpie Der Nersessian : sans jamais faire un travail de philologue éditeur de textes, elle rend accessibles des textes inconnus ou méconnus, et les éclaires de tous les feux de sa science d'historienne et d'historienne de l'art. Le sujet prend ainsi toute sa dimension, intégré qu'il est à une vaste synthèse.

On me permettra d'ajouter simplement une toute petite précision. A propos de ce passage de l'**Apologie** où il est dit : «Si quelqu'un demande les livres qui sont dans l'armoire et dise: «Donne-moi les apôtres ou Isaïe ou Jérémie . . .», Sirarpie Der Nersessian note : «Ces paroles indiquent que les livres des prophètes formaient autrefois des livres séparés. Cet usage ancien ne s'est pas conservé en Arménie, car les plus anciens manuscrits de l'Ancien Testament que nous possédons sont écrits en minuscules (bolorgir) (p.386, n. 32). «Hé bien, des fragments d'un livre d'Isaïe séparé nous ont été conservés; ils constituent aujourd'hui le manuscrit Paris, Bibliothèque nationale, arménien 1, dix feuillets en majuscules (**erkat'agir**), avec en outre une ornementation qui demanderait une étude (il y a un bandeau au f.3).

Disons-le en passant, le fonds arménien de la Bibliothèque nationale qui, au jugement de Sirarpie Der Nersessian «constitue l'ensemble le plus riche qui se trouve dans une bibliothèque autre que les grandes collections proprement arméniennes (p.487)», n'a pas encore de description imprimée à la hauteur des exigences contemporaines en la matière. C'est encore un de ces travaux qu'il faudra bien accomplir à l'avenir.

×

En 1950, répondant à un désir ancien du P. Peeters, Sirarpie Der Nersessian décrit un manuscrit américain (Pierpont Morgan 622) du synaxaire arménien de Grégoire VII d'Anazarbe, troisième des quatre rédactions arméniennes de cet ouvrage, éditée à Constantinople en 1834 (Ճաշոցաւանդ), faussement attribué à Ter Israël.

Une fois de plus, on voit à l'œuvre la conscience et l'acribie remarquables du travail de Sirarpie Der Nersessian. Elle signale que dans la rédaction de Kirakos l'Oriental, éditée par G. Bayan d'après le manuscrit 180 de Paris, ni l'éditeur ni le Catalogue n'ont remarqué une lacune du manuscrit (p. 421,n. 19), pas plus que les notes mariginales consacrées aux saints latins (p. 423, n.26).

La sensibilité de l'auteur à l'égard de l'attitude arménienne envers le concile de Chalcédoine a encore l'occasion de se manifester, à propos de la mémoire d'Euphémie de Chalcédoine : la profession de foi attribuée aux orthodoxes retient ce qui, dans la formule de Chalcédoine, a été admis par l'Eglise arménienne, mais omet la mention des deux natures (p. 420-421).

Le synaxaire de Ter Israël, le premier qui a été rédigé, demeure inédit. N. Adontz a beaucoup travaillé sur ce sujet, mais n'a pas publié de textes. Là encore, il y a à faire.

×

Un dernier groupe de trois articles de Sirarpie Der Nersessian nous retiendra; il relève de la patristique. Deux homélies en arménien sur le pillage de l'Hadès par le Christ (notre «Descente aux Enfers») ont amené Sirarpie Der Nersessian à s'intéresser à un auteur encore très mal connu: Théophile. Avec sa modestie habituelle, Sirarpie Der Nersessian avoue (p. 439) que c'est le hasard de ses recherches sur les manuscrits à peinturesqui la mit en présence d'un texte «sur Jean, fils de Zacharie, au sujet de la destruction de l'Enfer, et sur Satan. Comment le Seigneur tint captif l'ennemi incorporel et libéraceux qu'il tenait en prison». L'auteur poursuit ses aveux en disant : «Il ne fallut pas longtemps pour découvrir que ce texte, inédit, est une version des homélies attribuées à Eusèbe, avec quelques différences significatives, qui seront discutées ci-dessous, après la traduction».

Il est assez rare que soient publiées des traductions de textes encore inédits. La familiarité de Sirarpie Der Nersessian avec les djarentir - les recueils d'homélies - est étonnante; annonçant d'autres études de ce genre, l'auteur conclut : «Il faut encore étudier l'homilétique arménienne, qui contribue souvent à une meilleure connaissance du modèle, lequel est d'ailleurs parfois entièrement perdu (p.454-455)».

Cet appel n'a pas été vain. L'abbé G. Lafontaine a récemment publié et traduit (dans **Le Muséon** 1978 et 1982) les versions arméniennes des homélies d'Eusèbe d'Alexandrie, qui ont servi de base aux textes traduits par Sirarpie Der

●▶

Nersessian. On écoutera volontiers le témoignage de l'Abbé G. Lafontaine - peu suspect de «chauvinisme scientifique» -: «La version arménienne ... est une version très fidèle par rapport au grec ... Elle ne correspond comme telle à aucun des deux (types de) textes grecs connus jusqu'ici. Elle donne des détails que l'on retrouve tantôt dans le premier texte, tantôt dans le deuxième texte grec : elle semble refléter un état du texte grec antérieur à ceux que nous connaissons jusqu'ici». Constatation d'autant plus précieuse que «ce texte arménien présente un assez long passage qui n'est attesté dans aucun des ... manuscrits grecs du Sermon (**Le Muséon** 91-1978, p. 91).»

A propos de l'homélie qu'elle a découverte, Sirarpie Der Nersessian cite les textes apparentés. Pour la célèbre homélie du Samedi-Saint prêtée à Epiphane, on ajoutera qu'il existe aussi une version syriaque et une version géorgienne. Quinze ans après cet article, G. Garitte a identifié (dans **Le Muséon** 1969) le texte arabe de la victoire du Christ sur la mort et Satan, publié par Kratchkovskij en 1907 d'après un manuscrit de885-886, comme une homélie de saint Ephrem le syrien.

Peu après cette publication, Sirarpie Der Nersessian trouvait un autre texte apparenté au précédent, avec cette fois une indication d'auteur : «du bienheureux Théophile». En 1963, la traduction était publiée, avec une introduction dans laquelle on pouvait prévoir l'étude suivante, consacrée à Théophile. Cette dernière parut en 1970 : **Homélies arméniennes attribuées à Théophile.** Huit homélies seulement étaient connues depuis 1889, grâce au P. Zarbhanalian; Sirarpie Der Nersessian en donne vingt-huit, dont une seule, que l'on sache, existe en grec. Grâce à ses vastes connaissances de la tradition purement arménienne, l'auteur en a repéré l'utilisation dans des textes attribués à Mambré, Eghiché, Anania Vartapet et le catholicos Zacharie, que nous retrouvons ici : la seule homélie de ce groupe publiée l'a d'ailleurs été sous son nom (dans Ararat 1888). Beaucoup de problèmes demeurent certes quant au modèle de ces homélies, à leur auteur-ou à leurs auteurs-; le dossier a été rassemblé par le professeur J.-P. Mahé, mais Sirarpie Der Nersessian s'est acquis un grand titre à la reconnaissance des patrologues, en attirant l'attention sur ce trés intéressant dossier.

Travailler à l'école de Sirarpie Der Nersessian, c'est apprendre que la vraie science se base sur un labeur persévérant, affinant et approfondissant sans cesse ses recherches, et aussi qu'elle va de pair avec la modestie. Tout au long de l'histoire de l'Arménie, les femmes ont joué un rôle culturel important. Une liste des femmes arméniennes défenseurs de la culture de leur patrie est en cours de publication dans le mensuel **Etchmiadzine.** Les copistes médiévaux appelaient même «mère spirituelle» les femmes qui les nourrissaient et pourvoyaient à leurs besoins penant qu'ils copiaient un manuscrit (4). Sirarpie Der Nersessian, qui a ressuscité tant de copistes et enlumineurs arméniens, appartient de plein droit à cette lignée féconde des femmes arméniennes qui ont contribué par un labeur de qualité à enrichir le patrimoine spirituel de l'Arménie et de l'humanité.

DOM BERNARD OUTTIER

NOTES :-

1.- Les renvois seront faits à la page du recueil **SIRARPIE DER NERSESSIAN, Etudes byzantines et arméniennes,** t. 1, Louvain 1973, Bibliothèque arménienne de la Fondation Calouste Gulbenkian.

2.- Voir sa **Chronique arménienne,** dans **Analecta Bollandiana** 80 (1962), p. 425-431.

3.- **GAREGIN 1er CATHOLICOS,** Ցիշատակարան։ Ձեռագրաց, 1. Antelias 1951, col. 601-602.

4.- Nombreux exemples dans V. Hakobian, Հայերէն Ձեռագրերի Ցիշատակարաններ, Ժէ դար, 1. Erevan 1974; voir surtout ms. 175 «ma grande épouse et mère spirituelle (différente de sa femme)»; ms. 9 «mes mères spirituelles Merchane et Pacha qui, tandis que j'écrivais cet Evangile, faisaient tous les jours notre nourriture et notre service».

(*) On lit ici la rédaction littéraire d'une conférence donnée à la Maison de la culture arménienne de Paris le 14 Janvier 1983, au cours d'une soirée autour de l'œuvre de Mademoiselle Sirarpie Der Nersessian.

Այս օրերուն, շեղ տպագրութեամբ կը վերհրատարակուի Ռուբէն Մելիքի «Քրիստոփ Քոլոմպ» երկարաշունչ բանաստեղծութիւնը, թուրք գեղանկարիչ Ապիտինի պատկերազարդումով, հազուադէպ պարագայ մը, երբ Հայ մը եւ Թուրք մը կը գործակցին արուեստի մակարդակի վրայ։

Իսկ յառաջիկայ Նոյեմբերին, *Թան պ'Աքթուէլ* եւ *Խոխոն Ռուժըլի* հրատարակչատուները միացեալ գործակցութեամբ լոյս կ'ընծայեն բանաստեղծին ամբողջական գործերը։

Այս առթիւ, տեսակցութիւն մը ունեցանք Ռ. Մելիքի հետ՝ արձանագրելու համար իր տեսակէտները ինչ մը ամէն բանի մասին։ Դիւրացնելու համար ընթերցումը, զանց կ'ընենք հարցումներու բաժինը, յատկապէս նաեւ այն պատճառով որ անոնք ներկայ են տրուած պատասխաններուն մէջ։

Մ. Պ.

Իմ իսկական մականունս է Մելիք-Մինասեանց։ Մանկութենէս, ընտանիքս սովորութիւն ըրած է զործածել Մելիք-ը։ Հետեւաբար անունի փոփոխութիւն չկայ։ Զորս տարեկանին, ասկէ հարիւր տարի առաջ, հայրս Թաւրիզէն եկած է Փարիզ։ Մայրս եկած է ասկի ուշ, Կովկասէն, 1920-ին, իսկ ես ծնած եմ այս քաղաքին մէջ, Մոնմարթրի շրջանը, 1921-ին։

Գործածած առաջին լեզուս հայերէնը եղած է։ Նկատելով որ մայրս բնաւ ծանօթ չէր ֆրանսերէնին, ընտանեկան յարկին տակ հնչող լեզուն հայերէնն էր ու «Փոքրիկ Նապաստակ»ը սորված եմ այդ օրերուն։ Նոյն ժամանակ, ունէինք ֆրանսախօս մեր սպասուհին եւ ասկից պատճառ եղաւ որ չուտով կարենամ արտայայտուիլ երկու լեզուներով։ Այսպէս, «Փոքրիկ Նապաստակ»ն ու հայերէն դիտցած միւս ոտանաւորներս եկան աւելնալու «Սիւր լը Փոն տ'Աւինեոն» եւ ուրիշ ֆրանսերէն ոտանաւորներու։ Անմիջապէս պէտք է ըսեմ, որ մանկութեանս սորված այս ոտանաւորները, իրենց երաժշտութեամբ, հիմնական ազդեցութիւն զործեցին բանաստեղծական ամբողջ զործիս վրայ։

Վերադառնալով անունիս, ըսեմ, որ անկից ոչ մէկ ատեն պատճառ եղած է մերժումի, նոյնիսկ զպրոցական օրերուս։ Բնաւ ամօթ զգացած չեմ անունիս համար ու առաւել՝ անիկա մնացած է մնայուն յայտարարութիւնը ծագումիս։ Թէեւ կըրճատուած, բայց Մելիք-ը նոյնիսկ օգտակար եղաւ ուրիշներու՝ հասկնալու եւ ըմբռնելու զործս։

Կ'ուզեմ նշել նաեւ հետեւեալ պարագան։ Առաջին իսկ օրերէն, մայրս ապրած է հայկական շրջանակներու մէջ ու բնականաբար ես ալ հասակ առի նոյն շրջանակներուն մէջ։ Նախկին Հայ Արի մըն եմ ու ասկից գլխաւոր դեր կատարեց ազգային կազմաւորումիս մէջ։ Հիմա որ յատուկ ուշադրութիւն կը դարձնեն հատուածական լեզուներուն, կ'ուզեն միջոցներ ձեռք առնել պաշտպանելու համար պրըթոններու, պասքերու, քաթալաններու կամ ուրիշ փոքրամասնութիւններու լեզուները, կրնամ ըսել որ մենք նոյն թեզը պաշտպանած ենք չատ ժամանակ առաջ ու հիմա է որ կը յայտնուի թէ իրաւունք ունեցած ենք, մեր հայկականութիւնը պաշտպանելու։

Գրական զործունէութիւնս պարփակուած է միայն քերթողական կալուածին մէջ։ Ունիմ չուրջ տասնեւհինգ հրատարակուած զործեր, որոնց վերջինն է «Մարմին ինձմով կենդանի»ն։ Առաջին հատորս լոյս տեսած է 1941-ին, երբ տակաւին քսան տարեկան երիտասարդ մըն էի։ Թէեւ չեմ ուրանար զայն, բայց միշտ ալ զայն կը նկատեմ նախափորձ մը։ Հրատարակուելիք ամբողջական զործերէս դուրս կը մնայ ան։ 1946-ին է որ լոյս տեսաւ «Աքոռ տիւ Մոնտ»ը, զոր կը նկատեմ իսկական սկիզբ մը, ու կ'արժէ յիշել, որ զրաքննադատները այդ զործը ընդունեցան անընդհատելի խանդով ու զայն նկատեցին իսկական յայտնութիւն մը։

Ինչ կը վերաբերի քերթողութեանս, ունիմ դասական կազմաւորում մը, բայց մրեւնոյն ժամանակ, չնորհիւ փրոֆեսօրիս՝ Ֆերտինան Ալքիէի, չատ կանուխէն, Փիլոյի դասարանին մէջ իսկ, յայտնաբերեցի զերիրապաշտութիւնը, զպրոց մը՝ որ ծառայեց հարստացնելու մօտեցումներս։

Թարգմանուած եմ բազմաթիւ օտար լեզուներու ու մաս կազմած հատընտիրներու, ծաղկաքաղներու։ Օտար լեզուներէն յիշենք ռուսերէնը, պուլկարերէնը, անդլերէնը, արաբերէնը։ Որպէս առանձին հատոր, Հայաստանի մէջ, բարեկամիս՝ Աբրահամ Ալիքեանի թարգմանութեամբ, լոյս տեսաւ քերթուածներուս մէկ հատընտիրը։

Ֆրանսական մակարդակի վրայ, թէեւ չեմ կրնար ըսել թէ լրացած բանաստեղծ մըն եմ, բայց չեմ կրնար ինքզինքս դըժբախտ նկատել։ Ալէն Պոսքէ, որ բանաստեղծ է ու մեր զրադատներէն ամէնէն պահանջկոտը, Ֆրանսական քերթողութեան նուիրած վերջին հատընտիրին մէջ կը զասէ զիս երէցներու սերունդը ներկայացնող հինգ-վեց բանաստեղծներու հետ, Մաքս-Փոլ Ֆուշէի ու Կիվիքի կողքին։ Տեղը ունիմ Ֆրանսական քերթողութեան յատկացուած դրեթէ բոլոր հատընտիրներուն մէջ, քերթողութեան պատմութիւնը ներկայացնող զործերու մէջ, ինչպէս նաեւ յիշատակուած եմ զրական Լարուսներու էջերուն։ Համայնադիտարանի՞ն... չեմ նայած. չեմ կարծեր։

Կը նկատուիմ ֆրանսացի բանաստեղծ, բայց կարենալ մեկնաբանելու համար զործը, միշտ ալ կը նշուի հայկական ծագումս։ Ամբողջական զործերուս համար որպէս նախապայման ընտրած եմ ժան-Ռիւտ Ռընաբի մէկ թեքսթը, ուր ակնարկութիւն կայ հայկականութեանս։ Նոյն հատորին մէջ պիտի զետեղեմ նաեւ Նանթեր համալսարանի դասախօս, բանաստեղծուհի Մարի-Ֆլեոր Պանքառի մէկ ուսումնասիրութիւնը, որուն մէջ կ'ըսուի, թէ քերթողութեանս լեզուաբանական կառոյցը հասկնալու համար անհրաժեշտ է դիմել ծագումիս։

Հիմա որ Ապրակոն ոչ եւս է, կրնամ ըսել որ, ներկայիս, քիչերէն եմ որ կը զործածէ ֆրանսական դասական յանգաբանութիւնը իր խստապահանջ բոլոր կանոններով, ալեքսանդրէն -ը ներառեալ, բան մը, որ չի կատարուիր առանց դժուարութիւններու։ Երբ դասականութիւն կ'ըսեմ, անշուշտ առանց լսնալու պոռոտութեան կամ ակադեմականութեան թակարդին մէջ։ Հոս է, որ պերիպաշտութիւնը օգտակար եղաւ ինծի, այսինքն, ինչպէս ժամանակի քննադատներն ալ նշեցին, յաջողեցայ դասական քերթողութեան մէջ սահեցնել զերիրապաշտ պատկերներ։

Ասիկա, կարծեմ, կու գայ հայկական ծագումէս։ Նկատելի է, որ Ֆրանսայի մէջ ֆրանսական դասական քերթողութեան չարունակականութիւնը, պահանջողներն ու իրագործողները յաճախ օտար ծագում ունեցող բանաստեղծներ եղած են։ Ցիչեմ ժան Մոռէասը, Ապոլիները, Փոլ Վալերին, Իվան Կոլը։

Չեմ յաջողած ինքզինքս պատասխանել ոչ-պաշտօնական տախտակը ժամանակավրէպ է։ կամ կը խուսափինք երաժշտական ձայնագրութենէն, կամ ալ կը ստեղծենք զերարդիական -իլլէթամոտեռն- երաժշտութիւնը։ Ինչ կը վերաբերի ինծի, կարծեմ թէ պահելով հանդերձ երաժշտական ձայնագրութեան օրէնքները, ենթարկուելով հանդերձ կանոններու սեղմումներուն, արտադրած եմ արդիական երաժշտութիւն մը։

Բանաստեղծութիւնը, բարեբախտաբար

բանի մը ծառայող նիւթ չէ։ Արդէն պէտք չէ որ բանի մը ծառայէ։ Ես դէմ եմ օրտակար քերթողութեան ըմբռնումին, դէմ եմ նաեւ այն քերթողութեան, որուն ամենամեծ մակդիրը կու տան։ Հոս վերի կ'ուղղեմ Ապակոնի մէկ խօսքը. «Անկատէ՜ան. կատէ՜..., բայց բանաստեղծութիւնը ըստուգելի մը չէ որ անկատէ ընենք»։ Ես դէմ չեմ պայմանաւորական, պարագայական քերթողութեան։ Բայց, ինծի համար, քերթուածը կ'երկնուի չորս պատերու մէջ, սեղանի մը առջեւ եւ սպիտակ թուղթի մը դիմաց։ Ասիկա Մալարմէի տառապանքն է՝ սպիտակ թուղթին առջեւ։ Ինչպէս նաեւ Վալերիի։ Ու թող տանք որ դուրս գայ ինչ որ դուրս պիտի գայ։ Ոտանաւո՞ր է, անօգո՞ւտ է..., է պիէն, եթէ մէկը քերթուած մը կարդայ ու օգտուի անկէ, եթէ այս իմաստով է, ուրեմն օրտակար է։ Բայց այս օգտակարութիւնը ունի իր սահմանները եւ իր սահմանափակումները։ Ինչ որ պիտի ըսեմ կրնայ քիչ մը ամբարտաւան հնչել, բայց կ'ըսեմ պարզապէս ձեւով եւ առանց ամբարտաւանութեան, թէ արդէն քերթուածը պէտք չունի ուղղուելու բարմութիւններու։ Ահա թէ ինչու Աւետարանները մինչեւ այսօր պիտի ունենան իրենց մեկնաբանները ու կարծեմ թէ տակաւին ոչ ոք ոչինչ հասկցած է, մինչեւ այսօր։

Գիտէք որ միշտ ալ դանուած եմ քաղաքականութեան մէջ, բայց քաղաքական մարդիկը միշտ ալ սարսափ առթած են ինծի։ Անձնապէս ճանչցած եմ քաղաքական մարդիկ որոնց հանդէպ չատ խոր յարգանք ունեցած եմ, որովհետեւ քաղաքական մարդու յատկութիւններու կողքին՝ ունեցած են մարդասիրական, իմանիքթուալ յատկութիւններ։ Կ'ուզեմ չեչտել իմաստ բառը։ Ընդունինք որ քաղաքականութիւնը հետապրքրած է միս այն օրէն ի վեր, երբ Հայ Արի էի, որովհետեւ քաղաքականութիւնը մաս կը կազմէ կեանքին, մանաւանդ մեզի՝ Հայերուս համար։ Եթէ սերտ կապ ունեցած եմ քաղաքականութեան հետ, այդ կապը անշուշտ մըն ալ կը բացատրուի հայկական ծագումովս։ Կեանքիս մէջ յարաբերութիւն ունեցած եմ ե՛ւ աջի ե՛ւ ձախի մարդոց հետ։ Յարգանք ունեցած եմ ե՛ւ դաշնակցական ե՛ւ համայնավար քաղաքական մարդոց հանդէպ, պայմանաւ որ անոնց արարքները դրդուած ըլլան մարդասիրական զգացումներէ։ Այս պատճառով ալ, կարծեմ, քաղաքական իսկական մարդիկ պէտք է միշտ ալ պատրաստ ըլլան տիւլոկի։

Արդէն անդամ մը ըսի ու կը կրկնեմ, դէմ չեմ պարագայական քերթողութեան -փոէզի տը սիրքոնսթանս-, մանաւանդ երբ նկատի ունենանք Ֆրանսան, որ ունեցած դիմադրական չատ կարեւոր քերթողութիւն մը։ Անշուշտ որ զտում մը կատարելու պարտաւորութեան մէջ ենք ու տարիներուն հետ այս զտումը կը կատարուի։ Օրինակ կայ ժան Ֆաստէն, զոր չենք յիշեր արժանի յաճախականութեամբ, եւ որու երեսուներկու հնչեակները քերթողական հրաշալիքներ են։ Արակոնի որոշ քերթուածները, պիտի չըսեմ բոլորը, էլիւարի կարգ մը քերթուածները, Ֆոնտանի քերթուածները կը պատկանին այս կարգին։ Դիմադրական քերթողութիւնը ազօթեային պատկանելով հանդերձ՝ կ'անդնի պարագաներէն անդին։

Ինչ կը վերաբերի Հայերուս, անգամ մը հարցումը ուղղեցի էլիւարի ու ան թէ ինչ պատասխանեց. «Դիմադրական քերթողութեան մասին ի՞նչ ըսեմ ձեզի, որ հայկական ծագում ունիք, երբ հայ դրեթէ ամբողջ քերթողութիւնը դիմադրական քերթողութիւն է»։ Երբ էլիւար ռեզիզթանս բառը կը զործածէ, անոր մէջ պէտք է տեսնենք բառին աղնուագոյն վիճակին նշանակութիւնը։ Այս իմաստով, պիտի ըսեմ, որ Նարեկացի է՛ դիմադրական քերթող մը։

Ես ալ զրեցի նման քերթուածներ։ Դիմադրական քերթողութեան նուիրուած Սեկերսի հատընտիրը կը պարունակէ երկու հայ անուն, Մանուչեանինը եւ իմս։ Թարգմանուելի ներկայացուած միակ բանաստեղծը Մանուչեանն է։ Ինչ կը վերաբերի անոր քերթողութեան, պէտք է տեղել զայն իր ժամանակին մէջ, պատկերն է ժամանակաշրջանի մը ու պէտք է առնել զայն որպէս ցոլացումը որոշ կրթադարձութեան մը։ Անշուշտ անոր քերթողութիւնը կարելի չէ բաղդատել Նիկողոս Սարաֆեանի մը քերթողութեան հետ։ Ամբողջ աչխարհ մը կայ այս երկուքին միջեւ։ Մանուչեանինը վկայութիւն մըն է։ Ջայն առնելով իր հատընտիրին մէջ չատ լաւ բան ըրաւ Սեկերս, որովհետեւ հոն մէկտեղուած բազմաթիւ անուններ կը ներկայացուին որպէս վկաներ ու անոնց քերթողութիւնը անհրաժեշտ է՝ դիմադրականութեան ըմբռնումին համար։

Դիմադրական քերթողութիւնը օգնեց ինծի զանազան ձեւերով։ Գրեցի Լիճ քառագրով երկար բանաստեղծութիւն մը։

Թոզենպերկի դասավարութեան օրերուն էր: Նախապէս մտադրած էի դրել քերթուած մը այդ դասավարութենէն ներշնչուելով: Ինչպէս ամբողջ աշխարհը, պայթած էի նաեւ ես: Ու կամաց-կամաց, դիակցութեանս մէջ ծնունդ առաւ լինչի ենթարկուող սեւամորթ մը: Այն վայրկեանին երբ լինչի պիտի ենթարկուի, ան նոր ըսել տուի այն ինչ որ կը մտածէ Ափրիկէի մասին, «Ափրիկէ, իմ քնքշութիւն...» եւայլն:

Այն օրերուն երբ կը հրատարակուէր քերթուածը, փարիզ կը գտնուէր ամերիկացի սեւամորթ դերասան Ռիչըրտ Ռայթ: Ուրիշ հարցումներու կարգին, ուղղեցի նաեւ հետեւեալը. «Կը կարծէ՞ք, որ ամերիկացի խափչիկ մը կրնայ իր Ափրիկէին մասին մտածել այն վայրկեանին երբ լինչի կ'ենթարկուի»: Անոր պատասխանը վճռականօրէն ժխտական էր: Ըստ իրեն, ամերիկացի խափչիկը ամերիկացի էր: Ա՛յդքան: Ափրիկա կը պատահէր 1954-ին: Այդ օրերուն մտածեցի, խորհեցայ մտածելու ու ըսի ես ինծի. «Հայ մըն եմ: Եթէ երբեք գտնուիմ նման պարագայի մը մէջ, արդեօք պիտի չմտածե՞մ Ժողովուրդիս մասին»: Ու պատասխանեցի. «Կ'ենթադրեմ թէ այո՛»:

Հիմա, երբ նոյն հարցումը կ'ուղղեմ ամերիկացի խափչիկ մտաւորականներու, իրաւունք կու տան ինծի: Ներկայիս ամերիկայի սեւամորթները կապուած կը զգան Ափրիկէին, Ափրիկէի հարցին ու Ափրիկէն կը նկատեն իրենց սկզբնական հայրենիքը: Կը տեսնենք, որ հայու մտածողութիւնս է որ կարելիութիւնը տուաւ ինծի ձիշդ եւ պայծառ տեսնելու: Դիմադրականն իմ փորձառութիւնս է որ օգնեց ինծի:

Այնուհետեւ որ կը մերժեմ «Զախի բանաստեղծ» պիտակը: Չեմ սիրեր նաեւ անկախ-էն-կ'ընդունիմ բանաստեղծը: Ա՛յդքան: Ճիշդ է որ կը պահպանիմ ճախ զգայողութեան: Քերթուածներէս Մեծ Ցնծութիւններու Օփերային մէջը եւ Այսպէս անցաւ կեանքիս ժամանակը, որոնք ներկայացուած են ճայնասփիւռէն, 1959-ին, ռատիոյի նոտզախոմերին մասնակցութեամբ, պիս ռաւ եղայ ճախի մարդ: Պէտք է ըսեմ, որ միայն այդ դիրքը չէր պատճառը: Կար նաեւ Սելինի «Լը Վուայաժ օ պու ու լա նիւ-ի»ն, զոր չեմ ուրանար, հակառակ այդ օրերուն անոր չուրջ բարձրացած աղմուկին:

Ճանճախած եմ Սորպոն ու վկայուած որպէս լիսանսիէ: Մէկ տարի յաճախած եմ Ափրիւեհան Լեզուներու վարժարանը ու երբ պատերազմի ժամանակ դիմադրութիւնը սկսաւ, 1943-ի սեպտեմբերին ե'ս ալ մտայ անոր շարքերուն մէջ: Ա՛րդէն Սորպոնի ուսանողներուն հետ ընդդիմութիւն մը կազմակերպած էինք, բայց պաշտօնական մուտքս դիմադրութեան մէջ կատարեցի 1943-ին, հայկական խումբի դծով: Մաս կազմեցի Լուիզ Ալանեանի խումբին ու նկատելով որ արդէն կը դրէի, խմբապետուհին՝ որպէս ծածկանուն, Միւսէ կոչեց զիս: Պէտք է ըսեմ, որ չատ քիչ ծածուկ կեանք ունեցայ: Ըրի ինչ որ առաւել կամ նուազ չափով ըրաւ, ամէն ոք:

Ազատագրութենէն ետք անդամ ընտրուեցայ 18-րդ թաղամասի կոմիտէին եւ չուրչ երեք տարի մնացի ամէնէն կրտսեր անդամը թաղապետական խորհուրդին:

Հոս կ'ուզեմ նշել բան մը եւ ասիկա ո՛չ թէ որովհետեւ այս զրոյցը կը կատարենք «Ցառաջ»ի համար: Անցքիս կ'ուզեմ ողջունել այս թերթի հիմնադիր Շաւարշ Միսաքեանը, որ զրաւման չրջանին, «ընկղմելով» իր լրագիրը ու արգիլելով անոր հրատարակութիւնը, եղաւ առաջին դիմադրականներէն: Արարք մըն էր, զոր պէտք է զիտնանք ողջունել:

Ապա մտայ «Ռըկար» թերթին մէջ՝ որպէս օդնական խմբագիր ու պաշտօն մըն ալ վարելէ ետք տպարանի մը մէջ, վերջապէս մտայ «Մշակութային Հարցերու Նախարարութիւն»:

Բայց այս ամբողջ չրջանին, ճայնասփիւռի յայտագիր պատրաստելու ու բանաստեղծութեան քննադատն էի Ֆրանս Փիլիպիրին: Գրեթէ ամէն չաբաթ, հինգշաբթի առաւօտները, ունէի յայտագիրս Ֆրանսական քերթողութեան մասին եւ որպէս արդիւնք, ունիմ չուրչ երեք հազար էջ, որոնք կարեւոր գործ մը պիտի արտադրեմ: Այդ ժամանակ մեծադոյն տենչս դերասան դառնալ էր, թէեւ բանաստեղծութիւնը իր յատուկ տեղը ունէր սրտիս մէջ: Կը սիրէի նաեւ արտասանել: Կեանքիս ամբողջ ընթացքին չաճախ հրապարակային ընթերցումներ կատարեցի: Գրել սկսայ փիլիսոփայութեան դասարանիս միայն: Առաջին քերթուածներուս համար «Գէշ չէն» ըսաւ ուսուցիչս: Շարունակեցի գրել, հրատարակեցի առաջին փոքրիկ հատորս, ապա՛ «Ա.Ֆոռ տիւ Մոնտ»ը ու այսպէս յաջորդաբար: Գիտէք, Ֆրանսայի մէջ ո՛չ ոք կը մտածէ ասպարէզ դարձնել քերթողութիւնը: Ի՞նչպէս կարելի է ասպարէզ դարձնել, երբ գիտէք, որ քերթուածներու հատոր մը լոյս կը տեսնէ երկու հարիւրէն մինչեւ հազար օրինակով ու չատ բախտաւոր պարագային միայն երկու հազար օրինակով:

Կը դրենք, կը չարունակենք դրել. եթէ հրատարակուինք, չատ լաւ: Բանաստեղծներս կը տեսնուինք իրարու հետ, հանդիպումներ կ'ունենանք, համագումարներու կը մասնակցինք, մէկու մը մահը մեզ կը բերէ իրարու քով: Պէտք է ըսեմ, որ կը սիրենք զիրար, կը գտնուինք նոյն հատընտիրներուն մէջ ու երբ հանդիպինք սըրճարաններու մէջ, կը խօսինք քիչ մը ամէն բանի մասին:

Չեմ կարծեր որ քերթողութիւնը տագնապ մը կ'ապրի: Տակաւին ամիս մը առաջ, «Եւրոպա» հանդէսը լոյս տեսաւ 54 քերթողներու գործերով: Կրնամ ըսել, որ երիտասարդներուն մօտ նկատելի է վերանորոգում մը: Օրինակ Ժան-Փիէռ Լըմեըը, Միչել Մօրիւան, Ժեռար Նուարէն, որոնք կու գան զանազան հորիզոններէ, կ'արտադրեն կեանքին մօտ բաներ՝ միեւնոյն առեն լեզուական փնտռտուքներ կատարելով:

Ներարարութիւնը չատ կարեւոր է, պէտք է չարունակել: Ոմանք զայն կը նկատեն տագնապ մը -էրիզ-, բայց պէտք է ըսել որ տագնապ մը միչտ ալ բարերար ազդեցութիւն կ'ունենայ: Պէտք չէ՛ դէմ ըլլալ: Լաւագոյն տագնապ մը մի՛չտ ալ օգտակար է, ուժ կու տայ, կը սիրուէ: Ճիշդ է որ տագնապ մը կրնայ նախանշանը ըլլալ լուրջ հիւանդութեան մը. այս պարագային կը ձախողի: Բայց կրնայ նաեւ իր հետ բերել վերանորոգում մը: Պիտի աւելի տեղդի մասին խօսիմ: Երբ մանուկը տենդ կ'ունենայ, այդ տենդը կը ցնցէ զինք ու ան դուրս կու գայ աւելի ուժեղ, աւելի պինդ: Նոր չունչով մը: կը խօսին իւլթրա-մոտեռնիզմի մասին, չատ բաներ, չատ լաւ: Պէտք է, անհրաժեչտ: Պիտի ըսեմ, քիչ մը անձնասիրաբար, թէ ասիկա նաեւ օգտակար է ինծի, կ'օգնէ ինծի՝ խուսափելու միապաղաղութենէ, միօրինակութենէ, հարթութիւններէ, ակադեմականութենէ: Օգտակար կ'ըլլայ ինծի՝ առաջ երթալու, նոր եղանակներ որոնելու, «կոտրելու» չանգերս: Անձնապէս համամիտ եմ այն ամէն բանին որ կը ցնցէ: Գերիրապաշտութիւնը, բարեբախտաբար, ցնցեց ամէն բան, ամէն բան չըրջեց: Պէտք է ցնցել լեզուն:

Ճիշդ է որ չարունակեցի դասականութիւնս, բայց ե'ս ալ ցնցուեցայ իւրայատուկ ձեւով, իմ պատկերներով, իմ նկարչութեամբ: Շնորհիւ այդ տագնապ ին, վերջին քերթուածներուս մէջ կայ լեզուի փշրոտը, բայց միչտ ալ դասական չարունակականութեան մէջ:

Ունի՞մ քերթողութեան անձնական սահմանում մը: Ըսեմ: Գրեցի երկարաչունչ բանաստեղծութիւն մը «Լը Փոէմ Ափպլիթըը» խորագրով: Ամէն անգամ որ նման հարցում մը կ'ուղղեն ինծի, կ'ըսեմ. «Ամէն քերթուած կամայական է»: Ինչի՞ մէջ: Այն՝ որ քերթուածը գոյութիւն ունի եւ չունի: Սահմանում մը չունիմ, որովհետեւ չեմ փնտռած: Երկարաչունչ այդ բանաստեղծութիւնը կրնամ նկատել երկար սահմանում մը: Ինծի համար քերթուածը լեզուս է -լանգաժ-, արտայայտութիւն է եւ խօսք: Կառչած կը մնամ լանկածին: Ինչ որ չենք կրնար ըսել արձակով, կ'ըսենք քերթուածով՝ կարճ, խիտ բան մը՝ որ կ'անցնի քերթուածին չրջանակէն ալ անդին: Ինծի համար քերթողութիւնը կը մօտենայ փիլիսոփայութեան եւ բնագանական փիլիսոփայութեան: Եթէ ուզեմ անպայման դասաւորել ինքզինքս, պիտի ուզէի յիչատակուիլ բնագանական մարդկայնութեան մէջ -իւմանիզմ մեթաֆիզիք-:

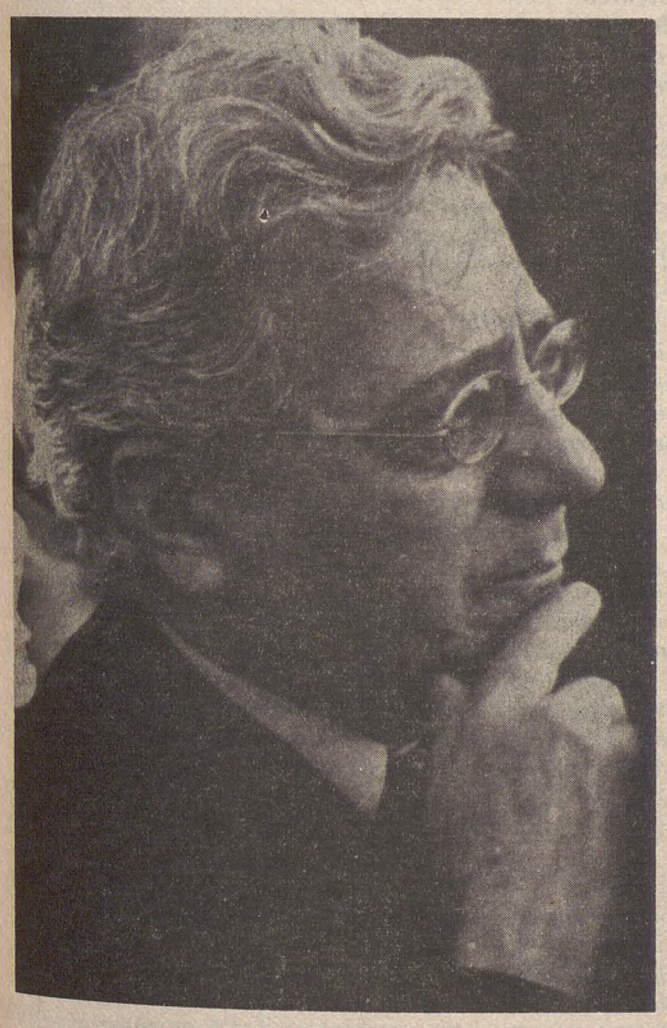
Շատ բաներ կրնան վերացնել զիս: Այդ բանը կրնայ աղուոր քերթուած մը ըլլալ կամ ալ ոստիկանական յաջող վէպ մը: Ոստիկանական վէպերու մեծ ընթերցող մըն եմ: Երբ կը հանդիպիմ գեղեցիկ բանաստեղծութեան մը, ցնծութիւն մը կ'ապրիմ: Կան կեանքի պահեր, որոնք խարուկահանդէս կը սարքեն հոգիիս մէջ: Բայց այդ վերացումները չեն առաջնորդեր զիս անմիջական ներչնչումի: Անչուշտ որ բան մը կը մնայ: Ինծի համար քերթողութիւնը աշխատանք է, տքնաջան աշխատանք, նախ՝ որպէս նախապատրաստութիւն, ապա՝ իրագործում. աշխատանքով կատարուած իրագործում: Կայ բառերու յայտնաբերումը. բառեր, որոնք յետագայ ընթերցումներուս ընթացքին զիս կը քաղաքերձեն՝ ինծի՛: Կամ ալ ընթերցողներուս: Իմ մասիս իր մէկ դրածին չուրջ երբ կարծիքս հարցուց Մարի-Ֆլեռ Պանքար, պատասխանեցի. «Սիրելի Մարի-Ֆլեռ, դուք զիս պիտի ստիպէք՝ ինքզինքս ուչիմ զգալու»: Հոսկէ-հոնկէ կորզուած քանի մը բառի, մտածումի փայլատակում եմ. կ'արձանագրեմ, կը պահեմ, կրնամ օգտագործել կամ ոչ: Այս պարագային չատ գործնապաշտ եմ:

Սիրոյ ծնունդ տուող վերացո՞ւմը ...: Գրած եմ սիրային քանի մը քերթուած: Ուչադրութիւնս աւելի կեդրոնացած է մահուան զաղափարին վրայ: Հայ նախնիքներէս ներչնչուած «Վէյյէօր տը Փիէռ» գործին առիթով, իր նամակներէն մէկուն մէջ Ալքիէ կ'ըսէր, թէ չափազանց խիստ եւ չափազանց պայծառամիտ եմ մահուան զաղափարին մասին: Ափրիկա թեռեա կու գայ խառնուածքէս, ընթերցումներէս, հայկական որոչ քերթողութեան մը մէջ խորացումէս կամ ալ արեւելքցիի նկարագրէս: Ինքզինքս կը նկատեմ Վիկթոր Հիւկոյի, Ներվալի կամ Վալերիի զաւակը, բայց խորքին մէջ, զաւակն եմ նաեւ Նարեկացիի, Վարուժանի, Դուրեանի:

Հայկական քերթողութեան համեստ ծառայութիւն մը կատարեցի 1974-ին լոյս տեսած հատընտիրով, որ իրագործուեցաւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան, Գիտութիւններու Ակադեմիայի ու յատկապէս Ստեփան Ալաջալեանի գործակցութեամբ: Այսինքն, բառացի թարգմանութիւնը կատարուեցաւ Հայաստանի մէջ, իսկ պատչաճեցումները կատարեցին Ֆրանսացի խումբ մը քանաստեղծներ, որոնցմէ յիչեմ Սեկերսը, Ժան-Փիէռ Ֆայը, Աման Մոնժոն, Լիոնէլ Ռէն, եւայլն: Անձնապէս չատ գէչ թարգմանող մըն եմ: Հակառակ թերութիւններուն, այս հատորը օրին մեծ աղմուկ բարձրացուց Ֆրանսական մամուլին մէջ: «Լը Մոնտ»ի գրականէջը, այս իմաստով, չատ կարեւոր էր ու զգայացունց:

Այսպէս, ուրեմն, փոքրիկ մասնակցութիւն մը բերի մեր քերթողութեան ծանօթացման, նկատելով որ աչխատանքը կատարուեցաւ հսկողութեանս տակ: Պէտք է ըսեմ, որ այդ հատորին մէջ կան գրողներ, զորս կը սիրեմ անձնապէս, իսկ ուրիչներ՝ նուազ: Լայնցնելով կարկինը, ուզեցի որ Ֆրանսացի ընթերցողը ծանօթանայ քերթողական այլազանութեան մը: Գիտէք, այդ հատորով ուզեցի նաեւ ազգային պայքար մղել: Եթէ աւելի խստապահանջ գտնուէի, թերեւս աւելի ամփոփ ըլլար հատորը: Բայց ուզեցի փաստել, թէ հակառակ ջարդին, հակառակ բոլոր դժուարութիւններուն, Հայերու մօտ կենդանի է բանաստեղծական պոթէնցիալը:

Շատ անկեղծօրէն կը կարծեմ, թէ բան մը աւելցուցած եմ Ֆրանսական քերթողութեան: Ափրիկա ես չէ որ կ'ըսեմ: Եթէ գործը զեղջուի՞ ... լաւ, միչտ

ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔԻ ՀԵՏ

Հաւանաբար դասեն ձախակողմեան բանաստեղծներու հետ: Բայց նոյնիսկ այդ քերթուածներուն կապակցութեամբ կայ յօդուածը «Լա Քրուա» թերթին, զոր անշուշտ չենք կրնար ձախի մամուլ նկատել: Ցնծագործերը զիս կ'ընդունի որպէս մարդկայնական բանաստեղծ մը, պարզապէս բանաստեղծ մը: Մարդկայնական առաքելութիւնս չատ կը խօսի սրտիս ու ան կու գայ Ֆրանսական աւանդութենէն, Ռոմէն Ռոլանէն, Պարպիւսէն, ինչպէս նաեւ քրիստոնեայ աչակողմեան Լէոն Պլուայէն, Մորիաքէն, Մալրոյէն... աչակողմե՞ան է Մալրո, թէ ձախակողմեան: Կարելի՞ է պիտակ տալ անոր: Գլխարկս կը հանեմ դիմացը անոր՝ որ նախապարս եղաւ «Մշակութային Հարցերու Նախարարութեան» մէջ եւ ուր կարեւոր պաչտօն մը վարեցի մէկ քանի տարի: Թէեւ ապրեցայ ուրիշ նախարարներու իչխանութիւնն ալ, բայց կը մնամ Մալրոյի հմայքին տակ: Մարդ մըն էր արտասովոր պարկեչտութեամբ եւ որուն «Լա Քոնախիոն Հիւմանէն»ի պատճառաւ եղայ ճանչցուած ու սիրուած: Ան կը կազմէ համամասնակցութիւն մը երկրի ժամանակակից քերթողութեան:

Լքելէ ետք նախարարութիւնը, տասը տարի եղայ գրական վարիչը «Իտիթէօր Ֆրանսէ Ռէկիւնի»ի, միեւնոյն ժամանակ մաս կազմելով գրական բազմաթիւ խմբակցութիւններու, հանդէսներու եւ յատկապէս «Եւրոպա» հանդէսին, որուն կը չարունակեմ անդամակցութիւնս: Նաեւ «Վակապոնտաժ» հանդէսին հետ եմ, թերթ մը, որ յաճախ լոյս կ'ընծայէ գործերս եւ որ կը կրէ նպաստը Փարիզի քաղաքապետարանին: Ա՛րդէն հիմը դրուած է «Բանաստեղծութեան Տուն» հրատարակչականին ու երբ գիտենք թէ քերթողական հատոր մը հազիւ 500-էն հազար ընթերցող կրնայ ունենալ, նման ձեռնարկ մը պատիւ կը բերէ Փարիզի քաղաքապետարանին ու ողջունելի է ջերմապէս:

Երբ գրել սկսայ, մեծ յաւակնութիւններ չունէի: Ընելիքս ժամանակին հետ է որ հասունցաւ, սապէս, գտնուզդոյնն: Ձունէի յաւակնութիւնը, թէ ձիշդ է որ տագնապ մը կրնայ նախանչանը ըլլալ լուրջ հիւանդութեան մը. այս պարագային կը ձախողի: Բայց կրնայ նաեւ իր հետ բերել վերանորոգում մը: Պիտի աւելի տեղդի մասին խօսիմ: Երբ մանուկը տենդ կ'ունենայ, այդ տենդը կը ցնցէ զինք ու ան դուրս կու գայ աւելի ուժեղ, աւելի պինդ: Նոր չունչով մը: կը խօսին իւլթրա-մոտեռնիզմի մասին, չատ բաներ, չատ լաւ: Պէտք է, անհրաժեչտ: Պիտի ըսեմ, քիչ մը անձնասիրաբար, թէ ասիկա նաեւ օգտակար է ինծի, կ'օգնէ ինծի՝ խուսափելու միապաղաղութենէ, միօրինակութենէ, հարթութիւններէ, ակադեմականութենէ: Օգտակար կ'ըլլայ ինծի՝ առաջ երթալու, նոր եղանակներ որոնելու, «կոտրելու» չանգերս: Անձնապէս համամիտ եմ այն ամէն բանին որ կը ցնցէ: Գերիրապաշտութիւնը, բարեբախտաբար, ցնցեց ամէն բան, ամէն բան չըրջեց: Պէտք է ցնցել լեզուն:

Ճիշդ է որ չարունակեցի դասականութիւնս, բայց ե'ս ալ ցնցուեցայ իւրայատուկ ձեւով, իմ պատկերներով, իմ նկարչութեամբ: Շնորհիւ այդ տագնապ ին, վերջին քերթուածներուս մէջ կայ լեզուի փշրոտը, բայց միչտ ալ դասական չարունակականութեան մէջ:

Ունի՞մ քերթողութեան անձնական սահմանում մը: Ըսեմ: Գրեցի երկարաչունչ բանաստեղծութիւն մը «Լը Փոէմ Ափպլիթըը» խորագրով: Ամէն անգամ որ նման հարցում մը կ'ուղղեն ինծի, կ'ըսեմ. «Ամէն քերթուած կամայական է»: Ինչի՞ մէջ: Այն՝ որ քերթուածը գոյութիւն ունի եւ չունի: Սահմանում մը չունիմ, որովհետեւ չեմ փնտռած: Երկարաչունչ այդ բանաստեղծութիւնը կրնամ նկատել երկար սահմանում մը: Ինծի համար քերթուածը լեզուս է -լանգաժ-, արտայայտութիւն է եւ խօսք: Կառչած կը մնամ լանկածին: Ինչ որ չենք կրնար ըսել արձակով, կ'ըսենք քերթուածով՝ կարճ, խիտ բան մը՝ որ կ'անցնի քերթուածին չրջանակէն ալ անդին: Ինծի համար քերթողութիւնը կը մօտենայ փիլիսոփայութեան եւ բնագանական փիլիսոփայութեան: Եթէ ուզեմ անպայման դասաւորել ինքզինքս, պիտի ուզէի յիչատակուիլ բնագանական մարդկայնութեան մէջ -իւմանիզմ մեթաֆիզիք-:

Շատ բաներ կրնան վերացնել զիս: Այդ բանը կրնայ աղուոր քերթուած մը ըլլալ կամ ալ ոստիկանական յաջող վէպ մը: Ոստիկանական վէպերու մեծ ընթերցող մըն եմ: Երբ կը հանդիպիմ գեղեցիկ բանաստեղծութեան մը, ցնծութիւն մը կ'ապրիմ: Կան կեանքի պահեր, որոնք խարուկահանդէս կը սարքեն հոգիիս մէջ: Բայց այդ վերացումները չեն առաջնորդեր զիս անմիջական ներչնչումի: Անչուշտ որ բան մը կը մնայ: Ինծի համար քերթողութիւնը աշխատանք է, տքնաջան աշխատանք, նախ՝ որպէս նախապատրաստութիւն, ապա՝ իրագործում. աշխատանքով կատարուած իրագործում: Կայ բառերու յայտնաբերումը. բառեր, որոնք յետագայ ընթերցումներուս ընթացքին զիս կը քաղաքերձեն՝ ինծի՛: Կամ ալ ընթերցողներուս: Իմ մասիս իր մէկ դրածին չուրջ երբ կարծիքս հարցուց Մարի-Ֆլեռ Պանքար, պատասխանեցի. «Սիրելի Մարի-Ֆլեռ, դուք զիս պիտի ստիպէք՝ ինքզինքս ուչիմ զգալու»: Հոսկէ-հոնկէ կորզուած քանի մը բառի, մտածումի փայլատակում եմ. կ'արձանագրեմ, կը պահեմ, կրնամ օգտագործել կամ ոչ: Այս պարագային չատ գործնապաշտ եմ:

Սիրոյ ծնունդ տուող վերացո՞ւմը ...: Գրած եմ սիրային քանի մը քերթուած: Ուչադրութիւնս աւելի կեդրոնացած է մահուան զաղափարին վրայ: Հայ նախնիքներէս ներչնչուած «Վէյյէօր տը Փիէռ» գործին առիթով, իր նամակներէն մէկուն մէջ Ալքիէ կ'ըսէր, թէ չափազանց խիստ եւ չափազանց պայծառամիտ եմ մահուան զաղափարին մասին: Ափրիկա թեռեա կու գայ խառնուածքէս, ընթերցումներէս, հայկական որոչ քերթողութեան մը մէջ խորացումէս կամ ալ արեւելքցիի նկարագրէս: Ինքզինքս կը նկատեմ Վիկթոր Հիւկոյի, Ներվալի կամ Վալերիի զաւակը, բայց խորքին մէջ, զաւակն եմ նաեւ Նարեկացիի, Վարուժանի, Դուրեանի:

Հայկական քերթողութեան համեստ ծառայութիւն մը կատարեցի 1974-ին լոյս տեսած հատընտիրով, որ իրագործուեցաւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան, Գիտութիւններու Ակադեմիայի ու յատկապէս Ստեփան Ալաջալեանի գործակցութեամբ: Այսինքն, բառացի թարգմանութիւնը կատարուեցաւ Հայաստանի մէջ, իսկ պատչաճեցումները կատարեցին Ֆրանսացի խումբ մը քանաստեղծներ, որոնցմէ յիչեմ Սեկերսը, Ժան-Փիէռ Ֆայը, Աման Մոնժոն, Լիոնէլ Ռէն, եւայլն: Անձնապէս չատ գէչ թարգմանող մըն եմ: Հակառակ թերութիւններուն, այս հատորը օրին մեծ աղմուկ բարձրացուց Ֆրանսական մամուլին մէջ: «Լը Մոնտ»ի գրականէջը, այս իմաստով, չատ կարեւոր էր ու զգայացունց:

Այսպէս, ուրեմն, փոքրիկ մասնակցութիւն մը բերի մեր քերթողութեան ծանօթացման, նկատելով որ աչխատանքը կատարուեցաւ հսկողութեանս տակ: Պէտք է ըսեմ, որ այդ հատորին մէջ կան գրողներ, զորս կը սիրեմ անձնապէս, իսկ ուրիչներ՝ նուազ: Լայնցնելով կարկինը, ուզեցի որ Ֆրանսացի ընթերցողը ծանօթանայ քերթողական այլազանութեան մը: Գիտէք, այդ հատորով ուզեցի նաեւ ազգային պայքար մղել: Եթէ աւելի խստապահանջ գտնուէի, թերեւս աւելի ամփոփ ըլլար հատորը: Բայց ուզեցի փաստել, թէ հակառակ ջարդին, հակառակ բոլոր դժուարութիւններուն, Հայերու մօտ կենդանի է բանաստեղծական պոթէնցիալը:

Շատ անկեղծօրէն կը կարծեմ, թէ բան մը աւելցուցած եմ Ֆրանսական քերթողութեան: Ափրիկա ես չէ որ կ'ըսեմ: Եթէ գործը զեղջուի՞, եթէ չնչուի՞ ... լաւ, միչտ

●▶

ալ կը վերաղառնամ ձեւին, կերպին: Ինքնաներորդ դարու երկրորդ կիսուն, կը կածեմ, թէ ունիմ յատուկ տեղ եւ կը բերեմ պահպանումը դասականութեան, շրջունակութիւնը աւանդութեան: Ինչ կը վերաբերի խորքին, ինչ որ ասելագուցած եմ, կը պարտիմ ծագումիս, հայութեանս: Իսկ ժամանակի մաշումին դէմ դիմադրելու առակ կը նկատեմ յատկապէս «Վէյյէօր տը Փէյս»ը, «Լը Փոէմ Ապոթէրը»ը եւ «Լէ գ'Էլէժի»ն:

Ուրեմն, 1979-80-ին, Հայաստանի մէջ լոյս տեսաւ քերթուածներուս մէկ հատընտիրը, Աբրահամ Ալիքեանի թարգմանութեամբ: Հակառակ թարգմանութեան հրապաւութեան, հակառակ թարգմանիչին ճարտարութեան, մեղադրանք մը կայ, թէ քիչ մը չափազանց հայացուած են քերթուածները: Եթէ հոս նման մեղադրանք կը տարազենք, Հայաստանի մէջ ալ կը մեղադրեն թարգմանիչը, թէ քերթուածները չափազանց հնամենի -արխայիք- դարձուցած է: Ասիկա կու գայ Ալիքեանի հրատարակչարէն: Ըմռնանք թէ Պէյրութէն է Ալիքեան ու Ֆրանսական արդի եւ դասական քերթողութեան մեծ մասնագէտ: Հայերէն հատորին մէջ կան հնամենի կերպեր, որովհետեւ իմ քերթողութեանս մէջ ալ կան հնամենի կերպեր, բայց «յարդուած», «փչրուած» հնամենիութիւն մը, արդիականացած հնամենիութիւն մը: Երբ որ պէտք է, Ալիքեան պահած է այս կերպերը միեւնոյն ժամանակ հայացնելով զանոնք, անոնց տալով հայկական դարձուածքներ: Թերեւս այս է պատճառը, որ «Մարմին Ինձմով Կենդանի» խորագրով այս հատորը, ըստ տեղեկութիւններուս, այնքան ալ արձագանգ չգտաւ:

Ասկէ դուրս, Հայաստանի հետ կապերս ծնունդ առած են 1937-ի Միջազգային Ցուցահանդէսին: Այդ առեն, տակաւին չէի գիտեր, թէ Հայաստան մը գոյութիւն ունի: Կամ ալ շատ տարտամ գաղափար մը ունէի: Այդ ցուցահանդէսին մօրս հետ կը մտնենք Սովետական տաղաւարը ու յանկարծ ինքզինքս կը գտնեմ տուփի մը դիմաց: Հայերէն, տառերով «Նարինջի մուրաբա» արձանագրուած է տուփին վրայ: Կը դիտեմ մօրս ու հոն է որ կը դիտնամ, թէ Հայաստան մը գոյութիւն ունի:

Նկատի առած քաղաքական ըմբռնումներս, կը մերժէի այդ Հայաստանը: Այդ օրերուն, Հայ Արի էի՝ Եռագոյն դրօշակով: Պատերազմի ընթացքին ու դիմադրութեան օրերուն է որ հոգեկան չփոխում Հայաստեցի հայրենիքիս հետ ու դիտակցութեանս մէջ այդ Հայաստանը մարմին առացաւ աւելի ուշ:

Հոգեպէս եւ մարմնապէս կապուած կը մնամ նաեւ Արեւմտահայաստանին, որովհետեւ այդ Հայաստանը իմ ցաւս է, իմ «Կեռասի Ժամանակս», Հայաստան մը, որ այս պահուս մաս չի կազմեր ամբողջականութեան ու ասիկա 1915-ի Ջարդերուն պատճառաւ, ցեղասպանութիւն մը, զոր կը դատապարտեմ եւ՛ որպէս Հայ Արի, եւ՛ որպէս համայնավար:

Հոս պիտի ուզէի յատուկ տեղ մը տալ արեւմտահայ քերթողութեան: Ինծի համար այդ լեզուն - ասիկա ըսելով ոչ մէկ արժանիք կ'ուզեմ ապահովել՝ նկատելով որ մայրս Կովկասէն էր, իսկ հայրս Պարսկաստանէն, հետեւաբար արեւելահայ մը կը նկատուիմ -, ուրեմն, ինծի համար այդ լեզուն իր ձեւերով, իր կառոյցով, իր խըտութեամբ ու կուռութեամբ կը մօտենայ Ֆրանսական կամ աւելի ճիշդ արեւմըտեան լեզուներու կառոյցին եւ ուժականութեան: Այս իսկ պատճառաւ, չափազանց զգայուն եմ արեւմտահայ քերթողութեան հանդէպ: Քիչ առաջ, յիշեցի Վարուժանը, Դուրեանը, հիմա կ'ուզեմ յիշել նաեւ անունը Նիկողոս Սարաֆեանին, բանաստեղծ մը, որ հայ արդի քերթողութեան գաղաթներէն մէկն է:

Ասիկա չի նշանակեր, թէ քերթողներուն միջեւ զատութիւն կ'ընեմ ու արեւմտահայ քերթողները կ'անջատեմ Սովետական Հայաստանի քերթողներէն: Կապուած կը մնամ ներկայ Հայաստանին բոլոր բջիջներովս: Արդէն վեց-եօթը անգամ գացած եմ հոն: Ամէն անգամ ալ հսկայական յառաջդիմութիւն տեսած եմ: Ինչ կը վերաբերի ներկայ գրականութեան, նախ ըսեմ, որ բաւարար ծանօթութիւն չունիմ, չեմ կրնար կարդալ հրատարակուած բոլոր գործերը, բայց կը վախնամ, որ սահմանները որոնց մէջ կը բանտարկենք մենք մեզ, չեն արտօներ մեզի երթալու անոնցմէ անդին եւ՛ ձեւի, եւ՛ յղացումի, եւ՛ խորքի մէջ: Շատ լաւ է խօսիլ Հայաստանի, Արարատի, Արաքսի մասին, ունենալ այդ խորունկ կարօտը դէպի ամբողջական Հայաստանը. այս բոլորը շատ լաւ: Քիչ մը դիմագրական քերթողութեան շարունակութիւնը կ՝ուզեմ յիշել նաեւ անունը Նիկողոս Սարաֆեանին, բանաստեղծ մը, որ հայ արդի քերթողութեան գաղաթներէն մէկն է: Վաւ է պաշտպանել լեզուն, պատկերել զայն խօսքով, լաւ է պաշտպանել աւանդութիւնները, բայց կը կարծեմ, որ պէտք է այլեւս անցնինք այս բոլորը, երթանք աւելի հեռուն ու մեր լեզուին ու մշակոյթին վերանորոգման համար դիմենք նոր խիզախումներու՝ որպէսզի փոխադրենք զանոնք միջազգային մակարդակ: Օրինակի համար, կը յիշեմ քերկիլ Ալթմաթովը: Թերեւս, այս պահուս, կայ հայերէն վէպ մը, որուն արժէքը հաւասարի Ալթմաթովի: Կը ճանչնամ լիթուանական որոշ քերթողութիւն մը, որ կը յատկանշուի նկատառելի արդիականութեամբ մը: Կուխ մը կայ այդ երկրին մէջ դասականին ու արդիականին միջեւ: Կը մտղթեմ, որ այդ կուիւը ծագի նաեւ Հայաստանի մէջ ու տեսնենք, թէ ի՛նչ դուրս կու գայ: Այն տպաւորէը, որուն մասին կը խօսէի քիչ առաջ, կը ցանկամ տեսնել նաեւ Հայաստանի մեր քերթողներուն մօտ:

Յիշատակելու համար մահացածները միայն, կայ Պարոյր Սեւակը, որ կրնայ համարձակ հարթել դէպի ցանկացուած հորիզոնները, դէպի հայկական արդիականութիւն, ինչպէս Նիկողոս Սարաֆեան համբայ բացաւ դէպի արդիականութիւն՝ Սեփուռքի կալուածին մէջ: Այս բաղդատութիւնը երկու բանաստեղծներու միջեւ կարեւոր է եւ հետաքրքրական:

Այս բոլորը ըսելով չեմ ուզեր ատորադնահատել ինչ որ արդէն կը կատարուի: Մէկ բան որոշ է, թէ Հայաստանի քերթողութիւնը պէտք է աւելի յանդուգն ըլլայ: Վահագն Դաւթեան, Կապուտիկեան, Դաւոյեան կամ Համօ Սահեան արդէն ունին ստեղծագործութիւններ, որոնք կ'երթան հեռուն:

Անհրաժեշտ է կազմութիւնը նոր հատընտիրի մը, որուն մէջ տեղ գրաւէ նաեւ Սեփուռքի աւելի ամբողջական քերթողութիւնը: Ընելիք ունինք:

Հայաստանի մէջ ձեռք բերուած յառաջդիմութիւններու յիշատակումին կողքին, կ'ուզեմ հրճուանքս արտայայտել քաղաքական մարզի մէջ առնուած քայլերուն մասին ու յատկապէս պատմագէտ Ջոն Կիրակոսեանի աշխատութիւններուն, որոնք մէկտեղ կը դնեն ամբողջ հայութեան արեւին խօսող հարցը՝ շատ նուրբ եւ արդար ձեւով: Անշուշտ դիտէք, թէ այդ հարցը կը վերաբերի ցեղասպանութեան ու հողային պահանջներուն:

Վերադառնալով Ֆրանսա, ցաւով կը հաստատեմ, որ մանաւանդ այս երկրին մէջ կը տիրէ անջատողական ոգի մը: Ամէն ոք գիտէ, թէ համայնավար կուսակցութեան անդամ եմ 1943-էն ի վեր: Քիչ մը, Արագոնին պէս, պիտի ըսեմ. «Գիտեմ, գիտենք այն բոլոր դժուարութիւնները զորս կը յարուցանէ դրօշի մը համար կուսակցութեան մը պատկանիլը»: Այս առթիւ, պատմեմ հետեւեալը: Օր մը, 1950-ին, երբ Մորիս Թորէզին հանդիպեցայ, հետեւեալը ըսաւ ինծի. «Կը ճանչնամ ձեզ ձեր գրութիւններէն: Շարունակեցէք, գրեցէք, հրատարակեցէք: Ականջ մի՛ կախէք ինչ որ կ'ըսեն ալ կամ ձախ: Քաղելով է որ կը յառաջանանք»: Այդ «Մտիկ մի ընէք ինչ որ կ'ըսեն ալ կամ ձախ»ը այդ օր իմ աչքերս բացաւ: Ամէնէն դեղեցիկ դասն է զոր կարելի է տալ գրողի մը: Ըլլալ ինքզինք: Եթէ կուսակցութեան մը անդամ եմ, կը մնամ՝ միշտ ալ ականջիս ունենալով Թորէզի այդ խօսքը: Այդ կուսակցութեան անդամ ըլլալով հանդերձ, բարեկամներ ունիմ բոլոր կուսակցութիւններուն մէջ: Ֆրանսական միջավայրի մէջ հարց չի ծագեցներ ասիկա: Հայկական միջավայրին մէջ, կը ցաւիմ ըսելու, որ չունինք նոյն մօտեցումը: Պէտք եղաւ «Հայկական Քերթողութեան Հատընտիր» մը որպէսզի ճանչնամ Սարաֆեանը: Իր ողջութեան չճանչցայ Կոստանդեանը, արտասովոր այս քերթողը ու ասիկա կը տրամեցնէ զիս: Ի՞նչ է ասոր պատճառը եթէ ոչ անջատողական կեցուածքը: Գրողները զիրար ճանչնալու համար Շանհհայի մէջ դումարուելիք հայագումարի՞ մը պէտք պիտի ունենանք:

Այս գրոյցէն օգտուելով կոչ կ'ընեմ ըմպիւռքի բոլոր հայ գրողներուն որ խորհրդածեն այս մասին, յարաբերութեան մէջ մտնեն իրարու հետ ու, օրինակ, փարիզի մէջ կազմակերպուած համագումարով մը, ծանօթանան իրարու, թեզեր կարդան, խօսին իրենց մտահոգութիւններուն մասին ու յարուցանեն գրականութեան հարցերը»:

Հարցազրոյցը վարեց եւ
Ֆ. Մելիճի
միտքերը ամփոփեց՝

ՄՈՎՍԷՍ ՊԱԶԱՃԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Le double exil d'Armen Lubin (*)

La poésie d'Armen Lubin se place sous le double signe de l'exil. A l'absence de la terre-mère qu'est l'Arménie, s'adjoint chez Armen Lubin le sentiment, beaucoup plus secret et véhément, d'un exil intérieur.

C'est en 1923 que celui qui s'appelle encore, de son nom arménien, Chahan Chahnour, arrive à Paris. Il a tout juste vingt ans. A Uskudar, qui est un faubourg d'Istanboul, il s'est déjà fait connaître en remportant un prix grâce au seul poème que l'on connaisse de lui en arménien, Nuits de pleurs. *A Paris, la langue poétique d'Armen Lubin va désormais être le français. Quant à l'arménien, il sera uniquement réservé à la prose, à des nouvelles et à des romans (parmi eux, un chef-d'œuvre :* La Retraite sans musique) *qui se veulent, de l'aveu même de l'auteur, une «histoire illustrée» des Arméniens.*

«Pourquoi j'utilise l'arménien en prose et le français en poésie ? Je ne le sais pas. C'est venu ainsi» (1), aimait à répondre sans répondre Armen Lubin. Avec l'avantage du recul, le poète Henri Thomas estimera que l'œuvre arménienne de son ami était sûrement «son lien avec ses compatriotes dispersés en tous pays, une affaire de famille presque, à laquelle il ne pensait pas que nous *puissions réellement nous intéresser». Le français pour sa part, «lui permettait sans doute de se voir, lui- même et sa vie, avec une sorte de détachement ironique, comme invité à une fête toujours un peu insolite,* passager clandestin *de notre monde» (2). Armen Lubin concède justement, dans une page de ses carnets, que «l'écrivain étranger d'expression française jouit d'un privilège. Ce privilège me semble être d'échapper à la facilité d'élocution qui résulte forcément de la pratique quotidienne d'un langage. Chez l'étranger, le langage est «intériorisé» et, ainsi, n'exprime que l'essentiel. Inutile d'ajouter que ce privilège a également des contreparties, c'est-à-dire des faiblesses». Le bilinguisme attise l'écartèlement de l'exilé: il en est même l'évident, et quelquefois bénéfique, support.*

L'exil s'intériorise presque instinctivement dans l'œuvre d'Armen Lubin. Réfugié en France, le poète ne connaît que des «logis provisoires» : hôtels de Montparnasse — avec leur cortège de fêtards, de prostituées, d'artistes —, puis, la maladie s'en mêlant, les hôpitaux — la Salpêtrière, Broussais (comme Verlaine), Pau — et les sanatoriums, sinistre odyssée que ponctuent les noms de Bidart, Labenne-Océan, Pessac, jusqu'à l'ultime étape, plus accueillante : le Home arménien de Saint-Raphaël. Il aura fallu soixante et onze années d'existence pour nourrir cette terrible trajectoire; longues années au cours desquelles les opérations et les fragiles lueurs d'espoir ont alterné avec la souffrance aiguë, la mort latente, la tentation suicidaire, et toujours le stoïcisme, cette «sainte patience».

Il serait assurément injuste de réduire les recueils poétiques d'Armen Lubin au simple journal d'un «allongé». Sur son œuvre, l'auteur a su constamment jeter le voile discret de la pudeur, tout en recourant aux vertus de la distanciation ironique :

«...lorsqu'on est en terre d'exil et exilé
Plus on est éveillé plus on est exilé».

Transformer sa maladie en alliée et explorer, grâce à elle, un domaine privilégié : telle est l'ambition d'Armen Lubin. Certes, l'«on n'écrit pas dans les affres de la douleur et sous les bourrasques», mais du moins peut-on attendre la brève accalmie pour traduire enfin cette étrange beauté «de la liberté partielle, qui se rit d'elle-même à sa façon Rat railleur, rare ailleurs».

Rat pris au piège de la souffrance, Armen Lubin répond en composant de courts poèmes où la raison s'oppose toujours aux forces incontrôlées que les surréalistes ont, en leur temps, voulu faire prévaloir.

Armen Lubin ne se sent pas d'affinités particulières avec eux, pas plus qu'avec cet autre poète «allongé» qu'est Joe Bousquet. C'est qu'il n'aspire nullement à quelque occulte suprématie; la maladie, plus insidieuse que la blessure, laisse moins de répit et incite au retrait. Elle accentue le sentiment d'exil, même si elle lui donne des armes pour le maîtriser.

Le subtil lecteur de poèmes qu'est Philippe Jaccottet a très judicieusement relevé que «les images d'Armen Lubin attachent les choses les unes aux autres, les objets aux pensées, les sentiments aux sensations; tout est lié, on est ficelé dans ses images» (3). On pourrait également dire des poèmes condensés et resserrés d'Armen Lubin qu'ils sont mus par la terre qu'à leur tour ils remuent. La terre-mère vouée à l'absence devient soudain cette autre et même terre avide d'ensevelir les morts. L'exil se réduit alors à un chant d'agonie. La boucle se boucle, inextricablement.

Le «passager clandestin» qui sait intimement qu'
«Hors de la souffrance physique il n'y a pas de réel»,
demeure pourtant un enfant crépusculaire dont l'errance est jalonnée de larmes nocturnes et solitaires. S'il lui arrive parfois de s'installer sur «les hautes terrasses», c'est pour constater bientôt qu'elles dominent «la forêt de la mort lente». La seule issue s'ouvre sur la tourmente, et mieux vaut réduire préventivement le confort pervers de sa chambre à

«...une fenêtre
Sans rien autour».

Armen Lubin a beau aspirer à la «frêle chanson des délivrances», il n'en finit pas moins par reconnaître, avec cette intelligence poétique saluée par Eluard (4), que

«Les mots c'est rien ça marche devant,
Une forêt vient derrière».
C'est cette forêt qu'il convient d'explorer.
Forêt qui prend parfois des masques citadins pour invariablement déboucher
«Dans la rue des tristesses infécondes».
Forêt de l'indéfectible souffrance où, au cœur des hôpitaux inhospitaliers,
«Toute larme voisine la joie».
Forêt de l'incertitude qui peut subrepticement dévoiler un
«Vrai monde de fraîcheur pure et d'émoi»
et laisser transparaître cette extraordinaire «lumière seconde» qui «suppose l'oubli de soi».
Forêt, enfin et surtout, qui aimante le poème
«Avec du noir à ne pas dire»
et
«Le même mot dur, toujours autre, encore autre» à proférer.

Un constant va-et-vient — ballet du dit et du non-dit — rythme les beaux poèmes d'Armen Lubin, dans la frémissante complicité de la souffrance ou dans la courbe aillée des félicités adoptives.

Daniel LEUWERS.

NOTES

(1) Notes inédites de K. Keusseyan, citées par Krikor Chahinian : **Drame et poésie de l'exil**, thèse de troisième cycle présentée devant l'Université Paris IV en 1979 (exemplaire dactylographié).

(2) **La Nouvelle Revue française**, février 1977, p. 23.

(3) **«Des Oiseaux à travers la tempête», La Gazette de Lausanne**, 28 mai 1955.

(4) «Vos poèmes m'enchantent et j'aime qu'ils soient si droits, si dignes parce qu'intelligents. C'est si rare l'intelligence poétique» (lettre de Paul Eluard à Armen Lubin).

(*) Préface de «Les logis provisoires» qui vient de paraître chez Rougerie.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
10
MARDI
10 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.433 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.433

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ Ներքին նախարարը, պաշտօնական յայտարարութեամբ մը, հաստատեց թէ Հիթլէրի գաղտնի օրագիրը կեղծ է եւ նոյնիսկ չատ «կոպիտ խարդախութիւն» մըն է : Փորձագէտներ քննած են նաեւ գործածուած թուղթը եւ պարզուած է, որ ան 1955-ի ապրանք է : Շթեռն (Աստղ), գերմանական չաբաթաթերթը որ ձեռք ձգած էր այս «զգայացունց փաստաթուղթերը» եւ օտար երկու պարբերականներ, որոնք գնած էին Սընտէյ Թայմզ եւ Մաչ, անմիջապէս դադրեցուցին հրատարակութիւնը եւ Շթեռնի երկու խմբագրապետները հրաժարեցան : Հարցը, սակայն, այսքանով չի փակուիր եւ հարկ է գտնել թէ որո՞նք եւ ի՞նչ նպատակով չինած են այս կեղծ տետրակները : Անշուշտ՝ «չահ» ունեցողներու անունները արդէն իսկ կը չարուին եւ չատ ալ չեն փոխուիր՝ Սի - Ի - Ա, ՔԸ -կէ - Պի, արեւելեան Գերմանիա, առեւտրական դորձողութիւն, նոր նացիական ցանց եւայլն, եւայլն : Ամէն պարագայի մէջ, ծանր հարուած է Շթեռնի նման թերթի մը համար, որ լրագրական աշխարհին մէջ վարկ վայելող չաբաթաթերթ մըն էր· վարկաբեկուած է նաեւ այդ տետրակները դանող լրագրողը՝ Հայտըման, որ չարդ կը ներկայացուէր որպէս ամէնէն «կրքամիտ» լրագրողը արեւմտեան - Գերմանիոյ :

ԼԻԲԱՆԱՆի հարցը, որ Ուրբաթ իրիկուն, լաւ ճամբու մէջ ըլլալ կը թուէր, Շաբաթ օր կրկին յուսախաբ ըրաւ այն քանի մը լաւատեսները, որոնք դեռ կը կարծեն թէ ելք մը անկարելի չէ : Արդարեւ, Ուրբաթ օր, «այո, բայց»ով մը իսրայէլեան կառավարութիւնը իր համաձայնութիւնը տըւած էր, այսինքն դուռը կէս մը բացած էր, բայց Շաբաթ առտու, Սուրիա փակց այդ կիսաբաց դուռը եւ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին Նախարարին կը մնայ ծայրէն սկսիլ կամ փորձել համոզել Սուրիացիք : Համաձայնագրին կէտերը բաւական անորոշ են եւ բոլորն ալ ծանօթ չեն : Իսրայէլեան կառավարութեան մօտ Մաարիւ օրաթերթը հրատարակած էր, կիրակի օր, գլխաւոր գիծերը, ճշդելով թէ յարակից գաղտնի կէտեր կան : Ծանօթ կէտերու մէջ, յիշենք· Խաղաղ կարգադրութիւն կռիւներու Խափայէլի եւ Լիբանանի միջեւ, փոխադարձ յարգանք դէրիչխանութեան, վերջ պատերազմական վիճակի, մեկնում Լիբանանէն Իսրայէլի թշնամի ուժերուն (կանոնաւոր բանակ թէ ահաբեկչական կազմակերպութիւն), իսրայէլեան, սուրիական եւ պղեստինեան ուժերու մեկնում Լիբանանէն եւլն., եւլն. : Սուրիոյ նախագահին համար համաձայնագրէ մը աւելի՝ ենթարկումի պայմանագրութիւն մըն է ի նպաստ Իսրայէլի : Ճեռտայէն, Երուսալէմէն եւ Պէյրութէն անցնելէ ետք, Շուլց Փարիզ կուգար, մանակցելու համար Լիբանանի վերաբերող միջազգային ժողովին :

ՍՊԱՆԻՈՑ Թաղապետական ընտրութիւններուն ընկերվարականները զգալի յաղթանակ մը տարին, ապահովելով ձայներու 43%-ը եւ ձեռք ձգելով երեք գլխաւոր քաղաքները՝ Մատրիտ, Պարսէլոնա, Սեվիլլա : Ցաղթանակը կրնայ այնքան մեծ չըլլալ բաղդատմամբ երեք փոխանակի ընտրութիւններուն, բայց զգալի է, բաղդատմամբ 1979 Ապրիլի թաղապետական ընտրութիւններուն : Համայնավարները կայուն կը մնան : Պասք ազգայնականները կը պահեն Պիլպաօն եւ համայնավարներն ալ՝ Փոռտուն :

ՋԱՆՂԸՐԸի մէջ է, որ հաւաքոյթի մը ընթացքին, զօր. Ֆէնան Իվրէն ճառ մը խօսելով, ազդարարած է Թուրք քաղաքագէտներուն, որ իրենց ապօրինի դործունէութիւնները կրնան յետաձգել տալ Նոյեմբեր 6-ին համար նախատեսուած երեսփոխանական ընտրութիւնները : Արդարեւ, Էվրէն չեչտած է· - «Եթէ կ'ուզենք որ ընտրութիւնները կատարուին յայտարարուած թուականին, առանց յետաձգումի, իւրաքանչիւրը պէտք է հրաժարի ապօրինի դործ տեսնելէ» :

ՊՈԼՍՈՑ Ուաչինկթըն պանդոկի մէջ, հրդեհի մը հետեւանքով 37 զբօսաշրջիկ մեռած են եւ 68 հոգի ալ՝ վիրաւորուած, որոնց 38-ը դեռ հիւանդանոց կը մնան : Զոհերուն մէջ կան Աւստրիացիներ, Իրաքցիներ, Ճոյներ եւ կ'ըսուի թէ երկու Ֆրանսացիներու ալ ինքնութիւնը ճշդուած է :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը թմրեցուցիչի չատ կարեւոր քանակ մը բռնեց, 37 քիլօ Էոէայինի Փարիզ եւ նոյն օրը՝ 16 քիլօ ալ Ռուասի : Պոնըվիլ է (Օթ-Սավոա) որ թոսիկանութիւնը չորս հոգի բռնած է, թմրեցուցիչի առուծախով զբաղող, ճիշդ այն պահուն, երբ ապրանքը կը յանձնէին : Հանրային ապահովութեան ենթանախարարը չծածկեց զոհունակութիւնը եւ յայտարարեց այս առթիւ, թէ Ճունուարի սկիզբէն ի վեր 800 հոգի հարցապնդուած են, այս մարդկին մէջ : Առջի օր ձերբակալուածները հոլանտացի էին եւ կը թուի որ ապրանքը սահմանուած էր օտար երկիրներու :

ԱՆԳԱՐԱՑԻ մէջ հրապարակուած տեղեկադրի մը համաձայն, Թուրքիոյ բանտերուն մէջ ներկայիս 20·157 հոգի կայ «դաղափարաբանական յանցանքներու» համար : Պատերազմական վիճակի հրամանատարութեան լոյս ընծայած այս տեղեկադիրը կը ճշդէ նաեւ թէ առնչմէ 7200-ը արդէն դատապարտուած են, 12·307 ուրիշներ դատի կը սպասեն եւ 650 ալ՝ հսկողութեան տակ են :

ՔԱՆՆի մէջ բացուեցաւ, ինչպէս ամէն Մայիսի, Շարժանկարի միջազգային փառատօնը :

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ երեք նախարար (Թեթաճարտարուեստ) պարսաւանքի արժանացած են, իրենց պաշտօնին մէջ թերացումի համար : Միւս կողմէ, Լենինդրադի քաղաքագօրքի բազմաթիւ պատասխանատուներ ալ պաշտօնազուրկ եղած են :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ) ՄԱՑԻՍ 3 - 5)

ԲԵՄԱԴԻՐ ՍՏԵՓԱՆ ԿԵՒՈՐԿՈՎԻ ՅՈՒՇԵՐԸ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է հայկական չարժանկարի վեթերաններէն Ստեփան Կեւորկովի յուչերու դիրքը՝ «Ձնկարա - հանուած ժապաւէն» խորագրով : Հատորին մէջ հեղինակը կը խօսի ոչ թէ հայկական չարժարուեստի պատմութեան եւ զարգացման մասին, այլ կ'անդրադառնայ Ուկրանիոյ մէջ հիթլերեան բանակներու դէմ խորհրդային զինուորներու մղած պայքարին : Իր կառուցուածքով եւ ոճով դիրքը կը յիշեցնէ չարժանկարի բեմադրութիւն մը : 80-ամեայ հեղինակը չարժանկարի հիմնադիրներէն է Հայաստանի մէջ, ուր նկարահանած է բազմաթիւ ժապաւէններ :

×

ՋԱՐԼԶ ՏԻՔԸՆԶԻ ԳՈՐԾԸ ՀԱՑԵՐԷՆ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ

«Սովետական Գրող» հրատարակչական նը հայերէն լոյս ընծայած է Զարլզ Տիքընզի «Մեծ յոյսեր» վէպը, զոր բնագրէն թարգմանած է «Հայ - անգլիական գրականութիւններ» աշխատութեան հեղինակը՝ Վարդան Փարթամեան : Հայ ընթերցողին ծանօթութիւնը անգլիացի դրողին հետ կը սկսի Ժ.Թ. դարէն՝ 1882-ին Թիֆլիս հարատարակուած «Հարս եւ կեսուր» դիրքով : Այնուհետեւ Կ. Պոլիս, Աթէնք եւ Պէյրութ հայերէն տպագրուած են անոր վէպերն ու պատմուածքները : Տիքընզի գործերը մեծ տպաքանակով հրատարակուած են Հայաստանի մէջ : Վերջին երեսնամեակին հայերէն թարգմանուած են «Օլիվըր Թուիստի արկածները», «Դաւիթ Կօոփերֆիլդ», «Մարտին Չեզլըուիթ» վէպերը եւ այլ գործեր :

×

ՀՈՒՆԳԱՐ ԳԻՐՔԻ ՏԱՍՆՕՐԵԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է հունգար հրատարակութիւններու տասնօրեայ ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են հունգար դասական եւ արդի հեղինակներու գործեր, գիտական զանազան ճիւղերու վերաբերեալ դրականութիւն : Այս առթիւ կազմակերպուած են նաեւ դասախօսութիւններ եւ դրական երեկոյթներ, հանդիպումներ : Հայաստանի մէջ կատնաւոր կերպով լոյս կ'ընծայուին հունգար բանաստեղծութեան եւ արձակի հատընտիրներ, մշակոյթի եւ գիտութեան մարդերու ծանօթ դէմքեր սերտ կապեր կը պահպանեն հունգար պաշտօնակից - ներու հետ :

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ 46-ՐԴ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

Մայիս 7-ի խաղերու արդիւնքներն են·

ԲԿՄԱ - Դինամօ Մինսկ	0 - 1
Նեֆթչի - Դինամօ Մոսկուա	1 - 1
Արարատ - Նիստրու	1 - 0
Տորպեդօ (Ռ.) - Զերնոմորեց	0 - 3

Դասաւորման գլուխն է Զերնոմորեց 13 կէտով :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳԻՐՔ ԺԱՌԱՆԳՈՂՆԵՐ...

Բ.

Մեր խմբագրատան դրադարանին մէջ հարիւրաւոր հատորներ կան, որոնք մեզի նուիրուած են ուրիշներէ : Այդ ուրիշները դիրքի անչնորհ ժառանգորդներ չէին, դիրքի մը արժէքին անտեղեակ մարդիկ, որպէսզի այդքան դեղեցիկ հատքածոներ բերէին ու մեզի նուիրէին : Ընդհակառակն, չատ լաւ դիտէին այդ դիրքերուն արժէքը, եւ իրենց ձեռքերը դողացած էին, երբ զանոնք յանձնած էին մեզի :

- Չեմ ուզեր որ այս դիրքերը օր մը փողոց իյնան, ըսած էին անոնցմէ չատեր մեզի : Եթէ ձեզի յանձնենք կը փրկուին :

Այդ վայրկեանին անոնք կը նմանէին իրենց հարստութիւնը խնամքով իրենց զաւակներուն բաժնող, իրենց կտակը պատրաստող մարդոց : Սա չէնքը այս զաւկիս, սա կալուածը միւս զաւկիս, սա գոհարեղէնները սա զաւակներուս, եւայլն : Միայն թէ իրենց դրադարանները մեզի նուիրողներուն մեծ մասը այդ դիրքերէն դուրս մեծ բան մը ունեցած չէին այս աշխարհին վրայ : Եւ այդ քիչն ալ կ'ուզէին որ փողոց չիյնայ, հնավաճառներու ձեռքը չքաշշուի, ծով չթափի··· : Ուստի դողացող ձեռքերով մեզի կը բերէին զանոնք : Ամբողջ կեանքին մէջ դիրքերու հետ ապրած մարդու մը համար դիւրի՞ն է այդ դիրքերէն բաժնուիլ, իր սենեակը անոնցմէ պարպել : Ամբողջ կեանքը կարդալով անցուցած մարդ մը պիտի չուզէ՞ր մահը դիմաւորել բազկաթոռի մը մէջ նստած, դիրք մը կարդալով զբաղած : Բայց անոնք կը հնազանդէին ահաւոր այն հրահանգին, որ մեզի կ'ըսէ· «Եթէ չես ուզեր որ ոսկիդ անարժաններուն ձեռքը իյնայ, պիտի դիտնաս առենին բաժնուիլ անկէ» :

×

Տարիներ առաջ կին մը արծաթեայ կողքով հին դիրք մը բերաւ ինծի : Զայն գտած էր իր մերձաւորներէն մէկուն սընտուկին մէջ եւ հասկցած էր որ արժէքաւոր կտոր մըն էր :

- Այս արծաթ կողքը ի՞նչ կ'արժէ արդեօք, գաղափար մը կրնա՞ք տալ, հարցուց զայն ցոյց տալով :

Իսկապէս դեղեցիկ էր արծաթ կողքին ձեռագործ աշխատութիւնը : Բայց չատ աւելի արժէքաւոր էր նոյնինքն դիրքը, որ, բացի չատ հին տպագրութիւն մը ըլլալէ, իր առաջին էջին վրայ կը կրէր բազմաթիւ երեւելիներու ստորագրութիւններ :

- Դիրքը աւելի արժէքաւոր պէտք է ըլլայ, Տիկին, քան տեսակ մը սրտի ցաւով : Դիրքը արծաթ կողքէն չատ աւելի չահեկան ու արժէքաւոր ըլլալ կը թուի :

Զարմացաւ : Ճանճնարարութեանս վրայ դիմեց հասցէի մը ու զայն ծախեց իր ակնկալածէն չատ աւելի բարձր գնով մը : Ինչ ալ զարմացած էր որ դիրք մը կրնար այդքան սուղ գնահատուիլ : Եւ ատիկա կ'երեւի թէ դրդած էր իր ախորժակը, որ երկու օր վերջ կրկին ժամադրութիւն ուզեց եւ այս անգամ եկաւ պզտիկ պայուսակով մը :

- Այս դիրքերն ալ կային անտուկին մէջ, ըսաւ : Արդեօք բան մը կ'արժե՞ն :

Վերջին տասնամեակին տպուած վէպեր, բանաստեղծական հատորներ էին, փոչեթաթախ եւ անխնամ : Նիւթական արժէք չունէին : Երբ իմացաւ այս կարծիքս, յուսախար եղաւ եւ հարցուց տրտմօրէն·

- Ուրեմն ինչի՞ կը ծառայեն ատոնք :

- Միայն մէկ բանի, պատասխանեցի : Կարդալու :

Ռ. Հ.

UNIR NOS FORCES SUR L'ESSENTIEL (*)

Si, enfant de la diaspora, venant de la proche Belgique, j'ai accepté d'être ici, avec vous, c'est pour répondre à un écho qui vient de très loin et qui m'atteint profondément.

Mais vous avez devant vous un homme meurtri, fatigué, moralement et physiquement, parce que ce combat que je mène et que je traîne comme une malédiction me laisse désemparé. Au surplus, c'est un combat que nous portons en nous, depuis près de trois millénaires.

Le fait que nous soyons réunis suffit à démontrer que, tous autant que nous sommes, nous participons à ce combat, de manière prestigieuse ou modeste, collective ou isolée, mais avec une permanence qui est la réponse à cet appel impérieux que nous entendons en nous.

Mais quel est le sens de cet appel, le 24 avril 1983 ?

Jusqu'il y a moins de 10 ans, la réponse était claire : il s'agissait de pratiquer la ferveur, de s'adonner à un rite de préservation, d'alimenter une mémoire pourtant remplie à ras bord de l'horreur dont nous avions été l'objet. Nous nous quittions, fiers d'avoir pu faire entendre nos incantations, émus d'avoir écouté les autres parler de nous et gorgés d'une nouvelle espérance que l'année suivante, dans le reflux de nos fantasmes, nous retrouvions déçus mais que nous nourrissions à nouveau.

En 1983, tout a basculé. Des phénomènes nouveaux ont surgi, installant le désarroi en nous. Ce qui était certitude, même à travers nos insatisfactions et nos maladresses, ne l'est plus ; ce qui apparaissait chez le voisin comme une erreur, permet une transaction dans la réflexion ; celui qui était le bourreau a pris une autre dimension, plus pathétique mais aussi plus menaçante.

Et surtout, toutes les analyses ont été faites, tous les livres ont été écrits ou viennent d'être écrits, toutes les pensées ont été exprimées, toutes les informations ont été diffusées et de l'ère du silence, nous avons été projetés dans celle de la publicité. Vaine et dérisoire serait ma tentative de vouloir me frayer un chemin dans ce dédale d'idées en ébulitions, d'analyses de plus en plus affinées. Chacun porte en lui, jusqu'à la déchirure, ses contradictions que chaque nouvel analyste débusque.

Mais était-il nécessaire d'avoir de nouveaux vertiges et de marcher le long de nouveaux gouffres. Fallait-il ajouter au malheur individuel des cibles, le malheur individuel des auteurs, qui devient aussi le malheur collectif. Et quelques heures de télévision en plus n'y changeront rien. C'est moi qui ai perdu la vue à Genève, c'est mon frère qu'on a pendu à Ankara. Me voici encore plus orphelin.

A propos, comment dit-on «engrenage» en arménien ? Voici un mot qu'il faudra sans doute apprendre. Peut-être certains ne m'accorderont-ils pas le droit de m'exprimer comme je le fais, car ceci n'est qu'un discours et rien qu'un discours. Mais peut-être aussi est-ce dans l'exès de nos malheurs que nous puiserons le renouveau, comme nous l'avons toujours fait, tant il est vrai que c'est souvent des cendres que renaît l'étincelle.

Alors, au-delà des états d'âmes et des interrogations, qu'elle est la seule question qui subsiste, en ce jour de recueillement, mais surtout de réflexion ?

S'il est vrai que la stratégie du passé en diaspora — à supposer même qu'il y en ait eu une — n'a pas apporté de solution, car le génocide n'a pas été unanimement reconnu, et surtout pas par son auteur, s'il est vrai qu'aucune revendication territoriale n'a été entendue, car aucun droit à la réparation n'a été admis, il faut en trouver la raison. La maturité se caractérise non pas uniquement par la volonté de surmonter l'obstacle mais surtout par celle de le déchiffrer.

Les Arméniens, en tant que tels, n'intéressent personne, sauf en période électorale. Pas plus que dans le passé, leur itinéraire ne coïncide avec les oscillations politiques du moment. Même les ambiguités de la diplomatie du pétrole —qui aident aujourd'hui tant de peuples— ne peuvent les servir. Ils dérangent ceux qui lisent leurs pétitions, tant leur forme revendicatrice est souvent maladroite. Les Arméniens n'offrent aucun intérêt pour personne. Quant à la morale politique, je ne suis pas de ceux qui se nourrissent d'une telle proposition contradictoire. Si, en politique, il y a parfois des principes, ceux qui subsistent n'ont rien à voir avec la morale.

En revanche, notre voix ne sera entendue que si elle est celle non plus seulement des Arméniens mais celle qui vient de ce fonds de souffrance de l'humanité et dont aucun peuple ne doit se croire à l'abri, s'il est instruit des funestes leçons de l'histoire.

En parlant des Arméniens, c'est de l'Homme qu'on parle, de cet homme bafoué, meurtri, torturé, oublié, reculant les limites de la souffrance jusqu'à la folie. Son univers est le même à Der Zor, à Auschwitz, au Salvador ou dans le goulag. Notre message est exemplaire pour l'Homme car nous avons vécu cette mort, alors que nous avions des droits imprescriptibles à la vie, à la lumière, à la dignité. Ce message nous avons l'obligation de le faire entendre, car c'est le seul qui nous rendra audibles. Il rappelle que si les autres n'y prennent garde, il peut aussi leur arriver ce qui nous a atteint.

Autrement, pourquoi voulez-vous qu'on se soucie de nous, avec ou sans télévision, parce que nous avons été les victimes, il y a 68 ans, d'une odieuse chorégraphie internationale ? Nous soucions-nous des tragédies qui se déroulent sous nos yeux, à quelques heures d'ici ? Et pourtant n'est-ce pas le même homme, dont nous nous réclamons culturellement ?

Depuis quand peut-on exiger des autres ce que nous n'accordons pas à ceux qui nous le réclament ?

Si nous voulons faire entendre notre juste et légitime revendication, il faut que celle-ci coïncide avec celle de notre contemporain. C'est cette nouvelle approche solidaire, fraternelle et éthique qui seule pourra nous faire sortir du puits dans lequel nous avons été projetés. C'est une œuvre de maturité, qui suppose le dépasement de soi; c'est une œuvre de longue haleine, mais il vaut mieux un effort soutenu garant du succès qu'une tentative impatiente vouée à l'échec. Je suis impatient, il est vrai, mais que représentent ces 68 ans par rapport à 2700 ans d'histoire ininterrompue. Notre peuple est d'éternité et il récuse l'éphémère victoire de l'instant. Apprenons, ou plutôt réapprenons les vertus de la patience et de l'effort.

Edouard JAKHIAN

(suite et fin dans notre prochain numéro)

(*) Nous publions, exceptionnellement le texte integral du discours que Mr E. Jakhian a prononcé, au cours de la commémoration du 24 Avril 1915, à Paris (Salle Gaveau, dimanche 24 Avril), car au-delà d'un simple discours, on y trouve matière à réflexion. Le titre est de la rédaction.

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՈՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ 1985-ԻՆ

Մարտ 24-ին դումարուած կուսակցական ժողովի մը ընթացքին խօսք առնելով Ա. քարտուղարը՝ Կարէն Դեմիրճեան, անդրադառնալով հայրենիք-սփիւռք կապերու ամրապնդման՝ կը յայտնէր կուսակցութեան որոշումը, 1985-ին կազմակերպելու փառատօն մը, Երեւանի մէջ, մասնակցութեամբ Սփիւռքի «առաջադիմական կազմակերպութիւններուն պետական կոլեկտիւներուն»: Այս առթիւ կազմուած է փառատօնը նախապատրաստող Յանձնախումբ մը, նախագահութեամբ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի քարտուղար Կարլէն Դալլաքեանի: Զանազան հրշանակներու հատքերքրութեան դոհացում տալու նպատակով «Արմէնփրէս»ի թղթակիցը հարցազրոյց մը ունեցած է Յանձնախումբի նախագահին հետ, փառատօնի բնոյթին, պայմաններուն եւ այլ մանրամասնութիւններու լրացում դառնալու համար:

Կուսանք յիշեալ հարցազրոյցը, նոյնութեամբ, առնելով «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Ապրիլ 19-ի թիւէն:

×

ՀԱՐՑ. - *Ինչպէ՞ս է նախատեսւում կազմակերպել փառատօնը, ի՞նչ փուլերով, ի՞նչ ժամկէտներում:*

ՊԱՏ. - *Փառատօնը նախապատրաստող կազմակերպիչ կոմիտէն արդէն անցել է գործի: Ուրուագծել է ծրագիրը: Այն ամբողջական եւ յատակ կը դառնայ ըստ փիւռքահայ առաջադիմական կազմակերպութիւնների առաջարկութիւնները նկատի առնելուց յետոյ: Նախատեսւում է, որպէսզի 1983 - 1984 թուականներին տեղերում, այսինքն՝ հայ դպրոցական - մշակութային միութիւններն ու կազմակերպութիւնները անցկացնեն լայն զանգուածային միջոցառումներ, ընտրեն լաւագոյն խմբերը եւ անհատ կատարողներին: 1985-ի Օգոստոս - Սեպտեմբեր ամիսների ընթացքում յարմար մի տասնօրեակ կը տրամադրուի փառատօնի եղրափակիչ մասին՝ Երեւանում:*

Հ. - Յայտնի է, որ իւրաքանչիւր գործօնեայ ունի իր պարախումբը, երգչախումբը, թատերախումբը: Եթէ գաղութը հայաշունչ է, ուրիշ եւ այնտեղ շատ են ինքնագործ խմբերը: Վերջին տարիներին, երբ հայրենիք-սփիւռք կապերը թեւակոխեցին մերձեցման նոր փուլ, երբ Հայաստանի ժողովրդական երգի-պարի անսահմանը, Հայաստանի պետական պարախումբը, Սունդուկեան ակադեմական թատրոնը եւ մեր հանրապետութեան արուեստագէտների բազմաթիւ այլ խմբեր սկսեցին այցելել հայկական գաղթօճախները, երբեմն առաջացրած խանդավառութեան ներգործութեան հետեւանքով սփիւռքում մէկ-միւսի ետեւից ստեղծուեցին գեղարուեստական ինքնագործ խմբեր՝ գրեթէ ոչ յայտագրերով: Բացի այդ, որպէս ուսանող երեւան ժամանեցին բազմաթիւ արուեստասէր երիտասարդ-երիտասարդուհիներ, որոնք մասնագիտանալով որպէս պարուսոյց, բեմադիր կամ երաժիշտ-սատարեցին սփիւռքահայ գեղարուեստական ինքնագործ խմբերի մակարդակի բարձրացմանը: Արեմն եւ փառատօնի կազմակերպիչների առջեւ կանգնած հարցերից մէկը, ըստ մեզ, մասնակիցների ընտրութեան հարցն է: Ինչպէ՞ս կը կատարուի ընտրութիւնը:

Պ. - Ինչպէս նշուեց, գաղթօճախներում կը կազմակերպուի գեղարուեստական

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱԶԱՋԵԱՆ

Ու էլ ոչ մի բառ չխօսեց: Երեւի յիսուն տարով, մաքով, եւ գնաց դէպի Կիլիկիայի սարերը, կամ գուցէ այն ամիսները, չաբաթները, օրերը, երբ ես ապրում էի իր մարմնում, իր մէջ, չընչում էի իր թոքերով, անում էի իր արիւնով, անում էի ու մեծանում, որպէսզի հիմա դառնայէն նոր տառապանք պատճառեմ:

Նա կէս ժամ անխօս նստեց, յետոյ վեր կացաւ:

Արծիւներ կան, որ ճախրելիս, թռչուն ... Քո ճախրելու ժամանակն է: Ոչ մի վէրք սարսափելի չէ ... Երեկոյեան կը գամ, կը խօսինք, - նա գնաց:

Դուստրս կանգնած էր ննջասենեակի դրան մէջ ու նայում էր մեզ: Ուզում էր խօսել, քաշւում էր: Գիտեմ, ուզում էր հարցնել, - ի՞նչպէս ես, հայրիկ· չուր - թերը դողում էին: Դեռ չէր ազատուել այն յորդոր - խրատներից, թէ՝ ինձ չպէտք է խօսեցնի, թէ՝ ես ձայն չունեմ, թէ՝ ես չեմ կարող պատասխանել իր հարցերին: Նա տեսել էր, որ մայրս էլ չէր զրուցել երկար ժամանակ:

Փակում եմ կոպերս այնպէս, ինչպէս երբ կանչում են աչքերով: Նա ուրախութեամբ ներս է վազում: Շուրթերս համբոյրի ձայն են արձակում: Նա մօտեցը - նում է թուչերը: Քիչ է մնում լաց լինի, իսկ ես ժպտում եմ: Քիչ էր մնում երէկ ես լաց լինէի, իսկ նա բռնազբօսիկ ժըպտում էր·

- Դպրոցից եմ գալիս:

Աստուած իմ, ես երջանիկ եմ, ես նրա մօտ եմ, չնչում եմ եւ տեսնում նրան: Աչխարհի ամենաքնքուշ խաղալիքները ինձ համար հիմա նրա փափկիկ ձեռքերն են:

Ցիշում եմ, երբ նրան տուն բերեցինք ծննդատնից: Զկայ ինձ համար աւելի վեհ ցնծութիւն, քան այն մէկը, որ մի օր ստեղծել էր իմ դուստրը իր պուպրիկները քնեցնելիս: Դա ինձ ստիպել էր մտաբերել Սոնային: Նա էլ երբեմն էր հիւսում զատրիկիս քնեցնելու եւ յաջորդ օրը մոռանում, եւ յաջորդ օրը նորն էր յօրինում, միւս օրը մոռանալու համար: Ի՜նչ քաղցր երաժշտութիւն էր, ինչպիսի՜ անուշիկ բառեր էին յորդում: Աչխարհի ամենաուժեղ բանաստեղծութիւնները դրանք էին, աչխարհի ամենաքնքուշ երաժշտութիւնը դա էր: Դրանք յուզում էին մի նորածնի, ազդում նրա վրայ եւ քուն էին բերում նրան: Եւ ո՛րն է ամենաուժեղ խօսքը, եթէ ոչ այն, որ յուզում է:

Այդ օրերին ես հաւատում էի, որ աչխարհի բոլոր մայրերը գիտեն երգեր յօրինել, «օրօրներ» ստեղծել, եւ վստահ էի, որ դրանցից ոչ մէկը միւսի նման չէ, եւ դրանք բոլորն է քաղցրահնչուն են, մէկը միւսից քնքուշ, մէկը միւսից սքանչարուն:

Մէկ անգամ ես Սոնային ասացի·

- Սքանչելի օրօր էր:

- Ո՞րը:

- Երէկուանը:

- Չեմ յիշում: Այդպիսի օրօրները ծընւում են տուեալ պահին, մանկան անմեղ դէմքին նայելիս, նրա նկատմամբ այդ վայրկեանին ունեցած զգացումից, վազ - ւանը ուրիշ է լինելու, միւս օրուանը էլ աւելի ուրիշ: Տրամադրութեան, ներչնչման հարց էլ կայ:

Երանի տուեալի ներանց, ովքեր ձայնագրող մեքենաներ ունեն: Մէկը կար, որ ունէր, բայց բնաւ մտքով չէր անցել ձայնագրել կնոջ ինքնաբուխ օրօրները կամ դատեր օրօրներն ու երգերը ճօնուած իրենց պուպրիկներին:

Դուստրս երգեց, քնեցրեց բոլոր պուպրիկներին ու խաղալիքներին, ապա եկաւ, մի քանի րոպէ կանգնեց անարիս մօտ, յետոյ ասաց:

- Պապա, մի՛ քնի: Մի կին է քեզ զանգատալու:

Ես հասկացայ, որ նա վստահ չէ իր ուժերին ինձ քնեցնելու, երգ յօրինելու համար:

Իսկ կնոջ մասին՝ իրը չէի լսել:

- 4 -

Ինձ մայրս արթնացրեց:

Նա զարթնում է փոստարարի օրուայ փոստը բերելուց առաջ: Նրան ինչքին էին այն, ինչ պատուիրել էին իմ գործերը: Եթէ դուստրս հնազանդուել էր մեծերին, ապա մայրս տան ամենամեծն էր, հնազանդուելու բոլոր կանոններից ազատ, մեծ տանտիրուհին, մեծ իրաւունքով:

(Շար. 6)

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԻՏՐՈՒԹԻ Հայկազեան պոլէճի հայապետական ուսմանց կեդրոնի նախաձեռնութեամբ, Ապրիլ 17-ին տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը՝ նուիրուած գրագէտ, բանաստեղծ ու հրապարակագիր Անդրանիկ Ծառուկեանի 70-ամեակին եւ «Նայիրի»ի քառասնամեակին: Բացման խօսքը արտասանած է կեդրոնին վարիչը՝ տոքթ. Երուանդ Քասունի, ապա դասախօսութիւն մը ըրած է Արմէն Դարեան չեչեռլով. - «Երբ այն հեռաւոր ու միշտ մօտիկ Ապրիլին, Թուրքին տապարը փշրեց Հայոց հազարամեայ գպրութեան ոսկի շղթան, գոյն միանդամընդմիշտ թաղելու դիտաւորութեամբ, Շահան Շահնուրեան, Վազգէն Շուշանեաններու, Նիկողոս Սարաֆեաններու, Զարեհ Որբունիներու, Վահէ Վահեաններու, Մուշեղ Իշխաններու եւ Անդրանիկ Ծառուկեաններու սեռունդն է որ եղաւ անցման օղակ, որպէսզի այդ ոսկեայ շղթան ընթանայ անընդմէջ եւ անընդհատ»: Ապա, դասախօսը անդրադարձած է Ծառուկեանի գրական վաստակին եւ «Նայիրի»ի կատարած դերին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտադիր մը, հուսկ՝ շնորհակալութեան խօսք արտասանած է Ա. Ծառուկեան:

×

ՊԻՏՐՈՒԹԻ «Վասպուրական» սրահին մէջ, Ապրիլ 10-ին, տեղի ունեցած է արտասանութեան երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Վարչութեան: Յ. Թումանեանէն, Պ. Սեւակէն, Մ. Իշխանէն, Վահան Թէքէեանէն, Ժագ Յակոբեանէն, Ալիսա Կիրակոսեանէն, Եղուարդ Պօյաճեանէն եւ այլ բանաստեղծներէ գործեր մաս կազմած են արտասանող Շաքէ Յովակիմեանի յայտագրին: Շաքէ Յովակիմեան 1967-ին Լիբանանէն մեկնած է Գահիրէ, ուր 1971 - 1977 թուականներուն եղած է «Սարգարապատ» պարախումբին պարուսոյցը: 1978-ին ձեռնարկած է ամուսնքի առաջին փորձերուն: Հանդէս եկած է Գահիրէ եւ Կիպրոս:

×

ՄՈՆՐԻԱԼԻ մէջ, Ապրիլ 8-ին մեռած է Պօղոս Անդրէասեան, երկու ժամ առաջ այն դասախօսութենէն զոր պիտի տար Թէքէեան Մշակ. Մխիթեան կազմակերպութեամբ՝ «Հայ ժողովուրդի քաղաքական կողմնորոշումը» նիւթին շուրջ: Ունկընդիրներ, որոնք զացած են սրահ, իմացած են մահը եւ ստացած օրինակներ բանախօսութենէն, զոր ողբացեալը բազմագրած է ներկաներուն բաժնելու համար: Ծնած էր Օրտու: Պոլսոյ մէջ հետեւած է բարձրագոյն ուսման եւ յաջողած կեանքի ասպարէզին մէջ: Լրջօրէն ուսումնասիրած է հայ եւ թուրք արդի պատմութիւնը եւ իր վերլուծումները յաճախ յօդուածի ձեւով կամ դասախօսութեամբ ներկայացուցած: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Ապրիլ 11-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ուր Բարթող Ա. քհնյ. Խրքաճեան դամբանականով մը վեր առած է Պօղոս Անդրէասեանի բարեմասնութիւնները:

×

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Մգկիլ համալսարանի Հայ Ուսանողական Միութեան կազմակերպութեամբ, Մարտ 16-ին, դասախօսութիւն մը տուած է Զարեհ Սուրուճեան՝ «Հայկական Հարցը՝ ներկայիս» նիւթին շուրջ: Դասախօսը ներկայացուցած է Հայկական Հարցին հոլովոյթը՝ ժթ. դարէն մինչեւ մեր օրերը, ծանրացած է Հ. Ց. Դ. Բռնութիւն, Վազգէն Շուշանեաններու, Նիկողոս Սարաֆեաններու, Զարեհ Որբունիներու, Վահէ Վահեաններու, Մուշեղ Իշխաններու եւ Անդրանիկ Ծառուկեաններու սեռունդն է որ եղաւ անցման օղակ, որպէսզի այդ ոսկեայ շղթան ընթանայ անընդմէջ եւ անընդհատ»: Ապա, դասախօսը անդրադարձած է Ծառուկեանի գրական վաստակին եւ «Նայիրի»ի կատարած դերին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտադիր մը, հուսկ՝ շնորհակալութեան խօսք արտասանած է Ա. Ծառուկեան:

×

ՊԻՏՐՈՒԹԻ «Վասպուրական» սրահին մէջ, Ապրիլ 10-ին, տեղի ունեցած է արտասանութեան երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Վարչութեան: Յ. Թումանեանէն, Պ. Սեւակէն, Մ. Իշխաննէն, Վահան Թէքէեանէն, Ժագ Յակոբեանէն, Ալիսա Կիրակոսեանէն, Եղուարդ Պօյաճեանէն եւ այլ բանաստեղծներէ գործեր մաս կազմած են արտասանող Շաքէ Յովակիմեանի յայտագրին: Շաքէ Յովակիմեան 1967-ին Լիբանանէն մեկնած է Գահիրէ, ուր 1971 - 1977 թուականներուն եղած է «Սարգարապատ» պարախումբին պարուսոյցը: 1978-ին ձեռնարկած է ամուսնքի առաջին փորձերուն: Հանդէս եկած է Գահիրէ եւ Կիպրոս:

×

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Մգկիլ համալսարանի Հայ Ուսանողական Միութեան կազմակերպութեամբ, Մարտ 16-ին, դասախօսութիւն մը տուած է Զարեհ Սուրուճեան՝ «Հայկական Հարցը՝ ներկայիս» նիւթին շուրջ: Դասախօսը ներկայացուցած է Հայկական Հարցին հոլովոյթը՝ ժթ. դարէն մինչեւ մեր օրերը, ծանրացած է Հ. Ց. Դ. Բռնութիւն, Վազգէն Շուշանեաններու, Նիկողոս Սարաֆեաններու, Զարեհ Որբունիներու, Վահէ Վահեաններու, Մուշեղ Իշխաններու եւ Անդրանիկ Ծառուկեաններու սեռունդն է որ եղաւ անցման օղակ, որպէսզի այդ ոսկեայ շղթան ընթանայ անընդմէջ եւ անընդհատ»: Ապա, դասախօսը անդրադարձած է Ծառուկեանի գրական վաստակին եւ «Նայիրի»ի կատարած դերին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտադիր մը, հուսկ՝ շնորհակալութեան խօսք արտասանած է Ա. Ծառուկեան:

ԸՍՏՈՒԱԾ ԱՌԱՋԻՆ

ԱԼԻՆ ԷՄԻՐԶԷՆԵԱՆ

Որու նկարչական տաղանդին մասին բազմիցս առիթն ունեցած ենք արտայայտուելու, իր ընտանիքները կը ցուցապրէ Մայիս 6-էն Յունիս 1, Լիոնի Սէն-Թիւլէր ցուցասրահը (7 ավընիւ Թենեռալ - Պրոսէ, Պրոթոյի կայարանին դիմաց):

Նատալի Հայ Դատի Յանձնախումբին տարած աշխատանքներուն վրայ եւ հրատարակուած տպագրութիւններէ քաղելով, ան ակնարկ մը նետած է հայկական ազգային ազատագրական ներկայ շարժումին վրայ: Դասախօսութեան աւարտին եղած են հարցումներ:

×

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ կեդրոնին մէջ, Մարտ 13-ին, տեղի ունեցած է դաշնակահար Շահան Արծրունիի նուագահանդէսը, կազմակերպութեամբ Համազգայինին: Յայտագրի առաջին բաժնին դաշնակահարը մեկնաբանած է օտար երաժիշտներէ, իսկ երկրորդ բաժնին՝ հայ երաժիշտներէ գործեր, նոյն ատեն խօսելով հայ երաժշտութեան յատկանիշներու եւ կարգ մը երաժիշտներու արուեստին մասին:

×

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՑԻ «Հուրիկ Պաղտասարեան» սրահին մէջ, Մարտ 19-ին, տեղի ունեցած է Հ. Ո. Մ.ի «Մարօ» մասնաճիւղի տարեկան ճաշը, որուն եկամուտը ամբողջութեամբ յատկացուած է Հ.Ե.Դ.ի ճամբարին: Ճաշէն ետք, ճամբար յաճախող երիտասարդներ իրենց տպաւորութիւնները փոխանցած են, նշելով թէ ազգ. դաստիարակչական դաստիարակութեան տեսակէտէն ճամբարը իրենց համար եղած է ազդու:

×

ՏԻԹՐՕՑԹԻ Հայ կեդրոնը, Մարտ 19-ին, տեղի ունեցած է յուշի երեկոյթ մը, նուիրուած բեմադրիչ - դերասան Ժորժ Սարգիսեանի, կազմակերպութեամբ Համազգայինին: Բացումը կատարած է Հրայր Թուխանեան: Ցուցադրուած են լուսապատկերներ՝ «Իփէկեան» թատերախումբի շրջապտոյտներէն: Բանախօսած է Եդուարդ Էլոյեան (Մոնրէալէն), անդրադառնալով հայկական թատրոնի պատմութեան հանդրուաններուն, ժբ. դարու նոր շարժումին, հասնելով «Գասպար Իփէկեան »թատերախումբի կազմութեան եւ չեչոը դնելով Ժորժ Սարգիսեանի անձին, վաստակին եւ արուեստին վրայ:

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Դ.

ՍԻՍՏԵՄԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

Ձիւղ տեղին զարկած էր: Կինը, որ միեւնոյն մտահոգութեամբ դրուագած էր, մարդուն աչքերուն մէջ նայեցաւ, այդքան խորունկ հոգածութիւն անհնարին թուելով իրեն՝ բոլոր այն բաներէն հաքը զրօս ըրած էր այդ մարդուն: Զբնաղ անձնուիրութեան եւ անյիշաչարութեան սահմանէ օրինակի մը առջեւ արդած մնալ, հպարտութեան վերջին կայծը մարեցաւ իր մէջ, ու աչքերը լեցուած, ձայնը պաղատական, մրմնջեց.

- Թադէոս աղա, ներեցէք, ձեզի համար չատ անիրաւ դատուեցայ ... ներեցէ՛ք:

- Ձանըմ հիմա ինչո՞ւ ատանկ պարապ խօսքեր կ'ընէք, հանըմ, ներելու մերելու բան չկայ, անցածը անցած է, կը պատասխանէր զանճապահը աղէկ մը տեղաւորուելով թիկնաթոռին մէջ. չոճո՞ւխը ինչ պիտի ըլլայ, ա'ն նայինք:

- Ա'խ, այո, ի՞նչ պիտի ըլլայ Աբշակս, հառաչեց մայրը: Պ. Կոստանեանէն ալ յոյս չկա՞յ:

- Տա մարդուն անունը բերաննիդ մ'առնէք ալ, պոռաց Մերկերեան, աքաղպուի պէս տեղէն վեր ցատքելով, արիւնը զըլուխը ելած: Ատ մարդէն ի՞նչ խեր տեսաք որ, չնորհքով կողոպտեց ձեզի:

Տիկինը ա'լ չպաշտպանեց մանկավարժը, որ իր կուռքի պատուանդանէն վար ինկած էր: Բայց ի՞նչ պիտի ըլլար Աբշակը, քանի որ այլեւս, չիկար Կոստանեան՝ զայն ընելու համար ինչ որ խոստացած էր ընել - մեծ դիտնական մը: Գանճապահը առաջարկեց առժամապէս ազդ. վարժարան դնել. մայրը ընդդիմացաւ, առարկելով որ հոն վարնոց տղաքներու հետ չփոում պիտի ունենար: Մերկերեան խոստացաւ մանաւանդ հոգածու թեան առարկայ դարձնել տղան, մեկուսի պահել տալով զայն միւս աշակերտներէն, որոնք կրնային ապականել ամբարային թոռան հոգին:

- Տարի մը կենայ կ'օգտէ, աւելցուց դանճապահը, թող դպիրէրէնը, տաճկերէնը ուժովցնէ:

- Անկէ՞ետքը:

- Անկէ ետքը Աստուած ողորմած է, հանըմ: Հարկաւ մէկ ճար մը պիտի փընտրեն՛ք դոնանք քի սանկ չնորհքով մարդ մը ըլլայ Աբշակնիս:

- Ա'խ, ալ դո'ւն դիտես, Թադէոս աղա, քու ձեռքդ է, կ'ըսէր յեղյեղուկ հոգիով այդ մայրը որ մէկէն ի մէկ կոյր լքմամբ մը անձնատուր կ'ըլլար այդ մարդուն՝ ամէնէն հեստ ու աննուաճ հակառակութիւնը ցոյց տալէ յետոյ անոր դէմ:

- Հոգդ մ'ըներ, հանըմ հոգդ մ'ըներ, վստահեցուց ծերունին ոտքի ելլելով, Աբշակը անանկ մէկը պիտի ըլլայ որ ամէն մարդ մա'ռ պիտի խածնէ:

- Աստուած լսէ ձայնդ, հառաչեց մայրը աչքերը երկինք վերցնելով:

Գանճապահը, որ «չուշանաս դաս»ի թախանձագին հրաւէրներով դուրս ելած էր ,կուշտ զոհունակութեամբ մը ճամբան կ'ըսէր ինքնիրենը.

- Հա՛ չէօյլէ, հիմա գործը կարգին մըտաւ... Ամա սա Կոստանեանն ալ չըլլար նէ մենք ալ սա գունէն ներս մտնալիք չունէինք, մէկ կողմէն խերով բան եղաւ տա մարդուն գալը: Ինչ է նէ, հիմա գործերնիս տա տղան պիտի ըլլայ. մենծ մէկը պիտի ընենք, քա՛հ քա՛հ, քա՛հ, ինծի հարցնես նէ բան մըն ալ ըլլալիք չունի այդ տղան, ես անոր աչուքներուն չեմ հաւնիր կոր. ձդէ քի, բապուճխիվար, ի՛նչ ըլլայ ըլլայ ... մենք մեր գործին նայինք. օ'խ, տա մեռնի պէս պինին ե՞րբ սանկ տօյա տօյա պիտի խմեմ ... էրկու իրեք տարի է զայիֆցա պէ՛, սանկ հիւյթս նայէ, մեղքը չէ՞ ինծի, տահա չա՛տ աղջին ծառայելիք մարդ եմ ես. - ու աչքերուն մէջ անարդ հեգնութիւն մը կը ցոլանար, - հա՛ ես, կ'աւելցնէր դոզի պէս չուրջը նայելով, ազդը պիտիչ տալու է քի ես ալ ուտեմ, վրայէն ալ Մարկոս ամիրային պատուական պինին նետեմ: Բէ՛հ, աշխարհքիս ո՞ր կողմը սանկ չէ, ո՞րդ սանկ գործերու կը խառնուի տէ մատներուդ բան մը պուլշմիչ չըլլար: Ամմա մեղք է եղեր, Աստուած կը սրդողի եղեր. ատա՛մ, Զատիկ Զատիկ չնորհքով սըտխով հաղորդութիւն մը կ'առնես լմնցաս գնաց, օրին մէկէն ալ Աստուած չընէ մեռնիս նէ չիսկ չիտա՛կ ... արքայութիւն ...

(Շար. 57)

Պ. Ռոպէր Գասպարեանց, Տէր եւ Տիկին Փաթրիս Ձօլօեան, Տէր եւ Տիկին Ալէն Գասպարեանց, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Առաքելեան եւ զաւակները եւ ընտանեական պարագաները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, զաւկին, քրոջ, մօրաքրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՍԲԲՈՒՀԻ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆՑԻ
(ծնեալ՝ Աւետիսեան)

արկածալի մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 4-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երեքշաբթի, Մայիս 10, ժամը 14-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Անիէռ - Քաթրուռթի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՑԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Գասպարեանց, Ձօլօեան, Աւետիսեան եւ Առաքելեան ընտանիքներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Ներսէս Զաուրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վարուժան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Սարգիսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ռոզա Զըրեքճեան եւ զաւակները, Փօլէթ, Յովսէփ, Միքայէլ եւ Ա. բարատ, քոյր եղբայր Արզումանեան եւ Թոռան որդիները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մայիս 15, Պուլվար Օստրլի Ս. Յակոբ եկեղեցին իրենց մօր, մեծմօր, մօրաքրոջ, զոքանչին, խնամիին եւ ազգականին՝

Այրի Տիկին ԱՐԾՈՒԻԿ ՋԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Մելիք Մխիթարեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՆՈՒԷՐ

ՊՕՄՈՆ.- Պ. Գրիգոր Պօյաճեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին քոյր Էմիլի Խրիմեանի յիշատակին եւ 100 Ֆ. իր ապաքինման առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վաչանի մասնաճիւղի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է 300 Ֆ. Տիկին Գասեանէ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը Միութեանս հիմնադրութեան 60-ամեակի ոճնակատարութեան առթիւ, ողբացեալ հիմնադիրներ. - Պօղոս Հիւսեան, Տոքթ. Արմենակ Շահբազեանի, Տիգրան Մարգարեանի, Մեսրոպ Շահինեանի, Աբրահամ եւ Վահան Հիւսեանի, վարչութեան անդամներ՝ պատուոյ նախագահ Արթուրն Զրբաշեանի, Յովհաննէս Հացագործեանի, Երուանդ Մկրտիչեանի, Արշաւիր Հրաչեանի եւ բոլոր հայրենակիցներու յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ'ընէ. - Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Միութեան 2000, Վասպուրական սրահի բարեզարդման 1000, Մայր եկեղեցւոյ (Փրատօ) նորոգութեան 1000, Անի պարահումբին Ցաղթանակ նուագախումբին, Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Կապոյտ Խաչի Կայանին, Կարմիր Խաչի Կայանին, «Ցառաջ»ի բարգաւաճման 500-ական Ֆ.:

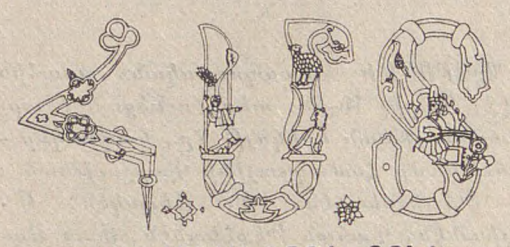
(Կապոյտ Խաչի եւ Կարմիր Խաչի վարմարները ստանալ «Ցառաջ»էն):

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Այրի Տիկին Նուրիճա Խաչատուրեան իր զաւկին Պօղոս Խաչատուրեանի մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ կը նուիրէ 1000 Ֆ. «Ցառաջ»ի բարգաւաճման:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Դաւրայի Հայր. Միութեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամ եւ անդամուհիները ընդահնուր ժողովի կը հրաւիրէ Մայիս 15-ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, Իսիի Հայ Մշակութային Տան մէջ, 45 ռիւ տը լա Տէֆանս: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

ԸՍՏ ՀԱՅԿ. ԱԻԱՆԴՈՒԹԵԱՆ

Հինգշաբթի, Մայիս 12, ժամը 15-էն 20 կը մասնակցին. - Վիրժինիա Փաթի - Քերովբեան (երգ), Ռուբէն Յարութիւնեան (թառ), Արծիւ խումբի նուագախումբ:

Պիւֆէ - Թոմպոլա:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Կազմակերպուած Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան մշակութային յանձնախումբին կողմէ:

Ուրբաթ, Մայիս 13, ժամը 20·30-ին, եկեղեցւոյ Սարգիս Պալասանեան սրահը:

4, rue des Trois Champtiers, Chaville կը դասախօսէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Նիւթ. - «Մեր եկեղեցին այսօր»:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Անտիլլիի ծերանոցին համար կը փնտռէ տնօրէն մը:

Թեկնածուները իրենց կենսագրականը ղրկեն՝

A. A. A. S.
77, rue La Fayette, 75009 Paris

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Մայիս 15-ին, ժամը 11·30-ին
«ՑՈՒՇԱՓԱՐԻ ԲԱՑՕՒՄ»

Նուիրուած Ֆրանսայի Ազատութեան համար իննսած հայ ռազմիկներուն եւ զինադադրականներուն յիշատակին, նախագահութեամբ՝ Ներքին նախարար եւ քաղաքապետ՝

ԿԱՍԹՈՆ ՏՐՃԻՒԻ

Նախաձեռնութեամբ ծագումով հայ Փըրանսացի նախկին զինադրականներու բարեկամականին:

Առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանգիստ, Ֆրանսայի Ազատութեան համար զոհուած բոլոր ռազմիկներու յիշատակին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ ԽԶԿՐ. ՔՀՆՑ. ՏԻՏԻԵԱՆ

A L'OPERA DE MARSEILLE
DIMANCHE 5 JUIN à 15 HEURES

Concert

AVEC

LA CHORALE SAHAK-MESROP

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՕՐՀՆՈՒԹԻԻՆ
Ե Ւ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՕՒՄ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Կիրակի, Մայիս 29, ժամը 16-ին Օրհնութիւն եւ հանդիսաւոր բացում նորաչէն մանկապարտէզի, եկեղեցական եւ քաղաքային բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու ներկայութեան:

Հանդիսութեան կը հրաւիրուի Փարիզի եւ շրջանի արուարձաններու հայութիւնը, մասնակցելու, այցելելու եւ արձանագրելու փոքրիկները (երկսեռ), ազգային ոգիով թրծուած եւ ներկայ կրթական պահանջներու համապատասխան՝ միջավայրի յարմարագոյն պայմաններով զեղազարդուած՝ այս մանկապարտէզին:

ՏԵՍՉՈՒԹԻԻՆ

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Մշ. Միութեան եւ ԺԱՖ-ի կողմէ հայրենի արուեստագէտներով:

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ
ԱՐՏԱՇԷՍ ԱԻԵՏԵԱՆ

Շաբաթ, Մայիս 14, ժամը 20·45-ին

Salle Guimet
6, Place d'Iéna (métro Iéna)

Մուտք 50 Ֆ.: Տոմսերու համար դիմել. - ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ, 9 ռիւ տը Թրեվիզ Փարիզ 9-րդ կամ՝ Դանիէլ ճիզմէճեանի 31 ռիւ Փօլ Տէռուլէտ Պուա - Քոլոմպ:

3 ՕՐ ՄԱՆՉԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՄԱՆԿԱՆՑ ԲՈՑՆԻՆ ՄԷՋ

Մայիս 21, 22 եւ 23-ին օթոքարով պըտոյտներ Նորմանտիի տեսարժան վայրերը երեք օրուան ընթացքին:

Départ de l'autocar Samedi matin à 8h. 30
Rendez-vous devant le Théâtre Municipal d'Issy-les-Moulineaux.
Départ de l'autocar à 9h.
Paris St. Lazare, Cours de Rome

Ազատական հիւրասիրութիւն եւ օթոքառով պտոյտներ - հատանաբար մինչեւ Մոն Սէն Միշէլ կամ Շէրպուրկ - :

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 985 - 36 - 53 եւ 854 - 35 - 74

— Participation aux frais :

Voyages, séjours de 3 jours en pension complète et excursions.....350 Frs. seulement

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՅԻՍ 12, ՏՕՆ Ի ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆՆ ԿՐԻՍՏՈՍԻ: Նոյն օրը յատկացուած է ՀԱՑ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ Հաղորդութեան:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ՝ ժամը 10-ին:

Փարիզի եւ շրջաններու մեր բոլոր դպրոցներուն աշակերտներն ու հաղորդութեան համար պատրաստուած մեր մանուկները կը հրաւիրուին մասնակցելու Պատարագին եւ Հաղորդութեան

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, Մայիս 12, (Համբարձում): Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի: կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Ս. ՆՇԱՆ - ՇԱՐՎԻԷՕ

Հինգշաբթի, Մայիս 12, տառատեան ժամը 10-ին, Փոճ տը Շէրիի Հայ. Առաքելական եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի: կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի Փոն - տը - Շէրիի եւ շրջանի հայութիւնը ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեան:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՑ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
Յիսնամեակի
Հանդիսութիւններու կարգին
ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՑԹ ԹԻՑԱՍԵՂԱՆ
Նուիրուած՝

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ

Ո Ւ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ

Կը նախագահէ՝
Ս. Ք. ՋԱՆԳՈՒ

Կիրակի, Մայիս 15, ժամը 16-ին հոգեւորական Ալէք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնը:

118, Գուրսէլ փողոց, 75017 Փարիզ

Կ'արտասանեն՝ ԱԶԱՐԵԱՆ Բուլինա, ԲԱԼՈՒԵԱՆ Արմենուհի, ՊՇՏԻԿԵԱՆ Նազարէթ, ԳԱՐԲԱՆԹԻՃ - ՏՒՒԶԵԱՆ Մարտրէն, ԳՄԲԻԹԵԱՆ Արաքսի, ԹԻՐԶԵԱՆ Անահիտ, ԼԱ. ՇԱՄԱՆԵԱՆ - ԽՏՂԵԱՆ Հայկուհի, ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ Մարիէթթա, ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ Վահան, ՇԱՄԻԿԵԱՆ Պարգեւ, ՋԱՔԸՐԵԱՆ Անի, ՊԼՕՐԻՔԵԱՆ Վիլմա, ՊՕՂՈՍԵԱՆ Սարգիս, ՍՈՒՐՄԵԱՆ Սիրաք, ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ Սոնա, Վիճ. ՋԻՐԵԱՆ Հռիփսիմէ, ՏՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ Ագապի:

Հանդէսի վերջաւորութեան «Պատուոյ Գիր»երու բաշխում:

Մասնակցութիւն 50 Ֆ.:

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝

780 82 58 եւ 985 36 53

× Ներկայ կ'ըլլան. «Հայրենիքի Զոյն»ի խմբագիր Լեւոն Զաքարեան եւ Սիփան քահայութեան հետ Մշակութային կապի կոմիտէէն Թաւերագիր Գէորգ Աբակեան:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

CET ÉTÉ PASSEZ VOS VACANCES
avec la JAF

VOYAGE EN ARMENIE
3 SEMAINES
du 6 Août au 27 Août
DONT 17 JOURS EN ARMENIE
PRIX : 4800 F.

VACANCES JAF
A BOULOURIS (VAR)
près St. Raphaël, à 50 m. de la plage
du 10 Juillet au 31 Juillet
PRIX : Pension Complète, 3 semaines
2940 F.

— Renseignements, inscriptions et documentation.— écrire à :
JAF 6, Cité du Wauxhall 75010 PARIS

ՀՕԳՈՒ ՏԵՍԱՐ

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ
ԽՕՍՔԵՐ

- ՀԱՏՈՒՆՏԻՐ ՀԱՑ ԴԱՏԻ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՑԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ ՍԿԻԶԲԷՆ Ի ՎԵՐ -

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՑԱՌԱՋ»

Գինն 80 Ֆր. Թղթատարի Ծախքով 88Ֆր. 50

ԴԻՄԵԼ՝

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, rue Monsieur Le Prince 75006 PARIS
կամ՝
«ՑԱՌԱՋ»

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՐԱՉ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
11
MERCREDI
11 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրտաձգա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.434 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.434

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ ընդունելով Օ. Ս. Տ. Է.-ի (տնտեսական եւ զարգացման համագործակցութեան կազմակերպութիւն) տնտեսական եւ արտաքին նախարարները, ահազանգ հնչեցուց եւ դրամական նոր դրութեան մը անմիջական առեղծուածը առաջարկեց, չեշտելով թէ «վտարագոյնէն խուսափիլը նպատակ չէ»։ Ճարտարարուեստական 24 երկիրներ են, որոնք անդամ են վերոյիշեալ կազմակերպութեան եւ որոնց նախարարները փարիզ ժամանած են իրենց տարեկան ժողովին համար։ Միթերան անհրաժեշտ կը գտնէ, որ դրամական միջազգային ժողով մը գումարուի, անյապաղ, որպէսզի դրամական նոր դրութիւն մը հաստատուի, ինչպէս եղաւ Բ. աշխարհամարտի վաղորդայնին՝ Պրեթըն Վուտսի համաձայնութեամբ եւ որ տնտեսական աճ մը բերաւ 50 - 60-ական թուականներուն։ Անուն չտուաւ, բայց, Ֆը - բանասյի Հանրապետութեան Նախագահը մեղադրեց Ուաշինկթընը, որ կը խախտէ ամբողջ դրութիւնը, միայն իր շահերը նկատի առնելով։ Ֆրանսայի նախորդ նախագահներն ալ՝ Տը Կոլ, Փոնփիտու, միաբեր նոյն տեսակէտը պարզած են, այս հարցին կապակցութեամբ։

ՇԹԵՒՆ, գերմանական պարբերականին տնօրէնութիւնը իր աշխատակիցը՝ կեռտ Հայտմանը ընտրած է իբրեւ քաւութեան նոխազ եւ դատի դիմած անոր դէմ։ Ծանօթ է որ Հիթլէրի չինծու օրագիրը բուական վարկաբեկեց Շթեռնը, որ ցարդ լաւ համբաւ վայելող թերթ մըն էր։ Տընօրէնութեան առարկութիւնները են.- Ա.) Հայտմանի «աղբիւրը» գոյութիւն չունի։ Բ.) Լրագրողը առաւփախաւի մը զոհն եղած է եւ հաւանաբար, իր կարդին, իր թերթին ալ, ինք առաւփախաւութիւն մը ըրած է։

ՉՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ՖՐԱՆՔԸ ալ մրցանիշ կոտրած է առջի օր Փարիզի սակարանը 3 Ֆ. 59-ի հասնելով, մինչ տոլարը կայուն կը մնար 7,34-ի վրայ եւ գերմանական մարքն ալ՝ 3,02 էր։

ԱՆԳԼԻՈՑ թագուհին ընդառաջ երթալով վարչապետ՝ Տիկին Թաչըրի դիմումին, լուծեց բրիտանական Խորհրդարանը կանխահաս ընտրութիւններ կատարելու համար։ Կը կարծուի որ տարի մը առաջ կազմակերպելով ընտրութիւնները, Տիկին Թաչըր կ'ուզէ օգտուիլ պահպանողականներու նպաստաւոր դիրքէն, ամրապնդելու համար իր իշխանութիւնը։ Ցունիս 9-ին է, որ պիտի կատարուին ընտրութիւնները։ Եթէ իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր գործազրկութիւնը աւելցած է, գիներու յաւելումը, ընդհակառակն, կրճատի եղած է կասեցնել եւ տարեկան դրամահոսութիւնը 4,6% է միայն։

ԹՐՔԱԿԱՆ ճախ նկատուած ճումհուրիէթի ժէրն ու տնօրէնը՝ Նաատր 75 տարեկան, 2 ամիս եւ 20 օր բանտի դատապարտուած է Պոլսոյ զինուոր. դատարանին կողմէ, Ցունուար 23-ին հրատարակած մէկ խմբագրականին համար, որ կը քննադատէր իշխանութեան որոշումը լուծելու Աթաթիւրք հիմնարկները, - (լեզուի եւ պատմութեան) եւ մատակարարութիւնը յանձնել կրթական նախարարութեան։

ՊԵԼՃԻՈՑ մայրաքաղաքին մէջ, Կիրակի օր, 10-էն 15 հազար ցուցարարներ փողոց իյնած են բողոքելու համաւարութեան հակազաղթող քաղաքականութեան դէմ, զոր ցեղապաշտ եւ օտարատեացութեան կը նկատեն։ Կառավարութեան ուզածը վերջ տալ է ոչ հակակշռուած գաղթին, տրուած ըլլալով որ տասը միլիոն բնակչութեան վրայ 880·000 օտար աշխատաւոր կայ, այսինքն՝ ժողովուրդին 9%-ը եւ կարգ մը թաղերու մէջ, հանդուրժողութեան սահմանը անցած է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳԻՐՔ ԺԱՌԱՆԳՈՂՆԵՐ...

—×—

Գ.

Շատ յաճախ տարօրինակ անձկութեամբ մըն է որ կը նայիմ գրադարանիս դիրքերուն, որոնք աշխատասեղանիս դիմաց, քովը, ետեւը, վերը, վարը, ամէն կողմէ կը շրջապատեն զիս, միշտ բանով մը ուշադրութիւն հրաւիրել ուզելու պէս։ Դեռ հարիւրաւորներ կան որոնք տեղի չզոյութեան պատճառով պահուած են դարակներու ու տուփերու, ձեղնայարկի պահարաններուն մէջ։ Կեանքիս ընթացքին մէկ հատ իսկ դիրք չեմ կրցած ձեռքէ հանել, նոյնիսկ տասն անդամ կարդացած ըլլամ զայն։

Օր մը, գրական նախասիրութիւններէ զուրկ պարզամիտ բարեկամուհի մը դրադարանս տեսաւ եւ զարմացաւ.

- Այս բոլոր դիրքերը կարդացա՞ծ էք, հարցուց սարսափահար։

- Ոչ, պատասխանեցի պարզօրէն։

Եւ ցոյց տալ ուզեցի երեսուն տարի առաջ գնուած դիրք մը, որուն էջերն անդամ չէին կտրուած տակաւին։ Բայց չըըի այդ բանը։ Ի՞նչպէս կրնայի բացատրել թէ ոչ մէկ ուժ կրնար այդ դիրքը ձեռքէս առնել։ Ի՞նչպէս կրնայի բացատրել նաեւ որ անկեղծօրէն կը հաւատայի թէ օր մը անպայման պիտի կարդայի այդ դիրքին էջերը եւ պիտի կարդայի։ Ցետոյ տակաւին ի՞նչպէս կրնայի բացատրել թէ գրադարանի մը դիրքերը անպայման կարդացուելու համար չեն։ Դեռ շատ բաներ կրնայի բացատրել այդ բարեկամուհիս։ Օրինակի համար ըսել՝ թէ մարդ մը միմիայն դիրքի մը վրայ նայելով ալ շատ բան կրնայ տորվիլ անոր բովանդակութենէն։ Ըսել՝ թէ այդ դիրքը օր մը անպայման իր պահանջը պիտի զգացնէ բանով մը։ Ըսել՝ թէ բաւարար չէ դիրք մը մէկ անգամ կարդացած ըլլալ, որով-հետեւ ամէն դիրք պէտք է կարդացուի քանի մը անգամ, եւայլն։ Բայց ոչ մէկը ըսի այս բոլորէն։ Միայն զոհացայ հետեւեալ պատասխանով.

- Ոչ, այս դիրքերուն մի՛այն մէկ մասը կարդացած եմ։

Իսկ ան կարծեց թերեւս որ մարդ միայն ուրիշներու դիմաց կեղծ դիմականի մը նման պարծենալու համար է որ կը հաւաքէ դիրքեր, զորս պիտի չկարդայ...։

×

Անկասկած ժառանգուած ու զամբիւղ նեռուած գրադարաններու մէջ կան անհամար դիրքեր, որոնք չեն կարդացուած իրենց տիրոջ կողմէ, որոնց էջերն անգամ չեն կտրուած։ Կան նաեւ դիրքեր, որոնց էջերը մաշած են բռնուելէ ու դարձուելէ։ Լուսանցքներու վրայ նօթեր կը տեսնուին, տողերու միջեւ ընդգծումներ, վերը կամ վարը կարճ մը խորհրդածութիւններ՝ կարդացուած հատուածէ մը ներշնչուած։ Անոնց առջին էջերուն վրայ մեր ծնած թուականէն ալ առաջ նեռուած առարգրութիւններ, ձօնագրութիւններ կան շատ անգամ։ Եթէ պատահմամբ ձեռքէ անցած են զամբիւղ նեռուած այդ դիրքերը, կը յուզուիս քաղցրօրէն մտածելով դրադարանին նախկին տիրոջը մասին։ Կը նայիս դիրքի մը լուսանցքին վրայ գրուած այդ խորհրդածութեան եւ կը չանաս պատկերացնել գաղափարի այն աշխարհը, որուն մէջ մարդ մը ապրած է քեզմէ առաջ։ Կամ պարզապէս կը ցաւիս որ դրադարանին տէրը ժամանակ չէ կրցած գտնել կարդալու սա կամ նա դիրքը։ Մինչդեռ ոչ մէկ բան այնքան անվիճելի է, որքան սա իրողութիւնը. մարդուն ժամանակը երբեք պիտի չբաւէ իր ուզած ամէն բանը կարդալու։ Մտորմինք անդամ մը. սա պահուն երբ գրի կ'առնեմ սա տողերը, աշխարհի զանազան հողամասերուն վրայ քանի՞ հեղինակներ գիրք մը գրելով, գիրք մը հրատարակելով ու հրապարակ հանելով զբաղած են։ Ո՞ր մէկը պիտի կարդաս, ո՞ր մէկէն լուր պիտի ունենաս։ Պիտի նայիս գրատուներու ցուցափեղկերը լեցնող հարիւրաւոր, հազարաւոր դիրքերու, ու պիտի մտածես որ կեանքդ պիտի բաւէ անոնց հազիւ ճղճիմ մէկ տոկոսը կարդալու։ Նորէն ալ պիտի չկարենաս դիմադրել անոնցմէ քանի մը հատ գնելու, տուն տանելու փորձութեան։ Ինամքով պիտի զետեղես զանոնք դրադարանիդ մէջ եւ անկէ վերջ ամէն իրիկուն անդամ մը գոնէ պիտի նայիս անոնց վրայ։ Սրտիդ մէջ ուրախութիւն մը, անհամբերութիւն մը պիտի զգաս զանոնք դիտելով։

- Վաղը անպայման պիտի կարդամ սա մէկը, պիտի ըսես հատ մը ընտրելով։

Այդ վաղը շատ անգամ երբեք պիտի չգայ...

×

Բայց դիրքերը կարդացուին կամ ոչ, խնամքով պահուին կամ փողոց նետուին, հնավաճառներու կրպակները լեցնեն կամ կարաթաստարայի անկիւնը վաճառքի հանուին, դրասէրներու միջեւ կռուախնճոյր դառնան կամ անդրադարձ զաւակներու կողմէ ծով թափուին, ինչ որ ալ ըլլայ ուրեմն դիրքերու ճակատագիրը, անոնք ունին մեծ ու դուրդուրոտ միակ ժառանգորդը։ Ան է ահաւասիկ։ Ան է որ տուներէն ու փողոցներէն, ծովերէն ու հովերէն պիտի հաւաքէ տրտում ամէն դիրք, կազմուած ամէն էջ, դրի առնուած ամէն փշրանք, եւ զանոնք պիտի պահէ իր յեռուզայ զաւակներուն համար։

Այս մտածումը կը լուսաւորէ դիրքի սիրահար մարդոց սիրտը։ Եւ մտածել կուտայ հետեւեալը. վա՛յ այն գրադարանի տիրոջ, որ զրկուած է այդ իրական ժառանգորդէն։

Ռ. Հ.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ) ՄԱՑԻՍ 3 - 5)

ԽՈՐՀՐԴԱՀԱՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի մէջ, Ապրիլ 13 - 15, տեղի ունեցած են հայ բանաստեղծութեան նուիրուած երեկոյթներ։ Առաջին ձեռնարկը տեղի ունեցած է «Վոսխոդ» մշակոյթի պալատը, ուր հանդէս եկած են հայ բանաստեղծներ եւ իրենց գործերու թարգմանիչները։ Երկրորդ ձեռնարկը տեղի ունեցած է Գրողներու Տունը։ Բացումը կատարած է Խորհ. Միութեան Գրողներու Միութեան քարտուղարը՝ Ալէքսէյ Սուրկով։ Խորհրդահայ բանաստեղծութեան մասին խօսած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան քարտուղար Ա. Գրիգորեան։ Իրենց բանաստեղծութիւնները կարդացած են Ս. Կապուտիկեան, Մ. Մարգարեան, Ա. Պարսամեան, Ա. Աւագեան, Դ. Ցովհաննէս, Ա. Սահակեան, Ցովհ. Գրիգորեան, Հ. Էդոյեան, Ա. Ցարութիւնեան, Լ. Միլիտոնեան եւ Հ. Մովսէս։ Երեկոյթի երաժշտական բաժինն մասնակցած են Մ. Աբովեան եւ Է. Դարբինեան (երգ), Ա. Աբրահամեան (արտասանութիւն), Ս. Դանիէլեան (դուդուկ) եւ «Շարական» համոյթը։ Վերջին ձեռնարկին քննարկուած են «Սովետական պիսատել» հրատարակչականի՝ 1980 - 1982 թուականներուն ռուսերէն լոյս ընծայած հայ գրողներու գործերը։ Խօսք առած է Լ. Մկրտչեան։

ՕՐԱԹԵՐԹ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ԼՈՆՏՈՆԷՆ կը հեռաձայնեն.-

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Լոնտոնի օդակայանը ժամանեց Ուրբաթ օր, Մայիս 6-ին։ Իրեն կ'ընկերանային Ներսէս Եպիսկ. Պոզապալեան եւ գաւազանակիրը՝ Սահակ Վրդ. Զաքալեան։ Օդակայանը զինքը դիմաւորած են Քէնթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսին ներկայացուցիչը, Անգլիոյ հայրապետական պատուիրակը Եպիսկ. Կիզիրեան, արեւմտեան եւ բողպայի կաթ. պատուիրակ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Եպիսկոպոսական առաջնորդ՝ Զաւէն Արք. Զինչինեան, բարձրաստիճան այլ եկեղեցականներ, ինչպէս նաեւ Անգլիոյ հայ գաղութի ներկայացուցիչներ։

Վազգէն Կաթողիկոս պաշտօնապէս ընդունուեցաւ տեղւոյն Սէնթ Ճորճ մատուռը, ուր մուտք գործեց Ուրբաթ Լերի երգեցողութեամբ, ապա առաջնորդուեցաւ Ռոյըլ Կառտըն պանդոկը։

Նոյն օրը, ժամը 17-ին, կ'ընդունուէր Լամպըթ Փառք, Քանթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսին կողմէ ,ուր կը կատարուէր երեկոյեան Աղօթքը։ Նոյն պալատին մէջ, Արքեպիսկոպոսը Վազգէն Ա.ի ի պատիւ ճաշ մը կուտար, որու կը մասնակցէին բացի եկեղեցականներէն, գաղութին ներկայացուցիչները։ Այս առթիւ տեղի կ'ունենար նաեւ նուէրներու փոխանակութիւն, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Ա. Կարգի շքանշանով կը պատուէր Քանթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսը, եւ յատուկ խաչեր ալ կը յանձնէր անոր օժանդակ երկու եկեղեցականներուն։

Շաբաթ ցերեկ Լիսըն Քլըպի հիւրասրահը, Վազգէն Ա. եւ շքախումբը ճաշի հիւրերը կ'ընդունէին Քիւրքճեան ընտանիքին։

Կիրակի առաւօտ, Կաթողիկոսը կը պատարագէր եւ կը քարոզէր Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, ուր ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը, հայ թէ օտար, ի շարս որոն Անկլիքան եկեղեցւոյ բարձրաստիճան ներկայացուցիչներ։ Վազգէն Ա. նաեւ հաղորդութիւն կուտար ներկայ հաւատացեալներուն։

Ցերեկէն ուիկնանց յանձնախումբն է, որ ճաշ մը կուտար ի պատիւ Հայրապետին։

Երկուշաբթի օր, Վազգէն Ա. ժողով մը կ'ունենար Ս. Մարգիս եկեղեցւոյ վարչութեան եւ Աբգարեան Աւանդին հետ, որոնք ճաշ մը կուտային նոյն իրիկունը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ի պատիւ։

Կարգ մը անհատական այլ հրաւէրներէ զատ, Շաբաթ օր, տեղւոյն ազգ. վարչութիւնն է որ ճաշ մը կուտայ ի պատիւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին։ Երկուշաբթի, Մայիս 16-ին կ'ընդունուի Հարդինկ Հիւլմիի կողմէ եւ Երեքշաբթի օր, կ'անցնի Փարիզ։

ռանդորդ մը։ ատիկա ազգն է, ազգային մշակոյթն է։ Աշխարհի բոլոր գրադարաններուն վերջին ու անյաղթահարելի ժառանգորդը ա՛ն է ահաւասիկ։ Ա՛ն է որ տուներէն ու փողոցներէն, ծովերէն ու հովերէն պիտի հաւաքէ տրտում ամէն դիրք, կազմուած ամէն էջ, դրի առնուած ամէն փշրանք, եւ զանոնք պիտի պահէ իր յեռուզայ զաւակներուն համար։

Այս մտածումը կը լուսաւորէ դիրքի սիրահար մարդոց սիրտը։ Եւ մտածել կուտայ հետեւեալը. վա՛յ այն գրադարանի տիրոջ, որ զրկուած է այդ իրական ժառանգորդէն։

Ռ. Հ.

UNIR NOS FORCES SUR L'ESSENTIEL

(suite et fin)

Yves Ternon, qui est le meilleur analyste de la cause arménienne que nous ayons jamais eu, en appelle à l'union de la diaspora. Au nom de quel principe, refuserions-nous d'unir nos forces, sur l'essentiel.

Je ne demande à personne de renoncer à ce qui le situe par rapport à son voisin. Mais je demande à tous de s'unir. Tant que nous cultiverons nos divisions, nos monopoles, nos égoïsmes, nos immaturités, rien ne se fera et, au contraire, nous ferons le lit de ceux qui ont intérêt à nous réduire et à nous murer dans notre mythologie.

Où est cette voix qui s'élèvera et réunira autour d'elle ces forces vives qui aspirent à adopter ce qu'Yves Ternon appelle «une stratégie cohérente s'inscrivant dans la longue durée». Je veux croire qu'une réunion comme celle-ci peut être l'amorce de cette prise de conscience et qu'elle débouchera sur un travail concret, sinon nous n'aurons fait qu'ajouter une commémoration de plus à la liste de toutes celles qui ont précédé.

Mais -j'en suis profondément convaincu- cette réunion de toutes les forces actives exige que chacun prenne conscience que si son travail est essentiel, celui de son voisin est tout aussi légitime et nécessaire. Entre les deux actions, il y a un commun dénominateur, que chacun porte en soi : c'est la volonté sincère de faire triompher une juste cause aux aspects multiples, qui vont des revendications territoriales à l'imprescriptibilité du génocide, en passant par le repeuplement dès à présent possible de certains territoires historiques, le maintien de la langue, la diffusion de la culture, la pérennité de l'Eglise, l'épanouissement de l'Arménie Soviétique, l'information vers l'extérieur et aussi le dialogue avec l'autre.

Cette réunion de tous suppose une organisation centrale, facteur pragmatique mais fondamental du succès de l'entreprise.Faut-il continuer à multiplier à l'infini ces banques d'informations qui restent confidentielles, ces institutions les unes plus estimables que les autres mais qui trouvent souvent dans leur isolement la négation même de leurs légitimes ambitions ?

Ma conclusion est claire. Nous qui avons connu la difficulté fondamentale, qui était celle de vivre, allons-nous échouer sur ce qui n'est qu'une affaire de bonne volonté, d'intelligence, de dialogue entre frères ? Peut-être ne réussirons-nous pas dans le premier élan; trop d'habitudes égoïstes et stériles ont été prises. Mais la réussite doit accompagner cet effort auquel chacune de nos expériences individuelles nous a habitués. Regardons-nous et revoyons nos pères et nos mères, au moment où ils vont débarquer, sur leur terre d'accueil. Notre présence proclame le triomphe de ces efforts. Je refuse de renoncer à cette tâche, alors que notre expérience personnelle porte témoignage de ce que, chacun d'entre nous, a réalisé dans son domaine.

Cette difficulté, je l'attends, quelle que soit ma fatigue et je suis prêt à l'affronter. Donnons-nous la main, mais une main qui ne soit plus un poing fermé, regardons-nous, mais avec des yeux clairs. Paris et la France ont un rôle à jouer. Vous avez la chance d'être enfin écoutés, dans un contexte politique nouveau et attentif. Ne laissez pas passer cette chance. Mettez-vous à l'écoute des autres communautés, établissez des liens étroits et suivis. Travaillez avec des spécialistes; trouvez des fonds importants chacun a un rôle à jouer et il doit le jouer.

Ceux qui voudraient éviter cette nouvelle aventure ou ceux qui se refusent à prendre conscience de ce qu'elle peut avoir de nourricier insulteront l'arménité contemporaine, telle qu'elle doit être : pluraliste et réfléchie.

Je vais à la ligne, en revenant, une dernière fois, à Yves Ternon. Il a écrit un jour, en parlant de nous avec cette lucidité qui est la sienne : «Il nous manque une des dimensions du tragique, celle qui confère à un peuple un supplément de pathétique, la souplesse du roseau et la résistance de la liane.Ils pouvaient chevaucher le tigre, mais ne savaient pas lui tirer les moustaches. Il nous manquait le regard ironique, le sarcasme glacé. Il nous manquait l'ultime excès de la dérision».

C'est vrai, nous restons tragiques et rien que tragiques, dépasser ce seuil qui débouche sur l'ironie qui donne aux êtres et aux choses leur véritable dimension et qui permet de vaincre. Cette mémoire, il faut l'entretenir mais il ne faut plus l'exacerber. Toute mémoire poussée à son paroxysme devient mystique et nous n'en avons que faire. Nous ne pouvons plus nous offrir le luxe de cultiver la haine et l'invective, car au moment des accomplissements, elle sera stérile et nous paralysera. On ne construit rien sur le culte de la haine; on n'avance pas dans la vie en portant éternellement le deuil. Il faut le comprendre. Cela n'a rien à voir avec l'impossibilité d'oublier et de pardonner.

C'est volontairement que je n'ai pas évoqué les événements de 1915 et le nom de leur responsable. Ils sont en nous; je les charrie dans mes chromosomes. C'est ma tragédie et mon impossible silence. C'est ma grand-mère, errant d'Erzeroum à Alep, définitivement mutilée dans son âme à Der Zor, morte démente à Bruxelles, ne connaissant plus de la vie que la haine de la vie et le sacrifice d'amour pour un seul être, celui qui l'honore en cet instant.

Medz Mama, je t'en ai voulu de ne m'avoir pas appris à tirer les moustaches du tigre. Mais, aujourd'hui, je crois l'avoir appris. Et bientôt, je ne t'en voudrai plus.

Edouard JAKHIAN

Paris, 24 Avril 1983

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏ

———×———

Ապրիլ 23-ի առաւօտեան, Պուրճ Համուտի մարզադաշտին մէջ պատարագ մատուցուած է եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած : Ներկայ եղած են հայկական բոլոր վարժարաններէն չուրջ տասը հազար աշակերտները, հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը, տեղւոյն հայ քաղաքապետը, ուսուցչական կազմերը, կուսակցական մարմիններու ներկայացուցիչներ եւ բազմահազար Հայեր : Պատարագած է կոմիտաս Ծ. Վրդ. Օհաննեան : Քարոզած է Թեմին առաջնորդը՝ Արամ Եպիսկ. Քէշիշեան :

Ժամը 21-ին Անթիլիասի վանքը հաւաքուած են բազմահարիւր երիտասարդներ եւ հսկում կատարած Նահատակաց Մատրան առջեւ : Գործադրուած է յայտագիր մը, որու ընթացքին հայ երիտասարդները մեկնաբանած են նահատակներու խորհուրդով մշակուած դրականութեան կարդ մը բնորոշ նմոյշներ : Խօսք առած է Վարուժան Վրդ. Հերկելեան : Ցուցադրուած են նաեւ լուսապատկերներ : Նոյն պիշերը հսկում մըն ալ տեղի ունեցած է Պիք-Փայայի Ցուշարձանին առջեւ, ուր խօսք առած է Արշաւիր արեզ. Քախուճեան :

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր տաճարին մէջ մատուցուած է պատարագ եւ Նահատակաց Մատուռին առջեւ կատարուած է հոգեհանգստեան պաշտօն : Ներկայ եղած է հոծ բազմութիւն մը, որուն մէջ՝ քաղաքական եւ համայնական պատասխանատու անձնաւորութիւններ : Յաւարտ արարողութեանց խօսք առնելով Գարեգին Բ. Կաթողիկոս չէշտը դրած է առօրեայ կեանքին եւ հաւաքականութեան կեանքին յարակցութեան վրայ, դիտել տալով, որ հաւաքականութեան ազգային տեսիլքն ու հաւատքն են որ պէտք է իմաստաւորեն հաւաքականութեան կեանքը : Ցիշեցուցած է, որ մեր նահատակները ըմբռնած էին հաւաքականութեան ազատութեան արժէքը ու այդ դիտակցութեամբ իսկ իրենց կեանքը զոհեցին, որպէսզի զաղափարն ու մենք ապրինք : Ապա Հայրապետը անդրադարձած է հայ ժողովուրդի իրաւունքներուն եւ անոնց հատուցման համար բոլորանուէր եւ միասնական աշխատանքին եւ կոչ ըրած պայքարելու բաժանումի, խորականութեան եւ ճղճիմ հաշիւներու դէմ եւ միասնական ճիգերով հետապնդելու մեր իրաւունքները :

Պուրճ Համուտի Հայ Կաթողիկէ Մեծ - բոպետան վարժարանի բակին մէջ, կէսօրին, տեղի ունեցած է ժողովրդային դեկոչումը, կազմակերպութեամբ Հայ քաղաքական երեք կուսակցութիւններուն : Բանախօսած են Մանուէլ Ադամեան (Ս. Դ. Հ. Կ.), Յակոբ Գուլումճեան (Ռ. Ա. Կ.) եւ Վաչէ Բրուտեան (Հ. Ց. Դ.) անդրադառնալով Հայերու դէմ Թուրքիոյ կողմէ ծրագրուած ու գործադրուած ցեղասպանութեան պատմական իրողութեան եւ Հայկ. Դատի հետապնդման ուղղութեամբ տարուած աշխատանքներուն :

Նոյն օրը կէսօրէ ետք Հանդիսութիւնն մըն ալ տեղի ունեցած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Ճեմարանի շրջափակին մէջ, ուր խօսք առած է Հ. Վարդան Վրդ. Աբգարեան :

ՏՐԻՊՈԼԻՍ

———×———

Ապրիլ 24-ին տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը, կազմակերպուած Թեմիս Հայ քաղաքական երեք կուսակցութիւններէ, որոնց ներկայացուցիչները ելած են օրուան բանախօսները :

ՊԷՅՐՈՒԹ

———×———

Պէյրութի ամերիկեան Համալսարանի «Ուեսթ Հոլ»ին մէջ, Ապրիլ 22-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը, կազմակերպութեամբ Հայ քաղաքական երեք կուսակցութեանց Ուսանողական Միութիւններուն : Ներկայ եղած են աւելի քան 250 Հայ եւ օտար ուսանողներ եւ դասախօսներ : Բացումը կատարած է համալսարանին նախագահը՝ Մալքըմ Քըր : Դասախօսած են փրոֆէսէօրներ Ճոն Մոնրօ եւ Էրիքա Տոու : Նախագահն ու դասախօսները անդրադարձած են Հայոց պատմութեան ու մշակոյթի հոլովոյթին, Հայութեան իրագործումներուն, Թուրքիոյ կողմէ գործադրուած ցեղասպանութեան ու անկէ վերապրող Հայութեան վերակերտին, նոյն ատեն չեշտելով Լիբանանի մէջ Հայ համայնքին ունեցած դերը : Փակման խօսքը արտասանած է Ժան Կէօքճեան :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱԶԱՋԵԱՆ

Առաջինը նա՛ իրաւունք ունէր երջանկանալու, որ ինձ չի կորցրել, որ ես կամ եւ իմ գոյութեամբ հաստատում եմ իր գոյութիւնը :

- Տանձենին, որի արմատների տակից քանդեցիր անջրանցիկ ժայռերը, պակաց, պոզացաւ : Հիմա էլ քանդեցիր այն ժայռիկները, որ չէին թողնում արիւնդ շարժըւի· կը կենդանանաս ... Այդի մը առե՛լ ես :

Բացատական շարժում արեցի ղլխով :

Մայրս հոգին նայում էր միայն որպէս բարիքի արմատ ամլին նայում էր միայն որպէս բարիքի արմատ, արեւին նայում էր միայն որպէս բարիքի արմատ...

Երբ նա մտաւ իմ սենեակը, դէմքին նայելով զգացի, որ եկել է ասելիքներով : Այս ուժեղ, առնական ու մայրական նախաբանից յետոյ, ասես ոչինչ չէր եղել, նստեց կողքիս ու կանչեց Սոնային :

- Վեր կաց· քայլիր : Տգամարդ ես : Քայլիր :

Գրեցի, որ թոյլ եմ, տկար եմ, գլուխս կը պտտուի : Զընդունեց : Կանչեց Սոնային : Յետոյ վրայիցս քաշեց վերմակս :

- Վեր կաց : Հա՛րս, մարիր նրա թեւը, իսկ իմ թեւը ... ամուր, ամուր : Երկու անգամ սենեակի մի ծայրից միւսը քայլիր, որ ես տեսնեմ :

Նա վճռական էր : Մարմինը ծալւում էր : Մաշուել էր տառապանքների ու փոթորիկների մէջ : Բայց խօսում էր հրամայական չեշտով եւ զգացնել էր տալիս իր մայրականը ... Օ, մայրական էգոիզմ ... միակ արդարացի էգոիզմը աշխարհում :

- Մի քանի օրից մարի՛ր այդի ...

Սոնան գնաց խոհանոց :

- Լաւ իրամո՞ւմ էին քեզ հիւանդանոցում : Ո՞վ է Անիան :

- Ի՞նչ Անիա :

- Նա, ով նամակ է գրել քեզ· հիմա գրասեղանիդ վրայ է :

- Մամ, Սոնային հարցրու :

- Ոչ, նրան հարցնել պէտք չէ : Ես քո սիրտը գիտեմ : Բաժանել գիտես, բայց բաժանելը միշտ չէ, որ արդարացի է : Տգամարդիկ շուտ են յափշտակւում եւ շուտ հիասթափւում : Նրանց մօտ սէրն ու սերը ծնւում են տարիքից :

- Ձե՞ս սխալւում :

- Ոչ : Սրտի պահանջն ու տեղն ուրիշ են, մարմի պահանջը ուրիշ : Չփորձես քո հրապուրանքը խորացնել :

Ես համակացայ նրան :

- Մայրիկ, ես հիւանդ եմ :

- Հիւանդ մարդկանց մօտ տգամարդկային ցանկութիւնները բորբոքւում են... հայրդ էլ էր հիւանդացել :

- Ինչեր ես ասում, մայր, ամօթ է :

- Ամօթը հարազատ կնոջը այլասերուղ զգացմունքներով նայելն է :

- Հարազատ կինս Անիային ինձ քոյր դարձրեց :

Մայրս հառաչեց :

Սոնան մրգահիւթ բերեց :

- Սոնա, մայրս նոյնիսկ չի հարցնում թէ ես ինչպէս եմ...

- Տեսնում է, ի՞նչ հարցնի, ... - կինս պաշտպանեց նրան :

Մօրս մահից յետոյ մեր այս զրաւոր զրոյցը պատռեցի :

Այս զրոյցից կէս ժամ յետոյ էր, որ դուստրս եկաւ ու դռնից.

- Մամ, ինչո՞ւ միւս սենեակում տապիկը կուլայ... - ու ինքն էլ ծալապատիկ նստեց ու բարձրաձայն լաց եղաւ :

- Ինչո՞ւ տատիկը կուլայ :

Նա տեսել էր ինձ վիրակապերի մէջ, իր բոլոր բարձրաձայն ասածներին միայն դրով պատասխանելիս : Նա իրեն իմ «ներկայութեամբ» պահել էր ամուր, իսկ իր սենեակում, իր մայր լինելու «ներկայութեան մէջ», չէր դիմացել ու լաց էր լինում :

. 5 .

Անիան գրում էր·

«Իմ հարազատներ :

Ձեր Մոսկուայից երեւան մեկնելուց յետոյ, ես էլ, պրոֆեսոր Վանեանի խնդրանքով, եղբօրս՝ Ալիոշային, փոխադրեցի տուն : Այդ օրը Ալիոշան խաղրեցի տուն : Այդ օրը Ալիոշան խաղաղ դէմք ունէր եւ մի տեսակ հեզնանք աչքարհի դէմ : Ցամիլը՝ նրա նունը, հէնց որ Ալիոշան ներս մտաւ, քամուեց նրա ուրքերին, յետոյ մի քիչ հեռացաւ նրանից, եւ այդ քիչ հեռաւորութիւնից զննեց, երկար զննեց վիրակապերի մէջ փոքրացած, խամրած աչքերով իր սիրած մարդուն, ապա ընկճուած քայլերով նրա մահճակալի դիմաց :

(Շար. 7)

ՄՕՏԱԻՈՐ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ՆԱՑԻՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

Միացեալ - Նահանգներու Ազգային Դիւանատունին մէջ երեւան հանուած են Արտաքին Նախարարութեան եւ ամերիկեան զինուորական Հետախուզութեան մարմինին չարք մը վաւերաթուղթերն ու հեռագիրները, որոնք կապ ունեցած են նախկին Նացիներու եւ պատերազմի ոճրագործներու պաշտպանութեան հետ, Ուաշինկթընի կողմէ:

Արդարեւ, ինչպէս կը մատնանշէ Թ. Օ. Թուլ, «Հերըլտ»ի մէջ, Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին Նախարարութիւնն ու զինուորական Հետախուզութեան մարմինը, իրրեւ գործակալ, իրենց պաշտպանութեան տակ առած են հարիւրաւոր նացի գործակալներ: Միաժամանակ ընթացք չեն տուած Խորհ. Միութեան եւ արեւելեան Եւրոպայի անոր արբանեակ Պետութիւններուն պահանջներուն՝ զանոնք յանձնել իրենց, որպէսզի պատժուին: Աչխատած են, որ այդպիսիները ապաստան գտնեն Գերմանիոյ անգլիական եւ ամերիկեան շրջափօխիներուն մէջ եւ շատերն ալ կեղծ անցագիրներով յաղթին Հար. Ամերիկա հաստատուիլ:

Հակառակ Արտաքին եւ Արդարարութեան նախարարութեանց լուսութեան, (ոչ մէկ մեկնաբանութիւն եւ լուսաբանութիւն), յստակ կը դառնայ կէտ մը: Ան թէ՝ Միացեալ - Նահանգներու քաղաքականութիւնը հիմնական յեղաշրջում մը կ'արձանագրէ, երբ պաղ պատերազմի ժամանակաշրջանը կը սկսի: Այսպէս է, որ Ուաշինկթընը կը մերժէ Խորհ. Միութեան եւ արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն յանձնել իր եւ անգլիական շրջափօխիներուն մէջ գտնուող կամ ապաստանող նախկին Նացիներն ու պատերազմի ոճրագործները, այն միտումով, թէ անոնք կրնան օգտակար ըլլալ իրեն տեղեկութիւններու հայթայթումին մարզին մէջ:

Համաձայն ամերիկացի լրագրողին, վաւերաթուղթերը ցոյց կուտան, թէ Թիւրքի Եուկոսլավիան, այն ժամանակ դեռ ժող կազմող խորհրդային ճակատին, իրրեւ պատերազմի ոճրագործ Ամերիկացիներէն պահանջած է 200-է աւելի Էս - Էս-ներ: Արդ, հազիւ տասը հոգի յանձնուած է Պելկրատի: Նոյնքան թիւով նախկին Նացիներու եւ տեղացի դործակալներու յանձնումը պահանջած են Չեխոսլովաքիա, Լեհաստան, Հունգարիա եւ Պուլկարիա: Պահանջուած մարդոցմէն ոչ մէկը յանձնուած է Հունգարիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ, այն առարկութեամբ, թէ առաջինը մերժած է դերի առնուած

- ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ -

ԵԹՈՎպԻՍ. գացած է (Մարտ 16-ին) Եգիպտոսի Հայոց առաջնորդը՝ Զաւէն Արք. Զինչինեան, պաշտօնապէս յանձնելու համար այն երեք չքանչանները, զորս Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը չնորհած էր Եթովպահայ անձնաւորութիւններու: Իր ժամանման օրն իսկ Առաջնորդը տեսակցութիւն մը ունեցած է գաղութի ղեկավար անդամներու հետ: Յաջորդ օրը այցելած է Ատիս Ապապայի Ազգ. վերմանատունը եւ մատուռը, «Արարատ» մարզական միութեան ակումբը, որոնք բոլորն ալ նորոգութեան մէջ կը գտնուին: Ապա այցելած է Ազգային Գէորգեան վարժարանը, որ ունի 30 աշակերտ: Տնօրէնն է Երեւանի համալսարանէն չրջանաւարտ Տիգրան Ձեռահեան: Դպրոցին չէնքը, կէսօրէ ետք, կը գործածեն Եթովպացի աշակերտներ:

Կիրակի, Մարտ 20-ի առաւօտեան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին պատարագ մատուցուած է: Քարոզած է Զաւէն Արք. եւ Ս. Ներսէս Շնորհալի չքանչանները փոխանցած Աւետիս Թէրզեանի, Էլիաս Ձեռահեանի եւ Պերճ Կարապետեանի: Կէսօրին, տէր եւ տիկին Գարիպեան ճաշ մը տուած են ի պատիւ Առաջնորդին եւ մեծարեալներուն: Ներկայ եղած են 80 հոգի: Ուղերձներով վեր առնուած են պարզեւատուող անձերուն ծառայութիւնները գաղութին մէջ:

Մարտ 22-ի երեկոյեան, «Հիլթըն» պանդոկի սրահին մէջ «Արարատ» Միութեան վարչութիւնը ճաշ մը տուած է ի պատիւ երեք մեծարեալներուն: Երիտասարդներով կազմուած նուագախումբը հայերէն երգեր հնչեցուցած է եւ ստեղծած հաճելի մթնոլորտ մը: Խօսք առնելով Զաւէն Արք. անդրադարձած է հայ մշակութային արժէքներուն, օրինակներ բերելով մեր մատենադրութենէն: Յոյն Ուղղափառ եկեղեցւոյ առաջնորդը՝ Բեթրոս Եպիսկ., դրուատիքը ըրած է հայ ժողովուրդի առաքինութիւններուն եւ հայ - յոյն բարեկամութեան:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԼԼԷՍԻ մէջ արդէն տասը ամիս է, որ կը հրատարակուի Նաւասարդ ամսաթերթը, չնորհիւ արձակագիր Արմէն Տօնոյեանի, որուն չուրջ հաւաքուած են գաղափարական զանազան հոսանքներ ներկայացնող՝ փրոֆ. Զաւէն Տոլապճեան, Հենրիկ Անասեան, Վահրամ Հաճեան, Մանուէլ Մարութեան, տոքթ. Յարութիւն Սաղրեան եւ Վարդգէս Փրանկեան: Անդրանիկ Թիւլ հրատարակութենէն եռք կազմուած է յատուկ Ննամակալական Մարմին մը, որուն պարտականութիւնը սկիզբ ըլլար հրատարակութիւնը դարձնել Պետութենէն ճանչցուած պաշտօնական ընկերակցութիւն մը:

Ննամակալութիւնը ցարդ կազմակերպած է հրապարակային ընդունելութիւններ: Շուրջ երեք ամիս առաջ կազմուած է նաեւ երիտասարդ Նաւասարդականներու Խմբակ մը, որուն կ'անդամակցին 10 - 12 երիտասարդներ, որոնք կը վերլուծեն բանաստեղծութեան հատորներ եւ Նաւասարդի խմբագիրներու հովանաւորութեամբ կը կատարեն իրենց դրական առաջին փորձերը:

Նաւասարդ կը կազմակերպէ նաեւ քննարկման երեկոյթներ, դասախօսութիւններ: Խմբագիրները հանդէս կուգան մշակութային այլ միութեանց կազմակերպած ձեռնարկներուն:

×

ՈՒԱՐԹԱՒՈՒՆԻ (Պոսթըն) Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, Մարտ 26-ին, տօնած է Պոսթընի Հայկական Անկախ Զայնասփիւռի 2-րդ տարեդարձը: Բացումը կատարած է (հայերէն եւ անգլերէն) Ռուբիկ Սուրէնեան: Յայտագիրը վարած է Գէորգ Տօնապետեան, որ խօսած է նաեւ Ձայնասփիւռի մշակութային եւ ազգային գործունէութեան ու դերին մասին, զայն նկատելով լրացուցիչը հայ մամուլին: Ձայնասփիւռի վարչութեան առենապետը՝ Գէորգ Ներսէսեան, զեկուցումով մը ներկայացուցած է հայկական ձայնասփիւռին գործունէութիւնը, վեր առնելով ժողովուրդին ցուցաբերած բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը: Խօսք առած է ձայնասփիւռին արտօնատէրն ու վարիչը՝ Փիրայր Ղարիպեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որու աւարտին խօսք առնելով թեմին առաջնորդը՝ Մեսրոպ Եպիսկ. Աչճեան, ի մէջ այլոց ըսած է. «Երբ ժողովուրդը կը տեսնէ ծառայութիւն, եւ այդ ծառայութեան ետին՝ յստակ նպատակ, ժողովուրդը դիտէ նման գործեր եւ այդ գործերուն լծուած անձերը գնահատել ու զօրավիդ հանդիսանալ»:

×

ՖԻՐՈՍԻ (Ա.Քէնք) «Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան» վարժարանի «Աւետիքեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 13-ին, տեղի ունեցած է ապրիլեան նահատակներու նուիրուած երեկոյթ մը: Բացումը կատարած է օրուան նախագահը՝ Արմէն Օննիկեան: Երիտասարդականի կողմէ ուղերձ մը կարդացած է Սահակ Տէր - Յովակիմեան: Բանախօսած է Կիրակոս Մկրտիչեան անդրադառնալով Եղեռնի պատմութեան, դէպքերուն եւ հետեւանքներուն:

×

ԽԱՐԹՈՒՄ գացած է (Մարտ 13-ին) Եգիպտոսի Հայոց առաջնորդ Զաւէն Արք. Զինչինեան, Սուտանի հայ գաղութի վարչութեան նախագահ Եդուարդ Ճէրճեանի յանձնելու համար Վազգէն Ա.ի կողմէ իրեն չնորհուած Ներսէս Շնորհալի չքանչանը: Պատարագած եւ քարոզած է Առաջնորդը, անդրադառնալով Սիփւռքի կացութեան, ինչպէս նաեւ Եդուարդ Ճէրճեանի կեանքին ու գործունէութեան: Ցաւարտ պատարագի, Հովուատան սրահին մէջ տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն մը:

Նոյն իրիկունը, «Մարի Վանեան» մշակութային սրահը տրուած է ճաշ մը, գաղութի վարչութեան կողմէ: Հանդիսութիւնը վարած է Ազգային վարժարանի տնօրէն Մ. Քէօսէեան: Խօսք առած են Հրաչ Հէքիմեան եւ Գ. Եկաւեան, անդրադառնալով Սուտանի հայկական կեանքին, գաղութին մէջ տարուած աշխատանքներուն: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ԵՐԻԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ե.

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՒՐԸ

- Ի՞նչ պիտի ըլլայ Արշակ:

Տիկին Մարկոսեանին այս ուղղակը, ապարանքին խաղաղ եւ խուլ անկիւններուն մէջ կրկնուելով, մահազանգի մը պէս կը հնչէր: Կոստանեան, եղերական վախճանով, հաստոյը, ամեհի հարուած մը իջեցուած էր մայրական երեւակայութեանը գծած պատրաստած ծրագիրներու չեղչակոյտին: Մանկավարժը մէջտեղէն վերցած առանկ անակնկալ ձեւով մը. յանկարծ անհետացած կ'ըլլար նաեւ առաջնորդը որ գիտութեան փչոտ, տաժանագին ճամբաներէն պիտի քշէր տանէր իր ընդերքներուն այդ սիրասուն բեկորը, իր կեանքը վերապրող այդ չահը:

Ժամերով, իր սուպի սենեակը առանձնացած, երկանը պատկերին դէմը ծնրադիր, կսկիծի ու պաղատանքի տագնապներով կը զալարուէր ան, անէութեան գոգէն օգնութեան կանչելով զանիկա իրեն: Այդ պատկերէն ներչնչումներ կը խնդրէր յուսահատի մը պէս որ մարդիկ ներէն մերժուած՝ կրօնական պատկերներու կը պլլուի, անոնց փրկարար միջամտութիւնը աղերսելով, կեանքի ամէնէն աննչան ձախորդութեանց մէջ իսկ:

Տիկին Մարկոսեանի տագնապը, իրականացումը մանուանդ անոր համար սաստիկ էր վանդի տղան զղալապէս կը մեծնար, յարաճուն ծառի մը պէս կը մեծնար ու կ'ուռճանար: Անոր հասակին այս աղուոր սլացքը որքան, մէկ կողմէ, կը գգուէր իր անամիտ մօր զգացումները, միւս կողմէ, սակայն, նոյնքան բուռն երկիւղով մը կը պաշարէր զինքը, թէ մի գուցէ զաւակը մեծնար առանց ըլլալու ան ինչ որ պէտք էր ըլլար ու պիտի ըլլար, Կոստանեանի լորճունքոտ հաւասատումներուն համեմատ:

Աղջկան նուրբ ու քամայթ աղուորութիւն մը ունէր հիմա Արշակ: Աչուընե - րուն լուրթ պայծառութեան մէջ մեղկ ու հրաւիրող թովչութիւն մը կար, չեչտուած արտեւանունքներու այն անուշ ուռեցուորումէն զոր քունէ կշտացած աչուընները միայն կ'ունենային, արթնցած առենին: Այտերը, լեցուն եւ կաթնաթոյր, անթերի գծագրութեամբ մը կը ճուռճեային թուչին վրայ, մսեղ վոսացումով մը: Բիթը, բարակ զգայնոտ ռնգունքներով, արծուային թեթեւ աչտարակումով մը կը կորանար՝ ամբրայի աղնուական նուիթեան արու դրոշմ մը տալով այդ իգական դէմքին, որու ներդաշնակութիւնը կ'ամբողջանար դմբեթարդ հզօր ճակատով մը, մետաքս ու գեղին վարսերու գանգրացումին տակ, եւ կարմիր նուրբ շրթներով, ճեղքուած այն ներքարուեստ յօրինուածքովը զոր սպանելոյ նկարիչները միայն գիտեն այնքան չեչտօրէն պըրծնել: Բայց այդ չուրթերը կծկումներ, բացախումներ ունէին որ ծծելու, յագեցնելու ախտաւոր տենչանք մը կ'ապացուցանէին, կանացի այդ չնորհին տակ անթեղուած սանձարեկ առնականութեան մը փոթորկիլը, ամեհի կիրքերու արագ, յանդուգն, անզուսպ վիթխում մը, որուն վէմվիտումը կը զգայիր այդ թափանցիկ մորթը երանգաւորող բարակ երակներու ցանցին ներքեւ: Հասակը, ներքաձեւ, սլացքով, կը մատնէր այն ուռճացումը, այն խմորումը որ՝ կարգ մը պատանիներու վրայ՝ ապշեցուցիչ արագութեամբ մը տեղի կ'ունենայ, տասնըչորսէն տասնըեօթը տարիներու չրջանին մէջ, եւ որ, այդ պատճառով իսկ երբեմն, յանկարծ կը քայքայէ մարմինը, կը հիւծէ եւ կը սպանէ զայն: Արշակինը, այդ վտանգաւոր չրջանին մէջ, կանոնաւորապէս տեղի կ'ունենար, կենսահիւթին առատութեանը չնորհիւ, ինչպէս վարդը որ օրուան մը մէջ իր բաժակէն կը զեղու իր չքնաղ թերթիկները, առոյգ եւ կենսալի, իր թաքուն հիւթերէն անուցանելով:

Մայրը, որ օրը օրին կը հետեւէր իր զաւկին այդ աճեցմանը, մատներովը կը չօշափէր ատիկա, կը հասատատէր, կը գգուէր ու կը հոտուըտար զայն, անդամներէն իւրաքանչիւրին վրայ պատ զատ, սրտատրոփ գուրգուրանքով մը որ մանչուն իսկ զարմանք կը պատճառէր: Իր աղջիկութեան առաջին տարիներուն աղուորութիւնը՝ հիմակ իր զաւկին վրայ վերկենդանացած կը տեսնէր, ապուշ մանրամասնութեանց իջնալով այս պարագան ապացուցանելու համար, տղուն մերկ իրանին վրայ զննումներ եւ իրենին հետ նմանութեան դիտառ ընելով:

(Շար. 58)

Ուզունեան, Եսիզարատչեան եւ Ամոզ - ըէատեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ - մօր եւ ազգականին՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ՑՈՎՍԷՓ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ Աճեաիտ Եօթնեղբայրեան)

մահը, որ պատահեցաւ 80 տարեկանին։

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մայիս 13-ին։ Հաւաքուիլ Անտիլիի հանգստեան տունը, ժամը 10·45-ին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն դերեզմանատունը։

«ՑԱՌԱՋ»· - Մեր ցաւակցութիւնները Ուզունեան ընտանիքներուն։

ՆԻՍ· - Տիկին Լուիզ Տէր - Պօղոսեան ցաւով կը ծանուցանէ իր ամուսնոյն՝

ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՐ - ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

արկածալի մահը, որ պատահած է Ապրիլ 23-ին, 75 տարեկանին։

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

ՌԸՆԱԺ· - Վահան Խաչատուրեան 60 Ֆրանք կը նուիրէ Արմենուհի Միսաքեանի յիշատակին, «Ցառաջ»ին։

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԹՈՒԼՈՆ·· Օր· Շաքէ Ցակոբեան 20 Ֆ·։
ՓԱՐԻԶ·· Պ· Իլիքճեան 60 Ֆ·։

ՍԷՆ - ՄՈՐԻՍ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Սէն - Մօրիսի զպրոցին, մասնակցութեամբ «Անի» նուագախումբի։ Կիրակի, Մայիս 15-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3-էն սկսեալ, տեղւոյն Սալ տէ Ֆէթի մէջ։

Ելոյթ կ'ունենան զպրոցի աշակերտները։ Հայկական համադամ ազանդերներ, չամիսուրով խորոված։

Մուտքը ազատ է։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ
ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ
ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ԴԻՇԵՐՕԹԻԿ ԵՒ ՑԵՐԵԿԵԱՑ

1983 - 1984 տարեշրջանի արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն օր երկուշաբթիէն Ուրբաթ, ժամը 10-էն 12։

Աշակերտներու փոխադրութիւն վարժարանին օթօբառով։

ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ

×

ECOLE MIXTE TEBROTZASSERE
CLASSES MATERNELLE, PRIMAIRES
ET SECONDAIRES DU Ier CYCLE

Les inscriptions pour l'année scolaire 1983-84 ont lieu chaque jour du Lundi au Vendredi, de 10 h. à 12h.

Transport des élèves par le car de l'Ecole.

DIRECTION

1, Bld. du Nord **LE RAINCY,** Tél. 381. 01. 72

DECOMURSOL

S. HAYRABEDIAN

23, rue Louis Dain 93400 ST. OUEN

Tél. 254. 17. 89

PEINTURE — PAPIERS PEINTS — TISSUS

REVÊTEMENT MUR ET SOL

DÉCORATION — RAVALEMENT

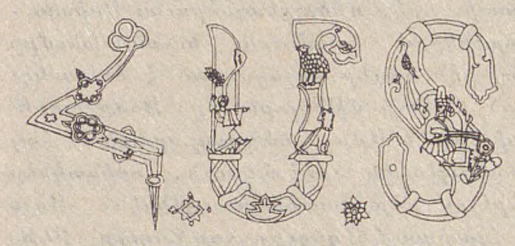
Déplacement dans toute la France.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Գալուստ եւ Հայկուհի Ջամասանեան իրենց քրոջ՝ Իսկուհի կէ - վիկեանի մահուան առիթով, փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆ· նուիրած են Իսիի եկեղեցւոյ պայծառութեան։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Դաւթայի Հայր· Միութեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամ եւ անդամուհիները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Մայիս 15-ին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, Իսիի Հայ Մշակութային Տան մէջ, 45 ռիւ տը լա Տէֆաճն։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

ԸՍՏ ՀԱՅԿ· ԱԻԱՆԴՈՒԹԵԱՆ

Հինգշաբթի, Մայիս 12, ժամը 15-էն 20 կը մասնակցին· - Վիրժինիա Փաթի - Քերովբեան (երգ), Ռուբէն Ցարութիւնեան (թառ), Արծիւ խումբի նուագախումբ։

Պիւֆէ - Թոմպոլա։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Շաւիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան մշակութային յանձնախումբին կողմէ։

Ուրբաթ, Մայիս 13, ժամը 20·30-ին, եկեղեցւոյ Սարգիս Պալասանեան սրահը։

4, rue des Trois Champtiers, Chaville

կը դասախօսէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ· ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Նիւթ· - «Մեր եկեղեցին այսօր»։

Մուտքը ազատ է։

Հ Ա Յ
ԱՂՔԱՏԱՀՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

Անտիլիի, Մոնմորանսիի
եւ Սէն - Ռաֆայէլի մէջ։

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար։ Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ, Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ, Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք։ Քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հանգիստ եւ մաքուր միջավայր։

=——✠——=

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Maisons de Retraite

à Andilly, Montmorency et St. Raphaël

Pour les Personnes du Troisième-Age

Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser à l'A.A.A.S

77, Rue La Fayette — 75009 Paris

Tél.: 878. 02. 99 et 281. 17. 80

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս· ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Մայիս 15-ին, ժամը 11·30-ին

«ՑՈՒՇԱՓԱՐԻ ԲԱՑՈՒՄ»

Նուիրուած Ֆրանսայի Ազատութեան համար իւնկած հայ ռազմիկներուն եւ զիմադրականներուն յիշատակին, նախագահութեամբ՝ Ներքին Նախարար եւ քարտքապետ՝

ԿԱՄՈՆ ՏԼՖԻՒԻ

Նախաձեռնութեամբ Ծագումով հայ Ֆըրանսացի Նախկին զիմադրականներու բարեկամականին։

Առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանգիստ, Ֆրանսայի Ազատութեան համար զոհուած բոլոր ռազմիկներու յիշատակին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ԽԶԿՐ· ՔՀՆԱ· ՏԻՏԻԼԵԱՆ

Offre d'emploi

L'A.A.A.S. recherche pour sa maison de retraite de Montmorency une

INFIRMIÈRE DIPLOMÉE

Envoyer curriculum vitae à :
— Association arménienne d'aide sociale
77, Rue La Fayette 75009 Paris

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Մշակութեան եւ ԺԱՖ-ի կողմէ հայրենի արուեստագէտներով։

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԽԱԶԱՏՐԵԱՆ
ԱՐՏԱՇԷՍ ԱԻԵՏԵԱՆ

Շաբաթ, Մայիս 14, ժամը 20·45-ին

Salle Guimet

6, Place d'Iéna (métro Iéna)

Մուտք 50 Ֆ·։ Տոմսերու համար դիմել· - ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ, 9 ռիւ տը Թրեվիզ Փարիզ 9-րդ կամ՝ Դանիէլ Ճիզմէճեանի 31 ռիւ Փոլ Տէռուլէտ Պուա - Քոլոմպ։

3 ՕՐ ՄԱՆՐԱԽ ԱՓԵՐՈՒՆ

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՄԱՆԿԱՆՑ ԲՈՑՆԻՆ ՄԷՋ

Մայիս 21, 22 եւ 23-ին օթօքարով պըտոյտներ Նորմանտիի տեսարժան վայրերը երեք օրուան ընթացքին։

Départ de l'autocar Samedi matin à 8h. 30

Rendez-vous devant le Théâtre Municipal d'Issy-les-Moulineaux.

Départ de l'autocar à 9h.

Paris St. Lazare, Cours de Rome

Աւանդական հիւրասիրութիւն եւ օթօքառով պտոյտներ - հաւանաբար մինչեւ Մոն Սէն Միշէլ կամ Շէրպուրկ - ։

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 985 - 36 - 53 եւ 854 - 35 - 74

— Participation aux frais :

Voyages, séjours de 3 jours en pension complète et excursions.....350 Frs. seulement

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Մայիս 14-ին, ժամը 10·30-ին։ Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆԱ· ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաները ու բարեպաշտ հաւատացեալները։

- ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ -

Ս· ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ,ՄԱՑԻՍ 12, ՏՕՆ Է ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆՆ ԿՐԻՍՏՈՍԻ։ Նոյն օրը յատկացուած է ՀԱՑ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ Հաղորդութեան։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Ցովհաննէս· Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ՝ ժամը 10-ին։

Փարիզի եւ շրջաններու մեր բոլոր զպրոցներուն աշակերտներն ու հաղորդութեան համար պատրաստուած մեր մանուկները կը հրաւիրուին մասնակցելու Պատարագին եւ Հաղորդութեան

ՖՐԱՆՍԱՀԱՑ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
Ցիսնամեակի
Հանդիսաւորութիւններու Կարգին
ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՑԹ ԹԻՑԱՍԵՂԱՆ
Նուիրուած՝

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ Ո Ի ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵՒՆ

կը նախագահէ՝
Ս· Ք· ՋԱՆԳՈՒ

Կիրակի, Մայիս 15, ժամը 16-ին Բազերգծականի Ալէք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնը։

118, Գուրսէլ փողոց, 75017 Փարիզ

Կ'արտասանեն՝ ԱԶԱՐԵԱՆ Բուլինա, ԲԱԼՈՒԵԱՆ Արմենուհի, ՊԵՏԻԿԵԱՆ Նազարէթ, ԳԱՐԲԱՆԹԻԷ - ԷՒԻԶԵԱՆ Մարլէն, ԳՄԲԻԹԵԱՆ Արաքսի, ԹԻՐԶԵԱՆ Անահիտ, ԼԱ ՇԱՍԱՆԵՐ - ԽՏՃԵԱՆ Հարկուհի, ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ Մարիէթթա, ՆԱԻՍՍԱՐԴԵԱՆ Վահան, ՇԱՄԻԿԵԱՆ Պաղտա, ՋԱՔԸՐԵԱՆ Անի, ՊԼՕՐԻՓԵԱՆ Վիքթոր, ՊՕՂՈՍԵԱՆ Սարգիս, ՍՈՒՐԻՆԵԱՆ Սիրաք, ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ Սոնա, Վ· ՋԻՐԵԱՆ Հռիփսիմէ, ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ Ագապի։

Հանդէսի վերջաւորութեան «Պատուոյ Գիր»երու բաշխում։

Մասնակցութիւն 50 Ֆ·։

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝
780 82 58 եւ 985 36 53

× Ներկայ կ'ըլլան·· «Հայրենիքի Ձայն»ի խմբագիր Լեւոն Զաքարեան եւ Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային կապի կոմիտէէն Թաւերագիր Գէորգ Աբրահամ։

Beyrouth

Damas

Alep

VOLS DIRECTS

- *DEPARTS CHAQUE SEMAINE DE PARIS, LYON ET NICE*
- *SEJOURS DE 1 A 5 SEMAINES*
- *PRIX ALLER - RETOUR A PARTIR DE 2940 F (LYON ET NICE) ET 3170 F (PARIS)*

Renseignements et Inscriptions:

Départ de Paris

LEVON BAGHDASSARIAN

SABERATOURS

31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

Départ de Lyon

VAROUJAN SARKISSIAN

SEVAN VOYAGES

48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
12
JEUDI
12 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.435 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.435

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

E PUR SI MUOVE... ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ ԿԸ ՇԱՐԺԻ...

———×———

Յովհ. Պօղոս Բ. Պապը, աւելի քան երեք տար յետոյ, խոստովանեցաւ թէ «Գալիլէոս տառապեցաւ եկեղեցւոյ հիմնարկութեանց վարուելակերպէն» եւ այս ձեւով մասամբ, բայց յապաղումով, դարմանած է ղ ա ւ հաւատաքննիչնե-րուն հալածանքը մեծ գիտնականին դէմ : Ծանօթ է որ հաւատաքննութիւնը Գալիլէոսը «մեղայի» մղեց, ուրանալու իսկ ինչ որ հաստատ գիտէր, թէ՝ «Եւ սա-կայն կը շարժի», (Է փուռ սի մուվէ...) բայց, որ 1633-ին դէմ էր Ս. Գրոց տա-ռական իմաստին :

Գալիլէօ Գալիլէոսի գործին նուիրուած համադրումարի մը բացման առթիւ ար-տասանած ճառին մէջ է, որ Պապը եկե-ղեցւոյ «տուրքը» վճարած է ձեւով մը, յիշելով նաեւ թէ 1979-ին դիմած է տատ-ւածաբաններու, գիտնականներու եւ պատմաբաններու, որպէսզի «խորացնեն Գալիլէոսի պարագային քննութիւնը եւ յանգանքներու պարկեշտ ճանաչումով մը, որ կողմէն ալ գան, անհետացնել տան այն կասկածները, զորս այս հարցը դեռ կը յարուցանէ եւ արդելք կ'ըլլայ, բազմա-թիւ մտքերու մէջ, արդիւնաւոր համե-րաշխութեան մը՝ գիտութեան եւ հաւատ-քի, եկեղեցւոյ եւ աշխարհի միջեւ :

Գալիլէօ Գալիլէոս ծնած էր Փիզա 1564-ին: Համաճայն գտնուած էր Կոպէր-նիկի առաջարկած աշխարհի դրութեան, բայց Հռոմ կը դատապարտէր այդ ըմ-բռնումը որպէս հերետիկոս եւ Գալի-լէոս համակերպեցաւ : Բայց Ֆիրէնցէ վերադառնալով 1632-ին, գիրք մը կը հրատարակէր, տալով բոլոր փաստերը դրութեան ճշդրտութեան : Այն ատեն է որ կը տիպարէր մեղայի գալ Հաւատա-քննութեան առեանին առջեւ (1633) :

Ներկայ համադրումարը կը համախմբէ 200 գիտուն, աշխարհի ամէն կողմէն ե-կած :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆի Թուտեհ համայնավար կուսակ-ցութեան հազար անդամ ձերբակալուած է, ըստ Ցեղափոխութեան պահապաննե-րու պետին՝ Ռեզայի յայտարարութեան : Կեդր. կոմիտէի բոլոր անդամները բանտն են: Ռեզայ ըսած է նաեւ թէ չեն ճամ-պարներ զանոնք դնդակահարելու համար, որովհետեւ դեռ շատ բան ունին խոստո-վանելիք :

ԷՍԱՆԸ սղեց Մայիս 11-ին : Գերը՝ 24 անթիմ, հասարակը՝ 23 :

ՀՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ՝ խիստ կերպով քննադատեց Իսրայէլ - Լիբանան համա-ձայնագրին ծրագիրը: ԹՍՍ կ'ըսէ թէ նման համաձայնագիր մը «Լիբանանը պի-տի վերածէ Իսրայէլի հլուհնազանդ հը-պատակի մը» : Միւս կողմէ, 87 խորհըր-դային հպատակներ, դիւանագէտներու կին, երախայ եւայլն, ՊԷյրութէն մեկնած են Մոսկուա վերադառնալով Այէրօֆլոթի յատուկ օդանաւով, ինչ որ մտահոգիչ երեւոյթ մըն է եւ աւելի ծանր բնոյթ կու-տայ այն չշուկներուն, ըստ որոնց մըթ-նոլորտը չատ լարուած է Սուրիոյ եւ Իս-րայէլի միջեւ :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ) ՄԱՅԻՍ 3 - 5)

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՑԹ ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Թիֆլիսի մէջ, Վրաստանի Գրողներու Միութեան կազմակերպութեամբ, տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախա-գահ Վարդգէս Պետրոսեանի : Բացումը կատարած է Վրաստանի Գրողներու Միութեան նախագահը՝ Նոդար Դումբա-ձէ, որ վեր առնելէ ետք Վարդգէս Պետ-րոսեանի վաստակին արժէքը, իրեն նը-ւիրած է Թիֆլիս լոյս տեսած (վրացե-րէն) անոր պատմուածքներու հատոր-ծոն, զոր թարգմանած են Հրաչեայ Դաւ-թեան եւ Մամիկոն Թադեւոսեան : Վարդ-գէս Պետրոսեանի կեանքի ու բազմակող-մանի գործունէութեան մասին խոսած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան քար-տուղար Գոկտ. Արամ Գրիգորեան : Ող-ջոյնի խօսք արտասանած են վրացի գը-րող Ռեվազ Զափարիձէ, Բենիկ Սէյրան-եան, բանաստեղծ Մօրիս Փոցխիշվիլի : Շնորհակալութեան խօսքով հանդէս ե-կած է Վարդգէս Պետրոսեան :

Թիֆլիս գտնուած օրերուն Վարդգէս Պետրոսեան հանդիպումներ ունեցած է «Սովետական Վրաստան» թերթի խմ-բագրութեան, Պուշկին մանկավարժա-կան հիմնարկի ուսանողութեան, 104-րդ հայկական միջնակարգ վարժարանի ու-սուցչական կազմի եւ աշակերտութեան հետ :

———

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Շուլց եւ երմտականը՝ Ռե-կըն մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին պոր կուտային, Փարիզ, Երեքշաբթի իրի-կուն, խուսափեցան չոր ո՛չ մը ըսելէ Միթերանի առաջարկին, բայց բաւական թերահաւատութիւն յոյց տուին: Ռեկըն ըսաւ թէ Ֆրանսայի Նախագահին առա-ջարկը «լաւ բան մըն է, անկասկած, որ օր մը չէ օր մը, չահակից երկիրները սե-ղանին չուրջ նստին, դրամական հարցերու մասին խոսելու համար, բայց դեռ ժա-մանակը չէ եկած» : Ֆրանսա, ինչպէս յայտնած էր նախապէս, չմասնակցեցաւ Միացեալ - Նահանգներու տուած ճաշկն (Փրէ - Քաթալան, Պուա տը Պուլոնը) : Այս ընթացքով Ֆրանսա կ'ուզէ յոյց տալ թէ դէմ է ամերիկեան կարգ մը ծրագիր-ներու :

ՇԹԵՒՆ դերմանական պարբերականը յօժարեցաւ վերադարձնել այն երկու հա-րիւր հազար տոլարը, զոր Սբ. Ծնունդի Թայմզ վճարած էր մենաշնորհն ունենալու համար Հիթլէրի օրագրին : Թերթին տնօ-րէնութիւնը պաշտօնազուրկ ըրաւ իր աշ-խատակիցը՝ Հայտըման :

ԿՐԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ՝ Սավառիի եւ ու-սանողներու «Ազգ· Համակարգում»ի ներ-կայացուցիչներու միջեւ խոսակցութիւնը խուլերու զրոյց կը մնայ, հակառակ անոր որ «հարուստ, ուղղակի եւ անկեղծ» կ'ո-րակուի : Արդարեւ իւրաքանչիւր կողմ իր դիրքին վրայ մնացած է :

ՖՐԱՆՍԱ 30 միլիառ ֆրանքի փոխառու-թիւն մը կ'ուզէ ընել Եւրոպական Տնտե-սական Հասարակապետութենէն եւ այդ առընչութեամբ դիմում մը կատարած է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵՐԿՈՒ ՔԱՅԼ ԴԷՊԻ ՕՏԱՐ ԵՐԿԻՐՆԵՐ

———×———

Ա.

Հայր Ղեւոնդ Ալիշան, որ իր ամբողջ կեանքին մէջ երազեց, ուսումնասիրեց ու պատմեց հայրենիքը, իր կեանքին մէջ ոտք դրած չէր անոր վրայ : Ան ճանա-պարհորդ մըն էր ուսումնասիրութեան համրով, վիրքերու միջնորդութեամբ ու անոնց լոյսին տակ դրուած նոր դիրքե-րով :

Լուի Ֆէրարինան Սէլինի մէկ դիրքին սկիզբը դրուած քանի մը տողեր միշտ քանդակուած կը մնան մտքիս մէջ.

«Ճամբորդելը օգտակար է անշուշտ . աշխատանքի կը մղէ երեւակայութիւնը : Բայց մնացեալը յոգնութիւն է ու յուսա-խաբութիւն : Գալով իմ ճամբորդութիւն-ներուս, անոնք բոլորովին երեւակայական են : Հոսկէ կուգայ իրենց ուժը : Ցեղոյ ամէն մարդ կրնայ ընել նոյն այդպիսի ճամբորդութիւն մը : Կը բաւէ որ փակես աչքերդ : Արդէն անցած ես կեանքին միւս կողմը...» :

Միշտ եղած են իրենց սենեակին մէջ անշարժ մնալով հանդերձ դէպի օտար հորիզոն մը ճամբորդողներ : Ոմանք փա-կած են իրենց աչքերը եւ պարզապէս ե-րեւակայած են : Ոմանք փակած են իրենց աչքերը եւ յիշած են իրենց կարդացած-ները : Ոմանք ալ փակած են իրենց աչ-քերը եւ սկսած են վերստին ապրիլ այն ճամբորդութիւնները, զոր կատարած էին առաջ : Այսպէս կամ այնպէս, մարդ միշտ կրնայ երկու քայլ նետել դէպի օ-տար հորիզոնները, առանց սենեակին դուռն իսկ բանալու : Եւ ահաւիկ անհրա-ժեշտութիւն մըն է կեանքի մէջ : Վան-դակի մը մէջ բանտարկուած թռչունն ան-դամ, եթէ քիչ մը երեւակայելու կարո-ղութեամբ օժտուած է բնութեան կողմէ, վստահ եմ, ամէն օր թռիչք կ'ընէ դէպի կարօտալի անտառներ, յետոյ վերադառ-նալու համար իր վանդակին փոքրիկ տա-րածութեան :

Երբեմն կը ջանամ մտնել հինգ դար առաջուան մարդու մը կաղապարին մէջ եւ կ'երեւակայեմ, թէ ի՞նչ պիտի մտա-ծէի օտար հորիզոններու մասին : Մար-դը, հինգ դար առաջ, ի՞նչ գիտէր, ո՞ր-քան բան պիտէր օտար ափերու առընչու-թեամբ, եթէ երբեք չէր ճամբորդած ան-դամ մը : Մեր այսօրուան աշխարհին ջըն-ջեցիք հեռաւորները, չարժանկարի ժապա-ւէնը, ձայնասփիւռը եւ դեղարուեստա-կան անհամար այն գիրքերը որոնք ամէն մարդու աժան տրամադրութեան տակ են եւ որոնք այնքան կենդանի պատկերներ կը ստեղծեն մեր մտքին մէջ այն երկիր-ներուն մասին, զոր չենք տեսած : Ի՞նչ կը մնար այն ատեն մեր մտքին մէջ այդ անծանօթ երկիրներուն մասին : Գրեթէ ոչինչ : Մեր շուրջ քանի՞ հոգի պիտի գտնէինք որոնք զացած ըլլային մինչեւ այդ օտար հորիզոնները եւ մեզի պատ-մէին անոնց մասին :

Այսօր, առանց մեր կեանքին մէջ ան-դամ մը գոնէ ոտք դրած ըլլալու, կրնանք երեւակայական պատյտ մը ընել Պանգո-կի, Հոնկ - Քոնկի կամ Լոս Անճըլըսի մէջ : Կրնանք հեռաւոր Արեւելքի ազմը - կոտ չուկաներէն մէկուն մէջ քալել, կամ Ամերիկայի քաղաքներէն մէկուն պողո-տային վրայ մեր շուրջը դիտել, միշտ խորունկ թաղուած մնալով հանդերձ մեր բազկաթոռին մէջ : Մարդուս երեւակա-յելու այս ուժը մասամբ կը թեթեւցնէ անհեսակէն դուրս ելլելով օտար ափեր նր-թալու անոր անչէջ կարօտը :

Բայց անկասկած տարբեր բան է օտար

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԵՐԿՈՒ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐ ԵԻՍ

———

Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի Ապրիլ 26-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Իրան - Իրաք պատերազմին զոհ գացած է հայ երիտասարդ մը եւս, յանձին Վազգէն Յովհաննիսեանի : 21-ամեայ նահատակը ծնած էր Թեհրան : Ցաճախած է «Թուն-եան» վարժարան եւ ուսումը կիսատ թող-լով անցած է աշխատանքի : Ապա զինուո-րագրուելով մեկնած է ճակատ : Զինուո-րական ծառայութեան աւարտին քիչ մը-նացած՝ Ապրիլ 11-ին, զոհ գացած է Տարխոյէն ճակատը : Թաղումը կատար-ւած է Ապրիլ 27-ին եւ մարմինը ամփոփ-ւած Թեհրանի Բուրատան գերեզմանա-տան նահատակ զինուորներու բաժինը :

×

«Ալիք», Մայիս 4-ի իր թիւով կը հա-ղորդէ ուրիշ հայ երիտասարդի մը մահը եւս, յանձին Կայծակ Դաւթեանի, 42 տա-րեկան : Ապրիլ 22-ին, երբ Խոյի եւ Սալ-մաստի միջեւ գտնուող Ղարա Թէփէի շրջանը կը հանի բեռնատար կառքի վա-րորդը՝ Կայծակ Դաւթեան, որ Ուրմիա կանաչեղէն կը փոխադրէր, զինեալ խում-բերու դնդակներու պատահական թիրախ կը դառնայ, ատրպատականցի երկու այլ վարորդներու հետ : Հայ նահատակին մարմինը փոխադրուած է Թաւրիզ եւ ամ-փոփուած Հայոց գերեզմանատունը :

———

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ տօնին առթիւ, «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ (Ուրբաթ, Մայիս 13-ի թիւ) : Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ - կիրակի, Մայիս 14/15 :

ՀԱՅ ԲԱՌԱՐԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ

Ա.

ԽՄԲ. - «Սովետական Հայաստան» ամսագրի Մարտի թիւէն, արեւմտահայերէնի վերածուած:

Հայ բառարանագրութեան խորհրդային շրջանը հարուստ աւանդութիւն ունի: Հայերէնը պետական, վարչական, հասարակական - քաղաքական կեանքի, գիտութեան ու թէքնիքի, մշակութային եւ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութեանց պաշտօնական լեզուն դառնալով ընդարձակած է իր գործածութեան ոլորտը: Խորհրդային Հայաստանի մէջ լեզուաբանութեան միւս ճիւղերուն հետ զարգացման նոր հանգրուան ապրող հայ բառարանագրութեան մէջ կեանքի կոչուած են ոչ միայն անոր աւանդական ուղղութիւնները, այլեւ արդի գիտական մակարդակին համապատասխան ստեղծուած են նոր ուղղութիւններ եւ կազմուած նոր տեսակի բառարաններ:

Բառարանագրութիւնը անձնական նախաձեռնութենէ զարձած է պետական, համազգային գործ: Այդ նպատակով ըստեղծուած են գիտահետազօտական յատուկ կեդրոններ եւ բառարանագրական աշխատանքներու մէջ առնուած են անուանի հայագէտներ, ինչպէս՝ Հ. Աճառեան, Մ. Աբեղեան, Ստ. Մալխասեան, Ե. Տէր - Մինասեան, Թ. Աւգալբէկեան եւայլն:

Ցեղագոյ տասնամեակներուն արդէն հայ լեզուաբաններէ կը կազմուի յատկապէս բառագէտ - բառարանագիր մասնագէտներու ստուար խումբ մը: Ցատուկ ուշադրութիւն կը դարձուի միալեզուեան բառարանագրութեան՝ բացատրական, ստուգաբանական - արմատական, հոմանիշներու, համանուններու, դարձուածաբանական, ուղղագրական - ուղղաբառական բառարաններուն:

Ցարաբերաբար կարճ ժամանակամիջոցին՝ քանի մը տասնամեակի ընթացքին կը կազմուին ու կը հրատարակուին հայերէնի բացատրական երեք բառարանները:

×

Ստ. Մալխասեանցի քառահատոր «Հայերէն բացատրական բառարանը» լոյս տեսած է 1944 - 1945 թուականներուն եւ կը պարունակէ հայերէն լեզուի բոլոր արտայայտութիւնները՝ գրաբարի, մի - ջին հայերէնի, գրական լեզուի արեւելահայ եւ արեւմտահայ տարբերակներու չուրջ 120 հազար բառ եւ դարձուած:

Բառերու եւ դարձուածքներու ընդգրկումով, բառիմաստներու տարբերակումով, բառերուն արուող ոճական եւ քերականական նշումներով եւ բնութագրումով ան ոչ միայն ազգային գրական լեզուի առաջին ընդարձակ, այլեւ որոշ իմաստով նաեւ պատմական բառարան է: Հոն համախմբուած են պատմական, ինչպէս նաեւ արդի գրական լեզուի բացատրական բառարաններու սկզբունքները: Ան արդի գրական լեզուի բառարան մըն է, ժամանակակից գրական լեզուի՝ արեւելահայերէնի եւ արեւմտահայերէնի իր բառապաշարով, բառերուն եւ դարձուածքներու արդի իմաստներու տարբերակումով, անոնց գործածութեան ոլորտներու, ոճական ու գործածութեան տահմանափակման վերաբերեալ զանազան նշումներով ու յանձնարարականներով:

Բառերու եւ դարձուածքներու պարունակութեան ծաւալով, բառ - յօդուածի կազմութեան հարստութեամբ, բառերու եւ դարձուածքներու միաւորներու իմաստարանական, բառագիտական, ոճական եւ քերականագիտական բազմակողմանի մշակումով Ստ. Մալխասեանցի «Հայերէն բացատրական բառարան»ը կարեւոր երեւոյթ մըն է հայ բառարանագրութեան մէջ ընդհանրապէս, եւ խորհրդահայ մշակութային կեանքին մէջ՝ մասնաւորաբար: Գործը արժանացած է Խորհ. Միութեան պետական մրցանակի:

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Հ. Աճառեան լեզուի Հիմնարկի աշխատակիցներու ջանքերով կազմուած է քառահատոր «Ժամանակակից Հայոց լեզուի բացատրական բառարան»ը, որուն առաջին հատորը լոյս տեսած է 1969-ին, վերջինը՝ 1980-ին: Բառարանը կը պարունակէ արդի հայերէնի աւելի քան 125 հազար բառեր եւ դարձուածքներ: Բառարանին հեղինակները աշխատած են խուսափիլ արդի հայերէնին մէջ արդէն իսկ հինցած, գրաբարեան, հազուադէպ գործածուող, նեղ բարբառային բառերէն, հասարակաբանութիւններէ եւ զեհկաբանութիւններէ: Բառարանը կը ձգտի ընդգրկել հայ գեղարուեստական ու գիտական գրականութեան, պարբերական մամուլի եւ հրապարակագրութեան մէջ լայնօրէն տարածուած այն հին ու նոր բառերը, ինչպէս նաեւ բառերու նոր իմաստները, որոնք զանազան պատճառներով տեղ չեն գտած նախորդ՝ Ստ. Մալխասեանցի բառարանին մէջ: Բառարանը կանոններ տահմանող բնոյթ ունի: Բառապաշարի ընտրութեան, բառերու ուղղագրութեան, բառերու իմաստներու բացատրութեան, անոնց ոճական գործածութեան, կիրարկութեան տահմանները եւ ոլորտներու, ինչպէս նաեւ քերականական նշումներու մէջ նկատի առնուած են ժամանակակից հայերէնի կանոնները: Բառերու եւ դարձուածքներու տարբեր իմաստներն ու նրբերանգները, անոնց գործածութեան տահմանները ու ոլորտները հաստատելու համար կը տրբերին համապատասխան օրինակներ՝ քաղուած նախախորհրդային շրջաններու հայ գրականութենէն, դասագիրքերէն, մամուլէն եւայլն: Իբրեւ ազգային գրական լեզուի ակադեմական կանոնային բառարան, «Ժամանակակից Հայոց լեզուի բացատրական բառարան»ը տեղեկատու կարեւոր ձեռնարկ մըն է արդի հայերէնի բառապաշարի իմաստի, ոճի եւ քերականութեան հարստութիւնը իւրացնելու համար:

Վերջին տարիներուն հայ բառարանագրութիւնը հարստացաւ նոր բառարանով մը: Եդուարդ Ազայեանի «Արդի հայերէնի բացատրական բառարան»ը, որ լոյս տեսած է 1976-ին, կը պարունակէ մօտ 136 հազար բառ ու 10 հազար դարձուածք: Բառացանկը կը բովանդակէ հայ գեղարուեստական, թարգմանական, հանրամատչելի գիտական գրականութեան, հրապարակագրութեան, կարեւոր դասագիրքերու, գրաւոր այլեւայլ աղբիւրներու, ինչպէս նաեւ բանաւոր՝ խօսակցական լեզուի բառային եւ դարձուածքի միաւորները: Ընդհանուր գործածական բառերէն զատ բառացանկին մէջ տեղ գտած են նաեւ կրաւորական բառապաշարի այն բառերը, որոնք կը վերաբերին պրօթարի, մինչեւ գրական հայերէնի եւ բարբառային չերտերուն, հին ու նոր վիճառութիւններուն, նորարարութիւններուն, ինչպէս նաեւ մասնագիտական բառապաշարին՝ եզրաբանութեան:

Բառարանի կանոններ տահմանող բնոյթը արտայայտուած է բառապաշարի ընտրութեամբ բառերու, դարձուածքներու եւ անոնց իմաստներու ոճական տարբեր կիրարկութիւններու տահմանումին, ժամանակակից բառագործածութեան օրէնքներու որոշման, բառերու ուղղագրական տարբերակներու, քերականական սխալ ձեւերու ճշդման՝ զանազան յղումներու եւ համապատասխան յանձնարարականներու միջոցով:

Գիտական բարձր մակարդակով կատարուած են բառ - յօդուածի կազմութիւնը, նոյնանուններու առանձնացումը, դիմաւոր բառին արուող քերականական եւ ոճական այլեւայլ նշումները, բառիմաստներու տարբերակումը եւ դասակարգումը, տարբերակուած իմաստներու բացատրութիւնը, զանազան հասկացողութիւններու տահմանումները, իմաստները հաստատող որոշ օրինակներու ընտրութիւնն ու դրուածքը:

Եդ. Ազայեանի «Արդի հայերէնի բացատրական բառարան»ը բառացանկի հարթաւորութեամբ, բառ - յօդուածի մշակումով, իմաստներու բացատրութեան կատարելութեամբ նշանակալից երեւոյթ է ոչ միայն խորհրդահայ բառարանագրութեան, այլեւ Խորհ. Միութեան ազգային լեզուներու նոյն տեսակի բառարաններուն մէջ:

Իր բնոյթով բացատրական է նաեւ տուեալ լեզուի դարձուածքներու՝ դարձուածաբանական բառարանը: 1975-ին

ՆՈՐ ՏԵՍԱԿԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ

———×———

Գաղթական, պանդուխտ, այս երկու բառերը լ՛ինչ տխուր յիշատակներ կը թընգնեն մեր մէջ, գարերով յաւիտենական գաղթականի կեանք վարած ժողովուրդ, դեռ երէկ գաղթական, բայց այսօր մեծ մասով «տեղացի»՝ պարզ ականատես, նոր գաղթականներու խումբին, բոլորովին անտարբեր ենք համաշխարհային տեղաշարժին որ արմատախիլ կ՛ընէ միլիոնաւոր անհատներ եւ ընտանիքներ ի դին պատառ մը հացի: Հեռաւոր Ասիայէն, Ափրիկէի խորերէն, աւելի մօտակայ բայց աղքատ երկիրներէն, միլիոնաւոր մարդիկ կը վազեն հարուստ երկիրները, իրենց աշխատանքի ուժը ծախելու: Ասոնք տարբեր են մեզմէ, հայրենիք ունին, կեանքի ապահովութիւն ունեն, բայց անօթի են, կը գաղթեն այրելու եւ ապրեցնելու համար իրենց ընտանիքը: Հայրենիքը կենսական է ժողովուրդին համար, բայց բնական օրէնքով կենսականը կը սկսի որոշանդէն, հայ

լոյս կը տեսնէ տողերս գրողին եւ գրաքննադատի «Հայոց լեզուի գարձուածաբանական բառարան»ը, որ կը պարունակէ մօտ 20 հազար դարձուածք եւ կ՛ընդգրկի ժամանակակից Հայոց գրական լեզուի դարձուածքներու ամբողջութիւնը, ինչպէս նաեւ գաւառական - բարբառային դարձուածքներու այն միաւորները, որոնք լայն չափերով թափանցած են գեղարուեստական գրականութեան մէջ կամ լայնօրէն կը գործածուին ժողովրդական խօսակցութեան լեզուին մէջ:

Միալեզուեան - բացատրական բառարանի նոր տեսակ է հեղինակներու բառարանը: Համաբարբառի սկզբունքով ստեղծուած են հեղինակի առանձին գործի (օրինակ՝ Ա. Խաչակեանի «Պատ - Լալա - Մահարի» պոէմի, կազմող Ա. Կանայեան), կամ բոլոր երկերու (օրինակ՝ Սայաթ - Նովայի հայերէն խաղերու, կազմող Ա. Քոչոյեան) բառարանները: Այդ կարգի աշխատանքներէն յատկապէս պէտք է յիշել Լ. Գեւորեանի «Ցովհ. Թումանեանի գեղարուեստական երկերի բառարան»ը (Երեւան, 1976), որ կը պարունակէ մօտ 9 հազար բառ եւ Վ. Պապոյեանի «Պարոյր Սեւակի չափածոյ բառարան»ը երկու հատորները (1981-1982), որոնց մէջ առնուած է աւելի քան 17 հազար բառ - միաւոր:

ԱՇՈՏ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱԶԱՋԵԱՆ

Զէ՞ր հաւատում արդեօք աչքերին:
Խե՛ղճ կենդանի:
Ալիոշայի բոյրը Ալիոշային էր, իսկ դէմքը՝ ոչ:
Կարո՞ղ էր Ֆամիլը իր տեսողութեան եւ հոտառելիքի այս մեծ հակասութիւնից տխրած լինել: Զգիտեմ:
Բայց Ալիոշան ամբողջ ժամանակ տրտում էր: Ծամել էր ուզում, հարբել էր ուզում, որպէսզի մոռանայ, թէ ինչ արեցին իր հետ: Ես դա չէի պլանայ նրան: Եթէ պէտք էր, որ նա չդիտակցի, թէ ինչպէս է հեռանալու կեանքից - ես դա չէի պլանայ: Ես էլ կը խմէի նրան հետ, կը հարբէի: Թող կորցնէի գիտակցութիւնս, թող անզգայանայի, միայն չտեսնէի, թէ նա ինչպէս է չարչարւում, ինչպէս է հեզհեզակ դնում դէպի մահ - ման դուռը:
Ես չգիտեմ ,որքան է տեւելու նրա այդ ուղեւորութիւնը:
Վանեանը ինքն էլ չգիտէր եւ ասում էր. - Ո՞վ գիտէ, մէկ, երկու, դուցէ երեք ամիս...
Սխալւում էր նա:
Ալիոշային վիրակապելիս, մէկ օր, ատամնաքով յայտնել էր նրան, որ ուռուցքն իր եղունգով քերծել է քներակը ... իսկ դա նշանակում էր մետաստաս: Պէտք է, - ասել էր, - անյապաղ ճառագայթային կամ քիմիական բուժում, իսկ դրա համար, նա պէտք էր տեղափոխուէր մերձ - մոսկովեան մի այլ հիւանդանոց:
Երբ տեղափոխման բոլոր փաստաթղթերը պատրաստել էր տուել, - այս հարցերում նա ազնիւ է, պարտաճանաչ, չափազանց հոգատար - կանչեց ինձ: Նրա աչքերը նոյնը չէին, ինչ ես տեսել էի վաթսունհինգ օր, հիւանդանոցային բոլոր տեսակի պայմաններում: Պարտուած մարդու աչքե՞ր էին: Ոչ: Ցաղթանակած մարդո՞ւ: Ոչ: Զննող բժշկի՞ն: Ոչ: Ան - տարբեր անցո՞րդի՞ն: Ոչ: Անծանօթի՞: Ոչ, ոչ հազար անգամ ոչ: Այդ աչքերը չէին նայում Ալիոշային, այլ նրա վզատակի վիրակապերին եւ կապերի խորունկը, այն վէրքին, որ մնացել էր նրանց ուրախալկների ճերմակութեան տակ: Նրա աչքերի խորքում կար ներհուն մի խոհականութիւն, մտածմունքի անչալակելի ծանրութիւն: Ցետոյ նա հայեացքը դուրս քաշեց Ալիոշայի վիրակապերի «ընդերքից» ու տեղաղրեց Ալիոշայի դէմքին:
- Աչխարհում անյոյս վիճակներ չկան ... ես չատ անգամ եմ սխալուել եւ տեսել եմ դէպքեր, երբ ուռուցքը յետոհ է ունեցել:
Նա ուզում էր, երեւի, համբուրել Ալիոշային ու ասել. «Երթաս բարով, բարեկամ, ես այլեւս անզօր եմ»:
Բայց պինդ սեղմեց Ալիոշայի ձեռքը ու ասաց.
-- Առողջութիւն, ժոդահա եղբայր.
Այդ խօսքերից միայն է՛ս քաջալերուեցի եւ ոչ թէ Ալիոշան:
Նրա չուրթերից վայր ընկաւ չչուկով արտասանուած մի հարց:
- Ա՞ռ ստննայա արտերիա (իսկ քնարեր ե՞ր կը):
Վանեանը չլսեց դա, չէր կարող: Ինքն էր անզգուշարար յայտնել եւ հիմա աւելի անզգոյշ ձեւով, բայց սերալիը, եղբայրօրէն հրաժեշտ էր տալիս: Ի՞նչ արած: Ցե՞ն լինում եղբայրներ, որոնք անզգուշօրէն վէրք են պատճառում հարազատներին: Քանի - քանի անգամ ինքը, Ալիոշան, անդիտակցաբար եւ եղբայրօրէն վիրաւորել է իմ կանացի արժանապատուութիւնը, թերագնահատել է իմ քրոջական նուիրուածութիւնը, իմ անձնազոհութիւնը:
Եւ երբեմն հէնց իր չան, Ֆամիլի պատճառով, որ քարացել էր առաջին օրը նրան դէմ յանդիման պատած:
Վանեանին տեսայ մէկ չաթի անց, մերձմոսկովեան նոր հիւանդանոցում, ուր տեղափոխել էի Ալիոշային: Նա պարմանքա հանդիստ ընդունեց:
- Տեսայ եղբօրդ: Տեսայ նրան խնամող բժշկին: Ճառագայթային չափը, դժան ճիշդ է նշանակել, առաջարկեցի ղեկրան զուգակցել քիմիական բուժում վէրքը փակելու համար: Աւշային հանդոյցները լրիւ քայքայուած են...
- Դուք միայն Ալիոշային համա՞ր էք եկել:
-Ա,յո, նու ինչպէ՞ս ...
Ես նրան համբուրեցի:
- Պէտք չէ, պէտք չէ, - ասաց նա, - ես պարտաւոր էի...

(Շար. 8)

րենիք մը որ անկարող է իր զաւակները կերակրելու, հայրենիք չէ, ուր հա՛ց՝ հո՛ն կաց, կ՚ըսէ ժողովրդական առածը...:

Տարօրինակն այն է որ, այսօր հարուստ երկիրներու քաղաքացիներն ալ ոըոշ չափով վարակուած կը թուին գաղթի հիւանդութենէն: Այս վերջին տարիներու ընթացքին, գաղթի թեկնածուներու թիւը զգալի կերպով աւելցած է, կը գրէ «Լը Մոնտ», մասնաւորաբար Անգլիա, բայց նոյնպէս Ֆրանսա: Տնտեսական տագնապը, գործազրկութիւնը գաղթի գլխաւոր պատճառներն են հաւանաբար, բայց ամբողջովին չեն բացատրեր այս երեւոյթը, ուրիշ պատճառներ ալ կան, նախ եւ առաջ հեռաւոր սուրբը միշտ աւելի գօրաւոր է տեսակ մը մարդոց համար որ՝ երկրէն եւ կեանքէն դժգոհ, չյուսնակաբար տեղափոխութեան մարմանդ կը տառապին:

Ֆրանսացին գաղթող ժողովուրդ չէ եղած երբեք, նոյն իսկ, երբ գարնանային հսկայ կայսրութիւն մը ունէր իր տրամադրութեան տակ· կը սիրէ իր գիւղը եւ ապրելակերպը, բայց ժամանակները փոխուած են, մշակոյթներն ու տնտեսութիւնները հետզհետէ կ՚անհետանան· քաղաքակրթութիւնը միօրինակ խառնարանի մը կը վերածուի, աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը, հին մտայնութիւնները սերունդ առ սերունդ կը մշուշապատին եւ կը կորսուին, պարզ է որ Ֆրանսացին ալ զերծ չի մնար այս համաշխարհային յեղաշրջումէն:

Ֆրանսիսօս Ափրիկէ, Հարաւային Ափրիկէ, Աւստրալիա, Քանատա, Ամերիկա, երկիրներ՝ որ երազել կուտան որոշ դասակարգի Ֆրանսացիներու, մասնաւորաբար fooփերաններ, մասնագէտներ փրոֆէսէօրներ, բայց նաեւ, փոքր հողագործներ կամ արհեստաւորներ, եւ բոլոր անոնք որոնց համար ապագան մը ապահովիչ կը թուի, կամ դասակարգային բարձրացում եւ դիւրին չահեր կ՚ակնկալեն· կան նաեւ գառնացածներ, ներկայ վարչակարգի հակառակորդներ, որոնց համար, հայրենիքը օտարականներով ողողուած իսկական հանրատան մը վերածուած է ներկայիս, եւ կը նախընտրեն երկրէն հեռանալ, չտեսնելու համար մերձաւոր անկումը: Վերջերս այս սովորական արտագաղթողներու ցանկին կը միանայ, նոր դասակարգ մը եւս, բժիշկ, ամանաբոյժ, ճարտարապետ, առանց մոռնալու ընկերվարութեան ատրճանակին զոհած մեծահարուստներու դասակարգը՝ որոնք անչշուկ իրենց դանձը կը տեղափոխեն հարուստ եւ ազատ երկիրներու մէջ· յարկարաժիններ կը գնեն եւ կը սպասեն...: Այս բախտախնդիրները կը կարծեն թէ հեռուն, ամէն բան չատ աւելի գիւրին է, որովհետեւ, ինչ որ ասկէ կամ անկէ կը լսեն գիւրենք կը գալերէ, օրինակի համար, պարզ աչխատաւորը իր ճերմակ մորթին համար սեւ Ափրիկէի մէջ վարկ ունի, եւ բազմատեղացիին առանձնաշնորհեալ մըն է· մասնագէտը, փոքրիկ թաղաւոր մըն է եւ կ՚ապրի սպասաւորներով, իսկ փոքր հողագործը, Քանատայի եւ Աւժանթինի անծայրածիր եւ բերրի հողերը կը բաղդատէ իր փոքրիկ հեքտարին հետ, արհեստաւորը կամ առեւտրականը, կը յուսայ չատ աւելի դիւրութեամբ բարելաւել իր գիրքը՝ երիտասարդ եւ հարուստ երկիրներու մէջ, քան թէ հոս, ուր գործարութիւնները մեծ են եւ ապագան անորոշ: Անչուչտ, ասոնց մէջ թերեւսմիտ արկածախնդիրներ ալ կան, բայց մեծ թիւ մը չեն ներկայացներ, միւսները, մեծ ըղձութեամբ եւ մանրամասնօրէն կը տեղեկանան ընտրեալ երկրին առանձնայատկութիւններուն, եւ դիտակցօրէն կը վճռեն· սակայն բոլոր գաղթող ժողովուրդներուն նման, կը դիմեն աւելի ա՛յն երկիրները, ուր արդէն հայրենակիցներու գաղութ մը գոյութիւն ունի, եւ նորեկներուն համար ընդունելութեան եւ օգնութեան միջոցներ ստեղծուած են նախկիններուն կողմէ, օրինակի համար Քանատա ուր՝ Ֆրանսացիներու թիւը 90 հազարէ աւելի է: Այսպէս, ըստ Լը Մոնտի թղթակցին, ներկայիս արտագաղթի համարաւոր թեկնածուներ կը խուժեն Քանատայի հիւպատոսարանները, իսկ վերջին տարիներու ընթացքին, հարաւային Ափրիկէի թեկնածուներուն թիւը եռապատկուած է· նոյնպէս, Աւստրալիոյ դեսպանատունը խճողուած է գաղթի թեկնածուներու թղթածրարներով, ուր 1982ի վերջին վեց ամիսներու ընթացքին 15 հազար հոգի արձանագրուած են վիզայի համար: Ըստ այս քննութեան վերջին տարուան ընթացքին աւելի քան 40 հազար անդորձներ որոշած են գաղթել՝ եթէ վիզա ստանան: Բնականաբար ինչպէս Եւրոպա, այս հարուստ երկիրներն ալ կըտրուկ կերպով պակսեցուցած են ներգաղթի թիւը: Տնտեսական տագնապն ու անդորրութիւնը համաշխարհային բնոյթ ստացած են, հետեւաբար այսօր Աւստրալիա 7 հազարի փոխարէն 5 հարիւր վիզա միայն կը չնորհէ Ֆրանսացիներուն, Մէյնեսեալ Նահանգները չորս հարիւր, նոյնն է պարագան Քանատայի համար՝ հինգ հազարէն վիզաներուն թիւը իջած է 1300-ի: կը մնայ Հարաւային Ափրիկէ, որ հասկնալի պատճառներով ճերմակներու ներգաղթը կը քաջալերէ եւ թերաճ երկիրները՝ ուր մասնագէտներուն համար ասպարէզ չի պակսիր, բայց այդ անկայուն երկիրներու կասկածելի ապագան քաջալերիչ չէ ընտանեկան գաղթի համար:

Բոլոր ժողովուրդներու համար տխուր, եւ յաճախ ողբերգական բան մըն է լքել ծննդավայրը, լեզուն, ընտանեկան պարագաները, ապրելակերպ եւ գաղթել· սակայն հակառակ այս բոլորին, այսօր, տասնեակ միլիոններու կը հասնի արմատախիլ գաղթականներու թիւը: Կեանքի անապահովութիւն, անօթութիւն, հասկնալի պատճառներ են, բայց ի՞նչ ըսել այն մէկ միլիոն հինգ հարիւր հազար Ֆրանսացիներուն, որ օտար երկիրներ գաղթած են լքելով աշխարհի ամենագեղեցիկ եւ հարուստ երկիրներէն մին...:

Գ. Տ.

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ

Նիւ Եորքի եւ Նիւ Ճըրզիի Հայ Ազգային Մարմնի կազմակերպութեամբ, Ապրիլ 23ին 24ին երկու ձեռնարկներ տեղի ունեցած են Նիւ Եորք:

Ապրիլ 23-ին, Համբըշոլտ հրապարակին վրայ 300 Հայերու մասնակցութեամբ տեղի ունեցած է քաղաքական հաւաքոյթ մը, որու ընթացքին խօսք առնողներ անդրադարձած են 1915-ի պատմական դէպքերուն, Ամերիկայի Արտաքին Նախարարութեան ուղեգիծին՝ ցեղասպանութեան չուրջ, եւ հայկական ազատագրական ներկայ պայքարին: Նոյն պահուն, քիչ անդին Թուրքեր ալ «հայկական ահաբեկչութեան» դէմ ցոյց մը կատարած են: Ոչ մէկ բախում եղած է:

Ապրիլ 24-ին, «Հայաթ» պանդոկի սրբահին մէջ տեղի ունեցած ոգեկոչման ներկայ եղած են հազար Հայեր՝ Նիւ Եորքէն, Նիւ Ճըրզիէն, Ֆիլատելֆիայէն եւ այլ վայրերէ: Ցայտագիրը վարած է Արա Գաբրիէլեան: Ուղերձներ արտասանուած են Հ. Ց. Դ. Կեդր. Կոմիտէի կողմէ Ալպերթ Պէկեան, Հ. Ե. Դ.ի կողմէ՝ Րաֆֆի Արտահալեան: Բանախօսած են Ժերար Շալեան (անգլերէն) եւ Հրանդ Մարդարեան (հայերէն):

×

ՏԻԹՐՕՑԹ

Ապրիլ 24-ին, «Առաքելեան» սրահին մէջ ոգեկոչման հանդիսութեան ներկայ եղած են 400 հոգի: Ցայտագիրը վարած է Արթըր Համբարեան: Ուղերձներ արտասանած են Հայ Ազգային Մարմնի, Հ. Ց. Դ.ի եւ Հ. Ե. Դ.ի ներկայացուցիչները: Բանախօսած է Սարգիս Զէյթլեան:

×

ՍՓՐԻՆԿՓԻԼՏ

Ապրիլ 24-ին, եկեղեցական արարողութիւններէ ետք, յարակից սրահին մէջ տեղի ունեցած հանդիսութեան, խօսք առած են Ստեփան Տարաունի, Վահէ Օշականի, Ուիլլըրտ Գոլֆիլտ, Արաքսի Այդանեան (Հ. Օ. Մ.ի կողմէ), Գառնիկ Փիլիկեան, Գարմէն Մուրատեան (Հ. Ե. Դ.):

×

ՇԻՔԱԿՕ

Ապրիլ 23-ին, «Շահնազարեան» սրահին մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը զոր վարած է Հէյդըլ Պասմաճեան: Խօսք առած են յոյն համայնքի ծանօթ դէմքերէն Լոնճէթ Վասրտալիս, Իլլինոյի ծերակուտական Ճորճ Տսկոնեան, Ձէյմս Փարքըր: Բանախօսած է Նորայր Էպլիղաթեան (Նիւ Ճըրզիէն):

Ապրիլ 24-ին, յետ եկեղեցական արարողութեան, Հայ կեդրոնի դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է ծառատունկում՝ բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին:

×

ՀԱՐԹՖՐՐՏ

Ապրիլ 22-ին, Նահանգապետարանին մէջ տեղի ունեցած է հաւաքոյթ մը, 200 հոգիի ներկայութեամբ, որոնց մէջ պետական եւնահանգային պաշտօնեաներ: Խօսք առած են Ժիրայր Լիպարիտեան, Նենսի Ճանսըն, կառավարիչ Ուիլլըմ Օ՚Նիլ եւ Ճուլի Թաչճեան:

Ապրիլ 22 - 24, Հ. Ե. Դ.ի երիտասարդները հսկում կատարած են Հարթֆըրտի Դաշնակցային կառավարութեան կեդրոնատեղիին առջեւ:

×

ՊՈՍԹՐՆ

Ապրիլ 23-ին 400 Հայեր ցոյց մը կատարած են, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. «Սարդարապատ» կոմիտէի եւ Հայ Դատի Յանձնախումբին: Խօսք առած են գաղութին կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները:

Ապրիլ 24-ին, Հայ Կեդրոնին մէջ տեղի ունեցած հանդիսութեան խօսք առած են Թորգոմ Ա. քհնյ. Յակոբեան, Հ. Ե. Դ.ի Հ. Օ. Մ., Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Համազգայինի ներկայացուցիչները: Բանախօսած է Լեւոն Սարգիսեան, անդրադառնալով հայկական ազատագրական նոր պայքարին եւ անոր ստեղծած հանրային կարծիքին եւ չեչոը դրած հայ դատի հետապընդման աչխատանքներու կարեւորութեան վրայ: Ցայտագիրը վերջ գտած է հանդիսավար Վահէ Ազաբէկեանի փակման խօսքով:

×

ՔԼԻՎԼԵՆՏ

Ապրիլ 17-ին, պատարագած եւ քարոզած է Թրոյի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հովիւը՝ Խաչիկ քհնյ. Մկրտիչեան: Ապա Հայ կեդրոնի սրահին մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչումը, կազմակերպութեամբ Օհայոյի Հայ Ազգային Մարմնի: Ներկայ եղած են 200 հոգի: Ցայտագիրը վարած է Կրեկըրի Փունարճեան: Խօսք առած են Լու Սիյըն, Խաչիկ քհնյ., Տիրան քհնյ. Փափազեան (Էջմիածնական թեմէն) եւ Մուրատ Թօփալեան:

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ն.

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՒՐԸ

Առտուները, չատ հեղ, կանուխ արթննալով, կը ծռէր մանչուն վրայ, որ իր քովը կը պառկէր մէկ անկողնի մէջ: Երկանը մահուընէն յետոյ, անկողնին ամբողջութենէն սարսափահար, տղան քովը առած էր, առաջուան գղուանքները մայրական անմեղ փայփայանքներու փոխելով, առանց հոգ ընելու ուռճացումը այդ մարմնին, որ մանկականէն քիչ - քիչ առնականի կը դառնար: Կը ծռէր անոր վրայ երբ ան մուշ - մուշ կը քնանար՝ մարմնակործան, անդամներու բացարձակ լքումով: Ու մանրակրկիտ քննութեան մը անձնատուր, զաւկին վրայ գտնել կը մոլեգնէր ինչ որ ունէր ինչ որ ունէր ինք իր մարմնին վրայ հիմակ կամ առենօք· անոր սրունքներուն ճուլուածքը իրենի - ներուն համապատասխան կը գտնէր մօտէն բաղդատելով զանոնք իրարու հետ: Ոտքի մատներուն չարուածքը նոյնն էր ինչ որ իրենինը, միեւնոյն կանոնաւորութեամբ եւ միեւնոյն սպիտակ փափկութեամբ: Իր խանդակաթ յափշտակութեանը մէջ, կը համբուրէր զանոնք, իբր թէ այդ նմանութիւնները նոր գալին ապացուցանել իրեն թէ այդ մատաղ մարմինը իրօք իր միսին ու իր արիւնին արդիւնքն էր, թէ ան իրաւ իր զաւակն էր: Ցետոյ կը բարձրանար ուսերուն, որոնց կերտուածքը ուրացումը չէր անշուշտ իրենիներուն, բայց աւելի մօտաս էր· արձանային, պիրկ, առողջ, մատղաշ յօրինուածութեամբ: Երբեմն, այդ սիրական մարմնին դէղեցիկ յարդարման յափշտակութենէն յանկարծ սթափելով, իր մարմնին ողորմելի, ծիւրած ինկածութենէն կը դանթահարուէր· բումբերը կը բռնէր թոյլ եւ նիհար, եւ ոտքին պճեղը մսազուրկ, իր նախկին կլորութենէն մերկացած, ոսկորներու տխուր ցցուածքով մը: Ցետոյ ուսերը, հալած ու ծռեւ, ճիտին ու դլխուն հետ իրենց չնորհալի կազմուածքին նախկին դաշն ու հոյակերտ կանոնաւորութիւնը բոլորովին կորսուած: Ցետոյ լանջքը, թոյլ ու կախ ստինքներով, որոնց առոյգ, հալարտ կառոյցը իր հոլանի ճերմակութեանը վրայ չողարձակ, մեծագին մանեակներ բարձած՝ ամիրային կանանոցին փառքը կը ներկայացնէր առենօք:

Իր չքեղութեանց բոլոր այս փլատակները մատներովը կը չօշափէր հիմակ, պահ մը մոռնալով զաւկին ներկայութիւնը, չտեսնելով անոր կենսայորդ, աղուոր, չքնաղ մարմինը, որ իրն էր նորէն եւ որ իր չարունակութիւնն էր կերպով մը: Մազերը, նախկին կուռ գիսակներուն տըխուր մնացորդները, թափթփած երկու քովէն, գլխիկոր, անկողնին վրայ ծնկաչոք, կիսամերկ, ողբալի ու ծիծաղելի էր այդ մօր կացութիւնը, իր զաւկին քովն ի վեր որ, անդիտակից, կը քնանար մուշ մուշ:

Եւ յանկարծ կը սթափէր սրտաթունդ հառաչանքով մը, ու այդ բոլոր արհնաւոր տխրութեամբ իրականութիւնները մէկ հարուածով մոռնալու եւ կարծես զանոնք փոխարինելու ալ համար, խեղճի պէս զաւկին կը պլլուէր, պաղնելով զայն ուր որ հանդիպէր, մինչ տղան ընդոստ արթննալով, աչքերու անճկալի թարթիմամբ մը:

- Մամա՛, ի՞նչ կայ, ի՞նչ կայ:

Կը պատահէր ալ որ մօրը այդ անդամալոյծական զբաղման միջոցին, տղան, արթննալով, չընդհատէր զանիկա, ու հետեւէր անոր շարժումներուն, դէմքին տխուր եւ ուրախ ծամածռութեանցը, աչքերը կխամրուփ, քնանալ կեղծելով, եւ յետոյ, յանկարծ, բարձրագոչ ջրքիջով մը բանալով աչքերը՝ սարսափահար ընելով մայրը իր խեղճ զբաղմանը մէջ:

Ա՛լ սկսաւ, այնուհետեւ, մայրական փառասիրութեանց փոքրոգի զոհացումներու հետամուտ ըլլալ: Իր տղան ցուցադրել իր քովն ի վեր, արժեցնելու համար անոր տղուորութիւնը, անոր տարածած ճառագայթումին մէջ՝ խեղճ քայքայուած մոլորակ՝ ինքն ալ լուսաւորուելու, փայլելու համար:

Իր սեւ թախիծէ լոսկներէն յանկարծ սթափելով, խեղճանալու վախէն խթանուած, տենդոտ չարժումներով իր սուգի հանդերձանքներով կը ծածկուէր, թեւը կ՚առնէր տղան ու դուրս կը նետուէր տուներէն ուր տարիներով պատնիշուեր էր իր կախիճներուն եւ արցունքներուն հետ, զանոնք սաստկացնելու, դառնացնելու մոլեգնութեամբ մը համակուած:

(Շար. 59)

ՍԷՆ - ՄՈՐԻՍ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Սէն - Մօրիսի դպրոցին, մասնակցութեամբ «Անի» նուագախումբի: Կիրակի, Մայիս 15-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3-էն սկսեալ, տեղւոյն Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Ելոյթ կ'ունենան դպրոցի աշակերտները: Հայկական համադամ աղանդերներ, չամիչուրով խորոված:

Մուտքը ազատ է:

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Մայիս 14-ին, ժամը 10·30-ին:

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՓՀՆԳ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչները ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները:

RESTAURANT

"Chez les Tziganes Ivanovitch"

7, rue de Chéroy

(derrière le théâtre Hébertot)

75017 PARIS

Tél. : 522. 58. 07

sur réservation

-DÉBAT-

organisé par :

L'UNION DES ETUDIANTS ET DE LA JEUNESSE ARMENIENNE

sur le sujet suivant :

«Plus de 60 ans après, la situation actuelle»

Samedi 14 mai, à 15h. 30 à l'AGECA

177, rue de Charonne 75011 PARIS

(Métro : Alexandre Dumas)

PROGRAMMES RADIOS LIBRES

RADIO ASK (100 Mhz.) — **PARIS**

Emission **Savoir faire** de Philippe Pilibossian en exception le mardi 17 mai, de 20h.30 à 21h.45

Débat en direct sur le thème :

—Création et gestion d'Ecoles arméniennes dans la région parisienne

avec **nos invités :**

Dr. Serge Simonian, responsable de l'école maternelle Saint-Mesrob d'Alfortville

M. Sarkis Bédoyan, président de l'Ephorie de l'Eglise apostolique arménienne d'Issy-les-Moulineaux

Les auditeurs peuvent intervenir directement par télèphone **(416. 11. 33)**

MESSE

HOME ARMENIEN

A l'occasion de la visite de l'Union des Dames Arméniennes de Nice,une Messe Solennelle sera célébrée à la Chapelle Arménienne St. Jean du Home Arménien à St. Raphaël par

R. P. Daron GEREJIAN

Dimanche 15 Mai, à 10 h.

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՒԻՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայ Աղքատախնամ ընկերակցութեան տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 18, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20·45-ին Ընկերակցութեան կեդրոնը՝ 77 ռիւ Լա Ֆայէթ, 75009 Փարիզ:

Արտակարգ ընդհանուր ժողով. տեղի պիտի ունենայ նաեւ նոյն պիւրերը ժամը 20·30-ին կեդրոնին մէջ:

Անդամներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Դաւրայի Հայր. Մխիթեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամ եւ անդամուհիները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Մայիս 15-ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, Իսիի Հայ Մշակութային Տան մէջ, 45 ռիւ տը լա Տէֆանիւ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Յովակիմեանէ 200 Ֆ.:

×

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Մխիթեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.- Լիոնի թատերական խումբը 1000, Այրի Տիկին Գրիգորոֆ, Տիկին Արշալոյս Փէհլիվանեան, Տիկին Լուսնթագ Քարաեան 200-ական, Այրի Տիկին Մարի Գարագիւլսհեան եւ Շահէն՝ Պ. Թորոսեան 100-ական Ֆ.:

Լիոնէն՝ Օր. Հռիփսիմէ Տէմիրճեան, Պ. Մամաս Գիմթապճեան, եւ Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Սարեան, Ապրիլ ամսոյն Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Հայկազեան միօրեայ վարժարանի աշակերտութիւնը հիւրասիրեցին ճաշով մը:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ցիսնամեակի Հանդիսաւորութիւններու կարգին

ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ ԺԵՐԵԿՈՑԹ ԹԻՑԱՍԵՂԱՆ

Նուիրուած՝

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ Ո Ւ Ի ՐԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ

կը նախագահէ՝

Ս. Ք. ՋԱՆԳՈՒ

Կիրակի, Մայիս 15, ժամը 16-ին Բեզոծականի Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնը:

118, Գուրսէլ փողոց, 75017 Փարիզ

Կ'արտասանեն՝ ԱԶԱՐԵԱՆ Բուլինա, ԲԱԼՈՒԵԱՆ Արմենուհի, ՊԵՏԻԿԵԱՆ Նազարէթ, ԳԱՐԲԱՆԹԻԼ - ԷՖԻՋԵԱՆ Մարլէն, ԳՄԲԼԵԹԵԱՆ Արաքսի, ԹԼՐՋԵԱՆ Անահիտ, ԼԱ. ՇԱՍԱՆԵԼ - ԽՏՉԵԱՆ Հայկուհի, ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ Մարիէթթա, ՆԱԻՍԱՐԴԵԱՆ Վահան, ՇԱՄԻԿԵԱՆ Պարգեւ, ՋԱՔԸՐԵԱՆ Անի, ՊԼՕՐԼԷԵԱՆ Վիլմա, ՊՕՂՈՍԵԱՆ Սարգիս, ՍՈՒՐՆԵԱՆ Սիրաք, ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ Սոնա, ՎԼ. ՋԻՐԵԱՆ Հռիփսիմէ, ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ Ազապի:

Հանդէսի վերջաւորութեան «Պատուոյ Գիր»երու բաշխում:

Մուտքերու մասնակցութիւն 50 Ֆ.:

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝

780 82 58 եւ 985 36 53

× Ներկայ կ'ըլլան.- «Հայրենիքի Զայն»ի խմբագիր Լեւոն Զաքարեան եւ Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային կապի կոմիտէէն թատերագիր Գէորգ Աբգեան:

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ — Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Մայիս 15-ին, ժամը 11·30-ին

«ՅՈՒՇԱՔԱՐԻ ԲԱՑՈՒՄ»

Նուիրուած Ֆրանսայի Ազատութեան համար լինած հայ ռազմիկներուն եւ զինադրականներուն յիշատակին, նախապատուութեամբ՝ Ներքին նախարար եւ քաղաքապետ՝

ԿԱՍԹՈՆ ՏԼԹԻՒԻ

Նախաձեռնութեամբ Յազգումով հայ ֆըրանսացի նախկին զինադրականներու բարեկամականին:

Աւուրուան պատարագ եւ հոգեհանգիստ, Ֆրանսայի Ազատութեան համար զոհուած բոլոր ռազմիկներու յիշատակին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ԽԶԿՐ. ՔՀՆԳ. ՏԻՏԻԵԱՆ

Importateur - grossiste

de produits alimentaires en provenance de GRECE:

olives, huile d'olive, feuilles de vigne naturelles, bamias, etc...

pour tous renseignements :

FOTIA - *diffusion*

1, rue Ampère, 78140 VELIZY - tél. (3) 635 15 95

Livraison dans toute la FRANCE

Meubles **Ghazarian**

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z. I. Vitrolles

à 20km de Marseille

tél. (42) 89.27.47

ouvert le dimanche après-midi

visitez une des plus belles expositions de France

"Բացառիկ զեղչ «Ցարաչ»ի բաժանորդներուն"

U. J. A. — ALFORTVILLE

FOOTBALL

POUR LA PREMIERE FOIS EN FRANCE

MINI-MUNDIAL DES ARMENIENS

PENTECOTE 1983

COUPE BOGHOS DAVIDIAN

Stade Municipal d'**ALFORTVILLE**
28 Quai Blanqui

— DIMANCHE 22 MAI —
Début des matches à 8 heures

VIENNE	**VALENCE**
ALFORTVILLE	**HOMENETMEN-BEYROUTH (LIBAN)**
LYON DECINES	**MARSEILLE-ARDZIV**
HOMENETMEN-FRANCE	**ISSY-les-MOULINEAUX**

à 19 heures au stade

Soirée arménienne

BUVETTE — RESTAURATION — GRILLADES — BAR

— LUNDI 23 MAI —

— MATIN : 8h. - 12h. **CLASSEMENT**
— APRES MIDI : 14h. **PRESENTATION DES EQUIPES PARTICIPANTES**
REMISE DES FANIONS
15h. 30 **FINALE** **REMISE DES COUPES**

RESTAURATION, BAR

Réservation des places au stade et Café Philippe : 375. 61. 35
Renseignements : SIMONIAN : 375. 20. 91

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
14-15
SAMEDI-DIMANCHE
14-15 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.436 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.436

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՄԱՅԻՍ Է, ԲԱՅՑ...

Շատ կը կրկնուի, թէ սահանք կը փաթին անպայման «Մայիս 68 մը կրկնել, հակառակէն», այսինքն ընդվզումութիւնը նախաձեռնէ ապստամբական չարժումի մը, վարչակարգի մը դէմ, որ ձախ է, մինչ կացութիւնը ճիշդ հակառակն էր 1968-ին: Բայց, հարկ է բաղդատել, ինչ որ բաղդատելի է և չմոռնալ որ, ի յառաջագունէ, լաւնական թաղը ծայր տուած ըմբոստական չարժումները տարբեր բնոյթ ունին: 68ին՝ ուրիշ «բան մը կար», առնուազն՝ երևակայութիւն, եթէ նոյնիսկ, ինչպէս յաճախ կը պատահի լաւ նմոյշ եղած չարժումներուն, յետագային իր հունէն բոլորովին դուրս ելաւ, ամէն ինչ փճացաւ:

Այսօր, եթէ կան մարդիկ, որոնք կըրկնել կ'ուզեն ա՛յդ Մայիսը, պարզ է, որ կը սխալին և «հակակշռէ դուրս», մկրտուած տարբերու ստեղծած ձախաւեր խառնակութիւնները չեն, որ կրնան չափաթիւին ստեղծել:

Այսօր ալ կայ համալսարանական տագնապ մը եւ փողոց իջնող բոլոր ուսանողները, կամ Քաննի չարժանկարի փառասոլը խանգարող բժշկական ուսանողները կը բողոքեն ոչ թէ վարչակարգի մը դէմ, այլ կրթական ծրագիրներու, որոնք, ըստ իրենց, կը վտանգեն իրենց ապագան:

Ճուն միջադէպեր պատահեցան, Փարիզ, Զորեքշաբթիէն Հինգշաբթի լուսնալիք պիչերը: Ցոյց կազմակերպած էր ուսանողներու Համակարդումը, բայց ծայրայեղ - ալ նկատուած տարրեր, հարկ եղած դրդռութիւններով, տարրեր բնոյթ տուած են ցոյցին եւ ծայր տուած է ոստիկանական զսպում մը, յաճախ անտեղի, ըստ մամուլին: «Լիպերասիոն,», օրինակ, կը դատապարտէ զաղտնի ոստիկանները, որոնք բերա վարմունք ունեցած են, եւ երբեմն դրդռութիւններն կամ անկարգութիւնները ստեղծողնե - րուն հետ ոչ մէկ կապ ունեցող մարդոց հանդէպ:

Ի վերջոյ, պաշտօնական հաշուեկշռին համաձայն 113 հարցաղնդում եղած է, ա - նոնցմէ եօթը հոգի դատական իշխանութեանց տրամադրութեան ներքեւ կը պահուին: Ինը ոստիկան վիրաւորուած է, վիրաւորուած ցուցարարներու թիւը ծանօթ չէ:

Նախարարապետ **Մօռուա**, խօսք առնելով Ուսումնական Ֆրանսական Լիկայի ազգ. համագումարին առջեւ, ազդարարութիւն մը տուաւ ուսանողներուն, զիրենք զգուշացնելով ծայրայեղ - ա՛յլեւ դէմ: Այս առընչութեամբ չեչտեց. -

«Ուսանողները պէտք է գիտակցին թէ ինչ վտանգի տակ կը դնեն իրենց պահանջները, երբ անոնք որպէս պատրուակ կը ծառայեն ծայրայեղ - ա՛լ խմբակներ, որոնք փողոց կ'իջնեն անկարգութիւն ստեղծելու համար»:

Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ; Մօռուա բացարձակապէս մերժեց աչնան թոդուլ, բարեփոխման ծրագրին քննութիւնը Ազգ. ժողովին կողմէ, ինչ որ ուսանողներուն ուղածն է, ներկայիս:

68-ի Մայիսէն զատ, տարեդարձն է նաեւ ուրիշ Մայիսի մը, 1958 Մայիս 13, որու չնորհիւ «Անապատէն անցք»ի չըրջանէն եաք, Ցը Կօլ իշխանութեան գլուխ կուգար: Ապրիլ 15-ին արդէն ինկած էր Ֆելիքս Կայարի կառավարութիւնը եւ Ֆլիմլէն, հանրապետական ժողովրդական Շարժումին նախագահը, կը նախատես - ւէր իրեն յաջորդելու համար, Հանրապետութեան նախագահ՝ Ռ. Քոթիի կողմէ: Ալժերիոյ մէջ, Ֆրանսական Ալժե - րիոյ կոզմնակիցները կը վախնան որ Ֆլիմլէն զիրենք լքէ, ու կոչ կ'ընեն «հանրային փրկութեան» դահլիճի մը կազմութեան ի նպաստ: Մայիս 13-ին է, որ Ալժէի մէջ ցուցարարները կը խուժեն ընդհ. մարզպանութեան չէնքը: Զօր. Մասիւի նախագահութեան տակ կը կազմըւի հանրային փրկութեան մարմին մը: Հրաժարեալ վարչապետ՝ Կայառ զօր. Սալանի կուտայ Ալժերիոյ մարզպանութեան լիազօրութիւնները: Փարիզ, Ազգ. Ժողովը կը վաւերացնէ Ֆլիմլէնի նշանակումը, Սալան կոչ կ'ընէ Ցը Կօլի, որ կը պատասխանէ. - «Պատրաստ եմ»: Մինաթեալը՝ ծանօթ է, Քոթի աթոռը կուտայ Ցը Կօլի, որ նոյն տարուան Սեպտեմբերին, Ժողովուրդին հանրաքուէին կը դնէր Ե. Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը, իրեն համար «չափի վրայ» չինուած: Եթէ ինք մոռցած է, «իր բարիքը փափաքող բարեկամները», ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիք չեն կրնար չյիշեցնել Միթերանի դիրքն ու ելոյթները այդ առթիւ: Ե. Հանրապետութիւնը, որու Սահմանադրութեան դէմ քուէարկած է օրին, քանի որ իրեն համար՝ «ի՞նչ էր ան, եթէ ոչ՝ իշխանութեան սեփականացումը մէկ մարդու մը կողմէ...: Անձնական միա - պետութի՞ւն, ցկեանս fոնսիպլա, փաշալի՞ֆ: Եւ ո՞վ է ինք, Ցը Կօլ, տուչէ՞, Ֆիւհրը՞ր, քաուտիլլո՞, fոնտուֆաթոր, առաջնո՞րդ»:

Բայց այսօր, այդ նոյն Սահմանադրութիւնն է, որու չնորհիւ հանդիսա սրբտով նախագահական իր աթոռը բազմած է Միթերան, ուրիշին (Ցը Կօլ) չափին վրայ պատրաստուած սահմանադրութիւնով մը, որ «փրէ թ'ա փորթէ»ի պէս յարմարեցաւ իրեն, ինչպէս դիտել կուտան նոյն «բարեկամները»:

×

Մայիս 68, Մայիս 58, Մայիս 83: Մայիս է, բայց...: Բայց ոչ մէկ Մայիս կը նմանի միւսին, կը բաւէ նայիլ հիւկինքին: Արեւն ալ ժամադրութեան չէ եկած, գարունն իսկ կը դանաճանէ իր այս ընթացքով, ինք ալ՝ ընդդիմադիր դիրք բռնած կ'ըլլայ, մարդոց դէմ, որոնք ուրիշ Մայիսի մը (1981) իշխանութեան գլուխ եկան, նոր գարուններու խոստումով...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Զիլիի մէջ, սենատիքներու հրաւէրով, բուն ցոյցեր տեղի ունեցան, որոնց հետեւանքով երկու մեռեալ կայ, քանի մը տասնեակ վիրաւորներ եւ հարիւրաւոր ձերբակալութիւններ: Փինոչէի ոստիկանութիւնը բիրա կերպով զսպեց «քաղաքային բողոք»ի այս օրը, որու նախաձեռնարկ եղած էր պղինձի հանքագործներու սենատիքան: 1973-ի պինուորական պետական հարուածէն ի վեր, երբ Սալվատոր Այէնտէի Ժողովրդական Միասնականութեան կառավարութիւնը վար կ'առնուէր ծանօթ պայմաններու մէջ, ամէնէն ծանրլուն ցոյցն է, որ տեղի ունեցած է, եւ սենատիքներու համագաշնակցութեան նախագահին համար. - «առաջին հանդրուանն է, ժողովուրդին ամբողջական ազատագրման ճամբուն վրայ»: Նախատեսուած էր, որ ամէն ինչ խաղաղ անցնի եւ ոտղանգքները զրգռիչ բնոյթ չստանան: Սկիզբը այդպէս ալ եղած է, ուսանողներու 70%-ը դպրոց չեն գացած, առեւտուրը դանդաղ ընթացք բռնած է եւ Սանթիակոյի փողոցները ամայացած են: Մենատիրական վարչակարգը, տնտեսական դեռնի վրայ ալ անանկութիւն կը պարզէ հակառակ «դեր - ազատական» դրութեան մը կիրարկումին, որ «տնտեսական հրաշք» կը նկատուէր սկիզբը:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆի դեկավարները համոզուած են, որ Միացեալ - Նահանգները, յաջորդ 10 տարիներու ընթացքին, Թուրքիան կ'ուզեն վերածել՝ Աւլանտեան Ուխտի ամէնէն լաւ օժտուած երկրին, զին - ւորական դեռնի վրայ: Ֆիկառոյի Աթէնքի թղթակիցն է, որ իր թղթակցութեան մէջ, ամերիկացի դիւանագէտի մը այս խոստովանութեան կ'արձագանգէ: Ամէն ինչ կը հաստատէ արդէն այս հեռանկարը, քանի Ուաշինկթընի Ներկայացուցչական ժողովին յանձնախումբը քուէարկեց Թուրքիոյ օժանդակութիւնը եւ յանձնաժողովը կը չեշտէ թէ «Անդարա իրեն անհրաժեշտ բոլոր զէնքերը պիտի ըստանայ նոյնիսկ եթէ Թուրք զօրքերը Կիպրոս մնան 1987-էն ալ եաք...»:

ԹՈՒՐՔ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸ, 28 տարեկան, քաղաքական ապաստան ուզած է յունական իշխանութիւններէն, լողալով Էվրոս գետը անցնելով (Թրակիա, յոյն - թրքական սահման): Յայտնած է թէ դէմ է իր երկրին պինուորական վարչակարգին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ պարտքը արտասահմանի նկատմամբ 400 միլիառի չուրջ է, ինչ որ վտանգաւոր մակարդակ մը կը նկատուի: Նոր փոխառութիւնը զոր ստիպուեցաւ ընել, հետեւանք է արտաքին առեւտուրի բացին: Կացութիւնը վտանգաւոր է քանի, այս թափով, Ֆրանսա կրնայ ոտիպուիլ այլեւս փոխառութիւն ընել, միայն հին պարտքերը կարենալ վճարելու համար:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵՐԿՈՒ ՔԱՅԼ ԴԷՊԻ ՕՏԱՐ ԵՐԿԻՐՆԵՐ

×

Բ.

Ես ալ, բազմաթիւ նմանները ուս պէս, բաւար ունեցած եմ չատ երկիրներ տեսնելու: Ամէնէն մօտիկէն մինչեւ ամէնէն հեռաւոր հորիզոնները, յուզումով, զարմանքով, հետաքրքրութեամբ, հիացում ու տակաւին ով գիտէ ինչ զգացումներով նայած եմ անծանօթ քաղաքներու, չէնքերու, ու մանաւանդ մարդոց ու անոնց ապրումներուն:

Եթէ չեմ մոռնար այդ ապաւորութիւնները, պատճառը այն է որ երեւակայութեանս մէջ յաճախ կը կրկնեմ նոյն պատկերները: Սենեակիս մէջ նստած, ծը - խամորճ մը բերնիս մէջ, յաճախ էսփրէսսո - սուրճ մը կ'ըմպեմ Շան զ'Էլիզէի սըր - ճարաններէն մէկուն մէջ: Կը նստիմ ժըներեւի հանրային պարտէզը ու կը նայիմ լիճին մէջտեղէն ժայթքող չուրերուն: Մարիիի մէջ կ'ապրիմ ահաւոր փորձառութիւնը ցլամարտ մը դիտելու: Ես որ կաթիլ մը արեան չեմ կրնար նայիլ առանց գլխու պտոյտ ունենալու, տարօրինակ յափշտակութեամբ մը սկիզբէն մինչեւ վերջը կը դիտեմ հուժկու ցուլի մը ծակծկուիլը, սպաննուիլն ու արենայէ դուրս քաշուիլը՝ անկենդան: Ես ալ այն առեն երեւակայական խանդավառ ծափահարութիւններով ծաղիկ կը տեղացը-

---

ամէնէն ծաւալուն ցոյցն է, որ տեղի ունեցած է, եւ սենատիքներու համագաշնակցութեան նախագահին համար. - «առաջին հանդրուանն է, ժողովուրդին ամբողջական ազատագրման ճամբուն վրայ»: Նախատեսուած էր, որ ամէն ինչ խաղաղ անցնի եւ ոտղանգքները զրգռիչ բնոյթ չստանան: Սկիզբը այդպէս ալ եղած է, ուսանողներու 70%-ը դպրոց չեն գացած, առեւտուրը դանդաղ ընթացք բռնած է եւ Սանթիակոյի փողոցները ամայացած են: Մենատիրական վարչակարգը, տնտեսական դեռնի վրայ ալ անանկութիւն կը պարզէ հակառակ «դեր - ազատական» դրութեան մը կիրարկումին, որ «տնտեսական հրաշք» կը նկատուէր սկիզբէն:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆի դեկավարները համոզուած են, որ Միացեալ - Նահանգները, յաջորդ 10 տարիներու ընթացքին, Թուրքիան կ'ուզեն վերածել՝ Աւլանտեան Ուխտի ամէնէն լաւ օժտուած երկրին, զինուորական դեռնի վրայ: Ֆիկառոյի Աթէնքի թղթակիցն է, որ իր թղթակցութեան մէջ, ամերիկացի դիւանագէտի մը այս խոստովանութեան կ'արձագանգէ: Ամէն ինչ կը հաստատէ արդէն այս հեռանկարը, քանի Ուաշինկթընի Ներկայացուցչական ժողովին յանձնախումբը քուէարկեց Թուրքիոյ օժանդակութիւնը եւ յանձնաժողովը կը չեշտէ թէ «Անդարա իրեն անհրաժեշտ բոլոր զէնքերը պիտի ըստանայ նոյնիսկ եթէ Թուրք զօրքերը Կիպրոս մնան 1987-էն ալ եաք...»:

ԹՈՒՐՔ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸ, 28 տարեկան, քաղաքական ապաստան ուզած է յունական իշխանութիւններէն, լողալով Էվրոս գետը անցնելով (Թրակիա, յոյն - թրքական սահման): Յայտնած է թէ դէմ է իր երկրին պինուորական վարչակարգին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ պարտքը արտասահմանի նկատմամբ 400 միլիառի չուրջ է, ինչ որ վտանգաւոր մակարդակ մը կը նկատուի: Նոր փոխառութիւնը զոր ստիպուեցաւ ընել, հետեւանք է արտաքին առեւտուրի բացին: Կացութիւնը վտանգաւոր է քանի, այս թափով, Ֆրանսա կրնայ ոտիպուիլ այլեւս փոխառութիւն ընել, միայն հին պարտքերը կարենալ վճարելու համար:

նեմ յաղթական մարաւտոլին: Ցետոյ Ալժերիոյ ծովեզերքը անակնկալօրէն կը սեղմեմ Հայու մը ձեռքը, կամ կը չըրջիմ Մալթայի կամարակապ փողոցներուն մէջ: Լոնտոնի Հայոց Փառքին մէջ կռնակի վրայ կը պառկիմ կանանչ խոտերուն, ականջ կուտամ նուագախումբի մը որ բացօթեայ հանդէս կուտայ: Մոնրէալի մէջ կը չրջատուիմ մոե - րիմ դէմքերով, Սէն - Լօրան գետին վրայէն կը թռիմ, մէկ՝ երթալով Փաք Կօթիէ կամուրջէն, մէկ՝ վերադառնա - լով Վիքթորիայէն...: Եւ վերջապէս կը բարձրանամ Երեւանի Մատենադարանին սանդուխէն վեր ու կանգ կ'առնեմ թանկարժէք ձեռագիրներով բեռնաւոր ապակեայ ցուցափեղկի մը առջեւ...:

Մարդու մը անցեալին մէջ որքա՜ն յարդի տեղ կը գրաւեն օտար երկիրներ - րու տակ ապրուած զբօսաչրջիկական ուրախ ժամերը: Սրտիս մէջ բան մը կը խաղայ եթէ պատահի, որ իտալական ժապաւէնի մը մէջ յանկարծ տեսնեմ Հռոմի նշանաւոր Վիա Վենեթոյի արճճարանները, կը ճանչնամ այն մէկը, ուր ես ալ նստած ու սուրճ մը ըմպած եմ: Սրտիս մէջ գարճեալ բան մը կը խաղայ երբ Փարիզէն ըստացուած նամակի մը պահարանին մէկ անկիւնը կը կարդամ անունը այն փողոցին, ուրկէ ես ալ անցած եմ տասն անդամ:

Ես ալ ուրեմն, բազմաթիւ նմաններուս պէս, հաւաքոյթի մը ընթացքին երբեմն յուզումով կը պատմեմ դէպի օտար երկիր այցելութեան մը սա կամ նա դրուագը: Եթէ պատահի որ չուրջիններէս մէկը բաւար չէ ունեցած օտար երկրի մը օդը շնչելու, ես անոր աչքերուն մէջ անմիջապէս կը նշմարեմ կարօտախառն բարի ու անմեղ նախանձի մը փայլը: Գլուխը կը չարժէ տրտմօրէն, կարծես երանի կուտայ իր դիմացինին, որուն մէջ յաւ մը կը զգայ մինչեւ այսօր այսպիսի հաճոյքէ մը զրկուած ըլլալուն համար:

Այն առեն ես կը խորհիմ որ, այդքան չատ երկիրներ տեսած ըլլալով հանդերձ, ես ալ չատ քիչ բան տեսած եմ աչխարհի վրայ: Ա՛հ, քիչեր միայն կրնան երեւակայել թէ որքա՜ն դժուար է, աւելի ճիշդ ինչպէ՛ս անկարելի է լրիւ կերպով տեսած ըլլալ, առաւելագոյն չափով վայելած ըլլալ օտար երկիր մը: Չէ՞ որ ես ալ երբեմն, իմ կարգին, կարօտախառն բարի ու անմեղ նախանձով մը մտիկ կ'ընեմ այս կամ այն բարեկամիս մէկ չրջապտոյտները: Անոնք ինծի ծանօթ քաղաքներու մէջ տեսած են բաներ, զորս ես չեմ տեսած, այցելած են զբօսարաններ, որոնցմէ ներս ես ետք չեմ դրած, վայելած են հաճոյքներ, որոնք ինծի անծանօթ մնացած են: Այդ վայրկեաններուն ես կը մոռնամ տեսածներս ու կը սկսիմ ափսոսալ չտեսածներուս վրայ: Ինծի անմաօրէն այնպէս կը թուի թէ ես պարապի վատնած եմ ժամանակս այդ օտար երկինքին տակ, չեմ կրցած լրիւ օգտագործել զայն: Ինչո՞ւ չեմ հաւկնար որ իմ տեսածներուս նկատմամբ նոյն կարօտախառն բարի ու անմեղ նախանճը պիտի զգար նաեւ ան, այն բարեկամս որ հիմա լրջնաչուրթն կը խօսի իր տեսածներուն մասին:

×

Մարդը փոքրիկ, չատ փոքրիկ ճանապարհորդ մըն է անսահման երկրագունտին վրայ եւ իր կեանքը չի բաւեր տեսնելու բոլոր այն զեղեցկութիւնները, զորս կ'արժէր տեսնել այս աչխարհէն հեռանալէ առաջ: Բայց այդ զեղեցկութիւնները զեղեցկութիւն են պարզապէս անոր համար որ չենք կրնար յաւերժօրէն կանզնիլ անոնց դիմաց, կամ ամբողջովին մերը ընել զանոնք: Օր մը եթէ ինքնաչարժ անչարժանար ժաք Կօթիէ կամուրջին վրայ եւ պիս յաւերժօրէն զէմ յանդիման Թողուր Սէն-Լօրանի մէջտեղէն հպարտօրէն բարձրացող Սէնթ - Հելէն կղզիին հետ, ո՛վ գիտէ ինչպէս պիտի սկսէի տանջուիլ նեռելու համար երկու քայլ դէպի ուրիշ օտար հորիզոններ...:

Ռ. Հ.

ՀԱՅ ԲԱՐԱՐԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բառապիտական - իմաստաբանական բառարաններու մէջ իր յատուկ տեղը ունի որեւէ լեզուի հոմանիշներու բառարանը: 1967-ին լոյս տեսած է տողերս դը - րողին «Հայոց լեզուի հոմանիշների բառարան»ը, որ կը պարունակէ 83 հազար հոմանիշ բառ եւ դարձուածք: Բառ - յօդուածին մէջ կ'առանձնացուին հոմանիշի կապերով իրարու առընչուող բառերն ու դարձուածքները, կը զանազանուին՝ ըստ իմաստի նրբերանգներու եւ ոճային - կիրարկման դրծածութեան, կը տրուին հոմանիշներու արտայայտած յուզական դունաւորման համապատասխան բնու - թագրումներ, կը նշուին անոնց ոճական պանազան կիրարկութիւնները եւ պատկանելիութիւնը քերականական տարբեր կարգերու, լեզուի տարբեր շերտերու եւ դործածութեան ոլորտներու:

Վերջին տարիներուն հրատարակուած են նաեւ հայերէն նոյնանուններու եւ յատկանիշներու բառարաններ:

Մի լեզուեան - բառապիտական բա - ռարաններու մէջ մանաւորապէս պէտք է յիշել Յ. Բարսեղեանի «Հայերէն ուղ - ղագրական - ուղղախօսական, տերմինա - բանական բառարան»ը (Երեւան, 1973), որ կը պարունակէ ժամանակակից հայերէնի աւելի քան 152 հազար բառ: Բառա - դանկին մէջ դրական հայերէնի լայն դործածութիւն ունեցող բառերէն ու յատկ - ութիւններէն զատ առնուած են նաեւ հին - ցած, հին եւ բարբառային որոշ թուով բառեր, ինչպէս նաեւ մասնագիտական եզրեր, որոնց կը հանդիպինք գեղարուես - տական, գիտական եւ թէքնիք հանրա - մատչելի դրականութեան մէջ: Բառե - րուն կը տրուին քերականական եւ ոճա - կան, յատկապէս եզրերու դործածու - թեան ոլորտներուն, բառերու յուզական - արտայայտչական տարբեր դունաւոր - ման պատկանելու համապատասխան նո - շումներ եւ բնութագրումներ:

Յ. Բարսեղեանի «Հայերէն ուղղագրա - կան - ուղղախօսական, տերմինաբանա - կան բառարան»ը բովանդակած բառերու քանակով, գլխաւոր բառի ուղղագրական - ուղղախօսական իրողութիւններու մշա - կումով, քերականական, ոճական, բառի դործածութեան զանազան նշումներով ու յանձնարարականներով կարեւոր ձեռ - նարկ մըն է ոչ միայն ժամանակակից հա - յերէնի ուղղագրութիւնն ու ուղղախօսու - թիւնը, այլեւ բառերու եւ եզրերու ոճա - կան - դործածական հարաբերութիւնը սոր - վելու համար:

Աշխարհի սակաւաթիւ լեզուներու վի - ճակուած է ունենալ սեփական լեզուի ստուգաբանական բառարան մը: Այդ սակաւաթիւ լեզուներէն է հայերէնը:

Հայերէն արմատական - ստուգաբանա - կան բառարանը (Ա. Հրատարակութիւն՝ 7 հատոր, 1926 - 1936, Բ. հրատարակու - թիւն՝ 4 հատոր, 1967 - 1980) ըլլալով Հ. Աճառեանի տասնամեակներու տքնա - ջան աշխատանքի արդիւնքը, ոչ միայն հեղինակին գլուխ - գործոցն է, այլեւ հայ բառարանադրութեան պսակն ու պարծանքը: Բառարանին մէջ առնուած է հին մատենագրութեամբ աւանդուած 11 հազար բառ - արմատ: Իւրաքանչիւր բառ - յօդուածի մէջ կը կատարուի հայերէն բառերու հնչիւնային, իմաստաբանական - բացատրական, բառակազմական, բա - ռագործածական, արմատներու հնչիւնա - յին տարբերակներու, անոնց ստուգաբա - նութեան, տուեալ արմատի ստուգաբա - նութեան պատմութեան ու բարբառային օրինաչափութեան խոր եւ բազմակողմա - նի քննութիւնը:

Լեզուաբանական - բանասիրական կարդ մը բաժիններու ծաւալով այս աշխատան - քը դուրս կ'ելլէ սոսկ ստուգաբանական բառարաններուն առաջադրուող հարցե - րու սահմաններէն եւ, վիստօրէն, կը դառնայ բառի լեզուաբանական համակող - մանի քննութեան եւ բնութագրման տե - ղեկատու կարեւոր ձեռնարկ մը: Բառար - մատներու պարունակութեան ծաւալով, իւրաքանչիւր արմատի տրուող ստուգա - բանական, բառապիտական, իմաստաբա - նական եւ այլ տուեալներով անիկա իր տեսակին մէջ կը մնայ անդերազան - ցելի:

Այսպէս, մեծ եղած է հայերէն միա - լեզուեան՝ բացատրական եւ բառապիտա - կան բառարաններու դերն ու նշանակու - թիւնը ժամանակակից Հայոց լեզուի բա - ռային կազմի, անոր իմաստային համա - կարգի հարստութեան, բառերու ոճական այլազան դործածութիւններու, ուղղագ - րութեան եւ ուղղախօսութեան իւրացման եւ ընդհանրապէս խօսքի մշակոյթի բարձ - րացման ուղղութեամբ:

Ռուս-հայերէն թարգմանական ընդհանուր բառարանագրութեան մէջ մանաւորա - պար աչքի կը զարնեն Թ. Աւդալբեկեա - նի, Պ. Սուտնիկեանի եւ Ե. Տէր - Մինաս - եանի, Վ. Փոթիէեանի երկու հատորնոց «ռուս - հայերէն նոր բառարան»ը (1933 - 1935), որ կը պարունակէ մօտ 80 հազար բառ, 1954 - 1958 թուականներուն լոյս տեսած Ե. Տէր - Մինասեանի, Վ. Փո - թիէեանի, Յ. Կուսիկեանի, Հ. Համբար - ձումեանի եւ Մ. Գէորգեանի քառահա - տոր «ռուս - հայերէն բառարան», Ա. Ղարիբեանի «ռուս - հայերէն բառա - րան»ը (1968), որոնք կը պարունակեն ռուսերէնի աւելի քան 100 հազար բառ եւ արտայայտութիւն, ինչպէս նաեւ ըն - դարձակ «Ռուս - հայերէն դարձուածա - բանական բառարան»ը (1975): Նշուած, ինչպէս նաեւ միւս ռուս - հայերէն եւ հայ - ռուսերէն երկլեզուեան բառարան - ները զործնական եւ գիտական կարեւոր արժէք կը ներկայացնեն: Անոնք մեծ դեր կը խաղան ռուսերէնի եւ հայերէնի ու - սուցման, զոյգ լեզուներու հարստու - թեանց իւրացման եւ թարգմանութեան մարզերու մէջ:

Թարգմանական - ընդհանուր բառարա - նագրութեան մասին ամբողջական պատ - կերացում ունենալու համար հարկ է յի - շել այդ շրջանին հրատարակուած եւրո - պական՝ անդլերէնին, ֆրանսերէնին, դերմաներէնին, ինչպէս նաեւ դրացի ժո - ղովուրդներու լեզուներուն՝ աղբրեջանե - րէնին ու քրաերէնին առընչուող երկ - լեզուեան բառարանները:

Հայ բառարանագրութեան մէջ իրենց նշանակութեամբ յատուկ տեղ կը գրա - ւեն թարգմանական - եզրաբանական եւ մասնագիտական - եզրաբանական բառա - րանները: Դժուար է գերագնահատել այդ կարգի բառարաններու դերը հանրային - քաղաքական եւ գիտական հայ եզրաբա - նութեան ստեղծման, մշակման եւ կար - գաւորման մէջ: Բանական թուականնե - րէն սկսեալ կազմուած եւ հրատարակ - ուած են գիտութեան եւ թէքնիքի տարբեր մարզերու վերաբերող՝ առաւելաբար ռուսերէն - հայերէն եւ հայերէն - ռու - սերէն եզրաբանական եւ մասնագիտա - կան տասնեակ բառարաններ:

Եզրաբանական բառարաններէն մասնա - ւորապէս յիշատակելի են ռուսերէն - հա - յերէն ռազմական, իրաւաբանական, տըն - տեսագիտական, լատիներէն - ռուսերէն - հայերէն բժշկական բառարանները: Մաս - նագիտական բառարաններէն յատկապէս պէտք է յիշել լեզուաբանական եւ դրա - կանագիտական բառարանները, որոնց չնորհիւ ոչ միայն կը մշակուի ու կը կար - գաւորուի հայերէն համապատասխան եզ - րաբանութիւնը, այլեւ հայ հասարակու - թիւնը մայրենի լեզուով հաղորդակից կը դառնայ այդ ճիւղերու գիտութեան արդի մակարդակին:

Հայ բառարանագիտութեան մէջ յա - տուկ տեղ կը գրաւէ Հ. Աճառեանի հինդ հատորնոց «Հայոց անձնանունների բա - ռարան»ը (1942 - 1962): Հեղինակին նպատակը եղած է հաւաքել եւ բառա - նագրական մշակումի ենթարկել այն բոլոր անունները, զոր պատմութեան ընթացքին կրած է ուէչ հայ անհատ, ան - կախ իր դիրքէն ու աստիճանէն, ապրած շրջանէն եւ երկրէն: Բառացանկը կը պա - րունակէ Ե. - ԺԵ. դարերը ներառեալ Հայոց պատմութեան մէջ արձանագրը - ւած եւ ընդհանրապէս այս կամ այն ա - րիթով յիշատակուած Հայոց բոլոր այն անձնանունները, որոնք հասած են մեզի դրաւոր յուշարձաններու միջոցով: Յե - տագայ դարերէն առնուած են պատմա - կան եւ դրական անուանի դէմքերը: Բա - ռարանը կը պարունակէ մինչեւ մեր դա - րու 40 - 50-ական թուականներու հայե - րէնի մէջ ընդհանուր գործածութիւն դր - ուած անձնանունները: Այնիկա բանաս - տական - լեզուաբանական եւ պատմական - հանրագիտական բառարաններու սկըզ -

ԳԱՂԱՓԱՐ ԳԱՂՈՒԹ

ԿԼԻՆՏԻՑԻ Ս. Ատուածածին եկեղե - ցւոյ մէջ, Ապրիլ 3-ին, Զատկուան տօնին առիթով պատարագած եւ քարոզած է Թեհրանի Հայոց առաջնորդը՝ Արտակ Աբգ. Մանուկեան, որ այցելութեամբ կը դտնուէր Լոս Անճըլըս: Ճաւարտ պա - տարագի, «Արդարեան» սրահին մէջ ճաշ մը տրուած է ի պատիւ Արտակ Աբգ-ի: Սեղանը վարած է հոդաբարձութեան ա - տենապետը՝ Ստեփան Գասպարեան, որ բացման իր խօսքով դրուատած է Արտակ Աբգ-ի տարած աշխատանքը իր թեմին մէջ: Ինչիկ Արարատեան խօսելէ ետք Արտակ Աբգ-ի բանաստեղծական արժա - նիքին մասին, արտատանած է երկու քե - թըւածներ: Առաջնորդը խօսելով Ճարու - թեան Տօնին քրիստոնէական իմաստին մասին, նշած է թէ «Զատիկը կը զուա - դիպի բնութեան վերընձիւղման շրջանին, հետեւաբար մենք ալ իբրեւ ժողովուրդ կարիքը ունինք վերանորոգուելու եւ նոր աւիւնով ու եռանդով լծուելու հայակեր - տումի մեր կեդրոններու եւ հայապահ - պանման խարիսխներու ամրապնդման գործին»: Ստեղծուած խանդավառ մթնո - լորտի մէջ եղած են նուէրներ ի նր - պաստ դպրոցին:

բունքներու միաւորումով ստեղծուած բառարանի նոր տեսակ մըն է, ուր կը տրուին հայերէնի անձնանուններու թէ լեզուաբանական - ստուգաբանական եւ թէ՛ պատմական - մասնագիտական, մա - տենագիտական կարեւոր եւ մանրա - մասն տուեալներ ու բնութագրումներ:

Մշակութային եւ քաղաքական նշանա - կալից երեւոյթ պէտք է համարել «Հայ - կական սովետական Հանրագիտարան» 10 հատորներու պատրաստութեան եւ հրա - տարակութեան ուղղութեամբ տարուող աշխատանքները:

Իրրեւ ազգային հանրագիտարան, հո - տեղ տրուած է հայ ժողովուրդի պատ - մական անցեալին, տեղանուններուն, ազ - գարհաւաքական անուններուն, խորհրդա - յին Հայաստանի ստեղծման եւ զարգաց - ման, անոր տնտեսութեան, արտադրու - թեան, գիտութեան եւ մշակոյթի նուա - ճումներուն. կենսագրական եւ այլ տե - ղեկներ կը տրուին գիտութեան, մշակոյ - թի, պետական անուանի դէմքերու կեան - քին ու գործունէութեան մասին:

Այսպէսով, հայ բառարանագրութիւնը կը ծառայէ հայ ժողովուրդի լեզուական եւ ընդհանրապէս մշակութային պահանջ - ները գոհացնելու, կը նպաստէ իւրացնե - լու մայրենի լեզուն, ինչպէս նաեւ օտար լեզուներու անսպառ գանձերը եւ անոնք իսկ մեր ժողովուրդը առաւել հաղորդա - կից կը դարձնէ համաչխարհային գիտու - թեան, թէքնիքի, արուեստի ու գրակա - նութեան հարստութիւններուն, համա - մարդկային դաղափարներուն:

ԱՇՈՏ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

Տուն եմ վերադարձել հիւանդանոցից եւ յիշել ձեզ: Վանեանի այդ մարդկային վերաբերմունքը, ձեր հայրենակցի այդ վաեմ քայլը ստիպեց ինձ նստել ու գրել այս նամակը:

Ի սէր Աստուծոյ, մի կարծէք, որ ես երբեւէ մոռացել էի ձեզ: Ես դրա իրա - ւունքը չունեմ: Բայց մտածում էի՝ նոր են տուն վերադարձել, նոր են դեռ ի - րենք իրենց դտնում եւ, ով գիտէ, որքան դրաղուած են հիւանդասեաի եկած ըն - կերներին եւ բարեկամներին ընդունե - լով, որքան շատ այցելուներ կ'ունենայ Սոնան, իմ բարի, բարի քոյրիկը:

Քիչ յետոյ ես կը կերակրեմ Ֆամիլին, եւ մենք երկուսով իրար աչքերի մէջ նա - յելով, կը զրուցենք Ալիոշային մասին: Միակ բանը, որ հիմա ինձ մեծ, շատ մեծ վիշտ է պատճառում, Ալիոշային լուռ - թիւնն է անտառների մասին: Նա այլեւս չի կանդնում լուսամուտի դիմաց ու չի նայում ծառերին: Նրա աչքերի մէջ խամ - րել է անտառների կարօտը...

Տայ Աստուած, նորից վերակենդանա - նայ այդ կարօտը:

Գրկում, համբուրում եմ ձեզ: Անիա»:

Մենք զդացինք, որ Անիան ամէն ինչ չի դրել:

- 6 -

Անիայի նամակը ... ուր ամէն ինչ էէր դրուած: Տառապանքի, յաւի ու նոր հոդսերի, նոր մարդկանց, նոր դէպքե - րի ու վիճակների մէջ այդ նամակը, ինձ յիշեցնել տուեց ՆՐԱՆ, ով ինձ քանիե - րորդ անդամ է՝ կանչում է հեռախօսի մօտ: Ես ոչ թէ մոռացել էի նրան, ում տարիներ շարունակ համակրել էի ու լը - ռել, այլ զղացական յիշողութիւնների համար ժամանակ չունէի:

Ես հաւատում եմ, որ սրտի յիշողու - թիւնը աւելի անդրադարձ է պահպանւում: Եւ դա բնաւ չի ժխտում մոռացկանութեան եւ մոռացութեան վրայ ուղեղի գերիչխա - նութիւնը: Սիրտը՝ սիրտ է: Չեմ հաւա - տում, որ մարդիկ կարող են մոռթով սի - րել: Մոռթով սիրել, նշանակում է հաշիւ - ներով սիրել: Իսկ դա սէր չէ, հաշիւ է:

Անիայի նամակը ստիպեց, որ ես թախ - ծեմ ու յիշեմ ՆՐԱՆ:

Վատահ եմ, որ այդ ՆԱ է զանդ տա - լիս ու լինէ կանչում հեռախօսի մօտ:

Ես կը նստեմ ու նամակ կը դրեմ ՆՐ - ՐԱՆ, կը յայտնեմ տարիների իմ սքան - չելի համակրութեան մասին եւ կը խոս - տովանեմ ամէն բան: Միեւնոյն է, այլ - եւս հնարաւորութիւն չունեմ իմ զգաց - մունքները բարձրաձայն ասելու:

Ես ձայն չունեմ:

Մենք թերեւս, չկարողանանք այլեւս տեսնել իրար: Չէ՞ որ անյայտ է իմ վի - ճակը, աշխատունակութիւնը: Կ'ելնե՞մ ես դուրս երեւանի պուրակներում ու պո - ղոտաների իրիկնային մայթերի վրայ զբօսնելու, Աստուած դիտէ:

Ֆայլում եմ սենեակում եւ որսորդ Ա - լիոշայի պէս աչքերս կպցնում այդ ու - նայող պատուհանի ապակուն: Այնտեղ, իմ պարտէզում, ես պատուանդաններ եմ դրել ու պատուանդանների վրայ խաչ - քարերի խաչոր բեկորներ: Ամէն մի բեկոր նախշեր ունի: Ոչ մէկը միւսի նման չէ: Նրանք կանդնած են դէմ առ դէմ, հիւսի - սից հարաւ: Իմ ԽԱՉՔԱՐԵՐԸ խաչքա - ձաններ չեն, մահարձաններ չեն, որ նա - յին արեւմուտքին: Ես սիրում եմ քար - զարդերը: Ես շատ եմ սիրում քարերը, բայց ոչ անպիտան, սովորական, անսուտ քարերը, այլ սրբատաշ, զարդ դարձած, ինչ - որ բան իմաստաւորող քարերը:

Այդ օրը խաչքարերը արեւի տակ լը - զանք էին ընդունում եւ ես, իմ մտքում, ՆՐԱՆ զմօանել էի տալիս իմ այդում, բացատրում էի խաչքարերի իմաստը, զարդերի տարբերութիւնը:

Նրան ուզում էի ասել, որ այս խաչ - քարերի մէջ սրբազան զգացմունքներ կան:

Եւ որոշեցի կանչել Սոնային ու յայտ - նել, թէ իմ սրտում ապրել է մի կին: Սիրտը ... բնականաբար է դառնում, հէնց որ այնտեղ ապրող բնակիչ է դառնում: Բայց դա միակ բնակավայրն է, որտեղ չիրիմ չի լինելու, ոչ մի սէր չի գերեզ - մանւում: Եթէ կայ անմահութիւն, ապա դա սիրոյ համար է: Մերոնցու մէջ ան - դամ, եթէ նա դեռ յիշողութեան նմոյշ - ներ ունի, ապա ամենավառ նշոյլը առա - ջին սրբազան զգացմունքից է մնա - ցել:

(Շար. 9)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԴԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԼԵՍ

Ապրիլեան եղեռնի 68-րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած ձեռնարկները սկսած են Ապրիլ 15-էն: Արդարեւ, կէսնոտէյլի Ս. Աստուածածին ազգային վարժարանին բակին մէջ տեղի ունեցած է ծառատնկումի արարողութիւն մը, մեծ բազմութեան եւ աշակերտութեան ներկայութեամբ: Խօսք առնելով Լեւոն Գասպարեան անդրադարձած է ծիսակատարութեան իմաստին, նշելով որ «ծառերը, որ կը տնկենք, կը խորհրդանշեն մեր ժողովուրդի ուժը, կեանքը, մեր ազգին վերընձիւղումը եւ յաւերժութիւնը, որովհետեւ իւրաքանչիւր ծառ պիտի կոչուի մեզմէ հեռացած մեր քաղաքներու անունով»: Խօսք առած են նաեւ հոգաբարձութեան տեղապահ ու չրջանի հոգեւոր հովիւը:

Ապրիլ 21-ին, Հոլիվուտի «Կարապետեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է Հայ Դատի Յանձնախումբին կազմակերպած երեկոյթը: Յուցադրուած է «Հայկական Հարցը» փաստանկարները, որմէ ետք բացումը կատարած է Յակոբ Տաքէսեան: Խօսք առած են Մխր Խանզատեան, Ռուբինա Փէրումեան եւ Ճորճ Աբէլեան: Հայ Դատի Յանձնախումբի աշխատանքներուն մասին խօսած է Սերժ Սամոնեանց: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է երգչուհի Արփինէ Փեհլիվանեան:

Ապրիլ 22-ին, Մարչըլ Հայ Սքուլի Հայկական Ակումբը կազմակերպած է ոգեկոչման հանդիսութիւն մը ,որ տեղի ունեցած է վարժարանին սրահին մէջ: Ներկայ եղած են հայ թէ օտար աշակերտներ: Յուցադրուած է փաստանկար մը: Ապա աշակերտներու հարցումներուն պատասխանած են Հ. Ց. Դ. «Շանթ» Ուսանողական Միութեան ընկերներէն Արթօ Պողիկեան եւ Վահէ Եագուպեան:

Նոյն իրիկունը, Փասատինայի Հայ կեդրոնը տեղի ունեցած է ժողովրդային հսկում - հաւաքոյթ մը, որուն ներկայ եղած են աւելի քան 500 հոգի: Բանախօսած են Պիլ Փափարեան եւ Ճորճ Աբէլեան: Յուցադրուած են լուսապատկերներ հայ ժողովուրդի անցեալէն, ազգային հարստութիւններէն, ջարդերէն եւ վերապրողներէն: Խօսք առած են չրջանի թաղապետական խորհուրդի անդամներէն Յօ Հաքման եւ Վեր. Դուրեան, որ ակնատես վկայութիւն մը տուած է եղեռնէն: Գեղարուեստական բաժնին հանդէս եկած է Յարութ Փամպուքճեան՝ յեզափոխական եւ ազգային երգերով:

Ապրիլ 23-ի իրիկունը, «Փերահեան» վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է երիտասարդական քաղաքական հաւաքոյթ մը, որուն ներկայ եղած են 3000 Հայեր: Խօսք առած են Մխր Խանզատեան (Հ. Ե. Դ.), Իւղիկ Շիթիլեան (Հ. Մ. Ը. Մ.), Յակոբ Տաքէսեան (Լոս Անճըլըսի հինգ հայ երիտասարդներու պաշտպան յանձնախումբի ատենապետ): Անդլերէն բանախօսած է իրաւաբան Հաուըրտ Կիլինկհամ, որ զատապարտելէ ետք իր նախահայրերուն ցուցաբերած անտարբերութիւնը, երբ հայկական ցեղասպանութիւնը տեղի կ'ունենար, զեկուցում մը տուած է հինգ հայ երիտասարդներու դատական վիճակին մասին: Հ. Ց. Դ. «Շանթ» Ուսանողական Միութեան ներկայացուցիչ Վահէ Եագուպեանի խօսքէն ետք բանախօսած է տոքթ. Բարգէն Փափազեան: Ապա ցուցադրուած են լուսապատկերներ: Երեկոյթը վերջ գտած է Գառնիկ Սարգիսեանի մեկնաբանած ազգային - հայրենասիրական երգերով:

Ապրիլ 24-ին, Մոնթեբելլոյի Հայ Նահատակաց Յուշարձանին չուրջ, տեղի ունեցած ոգեկոչման հանդիսութեան ներկայ եղած են 13 հազար Հայեր: Բացումը կատարած է Մխիթար Մինասեան: Խօսք առնելով Գէորգ Մանոսեան դիտել տուած է, թէ 15 տարի առաջ չրջանի Հայութեան նիւթական զոհողութեան չնորհիւ կառուցուած յուչարձանը այսօր պէտք ունի նորոգութեան: Հանդիսավարը՝ Քալիֆորնիոյ Ներկայացուցիչներու Տան անդամ Մայք Ռուս, ներկայացուցած է օրուան հրաւիրեալ անձնաւորութիւնները, որոնց կարգին՝ Քալիֆորնիոյ նահանգապետ Ճորճ Տէօքմէճեան, Լոս Անճըլըսի քաղաքապետ Թոմ Պրէատլի, Լոս Անճըլըսի դատախազ Ռոպըրթ Փիլիպոսեան եւ Մխայեալ - Նահանգներու Ծերակոյտի եւ Ներկայացուցիչներու Տան բազմաթիւ անդամներ, որոնք բոլորն ալ խօսք առնելով դատապարտած են Թուրքիոյ կողմէ գործադրուած եւ անպատիժ մնացած ցեղասպանութիւնը, խոստանալով իրենց կարելին ընել, որպէսզի ամերիկեան կառավարութիւնը ճնշում բանեցնէ Թուրքիոյ վրայ՝ ընդունելու իր ոճիրը: Նահանգապետ Ճորճ Տէօքմէճեան ի մէջ այլոց ըսած է. «Իբրեւ Ամերիկահայեր, մենք կը բաժնենք հպարտութեան չատ մը ամուր կապեր: Սակայն, ունինք նաեւ ցաւալի յուչեր: Մեր ընտանիքնե-րէն քիչեր ազատեցան այն ոճիրէն, ըրաւ-նութենէն ու սարսափէն, որ պատմութեան ամէնէն մութ ղլուխներէն մէկը կը կազմէ: Մենք միասին կը ցաւինք, միասին կուլանք եւ այո՛, միասնաբար զայրացած ենք, որ տարուէ տարի, տասնամեակէ տասնամեակ մեր ժողովուրդին հասցուած սխալները տակաւին անպատասխան կը մնան եւ ընդհանրապէս՝ անտեսուած»: Խօսք առած են երեք կուսակցութեանց ներկայացուցիչները՝ Հ. Ց. Դ.ի կողմէ Արմանտ Քէօսեան, Ռ. Ա. Կ.ի կողմէ՝ Արա Ահարոնեան եւ Ս. Դ. Հ. Կ.ի կողմէ՝ Հէրի Տիրամարեան: Ապա Մխիթար Մինասեան կարդացած է Թուրքիոյ նախագահին ղրկուելիք յուչագիր մը: Յայտագրի աւարտին հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Ապրիլեան եղեռնի նահատակաց յիշատակին:

Ի դէպ, Քալիֆորնիոյ նահանգապետը՝ Ճորճ Տէօքմէճեան, ընդառաջելով Ներկայացուցիչներու Տան անդամ Մայք Ռուսի առաջարկին, 1983 Ապրիլ 24-ը յայտարարած է ցեղասպանութեան զոհերու յիշատակի օր եւ հրահանգած՝ որ Քալիֆորնիոյ տարածքին նահանգային բոլոր հաստատութիւնները լրենց դրօշակները կիսով պարզեն, ի յիշատակ հայ նահատակներուն: Իսկ Ապրիլ 21-ին, Սաքրամենթոյի մէջ, Քալիֆորնիոյ Ծերակոյտի Ներկայացուցիչներու Տունը յատնկայարդած են հայ նահատակներու յիշատակը: Հայերու դէմ կատարուած ցեղասպանութեան մասին խօսած են Մայք Ռուս եւ Ռոպըրթի:

ՔԱՆԱԴԱ

ՄՈՆՐԷԱԼ

Ապրիլ 23-ի երեկոյեան, ««Ահարոնեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, որուն ներկայ եղած են 600 Հայեր: Ցայտագիրը վարած է Թովմաս Գասունճեան, որ բացման իր խօսքին մէջ ներկայացուցած է նաեւ Քէպէքի խորհրդարանի վեց անդամները, որոնք ներկայ եղած են հանդիսութեան եւ խօսք առած են հայանպաստ արտայայտութիւններ ունենալով: Բանախօսած է «Հայրենիք»ի խմբագրապետ Գէորգ Տօնապետեան:

×

ՕԹԱՒԱ

Ապրիլ 24-ի կէսօրին, Խորհրդարանին առջեւ տեղի ունեցած է քաղաքական հանրաժողով մը, որուն մասնակցած են 2500 Հայեր՝ Սէնթ Քեթրինզէն, Համիլթընէն, Թորոնթոյէն, Վանքուվըրէն եւ Մոնրէալէն: Հայերէն, անդլերէն եւ Ֆրանսերէն խօսք առած են Զարեհ Սուրուճեան, Հրայր Տաղաւարեան, Նազարէթ Սէֆէրեան եւ Խաչիկ Ցակոբեան: Կարդացուած է բանաձեւ մը՝ քանատական Խորհրդարանին ղրկուելու:

Ապա տեղի ունեցած է ցոյց մը: Բազմութիւնը պաստառներով եւ սկաուտական նուագախումբի առաջնորդութեամբ ուղղուած է դէպի Թրքական դեսպանատուն, որուն դիմացը գտնուող հրապարակին վրայ եւս խօսք առնուղներ եղած են:

Ապրիլ 22-ին, Քէպէքի խորհրդարանի նիստին, նահանգային կառավարութեան երկու նախարարներ եւ չորս երեսփոխաններ անդրադարձած են Ապրիլեան եղեռնին եւ ժողովականներուն ներկայացուցած Քէպէքի Հայ Ազգ. Մարմնի պատւիրակութիւնը, որ հրաւիրուած է ներկայ ըլլալու այդ օրուան նիստին:

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ՍՈՖԻԱ

Ապրիլ 24-ին, «Երեւան» կազմակերպութեան վարչութեան նախաձեռնութեամբ, հոծ բազմութիւն մը հաւաքուած է հայկական գերեզմանատունը, ուր խօսք առնելով Մեհրան Հինդլեան անդրադարձած է 1915-ի դէպքերուն, Հայաստանի վերելքին եւ ներկայ միջազգային կացութեան: Ապա ծաղիկներ դրուած են նահատակաց յուչարձանին, որմէ ետք «Երեւան» երգչախումբը հանդէս եկած է քանի մը երգերով:

×

ՊԼՈՎԴԻՒ

Ապրիլ 24-ին, հայկական գերեզմանատունը կառուցուած Եղեռնի յուչարձանին մօտ հաւաքուած հոծ բազմութեան ներկայութեան խօսք առնելով Վահէ Զէրէճեան անդրադարձած է հայ ժողովուրդի մեծ ողբերգութեան: «Լիլիանա Տիմիթրովա» վարժարանի հայ աշակերտները՝ լրենց ուսուցչուհի Էլիզապէթ Վարդանեանի գեկավարութեամբ, քերթուածներ արտասանած են հայ բանաստեղծներէ: Հուսկ՝ ծաղիկներ դրուած են յուչարձանին:

×

ՎԱՌՆԱ

Ապրիլ 20-ին, «Երեւան» ակումբին մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւն մը: Եղեռնի մասին խօսած է Վերժին Մելիտեմեթեան, իսկ Կոմիտասի մասին՝ Զ. Տէրտէրեան:

×

ՌՈՒՍԷ

Ապրիլ 23ին, «Երեւան» կազմակերպութեան ակումբին մէջ տեղի ունեցած հանդիսութեան բանախօսած է Խոմոն Վարդանեան, անդրադառնալով 1915-ի դէպքերուն եւ մոխիրներէ ծնունդ առած Հայաստանին: Արտասանուած են քերթուածներ հայ բանաստեղծներէ: Հուսկ՝ «Արաքս» խումբը մեկնաբանած է քանի մը երգեր ու նուագներ:

×

ԵԱՄՊՈԼ

Ապրիլ 22-ին, հոծ բազմութիւն մը հաւաքուած է «Երեւան» ակումբը, ոգեկոչելու համար եղեռնի 68-րդ տարեդարձը: Բանախօսած է Անթուան Տէր - Ցովհաննէսեան: Վարդ Էրտեքլեան կարդացած է կարճ մը նիւթեր՝ այդ ժամանակուան արտասահմանի մամուլէն քաղուած, ուր կը ներկայացուին Թուրք իշխանութեան վայրագութիւնները հայ ժողովուրդին դէմ:

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ե.

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՒՐ

Բարոյական հակազդեցութեամբ մը, զաւկին չեչառած եւ աչքառու դոյութենէն յեղաշրջուելով, ա՛լ կը սկսէր քիչ քիչ սանձ մը դնել իր ցաւի ինքնամոռաց տագնապներուն, առանց համար մասնաւոր վայրկեաններ յատկացնելով, անհնարին ըլլալով անոնցմէ բոլորովին բաժնուիլ, հոգիին անմիջական եւ անհրաժեշտ անունդը նկատելով զանոնք:

Չ... գիւղի փողոցներէն անոր արագաքայլ անցքը տղուն թեւէն կախուած, չարժում մը առաջ կը բերէր տուներու պատուհանները, այնքան տարօրինակ կը թըւէր ատիկա գիւղացիներուն համար, որոնք վերջվերջոյ մենամոլ եւ մենակեաց խենթ մը սկսած էին նկատել ամիրային աղջիկը: Եւ զանիկա կ'որակէին ժողովրդային արտայայտիչ բառով մը, որ չատ մը բացատրութիւններէ չատ աւելի պերճախօս կերպով կը պատկերացնէր այդ կինը.. սրնգրլը:

- Քա աս հրաչք է, սընգրլըն նորէն կ'անցնի կոր, նայեցէք:

Եւ պատուհանները հետաքրքիր գլուխներով կը ծածկուէին, որոնց ամէն մէկը իր տպաւորութիւնը կը յայտնէր.

- Աս խենթէն ալ ասանկ զաւակ կ'ըլլա՞յ եղեր... վա՛յ մեղքիս...

- Մեղք մախալին քի ասանկ սընգրլըլի մը ծառքը ինկեր է. քա ան ի՞նչ ֆիտանի պէս պօյ է, ասանկ նայեցէք:

- Աճապա ի՞նչ կը քաչէ կոր ծառքէն, վա՛խ եավրում, վա՛խ...

Այսպէս, մայրը որքան աննպաստ գնահատան մը կ'արժանանար, տղան այնքան դիմալի համակրութեան մը առարկայ կ'ըլլար:

Իր վերջին չաղթական այցելութենէն ի վեր, Մերկերեան թնաւ չէր երեւցած ամիրային ապարանքը, ինքզինքը ծանրէն քաշելով, իր անձը աւելի բազմալի ընծայելու համար: Տիկին Մարկոսեան, որ սկըսած էր ճանչնալ ծեր դանճապահին հանդէպ իր բռնած ընթացքին ամբողջ անիրաւութիւնը, կ'ուզէր համակրութեան, վըստահութեան ցոյցերով սիրտը առնել այդ ազնիւ ու երկայնամիտ բարեկամին, որ, կոստանեան աղէտաւոր չրջանին, հանդուրժած էր ամէն տառնուքներուն, անխուսափելի վախճանին հասնելուն սպասելով օրինակելի վեհասրտութեամբ մը:

Եւ հիմակ որ զաւկին ապազային մտահոգութեամբը կը սպառէր գիչեր ցերեկ, կ'ուզէր իր մօտը ունենալ այդ բարեացակամ ու հեռատես մարդը, որուն յարգը չէր պիտցած զնահատել այնքան ատեն:

Մնաց որ, Մերկերեան անհամբեր կը սպասէր հրաւիրուելու առիթներուն ոգեւորութեամբ մը, այլեւս ոչ իբրեւ բարեկամ մը, այլ իբրեւ խորհրդատու մը, պաշտպան մը բարձրագոյնի եւ տիրական:

- Վրէ՛ժ, վրէ՛ժ լուծելու է աս կնիկին, կը մտածէր խորհրդարանի լայն թիկնաթոռին մէջ թաղուած. ինծի պէս մարդուն առանձ բաներ ընե՛ր, փողոցին դուռնէն ճամբե՛ր, կ'ըլլա՞յ պէ, ըլլալի՞ք բան է... ամմա ես նորէն աղէկ մարդ եմ. ադէկ մարդիկները աս աշխարհքիս վրայ չատ պատիւ չունին, առանձինդ քանի տարի է քի չան պէս ազգին համար կը տառապի՝ խըմէթթա չիյտեն պէ՛, ծօ աս ի՞նչ ապերախտ մարդիկ են աս Հայերը... Մեռնիմ նէ ինծի պէս ո՞ւրտեղէն պիտի դտնան... ո՞ր խենթդ կու գայ տէ հոս ամէն օր ազգին գործերուն կը նայի, փարաները կը համրէ, կը պահէ, կը խարճէ... ամա իրաւունքս կ'առնեմ եղեր մէջէն, հէլպէտ պիտի առնեմ... բիւրբիւրին աւանո՞ղ ըլլամ պէ, կ'ըսէր խուլ ձայնով, պատերուն դարձած, անոնց առջեւ իր 15-ամեայ աւազակութիւնը արդարացնելու համար կարծես, անոնք ըլլալով միակ լուռ վկաները իր այդ ապօրէն ընթացքին... Աչխարհքին գործը տօլապ է, ե՞ս եղայ մէկ հատիկ չիտակ մարդ... ծօ ան խոչոր-խոչոր հարուստները կը տեսնենք կոր նէ ի՞նչ են քի, դող աւազակ մարդիկներ. մէկը սա կոստանեանը չէ՞ր, վարպետութիւնով աչխարհքին մարիկը կը լացունէր կոր. քանի՞ փարա ըրաւ անտար պռոշ կանչելս, երդմնիներով փարա ափը լեցուցին. չափիրընը սօնը սօնը եափան ծառք տուաւ. հէլպէթ պիտի տար, ի՞նչ ըսել է, անոր տար փարան պէտհավա՝ վատակուած է... (և իր վրայ անդրադառնալով) ինծի մի՛ նայիր, էս ուրիչ, էս կ'առնեմ կոր նէ իմ իրաւունքս է, իրաւո՛ւնքս, հասկցա՞ր, կ'աւելցնէր՝ միշտ պատին ուղղելով խօսքը, իբր թէ անիկա չուզէր համոզուիլ զանձապահին պարկեչտութեանը, գործած աւազակութեան օրինաւորութեանը, ու յամառէր մնար:

(Շար. 60)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ ։ Պ. Գասպար Սիմոնեան զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Շ. Գալաճեան, զաւակներն ու թոռները իրենց խորին չնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ պայծառութեան նուէրներով, ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց եղբօր, հօրեղբօր, աներձագին եւ քեռիին՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, որ պատահեցաւ 1983, Ապրիլ 6-ին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Ծաչի վարչութիւնը, իր բոլոր մասնաճիւղերով կ'ողբայ՝

ՍՐԲՈՒՀԻ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆՑԻ

մահը եւ խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ իր ամուսնոյն, զաւակներուն, ծնողքին եւ բոլոր պարագաներուն։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈՒՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնը բաց պիտի ըլլայ ամէն օր Մայիս 16-էն սկսեալ։

Ցուլիսին կ'ընդունուին 6 - 13 տարեկան մանուկներ առանձին կամ ընկերակցութեամբ մբիրենց ծնողքներուն։

Օգոստոսին կ'ընդունուին ամէն տարիքի հայրենակիցներ, ։

Աբաճանագրութեան համար հեռաձայնել՝ 985 - 36 - 53 ։

Մայիս 15-էն վերջ 16 (31) 21 - 77 - 63

Moyen d'accès : Par turbotrain en 2 heures
Gare St. Lazare-Bayeux

Itinéraire par route : Autoroute de l'ouest, Evreux, Lisieux, Caen, Bayeux, Port en Bessin, Ste. Honorine des Pertes «Les Divettes»

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՌԻԻԼԻԶ - ՄԱԼՄԻՋՈՆ ։ - Պ. Քեչեան 200 Ֆ ։

ՄԻԶՈՆ - ԼԱՖԻԹ ։ - Պ. Արմենակ Քէչեան 60 Ֆ ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ի նպաստ եկեղեցւոյ ներքին թէ արտաքին նորոգութեանց ։

ԳԱՌԶՈՒ-ի գործին վերաբառադրութիւնները (ոըփրոտիւքսիոն) *կը վաճառուին եկեղեցւոյ դիւանը ։-*

339, *Ave. du Prado* - 13008 *Marseille*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ ։-

Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ առաց է Զատիկի առթիւ ։ - Տէր եւ Տիկին Ժ. Նագաշեան 3000, *Տէր եւ Տիկին Յ. Նուռարեան* 1000, *Պ. Ց. Ազաճեան* 500, *Տիկին Զրջիրեան* 400, *Տէր եւ Տիկին Գալիքեան, Տիկին Շնորհ Ցակոբեան, Պ. Պօղաճեան Էդ.* 200-ական Ֆ., *Տիկին Պէօրէքեան Ֆուիկ* 150, *Տիկին Ցարութիւն-եան Արաքսի, Պաամաճեան Գ., Տիկին Պաղտասեան Պերճուհի, Պ. Արամ Դաւիթեան, Ցուխիկեան Սիմոն* 100-ական, *Տիկին Մարտիրոսեան Զարուհի* 100 Ֆ., *Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան, Տիկին Սրբ. Մարկոսեան, Տիկին Ադ. Դաւիթ-եան, Տիկին Ցակոբեան Սրբ., Գէօքչէօղլու* 50-ական Ֆ ։

Offre d'emploi

L'A.A.A.S. recherche pour la Maison de retraite (95)

UN DIRECTEUR

Adresser curriculum vitae à :
— Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue La Fayette 75009 PARIS

LANGUE ARMÉNIENNE EXIGÉE

×

L'A.A.A.S. recherche pour sa maison de retraite de Montmorency une

INFIRMIÈRE DIPLOMÉE

Envoyer curriculum vitae à :
— Association arménienne d'aide sociale
77, Rue La Fayette 75009 Paris

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայ Աղքատախնամ ընկերակցութեան տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 18, *Շորեքշաբթի երեկոյեան ժամը* 20·45-ին *Ընկերակցութեան կեդրոնը՝* 77 *ռիւ Լա Ֆայէթ*, 75009 *Փարիզ ։*

Արտակարգ ընդհանուր ժողով. տեղի պիտի ունենայ նաեւ նոյն դիշերը ժամը 20·30-ին *կեդրոնին մէջ ։*

Անդամներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Ցունիս 5, *Կիրակի օր, ժամը* 11-էն 22 ։

Մոնմորանսիի Հանդստեան Տան դարաստանին մէջ

- *Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր՝ արագ սպասարկութեամբ ։*
- *Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով ։*
- *Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ ։*
- *Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց ։*

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մուտքը ազատ է

Մոնմորանսի երթալու համար ։-

Prendre le train de la Gare du Nord, descendre à Enghien-les-Bains et puis prendre l'autobus N° 6 et descendre à l'arrêt Groslay.

ՀԱՅ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

Անտիյիի, Մոնմորանսիի
եւ Սէն – Ռաֆայէլի մէջ։

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար։
Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ,
Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ,
Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք։ Քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հանելի եւ մաքուր միջավայր։

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Maisons de Retraite

à Andilly, Montmorency et St. Raphaël
Pour les Personnes du Troisième-Age
Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser à l'A.A.A.S
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
Tél.: 878. 02. 99 et 281. 17. 80

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իսիի եկեղեցւոյ մատաղը կիրակի օր, Ցունիս 12, *ինչպէս նաեւ Իսիի եկեղեցւոյ միօրեայ վարժարանի ամավերջի հանդէսը կէսօրէ վերջ ժամը* 16·30-*ին ։*

ATAMIAN & Fils

TAPISSIER - DÉCORATEUR

Salons Cuir - Meubles Anglais
Louis-Philippe - Voilages - doubles Rideaux

NOMBREUX MODELES EXPOSES

20, RUE CHALIGNY, 75012 PARIS M° Reuilly-Diderot — Tél. 344 - 23 - 87

— 20% de remise aux lecteurs de Haratch —

ARMENIE

Միւռնիօրհնեքի սոթի
բացառիկ ճամբորդութիւններ էջմիածին

Trois voyages spéciaux
bénédiction de l'Huile sainte
à Etchmiadzine

Accompagné par
VAROUJAN SARKISSIAN

Septembre 83
Du 16 au 29, du 17 au 30, du 22 au 30
Départs de Paris, Lyon, Marseille et Nice

nous vous rappellons
les autres dates de voyage en Arménie

Du 02 au 15 Juillet	(Moscou-Erevan)
Du 16 au 29 Juillet	(Moscou-Erevan)
Du 16 au 29 Juillet	**(Moscou-Erevan-Tbilissi-Leningrad)**
Du 30 Juillet au 12 Août	(Moscou-Erevan)
Du 30 Juillet au 12 Août	(Moscou-Erevan-Sotchi)
Du 13 au 26 Août	(Moscou-Erevan)
Du 13 au 26 Août	**(Moscou-Erevan-Tbilissi-Leningrad)**
Du 23 Août au 05 Septembre	(Moscou-Erevan)
Du 03 au 16 Septembre	(Moscou-Erevan)

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

OPTIMA Tours

Prochains Départs
en Arménie

— **Du 11 au 23 Juin**
— **Du 9 au 23 Juillet**
— **Du 23 Juillet au 6 Aout**
— **Du 6 au 20 Aout**

SPECIAL PELERINAGE DU SOURP MURON

— **Du 20 au 30 Septembre**
— **Du 20 Septembre au 4 Octobre**
— **Du 22 Septembre au 6 Octobre**

demandez nos programmes détaillés.
Possibilités de départ de LYON et de MARSEILLE.

Renseignements et Inscriptions:

SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
12, RUE VIGNON - 75009 PARIS
TÉL.: 742. 10. 35

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
17
MARDI
17 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.437 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 58e ANNÉE — No 15.437

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԷՎՐԷՆ՝ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԷՆ Դ�ժԳՈՀ Է...
ԹԻՒՐՔՄԷՆ՝ ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ Դ�ժԳՈՀ Է...

Ջօր. Էվրէն ճառ մը խօսելով Թէքիրդաղի մէջ, Կիրակի օր, յայտարարած է թէ Թուրքիա Արեւմուտքին պէտք չունի եւ եթէ Արեւմուտքը չարունակէ դժուարացնել Թուրքիոյ կեանքը, ապա այս վերջինն ալ ձեռք կը քաշէ իրմէ: Էվրէն կ'ամբաստանէ արեւմտեան Պետութիւնները, որոնք «բիւզանդական վէճեր» կը ստեղծեն Թուրքիան արտաքսելու համար Եւրոպայի Հորհուրդէն, Թուրքիայէն ներածումները կը զեղչեն եւ կը քննադատեն Մարդկային Իրաւունքներու իր կիրարկումը: «Թուրքիա, կ'ըսէ Էվրէն, վթռուած է նման վերաբերումներու իր պատմութեան ընթացքին: Առանց Արեւմուտքի գոյութիւն ունեցած ենք առա՛ջ եւ գոյութիւն ալ կ'ունենանք իրեն հետ կամ առանց իրեն»:

Ջօր Էվրէն չրջապտոյտ մը կ'ընէ բացատրելու համար նոր օրէնքները ընտրութիւններու եւ քաղաքական կուսակցութեանց մասին:

Փարիզի մէջ ալ, Արտաքին նախարար Թիւրքմէնն է, որ Ռատիօ - Սերվիս - Ֆրանս - էյֆէլին տուած իր հարցազրոյցին մէջ, մաղձը թափած է Ֆրանսայի դէմ:

«Ֆրանսան, կ'ըսէ Թիւրքմէն, եւրոպական միակ երկիրն է, որու հետ ներկայիս զրոյց չունինք: Մեծ դառնութիւն մը կայ Փարիզի նկատմամբ, ոչ միայն անոր համար, որ Ֆրանսական կառավարութիւնը խզած է քաղաքական որեւէ կապ Անգարայի հետ, այլեւ որովհետեւ բացատրելի միջոցներ կը չնորհէ հայկական ջարդերուն համար: Արդիւնքն է կառավարութեան փոփոխութեան, պատահած Փբրուարի մէջ, 1981 Մայիսին»:

Ըստ Թիւրքմէնի, Ֆրանսական նախկին կառավարութիւնը Թրքական ներքին գործերով չէր զբաղեր: Արտաքին նախարարը ըսած է նաեւ, թէ եթէ Ֆրանսական մշակոյթը դեռ որոշ կարեւորութիւն ունի իր երկրին համար, անզլեւաքսոն մշակոյթը հոդ կը չահի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Զիլիի մէջ, սանձումները սաստկացան վերջին 48 ժամերու ընթացքին, Ջորեքշաբթի օրուան ցոյցերուն իբրեւ հետեւանք: Ոստիկանութիւնը մեծածաւալ ձերբակալութիւններու ձեռնարկած է Սանթիակոյի ժողովրդական թաղերուն մէջ և քանի մը հազար հոգի համախմբած մարզադաշտը: Սակայն մեծ մասը թէեւ ազատ արձակուած է աւելի ուշ, բայց չուրջ 150 - 200 հոգի ձերբակալուած են: Միջազգեր ալ ծագած են, սպաննուած ցուցարարի մը յուղարկաւորութեան առեն: Ժողովուրդն իսկ այլեւս չի ծածկեր իր զժգոհութիւնը եւ պահպանողական ազդեցիկ օրաթերթը՝ էլ Մերքուրիօն ալ, բացէ ի բաց կը քննադատէ վարչակարգը:

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷ յառակ կերպով յայտնեց թէ համայնավարները բնաւ համաձայն չեն կառավարութեան խստակեցութեան քաղաքականութեան: Արժանթէօյի մէջ է, որ համայնավար կուսակցութեան պարագլուխը, խօսք առնելով մանաճիւղերու քարտուղարներու ազգային փորձաշրջանի հաւաքոյթին, չեչտած է. - «Առաջարկներ ըրինք, ուրիշ որոշումներ տրուեցան: Յայտնեցինք մեր վերապահութիւնները եւ մեր քննադատութիւնները, քանի մը պիջում ձեռք ձգեցինք: Բայց, իրողութիւնը հոս է, մեր առաջարկներն ուրիշ առաջարկներ են, որոնք այսօր կը նախընտրուին, տնտեսական աճին, աշխատանքի եւ ընկերային արդարութեան մարզերուն մէջ»:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԾՆՆԴԱՎԱՅՐ

———×———

Դէպի օտար հորիզոն նետուած ամէն քայլ, երկաթեայ ծանր շղթայ մը ունի իրեն կապուած, նման այն շղթայակապ բանտարկեալին, որ թէեւ քիչ մը կրնայ հեռանալ, բայց ստիպուած է միշտ դառնալ նոյն կեդրոնին չուրջ: Այդ երկաթեայ շղթան մարդուս ծննդավայրն է, որ անջնջելի դրոշմ մը ձգած է հոգիին վրայ անոր ծնած վայրկեանէն սկսեալ: Այդ դրոշմը քիչ կը նմարուի ենթակային կողմէ, որքանատեն որ ենթական կ'ապրի ու կը շնչէ իր ծննդավայրին մէջ: Բայց ծննդավայրէն քիչ մը հեռանայէ վերջ, մանաւանդ իր ծննդավայրը անվերադարձ լքելէ վերջ, մարդ չուտով իր մէջ կը զանէ այդ դրոշմը: Երկաթէ շղթան այլեւս կը սկսի քաշել անոր ոտքը: Օտար ափերու վրայ ապրուած ամենաերջանիկ ու ամենակատարեալ կեանքէ ներս կը սպրդի պակասի մը, բանէ մը զրկուած ըլլալու անհանդստութիւնը:

×

Տարիներ առաջ երբ պատայտ մը կ'ընէի դէպի Մոնրէալ եւ Տիթրօյթ ու կը չըրջապատուէի վագեմի դէմքերով, առաջին բանը զոր կը նշմարէի անոնց աչքերուն մէջ, կարօտի փայլն էր: Կարօտ մը դուրս կուգար դիս չրջապատողներէ չափերուն իւրաքանչիւր չարժումէն: Բնաւ կասկած չունէի որ այդ կարօտը ուղղուած չէր իմ անձիս, այլ ուղղուած էր իմ անձիս մէջէն այն հոգիին ուրկէ կուգայի, այն անձերուն որոնց հետ կ'ապրէի, այն օդին զոր կը շնչէի:

Այնքան ուշադրաւ եւ ցնցող էր կարօտի այդ զգացումը, որ երբ հրաւիրուեցայ հրապարակաւ խօսք ուղղելու իրենց, ուրիշ ոչ մէկ բանի մասին կրցայ խօսիլ, եթէ ոչ մարդիկը զիրար կապող այն կամուրջին մասին, որ կարօտ կը կոչուի:

×

Կարօտի զգացումը անտարակոյս գոյութիւն պիտի չունենար, եթէ մարդոց հոգին տեւապէս չկրծուէր դէպի օտար երկիրներ զաղթելու որդին կողմէ: Այդ նոյն որդն է որ օտար ափերու վրայ հետզհետէ գոյն պիտի փոխէ եւ պիտի դառնայ հայրենաբաղձութիւն: Օտար ափերու վրայ, ճիշդ այն պահուն երբ պիտի խորհէիր թէ ամէն ինչ կարգին է ու կատարեալ, երգ մը, դէպք մը, առարկայ մը, կամ պարզապէս նամակ մը, նոյնիսկ ճաչատեսակ մը, ծաղիկի մը բոյրը, եւ դեռ այսպիսի բաներ, պիտի դան յանկարծ սրտիդ մէջ ճեղք մը բանալու: Այն ատեն պիտի սկսիս անդրադառնալ որ չատ մեծ տեղ մը կը զրաւէր ծննդավայրդ քու ամբողջ ներաչխարհիդ մէջ: Անիկա ծննդավայրն էր ոչ միայն մարմնիդ, այլ ամէն բանիդ: Ծննդավայրն էր հոգիիդ, մանկական քու աչխարհին, քու առաջին սէրերուն: Ծնընդավայրն էր քեզ ամէն օր չրջապատող մտերիմ մարդոց, որոնց հետ ամէն օր դէմ դիմաց նստիլ ու առերգ ըմպելն անդամ երջանկութիւն էր քեզի համար: Անիկա ծննդավայրն էր քու սիրած երդերուն, երաժչտութեան, պարերուն: Բայց ան մանաւանդ ծննդավայրն էր ծնողքիդ, քեզի կեանք տուած մարդոց, այսինքն քու անցեալիդ: Եւ ինչ որ այդ վայրկեանէն սկսեալ երկաթէ օղակի մը նման պիտի սեղմէ սիրտդ, մտածելն է՝ թէ այդ ամէն բաներուդ ծննդավայրը պիտի չկարենայ ըլլալ ծնընդավայրը քու զաւակներուդ կամ թոռներուդ...:

×

Չեմ զարմանար, բնաւ չեմ զարմանար երբ կը տեսնեմ անհամար մարդիկ, որոնք օտար ափերու եւ իրենց ծննդավայրին միջեւ կը տարուբերին, կ'երթան ու կուգան պատի ժամացոյցի մը ճօճանակին նման: Անոնք լաւագոյն նմոյշներն են անհանգիստ հոգեվիճակով մարդոց, որոնց միտքը ու մարմինը միշտ զատապարտուած են տարբեր տեղեր ըլլալու, մէկը միւսէն հեռու, մէկը առանց միւսին դժբախտ: Ինչ մեղք որ մարդուս մարմինը այնքան թեթեւ ու արագաչարժ չէ, որքան մարդուն միտքը: Եւ ինչ մեղք զարձեալ որ մարդուս միտքը այնքան խելօք ու չրջահայեաց չէ, որքան մարդուս մարմինը:

×

Բարեկամներէս մէկը, որ կեանքի ճնշիչ պայմաններու տակ հարկադրուեցաւ կայք հաստատել ուրիշ երկրի մը մէջ, սկզբնական չրջաններուն կարծես որ յաջողած էր իր հետ տանիլ ամէն բան: Կը սխալէր: Տարիներ վերջ հասկըցաւ որ կը սխալէր խոկապէս: Երկիր վերադարձաւ եւ ըրաւ անհաւատալի բան մը: Իր ծնողքին աճիւնները առաւ եւ հետը տարաւ: Հաւատաց որ այդ կերպով հետը տարած կ'ըլլար այն ամենավերջին ու ամենաիրեւի բանը, զոր ձգած էր իր երկրին մէջ:

Ատկէ վերջ անգամ մըն ալ լուր չառի իրմէ: Չեմ գիտեր թէ գտա՞ւ վերջապէս սրտի անդորրութիւնն մը: Ուրիշ որդեր չե՞ն կրծեր հիմա իր հոգին: Օր մը դարձեալ պիտի չվերադառնա՞յ, փնտռելու համար միւս անտեսանելի բաները, զորս անպայման ձգած պէտք է ըլլայ հոս եւ որոնք անփոխադրելի են, անչարժելի...:

Ռ. Հ.

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԱՐՄԵՆԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Իսիի իր բնակարանին մէջ, մահկանացուն կնքած է հին սերունդի դէմքերէն՝ Արմենակ Միքայէլեան, 97 տարեկանին:

Ողբացեալը, *ք ն ի կ Կովտունցի* (Սեբաստիա), առաջին աշխարհամարտին կռուած է սեբաստացի Մուրատի կողքին եւ որպէս հարիւրապետ՝ ծառայած Անդրանիկի բանակին մէջ:

Վերջին վերապրողներէն՝ մեր պատմութեան այդ ճակատագրական չրջանին, Արմենակ Միքայէլեան մինչեւ վերջը կը յիչէր հին օրերը: Ափսոս կ'ունենանք աւելի մանրամասն անդրադառնալու իր կեանքին:

Մեր ցաւակցութիւնները իր զաւակներուն:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 46-ՐԴ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» ԿՐԿԻՆ ԳԼՈՒԽԸ Կ'ԱՆՑՆԻ

Մայիս 13-ի խաղերուն արդիւնքներն են. -

Դինամօ (Կիեւ) - Դնեպր	2 - 1
Մետալիստ - Շախտեոր	0 . 1
Տորպեդօ (Մ.) - Դինամօ Մինսկ	0 - 4
Դինամօ (Թ.) - Դինամօ (Մ.)	0 - 0
Նեֆթչի - Սպարտակ	2 - 1
Արարատ - Զերնոմորեց	3 - 0
Տորպեդօ (Ռ.) - Նիստրու	0 - 1
Ժալգիրիս - ԲԿՄԱ	2 - 1

«Արարատ»ի երկու կէտերը նշանակած է Խորէն Յովհաննիսեան, մէկն ալ՝ Աչոտ Սահակեան:

Այս խաղերէ ետք «Արարատ» կրկին զատաւորման գլուխը կ'անցնի 14 կէտով: Իրեն կը չարչրդեն Զերնոմորեց, Դինամօ (Մկ.) եւ Ժալգիրիս 13 կէտով:

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ ԾԱԳՄԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՌՕՏ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Քաղեց՝ ԾՐԱՐՈՒՆԻ

Ա.

Պատմութենէն գիտենք, որ Բիւզանդիոնի մէջ Հայեր ու մանաւանդ հայ վաճառականներ կային: Աւտնց մէկ մասը, Գալատիոյ մէջ, որ այն ատենները Բիւզանդացիներու կողմէ ձենովացիներու յատկացուած էր, իրենց բնակութիւնը հաստատած էին: 1363-ի հայկ. ձեռագրի մը մէջ, Գալատիա «Ս. Սարգիս» անունով եկեղեցի մը կը յիշատակուի: Այս եկեղեցին ուրեմն, 1360-ին գոյութիւն ունէր, եւ օտարներէն «Արմենի» անունով կը ճանչցուէր: 1391-ին, Գալատիոյ մէջ, կարեւոր հայ գաղութ մը կը գտնենք: Այս գաղութը ունի «Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ» անունով, իր եկեղեցին, որ 1436-ին կը վերաշինուի: Գալով Պոլսոյ կողմի թաղերուն, 1475-ին, Սուլթան Մէհմէտ Ֆաթիհ, երբ Խրիմի Քաֆֆա քաղաքը կը նուաճէ, բազմաթիւ Հայեր, Ցոյներ ու Թաթարներ, ինչպէս նաեւ Հրեաներ, յաղթական բանակին հետ, Պոլիս կուգան եւ բնակութիւնին այստեղ կը հաստատեն: Քէֆէցի Թաթարներ, Վոսփորի եզերքը կը հաստատուին եւ իրենց բնակավայրն ալ «Քէֆէլի Քէօյ» կ'անուանուի: Հրեաներ եւ Ցոյներ ալ Խասգիւղ խառն բնակած են՝ այդ օրերուն:

Ձենովացի պատմագիրներու համաձայն, Պոլիս գաղթած Հայերը, Սալմաթմրուք կոչուած թաղին «Մանուէլի Մենաստան»ին չրջակայքը կը հաստատուին: Անոնք, այդ չրջանին, իրենց պաշտամունքը կատարած են, այնտեղ գըտնուող «Ս. Նիկողայոս» անունով եկեղեցւոյ մը մէջ, որ լատիններուն կը վերաբերէր: Այս թաղին մէջ, կը հիմնուի, Հայերու առաջին ապարանը, ուր տըպուած է «փոքր քերականութիւն տղայոց ձեռամբ անարժան կնքագիր դպրին մեծ Ցոզորին» գիրքը:

Ցետագային ,Ս. Նիկողայոս եկեղեցին, եղած է նաեւ «առաջին օթեւան՝ Երուսաղէմի միաբաններուն»: Մինչեւ ԺԹ. դարու սկիզբները, այս թաղը, Հայոց կողմէ կը կոչուի «Քաֆացոց կամ քաղաքացւոց թաղ»: Քէֆէցի Հայեր, Օսմանցիներու օրով, Պոլսոյ առաջին հայ գաղթականներն ըլլալուն «քաղաքացի կամ տէրզացի» կոչուած են: Այստեղ սակայն, փակագծի մէջ, սա իրողութիւնն ալ նկատի առնելու ենք, որ Հայեր, քաղաքին ոեւէ մէկ սահմանին մէջ միեւնոյն վերջ չեն ապրած, այլ ժամանակաւ քաղաքին ամէն կողմը ցրուած են:

1461-ին, Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտի վտիտաքով, Պուրսայի եպիսկոպոսը Պոլիս կը ժամանէ եւ Կայսեր կողմէ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք կը նշանակուի: Այս բարերաստիկ առիթով է, որ Պուրսայի Հայեր եւս Պոլիս գաղթած են եւ այս քաղաքին մէջ տեղաւորուած: 1493ին Պոլիս ժամանած կը գտնենք խումբ մը Էնկիւրիւցի Հայեր, իսկ 1479-ին Սուլթանին հրամանով Գարամանցի Հայեր Պոլիս կուգան եւ Սամաթիա «Գօճա Մուսթաֆա Փաշա» կը հաստատուին: Անոնց բնակած թաղամասը յետագային «Գարաման մահալլէսի» կոչուած է: Հայեր, Սամաթիոյ մէջ, ազօթատեղի չունէին, բայց 1493-ին «Սուլու Մանասթըր» կոչուած այդ թաղին Ս. Գէորգ եկեղեցւոյն կը տիրանան եւ յետագային ալ, անոր քով, երկու եկեղեցի եւս կը շինեն Ս. Աստուածածնին եւ Ս. Երրորդութիւն անուններով, որով երեք եկեղեցւոյ տէր կ'ըլլան: 1782-ին այդ եկեղեցիները կ'այրին: Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանը մինչեւ 1681, Ս. Գէորգ եկեղեցին եղած է, ուստի վերջ դայն Գումգաբու փոխադրուած կը գտնենք: Գալով նախկին պատրիարքարանին, ան եկեղեցականներու հիւրանոց կ'ըլլայ, ուր կ'իջեւանէին էջմիածնի եւ Երուսաղէմի նուիրակները ու միաբանները: Ցետագային այս հիւրանոցը կը փոխադրուի Սկիւտար, այսօր՝ ան ձեմարան վարժարանին տեղը, ուր կ'իջեւանէին նաեւ Պոլիս հիւր եկող կաթողիկոսներ:

1605-ին, Պարսից Շահ Աբբասի օրով, Պարսկահայերը, Թուրքիա գալով, Պոլիս եւ Իզմիր կը հաստատուին, ուր կարեւոր դերեր կը գրաւեն: 1577-ին ալ մշեցի գործաւորներ, Պոլիս կուգան եւ իրենց բնակավայրը, Սկիւտար Եէնի Մահալլէ, Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ չրջակայքը կը կատարեն: Ս. Կարապետ եկեղեցին չի նած է վանեցի Զաքարիա Պատրիարք 1617-ին, ուր եւ թաղուած է ան, իսկ եկեղեցին Ս. Կարապետ կոչուած է, յանուն Մշոյ Ս. Կարապետ վանքին: 1727ին Յովհաննէս Կոլոտ Պատրիարք, Սարդիս արքունի Խալֆայի ճարտարապետութեամբ, վերակառուցուած է այս գեղեցիկ տաճարը:

ԺԶ. դարու վերջերը, խումբ մը Ակընցիներ ,Պոլիս կը գաղթեն ու կը հաստատուին Խասգիւղ: Երեմեայ Չէլէպի Ակնցի էր եւ 1600-ին Ակնէն Պոլիս գաղթած: 1631-ին Ակնցի կղմինտրադործներ, կ'օգնեն Պալաթու Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցիի չինութեան: Գալով Խասգիւղի Ակընցիներու, անոնք այդ օրերուն սեփական եկեղեցի մը չունենալով, հարկադրաբար, Պալաթու Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցին կը յաճախէին: Ցետագային աւտնք (1729-ին) փայտաշէն եկեղեցի մը կը շինեն «Ս. Ստեփանոս» անունով եւ կ'ուննեան նաեւ իրենց սեփական գերեզմանոցը Խասգիւղի մէջ:

Ակնցիներու գաղութին ժամանակակից է նաեւ Տիվրիկցի Հայ գաղութը, որ Պոլիս գալով, Լանկա եւ Գումգաբուի կողմերը կը հաստատուի: Տիվրիկցի Հայ գաղթականներու մէջ, կը գտնուէր նաեւ, Տիւզեաններու նահապետը: Այնպէս կ'երեւի, որ Գումգաբուի Մայր եկեղեցին, Տիվրիկցիներու ջանքերով չինուած է: Այդ եկեղեցին 1645-ին կ'այրի եւ անմիջապէս կը վերաչինուի Դաւիթ Պատրիարքի օրով եւ տիվրիկցի Պօղոս վարդապետի ջանքերով:

Ակնցի եւ տիվրիկցի Հայ գաղթականներու ժամանակակից եղած են խարբերդցիները, որոնք նախապէս Պալաթու կողմերը հաստատուած կ'երեւին: Արդի Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցին, այն ժամանակներուն, Ցոյներուն կը պատկանէր, բայց աւերակ վիճակ մը ունէր: Արդ, այդ օրերուն, Հայեր, Սալմաթմրուքի Ս. Նիկողայոս եկեղեցին կը թողուն եւ տիվրիկցի Աստուածատուր Պոլսոճիի միջոցաւ, արտօնութիւն կը առնեն, Պալաթու յոյն եկեղեցին նորոգելու եւ 1631-ին հայ եկեղեցիի կը վերածեն զայն:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԳԱՂՏՈՒԿ ԱՅԼ ԵՐԿԻՐՆԵՐ ՀԱՍՏԱՏՈՒՈՂՆԵՐԸ

Այս խորագիրը կը վերաբերի այն աշխատաւորներուն, որոնք գաղտնի ճամբաներով կը հաստատուին այլ երկիրներ, յատկապէս՝ ճարտարարուեստականացած, նաեւ քաղաքական պատճառներով իրենց երկրէն փախուստ տուողներուն: Հատարակաց գիծ մը ցայտուն կը մնայ բոլոր պարագաներուն, այն է՝ աշխատանք ճարել մնայուն կամ առժամեայ կերպով կայք հաստատած օտար հողի վրայ: Այսպիսիներուն թիւը օր օր կ'աւելնայ, քանի մէկ կողմ կը տիրէ թշուառութիւնը, նաեւ ազատութիւնները ոտնահարումը:

Մեքսիկացիներ գիշերանց կ'անցնին Ռիօ Կրանտէ եւ մուտք կը գործեն Միացեալ - Նահանգները: Զանազիներ գուրս կը վտարուին Նիժերիայէն: Հայիթիցի - ներ, փախուստ կուտան իրենց երկրէն՝ աշխատանք ապահովելու եւ ազատելու համար բռնատիրութիւնը խորհրդանշող «Թոնթօն Մաքուտներէն»: Քուպացիներ, որ մենատիրութեան հաստատած կաշկանդումներէն ազատելու մտադրութեամբ Ֆլորիտայի ծովափները կը հասնին: Անդին Մալիէն սեւամորթներ գաղտնի ճամբաներով Ֆրանսա մուտք կը գործեն: Շարքը դեռ կարելի կ'ըլլայ, գըժբախտաբար, երկարել:

Առանց թի՞ւը: Ոչ ոք կրնայ ճշդրիտ կերպով սահմանել: Այսպիսիները, մօտաւորապէս, երեք ու կէս միլիոնէն մինչեւ վեց միլիոն կը ներկայացնեն Միացեալ - Նահանգներուն մէջ: Մեքսիկայի Ֆրանսայի դեսպանին մէկ յայտարարութեան համաձայն, տարին եօթը հարիւր հազար Մեքսիկացիներ սահմը անցնելով կը հաստատուին Միացեալ - Նահանգները: Առանք կը համապատասխանեն ամէն տարի հրապարակ ելլող եւ աշխատանք փնտռող ձեռքերուն թիւին: Այս չնչակը (սուփափ) անհրաժեշտ կը նկատի թերաճ եւ, միաժամանակ, բնակչութեան աճի մեծ տոկոս ներկայացնող այլ երկիրին համար: Այսպէս է, որ մաղթական երկիրներէն հարիւրաւորները կը խուժեն Ֆրանսա, այլազան ճամբաներով եւ միջոցներով, անշուշտ՝ ապօրինական: Թուրքեր, որոնք գաղնակցային Գերմանիա կ'երթան: Քոլոմպիացիներ, որոնք Վենեզուէլա կը հաստատուին, տարին չուրջ կէս միլիոնի հաշուով:

Երեւոյթը երբեմն քաղաքական պատճառներ կ'ունենայ: Բացայայտ իրողութիւն կը մնայ այն, որ Չինացիներ Հոնկ Կ'ապաստանին, Քուպացիներ՝ Ֆլորիտա, Վիէթնամցիներ, Խմերներ եւ այլ ժողովուրդներ, որոնք փախուստ տալով որեւէ երկիրի մը մէջ կը փորձեն մը նայուն կայք հաստատել:

Արեւմտեան Պերլինի մէջ կը տեսայինչորսէն հինգ հազար անչափահասներ, առանց օրինական անձնաթուղթերու, մեծամասնութեամբ Պաղեստինցիներ՝ Լիբանանէն: Այս վերջիններուն համար կը բաւէր, - նոյնը նաեւ ներկայիս, - ունենալ օգնական տոմսակ մը Պէյրութէն Արեւելեան Պերլին եւ տոմսակ մըն ալ քաղքին երկու անջատուած գօտիները իրարու կապող մեթրոյին: Որովհետեւ, բոլորն ալ գիտեն, թէ Պերլինի միջազգային գոյավիճակը, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի ճիւղերու պատկանող չրջանակներուն ազդու ճնշումին հետեւանքով, Քոնկրէսը չվաւերացուց այն օրինագիծը, որ կտրուկ կերպով կ'արգիլէր գաղտնի սահմանը անցնող կամ անցագիրով Միացեալ - Նահանգներ մտնող, այլ սակայն, աշխատանքի իրաւունք չունեցող մարդոց խուժումը: Ճնշումը կը կատարուէր պարզ պոռ համար, որ Մեքսիկացիներն ու միւսները, աշխատանքի օրինաւոր անձնաթուղթեր չունենալով, աժան վարձքով կը շահագործուին:

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ հակառակ կիր-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

Ն

ՆՐԱ անունը Հուրի է: Սոնա ճանաչում էր նրան, նա Սոնային: Ես կապուած էի նրան խնամիական կապերով: Նրա դալը կարող էր բնական թուալ, թէեւ ոչ պարտաւորիչ, գուցէ եւ, աւելի չուտ, ընկերական:

Ես ամէն բան կը յայտնեմ Սոնային: Այնպէս եմ հիմա կապուած նրան եւ նա ինձ, որ կարելի է ամէն ինչ ասել:

Մի գաղտնիքը իմ հոգու մէջ երկու ճիւղ էր արձակել: Այս վճռով ազատուում էի մէկից: Զէ՞ որ իմ համակրանքը գաղտնի պահելով ՆՐԱՆԻՑ, ես այն գաղտնի էի պահել նաեւ Սոնայից: Ոչ, Սոնան չգիտէր, չէր կռահել, չէր ենթադրում, չէր գուշակում: Նրան առիթ չէի տուել: Մի մեծ գաղտնիք պահելով, կորցրել էի մի սքանչելի էակի, որին եկել եւ փոխարինել էր Սոնան, որ յաղթել էր եւ՛ ինձ, եւ՛ այն զգացմունքը, որ կար իմ սրտում, միայն թէ թաքնուած, եւ յաղթանակել էր ոչ միայն իր աւելի մեծ սիրով, այլ իր նուիրածութեամբ, մայրութեամբ, կենցաղավարութեամբ, համակեցութեամբ:

Հպարտ էր Սոնան իր կանացիութեան մէջ: Ես քաշւում եմ նրա կանացի հպարտութիւնից եւ ապաւինում սիրայիրութեան: Հիմա էլ կ'ապաւինեմ, որովհետեւ հիմա ես այն վիճակում եմ, որ զգացմունքներս բանաւոր արտայայտելու հնարաւորութիւնը կորցրել եմ:

Հօ ամէն ինչի համար թուղթ եւ գրիչ չեմ վերցնելու:

Սոնան եկաւ:

Մենք մենակ էինք: Նա նստեց իմ սրնարի մօտ:

- Այսօր, երբ փոխում էի վիրակապերը, տեսայ, որ վէրքերը շատ արագ ապաքինում են: Ինձ թւում է, որ մէկ ամսից լրիւ կը ապաքինան:

Լռեցի ամէն ինչի մասին: Վճիռները ցնդեցին:

Երկու օր անց ես ապաւեցի դրան զանգին:

- Կը գայ նա, անպայման կը գայ ինձ տեսութեան: Սիրտս վկայում է:

Սպասում էի նրան:

Եւ յանկարծ գիտակցեցի, որ մեղաւոր եմ:

Ի՞նչ է նշանակում այս սպասումը:

Մի՞թէ դեռ սիրում եմ նրան, երբ Սոնա ունեմ, որդի ունեմ եւ դուստր. *Թէ՞* պարզապէս տեսնել եմ ուզում, որպէսզի վերջապէս խոստովանեմ անցեալի համակրանքը եւ թօթափուեմ տարիների այն զգացմունքից, որ հետզհետէ կուտակուել է, դարձել ամբացած մտածողութիւն: Ինչպէ՞ս կարող ես միաժամանակ սիրել *երկու* կանանց: Եւ եթէ այդպէս չէ, ապա ինչո՞ւ ամէն օր որոնում եմ նրան, ում սիրել եմ երկար - երկար տարիներ եւ երբեք չեմ արտայայտել սէրս: Ինչո՞ւ նայուածքս գամում եմ դրանը եւ սպասում, որ յանկարծ կ'երեւայ: Այնինքն՝ ուզում եմ, որ երեւայ ... Գուցէ չեմ սիրում: Բայց ուզում եմ, որ գայ եւ ինձ տեսնի տառապած, վիրահատուած ու հիւանդ վիճակում: Ինչո՞ւ: Չեմ կարողանում բացատրել: Ինչո՞ւ եմ ուզում, որ գայ տեսնի ինձ ու խղճայ. գթալից մի հայեացք գցի, գուրգուրալից մի խօսք ասի ու հոգուս մէջ հաշտութեան մի չիթ կաթեցնի: Մի՞թէ այդ միջոցով ուզում եմ նրա զգացմունքները կռահել իմ նկատմամբ. *մի՞թէ* ես ... ոչ, ոչ, ես այլեւս հենց դա չեմ որոնում ... այլ պարզապէս *Թող* ինքը երեւայ:

Քիշում եմ մէկ անգամ, եւ դա անտոնների մէջ գտնուող հանրապետական այն առողջարանում էր, ուր հանգստանում էինք ի թիւս այլոց, նա ուշ երեկոյեան եկաւ ինձ մօտ ու ասաց.

- Մի սիրիր ինձ: Ինձ մի նայիր քո սիրող աչքերով: Վերցրու ինձ, ես քոնը կը լինեմ, բայց մի սիրիր ինձ:

Նա կործանեց ինձ: Նա ուրեմն ծորակից անգամ տեսնում էր իմ նայուածքը եւ իմ նայուածքում տարիների ընթացքում նրան ունենալու իմ ահաւոր տենչը:

Լռում էի:

- Գրկիր ինձ:

Զգրկեցի...

- Սիրո՞ւմ ես:

- Ոչ, - ասացի:

- Սուտ ես:

Լռում էի...

Ցետոյ նա գնաց, գնաց դառնացած եւ դառնութեան մէջ այն ժպիտը ,որ կար նայք գիտեն մէկ ակնթարթում կաթեցնել:

Այն ժամանակ ես ամուսնացած չէի:

(Շար. 10)

ՎԱՂԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՅՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԻՔԱՎՈՐ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ԳՈՎԱՎԱՅԱՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՈՒՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՈՒՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱՐԱՆ

ԴԱՀԱՐԱՆ ԴՈՒԼԱՅԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՈՒՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱՐԱՆ

Ե.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՈՒՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՈՒՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՈՒՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՈՒՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱՐԱՆ

Տէր եւ Տիկին Նիքոլա Քէօսէեան, Օր. Ժաքլին Քանարեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պապիկեան, Օրիորդները՝ Էլէն եւ Իռէն Քէօսէեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ – հօր՝

ԼԵՒՈՆ ՔԱՆԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հինգշաբթի, Մայիս 12-ին, 88 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, Մայիս 16, ժամը 14-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

«ԾԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին զաւակներուն:

Տէր եւ Տիկին Նշան եւ Շուշան Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ եւ Աստղիկ Ճանիկեան եւ զաւակները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի հօր եւ մեծ – հօր՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

(Սեբաստիոյ Կովտուն գիւղէն)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 14-ին, 97 տարեկանին, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Մայիս 19-ին, առաւօտեան ժամը 10·30-ին Խոխ Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, 6 Ավընիւ Պուրկէն: Մարմինը կը փոխադրուի Խոխ – Մուլինոյի դերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը կ'ողբայ իր սիրելի ընկերուհիներէն՝ Ալիս Վիվիանի վաղահաս մահը, ցաւակցութիւններ կը ներկայացնէ ողբացեալին ընտանիքին, եւ փոխան ծաղիկի 200 Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան: Այս տխուր առթիւ, չնորհակալութեամբ ստացած է իր դպրոցին համար. - 150 Ֆ. ողբացեալին մօրմէն՝ Տիկին Ա. Ալանեանէ: Ստացած է նաեւ 300 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Գր. Բալոյեանէ, 100 Ֆ. Տիկին Վարդուհի Ռափիկեանէ, 100 Ֆ. Պ. Աստուր Քզելեանէ, 100 Ֆ. Տիկին Սիւզան Կաբապետեանէ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՑՏԱԳԻՐ ՓՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ ԵՒ ՉԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 22:

Ժամը 8-ին, Ֆրանս - Ֆիլիփիւն ձայնասփիւռի կայարանէն, Հայոց պատմութիւնը հատորին չուրջ: Կը մասնակցին.- Անահիտ Տէր - Մինասեան, Ժէրար Տէտէեան, Փրոֆ. Տիգրան Գուլումճեան:

×

Ժամը 9·30-ին, հեռատեսի Ա. կայանէն, Հայկ. յայտագիր: Կը մասնակցին.- Ժան - Փիէր Մահէ, Տօքթ. Ժ. Մ. Թիէրի եւ Ժերար Տէտէեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Մխիթեան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.- Լիոնի կարմիր Խաչ 1000, Տիկին Ազատուհի Պահատուրեան 1000 Ֆ. դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Արման Պահատուրեան եւ զաւակները 1000 Ֆ. դպրոցին, Այրի Տիկին Տէր - Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Մարգարեան, Այրի Տիկին Ոսկերիչեան, Այրի Տիկին Պօղոսեան, եւ Տէր եւ Տիկին Հալաճեանէ 500-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Զաքարեան 100 եկեղեցւոյ եւ 100 Ֆ. ալ դպրոցին, Տիկին Վերժին, Տիկին Յովակիմեան, Տիկին Պալթաօղլու, Տէր եւ Տիկին Թոփճեան 100-ական Ֆ. եկեղեցւոյ:

×

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցին ստացած է հետեւեալ նուէրները.- Սահակ Գաբրիէլեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին բժ. Զաւէն Գաբրիէլեան 300, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տիրիքլեան, Այրի Տիկին Սաթենիկ Թիւթիւնեան 200-ական, Պօղեան ընտանիք, Գուրգէն Փիրանեան 100-ական Ֆ., Յարութիւն Տէրոյեան 30, Սոնիա Փիլիկեան 50 Ֆ.:

Կարապիս Տիրիքեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տիրիքլեան, Տիկին Պօղեան, Տիկին Խաչէնտէրեան 200-ական, Պօղեան ընտանիք 100 Ֆրանք: Այլ նուէրներ՝ Յովհաննէս Տէր - Մինասեան եւ Արզուեան ընտանիք 50-ական Ֆ.:

ADER PICARD TAJAN

COMMISAIRES - PRISEURS ASSOCIES
12, Rue Favart — 75002 Paris
Tél.: 261. 80. 07

VENTE AUX ENCHERES PUBLIQUES

AU NOUVEAU DROUOT (Salle 2)
9, Rue Drouot — 75009 Paris
Vendredi, 3 Juin, à 14h. 15

BIBLIOTHEQUE ARMENIENNE

LIVRES relatifs aux voyages en Orient à :
l'Histoire, la Littérature
et les Arts Arméniens
Dictionnaires — Atlas

IMPORTANT ENSEMBLE DE GRAVURES
DU 17e — 18e — 19e SIECLE
Vues de Sites et Monuments
Portraits et Scènes
Cartes géographiques

Expert : Mme. Anne-Marie KEVORKIAN
21, quai Malaquais — 75006 Paris
Tél.: 260. 72. 91

Exposition publique :
Jeudi 2 Juin de 11h. à 18h.

L'ASSOCIATION CULTURELLE
HAMAZKAÏNE

présente

LES MERCREDIS
DE LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE PARIS

Série de 6 conférences débats, tous les mercredis à 20h45 précises, 17 rue Bleue, (Mº Cadet)

Mercredi 18 Mai : Yves Ternon présente son dernier livre «La Cause arménienne»

Mercredi 25 Mai : Marc Nichanian, écrivain essayiste présente la revue «G A M»

(a suivre)

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris

Jeudi, 19 mai à 20h. 45

CONFERENCE DE
FREDERIC FEYDIT

Sur : «Les influences de la politique interieure et exterieure sur la création de l'alphabet arménien».

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՒԻՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայ Աղքատախնամ ընկերակցութեան տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 18, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20·45-ին Ընկերակցութեան կեդրոնը՝ 77 ռիւ Լա Ֆայէթ, 75009 Փարիզ:

Արտակարգ ընդհանուր ժողով. տեղի պիտի ունենայ նաեւ նոյն գիշերը ժամը 20·30-ին կեդրոնին մէջ:

Անդամներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնը բաց պիտի ըլլայ ամէն օր Մայիս 16-էն սկսեալ:

Ծնուիսին կ'ընդունուին 6 - 13 տարեկան մանուկներ առանձին կամ ընկերակցութեամբ մրիրենց ծնողքներուն:

Օդոստոսին կ'ընդունուին ամէն տարիքի հայրենակիցներ, :

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝ 985 - 36 - 53:

Մայիս 15-էն վերջ 16 (31) 21 - 77 - 63

Moyen d'accès : Par turbotrain en 2 heures
Gare St. Lazare-Bayeux
Itinéraire par route : Autoroute de l'ouest, Evreux, Lisieux, Caen, Bayeux, Port en Bessin, Ste. Honorine des Pertes «Les Divettes»

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ի նպաստ եկեղեցւոյ ներքին թէ արտաքին նորոգութեանց:

ԳԱՒԶՈՒ-ի գործին վերաբտադրութիւնները (ռըփրոտիւսիոն) կը վաճառուին եկեղեցւոյ դիւանը.-

339, *Ave. du Prado* - 13008 *Marseille*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաբաթ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հիմնադրութեան յիսնամեակը կիրակի, Յունիս 19-ին:

Մանրամասնութիւններ յայտնուելիք:

LA CAPPADOCE
RESTAURANT ARMÉNIEN

OUVERT TOUS LES SOIRS DE 20h30 A L'AUBE

SAUF LUNDI

*

ORCHESTRE et CHANTEUR
tous les soirs

AUTOROUTE A 4 — 1ère SORTIE — PONT DE CHARENTON
BORD DE SEINE
67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
RESERVATION
tél. 375.05.30

TRANSTOURS

Calendrier des Départs
pour l'ARMÉNIE:

9 - 22 juillet : **Paris - Leningrad - Moscou - Erévan**
4 - 19 août : **Lyon - Paris - Moscou - Erévan**
5 - 20 août : **Paris - Moscou - Erévan**
6 - 19 août : **Marseille - Moscou - Erévan**
6 - 21 septembre : **Paris - Moscou - Erévan**
3 - 18 septembre : **Marseille - Moscou - Erévan**
4 - 19 octobre : **Paris - Moscou - Erévan**

Inscription : TRANSTOUR, 25, rue d'Argenteuil, 75002 Paris tél. 261 - 58 - 28

U. J. A. — ALFORTVILLE

FOOTBALL

POUR LA PREMIERE FOIS EN FRANCE

MINI-MUNDIAL DES ARMENIENS

PENTECOTE 1983

COUPE BOGHOS DAVIDIAN

Stade Municipal d'**ALFORTVILLE**
28 Quai Blanqui

— DIMANCHE 22 MAI —
Début des matches à 8 heures

VIENNE
ALFORTVILLE
LYON DECINES
HOMENETMEN-FRANCE

VALENCE
HOMENETMEN-BEYROUTH (LIBAN)
MARSEILLE-ARDZIV
ISSY-les-MOULINEAUX

à 19 heures au stade

Soirée arménienne

BUVETTE — RESTAURATION — GRILLADES — BAR

— LUNDI 23 MAI —

— MATIN : 8h. - 12h. **CLASSEMENT**
— APRES MIDI : 14h. **PRESENTATION DES EQUIPES PARTICIPANTES**
REMISE DES FANIONS
15h. 30 **FINALE** **REMISE DES COUPES**

RESTAURATION, BAR

Réservation des places au stade et Café Philippe : 375. 61. 35
Renseignements : SIMONIAN : 375. 20. 91

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: Nº 55935

ՀԱՐԱՒԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՐԱՒԱՏ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
18
MERCREDI
18 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.438 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.438

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ քուէարկեց, անշուշտ, պինուորական ծառայութեան (մկրտուած՝ ազգ. ծառայութիւն) նոր օրինագիծը, որու հայրն է՝ Պաշտպանութեան նախարար Շ. Էռնիւ: Մասնաւոր նորութիւն մը չկայ, թէեւ ՀՀԿ-ի (Շիրաք) երեսփոխանները դէմ քուէարկեցին, մինչ ԻԻ-ՏԻ: ԷՖ-ը ձեռնպահ մնաց, բացի «խղճի առարկութիւն» ներկայացողներէն, որոնք նպատի պիտի առնուին: Կանչուելու տարիքը 18 տարեկանէն իսկ կարելի կը դառնայ (ներկայիս՝ 19 էր): Տեւողութիւնը 12 ամիս կը մնայ, բայց նորութիւն մը կայ, ուզողը կրնայ 4-էն 24 ամիս երկարաձգումի դիմումը ընել: Նախարարութիւնը կ'ըսէ թէ ասիկա թոյլ կու տայ երիտասարդները կազմելու թէքնիք եւ այլ պաշտօններու: Գալով, ուրեմն, խղճի հարց ունողներուն, կրկին ստիպուած են երկու տարուան ծառայութիւն մը ընել, քաղաքային ապաահարկութեան մը մէջ, բայց ասիկա գրեթէ մեքենաբար կը կատարուի:

ԼԱՀՏԻ (Լիբանան) մէջ էր նախ, որ երէքշաբթի օր, կը տորպեդուէր Իսրայէլ-Լիբանան համաձայնագիրը, որ վերջ կը դնէ պատերազմական վիճակին: Նոր պատրանք ունեցող չկայ, թէեւ անոր հետեւանքին մասին, մինչ Սուրիա միշտ դէմ է: Տորպեդուիլն մըն ալ պիտի կատարուի Քիւրաթ - Շմոնէ, իսրայէլեան հողամասի վրայ: 37 հանդիպումէ եւ 138 օր բանակցութիւններէ ետք է որ կարելի եղաւ համաձայնութեան մը գալ: Արաֆաթ ալ դէմ արտայայտուեցաւ այս կարգադրութեան, Դամասկոս խօսած ճառի մը ընթացքին: Ցայտնելէ ետք թէ Ուրթաթ և Շաբաթ Պեքաայի հովիտը (Լիբանան) գացած էր, ՊԱԿ-ի պարագլուխը չեշտած է թէ «Շրջանը դուրս հանելու համար այս անելէն, միակ միջոցն այն է, որ արաբական Պետութիւնները պատերազմի դիմեն, փոխելու համար ուժերու հաւասարակշռութիւնը»:

ՖՐԱՆՍԱ - ԳԵՐՄԱՆԻԱ հերթական հանդիպումը, բարձրադոյն աստիճանի վրայ, այս անգամ տեղի ունեցաւ Փարիզ եւ երեքշաբթի առաւոտ նոյնիսկ իր անճնական տան մէջ էր (ռիւ տը Պիէվր), որ Նախագահ Միթերան կ'ընդունէր Նախարարապետ Հելմութ Քոհլը: 1982-ին Ֆրանսայի բացը Գերմանիոյ հանդէպ 38 միլիառ էր, ինչ որ «անհանդուրժելի» որակեց Տիկին Էտիթ Քրէսոն, արտաքին առեւտուրի նախարարը: Ֆրանսա եւ Գերմանիա համաձայն են եւրոպական պաշտպանութեան հարցին չուրջ, բայց ոչ՝ միւս հարցերուն, գլխաւորաբար տնտեսական: Արեւմտեան Գերմանիոյ Ելմտական նախարարը՝ Լամպստորֆ բոլորովին մերժեց որ իր երկիրը վայրաշարժի (ռոմմոթ-իւ) դեր խաղայ, զարկ տալու համար եւրոպական տնտեսութեան, ինչպէս կ'ուզէ Ֆրանսա: Պոն կը խորհի թէ, ցարդ, բաւական բան ըրած է արդէն Ֆրանսայի համար, ընդունելով դէպրամական վերջին վերաճշդումները:

ԵՒՐՈՊԱՅի հողագործական հարցերը որոշ ելքի մը հասան առջի օր: Եւրոպայի գիներու յաւելումին միջինն է՝ 4,2%, իսկ Ֆրանսայի դիւղատնտեսները այս կարգադրութեամբ 8% յաւելում կրնան ընել:

ՏՈԼԱՐը «պատմական» մրցանիշ մը եւս կոտրեց 7 Ֆ. 41-ի հասնելով երկուշաբթի օր, Փարիզի սակարանը: Ինչ որ աւելի մտահոգած է սակայն մասնագէտները, այն է որ գերմանական մարքը պահած է բարձր սակ մը, 3,013:

ԵՒՐՈՊԱՅի տնտեսական հաստարակութեան ելմտական նախարարներու ժողովը ընդունեցաւ Ֆրանսայի դիմումը եւ որոշեց 27 միլիառ Ֆրանք փոխ տալ, չուրջ 6 տարուան ընթացքի մը համար: Սակը դեռ յայտնի չէ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ բանտերը 99 հազար հոգի կայ ըստ պաշտօնական թիւերու: Նախկին բանտարկեալ մը կը վկայէ, որ անխուսափելի և աւանդական է նախ մէկը փոցը, հազիւ թէ ձերբակալուած մէկը ոստիկանատուն կը մտնէ: Ապա՝ յաճախակի է չարչարանքը, ինչ որ, արդէն, պինուորականներն ալ կ'ընդունին: Մնաց որ, չարչարանքը այս վարչակարգին հնարքը չէ, միշտ գոյութիւն ունեցած է: Մամաքի բանտի հին «վարձակալ» մը, կը պատմէ թէ ելեկտրական ցնցումները, երկու դաստակներէ կախուելն հանելը, մէկ ոտքի վրայ ժամերով ոտքի մնալը, մէկ մատը պատին կպած, ընթացիք բաներ են:

ՆԱԽԿԻՆ ԶՕՐ. ԹՈՒՐԿՈՒԹ ՍՈՒՆԱԼՓ, (66 տարեկան), նոր կուսակցութիւն մը հիմնեց Թուրքիոյ մէջ, քաղաքական որեւէ գործունէութեան 33 ամսուան արգիլքէ ետք: Արգելքի վերացման առաջին օրն էր եւ անմիջապէս ծնաւ Սունալփի «Կուսակցութիւն ազգայնական ժողովրդավարութեան մը համար»: Ուրիշներ ալ կը պատրաստուին նոր կուսակցութիւններու ծնունդ տալ: Առնց կարգին կը յիշուին՝ նախկին վարչապետ Տէմիրէլի շատ մօտ փաստաբան մը՝ Հիւսամէթթին Ճինտորուք, Թուրկութ Էօզալ, որ դործի չբերչանկներու օժանդակութիւնը կը վայելէ, ձախ կեդրոնը կայ՝ Նէճմէթթ Ճալփի, որու չուրջ կը համախմբուին Պիւլէնթ Էճեվիտի բարեկամները:

ՔԱՆԻ չարժանկարի փառատօնին, այս տարի ալ ժապաւէն մը կը ներկայացուի Եըլմազ Կիւնէյէ, որու «Եոլ»ը պարգեւատարուած էր անցեալ տարի: Այս անդամ, թուրք բեմադիրը, ազատ Ֆրանսայի մէջ է, որ պատրաստած է «Պատ»ը եւ ոչ թէ բանտէն, ինչպէս «Եոլ»ը եւ «չար լեզուները» կ'ըսեն թէ աւելի յաջող էր, երբ ուրիշներ կ'աշխատէին իր ցուցմունքներով: Ինք չատ յուսախաբ է Ֆրանսայէն եւ վճռած է այլեւս երբեք ֆիլմ չդարձնել Ֆրանսայի մէջ: Կը մեղադրուի նաեւ այն մեթոտներուն համար, զորս ի գործ դրած է մանուկներու հետ, այս Ֆիլմին համար: Ինքզինքը կ'արդարացնէ ըսելով թէ եթէ բրտութիւններ չգործածէը, ամէն ինչ արուեստական բնոյթ կ'ունենար:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՄԱՅԻՍ 10 - 12)

«ԱՐԱՐԱՏ» - «ՆԻՍՏՐՈՒ» ԽԱՂը (*)

Խորհրդային 46-րդ ախոյենութեան մրցաշարքի 9-րդ հանդրուանին, «Արարատ» իր դաշտին վրայ յաղթեց Քիչնեւի «Նիստրու»ի (1 - 0): Ծանօթ է, որ նախ քան այդ հանդիպումը Երեւանցիները երկու ծանր պարտութիւն կրած էին Դինեպրոպետրովսկի «Դինեպր»էն (0 - 3) եւ Դինեպրոպետրովսկի «Դինեպր»էն (0 - 4): Հետեւաբար Քիչնեւցիներու հետ խաղին արդիւնքը կարեւոր էր «Արարատ»ի մրցոդ բարոյական կորովը բարձրացնելու համար: Առաջին կիսախաղին հոդմերը ոչ մէկ արդիւնքի կրցած են հասնիլ: Քիչնեւցիները իրենց բերդին առջեւ կուռ պաշտպանութիւն մը ստեղծած են եւ խիստ հսկողութեան տակ առած «Արարատ»ի ղեկավարներու կազմակերպիչը՝ Յուրէն Ձուվհանիսեան: Կոչ նշանակելու ըստքանչելի առիթներ փախցուցած են Աշոտ Սահակեան եւ Ալեքսանդր Քերոբեան: Երկրորդ կիսախաղին «Արարատ»ի մրցաքը աւելի կազմակերպուած խաղար կութիւն մը ցուցաբերած են եւ անընդհատ վտանգի մատնած հիւրերու բերդը: Եղած է պահ մը, երբ ստոյգ կոլէ մը իր բերդը փրկելու համար Քիչնեւի յետապահը ձեռքով ետ մղած է դնդակը. վենալթիի հարուածը վստահուած է Յուրէն Ձուվհաննիսեանի, որ չէ յաջողած զայն կոլի վերածել: Ի վերջոյ, խաղի աւարտին երկու վայրկեան մնացած Համլետ Միխիթարեան յաջողած է նշանակել կոլ մը եւ ապահովել յաղթանակ մը իր խումբին:

(*) Խազին արդիւնքը տուած էինք «Ցառաջ»ի Մայիս 10-ի թիւով:

×

ՇԱԽՏԵՈՐ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿԱԿԻՐ

Խորհրդային բաժակի աւարտական խաղը տեղի ունեցաւ Մայիս 9-ին՝ Մոսկուա, Դինեպրի «Շախտեոր»ի եւ Խարկովի «Մետալիստ»ի միջեւ: «Շախտեոր» 0-ի դէմ 1 կէտով յաղթելով, չորրորդ անգամ ըլլալով տիրացաւ բաժակին:

×

ԲԱԽԻՇՆԵՐՈՒ ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Երեւանի 2-րդ մանկական հիւանդանոցի երգչախումբը պարգեւատրուած է «Ժողովրդական խումբ» կոչումով: 12 տարուան անցեալ ունեցող երգչախումբը, որ կազմուած է 30 թժիչկներէ, բազմաթիւ մրցանակներու դափնեկիրը է: Երգացանկը բաղկացած է հայ, ռուս եւ արտասահմանի այլ երաժիշտներու դասական գործերէ: Մասնաւոր վարպետութեամբ կը մեկնաբանէ Մոցարթի, Շուպէրթի, Կոմիտասի եւ Եկմալեանի յօրինուածները: Խմբավարն է Արաքս Պօղոսեան:

ՀՆԱԴԱՐԵԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐՈՒ «ԳԱԳՏՆԻՔ»Ը

Զուարթնոցի աւերակները հետազօտող մասնագէտներ կը պնդեն, թէ հնադարեան Հայաստանի շինարարները, լուծելով ճարտարապետական բարդ հարցեր, մասնաւոր ուշադրութիւն կը դարձնէին շինանիւթերու ընտրութեան: Ե. դարուն Ներսէս շինարար կաթողիկոսի կառուցած այդ տաճարը իր ժամանակի պաշտամունքի միւս շինութիւններէն կը տարբերի իր վեհութեամբ եւ շինարարական լուծումներու համարձակութեամբ: Տաճարի աւերակներուն մէջ հետազօտողները յայտնաբերած են չատ թեթեւ շինանիւթ մը, որ արտաքինէն կը նմանի ծակոտկէն բազալտի: Այդ շինանիւթի բնոյթը պարզելու համար կատարուած են բնագիտական եւ տարրալուծական մանրակրկիտ հետազօտութիւններ, որոնք ցոյց տուած են, որ Զուարթնոցի աւերակներուն մէջ յայտնաբերուած չատ թեթեւ այդ քարը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ արուեստականօրէն փքուած սովորական օպսիտիանը (աստանի քար): Քարը փքելու համար անհրաժեշտ բարձր ջերմաստիճան ապահովելը այն ժամանակ մասնաւոր դժուարութիւն մը չէր ներկայացներ: Ծանօթ է, որ Ն. Ք. 3-րդ հազարամեակին Հայաստանի մէջ կրնային մեծաղ ձուլել եւ ապակի հալեցնել: Արդ, մասնագէտները կ'եզրակացնեն, որ թէքնիք նոր եղանակներու եւ այն ժամանակուան համար արտասովոր շինանիւթերու գործածութիւնը նպաստած է հայկական ազգային ճարտարապետութեան գլուխգործոցի՝ Զուարթնոցի շինարարական լուծումներու իրականացման. միւս կողմէ՝ կառուցուածքներու ծանրութեան թեթեւցման նպատակով շինարարութեան մէջ գործածուող օպսիտիանի փքման «գաղտնիք»ը ծանօթ էր Հայաստանի մէջ Ե. դարուն:

×

ԲԱԲԿԷՆ ՍԱՐԿԻՍՈՎԻ ԳԻՐՔը

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է Հայաստանի նախագահ Բարկէն Սարկիսովի «Սովետական ժողովուրդների մեծ ընտանիքում» գիրքը, ուր հեղինակը կը խօսի Հայաստանի տնտեսութեան, կրթութեան, գիտութեան եւ մշակոյթի զանազան կալուածներու մէջ ձեռք ձգուած նուաճումներու մասին:

×

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻ ԵՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻ

Պլովդիւի գարնանային միջազգային տօնավաճառին առաջին անգամ ըլլալով կը մասնակցի Կիրովականի մորթիի-մուշտակի գործատունը, ներկայացնելով նաեւ մորթիէ կարուած կանացի, այր մարդու եւ մանկական մօտ տասը նորաձեւ մուշտակներ եւ կէս մուշտակներ:

Ուրիշ ցուցահանդէսի մը, որ տեղի կ'ունենայ Պուտափեշտ, ապա՝ Տեոր (Հունգարիա), կը մասնակցին Կիրովականէն մօտ տասը արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ եւ գիտական հիմնարկներ:

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթը Մայիս 12-ի իր թիւով կը հարղորդէ որ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումը Սոկրատ Վաղարշակի Առաքելեանը» ազատեց է «պուտուզ - բանջարեղէնի տնտեսութեան նախարարի պաշտօնէն եւ հանգստեան կոչեր: Սոկրատ Առաքելեան՝ որ անունդի արդիւնաբերութեան նախարար էր նախապէս, 1981 Փետրուար 11-էն ի վեր կը վարէր պուտուզ - բանջարեղէնի տնտեսութեան նախարարի պաշտօնը: Զինք փոխարինած է Ռոբեր Աւքանազի Սուխուդեան:

ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ

ՌՈԲԵՐ ՍՈՒԽՈՒԴԵԱՆ
ՊՏՈՒՂ - ԲԱՆՋԱՐԵՂԷՆԻ ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐ

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ ԾԱԳՄԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՌՕՏ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Քաղեց՝ ԾՐԱՐՈՒՆԻ

(Բ. եւ վերջ)

1729-ին այս եկեղեցին կ'այրի, բայց Յովհաննէս Կոլոտ Պատրիարք զայն կը նորոգէ, ուրկէ վայելուչ կերպով՝ Ակնցի Երիվանենց Սեդրոս Ամիրայի աջակցութեամբ:

Ժէ. դարուն վերջերը Պոլսոյ բնակչութիւնը հետեւեալ տեսքը կը պարզէր: Գումգապու, Լանկա եւ Եէնիգապու, Ս. Աստուածածինի Մայր եկեղեցիով՝ ամէնէն հոծ ու հայաշատ թաղերն էին:

Սամաթիա հազարէ աւելի տուն կար՝ Ս. Գէորգ եկեղեցիով: Ասոր կը յաջորդէին, Խորնէգապու, Պալաթ, Էյուպ եւ Խասգիւղ՝ Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցիով: Ղալաթիա ունէր իր Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին: Հայաշատ թաղ էր: Սկիւտարի Եէնի Մահալլէ թաղը, իր Ս. Կարապետ եկեղեցիով: 1697-ին Աբրահամ քահանայի միջոցաւ կը հիմնուի Սկիւտարի Ս. Խաչ եկեղեցին, որուն շուրջ հայաշատ գաղութ մը կար արդէն:

Պէշիկթաշի մէջ, քիչ Հայեր գոյութիւն ունէին այդ օրերուն: Ասոնք, «Ս. Աստուածածինի» անունով՝ փոքրիկ «Հոգեւտուն» մը ունէին:

Օրթագիւղի մէջ ալ, սակաւաթիւ Հայեր կային, իրենց «ժամատուն»ով: Այս ժամատունը «Ս. Կիրակոս», ապա «Խընդրակատար» կոչուած է՝ այդ գարուն: Գուրուչէշմէի Հայերն ալ, ժամատուն մը ունէին, ասոնք «Ս. Խաչ» անունով եկեղեցի մը եւ իրենց սեփական գերեզմանատունը ունեցած են յետագային: Այդ օրերուն, սակաւաթիւ Հայեր գոյութիւն ունեցած են Եէնիգիւղի մէջ, առանց ժամատունի: Հազիւ 1796-ին կը յիշուի Եէնիգիւղի «Ս. Աստուածածին» եկեղեցին, որ 1834-ին նորոգութիւն կրած է:

Ժէ. դարուն վերջերը Պոլիս 8000 հայ տուն կը յիշուի 50·000 զաւառացի Հայերով: Վոսփորի եզերքը, բաւին իսկական առումով, հայ գաղութներ չենք ունեցած: Հազիւ ԺԸ. դարուն վերջերը, այնտեղ եւս, փոքրաթիւ հայ գաղութ մը կը հաստատուի: Գալով եկեղեցիներու վարչութեան, այն առիւնները այսօրուան նման թաղականներ չկային, այլ եկեղեցիներու հոգը յանձնուած կ'ըլլար ամիրայի մը, որ այդ պարագային՝ «միւթէվէլլի» տիտղոսը կը կրէր:

Այստեղ կ'արժէ, քանի մը խօսք ալ, անհետացած հայ եկեղեցիներու մասին ըսել: Պատմականօրէն, Հայերու Ս. Սարգիս եկեղեցին Պոլսոյ գրաւումէն առաջ գոյութիւն ունէր: 1360-ին ընդօրինակուած քերականութեան մը յիշատակարանը «ընդ հովանեաւ Ս. Սարգսի» կը գրէ եւ թուականն ալ «ՊԹ» 1360 կը դնէ: (Մայր գուցակ Տաշեան 782): Ուրիշ յիշատակարան մըն ալ (Մօտ ի Ղալատան, ընդ հովանեաւ Սուրբ Սարգսի) գրելով մեզի կ'ապացուցանէ որ այդ եկեղեցին Ղալաթիա կը գտնուէր: Գալով Ղալաթիոյ «Ս. Գր. Լուսաւորիչ» եկեղեցիին, ան 1436ին չինուած կը գտնենք: Ըստ պատմական տուեալներու, Գարակէօմրիւքի Ս. Նիկողայոս եկեղեցին լատինական ծագում ունեցած է, ուր մինչեւ ԺԷ. դար. դոմինիկեան կրօնաւորներ կը բնակէին: Հայերը, սկիզբները սեփական եկեղեցի չունենալով, իրենց պաշտամունքը այս եկեղեցւոյն մէջ կատարած են:

Գրիգոր Դարանաղցի, այս եկեղեցւոյ մասին գրելով «կէսն Ֆրանկկաց է եւ կէսն մեր Հայոց ազգին, ի հնուց հետէ» կը գրէ:

Վերոյիշեալ եկեղեցւոյ քով եղած է նաեւ Երուսաղէմի օթեւանը: Այս եկեղեցին ժամանակի անցուդարձերուն պատճառաւ կը կնքուի եւ ժամանակ մը փակ կը մնայ. յետագային անոր պտնուած տեղւոյն վրայ «Քէֆէլի Համի»ն կառուցուած կը գտնենք:

Գարակիւմրիւքի մէջ, Հայեր ունեցած են Ս. Յովհ. Ոսկեբերան անունով եկեղեցի մը: Ան այսօր գոյութիւն չունի: Պարոնեան, իր «պատմ մը Պոլսոյ թաղերուն մէջ» երկիծաբանական հատորով մեզի այդ եկեղեցւոյ մասին հետեւեալ տեղեկութիւնը կուտայ. «Ահա Գարակիւմրիւկի եկեղեցին, որուն անունն է Ոսկեբերան, եւ ուր կայ հրաշագործ Աստուածածինը: Ուխտատեղի է. ջերմեռանդ եւ բարեպաշտ ուխտաւորները «պըղտիկ Զարխափան» կ'անուանեն այս աղօթից տունը: Աւանդութեան համաձայն, Հայեր, Թօփդարուի դրան մօտ, «Ս. Թորոս» անունով եկեղեցի մը ունեցած են: Իսկ ոմանք 1552-ի յիշատակարանի մը վրայ յենելով, զայն Խորնէգապուի մօտ կը համարին»:

Լանկա թաղին մէջ, Հայեր, երկու եկեղեցի ունէին «Ս. Սարգիս» Զինիլի Համամի մօտ եւ միւսը Հիսար տիպի «Ս. Նիկողայոս» անուններով: Այս վերջինս Եէնի Գարուի դրան մօտ էր: Այս երկու եկեղեցիները, այրած ու վերաշինուած են թէեւ, բայց անոնցմէ հետք մը չէ մնացած այսօր: Հայեր այստեղ «Զարխափան Ս. Աստուածածին» անունով եկեղեցի մըն ալ ունեցած են: Ամրոսվլաթի Սազմոսին յիշատակարանին մէջ (1480 - ական թուականներուն), հետեւեալ նախադասութիւնը կը գտնենք. «... մեծ համբաւ կայսերանիստ քաղաքս Ստամպուլ, ի դառն Զարխափան Ս. Աստուածածնի...»: Վերջին տարիներս, ինչպէս գիտենք, Խասգիւղի «Ս. Ստեփանոս» եկեղեցին ալ՝ համբաւ չունենալու պատճառաւ, պատմութեան խառնուեցաւ: Մենք Գասըմ փաշայի մէջ ալ, Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետի նուիրուած եկեղեցի մը ունեցած ենք, որ 1910-ին այրած է եւ այսօր այլեւս գոյութիւն չունի: Ժամանակին Վոսփորի մէջ ալ ունեցած ենք Սարըեարի Ս. Յակոբ եկեղեցին «որ փակեցաւ եւ ընկեցաւ» կ'ըսէ Սարգիս Պալիր «առ ի չգոյէ հայ ժողովըրդեան»:

Ժամանակին այդ չրջանին մէջ, պղնձի հանքեր գտնուած են, որոնք Թոզատէն բերուած հայ աշխատաւորներու միջոցաւ, կը շահագործուէին: Հաւանական է. որ այս եկեղեցին անոնք չինած ըլլան, եկեղեցի, որուն ո՛չ սկզբի ժամանակը եւ ո՛չ ալ փակման թուականը մեզի ծանօթ է:

Վոսփորի մէջ ունեցած ենք նաեւ Սթենիայի «Ս. Կարապետ» եկեղեցին, որ 1920-է վերջ փակուած է եւ իր փայտակերտ չինուածքը՝ քայքայուելու դատապարտուած: Զէյթին Պուռնուլի Ս. Յակոբն ալ, նմանապէս, այսօր դժբախտաբար գոյութիւն չունի:

Սկիւտար Եէնի Մահալլէի մէջ, Գրիգոր Տղթայակիր Երուսաղէմի Պատրիարքը, 1738-ին Երուսաղէմի Վանք ըսուած եկեղեցի մը ունեցած ենք, որ 1920-ին Ս. Աստուածածին եկեղեցի մինչեւ Ս. Աստուածածին եկեղեցին, անցնելով գվխաւոր պողոտաներէն, պաստառներով եւ կոչերը սրճակելով: Ս. Աստուածածինին եկեղեցւոյ մօտերը Թեմին Առաջնորդը եւս միացած է ցուցարարներուն մինչեւ եկեղեցւոյ չրջափակը, ուր կարգացուած է բանաձեւ մը եւ խօսք առած է Առաջնորդը:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԹԵՀՐԱՆ

Ապրիլեան Եղեռնի 68րդ տարեդարձի ոգեկոչման բազմաթիւ ձեռնարկներ տեղի ունեցած են ամբողջ չաբաթ մը՝ Թեհրանի զանազան սրահներու եւ դպրոցներու մէջ: Հայկ. Դատի, Սփիւռքի, հոգեւոր պահանջներու, Հայ մշակոյթի տարբեր կալուածներու եւ այլ նիւթերու շուրջ դասախօսութիւնները, նահատակ զրադէտներու նուիրուած գրական երեկոյթներ, չարժանկարի, լուսապատկերներու ցուցադրութիւններ մաս կազմած են յայտագիրներուն:

Շաբաթ, Ապրիլ 23-ի երեկոյեան, Թեհրանի Ս. Սարգիս Մայր եկեղեցւոյ չրջափակին մէջ՝ Ապրիլեան Եղեռնի Ցուչարձանին առջեւ տեղի ունեցած է արարողութիւն մը, որու ընթացքին Ազգ. Իշխանութեանց, հաստատութիւններու եւ միութիւններու ներկայացուցիչները ծաղիկներ դրած են Ցուչարձանին: Հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք խօսք առնելով առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան, ոգեկոչած է Եղեռնը՝ տալով պատմականն ու պատճառները: Խօսք առած են նաեւ Թեմական Խորհուրդի, Միութեանց եւ երիտասարդութեան ներկայացուցիչները:

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան պատարագած եւ քարոզած է Արտակ Արք. Մանուկեան: Առաջնորդարանի չրջափակը հաւաքուած են բազմահազար Հայեր (ըստ Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի՝ 40 հազար), որոնք յատուկ եկեղեցական արարողութեանց ցոյց մը կատարած են Ս. Սարգիս եկեղեցիէն մինչեւ Ս. Աստուածածին եկեղեցի, անցնելով գվխաւոր պողոտաներէն, պաստառներով եւ կոչերը սրճակելով: Ս. Աստուածածինին եկեղեցւոյ մօտերը Թեմին Առաջնորդը եւս միացած է ցուցարարներուն մինչեւ եկեղեցւոյ չրջափակը, ուր կարգացուած է բանաձեւ մը եւ խօսք առած է Առաջնորդը:

×

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱ

Ապրիլ 23-ին, Ս. Ամենափրկչեան վանքի չրջափակին մէջ բարձրացած եղեռնի Ցուչարձանին ծաղիկներ դրած են հայկական վարժարաններու աշակերտները: Իրիկունը հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է վանքին մէջ. ապա՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Ցուչարձանին մօտ:

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան պատարագած եւ քարոզած է առաջնորդը՝ Կորիւն Եպիսկ. Պապեան: Ցաւարտ պատարագի, աւելի քան 5000 Հայեր՝ Առաջնորդի եւ Ազգ. Իշխանութեանց մասնակցութեամբ, ցոյց մը կատարած են պաստառներով եւ կոչերով:

×

ՈՒՐՄԻԱ

Ապրիլ 23-ին, Գեարզապատ գիւղի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ ոգեկոչուած են ապրիլեան նահատակները: Գործադրուած է յայտագիր մը:

Ապրիլ 24-ին, Ուրմիոյ Ս. Սարգիս ե-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱԶԱՋԵԱՆ

Եթէ այդ օրը խոստովանէի ամէն ինչ, ապա ցայսօր տեւող տառապանքը չէի կրի: Բայց վատահ չէի, որ այդ օրը նա չէր հեղնում ինձ: Ազնիւ խօսք, վատահ չէի: Ինձ թւում է, որ նա ինձ է փորձում:

Այդ օրից սկսուեց նրա անտարբերութիւնը: Ես պարտուած էի: Այդ ինչպէ՞ս էր կարողանում, - ասես ոչինչ չէր եղել, - տեսնել ինձ, դուշակել աչքերիս կանչը ու անտարբեր ձեւանալ: Այդ ի՞նչ հզօր ուժ էր նրա մէջ: Ո՛չ, այդ երեւոյթը իմ մէջ չէր դրդռում աւելի ուժեղ հակում նրան ձգտելու, նրա այդ կեցուածքը ինձ չէր մղում խանդելու կամ հրապուրանքս սիրահետման վերածելու: Գիտակցութիւնը մեծ լարում է պահանջում մեծ զգացմունքները զսպելու համար: Բայց նրա զեղեցկութիւնը ինձ մղատճել էր տալիս թերագնահատել ինքս ինձ ու ասել...

- Նա ո՛ւր, ես՝ ո՛ւր... Մի՞թէ նա ինձ չէր փորձում:

«Թանկագինս, Սոնա.

Այսպէս պատահեց:

Ալիշան կիսապատկած - կիսանստած էր ապրում եւ նրա դիմաց, սենեակի պատի տակ, յետնաթաթերի վրայ, կիսանըստած էր ապրում Ֆամիլը: Չէր քնում, երբ չէր քնում Ալիշան: Չէր ուտում, երբ չէր ուտում Ալիշան: Ջուր էր խմում ամէն անգամ, երբ ջուր էր խմում Ալիշան: Հաւասարապէս յուզուած էին երկուսը, եւ Ֆամիլը՝ աւելի արագ:

Մեղք էր անասունը:

Բարակից՝ որսորդական շնից, մեաց անսային մի ազնիւ կենդանի, աւելի անճարկան, քան Ալիշան: Չէր հաչում, չէր մռնչում, չէր հոտոտում, թաի չէր տալիս պլուխը, չէր թօթափւում ամբողջ մարմնով մէկ, ինչպէս անում են շները, երբ սթափւում են թմրութիւնից: Չէր սրում ականջները առաջուայ նման, երբ առաջին յարկից օտար ոտնաձայներ էին գալիս: Պոչը չէր տնկում:

Կորցրել էր հպարտութիւնը:

Տիրոջ դիմաց՝ հալւում էր, կքում, քիչ - քիչ, մկան առ մկան, կորցնում էր քաշից, ուժից, աչխուժութիւնից, եռանդից:

Շարժւում էր:

Այդ չարժումը այնքան էր, որքան Ալիշան էր չարժւում, այսինքն՝ անկողնուց մինչեւ լուացարան: Գնում էր Ալիշայի ետեւից ու նրա հետ վերադառնում, եւ երկուսն էլ ընդունում էին իրենց առաջուայ դիրքը:

Երբ Ալիշան սկսեց արիւն կորցնել, Ֆամիլը սկսեց վնգստալ: Ես դիտէի, որ նա լայ է լինում:

Մահից երկու օր առաջ, Ալիշան պահեց որսորդական ընկերութիւն եւ խնդրեց Միխայիլ Դոկարեովին: Նա իր ընկերն էր: Եկաւ Միխայիլը: Ֆամիլը հոտոտեց նրան, լսատեց, բայց այնքան էր հիւծուել, որ յիշողութիւնները կենդանական յիշողութիւնները, անգամ Միխայիլի հոտը, չթափեցրին նրան, բայց հնազանդուեց, երբ Միխայիլը գըրկեց Ֆամիլին ու տարաւ իր հետ:

Երկու օր յետոյ մեռաւ Ալիշան:

Կը դամ ձեզ մօտ, անպայման կը դամ, հաւանաբար մեկ չաբաթից: Անիա»:

Մահուան աչքերին նայելիս սովորեցի արհամարհել նրանց, ովքեր աչխարհը դնահատում են նժարի մէկ կողմը մի բաժակ օղի դրած, պաշտօնի համար՝ դաւաճանի բեհեզ, դիրքի համար՝ քծնանք, փողի համար՝ փլատակուած խիղճ, վայելքի համար՝ սրբապղծութիւն դրած:

Նժարի մի կողմը այսքա՛ն ծանրութիւն:

Մահուան աչքերին նայելիս՝ սովորեցի նաեւ հոգուս մէջ կառուցել մի բաղնատուն, տաճար, բնութեան գեղեցկութիւններից իմ ամենասիրելիների համար:

Եւ հիմա, երբ իջնում եմ այգիս ու մրգատու ծառերի միջով քայլում եմ մինչեւ ցանկապատը ու ետ դառնում, ինձ թւում է, որ բոլոր բազինները չուտով չհամբրող ծաղիկներ կ'ունենան:

Գարունը կը մտնի տաճար:

Ես հեթանոս չեմ:

Ես չգիտեմ ինչու, ունեմ այն զգացումը, թէ գարունը մենակ չի մտնելու տաճար, այլ ՆրԱ. հետ, որին հոգիս ըսպասում է:

Եւ գալիս է գարունը:

Գալիս է եւ նա:

(Շար. 11)

կեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցած է կրօնական արարողութիւն մը, որու ատարտին նաեւ՝ ոգեկոչման հանդիսութիւնը:

×

ԹԱՒՐԻԶ

Ապրիլ 23-ի առաւօտեան, հայկական վարժարանին մէջ տեղի ունեցած է աշակերտական ձեռնարկ մը, որու ընթացքին աշակերտ մը բանախօսած է Եղեռնի մասին: Գործադրուած է դեղարուեստական յայտագիր մը, բաղկացած արտասանութիւններէ եւ յեզափոխական երգերէ: Ներկաները մեծ ոգեւորութեամբ հետեւած են տեղի ունեցող յայտագրին:

Իրիկունը, Ս. Սարգիս եկեղեցին հոգեհանդստեան պաշտօն կատարուած է: Ժամը 18 - 20, սգաւորները հսկած են Եղեռնի Ցուշարձանին առջեւ, ուր խօսք առնողներ անդրադարձած են Եղեռնի զրպարտառուներուն, հետեւանքներուն եւ հայ ժողովուրդի պահանջներուն:

Ապրիլ 24-ին, պատարագ մատուցուած եւ հոգեհանդստեան պաշտօն կատարուած է նահատակաց յիշատակին: Ապա Եղեռնի Ցուշարձանին չուրջ հաւաքուած է բազմութիւնը եւ կոչեր արձակած: Երգուած են նաեւ յեղափոխական երգեր:

Ժամը 16·30-ին, Հայ Ակումբի սրահին մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը, նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. «Արարատ» կազմակերպութեան: Յայտագիրը բաղկացած է բանախօսութենէ, արտասանութիւններէ եւ յեզափոխական երգերէ: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է բազրատ քհնյ.ի փակման խօսքով:

ՍՈՒՏԱՆ

ԽԱՐԹՈՒՄ («ՅԱՌԱՋ»)·

Սիրելի «Յառաջ»,

Սուտանահայ գաղութն ալ ոգեկոչեց Ապրիլեան նահատակներու յիշատակը: Ոգեկոչման հանդիսութիւնը կազմակերպած էր Ազգային Վարժարանի տնօրէնութեան եւ Հայ Երիտասարդաց Միութեան վարչութեան կողմէ, որ տեղի ունեցաւ կիրակի, Ապրիլ 24-ին, երեկոյեան ժամը 9·30-ին, Հրանդ Մարզարանի Մարի Վանեան Մշակութային սրահին մէջ:

Դեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին՝ երգով, արտասանութիւններով եւ ընթերցումներով, Տիկին Էլիզ Գոլանճեան, Տօքթ. Աստուր Քամքճեան, Տիկին Աստրա Զիրքինեան, Գ. Փիրայր Ենովքեան, Տիկին Կիւլա Հեքիմեան եւ Տիկին Լուսին Մարաշլեան: Օտար վարժարաններ յաճախող մեր տղաքն ու աղջիկները ներկայացուցին Սմբատեան Արտասանութիւն մը՝ «Ասացուածք Կախտան Բարձրացողի Համար»: Ազգային վարժարանի աշակերտութիւնը եւ օտար վարժարաններու հայ աշակերտները՝ միասնաբար, կատարեցին երեք խմբերգ:

Վերապրողի մը՝ Գ. Մարզար Գաբրիէլեանի յուշերը ներկայացուց Տիկին Մարիէթ Գաբրիէլեան, որ գրի առած էր այս առիթով: Պահպանիչը արտասանեց՝ հոգեւոր հովիւ Տ. Կարապետ քհնյ. Մէնէճեան: Օրուան հանդիսավարն էր՝ Ազգային վարժարանի տնօրէն Գ. Մ. Քէօսէեան:

Գ. Մարզար Գաբրիէլեան տուաւ հոգեճաշ մը՝ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼԻԲԱՆԱՆ (Բ)

ԱՑՆՁԱՐի մէջ Եղեռնի 68րդ տարեդարձը նշուած է զանազան ձեռնարկներով: Այսպէս, Ապրիլ 23-ին, Հ. Ց. Դ. Կոմիտէի դաստիարակչական յանձնախումբի կարգադրութեամբ, Լ. Ե. Մ.ի «Շաւարշ Միսաքեան» մասնաճիւղի տղաքն ու աղջիկները կազմակերպած են ձեռնարկ մը՝ «Հետուիկ» սրահին մէջ: Յայտագրի առաջին բաժինը բաղկացած է երգերէ եւ արտասանութիւններէ: Երկրորդ բաժնին ներկայացուած են երկու փաստանկարներ եւ լուսապատկերներու չարք մը:

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, Լ. Ե. Մ.ի «Շաւարշ Միսաքեան» մասնաճիւղի, «Ցառաջ» Պատանեկան Միութեան անդամները եւ Հ. Մ. Ը. Մի մարզիկները, արենոյշներն ու սկաուտները ցոյց մը կատարած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոտնագրին դակի դաշտէն մինչեւ Ս. Պօղոս եկեղեցի, ուր պատարագած եւ քարոզած է Տիրայր վրդ. Փանոսեան:

Նոյն իրիկունը, «Հետուիկ» սրահին մէջ տեղի ունեցած է համերգ մը: Հանդէս եկած է նոր կազմուած երգչախումբը (75 հոգինոց) ղեկավարութեամբ Մովսէս Փանոսեանի: Երգչախումբին ընկերացած է նուագախումբ մը, վարդան Աչգարեանի ղեկավարութեամբ:

ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅ

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՕ

Ապրիլ 24-ի իրիկունը, Ս. Ներսէս Շնորհալի եկեղեցւոյ մէջ կատարուած է Հոկումի արարողութիւն, որու ընթացքին քարոզած է Արժանթինի Հայոց առաջնորդը Գրիգորիս վրդ. Բունիաթեան: Ցաւարտ ժամերգութեան, Ապրիլեան Ցուշարձանին առջեւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է: Ցուշարձանին վրայ դրուած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ղրկած խաչքարը: Գիշերը, Մշակութային սրահին մէջ տեղի ունեցած հանդիսութեան բանախօսած է Կարապետ Առաքելեան: Յայտագիրը վարած է Կարօ Սանդուռեան: Փակման խօսքը արտասանած է Գրիգորիս Վրդ.:

ԹԷՔԷԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՑԹ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

———×———

Լոնտոնի Հայ Տունը, Ապրիլ 16-ին տեղի ունեցաւ Վահան Թէքէեանի նուիրուած գրական երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մշակութային Ցանձնախումբին:

Բացումը կատարելով Կարպիս Եսայեան ներկայացուց օրուան դասախօսը՝ ամերիկահայ դրող եւ սրտի մասնագէտ Կարօ Կարապետեան: Ապա կարդաց Անել ծածկանունին տակ անոր գրած մէկ քերթուածը՝ «Պիտի տաղայ մէջս մնայ...»:

Թէքէեանի բանաստեղծութեան մասին ճաշակ մը տալու եւ սրահին մէջ գրական մթնոլորտ մը ստեղծելու նպատակով Անահիտ Կորկոտեան եւ Կարպիս Եսայեան կարդացին «Դուն մերինն ես», «Աղուորները», «Աղօթք վաղուան սեմին առջեւ» եւ «Ընթերցողին» քերթուածները:

Դասախօսը՝ Կարօ Կարապետեան, «Վահան Թէքէեան - հոգեզննութիւն» խորագրով իր մենագրութեամբ ներկայացուց Թէքէեան մարդը եւ անոր գործը: Փորձեց տալ բանաստեղծին հոգեկան դիմագիծը՝ անոր գործերուն ընդմէջէն եւ սակաւաթիւ աղբիւրներու վկայութեամբ: Մենագրութիւնը նոր յայտնութիւններ եւ վերլուծումներ ընելու յաւակնութիւնը չունէր. սակայն, դասախօսը իր հաւատարակչուած, բովանդակալից եւ մտածելի մօտեցումով ու հաղորդական չունչով յաջողեցաւ ներկայացնել Թէքէեանի հոգին՝ իր լոյսերովը պայծառ, իր մթութիւնովը ահեղ ... անոր նկարագրին դրական եւ բացասական երեսներովը: Անդրադարձաւ անոր մեծ սէրերուն՝ հայ ազգին, մարդկութեան եւ արուեստին, անոր կեանքի բեկումներուն՝ տառապանքներուն եւ տրամութիւններուն: Ցոսեցաւ անոր կեանքին առեղծուածին՝ մարդկութիւնը սիրելով հանդերձ մարդը չկարենալ սիրելուն, Աստուծոյ հաւատալով հանդերձ՝ Անոր դէմ ըմբոստանալուն, ամբոխին մէջ մինակ ապրելուն, զաւակի անհուն սէր ունենալուն բայց անզաւակ մնալուն մասին: Կարօ Կարապետեան ծանրացաւ Թէքէեանի քերթողութեան խորքին եւ ձեւին, ոճին եւ լեզուին յատկանիշներուն վրայ:

Փակման խօսքը արտասանեց Կաթողիկոսական պատուիրակ Եղիշէ Եպիսկ. Կիզիրեան:

Ա. Տ.

LIVRES REÇUS

EXOSMOSE
poésie
de Annie KAPIKIAN
Ed. BARRE - DAYEZ, Paris

ԳԱՂՈՒԹՔ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱԼԷՊի Հ. Բ. Ը. Մ.ի սրահին մէջ, Ապրիլ 5-ին, տեղի ունեցած է դաշնակահար Ալէքսանտր Սիրանոսեանի նուագահանդէսը, կազմակերպութեամբ հայ աւետարանական Ջանից Ընկերակցութեան: Ցայտագրին մաս կազմած են Կարլ Միքուլիէն, Ստեփան Էլմասէն, Կոմիտասէն, Ալան Ցովհաննէսէն, Արամ Խաչատրեան եւ Ալեք Բաբաջանեանէն գործեր: Ռոմանի երաժշտանոցի տնօրէն Ալ. Սիրանոսեան Մարտ 29-ին գացած էր Հալէպ ուր՝ Ապրիլ 2-ին, ընդունելութիւն մը կազմակերպած է իր հիւրընկալը՝ տոքթ. Ճեպեճեան, որուն ներկայ եղած են չուրջ յիսուն հոգի: Տոքթ. Ճեպեճեան ներկայացուցած է հիւրը եւ անդրադարձած անոր տարած աշխատանքներուն Ֆրանսայի մէջ, հայ երաժշտութիւնը օտարներուն ծանօթացնելու մարզին ներս: Խօսք առնելով Ալ. Սիրանոսեան ներկայացուցած է անցեալ Հոկտեմբերին լոյս տեսած իր գործը, նուիրուած Կոմիտասի, եւ անդրադառնալէ ետք իր տարած աշխատանքներուն, ցուցադրուած են Կոմիտասի եւ Ստեփան Էլմասի մասին այն փաստանկարները, որոնք պատկերասրահին էին Ֆրանսական հեռատեսիլէն:

Ապրիլ 14-ին, Հալէպի Ազգ. Մատենադարանի սրահին մէջ տեղի ունեցած է Արամ Խաչատրեանի ծննդեան 80-ամեակին նուիրուած երեկոյթ մը, որուն բացումը կատարած են տոքթ. Վազգէն Պերդուտեան (արաբերէն) եւ տոքթ. Ռոպէր Սիւլահեան (հայերէն): Բանախօսած են Հալէպի երաժշտանոցի տնօրէն Հայեմ Ֆանսա եւ Պերճ Երէցեան: Ցայտագիրը բաղկացած է Արամ Խաչատրեանի գործերէն: Ալեք Բաբաջանեանի «Եղերերգութիւն»ի դաշնակի վրայ մեկնաբանութեամբ հանդէս եկած է Ալէքսանդր Սիրանոսեան:

Ապրիլ 15-ին, հայ աւետարանական Ջանից Ընկերակցութիւնը թէյասեղան մը կազմակերպած է ի պատիւ Ալ. Սիրանոսեանի: Գործադրուած է դեղարուեստական յայտագիր մը, որու ընթացքին դաշնակահարը եւս մեկնաբանած է հայ երաժիշտներէ քանի մը գործեր:

Ապրիլ 17-ին, Ալ. Սիրանոսեան մեկնած է Դամասկոս, «Մէրիտիէն» պանդոկին մէջ նուագահանդէս մը տալու համար:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ե.

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՌԸ

Հանըմը սպասեց, կախուած անոր չըրթունքներէն որոնք պիտի պատգամէին Մարկոսեան գերդաստանին վերջին չառափին ապագան:

Թաղէոս աղա, կնճռոտ հաշիւներու մէջ թաղուած մարդու մը մեքենական շարժումները սկսաւ ընել, աչքին մէկը բացաւ զոցաց, ձախ ձեռքին ցուցամատը օդին մէջ ճօճեց, զանիկա բերելով քունքին դպցնելով թաշկինակը հանելով քիթը խնդից, ելաւ տեղէն եւ ուրիշ մէկը տակը առաւ, թիկնոցին օճիքին վրայ դոյութիւն չունեցող փոշիներ վանեց՝ ցուցամատը փխամատին վրայէն ուժգնօրէն սահեցնելով, ֆէսը ետեւ առաջ բերաւ եւ վերջապէս թիկնոցին երկու փէշերը խոնամքով իրարու վրայ ամփոփելէն եւ չոր հազով մը կոկորդը աղէկ մը մաքրելէն ետքը.

- Հանըմ, ըսաւ անոր դառնալով, ես թոհաֆ բան մը կը մտմտամ կոր, դո՞ւն ինչ կ'ըսես նայինք...

- Ներո՞վ բան է Թաղէոս աղա, հարցուց խեղճ մայրը անհնարին անձկութեամբ:

- Հէմ չատ խերով, սա տղաղ էկու չընորհքով ... տո՛քթոր մը ընենք:

- Տօքթո՛ր մի, ի՞նչ տոքթոր, հարցուց կինը տեսակ մը չմորուսմով մարդուն երեսը նայելով:

- Տօքթոր, ճանըմ, հէքիմ, հիւանդ ներուն կը նայի նէ, չէյտե՞ս...

- Գիտեմ, բայց ...

- Բայց մայց պէտքը չէ, աւելցուց Թաղէոս աղա հեղինակօրէն, Արշակը հէքիմ մը կ'ընենք կը լմննայ կ'երթայ: Հէմ հէքիմցու ալ տղայ է, աղուոր, եախըշրխլը, ծանրըկըլոխ...

- Հէքի՛մ, տոքթո՛ր, կը մրմնջէր տիկին Մարկոսեան գահանգական ակնարկներ նետելով չուրջը գտնուած առարկաներուն, այդ բառէն սոսկում մը զգալու պէս:

Գանճապահը անհամբերութեան շարժում մը ըրաւ.

- Օ՛ֆ, հէքիմը ի՞նչ է չհասկցա՞ր դեռ, հանըմ:

- Հասկցայ, Թաղէոս աղա, հասկցայ, բայց Արշակս հէքի՛մ, տոքթոր կարելի՞ բան է, տէ՛ր Աստուած, կ'ըսէր ձեռքերը իրարու սեղմած, ուրախութեան եւ անձկութեան փոխնիփոխ արտայայտութեամբ:

Ձիւղ այդ միջոցին սենեակին դուռը բացուելով Արշակ երեւցաւ: Եւ իսկոյն Թաղէոս աղայի մօտ փութալով թօթվեց անոր ձեռքը, մինչ գանճապահը անոր թեւէն բռնելով՝ կամաց մը անոր կռնակը կը ծեծէր ու կ'ըսէր.

- Թա՛մ, տոքթորցու տղայ է, սանկ նայէ ... աչք ինքուն, պօյ պօս: Էէ՞ տըղաս, կը հարցունէր Արշակին, քեզի չնորհքով տոքթոր մը ընենք, քի պարէ աշխարհք ալ հէքիմ մը տեսնայ:

Տղան մօրը նայեցաւ, մայրը տղուն նայեցաւ: Այդ տոքթոր բառը կը մաղնիսէր զիրենք, ըղեղնին հմայքով մը կը դիմովցունէր, սքանչելի կապոյտ հորիզոններ բանալով աչուընուն առջեւ: Զէին ուզեր հաւատալ անոր կարելիութեանը, որ իրենց փառասէր, անբարհաւաճ ձգտումներուն պատկումն էր: Անոր մէջ, տիկին Մարկոսեան յանկարծ կը տեսնէր հին փառքերուն, փառաբանութիւններուն, խնկարկութիւններուն վերկենդանացումը, փխունիկը, որ ամիրայական աճիւններէն պիտի յառնէր եւ եւ ամէն բան իր առջի վիճակին պիտի բերէր հաստուներ: Տղան՝ անյուսալի, հսկայ մեծութեան մը յայտնաւետութիւնը կ'ունենար այդ բառին հնչումէն, ամբոխներուն տիրելու, զանոնք հիացնելու, չմորեցնելու անխուսափելի միջոց մը: Իրարու նայուածքի մէջ անոնք հասկցան զիրար, եւ մեքենաբար իրարու մղուեցան, իրարու դիրկ նետուեցան:

- Անո՛յշ մամաս:

- Ջաւա՛կս, հոգի՛ս:

Այս սրտաշարժ պատկերին առջեւ, ծերուկ աղուէսը զգացուած լռութիւն մը կը պահէր, իբր թէ կացութեան վեհամտութիւնը ըմբռնելով: Բայց իսկապէս, անոր աչուըներուն մէջ հեգնութիւն մը կը ցոլցլար, պեխերուն տակ ծաղրական խնդուքի մը աննշմարելի կծկումը կար, զոր անկարող էին տեսնելու մայր ու որդի իրենց ինքնամոռաց յափշտակութեանը մէջ:

(Շար. 62)

Տէր եւ Տիկին Մանուկ Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Կարապետեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան պատրաստները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, զոքանչին, մեծ – մօր եւ ազգականին՝

ՍԻՐԱՆՈՇ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ Գումրուեան - Չէնկիլեթցի)

մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ, Մայիս 14-ին, 79 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Մայիս 18, ժամը 14-ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին, կոմիտաս փողոց, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի պերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել։

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱՆԱՆ

Կիրակի, Մայիս 22-ին յատուկ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Սարգսապատի Ճակատամարտին զոհուած մեր հերոսներու հոգիին համար։ Կը կարդացուի Ամենայն Հայոց՝ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի կոնդակը։

Կ. Ս. Մ.

Կեդրոնական Սանուց Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ Յունիս 4-ին, իր սովորական ժողովատեղին 32 rue de Trévise, ժամը 16-ին։

Կը խնդրուի ներկայութիւնը անխտիր բոլոր սան եւ համակիր անդամներուն այս ժողովին որ կը վակուի forfeitով մը։

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայիս 23-ին, երկուշաբթի առաւօտ ժամը 10-ին, պատարագ Վիէնի Սէն-Մաքսիմ եկեղեցիին մէջ։ Կը պատարագէ՝ ՌՈՊԷՐ ՎՐԴ. ՌՋԿԱԼԵԱՆ

CENTRE CULTUREL

ST. MESROB

10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris

Jeudi, 19 mai à 20h. 45

CONFERENCE DE FREDERIC FEYDIT

Sur : «Les influences de la politique interieure et exterieure sur la création de l'alphabet arménien».

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Շաքէ Կիւլեան - Քարլէն իր հօրը՝ Գրիգոր Կիւլեանի մահուան ք. տարեվիցին ի յիշատակ 500 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՋՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ ԵՒ ԶԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 22։

Ժամը 8-ին, Ֆրանս - ֆիլթիւռ ճայնասփիւռի կայարանէն, Հայոց պատմութիւնը հատորին չուրջ։ Կը մասնակցին.- Անահիտ Տէր - Մինասեան, Ժերար Տէտէեան, Փրոֆ. Տիգրան Գուրյումճեան։

×

Ժամը 9·30-ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն, Հայկ. յայտագիրը։ Կը մասնակցին.- Ժան - Փիէր Մահէ, Տոքթ. Ժ. Մ. Թիէրի եւ Ժերար Տէտէեան։

RECHERCHONS

Le Centre d'Enseignement U. G. A. B. — Eglise Cathédrale arménienne de Marseille, 339, avenue du Prado; 13008, recherche pour sa colonie de vacances établie dans un HOTEL TOUT CONFORT avec piscine, à ANCELLE (près de Gap), du 14 au 23 Juillet, un directeur responsable diplômé B. A. F. D. et des jeunes moniteurs ou monitrices.

— Ecrire à l'Eglise. Tél : (91) 77 - 84 - 70

DEMANDE D'EMPLOI

Homme de 43 ans, marié, 2 enfants. Arménien. Connaît l'anglais, le français et l'allemand. Niveau Baccalauréat C, et expérience commerciale et comptable.

Accepterait un poste de magasinier, aide-comptable, ou tout autre emploi, dans une maison de commerce arménienne.

—Télèphoner : M. Duhanyan Michaël, 303. 16. 63

L'ASSOCIATION CULTURELLE
HAMAZKAÏNE

présente

LES MERCREDIS DE LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS

Série de 6 conférences débats, tous les mercredis à 20h45 précises, 17 rue Bleue, (M° Cadet)

Mercredi 18 Mai : Yves Ternon présente son dernier livre «La Cause arménienne»

Mercredi 25 Mai : Marc Nichanian, écrivain essayiste présente la revue «G A M»

(a suivre)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 26-ին։

MG METRO

UNE PETITE SPORTIVE ET RAFFINÉE

Voilà une petite anglaise qui a du tempérament ! 1.275 cm³. 71 ch DIN. 163 km/h en circuit fermé : ça promet.

Ajoutez-lui du cuir sur le volant, du tissu à chevrons pour les sièges, des roues en alliage et des vitres teintées. En 3,40 m, elle a tout pour séduire.

Et sa consommation ? pour 100 km, 5,5 L à 90 km/h, 7,2 L à 120 km/h et 9,0 L en parcours urbain (normes UTAC).

Austin Rover, il y aura toujours une anglaise pour vous séduire.

Du 16 mai au 11 juin 83

-4 000 F TTC

de remise sur les MG de couleur rouge ou gris métal millésime 83.

Soit MG rouge
45 900 F – 4 000 F = 41 900 F.
Soit MG métal
46 600 F – 4 000 F = 42 600 F.

AUSTIN ROVER Pense Castrol

ARC DE TRIOMPHE AUTOS 30, RUE DE TILSITT, ÉTOILE - 17e Tél 380 55 11

ՍԱՄՈՒԷԼ–ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Կիրակի, Մայիս 29, ժամը 16-ին Օրհնութիւն եւ հանդիսաւոր բացում նորաշէն մանկապարտէզի, եկեղեցական եւ քաղաքային բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու ներկայութեան։

Հանդիսութեան կը հրաւիրուի Փարիզի եւ շրջանի արուարձաններու հայութիւնը, մասնակցելու, այցելելու եւ արձանագրելու փոքրիկները (երկսեռ), ազգային ոգիով թրծուած եւ ներկայ կրթական պահանջներու համապատասխան՝ միջավայրի յարմարագոյն պայմաններով գեղազարդուած՝ այս մանկապարտէզին։

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 5, Կիրակի օր, ժամը 11-էն 22։

Մոնմորանսիի Հանդստեան Տան դարաստանին մէջ

- *Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր՝ արագ սպասարկութեամբ։*
- *Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով։*
- *Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ։*
- *Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց։*

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մուտքը ազատ է

Մոնմորանսի երթալու համար։-
Prendre le train de la Gare du Nord, descendre à Enghien-les-Bains et puis prendre l'autobus N° 6 et descendre à l'arrêt Groslay.

Beyrouth

Damas

Alep

VOLS DIRECTS

- *DEPARTS CHAQUE SEMAINE DE PARIS, LYON ET NICE*
- *SEJOURS DE 1 A 5 SEMAINES*
- *PRIX ALLER - RETOUR A PARTIR DE 2940 F (LYON ET NICE) ET 3170 F (PARIS)*

Renseignements et Inscriptions:

Départ de Paris
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

Départ de Lyon
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

Toute la Grèce et Chypre avec AIR GRECE

VOLS SPECIAUX ALLER - RETOUR

- Paris-Athènes	à partir de	**1450 F.**
- Paris-Héraklion	"	**1600 F.**
- Paris-Larnaca	"	**2250 F.**

PASSEZ VOS VACANCES 1983 A
l'HOTEL CLUB PREVEZA BEACH EN GRECE

Une semaine en Pension Complète (vin compris), depuis: 2890 F.

POUR 15 PERSONNES PAYANTES LA 16ème EST GRATUITE

INSCRIPTIONS - BROCHURES :
LE VOYAGE EN GRECE
06, rue de L'Echelle (angle 248 rue Saint-Honoré), **75001 Paris**
Tél. 260. 30. 20

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍԻ
19
JEUDI
19 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.439

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

58e ANNÉE — No 15.439

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔՓԻԳԵՐՄԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

ՄԻԹԵՐԱՆ ԿԸ ՇԵՇՏԷ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԻԱՅՆ ՄԷ՛Կ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿԱՅ

—×—

Նախարարապետ Քոհլի հետ հանդիպումէն ետք, Միթերան մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, քանի մը անգամ չեշտեց թէ՝ Ֆրանսայի միայն մէ՛կ քաղաքականութիւն կայ, կարգի հրաւիրելով, այս ձեւով, համայնավար կուսակցութիւնն ու իր պարագլուխը՝ Ժ. Մարշէ, որ քիչ մը չատ առաջ գացած էր, առջի օր: Նախագահը, նոյնիսկ անակնկալի բերած է ներկաները այս ազդարարութեամբ. - «Ֆրանսայի տնտեսական մէկ քաղաքականութիւն կայ եւ չի կրնար միաժամանակ երկու հատ ըլլալ»: Բացայայտ է, որ Հանրապետութեան Նախագահը սկսած է անհամ զգնել իր մեծամասնութեան ծոցն իսկ գտնուողներու զանազան արտայայտութիւնները կառավարութեան վարած քաղաքականութեան դէմ: Նախապէս արդէն, կառավարութեան բաներէն ալ «տեղը դրած» էր Մարշէն, բայց աւելի անոյշ ձեւով, ըսելով միայն թէ« «կարեւորը՝ խօսքերը չեն, այլ՝ արարքները» եւ դեռ Մաքս Կալլոյի հանդամանքն ալ տարբեր է քան Նախագահինը:

Գալով բուն հանդիպումին արդիւնքին, Ֆրանսա չէ կրցած ձեռք ձգել ուզածը, այսինքն Գերմանիոյ օժանդակութիւնը իր տնտեսութեան զարկ տալու համար: Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը ներկայացուց իր երկրին ալ վիճակը, բացատրելու համար թէ ներկայիս կարելիութիւն չի տեսնուիր բան մը ընելու համար: 1984-ի համար, Գերմանիոյ պիւտճէն միայն 2% կը յառաջդիմէ, 770 միլիառի հասնելով: Տնտեսական խստակեաց քաղաքականութեան առաջին զոհերն են պետական պաշտօնեաները, որոնց աշխատավարձը նոյնը պիտի մնայ երկու տարի, 83 Յուլիս 1-էն 85 Յուլիս 1: Ատոնց զատ, երիտասարդ գործազուրկերու նպաստները պիտի նուազին: Քոհլ յոյս յայտնած է, սակայն, որ, արեւմտեան Գերմանիոյ տնտեսական վիճակը եւ զարթնումը, որքան կարելի է արագօրէն կրնան նպաստել, Գերմանիոյ մէջ, Ֆրանսական արտադրութեանց:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, Ապրիլին, գիները 1,4% յաւելում կրած են, ինչ որ ամէնէն դէչ ցուցանիշն է, Յունուարէն ի վեր: Ասիկա հետեւանքը կը նկատուի կազի եւ ելեկտրականութեան դիներու բարձրացման եւ ալքոլներու վրայ դրուած տուրքին: Վախ կայ որ այս գնացքով, որոշուած սակը չպահուի մինչեւ տարին վերջ, թէեւ Տըլոր յոյս ունի թէ իր վճռած 8% յաւելումը ամբողջ տարուան համար պիտի իրագործուի: Նոյն ամբողջ լաւ լուրը կը վերաբերի գործազուրկերու թիւին թեթեւ նուազումին:

ԼԻԲԱՆԱՆի նախագահը Ամին Ճեմայէլ հրաւէր կարդաց Մխայեալ - Նահանգներու Արտաքին նախարարին՝ Շուլցի, որ ժամ առաջ Մերճաւոր - Արեւելք վերադառնայ, օգնելու համար բանակցութեանց, սուրիական զօրքերու քաշուելու համար: Պարզ է որ Լիբանան - Իսրայէլ համաձայնագրի առորոգութիւնը ոչինչ կարգադրած է, քանի Դամասկոս դէմ է միչտ, եւ կը մերժէ քաշուիլ Լիբանանէն: Անչուշտ, իր զօրքին եւ իսրայելեան զօրքին միջեւ տարբերութիւնը այն էր, որ լնք «հրաւիրուած էր»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՔԻԱԹՈՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՄԱՅԻՍ 10 - 16)

ՓՐՈՖ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԿՐՏՉԵԱՆ
ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Երեւանի պետական համալսարանի դասախօս եւ արձակագիր Յարութիւն Մկրտչեան պարգեւատրուած է Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի հրամանագրով՝ «Ժողովուրդների բարեկամութեան շքանշան»ով: Պարգեւատրումը կատարուած է ի գնահատութիւն որակեալ վարիչներու պատրաստութեան մէջ իր ունեցած վաստակին: Յարութիւն Մկրտչեան ծնած է 1903-ին՝ Վասպուրականի Արճէշ գաւառի Փայլնէր գիւղը: Հազիւ 12 տարեկան պատանի, ականատես եղած է հայ ժողովուրդի մեծ ողբերգութեան, ապրած է թրքական եաթաղանի սարսափները եւ իր ծնողք - ներուն կորուստը: Մեծ դժուարութեամբ հասած է Արեւելեան Հայաստան եւ ապաստան գտած Էջմիածնի մանկատունը: Ապա ընդունուած է Գէորգեան Ճեմարան, ուր ուսանած է մինչեւ 1919, ու - սումնասիրելով հայ ղրականութիւնն ու պատմութիւնը: Այնուհետեւ ուսումը շարունակած է Թիֆլիս, աւարտած է տեղւոյն համալսարանը եւ ապա՝ Երեւանի մանկավարժական հիմնարկը: Յարութիւն Մկրտչեան եղած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան պատասխանատու քարտուղար, «Գրական Թերթ»ի, ապա «Խորհրդային Գրականութիւն» հանդէսի խմբագրապետ: Պատերազմի տարիներուն դրած է բազմաթիւ պատմուածքներ, ակնարկներ, որոնք լոյս տեսած են մամուլի մէջ, կամ հրատարակուած են հատոր - ծոներով: Հեղինակն է «Միքայէլ Նալբանդեան», «Ստեփան Զօրեան», «Ակսել Բակունց» ընդարձակ մենագրութիւն - ներու:

×

ՊԼՈՎԴԻՒԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՂԱՒԱՐԸ

Պլովդիւի զարնանային միջազգային տօնավաճառին մասնաւոր հետաքրքրութիւն ստեղծած է Հայաստանի տաղաւարը, ուր ցուցադրուած են Երեւանի եւ այլ քաղաքներու ձեռնարկութիւններու մակնիշը կրող արդիւնաբերական աւելի քան 1200 նմոյշներ՝ ելեկտրական սարքեր, զանազան հիւսուածքներ, կօշկեղէն, զգեստներ, մուշտակներ, ոսկերչական գործեր եւայլն: Տօնավաճառին ներկայ եղած է նաեւ Հայաստանէն պատուիրակութիւն մը, պետական ծրագրի կոմիտէի նախագահ Հրանտ Սաղոյեանի գլխաւորութեամբ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ բանտին (Պօմէթ) բժշկական չնորհներու պատմութիւնը դեռ չէ հարկ եղածին չափ յստակացած: Եւ մինչ Ռոպէր Քէչիչեան ազատ օրեր կ'անցընէ Իտալիոյ մէջ, իր փաստաբանն է, այս անգամ, որ մէջտեղ դրաւ կրկին այս բարդ հարցը: Մէթր Ֆրաթիչելլի, որ ամբաստանութեան տակ առնուած էր եւ հարցաքննիչ դատաւորին կողմէ կը հարցապնդուէր, առջի օր, երեք անգամ ուզած է «դուրս ելլել» եւ 3-րդին չէ վերադարձած: Անկէ ի վեր կը փնտրեւ...:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆԵՑ

Ինչպէս յայտարարուած էր, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Փարիզ ժամանեց, Մայիս 17-ին, Երեքշաբթի օր, ժամը 17·30-ին: Պաշտօնական անձնաւորութիւններ, եկեղեցական թէ աշխարհական, հաւաքուած էին, նախապէս, Ռուասի - Շառլ տը Կոլ օդակայանի պաշտօնական հիւրասրահը ընդունելու համար Վազգէն Կաթողիկոսը, որ Լոնտոնէն Փարիզ կը հանդիպէր, դէպի Էջմիածին վերադարձի իր ճամբուն վրայ: Զինքը ընդունողներու մէջ յիշենք՝ արքիմանդրիտ Նիքոն, որ կը ներկայացնէր ռուս օրթոտոքս եկեղեցւոյ պատրիարքը, Պ. Թիմոսէյեւ, ներկայացուցիչ՝ Փարիզի խորհ. գեսպանատան, հայց. եկեղեցւոյ քահանայից դասը եւ վարչութեան ու հոգաբարձութեան անդամները, Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի տեսուչ վարպետը՝ Հ. Ռոփայէլ Վ. Անտոնեան, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի եւ հայկ. զանազան կազմակերպութեանց ու մամուլի ներկայացուցիչներ եւ քանի մը տասնեակ անդամներ Փարիզի հայ գաղութէն:

Ամենայն Հայոց Հայրապետին գալուստը ողջունելով, կաթ. պատուիրակ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեան դոհունակութեամբ չեշտեց թէ Ֆրանսահայութիւնը այն բախտաւոր գաղութն է, որ յաճախ պատիւն ու ուրախութիւնն ունի ընդունելու Վազգէն Կաթողիկոսը, այն աստիճանի, որ Փարիզը, ձեւով մը, մէկ մասն է, կարծես, Ս. Էջմիածնի:

Սերովբէ Արք. յայտնելէ ետք, թէ Վազգէն Հայրապետի անձին մէջէն, մեր գաղութը՝ Էջմիածինն ու մայր հայրենիքն է, որ կը տեսնէ, բարի գալուստ մաղթեց Կաթողիկոսին, յանուն եկեղեցւոյ եւ համայն գաղութին:

Վազգէն Ա. խօսքն ուղղելով սրբազան հայրերուն եւ ներկաներուն, ըսաւ թէ անակնկալի եկած է նման ընդունելութենէ մը, որ դրեթէ պաշտօնական բնոյթ ունի, մինչ իր այցելութիւնը պաշտօնական չէ, հազիւ կիսապաշտօնական, քանի որ Փարիզէն կ'անցնի վերադարձի ճամբուն վրայ: (Հոս, Սերովբէ Արք., կարճ ընդմիջումով մը, չեշտեց թէ Վազգէն Ա.ի որեւէ այցելութիւնը չի կրնար պաշտօնական չըլլալ):

Վազգէն Կաթողիկոսը անդրադարձաւ Լոնտոն կատարած 11 օրուան իր այցելութեան, որ 6-րդն էր, զոր կուտար այդ գաղութին: Նկատած էր, այս անգամ, որ ան բոլորովին վերանորոգուած ու փոխուած դիմագիծ մը առած էր: Մեծ գոհունակութեամբ հաստատած էր այն ջերմ ընդունելութիւնը, զոր Իրեն վերապահած էր Քանթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսը: Լամպէթ Փալաս ընդունելութեան ընթացքին, ջերմ խօսքեր փոխանակուած էին, եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը անգամ մը եւս հաստատած էր ուրախութեամբ այն քրիստոնէական եղբայրութիւնը, որ ստեղծուած էր Անգլիքան մեծ Եկեղեցւոյ եւ մեր փոքր Եկեղեցւոյ միջեւ, կարծես հաւասարչ հաւասար եկեղեցիներ ըլլային:

Այս պաշտօնական հանդիպումէն զատ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պատմեց թէ մնացեալ օրերը յատկացուցած էր հայ եկեղեցական իշխանութեանց եւ գաղութին: Պատարագած ու քարոզած էր նախ Ս. Գեորգոս հսկայ եկեղեցւոյ մէջ (անկիլիքան եկեղեցի մը, որ Հայերուն տրամադրուած է 90 տարուան համար), որ առաջին անգամ ըլլալով այդքան ծանօթ դարձած էր արդէն եւ գաւազանակիրը՝ Ստեփանոս վրդ. Զաքալեան:

Ա. Մ.

×

Ցիշենք թէ, Կիրակի, Մայիս 22-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի ներկայութեան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, կը պատարագէ Ստեփանոս Վրդ. եւ թէ պատարագէն ետք, Առաջնորդարանի սրահը Վազգէն Ա. կ'ընդունի ժողովուրդը աշխարհբոյրի եւ տիկնանց յանձնախումբն ալ ընդունելութիւն մը կը կազմակերպէ այս առթիւ: Մայիս 29-ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն է, որ կը մատուցանէ պատարագը եւ կը քարոզէ, որմէ ետք հոգեհանդիստ կը կատարուի Սարդարապատի հերոսամարտին ընթացքին հաւատքի եւ հայրենիքի պաշտպանութեան համար իննսած մեր նահատակներուն համար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԵՂՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԼԻԱԿԱՏԱՐ ՆԻՍՏԸ

ՎԱՐԻՉ ՏԱՐԲԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ - ՀԱՍՏԱՏՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ԿՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ - ՊԱՇՏՕՆԱԶԲԿՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԱՏՆԱՆՇՈՒՄՆԵՐ

Ա.

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի վերջին լիակատար նիստը կը գումարուի Ապրիլ 27-ին: Օրակարգի հարց կը դառնայ Լենինական քաղաքի կուսակցական Կոմիտէին զօրծունէութեան պատկերացումը՝ վարիչ տարրերու ընտրութեան, պաշտօններու յանձնումին եւ գաղափարախօսական - մանաւանդ տնտեսական ուսուցումին, կատարելագործումին մասին, համապատասխան Կեդր. Մի ութեան Համայնավար կուսակցութեան 26-րդ Համագումարին ճչգած առաջադրութիւններուն:

Զեկուցաբերը՝ Հայաստանի Կոմկուսի Լենինականի քաղկոմի Ա. քարտուղար Դ. Ճարուխիւնեան, նախ կը ճշդէ, թէ կուսակցութեան սահմանած գիծով անհրաժեշտ է առաւել հետեւողական կերպով զբաղիլ ընդհանուր յառաջընթացը ապահովող եւ բոլոր բնագաւառներուն մէջ աշխատանքները բարելաւելու ճզտող հարցերով: Իսկ սոնք իրականութիւն կրնան դառնալ յատկապէս վարիչ տարրերուն գործունէութեամբ: Այս ուղղութեամբ կը հաստատէ, թէ այս վերջիններս ընդհանուր առումով կ'աշխատին նուիրումով և չեն վհատիր զժուարութիւններուն առջեւ: Քաղկոմը պաշտօնի կը կոչէ բարեխիղճ և քաղաքական-գաղափարախօսական դեռնին վրայ «հասուն աշխատողներ», օժտուած կազմակերպչական ընդունակութիւններով: Անընդհատ կ'աւելնայ, կը բարձրանայ «պահանջկոտութիւնը» վարիչ տարրերուն հանդէպ: Աւելկա հասկնալի կը մնայ, քանի քաղկոմին ձգտումը յատակ է, - սոնց միջոցով նաեւ բարելաւել, առաւել չափով, ժողովուրդին առօրեային հետ կապ ունեցող կենցաղի բնոյթի ըսպասարկութիւնը, հանդիսաը եւայլն:

Յաջողութիւնները աչներեւ կը մնան: Այսուհանդերձ, զեկուցաբերին հաստատումով, հակառակ կատարուող ցայտուն աշխատանքներուն եւ թափուած ճիգերուն, որպէսզի առեւտուրին հայրդ կազմակերպական աշխատանքները բարելաւուին, այս ճիւղին նիւթական եւ թեքնիք երեսները հարստանան եւ կատարելագործուին, այժմու պատկերը, յատկապէս առեւտրական կազմակերպութիւններուն գործունէութիւնը «չի կարելի բաւարար համարել»: Որովհետեւ, դեռ կը չարունակուին չարաշահութիւնները, դեռ սպասարկութիւնը կը մնայ միջինէն վար աստիճանի վրայ եւ, վերջապէս, որովհետեւ, «լուրջ բացթողումներ կան նաեւ կենցաղային սպասարկման ասպարէզում»:

Զեկուցաբերը, այնուհետեւ, կը հաստատէ, թէ Լենինականի կուսակցական կազմակերպութիւնները ու բոլոր աշխատաւորները զօրահաւաքի կ'ենթարկեն իրենց բոլոր ուժերը՝ իրականացնելու համար կուսակցութեան նոր առաջադրութիւնները:

Մի խօքերու փոխանակութեան կը մասնակցին Երեւանի, Կիրովականի, Ալավերդիի, Ախուրեանի եւ այլ քաղաքներու ու շրջաններու կուսակցական մարմիններու առաջին քարտուղարները, ինչպէս նաեւ կարգ մը գործատուներու պատասխանատուները. նոյնպէս դատախազ Ս. Օսիպեան, բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան նախարարը Լ. Զարիբջանեան եւայլն:

Նկատելի կը համարինք քրտական Ռեա Թազա (*) Թերթի խմբագիր Մ. Մըսոյեանի հաստատումը, հիմնուելով Ե. Անդրոպովի արտայայտած այն միտքին վրայ (**), թէ զարգացած ընկերվարութեան այժմու փուլին մէջ, Կորհ. Միութեան մէջ, անհրաժեշտ է, որ Հանրապետութեան բոլոր ազգերն ալ պատշաճ կերպով իրենց տեղն ունենան կուսակցական եւ պետական մարմիններուն մէջ: Հայաստանի մէջ, դիտել կուտայ ան, իրենց հայ եղբայրներուն հետ կ'ապրին եւ կ'աշխատին տասնեակ ազգերու պատկանող աւելի քան 300·000 անհատներ, ներկայացնելով «Լենինեան բարեկամութեան, մեր կուսակցութեան ազգային բաղաբականութեան յաղթանակի կենդանի դրսեւորումով»: Մըմբագիրը կ'աւելցնէ, թէ Հայերն ու Ռուսերը, Ադրբեջանցիները եւ Ուկրանիացիները, Քիւրտերը, Ասորիները եւ ուրիշ ժողովուրդներու մաս կազմողները, իրբեւ միասնական ընտանիքի անդամներ, համահաւասար իրաւունքներով երկիրին զարգացումին եւ վերելքին համար կ'աշխատին: Կեդր. Կոմիտէն յատուկ ուշադրութիւն կը դարձնէ: Կը մատնանշէ Քիւրտերուն պարագան Հայաստանի մէջ հաստատելով թէ սոնք պատշաճ կերպով իրենց ներկայութիւնը կ'ապահովեն կուսակցութեան եւ խորհրդային մարմիններուն մէջ: Քիւրտեր կան քաղաքներու եւ շրջաններու Կոմիտէներուն, Կեդր. Կոմիտէին, տեղական Կորհուրդներուն եւ Հանրապետութեան Գերագոյն Կորհուրդին մէջ: «Միայն տեղական Սովետներում ընտրուել են 366 Քուրդ աշխատաւորներ: Զգալի տեղ է տրւում կին կադրերին»:

Կ. Դեմիրճեան, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղարը, երկար ճառով մը առաւելաբար կ'անդրադառնայ վարիչ տարրերու զործունէութեան հետ կապ ունեցող կէտերուն: Կը մատնանշէ դրական եւ բացասական երեւոյթներ: Կը սահմանէ առաջադրութիւններ:

Անհրաժեշտ է նկատի ունենալ, թէ Ա. քարտուղարին արծարծած հարցերը առաջին անգամը չէ, որ հրապարակ կը դրուին: Ճատկապէս Ե. Անդրոպովի զուխաւոր կամ Ա. քարտուղար ընտրուելէն ետք, Կորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի, 1982 Նոյեմբեր 12-ին, կուսակցութեան Կ. Կ-ի «արտահերթ պլենումին»:

Արդարեւ, օրուան գլխաւոր հարցերէն մէկը կը դառնայ «կարգապահութեան եւ ակտիվութեան» կիրարկումը բոլոր ճիւղերուն մէջ՝ նախարարութիւններէն մինչեւ զործատուները, կոլտնտեսութիւններն ու սովխոզները: Մանաւանդ ժողովուրդին առօրեային հետ կապ ունեցող արտադրութեանց եւ սպասումին մարզերուն մէջ: Այս ուղղութեամբ նաեւ վարիչ տարրերու, քարտերու, զործունէութեան ներկայացուցած կարեւոր դիրին մատնանշումը, - զործին առակ տարրերու ընտրութիւն, սոնց դաստիարակութեան եւ մասնագիտական որակի բարձրացում եւայլն: (Այս առաջադրութիւններուն չրջագիծին մէջ կը մտնեն օրինակ, ա) Սորուելի՝ Առեւտուրի նախարար, բ) ճարտարարուեստի, ուրեմն նաեւ կենցաղի ճիւղին մատակարարումին պատասխանատու Վ. Մակեյեւի եւ ուրիշներու պաշտօնազրկումները):

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի վերջին լիակատար նիստին օրակարգն ալ արդէն այս հարցերուն այժմէական եւ հրատապ բնոյթը կը պարզէ, հետեւողութեամբ Կեդրոնին ցուցմունքներուն:

Կ. Դեմիրճեան յատակ կ'ըսէ, - Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի ներկայ պլենումը ճնճարկում է կուսակցական աշխատանքի կարեւորագոյն հարցերից մէկը՝ կադրային հարցը: Պլենումի օրակարգի հարցադրումն արդէն վկայում է այն մեծ ուշադրութիւնը, որ Կենտրոնական Կոմիտէն, նրա Բիւրօն եւ քարտուղարութիւնը մշտապէս ցուցաբերում են կադրային աշխատանքի նկատմամբ»:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) 1930-էն ցայսօր երեւանի մէջ լոյս կը տեսնէ բրտական Ռեա Թազա (*Նոր Ուղի*) թերթը:

(**) Արտասանուած Կորհ. Միութեան 60-ամեակին նուիրուած յոբելենական նիստին:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ

ՄԱՆԿՏԻ ԱՂՋԻԿՆԵՐՈՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Միջազգային թէ տեղական մամուլին մէջ յաճախ յօդուածներ լոյս կը տեսնեն Չինաստանի մասին՝ քաղաքական, պինուորական, ճարտարարուեստական եւայլն:

«Հերըլտ»ի մէջ, վերջերս, հրատարակուած յօդուած մը կ'անդրադառնայ չինական առօրեային հետ կապ ունեցող այսպիսի երեւոյթի մը, այն է՝ նորածին աղջիկները, նոյնիսկ երբեմն մինչեւ 4-5 տարեկանները մեռցնել՝ զանազան միջոցներով - խեղդել գետերն ու կոյուղիները նետելով, նորածինին քնացած պահուն խեղդամահ ընել, զաշտերու մէջ կամ ճամբաներու եզրին անօգնական վիճակի մէջ ձգել եւայլն:

Չին իշխանութիւնները, համաձայն յօդուածագիրին՝ Մ. Փարքս, խիստ կերպով կը մտահոգուին անցեալէն ներկայ օրերուն փոխանցուած այս զատապարտելի երեւոյթը հաստատելով: Չէ՞ որ ամէն տարի հազարաւորներ այս զժբախտ ճակատագրին կ'ենթարկուին: Եւ հակառակ իշխանութեանց ձեռք առած քայլերուն եւ մղած քարոզչական արշաւին, այս «աւատապետական մտայնութիւնը» չանչացատնար:

Իրաց այս վիճակին գլխաւոր պատճառը կը նկատուի իշխանութիւններուն տուած մէկ որոշումը՝ բնակչութեան աճը սահմանափակելու համար: Այժմու 1,45-ին տարեկան 1 տոկոսի իջեցնել, իրրեւ նորմ սահմանելով ընտանիքի հաշուով միայն մէկ, իսկ բացառիկ պարագաներու մէկ երկու զաւակ ունենալու օրէնքը: Արդ, շատ - շատեր են անոնք, որոնք վերոյիշեալ հարկադրութեան տակ դանուելով, կը նախընտրեն իրենց միակ զաւակը մանչ տեսնել:

Իշխանութիւնները, բնականաբար, խիստ միջոցներու կը դիմեն արգիլելու համար նորածին աղջիկներու սպանութիւնը: Փեքինի Գերագոյն Դատարանի նախագահը նոյնիսկ կը պահանջէ, որ նորածին մեռցնող ծնողքները ոճրագործներու շարքին դասուին եւ ըստ այնմ պատասխանատուին: «Չինաստանի կին» հանդէսին մէջ կը գրէ, - «Որքան ալ փոքր ըլլայ մանուկը, ի վերջոյ ան կը նկատուի Չինաստանի քաղաքացին: Եւ այդ հանգամանքով իսկ չափահասին նման կը վայելէ օրէնքով ճշդուած պաշտպանութիւնը»:

Մտայնութիւններու յեղաշրջումը եւ աւանդական բարքերու անհետացումը չատ երկար ժամանակի կը կարօտի: Արդ, չինացի պիւրոգրիներուն, յամառ նաեւ քաղաքացիներուն մօտ կը տիրէ այն կարծիքը, թէ տղան ապագայի յոյսն է. ան է, որ կ'աշխատի եւ կը հոգայ իր ծերունազարդ ծնողքին հանգիստ օրերուն

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱԶԱԶԵԱՆ

- 9 -

Ահա նա, Հուրին:

Սոնան, իմ խնդրանքով, հեռագիր էր ուղարկել. «Հիւանդ եմ, արի»:

- Սիրտս բերեց ինձ քեզ մօտ, ոչ թէ հեռագիրդ, - ասաց նա:

Մենք ծանօթացել էինք հարսանեաց խրախճանքի մի օր: Նրա եղբայրը ամուսնանում էր իմ ազգակցուհու հետ: Դիպուածը մեզ մտերմացրեց: Այն ժամանակ նա աւարտում էր միջնակարգը: Գեղամարմին մի աղջիկ էր, խոշոր ու սեւ - րակ աչքերով: Սեւ ու գծագրուած յօնքեր ունէր, որոնք միանում էին քթի - մատի մօտ թեթեւակի լայնանալով: Այդ դէմքի վրայ գրաւչօրէն տեղադրուած քիթը, ժպտալիս հանդիսատ բացուող շուրթերը հրապուրիչ ինչ - որ բան ունէին, որով դէմ դիմաց նստած երիտասարդին կարող էին գրաւեցնել իրենցով, մէկ խօսքով, չէին թողնի, որ երիտասարդը մնայ անտարբեր:

Բայց ամէնից գրաւիչը նրա ծամերն էին, որ ես տեսայ, երբ նա կանգնեց ու դնաց պարելու խնջոյքի միւս պարոգնեների հետ: Մինչեւ մէջքը հասնող, հիւսուած ծամեր, իսկական Հայուհի: Պարելիս ոչ մի աւելորդ չարժում չէր անում: Նազանք ու ներդաշնակութիւն կար ձեւերի ու իրանի ճկունութեան մէջ:

Ժպտում էր:

Մեր հայեացքները իրար հանդիպեցին օդում, ինչ - որ տեղ, եւ ասես մնացին իրար դրկած, միացած:

Դրանից յետոյ ինձ թւում էր, որ ես այլեւս ուրիշ տեղ եւ ուրիշներին չեմ նայում:

Այն ժամանակ ես սիրում էի հարսանեաց սեղանները. սիրում էի խօսել, պարել, մասնակից լինել երգասացութեան, բաժակ բարձրացնել, կենացներ առաջարկել: Կեանքը լեցուն է խմաւոով, երբ խմաւուորդ ես: Կեանքն անի - մատ է դառնում, երբ չես գնահատում վայրկեանը, պահը, ժամը: Չէի սիրում ինթիմնթան, տխրադէմ աղջիկներին, որոնք կեղծ թախիծ էին դնում իրենց նայուածքների մէջ ու նայում էին քեզ այդ թախծի միջով:

Այդ երեկոյ ես արտակարգ աշխուժա - ցայ եւ, ինձ թւում էր, որ իմ աչքերը փնտռում են նրանը, արդէն տարբեր նայուածքներով, իսկ մեր խորանիստ նայուածքները, որոնք սրտի ու հոգու կողմից լիազօրութիւն էին ստացել, անբացատրելի մի յոյզով, մնում էին իրար հետ եւ չէին անջատւում իրարից:

Պարեցինք, բայց չխօսեցինք:

Ու դրանից յետոյ քանի - քանի հանդիսումներ, քանի - քանի հրաժեշտներ մեզ դարձրին մտերմիկ, սիրելի, իրար որոնող, իրարմով երջանիկ, բայց միշտ վարանեցինք հիմնականը խոստովանելու: Ուսանելու տարիներին, մեզ իրարից բաժանող ահռելիներին ոչ նա էր ընդառաջել մէկ ուրիշ երիտասարդի, ոչ ես էի խնդրել ուրիշի ձեռքը:

Զախողուեցի:

Չկարողացայ լինել այն, որ կոչւում է անմիջական:

Ցետոյ եկաւ այն հարկադրական տարաձրութիւնը, որ հիմա քանհինգամեայ հնութիւն ունի: Ոչ մի կերպ, վեց տարի, նա չարձագանգեց Ալեքսեանի երկրամասի այն ատենից, որտեղ պարում էին: Ոչ ոք չիմացաւ, որ հազարաւոր կիլոմետր հեռաւորութիւնից իրար կապուած էին ապրում երկու նայուածք եւ մի սիրտ: Ես վստահ չէի, որ նա իմ նայուածքում տեսել է իմ սիրտը, ամէն ւսղն այդպէս էր ձեւացնում:

Եւ երբ նա եւ ծնողները վերադարձան, ես վճռեցի ասել, որ չատ եմ սպասել, բայց արդէն Սոնան երեւացել էր, որպէս, որպէս ...

Զարմանալի նմանութիւն կար երկուսի միջեւ: Ինձ թւում էր, որ Սոնան եկել էր փոխարինելու նրան, բայց հետզհետէ առանձնացաւ անջատուեց նրանից, հասունացաւ, դարձաւ մայր եւ ինձ համար ապաւէն ...

Ինձ թւում էր, որ Սոնային սիրել եմ եւ ամուսնացել, որովհետեւ Սոնան իր նայուածքով, չարժուձեւերով, խօսելաձեւով միշտ յիշեցնում է նրան:

Սոնան նա է ...

Եւ ես երջանիկ եմ Սոնայով:

Ցետոյ երբ Հուրին եկաւ, Սոնան կիսուեց, կիսուեց մինչեւ իմ հիւանդանալը ... եւ դուցէ Սոնան խանգարեց, որ ես երկար ու երկար տարիների համակրանքս խոստովանեմ:

(Շար. 12)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ «ԿԱՀԱ»Ն

———×———

Կիրակի, Մայիս 8-ի կէսօրէ ետք, Փասվիեոն Պալբաւի մէջ տեղի ունեցաւ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին ի նպաստ կազմակերպուած կալան: Ընդարձակ սրահը լեցուն էր ծայրէ ծայր: Եկած էին աւելի քան 1500 Հայեր, թէ՛ գեղարուեստական վայելք մը ունենալու եւ թէ՛ օգտակար հանդիսանալու հայկական վարժարանին, որ, ինչպէս ծանօթ է, նոր շրջան մը կը բոլորէ ընթացիկ ուսումնական տարեշրջանէն սկսեալ: Ներկայ էին Հայրապետական Պատուիրակ Սեւրովբէ Արք. Մանուկեան, Գիւտ եպիսկ. Նազպաշեան, Ռենոյի քաղաքապետը, Գառզու, դպրոցին նախկին տեսչուհին՝ Օր. Հռիփ Գարագաշեան, Հայ մամուլի ներկայացուցիչները:

Յայտագիրը կը սկսէր ժամը 17-ին: Դուդուկի եւ դհոլի հնչիւններով բեմ կուգային Դպրոցասէրի մանկապարտէզի երախաները՝ հայկական տարազներով, մեկնաբանելով տոհմիկ պար մը, կարեւի ներդաշնակութեամբ, սրահին մէջ ըստեղծելով մեծ խանդավառութիւն մը: Գնահատելի աշխատանք տարած էր պարուսոյցը՝ Միշըլին Աւետեան: Ապա, երեք աշակերտուհիներ՝ Սիրուն Աւետիսեան, Տորոթէ Տիրքէլէսեան եւ Մարի Ձանճիօղլու, կ'արտասանէին երեք քերթուածներ:

Վարժարանի աշակերտներու մասնակցութենէն ետք բեմը կը գրաւէր երգիչ Մինաս, որ նուագախումբի մը ընկերակցութեամբ կը մեկնաբանէր ցաւկան, հայերէն եւ ռուսերէն երգերու փունջ մը, արժանանալով ներկաներու գնահատանքին:

Ճիկի երրեակը, որ նորութիւն մըն էր մեր գաղութի ձեռնարկներու գեղարուեստական յայտագիրներուն մէջ, հայկական պարարուեստի իսկական վայելք մը պարգեւեց մեզի, Ալպէռ Պուռնուզեանին դէմքը յանկարծ կարմրեցաւ, աչքերը կատաղօրէն փայլեցան:

- Ա՛ս չեղաւ, հանըմ, ըսաւ սրտնեղած ձայնով մը, ա՛ս առաւ փախաւ չափիկը - նին անունը տալու չէիք հիմա ... անիկա ձեր փարաները յափշտակելու համար բերնին եկածը թող ուսաւ ... թոհա՞ֆ բան ... տահա չմոռցա՞ք ա՛ս մար - դը:

Գանձապահին կատաղութեան պատճառը ան էր մանաւանդ որ՝ իր անհետացումէն ամիսներ ետքն ալ մանկավարժը կը յաջողէր իրեն դէմ կանգնիլ, իր հեղինակութիւնը վտանգել, իր ձեռքէն խլել, օրինակի համար, ամիրային թոռը տոքթորութեան ասպարէզը մղած ըլլալու փառքը:

- Մի՛ նեղանար, Թադէոս աղա, պատասխանեց տիկինը՝ մանկավարժը պաշտպանելէ հեռու, գանձապահին սիրտ առնելու փութկոտութեամբ, երբեմն կը մոռնամ այդ մարդուն խաբեբայ մը ըլլալը, բայց Արշակին վրայ հոգի կուտար...

- Փարայի՛ն խաթերը համար, մրմռաց Մերկերեան:

Ցերեկուան սեղանին վրայ, որուն նեղկայ գանուեցաւ գանձապահը, խօսուեցաւ այն նախապատրաստութեանց մասին որոնք հարկաւոր էին բժշկական վարժարան ընդունուելու համար: Մշակութեամբ ներկայացնելով Երեւան - Էրեբունի եւ այլ մեղեդիներու հնչիւններուն հիման վրայ կառուցուած պատկեր մը: Երրեակը, բաղկացած՝ Ա. Պուռնուզեանէ, Ժ. Մատիլեանէ եւ Հ. Գալֆայեանէ, որոնց կը միանար չնորհալի պարուհի մը (Նըւարդ), ձեւերու հարստութեամբ, դիմախաղերու արտայայտչականութեամբ, կշռոյթներու ճկունութեամբ եւ ոտնաչափերու ներդաշնակութեամբ մեծ տպաւորութիւն թողուց ներկաներուն վրայ:

Յայտագիրը վարողն էր Պերճ Ձանտան (Թաքսի Ծածկանունով), որ նոյն առեն օժտուած՝ դերասանական, երգի ու պարի չնորհներով, զանազան մանրավէպերով, բառախաղերու սրամտութիւններով, ծանօթ երգիչներու նմանութիւններով եւ կատակաբանութիւններով ծիծաղը անպակաս կը թողուր ներկաներու շրթներէն՝ եթէ նոյնիսկ միշտ չատ «վերէն չէր թռեր», ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիք:

Բեմին վրայ է Լիզ Սարեան: Աւելի քան երկու տարի բեմէն հեռու, այդ օր կը ներկայանար հասարակութեան՝ ամբողջովին նոր երգացանկով մը, որ առաւելաբար բաղկացած էր հայրենասիրական եւ յեղափոխական երգերէ՝ վան (խօսք եւ երաժշտութիւն՝ Արմէն Մանդակունեանի), Արփա - Սեւան (խօսք՝ Ա. Սահակեանի, երաժշտ. Էդ. Յովհաննիսեանի), Կռունկ (խօսք՝ Գ. Էմինի, երաժշտ.՝ Ալ. Հեքիմեանի), Ոստան Հայրենի (խօսք՝ Ա. Գրաչիի, երաժշտ.՝ Ալ. Հեքիմեանի) եւայլն: Երգչուհին մեկնաբանեց նաեւ ժողովրդական եւ ֆրանսերէն երգեր: Նուագախումբին գեկավարն էր Նարեկ Տուրեան, որ նոյն առեն կատարած էր երգերուն երաժշտական յարդարումը: Լիզ Սարեան ներկայութիւն մըն է բեմին վրայ. կը տիրապետէ իր արուեստին: Իր դիմախաղերուն եւ չարժումներուն մէջ չենք նկատեր բռնազբօսիկ ճիգ մը՝ ուշադրութիւն գրաւելու, այլ անոնք բնական պոռթկումն ու արտայայտութիւնն են երգի բառերուն առթիւ: Ունի հզօր ձայն մը, որ կրնայ ոչ միայն ամբողջ սրահը լեցնել, այլ նաեւ ներգործել ունկնդիրներուն վրայ: Ունի նաեւ ուժգնութիւ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Գեղանոյշ Ազապէկեան, Տիկին Լուիզ Լը Ռուա - Ազապէկեան, Պ. Հը - բանդ Ազապէկեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան, կիրակի, Մայիս 22, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց եղբօր՝

ՀԱՅԿ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ

մահուան 4-րդ տարելիցին

իրենց հարսին՝

ՎԵՐԹՀԱՅՄ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Թորամանեան)

մահուան 8-րդ տարելիցին, ինչպէս նաեւ իրենց Ծնողաց՝

ՆԱՀԱՊԵՏ եւ ԱՐՇԱԼՈՑՍ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Բաբելեան)

ի յիշատակ։

×

Տիկին Լուիզ Լը Ռուա - Աղապէկեան հոգեհանգիստ կատարել կուտայ նաեւ իր ամուսնոյն՝

Robert Le Roy-ի

մահուան 13-րդ տարելիցին ի յիշատակ։

Այս տխուր առթիւ, հետեւեալ նուէր - ները կ'ընեն։

Աղքատախնամ 1000 Ֆ։

Մարի - Նուազար հաստատութեան բա - րեկամներ 1000 Ֆ։

Դպրոցասէր 500 Ֆ։

Սամուէլ - Մուրատեան վրժ. 500 Ֆ։

Կարմիր Խաչ 500 Ֆ։

Կապոյտ Խաչ 500 Ֆ., (ստանալ «Ցա - ռաջ»էն) եւ 500 Ֆ. «Ցառաջ»ին։

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՔԱՄԲ. ՖՐԻՋԻ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 22, Հոգեգալուստի Ուխտի օրն է Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ։ Այս առթիւ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ կը մատուցանէ հանդիսաւոր պատարա - գը, եւ կը քարոզէ օրուան խորհուրդի մասին ու կը նախագահէ ուխտաւորի սեղանին։

Սկիզբ. ժամերգութեան ժամը 9.00։

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10.30։

Կ. Ս. Մ.

Կեդրոնական Սանուց Միութեան ընդ - հանուր ժողովը՝ Յունիս 4-ին, իր սով - րական ժողովատեղին 32 rիւ տը Թրէվիզ, ժամը 16-ին։

Կը խնդրուի ներկայութիւնը անխտիր բոլոր սան եւ համակիր անդամներուն այս ժողովին որ կը վախուի fofքէյլով մը։

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՀԱՅՑ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայիս 23-ին, երկուշաբթի առաւօտ ժամը 10-ին, պատարագ Վիէնի Սէն - Մաքսիմ եկեղեցիին մէջ։ Կը պատարագէ՝

ՌՈՊԵՐ ՎՐԴ. ՌՃԻԱԼԵԱՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Նշան Դարբինեան իր սա - նահօր՝ Արմենակ Միքայէլեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 250 Ֆ. Իսկի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցիին (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ 250 Ֆ. «Ցառաջ»ին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ընկ. Ալեահիտ Ուզունեանի մահուան առի - թով խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ իր ընտանեկան պարագաներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Տէր - Անդրէասեան 100 Ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին լրենց Ծնողաց մահուան 13-րդ տարելիցին առթիւ։

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷԼ.. Պ. Ռիչար Տակառեան 60 Ֆրանք կը նուիրէ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի (քաղաք եւ արուարձան) մասնաճիւղերը Շրջ. Վար - չութեան փոխ - առեներապետուհի Սրբուհի Գասպարեանցի կսկծալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հազար Ֆ. նուիրած են Պէ/ֆոնթէնի Օդափոխ. կայանին։

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱՆԱՆՑ

Կիրակի, Մայիս 22-ին յատուկ պատա - րագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Սարգարապատի ճակատա - մարտին զոհուած մեր հերոսներու հո - գիին համար։ Կը կարգացուի Ամենայն Հայոց՝ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի կոն - դակը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե - ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալու - թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.. նորոգութեան համար՝ Իսկի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ Տիկնանց Միու - թիւնը 1000, Տիկին Լուսիա Պալապանեան 500, Տիկին Թագուհի Պէյլէրեան 200 Ֆ։ Դպրոցին համար՝ Պ. Արամ Տէտէեան 30 Ֆ։ Հրանդ Միհասեանի մահուան առ - թիւ՝ Բիւզանդ, Յարութիւն, Յովհաննէս եւ կարօ Տէր - Գալուստեան 400, եւ նոյն տխուր առիթով Տիկին Հռիփսիմէ Նա - զարեան եկեղեցւոյ պայծառութեան 100 Ֆ։

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԱՄԱՌՆԱՑԻՆ ԿԱՑԱՆ

Ինչպէս ամէն տարի, Ս. Գրիգոր Նարեկացիի կեդրոնը կը կազմակերպէ արձակուրդի կայան մը երիտասարդ - ներու համար, Յուլիս 1-էն մինչեւ 21, Գաթինոյի մէջ, Հռոմի (Իտալիա) մօտ, գեղեցիկ ամարանոցի մը մէջ, որ կը պատկանի Հռոմի հայ վարժա - րանին։ Տունը հրճւապատուած է թէնի - սի եւ առնագնդակի դաշտով մը եւ լո - ղալու աւազանով։

Ծրագիրը կը պարունակէ՝

- Հռոմ քաղաքին այցելութիւն մը։

- Այցելութիւն մը Վատիկան։

- Տեսակցութիւն մը Քահանայապե - տին հետ։

Նարեկեան վարժարանին դիմել առանալու համար պէտք եղած ման - րամասնութիւնները։

CENTRE CULTUREL ARMENIEN
St. GREGOIRE DE NAREG
38, Route de Collonges
69450 St. Cyr au-Mont-d'Or (Lyon)
Tél. : (7) 847. 28. 65

RECHERCHONS

Le Centre d'Enseignement U. G. A. B. — Eglise Cathédrale arménienne de Marseille, 339, avenue du Prado; 13008, recherche pour sa colonie de vacances établie dans un HOTEL TOUT CONFORT avec piscine, à ANCELLE (près de Gap), du 14 au 23 Juillet, un directeur responsable diplômé B. A. F. D. et des jeunes moniteurs ou monitrices.
— Ecrire à l'Eglise. Tél : (91) 77 - 84 - 70

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԱՑՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ Ե Ի ՁԱՑՆԱՍՓԻԹԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 22։

Ժամը 8-ին, Ֆրանս - Բիւլթիւս Ճայնասփիւռի կայարանէն, Հայոց պատ - մութիւնը հատորին չուրջ։ Կը մասնակ - ցին.- Անահիտ Տէր - Մինասեան, Ժե - րար Տէտէեան, Փրոֆ. Տիգրան Գու - յումճեան։

×

Ժամը 9.30-ին, Հեռատեսի Ա. կա - յանէն, Հայկ. յայտագիրը։ Կը մասնակցին Ժան - Փիէր Մահէ, Տօքթ. Ժ. Մ. Թիէրի եւ Ժերար Տէտէեան։

Importateur - grossiste

de produits alimentaires en provenance de GRECE:

olives, huile d'olive, feuilles de vigne naturelles, bamias, etc...

pour tous renseignements :

FOTIA - *diffusion*

1, rue Ampère, 78140 VELIZY - tél. (3) 635 15 95

Livraison dans toute la FRANCE

U. J. A. ALFORTVILLE

FOOTBALL

POUR LA PREMIERE FOIS EN FRANCE

MINI-MUNDIAL DES ARMENIENS

PENTECOTE 1983

COUPE BOGHOS DAVIDIAN

Stade Municipal d'**ALFORTVILLE**
28 Quai Blanqui

— DIMANCHE 22 MAI —
Début des matches à 8 heures

VIENNE	**VALENCE**
ALFORTVILLE	**HOMENETMEN-BEYROUTH (LIBAN)**
LYON DECINES	**MARSEILLE-ARDZIV**
HOMENETMEN-FRANCE	**ISSY-les-MOULINEAUX**

à 19 heures au stade

Soirée arménienne

BUVETTE RESTAURATION GRILLADES BAR

— LUNDI 23 MAI —

— MATIN : 8h. - 12h. **CLASSEMENT**
— APRES MIDI : 14h. **PRESENTATION DES EQUIPES PARTICIPANTES**
REMISE DES FANIONS
15h. 30 **FINALE** **REMISE DES COUPES**

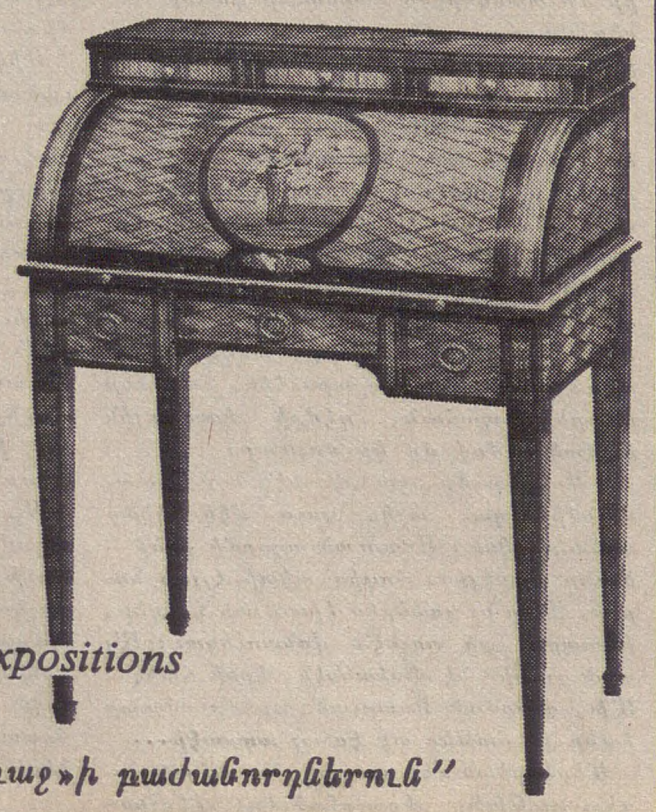
RESTAURATION, BAR

Réservation des places au stade et Café Philippe : 375. 61. 35
Renseignements : SIMONIAN : 375. 20. 91

Meubles **Ghazarian**

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z. I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi

visitez une des plus belles expositions de France

"Բացուի կեդր «Ցառաջ»ի ցուցասրահներուն"

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
20
VENDREDI
20 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.440 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.440

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԵՍԱԿ - ՏԵՍԱԿ ՅՈՑՑԵՐ խճողեցին փարիզի զանազան թաղամասերը, Զատիկի օր: Յոյց մը կազմակերպած էր Ա. Պերժըրոնի բանուորական Ուժը, բայց չէր կրցած 3000 հոգիէ աւելի ժողվել: Իրաւաբանութեան եւ տնտեսական գիտութեանց չուրջ 1000 ուսանողներ տողանցին Սորպոնէն Ազգ. Ժողով, առանց միջադէպի: Ալէն Կրիվինի յեղափոխական համայնավար Լիկան ալ յոյցի հրաւէր մը կարդացած էր «ցեզապաշտութեան եւ ֆաշիզմին դէմ», որպէսզի փողոցը աջին չմնայ:

ՏՂԼՈՐ - ՖՈՒՌՖԱՏ դէմ դիմաց ներ - կայացան հեռատեսիլի հանդիսատեսներ - ուն, Զորեքշաբթի իրիկուն: Փոխադարձ յարգանք, քաղաքավար վարուելակերպ, դնահատանք՝ մէկը միւսին տնտեսագէտի ձեռնհասութեան նկատմամբ պատճառ եղան որ շատ սպասնական բնոյթ մը առնէ խօսակցութիւնը, առանց բանավէճի մը հասն ունենալու: Ժիսքարի Ելմտական նախկին նախարարը քալ կը գտնէ իր յաղորդին խստակեցութեան ծրագիրը, բայց կը խորհի որ պիտի չբաւէ եւ Տըլոր պիտի սիպտի աւելի հեռու երթալու: Եր - կուքն ալ համաձայն են ընդունելու հա - մար որ Ֆրանսա «իր ունեցած միջոց - ներէն վեր կ'ապրի»: Տըլոր լաւատես կը ձեւայ, անմիջականին համար, եթէ Ֆը - րանսա չչարունակէ սպառել աւելի քան կ'արտադրէ: 18 ամիս պէտք է, կ'ըսէ Տըլոր, որպէսզի կիրարկուած ծրագիրը արդիւնք տայ:

ՖԻՏՈՐ ԱԲՐԱՄՈՎ, խորհրդային գը - րականութեան ծանօթ դէմքերէն մէկը, մեռաւ առջի օր, 63 տարեկանին, «յետ երկարատեւ եւ անողոք հիւանդութեան» կը հաղորդէ ԹԱՄ գործակալութիւնը: Համայնավար կուսակցութեան անդամ 1945-էն ի վեր, Աբրամով կամաւոր արձանագրուած էր պատերազմին եւ ծանրօրէն վիրաւորուած Լենինգրադի պաշարման առեն: Գրական առպարէզ նետուած է պատերազմի վաղորդայնին եւ 1958-ին է միայն, որ հրատարակած է իր առաջին վէպը՝ «Եղբայրներ եւ քոյրեր», որ առաջին մասն էր եռահատորեան մը: Իր սեռունդին լաւագոյն դրագէտներէն մէկը նկատուած է: Հարազատօրէն տուած է գիւղացիական կեանքը: 1963-ին խիստ քննադատութիւն ալ կրած էր, այն մեղադրանքով թէ հրատարակած է գիրքեր «դիպելով խորհրդային քաղաքացիներու կեանքին բացասական երեւոյթները»:

ՇԻՎԱՐՆԱՅԻ մէկ երկար յօդուածը Պրաւդա-ի մէջ, Շաբաթ օր, այսինքն կեդրոնական կոմիտէի լիակատարէն հապիւ ամիս մը առաջ, այն տպաւորութիւնը կը թողու թէ ինչպէս իր դրացի Աղբրբէյճանցին՝ Ալիեւ, ինք ալ կրնայ պաշտօնի բարձրացում ունենալ: Վրաստանի կուսակցական Ա. քարտուղարը, որ Ներքին նախարար ալ եղած էր, տեսակ մը մէյա Բուլփայէ ալ չի խուսափիր: Կը գրէ օրինակ թէ երբ Ա. քարտուղար նչա - նակուած է, յայտնութիւն մը եղեր է երեն համար թէ որքան ազգական ունի եւ թէ ստիպուեր է, նոյնիսկ, ա - նոնցմէ մէկը արտաքսել կուսակցութե - նէն, որովհետեւ իր անունով, բարեկամներէն մէկը տեղաւորած էր:

«ԻՒՆԻՕՔՕ»ն օդնութեան կը հասնի Պոլսոյ պատմական յուշարձաններուն եւ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԾՈՒԱԾՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՄԱՅԻՍ 13 - 16)

ԷԴՄՈՆ ՔԷՕՍԱՅԵԱՆԻ ՆՈՐ ՇԱՐԱԴԱՆԿԱՐԸ

Հայաստանի ծանօթ բեմադիրներէն Էդմոն Քէօսայեան պատրաստած է նոր շարժանկար մը, որ կը կոչուի «Ինչ որ տեղ լալիս է Պիրոլը»: Նիւթը առնուած է պելժիական դիմադրութեան զեկավարներէն՝ Մարինա Շաֆրովայի կեանքին: 47-ամեայ բեմադիրին ժապաւէնները ցայժմ արժանացած են զանազան մրցանակներու: Այսպէս, Քաննի հեռատեսիլի ժապաւէններու փառատօնին պարզեւատրուած «Երեք ժամուայ հանապարհ» ժապաւէնը. երեք տարբեր մրցանակներու արժանացած է «Երբ գալիս է Սեպտեմբերը» շարժանկարը. 70 երկիրներու մէջ ցուցադրուած է «Ցուսոյ աստղը»: Ան հայկական թեմայով պատրաստած է «Լքուած հէքեաթների կիրճը» եւ «Տղամարդիկ» շարժանկարները: Մտադրած է շարժանկարի վերածել «Սասունցի Դաւիթ դիւցազնավէպը»:

×

«ՇԱՐԱԿԱՆ» ՀԱՄՕՑԹԻՆ ՆՈՐ ՅԱՑՏԱԳԻՐԸ

«Շարական» համոյթը սկսած է պատրաստել նոր յայտապիր մը, որուն մաս կը կազմեն բացի Ե. - Է. դարերու հայկական երգերէ, նաեւ եւրոպացի երաժիշտներու գործեր՝ վերածնունդի դարաշրջանէն մինչեւ ԺԲ. դարու վերջը: «Շարական»ի 12 անդամները, զեկավար Գրիգոր Դանիէլեանէն եւ երգչուհիներ Գրետա Անտոնեանէն ու Էլէոնորա Մելքոնեանէն զատ, մնացեալները կամ կ'ուսանին, կամ ալ նոր աւարտած են երեւանի Երաժշտանոցը: Սակայն պատմութիւն ունեցող այդ խումբին մասնակցութիւնը դարձած յատկանշական դէպքերէն մէկը: Վերջերս յաջողութեամբ պսակուեցաւ «Շարական»ի արտասահման առաջին ճամբորդութիւնը (Ռումանիա): «Շարական»ի մեզեդիները, կ'ըսէ, զեկավարը, ամուր կապերով միացած են միջնադարեան հայկական երաժշտական մշակոյթին, քանի որ միջնադարեան Հայաստանի մէջ՝ բացի քաղաքային ու դիւղական երաժշտական բանահիւսութենէն՝ կը զարդանար նաեւ արհեստավարժ ստեղծագործութիւնը եկեղեցական եր -

---

կապադովկիոյ եկեղեցիներուն: Ուրբաթ օր, Պոլսէն իսկ է որ ԻՒՆԻՕՔՕյի ընդհանօրէնը կոչ մը պիտի ընէ, այս խմաւորով, ըստ կազմակերպութեան անդամ Պետութենց քուէարկած բանաձեւին, որ այդ յուշարձանները արձանագրած է մարդկութեան «մշակութային հարստութեան» ցանկին վրայ: Տասը տարի կը նախատեսուի տանելիք աշխատանքներուն համար, որոնք 109 միլիոն տոլոր պիտի արժեն (31-ը՝ Թուրքիա պիտի հայթայթէ...): Նախապատրաստութիւն պիտի տըրուի Պոլսոյ չրջափակին ուժ պատերուն եւ Սիւլէյմանիէի թաղամասին: Իսլամական մշակութ. կեդրոն մը պիտի հաստատուի ճարտարապետական այն կառոյցին մէջ, որ կը չրջապատէ Սիւլէյման Սքանչելիի մզկիթը եւ մեթճաւոր վայրաչէն տուները պիտի վերածուին ուսանողական տուներու եւ պանդոկներու:

ԻՐԱՆի մէջ Թուտեհի անդամ ձերբակալուած համախնամարներու թիւը հազար հինգ հարիւր կը նկատուի: Ցայտարարուած է թէ ասոնցմէ ոմանք հրապարակաւ պիտի դատուին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՔԱՆԻ ՈՐ ԿԸ ՍԻՐԷՔ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

—×—

Գու Սու. - Քանի որ կը սիրէէ առաքինութիւն, ի՞նչպիսի առաքինութիւն մը ցոյց պիտի տաք, երբ թագաւոր պիտի դառնաք:

Գու. - Երբեք չարիք պիտի չգործեմ դրացիներուս ու ժողովուրդիս:

Գու Սու. - Չարիք չգործելը բաւարար չէ: Բարիք ալ պիտի գործէք...

ՎՈԼԹԷՐ
(Ձիճացիին բարոյախօսութիւնը)

×

Անգամ մը, քանի մը հոգի, չեմ յիշեր ինչու, ծանօթներէս մէկուն դէմ խաչակրութիւն մը բացած էինք: Շարունակ կը զրաղէինք հեռը, գէշ քարոզչութիւն մը կ'ընէինք անոր հասցէին, իր մասին չար բաներ կը պատմէինք: Ինք որ անձայն ու խոնարհ մարդ մըն էր, երկար տեսն պա-

---

զարիւն մնաց այդ խաչակրութեան դէմ - մաց, ուս թօթուեց, կարեւորութիւն չտուաւ: Ցետոյ հետզհետէ անհանգստացնալ սկսաւ: Օր մըն ալ ըսաւ ինծի.

- Չեմ հասկնար թէ ի՞նչ կ'ուզեն ինձմէ: Ես իմ անկիւնս բարի բարի նստած մարդ մըն եմ, ոչ մէկուն հետ գործ ունեմ, ոչ մէկուն չարիք կը գործեմ:

Ես ալ չէի գիտեր թէ ի՞նչ էր անոնց ուզածը: Կը հաւատայի, որ «անկիւն մը բարի բարի նստիլ»ը չօշափելի փաստ մըն էր մարդուս բարութեան ու առաքինութեան մասին: Ընկերութիւնը լեցուն չէ՞ր անգութ մարդոցմով, որոնք անհատաւալի չարիքներ կը գործեն իրենց նմաններուն: Հրապարակաւ գործուած ի՞նչ չարիքներ կան, որոնք բողոքի ալիքներ կը յառաջացնեն հոգիիդ խորը: Այդ չարիքները այնքան ակնբախ են, որ անոնց հեղինակները չեն կրնար իրենք զիրենք արդարացնել ինքնապաշտպանութեան որեւէ ձեւով: Կ'ամօթենք զանոնք, կը զգուշանանք անոնց հետ գործ ունենալէ, ու այն ատեն կը դնահատենք այն միւսները, որոնք անկիւն մը նստած են բարի բարի, անվնաս, անազմուկ:

Բայց ընկերութեան մէջ առաւել կամ նուազ պատասխանատու պաշտօնի մը դալէ վերջ մարդ կ'անդրադառնայ որ կարծուածին չափ առաքինի գործ չէ «անկիւն մը բարի բարի նստիլ»ը: Ինչո՞ւ: Պարզ է: Ընկերային յառաջդիմութիւնները անկիւն մը բարի բարի նստող մարդոց կողմէ չեն որ կը կատարուին: Ի՞նչ կը պատահէր եթէ ամէն մարդ նոյնը ընէր, անկիւն մը նստէր առանց իր ձեռքը տաքին ու պաղին դպցնելու: Ցետոյ, տրամաբանակա՞ն է որ մարդու մը բարութիւնը փաստուէր չարութեան բացակայութեամբ: Բարութիւնը բարիքի ներկայութեամբ միայն պէտք էր փաստուէր, ինչպէս որ չարութիւնն ալ կը փաստուէր չարիքի մը գոյութեամբ: Ոճիրի մը պատգային, իր անմեղութիւնը ցոյց տալու համար կասկածելին ի՞նչ պէտք էր փաստէր. պէտք էր փաստէր թէ ոճիրի պատհուն այսինչ տեղը կը գտնուէր: Ոսոխականը միայն երկրորդ փաստը պիտի ընդունի: Այլ խօսքով, բացակայութիւնը չօշափելի փաստ չէ, չօշափելի փաստը ներկայութիւնն է:

×

Թերթի մը խմբագիրը կեանքին մէջ անհամար անգամներ լսած է հետեւեալ հարցումները.

- Ինչո՞ւ չես դրեր սա խնդրին մասին, ինչո՞ւ պայքար չես բանար, ինչո՞ւ չես պախարակեր, ինչո՞ւ չես քննադատեր:

Անտարակոյս հիմք ունին այդ հարցումները: Եթէ խնդիր մը կայ, պէտք է որ դրես այդ մասին: Եթէ ծուռ գործ մը կայ, պայքար պէտք է բանաս անոր դէմ, պէտք է պախարակես ու քննադատես:

Բայց ընդհանրապէս վերի հարցումները տէրերը այն մարդիկն են, որոնք բարի բարի կը նստին իրենց անկիւնը: Եթէ հարցնես թէ իրենք ինչո՞ւ իրենց յանձնարարածը չեն ըներ, իրենք ինչո՞ւ հրապարակ չեն իջներ սեփական միջոցներով պայքարելու համար, կը պատասխանեն.

- Ատիկա իմ գործս չէ:

×

Ենթադրենք որ մարդ մը ծով իյնալէ վերջ կը փրկուի ազատարարի մը կողմէ: Այդ պահուն երեք հոգի կայ ծովեզերքը: Առաջինը ա՛յն է որ մարդը ծով հրած է: Երկրորդը տեսած է տեսարանը, բայց միայն դիտած է զարհուրած աչքերով: Իսկ երրորդը հանած է բաճկոնը եւ ծով նետուած է փրկելու համար իր նմանը:

Երրորդը առաքինի մարդ է, կասկած չկայ: Առաջինը չարագործ է, ատոր ալ կասկած չկայ: Բայց երկրորդը ի՞նչ է. չարագո՞րծ, առաքինի՞: Եթէ ոչ մէկն է, ոչ ալ միւսը, ի՞նչ է ուրեմն...:

Ռ. Հ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԵՂՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԼԻԱԿԱՏԱՐ ՆԻՍՏԸ

ՎԱՐԻՋ ՏԱՐԲԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ - ՀԱՍՏԱՏՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՓՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ - ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԱՏՆԱՆՇՈՒՄՆԵՐ

(Ի. եւ վերջ)

Կ. Դեմիրճեան նախ կը մատնանշէ այն հիմնական աշխատանքները, որոնք կը կատարուին իրականացնելու համար Հայաստանի տնտեսութեան զարգացումը եւ բնութեան անաղարտ պահպանումը։

Կեդր. Կոմիտէն լուրջ քննութեան կ'ենթարկէ ջուրին ապահովումը առաւելագոյն աստիճանին հասցնելու հարցը։ Այս ուղղութեամբ կ'իրագործուի 16 մեծ ջրամբարներուն շինութիւնը։ Մինչեւ մանակ՝ աշխատանքներ կը կատարուին գիւղատնտեսութեան ճարտարարուեստ - տացումին ուղղութեամբ (հմմ՝ արտադրութիւն եւ մշակում նոյն վայրին մէջ)։

Կ'ըսէ, թէ տարիներէ ի վեր արմատապէս կը փոխուին բնութեան եւ շրջակայ միջավայրին հանդէպ պաշտօնական մարմիններուն եւ բնակչութեան վերաբերումները։ Բնութեան անաղարտ պահպանումին հարցը պետական ամէնէն կարեւոր կէտերէն մէկը կը մնայ։ Որովհետեւ տարիներու ընթացքին արձանագրուած սխալներով՝ արդիւնաբերութեան զարգացումին ուղղութեամբ, յաճախ նաեւ կատարուած անհեռատես քայլերուն հետեւանքով, Հանրապետութեան «մարմին» ծածկուել էր դժուար բուժելի վէրքերով, շրջակայ միջավայրը աւելի ու աւելի էր թունաւորում»։

Ուրախալի է հաստատել, թէ այսպէս կոչուող էֆոյժիի հարցը հիմնական տեղ կը գրաւէ Հայաստանի կուսակցական եւ պետական մարմիններուն մօտ։ Օրինակները չատ կը մնան, - Սեւանի բնական աւազիւրներու պահպանումը («Ես մեմ, այսօր կարող ենք մեծ գոհունակութեամբ ասել, որ լճի մակարդակը աստիճանաբար բարձրանում է»)։ Վերջ տրուած է չարք մը հանրային - քիմիական գործատուներու շինութեան, այլ ձեռնարկութիւններու եւ գործատուներու աշխատանքին՝ զանոնք փակելով («Ալավերդու լեռնամետալուրգիական կոմբինատի թափօնների օգտագործումը այնպիսի աստիճանի է հասցուած, որ Սեւանիցի - Հաղպատ լեռնապարի բուսական աշխարհը վերակենդանանում է, մաքրւում է Դեբետը։ Մեծապէս մաքրուել են նաեւ Ողջի գետի ջրերը եւայլն»)։

Երեւանի, Լենինականի եւ այլ քանի մը քաղաքներուն մէջ, աշխատանքներ կը կատարուին տեղւոյն բնակչութեան հանդիստը, առողջութիւնը ապահովելու ուղղութեամբ։

Կ. Դեմիրճեան այնուհետեւ կ'անդրադառնայ վարիչ տարրերու առանձնած պատասխանատուութեան վրայ։ Կ'ընդգծէ առնոյ կարեւոր դերը տնտեսութեան եւ այլ մարզերու զարգացումին մէջ, որպէսզի իրականացուին ներկայ՝ 11-րդ Հնգամեակին ծրագիրները։ Կը չեշտէ քանի մը կէտեր, - ամբաստանել պատասխանատուութեան գիտակցութիւնը համապետական չահերու պաշտպանութեան համար, բարելաւել ժողովուրդին ընկերային - կենցաղային հայող սպասարկութիւնը, վճռական պայքար մղել պետական եւ աշխատանքի կարգապահութիւնը խախտողներուն դէմ։

Բանուորներուն թիւը տնտեսութեան ճիւղերուն մէջ, ներկայիս մօտաւորապէս 900·000-ի կը հասնի, 1970-ի բազդատմամբ 1,5 անգամ աւելի։ Տնտեսութեան արտադրութեան արդիւնաւէտ յաջողութեան եւ աշխատանքի որակին բարձրացումին համար անհրաժեշտ է բարձր մակարդակի հասցնել բանուորական քատրերուն մասնագիտական որակաւորումը, երիտասարդացնել բանուոր դասակարգին չարքերը։

Այս ուղղութեամբ ան կ'ընդգծէ պրոֆտեխկրթութեան սխատեմին դերը, քանի ամէն տարի ըլլայ՝ դիւղատնտեսութեան, ըլլայ՝ ճարտարարուեստի եւ տնտեսութեան զանազան ճիւղերուն մէջ հազարաւոր մասնագէտներ մուտք կը գործեն։ Բայց կան նաեւ հիմնական թերութիւններ։ Շատ դանդաղ կերպով կը լուծուի տնտեսութեան ճիւղերը անհրաժեշտ մասնագիտութիւններու տէր զարձած բանուորական քատրերով ապահովելու, անոնց որակը բարձր աստիճանի հասցնելու հարցը։ Կը խօսի նոյնպէս դիւղատնտեսութեան մասին դիտել տալով, թէ ժամանակաշրջանի մը մէջ, երբ վորձեր կը կատարուին դիւղատնտեսութիւնը ճարտարուեստական հիմերու վրայ դնելու համար, քննադատելի կը մնայ այն իրողութիւնը, որ կոլտնտեսութիւններուն եւ սովխոզներուն դլխաւոր ճարտարագէտներէն կէսէն աւելին մասնագիտական կրթութիւն չունի։

Զանազան օրինակներու մատնանշումէն հետք (թերութիւններու բացայայտում, օրինակ, բարձրագոյն եւ միջնակարդ մասնագիտական ուսման չրջանակին մէջ) դիտել կուտայ, թէ Կեդր. Կոմիտէն եւ կառավարութիւնը կ'աշխատին իրականացնել Հայաստանի լեռնային եւ նախալեռնային գօտիները տնտեսապէս զարգացնելու իրենց ծրագիրը։ Իսկ ասիկա կարելի չէ իրագործել, առանց համապատասխան քատրերու մատնակցութեան։ Հետեւաբար, մասնագէտ վարիչ տարրերու պատրաստութեան հիմնական գործօն մը կը նկատուի յաջողութեան հասնելու համար։

Նոյնպէս կարեւոր կը նկատէ դիտական քատրերու մասնագիտական որակաւորումի հարցը։

Կ'ըսէ, - «Մտահոգութիւն է պատճառում նաեւ բարձրագոյն որակաւորման գիտնականների պատրաստման գործը»։

Մասնագիտական կողքին անհրաժեշտ կը նկատէ քատրերուն քաղաքական - գաղափարախօսական կայուն դիտակցութեան ամրապնդումը։ Անհրաժեշտ է, որ բոլորն ալ տիրապետեն «Մարքս - Լենինեան ուսմունքին, լինեն համոզուած, դիալեկտիկօրէն մտածող մեթոդաբանօրէն զինուած մարդիկ, կարողանան արձագանգել հասարակական - քաղաքական ու տնտեսական կեանքի փոփոխութիւններին, ճիշդ մեկնաբանեն դրութիւնը, ունենան լայն մտահորիզոն եւ բարձր կուլտուրա»։ Ուրեմն պէտք է բարելաւել դաղափարախօսական ճակատին դեկավար տարրերուն ընտրութեան աշխատանքը։

Կ. Դեմիրճեան իր ճառին ընթացքին կը խօսի նաեւ բնակչութեան կենցաղին հայող սպասարկութեան հարցին մասին։ Նկատել կուտայ, թէ գոյն պէտք է բարելաւել, մանաւանդ, ժողովուրդին անհրաժեշտ ապրանքները ապահովել։ Կ'ըսէ, թէ յաճախ պաշտօնի կը կոչուին եւ այն ալ պատասխանատու դիրքերու վրայ, գործին անիրազեկ եւ նախաձեռնութեան ոգի չունեցող մարդիկ, նաեւ պատահական, կասկածելի վարք ու բարք ունեցողներ, սուր կամ անուր հովանաւորութիւնը վայելող մարդիկ։ Սպասարկութեան ճիւղին մէջ դեռ արմատախիլ չեն եղած օրինազանցութիւնները, անկանոնութիւնները եւայլն։

Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղարը, վերլուծելով բոլոր կէտերուն մատնանշումները ընթացքին, յանգնէ յանուանէ կը յիշատակէ նախարարներուն եւ պատասխանատու վարիչներուն անունները, պահանջելով որ ասոնք նկատի առնեն իր քննադատութիւնները ու ցուցմունքները։ Եւ թերիները սրբագրելու միջոցներու դիմեն։

Կ. Դեմիրճեան այնուհետեւ կը ճշդէ, թէ միայն չաշխատողնե՛րը չեն սխալիր։ Բայց կ'աւելցնէ ան, սխալ ալ կայ եւ սխալ։ Կուսակցութիւնը, ի հարկին կը պատժէ պատասխանատուութեան դիտակցութիւն չունեցող, առանց բարոյական սկզբունքներու աշխատող վարիչ տարրերը։ Դժբախտաբար, այդպիսիներուն թիւը քիչ չէ։ Շատեր, կ'ըսէ ան, անհոգ վերաբերում ցոյց կուտան իրենց պաշտօններուն մէջ։ Ուրիշներ անտիտաւ կեցուածքներ կը յայտնաբերեն, կը մտածեն, թէ իրենք անփոխարինելի են։ Վերջապէս կան նաեւ այնպիսիներ, որոնք չարաշահումներու կը դիմեն եւ կամ իրենց պաշտօնական դիրքը կ'օգտագործեն օրէնքով դատապարտուած գործառնութիւններու համար։

Այս առթիւ կը յիշեցնէ արդէն իսկ Կ. Կ-ի որոշումով, իրենց պաշտօններէն հեռացուած պատասխանատուները։

Կը ներկայացնենք «ազատ» արձակուած, իրենց պաշտօններէն, նախարարներու, տեղակալներու, կոմիտէներու նախագահներու անունները եւ պատիժները, որուն տուն տուող պատճառները, ըստ Կ. Դեմիրճեանի։

- Մթերումներու նախարար Օ. Ցովաննիսեան։ Կիմեան եւ փոխ - նախարար Լ. Մահսիեան։ Ընկ. Յովակիմեանը չկարողացաւ պետական պատշաճ կարգ ու կանոն հաստատել այդ սէնտեմի ձեռնարկութիւնների աշխատանքին մէջ, չէր վարում սկզբունքային կադրային բաղաքականութիւն, որի հետեւանքով աշխատանքին մէջ կային տրուում լուրջ վրիպումներ ու սխալներ։

Աշխատանքում թոյլ տրուած լուրջ թերութիւնների, կադրերի ընտրութեան ու տեղաբաշխման կուսակցական սկզբունքների կոպիտ խախտումների, պետական կարգապահութիւնը խախտողների ցուցաբերած անսկզբունքային մօտեցման եւ թողտուութեան համար կուսակցական խիստ տուժի է ենթարկուել եւ զրաղեցրած պաշտօնից ազատուել արտաահմանեան տուրիզմի վարչութեան պետ ընկ. Ա. Խաչիկեանը։

- Հանրապետութեան սպորտկոմիտէի գործունէութիւնը թոյլ զեկավարելու եւ պետական կարգապահութիւնը խախտելու համար կուսակցական տուժ է ստացել եւ պաշտօնից ազատուել Հայկական ՍՍՀ Միլիտարների խորհրդին առընթեր ֆիզիկական կուլտուրայի եւ սպորտի կոմիտէի նախագահ ընկ. Ռ. Աստարեան։

- Հանրապետութեան արդիւնաբերական շինարարութեան մինիստրի տեղակալ ընկ. Վ. Վարդանեանը պաշտօնից ազատուել է որպէս իրեն վարկաբեկած անձ։ Նոյն մինիստրութեան մինիստրի միւս տեղակալ ընկ. Է. Բարսեղեանը գրաւած պաշտօնից ազատուել է անբաւարար աշխատանքի համար։

Կուսակցական պատիժ ենթարկուած եւ պաշտօնազրկուած են ուրիշներ եւս (անուններու յիշատակում չկայ)։ Քրն. հետաքննութիւնները եւ ամբաստանութիւնները կը մնան նոյնը։

Կ. Դեմիրճեան եղած կարգադրութիւններուն նկատմամբ դիտել կուտայ, թէ տրուած պատիժները դաս կ'ըլլան բոլոր անոնց, որոնք «չեն վերակառուցում աշխատանքում, չեն ունենդրում նիշդ քաղաքականութիւնը եւ չեն վերացնում սխալները»։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ - ԱՄՍՕՐԵԱՑ

Հայագիտական ուսումնաքերք

Հրատարակութիւն Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան թիւ 1 · 12, 1982 ։

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒՄ ՉԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱԶԱՋԵԱՆ

- 10 -

Սոնային չէի ասել, որ ինձ վիրահատող պրոֆեսոր Վանեանը ինձնից պահանջել է ներկայանալ վեց ամիս յետոյ։

Վեց ամիս յետոյ։

Ուրեմն այդ մեծ դիտնականը, որին համարում էի իմ փրկիչը, իմ ազատարարը, դեռ վատահ չէր, որ «լրիւ» ճոդոպրել եմ այդ հիւանդութեան ճիրանից, այլապէս ինչո՞ւ պիտի ասէր, որ վեց ամիս յետոյ երեւամ իր «բժշկական» աչքերին։

Թուում էր, որ նա թոյլ տուեց հոգեբանական սխալ։

Ես տանն եմ ապաքինւում եւ երջանիկ եմ, որ դուսորս գալուց առաջ եւ գալուցիկ վերադառնալուց յետոյ փութաքում է ինձ ու պարզեւում իր փափկիկ, անուշահամ համբոյրները, որ պատկանում են հայրերին։

Երէկ զբօսնելի իմ այգում երազանքներիս եւ իրական աշխարհի մէջ իմ որոնած էակի հետ ու նորից չասացի այն, որի համար խնդրել էի Նրան գալ։ Պէտք չէր, Սոնան էր իմ տիրուհին...

Պէտք չէր։ կասկածի «վեց» ամիս կար առջեւում։ Մոլախոտի արմատների կամ դեանախինճորի պէս ճիւղաւորուող այն հիւանդութիւնը, եթէ յանկարծ ... ու դարնան դիմաց, Հուրին կանդնեց աչքերիս առաջ։

Բազմամպիլ այդ ճիւղը ...

Ես ինչպէ՞ս անցկացնեմ վեց ամիսը...

Գոնէ վեց ամիսն անցնէր, եւ պրոֆեսոր Վանեանը նոր միայն անակնկալ հեռատիր տար, թէ՝

- Եկէք։ Անհրաժեշտ է ձեզ տուդել։

Սոնայից զաղտնի, նրա բացակայութեամբ, ամէն օր տուդում եմ ինքս ինձ, չօշափում բոլոր մկաններս, վզիս չուրջը, ուսասիոսերս, ծնօտիս տակ, մկանջներիս տակ, թեքազեղջս, վահանագեղձի չուրջը, բերանի խոռոչը, բոլոր այն կողմերը, որոնք կարող են վարակուած լինել, կամ ճիւղաւորում տանալ այդ «ուռուցք» կոչուածից։

Ուռուցքը ողնի է։ Նրա փչերի կուտակումը վտանգաւոր չէ, արձակուելն է սարսափելին։ Տեսնես ո՞ր կողմից է մըխըճուելու, եւ մարմնի ո՞ր մասում։

Դա բժշկականօրէն կոչւում է մետաստաս։

Պէտք է վեց ամիս սպասեմ պարոն ՄԵՏԱՍՏԱՍԻՆ եւ եթէ չեկաւ ... ապա երջանիկ եմ ... Եւ նոր միայն խոստովանքի կը նստիմ Հուրիի կողքին։

Բայց ինչպէ՞ս իմանամ, որ չի եկել։

Դա պէտք է ասի Վանեանը, այն էլ ստուգելուց յետոյ, եւ ես ստուգելու համար պէտք է գնամ Մոսկուա։

Ստուգած իմ, ի՞նչ պատրուակ գտնեմ Մոսկուա մեկնելու համար կամ ինչպէ՞ս ասեմ Սոնային, որ Վանեանը «հրամայել» է ներկայանալ վեց ամիս յետոյ։

Ախր Սոնան հիմա այն Սոնան չէ, որ նոր դերեր ստանձնի։ Հիմա նա տիրապետել է եւ հաւատով է նայում ինձ եւ ներշնչում, թէ այլեւս ոչ մի բան չունեմ, ազատուել եմ մեծ վտանգից եւ դտնւում եմ ամուսնացողի ապահով ու ապաքինուած վիճակում։

Հուրին քայլում էր իմ կողքով մինչեւ ցանկապատ ու լռիկ վերադառնում։ Գիտէր, որ չեմ կարող խօսել։ Նա չատ հանդիստ զտնուում, երբ ինձ տեսնում հիւանդապին էր, նրա նայուածքում անդրադարձ չունեցաւ։

Երկու ձեռքերով վերցրեց երկու ձեռքերս։

- Զվհատուես ...

Ցետոյ նայեց ծառերին, նրանց մինչեւ կանդնեցուած խաչքարերին...

- Գեղեցիկ բեկորներ են ... գարեգրը...

Զբօսնելիս գրիչ չես վերցնի, որպէսզի ամէն րոպէ չհանդնես ու մի բան չգրես խօսելու համար։ Եւ նա, հիմա, հին Հուրին չէ։ Մեծացել է, լցուել, կին է դարձել, եւ հոգիս ինձ ասում է, հա. ասաս նա հիմա աւելի գեղեցիկ է, քան առաջ, երբ սիրում էիր նրան, հիմա նա չատ աւելի սիրելի էր, երբ այլեւս չես...

Հոգիս չասաց՝ չեմ սիրում...

Նրան թեւանոցուկ արի, եւ նա լսեց իմ սրտի ձայնը։

(Շար. 13)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՅԻՍՈՒՍԻ ՎԵՐՋԻՆ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԽԱՉԻ ՃԱՌ

———×———

Անթիլիասի կաթողիկոսարանի տպա-
րանէն լոյս տեսաւ «Յիսուսի վերջին շա-
բաթ եւ խաչի ճառ» գիրքը, որուն ծախ-
քերը հոգացած է «Տաճատ Աբգ. Ուր-
ֆալեան» հիմնադրամը: Սովորաբար
«Խաչի ճառ» անունով ծանօթ այս գոր-
ծին լրիւ վերնագիրն է՝ «Յիսուսի վեր-
ջին շաբաթ, խաչի ճառ եւ կորուսեալոց
յիմարութիւն», գոր գրած է Խրիմեան
Հայրիկ եւ զայն ձօնած իր հօրեղբօր՝
Խաչատուր Խրիմեանի:

Հատորը կը ներկայացնէ Յիսուսի տնօ-
րինական կեանքին վերջին շաբաթը, ո-
րուն առանցքը կը կազմէ Խաչելութիւնը:
Խրիմեան Հայրիկ ներածական բաժինով
մը նախ խօսքը կ'ուղղէ առաւելաբար ե-
կեղեցականներուն եւ ապա հաւատացեալ
ժողովուրդին՝ «Որդոր առ իմ պաչա-
նակից եղբարս եւ խաչակիր ուխտն եկե-
ղեցւոյ» վերնագրին տակ, պախարակե-
լով անոնց թերացումները եւ հրաւիրե-
լով զանոնք վերարժեւորման՝ իրենց ա-
ռաքելութեան եւ պարտաւորութեանց
հանդէպ: Ապա երկրորդ եւ ընդարձակ
բաժինով մը կը նկարագրէ Յիսուսի
կեանքի թելադրական պահերը՝ վերջին
ընթրիքէն մինչեւ Համբարձում, կը ձագ-
կէ Յիսուսի վարդապետութեան եւ քրիս-
տոնէական հաւատքին դէմ արտայայտ-
ւող անձերը, իսկ «Հանդէս աչխարհա-
մարտ» վերնագրով վերջին բաժինով կը
դատապարտէ նիւթապաշտութեան հետե-
ւողները ու կը դրուատէ ճշմարտութեան
յաղթանակը:

Հատորին սկիզբը դրուած է հատուած
մը՝ քաղուած Թորգոմ Եպիսկ. Գուշակ-
եանի «Խրիմեան Հայրիկ» կենսագրական
վերլուծական գիրքէն, (լոյս տեսած 1925-
ին՝ Փարիզ), ուր հեղինակը կը խօսի
«Խաչի ճառ»ին մասին:

Հատորին յառաջաբանին մէջ, Գարե-
գին Բ. Կաթողիկոս, խօսելէ ետք Խրիմ-
եան Հայրիկի անձնաւորութեան, գրա-
կանութեան եւ կրօնական ապրումներուն
մասին, ծանրանալով «Խաչի ճառ» եր-
կին վրայ կը նշէ, թէ «հարիւրեօթը տա-
րիներ առաջ գրի առնուած Խրիմեանի
այս վկայութիւնը այսօր մոռցուած էջ
մըն է հայ գրականութեան սէրն ու ճա-
շակը, նախանձախնդրութիւնն ու հաս-
կացողութիւնը ունեցող անձերուն իսկ
համար»: Ապա կ'արժեւորէ գործը՝ գը-
րելով. «Անցնող հարիւր տարիները, իմ
հակացողութեամբ, ոչ մէկ ստուեր բե-
րած են այս գործի արժէքին եւ այժ-
մեականութեան վրայ: Ժամանակի ինք-
նաբեր փուչին երբ կարենանք սրբել բա-
ռերուն եւ անոնց մէջ պատմականօրէն
ներառնուած գոյավիճակներուն վրայէն,
այս գիրքէն ճառագայթող ճշմարտու-
թիւնը կը մնայ այնքան պայծառ ինչպէս
էր երբ առաջին անգամ լոյս տեսաւ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՍԹՐՆի Համազգայինի կազմակեր-
պութեամբ, Իսթ Ճոնսըը Հայ Սքաուտ
սրահին մէջ Ապրիլ 29-ին տեղի ունեցած
է կոմիտասի նուիրուած երեկոյթ մը: Ներ-
կայացուած է Պարոյր Սեւակի «Անըս-
ռելի Զանգակատուն»ը՝ լուսապատկեր-
ներով եւ երաժշտութեամբ: Արտասանած
են Օժիկ Գրիգորեան, Արաքս Բազալեան
եւ Արա Ղազարեան:

×

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Ալէք Մանուկեան կեդրոնի
«Տէրվիշեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 17-ին,
դասախօսութիւն մը տուած է Վահէ Քէթ-
լի, նիւթ ունենալով «Թրքական կառա-
վարութիւններու կեցուածքը հայ փոք-
րամանութեան հանդէպ»: Դասախօսը
ծանրացած է Թուրքիոյ հանրապետական
շրջանին, զանազան կառավարութիւննե-
րու ճնշումներուն վրայ՝ հանդէպ հայ
փոքրամանութեան, անդրադառնալով
երեք դէպքերու՝ 1941-ի քան դասակար-
դի անարդար գինուորագրութիւն, 1943-ի
Ունեւորութեան տուրք եւ 1955 Սեպ-
տեմբեր 6 - 7-ի դէպքերը:

×

ԹԵՀՐԱՆի Ազգային Առաջնորդարան
այցելած է (Ապրիլ 20-ին) Իրանի պապա-
կան նուիրակը Ձուլաննի տէ Ազնարէա ե-
պիսկոպոս, ընկերակցութեամբ հայ կա-
թողիկէ համայնքի առաջնորդ Վարդան
Եպիսկ. Թէքէեանի եւ ընդունուած Արտակ
Աբգ.ի եւ Թեմական Խորհուրդի կող-
մէ: Արտակ Աբգ. նախ չնորհաւորած է
պապական նուիրակին նոր պաշտօնը, ա-
պա տեղեկութիւններ տուած իրանահա-
յութեան կեանքի ու եկեղեցիներու մա-
սին: Ծօսակցութեան նիւթ դարձած են
կրօնական, կրթական եւ մշակութային
հարցեր: Ընդունելութեան աւարտին,
Պապական Նուիրակը առաջնորդուած է
դէպի Ապրիլեան Ցուշարձան, ուր իրեն
տրուած են տեղեկութիւններ Հայերու
դէմ կատարուած ցեղասպանութեան մա-
սին:

×

ՍԵԼԱՆիկի խաղի սրահին մէջ, Ապ-
րիլ 16-ին տօնուած է Պատանեկան Միու-
թեան «Լեւոն Շանթ» խումբին Օրը: Բա-
ցումը կատարած է Տիգրան Պլէճեան,
անդրադառնալով խումբի գործունէու-
թեան եւ նպատակներուն: Ուղերձներ

բխեցաւ Հայրիկի նախանձաւոր, անկեղծ,
քրիստոնէաթաթախ եւ ազգապաշտ սրտէն
եւ լո՛յս ցանեց իր ժամանակի մարդոց
վրայ»:

Կ'արժէ կարդալ «Խաչի ճառ»ը, որ՝
Խրիմեան Հայրիկի իսկ բառերով, «ամ-
բողջ սերունդ մը միխիթարեց ու զօրա-
ցուց»:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԷԼԻԶ ԳԱՎՈՒՖՃԵԱՆ - ԱՅՎԱԶԵԱՆ
ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

———

Հաճոյքով կը հաղորդենք թէ ծանօթ
դրագէտ եղիշէ Այվազեան, հանդուցեալ
կնոջը՝ էլիզ Գավուճճեան - Այվազեանի
դրական մրցանակ մը հաստատելու փա-
փաքը իրագործելու համար երեսուն հա-
զար Ֆրանքի կտակ մը ըրած է: Այս առ-
թիւ կազմած է հինգ հոգիներէ կազմուած
յանձնախումբ մը հետեւեալ անձերէ.-
Եղիշէ Այվազեան, Տիգրան Պալեան, Վա-
հան Նաւասարդեան, Արա Տէյիրմէնճեան,
Յակոբ Փափազեան:

Այս յանձնախումբի անդամներէն, Ե.
Այվազեանի, Տ. Պալեանի, Վ. Նաւա-
սարդեանի, Ա. Տէյիրմէնճեանի ներկա-
յութեան, 1982, Դեկտեմբեր 6-ին, Եր-
կուշաբթի օր, Փարիզի Աղթամարնամ
ընկերակցութեան նախագահութեան
յանձնուած է փոխան ստացագրի, կտա-
կին դումարը 30 հազար Ֆրանքը:

Կտակին եւ մրցանակին պայմանները
ստորեւ արձանագրուած են՝

1.- Մրցանակը պիտի կոչուի Էլիզ Գա-
ւուճճեան - Այվազեան դրական մրցանակ:

2.- Առաջին տարուան դրական մրցա-
նակին իրաւունք ունին մասնակցելու
Ֆրանսարնակ այն հայ գրողները, որոնք
նուազագոյն 1978 Ցուլիս 1-էն ի վեր
Ֆրանսա կը բնակին:

3.- Մրցումին մասնակցելու համար
պայման է գործին հայերէն գրուած
ըլլալը:

4.- Այս պայմանները լրացնող գրող-
ներ իրաւունք ունին, 1980, 1981, 1982

կարդացած են Կ. Փիւսկիւլեան եւ Ռ.
Սէմէրճեան՝ յունարէն եւ հայերէն: Պա-
տանեկանի վարիչ մարմնի անունով խո-
սած է Մարգրիտ Գոստիկեան: Հ. Ց. Դ.
Երիտասարդականի կեդր. վարչութեան
խօսքը փոխանցած է Յակոբ Պեռոյեան
(Ամէնքէն): Գեղարուեստական յայտա-
գիրը բաղկացած է յեղափոխական եւ ժո-
ղովրդական երգերէ, արտասանութիւն-
ներէ եւ պարերէ:

×

ԹԵՀՐԱՆի Ազգային Առաջնորդարան
այցելած է (Ապրիլ 16-ին) Ասորի Արեւել-
եան եկեղեցւոյ Պատրիարքը եւ ընդուն-
ուած Արտակ Աբգ. Մանուկեանի կողմէ:
Ծօսակցութեան նիւթ դարձած են երկու
համայնքները հետաքրքրող հարցեր, ա-
ռաւելաբար՝ կրթական: Ընդունելութե-
նէն ետք Ասորի Պատրիարքը իր չքա-
խումբով այցելած է եկեղեցւոյ բակը
բարձրացած Ապրիլեան Ցուշարձանը:

ԸՆԹԵՐՑԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

«Հայկական Թատրոնի ընկերակցութիւ-
ն»ը որ Ցունուարի ընթացքին Աբգի Ցով-
հաննիսեանի բեմադրութեամբ Փարիզի
մէջ ներկայացուած էր «Թէ ինչպէս Մօր
Աեղնագործ գոգնոցը կը սփռուի կեանք-
ին մէջ» խորհրդախաղը, հրաւիրուած է
Նանսիի Թատերական փառատօնին (Մա-
յիս 21 - Ցունիս 2):

Միջազգային այս փառատօնին որ այս
տարի կը կազմակերպուի 20-րդ անգամ,
կը մասնակցին մօտ 15 խումբեր՝ իւրա-
քանչիւրը իր երկրին անունով, բացի
Հայկ. խումբէն, որ առաջին անգամ ըլ-
լալով նման միջազգային փառատօնի մը
կազմակերպիչներուն կողմէ կը ներ-
կայացուի - «Հայկական Սփիւռք» անու-
նին տակ:

Հայկական խումբին ներկայացումները
տեղի կ'ունենան Մայիս 31, Ցունիս 1 - 2
թուականներուն:

Թուականներուն իրենց հրատարակած
դրական որեւէ սեռի պատկանող ինքնա-
դիր հատորները եւ կամ այս ժամանա-
կամիջոցին, պարբերական եւ առօրեայ
մամուլին մէջ լոյս տեսած նմանօրինակ
գործերը ներկայացնել:

5.- Մրցումին մասնակիցները պարտա-
ւոր են այսօրինակ գիրքերէն կամ մամու-
լին մէջ երեւցող ստեղծագործութիւննե-
րէն երկուական օրինակ ղրկել մինչեւ
1983 Մայիս 31 թուականը:

6.- Դատական կազմն է.- Եղիշէ Այ-
վազեան, Գեղամ Ծէնկէրճեան, Աւետիս
Ալիքսանեան, Սերովբէ Մխիթարեան եւ
Ս. Ք. Զանգու:

7.- Դատական կազմին կողմէ առաջին
նախատուող գործին հեղինակը պիտի ըս-
տանայ երեք հազար Ֆրանքի նուէր մը:

8.- Մրցումին արդիւնքը պիտի հա-
ղորդուի 1984-ի սկիզբները Ֆրանսահայ
գրողներու ընկերակցութեան տարեկան
աւանդական հացկերոյթի ընթացքին եւ
մամուլին միջոցաւ:

9.- Կտակին տեւողութիւնն է առայժմ
10 տարի:

10.- Գիրքերու եւ կարօններու առա-
քումները կատարել ստորեւ արձանագրը-
ւած հասցէին.-

SOCIETE DE GENS DE LETTRES ARMENIENS
DE FRANCE
B. P. 98. 09 75421 Paris (Cedex 09)

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ
ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ
ԱՅԼԱՍԵՐԱՅՆԵՐԸ
Ե.
ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՒՐ

Տէկինը, իր ամէրայի աղջկան արհա-
մարհոտ ներշընչումներուն մատնուած
նորէն, գուանքի ջղայնոտ ծամածռու-
մով մը կ'ըսէր.

- Գեղացի՛ն, է՛հ, քանի փարանոց մար-
դիկներ են. անոնք բանի տեղ դնողը ո՛վ
է. ինչ կ'ուզեն թող ըսեն, կրնան նէ թող
իրենք ալ տոքթոր զաւակներ ունենան:

Աղջկն իսկ, տիկնին երմոնէ անանկ հե-
գնակաւոր ու վստահ չեչտով մը կը խօ-
սէր որ երբ թէ Աբշակ բժշկութիւնը կըլ-
լար լրիացուցած ըլլար, աչխարհքին նա-
խանձն ու աքանչացումը իր վրայ հրա-

ւիրելու աստիճան:

- Ճանըմ, իմանա՛ն ալ նէ որի՞ն բա-
պուճն է եա՛ եղբակացուց Մերկերեան
ոտքի ելլելով ու մեկնելով՝ յաջորդ իրի-
կունը նորէն գալու խոստմամբ, կենսա-
կան հարցին վրայ խորհրդակցութիւններ
կատարելու համար:

- Ջաւակս, արդեօք ի՞նչ պիտի վայլէ
քեզի տողթորութիւնը, կ'ըսէր մաման
զաւկին գեղակերտ հասակը դիտելով
հիացմամբ:

Եւ Աբշակ, առանձին մնալով, մեծա-
դիր հայելիին առջեւ իր տոքթորավայել
հասակը կը զննէր, տարիներ ետքը զայն
աւելի բարձր, աւելի կանգնապեղ երե-
ւակայելով, կզակը խարտեաշ մօրուքով
մը զարդարուած, հանգրիճուած, դրդը-
ռիչ, արհամարհող պեխերով. հիմակուր-
նէ, իր կանխահաս պատանիի երեւակա-
յութեանը թելադրական պատկերներ կը
ներկայանային, պաղչոտ մանրամասնու-
թիւններով իդեական մերկութիւններ՝ գի-
տութեան մարզուն անձնատուր, անոր
հաճոյապարգեւ, կենդանատու զննու-
թիւններուն կամաւորապէս զերի, հլու
գործիք անոր ամէն քչոտ պատուիրանք-
ներուն, անոր մատուրներուն խախտող
հպանքին տակ չնչասպառ, յօնոտ ու
կլանող նայուածքէն մաղնիսացած:

Գիշերը, անկողնին մէջ, մայրը տար-
բեր խանդով մը փաթթուեցաւ իր զա-

կին: Երկուքն ալ ապագայ մեծ բժիշկը
երազեցին, տեսան անոր պերեւեզիկ ճեմ-
քը գլխիկոր եւ ապշահար ամբոխներու
մէջէն, աքանչացման աղաղակներէ, օգ-
նութեան պաղատանքներէ եւ աղերսար-
կու հրաւէրներէ հետապնդուած: Տեսան
Մարկոսեան սգաւոր սալարանին վե-
րակենդանանալը, խաղաղ ու արգասաւոր
պայծառութեամբը տաճարի մը ուր
բեկանուած կեանքեր կ'ողջնան, խոր-
ատակուած յոյսեր կը վերընձիւղին, ըղ-
ձանքներ կ'իրականանան: Տեսան ամէն
ինչ որ բորբոքուած երեւակայութիւն-
ները կրնան ստեղծել ամէնէն աւելի մեծ,
հոյակապ, վսեմ, անկարելի:

Իրենց սովորական խոսակցութիւնները,
այլեւս, այդ խնդրին չուրջը դարձան:
Մերկերեան լիուլի տեղեկութիւններ բե-
րաւ, թէ ի՛նչպէս կը կատարուէր բժըշ-
կական վարժարան մուտքը, թէ քանի՛
տարի կը տեւէր գպրոցական շրջանը, եւ
թէ հարկաւոր դիմումները պիտի ընէր
ուր որ անկ է՝ որպէսզի առանց դժուա-
րութեան Աբշակ դպրոց ընդունուէր:
Որոշուեցաւ նաեւ որ գործը գաղտնի
պահուէր մինչեւ մէկ տարի, ա՛լ անկէց
ետքը աչխարհի չորս հովերուն տարա-
ծելու համար բժշկական աչխարհը մաս-
նաւորապէս, եւ առաջապահ մարդկութիւ-
նը ընդհանրապէս չհապրդռող այս խըն-
դիրը:

Թաղային վարժարանի օսմաներէնի
ուսուցիչը ամառնային երկու ոսկի վարձ-
քով բռնուեցաւ՝ Թրքերէն լեզուն սոր-
վեցնելու համար բժշկութեան թեկնա-
ծուին, որ արդէն Կոստանեան կրթարա-
նի մէջ բաւական գաղափար մը կազմած
էր այդ լեզուին վրայ:

Այս առթիւ, մասնաւոր սենեակ մը
յարդարուեցաւ Աբշակի համար: Գոց սեն-
եակներ բացուեցան կարասիներու ընտ-
րութեան համար, ի ներկայութեան Թա-
զիս աղայի, որ ներքաշած հաշակ մը
ցոյց տուաւ այս պարագային մէջ: Կար-
ծես պաշտօնական դիւանատուն մըն էր
կազմուելիքը: Գոնուածներուն մէջէն՝
խորշ - դարանաւոր լայնանիստ գրասե-
ղան մը ընտրուեցաւ, որուն վրայ ամի-
րան ժամանակին նամակներ ստորագրած
էր: Կանանչագեղ պարտէզներու եւ չքեղ
պիւզանկարի մը վրայ նայող սենեակ մը
փոխադրուեցաւ ան, գեամները հին գոր-
գեր փուռեցան, տամասկոյէ Թանկագին
վարագոյրներ կախուեցան պատուհան-
ներէն, երկու մեծադիր իւղաներկ պատ-
կերներ, - մէկը Կալիպսոն ներկայացը-
նող իր յաւերժահարսներէն շրջապատ-
ուած, միւսը՝ Նաւաբեկեալ Ոդեսեւսի Ո-
գուգիա կղզին ելլալը՝ Կալիպսոյէն ըն-
դունուելով. - դէմ դիմաց զետեղուեցան
պատերուն վրայ:

(Շար. 64)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Արմենակ Միքայէլեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները կ'ըլլան։ - Տէր եւ Տիկին Համբարձում Դարբինեան 100 Ֆ. «Յառաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Դարբինեան 100 Ֆ. Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ (առանձ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին։ Այրի Տիկին Զուարթ Փէհլիվանեան 100 Ֆ. Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցիին (առանձ «Յառաջ»էն)։

×

Վիէննէն Տիկին Մարի Անտոնեան փոխան ծաղկեպսակի 300 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Տիկին Անահիտ Ուգուրեանի մահուան առթիւ։

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՔԱՄԲ. ՖՐԻՋԻ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 22, Հոգեգալուստի Ուխտի օրն է Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ։ Այս առթիւ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ կը մատուցանէ հանդիսաւոր պատարագը, եւ կը քարոզէ օրուան խորհուրդի մասին ու կը նախագահէ ուխտաւորի սեղանին։

Սկիզբ. ժամերգութեան ժամը 9·00։
Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10·30։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները։ - Տէր եւ Տիկին Ա. Գուլումճեան 100 Տիկին Տէր - Յակոբեանի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Ժ. Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Զիլինկիրեան, Տիկին Ս. Յակոբեան 200-ական Ֆ. Հրանդ Միհասեանի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Ֆ. Գարագիւլեան 1000 Ֆ., Օրիորդներ՝ Լ. եւ Լ. Իչքալացեան, Օր. Ի. Պօղոսեան 500-ական Ֆ., Պ. Ա. Պետրոսեան, Պ. Ա. Տէյիրմէնճեան 50-ական Ֆ., Պ. Պ. Կառավարեան 100, Տէր եւ Տիկին Ս. Մահտեսեան 200 Ֆ., Ա. Բ. (Լիոն) 2000 Ֆ. Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին։

×

Ապրիլ 17-ի տարեկան ճաշին առթիւ, նոր Կեսարիոյ մէջ կառուցուելիք Ազիւր - Քուշարճանին ի նպաստ հետեւեալ նուէրները եղած են։ - Միհրան Էլմայեանէ 500 Ֆ., Դանիէլա Սարաֆեանէ 200 Ֆ., Մարի Յովսէփեան - Թալֆայեանէ 100, Ստեփան Պառաւեանէ 100, Յակոբ Պօյաճեանէ 200, Ասրինէ Տատուրեանէ 50, Հռիփսիմէ Վէզիրեանէ 100 Ֆ.։

Շնորհակալութիւններ բոլորին։

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
Ե Ւ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Կիրակի, Մայիս 29, ժամը 16-ին Օրհնութիւն եւ հանդիսաւոր բացում նորաչէն մանկապարտէզի, եկեղեցական եւ քաղաքային բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու ներկայութեան։

Հանդիսութեան կը հրաւիրուի փարիզի եւ շրջանի արուարձաններու հայութիւնը, մասնակցելու, այցելելու եւ արձանագրելու փոքրիկները (երկսեռ), ազգային ոգիով թրծուած եւ ներկայ կրթական պահանջներու համապատասխան՝ միջավայրի յարմարագոյն պայմաններով պեզազարդուած՝ այս մանկապարտէզին։

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

Հայ կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնը բաց պիտի ըլլայ ամէն օր Մայիս 16-էն սկսեալ։

Ցուլիսին կ'ընդունուին 6 - 13 տարեկան մանուկներ առանձին կամ ընկերակցութեամբ մբիրենց ծնողքներուն։

Օգոստոսին կ'ընդունուին ամէն տարիքի հայրենակիցներ, ։

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝ 985 - 36 - 53։

Մայիս 15-էն վերջ 16 (31) 21 - 77 - 63

Moyen d'accès : Par turbotrain en 2 heures
Gare St. Lazare-Bayeux
Itinéraire par route : Autoroute de l'ouest, Evreux, Lisieux, Caen, Bayeux, Port en Bessin, Ste. Honorine des Pertes «Les Divettes»

RECHERCHONS

Le Centre d'Enseignement U. G. A. B. — Eglise Cathédrale arménienne de Marseille,
339, avenue du Prado; 13008,
recherche pour sa colonie de vacances établie dans un HOTEL TOUT CONFORT avec piscine, à ANCELLE (près de Gap), du 14 au 23 Juillet, un directeur responsable diplômé B. A. F. D. et des jeunes moniteurs ou monitrices.
— Ecrire à l'Eglise. Tél : (91) 77 - 84 - 70

RESTAURANT
"Chez les Tziganes Ivanovitch"
7, rue de Chéroy
(derrière le théâtre Hébertot)
75017 PARIS
Tél. : 522. 58. 07

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՄԱՐՍԷԼ

ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
ՍԷՆ - ԺԵՐՈՄԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ

Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻՒՅ

ԹԱՂԱՑԻՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Սէն - Ժերոմի եւ Շրջանի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը, երկրորդ ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Սէն - Ժերոմի եւ շրջակայքի համայն ժողովուրդը, ուր պիտի ընտրուի ընտրողական յանձնախումբ մը, պատրաստելու համար նոր թաղական Խորհուրդի մը ընտրութիւնը։

Այս խիստ կարեւոր ժողովը տեղի կ'ունենայ - Ուրբաթ Մայիս 27, երեկոյեան ժամը ճիշդ 21-ին եկեղեցւոյ սրահին մէջ։

Ներկաներուն թիւը, օրինաւոր կը համարուի եւ որուած որոշումները բացարձակ ի զօրու են։

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՈՒՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՁԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՇԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS,
DIVERS TRAVAUX DE VILLE
(TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI,
DE 14 à 18 h. 30
SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԳԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ,
ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30
ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

CET ÉTÉ PASSEZ VOS VACANCES avec la JAF

VOYAGE EN ARMENIE
3 SEMAINES
du 6 Août au 27 Août
DONT 17 JOURS EN ARMENIE
PRIX : 4800 F.

VACANCES JAF
A BOULOURIS (VAR)
près St. Raphaël, à 50 m. de la plage
du 10 Juillet au 31 Juillet
PRIX : Pension Complète, 3 semaines 2940 F.

— Renseignements, inscriptions et documentation.— écrire à :
JAF 6, Cité du Wauxhall 75010 PARIS

LA CAPPADOCE
RESTAURANT ARMÉNIEN

OUVERT TOUS LES SOIRS DE 20 h 30 A L'AUBE
SAUF LUNDI
*
ORCHESTRE et CHANTEUR
tous les soirs

AUTOROUTE A 4 — 1ère SORTIE — PONT DE CHARENTON
BORD DE SEINE
67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
RESERVATION
tél. 375.05.30

U. J. A. — ALFORTVILLE

FOOTBALL

POUR LA PREMIERE FOIS EN FRANCE

MINI-MUNDIAL DES ARMENIENS

PENTECOTE 1983

COUPE BOGHOS DAVIDIAN

Stade Municipal d'ALFORTVILLE
28 Quai Blanqui

— DIMANCHE 22 MAI —
Début des matches à 8 heures

VIENNE — VALENCE
ALFORTVILLE — HOMENETMEN-BEYROUTH (LIBAN)
LYON DECINES — MARSEILLE-ARDZIV
HOMENETMEN-FRANCE — ISSY-les-MOULINEAUX

à 19 heures au stade
Soirée arménienne
BUVETTE — RESTAURATION — GRILLADES — BAR

— LUNDI 23 MAI —
— MATIN : 8h. - 12h. CLASSEMENT
— APRES MIDI : 14h. PRESENTATION DES EQUIPES PARTICIPANTES
REMISE DES FANIONS
15h. 30 FINALE REMISE DES COUPES

RESTAURATION, BAR

Réservation des places au stade et Café Philippe : 375. 61. 35
Renseignements : SIMONIAN : 375. 20. 91

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
21-22
SAMEDI-DIMANCHE
21-22 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.441 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.441

- ՀԱՄԱՆՈՒԱԳ -

Սանձո՛ւմ է յոյզերն իր այստեղ՝
ուղղահայեաց նոճին -
Ունկն դիր, ունկն դի՛ր, բանաստեղծ,
բարդուքեան պէս պարզ այս ոճին
որ ծղրիթներ կ'օրրէ...

Թող օրերն այս յանդուգն յորդե՛ն,
Ալեցնեն ժամերն ահագնաշեշտ -
Ես անցած, անցած, անցա՛ծ եմ արդէն
Ուղիներով անհրաժեշտ :
Յետիս որբա՛ր ձայներ աղօտ
Եւ անկարեւոր նուագներ կան - դեռ ֆանի՛
Աստեղացոլ սիրոյ գիշեր եւ առաւօտ -
Անհունութեան դէմ անծանօթ՝
Անվերադարձ յաւերժութիւն ընտանի...

- Սակայն այսօր կատարում է անկարելին,
Վերածնուած անցեալը ևո՛ր
Փայլատակում է հայելին՝
Գեղեցկութի՛ւն ամենայաղթ, ամենազօ՛ր :

×

Քանզի այսօր ևո՛յնիսկ այսօր,
Նո՛յնիսկ վերամբարձ այս պահին
Ցիշում եմ հայեացքն իր անդնդախոր՝
Ուր անհնարին սարսուռներ կային -
Տենդագալար երանութիւն գահավէժ :
Եւ հեշտագի՛ն ծովամոյն ծփում էր հոգիս -
Ցիշում եմ յոյզերն անվի՛շտ՝
Նա լուսակարկաչ լռութիւն էր միշտ -
Մեծապայծառ միջօրէ...
- Յուզի՞չ է ծաղիկը գարնան,
Յուզուած է միրգը հասուն -
Ծաղկումնըդ ե՞րբ միրգ կը դառնան
Սիրական իմ սիրասուն...
Ըսպասում եմ, ըսպասո՛ւմ... -
Չի ևոյնիսկ այսօր՝
Սիրում եմ բոլոր հայեացէները ջինջ,
Այն որ ժաթ-ֆուռմ է կեանքից անսովոր՝
Տօնական զանգիւն, ձիերի խրխինջ -
Նոյնիսկ այսօր ես յիշում եմ իր ժպիտն,
... Եւ հեշտագին ծովամոյն ծփում է հոգիս :

Քանզի յիշելով դառնում եմ դարձեալ
Աներեւ աւիւնն այն պարմանի՝
Որ տենչում է համբոյրներով բոցաբարբառ
երգել արբուն ծիծերն իր սօս սիրականի -
Ահա միջօրէի մէջ անտա՛ռ՝
Լուսակարկաչ լռութիւն -
- կա՛ց, անհամբեր պարմանի՝
Այստեղ թաֆուն ըստուերներ կան ֆեզ համար
Դալարագեղ ծաղկանց փաղփուն ծիրանի
Եւ լուսաղբիւր հեշտանիճների պէս պայծառ
Սիրականիդ ստինճները հոլանի
Բեղուն, բեղուն երջանկութիւն ֆեզ համար -
Լուսահայեաց անդորրութի՛ւն հոգեթով
Եւ ցայգաթուրմ բոյրերի մէջ անհամար
Սիրականիդ տենչը ծփուն որպէս ծո՛վ
Եւ քաքախուն բորբ մերկութիւնն իր մարմար
Հեմճն իր արբշիռ, գալարումներն իր խռով
Սիրաբորբոճ հրկիզումներն իր անմար
Բեղո՛ւն բեղո՛ւն բոցերի պէս ֆովէ - ֆով
Սիրականիդ ստինճները ֆեզ համար
Լուսահայեաց անդորրութիւն հոգեթով :

- կա՛ց, անհամբեր պարմանի՝
Չի ծաղկաւէտ մինչ ծփում էր ցնծագին,
Ծաւալանում էր ծով ի ծով
Բեկուած բիւրեղ ծիծաղներով՝
Բերկրութիւնն իմ փրփրածին...
- Ե՛ս՝ անսպով կայծակնահար
Կատարների ահեղ կոչին -
Բիլ բոցերի ժայթֆով անմար՝
Նուաճեցի որպէս նոճի՛ն -
Մեծապայծառ միջօրէն ...

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻՈՔՍԻՆԸ, Թունաւոր նիւթը, որ 1976 Յուլիսէն ետք, վերջերս կրկին բաւական մարդ զրաղեցուց, ծնունդ առած էր իտալական Սեվէզօ գիւղակին մէջ, երբ այդ թունականին Հոֆման - Լա - Ռոչ գործատան կազմածներէն մէկուն ապրուիլը պատճառ կ'ըլլար, որ օդին մէջ տարածուի այդ թունաւոր տիոքսինը եւ կենդանիները մեռնին, բուսականութիւնը փճանայ եւ բնակիչները մոքթային հիւանդութիւններէ վարակուին: Անկէ ի վեր, որոշ լռութիւն մը կը տիրէր, քիչ շատ ամէն ինչ մոռցուած էր, երբ Մարտին Սիանս Է Վի պարբերականը կը յայտնէր թէ թունաւոր աղտեղութիւնները Իտալիայէն մեկնած են...: Անկէ ի վեր կը փնտռուէին, Ֆրանսա, Գերմանիա, նոյնիսկ Զուիցերիա: Ամէն կողմէ հերքումներ տեղացին, յետ քննութիւններու, մինչեւ Մայիս 19-ի Հինգշաբթին, երբ «պոնուեցան» 41 տակառները Ֆրանսայի հիւսիսը՝ Սէն - Քանթէնի մօտ գիւղ մը, նախկին սպանդանոցի մը մէջ: Հոֆման Լա Ռոչ խոստացած է ամէնէն արդիական մեթոտներով, արագօրէն այրել տալ բոլորը:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ արտաքին առևտուրի բացը յանկարծ նուազեցաւ Ապրիլին, լատատութեան եւ խանդավառութեան հոսանք մը բերելով հետը: Արդարեւ, Մարտի 6,5 միլիառէն Ապրիլին իջած է 1,5-ի : Այս անակնկալ յաջողութեան պատճառներէն գլխաւորն է ոչ թէ արտածման բարելաւումը այնքան, որքան ներածումներու նուազումը:

ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ Նախարարին խնայողութեան ծրագիրներէն մէկը, ընկերային ապահովութեան (ԷՍ - ԷՍ) համար, չծնած իսկ իրար անցում առեղծած է, նախ սենաթքաններու եւ նաեւ համայնավարներու մօտ: Պեռեկովուա, որ պըլլիսը ամէն կողմ կը զարնէ չորս միլիառ բացին ճար մը գտնելու համար (ցարդ՝ ալքոլի եւ ծխախոտի վրայ տուրք), կը մտածէ պահպեցնել հատուցումը հիւանդանոցի ծախքերուն, վիրաբուժական գործողութեանց պարագային օրինակ : Առնցմէ ոմանք պիտի չհատուցուին առաջուան պէս: Առաջարկը սա է. - Մինչեւ ՔԱ. 50, ԷՍ - ԷՍ-ը կը վճարէ 80%, մնացեալ 20-ը ձգելով հիւանդին, ասկէ ետք ՔԱ. 50-ը բարձրացնել ՔԱ. 80-ի : Աւելի պարզ, առաջինը կը համապատասխանէ սովորական փոքր գործողութեան մը (ափէնտիսիթ), 80-ը՝ ծանր գործողութեան մը, ինչպէս ստամոքսի վիրահատումը:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ լուռ ցոյցի մը վերածած է երիտասարդի մը յուզարկաւորութիւնը, որու մասնակցած են աւելի քան 60 հազար հոգի: 19 տարու երիտասարդը, ըստ իր ընտանիքին, մեռած էր բերտ կերպով ծեծ ուտելէ ետք, ոստիկանատունը:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ Քաննի փառատօնը վերջ դտաւ եւ ոսկի մրցանակը ստացաւ ճափոնական Ֆիլմը՝ Նարայամայի պալատը, դատակազմի յատուկ մրցանակին արժանացաւ անդլիական ժապաւէն մը՝ Մինիկ օֆ լայֆ, լաւագոյն դերասանը Ներկատուեցաւ Ճան - Մարիա Վոլոնթէ «Մարիօ Ռիչէլի մահը» Ֆիլմին համար եւ լաւագոյն դերասանուհին արեւմտեան - Գերմանուհի մը՝ Հաննա Շիկուլա «Փիէռայի պատմութիւնը» ժապաւէնին մէջ ցուցաբերած իր խաղարկութեան համար:

ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՑ տուրքը երեւան հանեց, որ Ֆրանսայի մէջ, միայն 5 հարկաւոր կայ, որ մէկ միլիառ ունին եւ 104 հազար ուրիշներ ալ որպէս «մեծ հարըստութեան» տէր յայտարարութիւն ըրած են: Ասիկա ցոյց կուտայ թէ Ֆրանսայի հարուստներու թիւը կարծուածէն պակաս է:

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ տօնին առթիւ, «Ծառայ» լոյս չի տեսներ երկուշաբթի օր (երեքշաբթի, Մայիս 24-ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Մայիս 25:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՄՈՆՐԷԱԼԻ ՄԷՋ

×

Զորեքշաբթի, Մայիս 4-ին, Մոնրէալ ժամանած է Ցովհաննէս - Պետրոս ԺԲ. հայ կաթողիկէ կաթողիկոս - Պատրիարք, ընկերակցութեամբ Պատրիարքարանի պաշտօնաթերթի «Մասիս»ի խմբագիր Անդրանիկ վրդ. Կռանեանի: Կաթողիկոս - Պատրիարքը դիմաւորած են Հիւսիսային Ամերիկայի հայ կաթողիկէ համայնքի առաջնորդը՝ Ներսէս Եպիսկ. Սէթեան, Վիէննայի Մխիթարեան հայրերէն Գէորգ վրդ. Աբգարեան (Պոսթընէն), Լիբանանի Մոնրէալի հիւպատոս Շարպէլ Սէթեֆան, Քանատայի յոյն կաթողիկէ համայնքի առաջնորդը, Մոնրէալի հայ կաթողիկէ եւ առաքելական եկեղեցիներու հոգեւոր հովիւները, պետական փրոթոքոլի կցորդը՝ ժան Փիլ Կիլպօ, Հ.Ց.Դ. Քանատայի կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը եւ հոծ բազմութիւն մը: Օդակայանի պաշտօնական հիւրերու յատուկ սրահին մէջ սարքուած ընդունելութեան ընթացքին կաթողիկոս - Պատրիարքը խօսք առնելով նշած է, թէ ինք վերջին անգամ Մոնրէալ այցելած էր 1980-ին - սակայն, ըսած է ան, 1980-էն ի վեր շատ բան փոխուած է, իրեն վատահուած է հայ կաթողիկէներու հովուապետութիւնը եւ ինք կը յուսայ, որ նման այցելութիւններով իսկ լաւագոյնս կ'իրագործէ իր պատասխանատու պաշտօնը:

Ապա առաջնորդուած է Նարեկայ Տիբրամայր եկեղեցին, ուր զոհաբանական աղօթք կատարուած է: Կաթողիկոս - Պատրիարքը Մոնրէալ զացած է յիշեալ եկեղեցւոյ օծման համար:

Մայիս 6-ին, նոյն առթիւ, Մոնրէալ զացած է նաեւ Ֆրանսայի հայ կաթողիկէ համայնքի առաջնորդը՝ Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՑՈՒՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 13 - 16)

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՐԱՒԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Սուրիոյ Արաբ Գրողներու Միութեան պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած են Պարոյր Սեւակէն ութ բանաստեղծութիւններ, զորս արաբերէն թարգմանած է Միհրան Մինասեան (Հալէպէն): Թարգմանուած քերթուածներուն մէջ են՝ «Յաղաղութիւն», «Բանաստեղծի ծնունդը», «Մի աչքանին», «Բանաստեղծութիւններ», «Առաջադրանք համայն աշխարհի հաշուիչ մեքենաներին եւ ճշդրիտ սարքերին» եւայլն: Թերթին մէջ տրուած են նաեւ համառօտ տեղեկութիւններ Պարոյր Սեւակի կեանքին ու գործերուն մասին:

ՎԱՐԴ ՄԵՍԱՑ

ՂՈՒԿԱՍ ՎԱՆԱՆԴԵՑԻ

ՏՊԱԳՐԻՉԸ, ՄՏԱԾՈՂԸ, ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐԸ

———×———

ԽՄԲ. - «Հայբենիքի Ձայն» շաբաթաթերթի Ապրիլ 20-ի թիւէն, փոքր յապաւումներով եւ արեւմտահայերէնի վերածուած:

*Մեծ է Թոմաս Վանանդեցիի, անոր քեռորդի Մաթէոս եւ եղբօրորդի Ղուկաս Վանանդեցիի աւանդը հայկական տպագրութեան, դիւութեան եւ մշակոյթի պատմութեան մէջ: Անոնց անունին կապուած են Ամստերտամի հայկական երկրորդ տպարանի հիմնադրումը եւ բեղուն գործունէութիւնը: Տպարան՝ որ իր գոյութեան չորս տասնամեակներուն, լոյս ընծայած է ոչ միայն անցեալի հայ մատենագրութեան, այլեւ իրենց իսկ՝ Վանանդեցիներու հեղինակած կարգ մը գործեր: Վանանդեցիները են, որ առաջին անգամ հրատարակած են Մովսէս Խորենացիի «Հայոց Պատմութիւն»ը (1695), հայերէն առաջին տպագիր քարտէզը՝ «Համատարած Աշխարհացոյց»ը (1696): Սկզբնական շրջանին Թոմաս այդ տպարանի մեկենասն էր ու **անօրէնը**, Մաթէոս՝ հիմնադիրն ու տպագրիչ-վարպետը, իսկ Ղուկաս՝ գիտնական-դեկավարը, իսկ Մաթէոսի հեռանալէն (1704) եւ Թոմասի մահէն (1708) ետք, մինչեւ տպարանին գոցուիլը (1717) Ղուկաս Վանանդեցի կը դառնայ անոր թէ՛ անօրէնը, թէ՛ խմբագիրը, թէ՛ գրաչարբը, թէ՛ սրբագրիչը եւ թէ՛ տպագրուած գործերու հեղինակը:*

Ղուկաս Վանդեցի ձգած է գրական տարաբնոյթ ժառանգութիւն մը (երկերու մէկ մասին հեղինակակից է Մաթէոս Վանանդեցի), որ մինչեւ այսօր անհրաժեշտ ուսումնասիրութեան չէ արժանացած, չէ դարձած բազմակողմանի վերլուծութեան ու գնահատութեան առարկայ: Ճիշդ է, որ կարեւոր աշխատանք տարուած է անոր տպագրական գործունէութեան, բնագիտական ու աշխարհագրական, մասամբ նաեւ քերականական ըմբռնումներու դիտական արժեւորման ուղղութեամբ, սակայն նոյնը չենք կրնար ըսել հայ տեսական-փիլիսոփայական մտքի պատմութեան մէջ անոր ունեցած վաստակին մասին: Ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան, որ Վանանդեցի իր յատուկ տեղն ունի նաեւ հայ հանրային-քաղաքական ու ազգային ազատագրական մտքի պատմութեան մէջ: Այդ տեսակէտէն բացառիկ արժէքաւոր նիւթ կը պարունակէ անոր դրած «Համաճայնութիւն հնդհետեակ ամսոց Հռոմայեցոց Ազարիայի, Հայոց, Հրէից եւ Տաճկաց» (Ամստերտամ, 1698) տոմարադիտական դիրքը: Մեկնելով ժամանակի տարածուն այն մտայնութենէն, որ երկնային մոլորակներու շարժման, անոնց տեղի, դիրքի ու դասաւորման հիման վրայ կարելի է «գուշակել» այդ մոլորակներու տակ ծնած մարդոց ճակատագիրը, յետագայ տարիներու եղանակը, բնական աղէտները եւ արհաւիրքները, քերքի առատութիւնն ու սակաւութիւնը, ինչպէս նաեւ ապագայ քաղաքական դէպքերը, Վանանդեցի անճամբ կը փորձէ նմանօրինակ «գուշակութիւններ» ընել՝ երեւան հանելով ոչ միայն հանրային-քաղաքական կարգ մը երեւոյթներուն մասին ունեցած իր ըմբռնումներն ու վերաբերումը անոնց հանդէպ, այլ հայ ժողովուրդի ապագայի վերաբերեալ իր յոյսերն ու երազները:

Ղուկաս Վանանդեցի տասնամեակներ ապրած ու աշխատած է Ամստերտամ, որ ժամանակի անտեսական, քաղաքական ու դիտա-մշակութային ամէնէն կարեւոր կեդրոնն էր: Այդ հանգամանքը շատ նպաստած է իր գիտական եւ փիլիսոփայական ըմբռնումներու, ինչպէս նաեւ հանրային-քաղաքական հայեացքներու ձեւաւորման:

Վանանդեցի բուռն հակառակորդ մըն էր պատերազմի: Ան կ'ատէ պատերազմները, որովհետեւ անոնց ընթացքին կը հեղու մարդկային արիւնը եւ «ի կողմանէ թագաւորին հասանիցին մարդոց սաստիկ նեղութիւնք եւ տրտմութիւնք»: Աւելին, կ'ըսէ ան, «թագաւորք եւ իշխանք դիպեն հարկս ծանունս ի վերայ ժողովրդեանն, զի կատարեսցեն զարարս սնիրաւս»: Վանանդեցի «անիրաւ» կը համարի ոչ միայն թագաւորներու եւ իշխաններու վարած պատերազմները, այլեւ զանոնք մղելու համար ռամիկներու վրայ դրուած ծանր հարկերը, անոնց արձակած այլ «հրաման եւ կարգ անհաւոյ ոամկացն»:

Պատերազմները, կ'ըսէ Վանանդեցի, բացի ուղղակի վնասներէ, կը բերեն նաեւ անուղղակի վնասներ. կը խափանուին երկրագործութիւնն ու արհեստները, կը դադրի առեւտուրը: Ըստ Վանանդեցիի, պատերազմները վտանգաւոր հետեւանքներ ունին թագաւորներու եւ իշխաններու համար: Ան պատճառով, որ զոյութիւն ունի երկու տեսակ մարդկային դերութիւն՝ տեսանելի եւ անտեսանելի: Եթէ նախապատերազմեան խաղաղ տարիներուն կը նկատուի միայն առաջինը, ապա պատերազմները երեւան կը հանեն նաեւ երկրորդը, այսինքն՝ «տեսանի անտես դերութիւն մարդոց»: Փաստօրէն պատերազմները կը բերեն ոչ միայն մարդկային կոտորած եւ երկիրներու աւերածութիւն, ժողովրդական զանգուածներու աղքատացում ու թշուառացում, այլեւ, երեւան հանելով մարդկային անտեսանելի դերութիւնը, Վանանդեցիի կարծիքով, կրնան պատճառ դառնալ որ «ռամկական ժողովուրդն ամբոխեցի», որ «բանտք բռնութեամբ բացեալ լինին եւ բազումք ի բանտարգելացն երանիցեն», որ վնասներ դան ոչ միայն ժողովուրդին՝ թագաւորին այլեւ «թագաւորին ի ժողովրդենէ»:

Ի դէպ, Ղուկաս Վանադեցի միայն «գուշակութիւններ»ու միջոցով չէ, որ արտայայտած է հանրային-քաղաքական իր ըմբռնումները, այլեւ յարմար առիթներով ան իր հայեացքը կ'ուղղէ դէպի պատմական հեռաւոր անցեալը, պատմութեան փաստերէն ու դէպքերէն կը կարարէ իր ժամանակի ոգիին համահնչիւն հարցադրումներ ու եզրակացութիւններ: Այդ տեսակէտէն ուշադրաւ միտքեր կը պարունակէ 1713-ին հրատարակած «Հայելի աստուածաշունչ հին կտակարանին» աշխատութիւնը, ուր արձակ եւ չափածոյ ձեւով վերաշարադրելով հին կտակարանի բովանդակութիւնը, Վանանդեցի յաճախ աստուածաշնչային պատմութիւնները կ'ընդմիջէ անձնական մեկնութիւններով՝ անոնց տալով հանրային-քաղաքական հնչեղութիւն:

Ծանօթ է, որ Ղուկաս Վանադեցի, ի չարս ևրոպական կարգ մը անուանի դէմքերու, անձնական ծանօթութիւն ունեցած է գերմանացի դիտնական ու փիլիսոփայ Լայպնիցի հետ: Իսկ վերջինս այդ տարիներուն դրած «Նոր փորձ մարդկային բանականութեան մասին» փիլիսոփայական երկին մէջ կը վիճարկէր Ճոն Լոուքի «Փորձ մարդկային բանականութեան մասին» գրքին մէջ արծարծուած սկզբունքները, մասնաւորաբար անոր ճանաչողութեան տեսութիւնը: Մեր կարծիքով, անկարելի չէ որ Ղուկաս Վանանդեցի եւ Լայպնից անձնական հանդիպումներու ժամանակ խօսած ըլլան նաեւ Ճոն Լոուքի փիլիսոփայութեան չուրջ: Այս բոլորը ի մի բերելով, կը կարծենք ամբողջովին հիմքեր ունինք ըսելու, որ Վանանդեցի Ճոն Լոուքի փիլիսոփայութեան առաջին իրազեկներէն ու հետեւորդներէն է ոչ միայն հայ, այլեւ եւրոպական իրականութեան մէջ: Բայց ի պատիւ հայ մտածողին պէտք է ըսել, որ եթէ Լոուք՝ իբրեւ անգլիական քաղքենիութեան ու ազնուականութեան միջեւ եղած քաղաքական փոխ-զիջումի տեսաբան, չատ կը գգուշանար ժողովրդական զանգուածներէն եւ մանաւանդ մեծ համակրանք մը չունէր անոնց հանդէպ, իսկ Վանանդեցի բացայայտ համակրանք կը ցուցաբերէ ժողովրդական լայն զանգուածներու եւ ամէնէն առաջ ռամիկներու հանդէպ: Սակայն կ'երեւայ ոչ միայն Վանանդեցիի յիշեալ միտքերէն, այլեւ անոր այն «գուշակութիւն»էն, որ «ցուցանի լինել սաստիկ կռիւս եւ կոտորածս, մեռնիլ մեծահամբաւ եւ հարուստ արանց, բայց տարին լինի քաղցը»:

Ղուկաս Վանանդեցին յուզած են նաեւ իր ժողովուրդի անազատ վիճակը եւ անկէ դուրս ելլելու ուղիներու հարցը: Ամէն կերպ ջանացած է բարձրացնել հայ ժողովուրդի ազգային ինքնագիտակցութիւնը, անոր մէջ արթնցնել օտարի եւ ամէնէն առաջ Թրքական լուծէն ազատագրուելու ցոյս ու ձգտում:

Վանանդեցիի դրած ու տպագրած աշխատութիւններուն մէջ տեղ գտած կարգ մը միտքերու եւ ժէ. դարու վերջաւորութեան ու ԺԸ. դարու սկիզբի պատմական առանձին փաստերու մանրազնին վերլուծումը մեզի կը տանի այն համոզումին, որ Ղուկաս Վանանդեցի եւ իր բարեկամները կապ ունեցած են Իսրայէլ Օրիի եւ Մեծն Պետրոսի հետ: Նկատենք, սակայն, որ եթէ Վանանդեցիներու եւ Իսրայէլ Օրիի կապերուն մասին առայժմ կրնանք խօսիլ միայն թէականորէն, ապա, ընդհակառակն, ծանօթ են Մեծն Պետրոսի հետ անոնց ունեցած կապերը հաւաստիացնող կարգ մը փաստեր, որոնցմէ երկուքը նչենք: Պատմական անհերքելի իրողութիւն է, որ Ռուսիոյ կայսրը Ամստերտամի մէջ փորագրութեան արուեստը սորված է Վանանդեցիներու տպարանի հոլանտացի փորագրիչ Աարիէն Սքոնեպէկի մօտ, զոր հրաւիրած է Ռուսիա, ուր եւ ան մեռած է 1705-ին: Ապա, աշխարհագրագէտ Մ. Խաչատրեան փաստած է, որ Մեծն Պետրոսի նախաձեռնութեամբ 1699-ին՝ Ամստերտամ, իսկ 1707-ին՝ Մոսկուա տպագրուած առաջերէն «Աչխարհի երկրագունդը» եւ 1713-ին Մոսկուա լոյս տեսած «Պատկերացոյց»ը Վանանդեցիներու «Համառօտ աշխարհացոյց»ի ընդօրինակութիւններն են:

Հայկական ազատագրական մտքի պատմութեան մէջ Ղուկաս եւ Մաթէոս Վանանդեցիի խաղացած դերն ու բերած նպաստը հասկնալու տեսակէտէն կարեւոր նիւթ կը հայթայթէ 1702-ին լոյս տեսած «Իւնարանութիւն խմաստասիրական կամ տարաբանութիւն որ է բան» անոնց միասին գրած աշխատութիւնը, ուր իր չարս բնագիտական, փիլիսոփայական, տրամաբանական գանազան դիտողութիւններու՝ հեղինակները ընթերցողին դարձեալ մը կուտան նաեւ կարգ մը նիւթեր քիմիական բաղադրութեան, օգտակար ու վնասակար յատկութիւններու, առացման եղանակներու մասին եւայլն: Օրինակ, խօսելով ճապրոնական ալի քիմիական յատկութիւններուն մասին, անոնք կը յայտնեն, որ «ի նաթրոն ալից, կամ ի չօրայից, ի ծծմբոյ եւ ի պորեցեաց (որ անճոռ կամ ածուխ եւս ասին յօրինի, եւ կազմի հրային փոշին՝ որ դեհկօրէն բարուէթ ձայնի»: Անոր անմիջապէս կը յաջորդէ ալիւսակ մը, ուր երկու տարբերակներով ցոյց տրուած է, թէ ժամանակի հրազէնի բոլոր տեսակներու համար (թնդանօթ, հրացան, տրբճանակ) վառօդ պատրաստելու տոկոսային այդ նիւթերէն իւրաքանչիւրէն ինչ քանակութեամբ պէտք է վերցնել: Եթէ նրկատի ունենանք, որ Վանանդեցիները 1701-ին Իսրայէլ Օրիի կատարած պատմական անկիւնադարձի ժամանակակիցներն էին, մեր կարծիքով, մասամբ նաեւ անոր աշակիցները, իսկ մօտաւորապէս երկու տասնամեակ ետք բռնկեցաւ Պալքանեան թերակղզիի դիւաւորած ազատագրական դիմեալ ապստամբութիւնը, ծնունդ՝ հայ ժողովուրդի ազգային ինքնագիտակցութեան բարձրացման, ապա միանգամայն պարզ կը դառնայ Վանանդեցի հայրենասէր մտածողներու առած քայլի պատմական նշանակութիւնը: Պէտք է չեշտել այն իրողութիւնը, որ եթէ Ղուկաս Վանանդեցի իր քաղաքական «գուշակութիւն»ներով կ'ուզէր բարձրացնել հայ ժողովուրդի ազատագրական ոգին, անոր մէջ արթնցնել անկախութեան ձգտում, յաջողութեան հաւնելու յոյս ու պայքարելու ցանկութիւն, ապա ժամանակի հրազէնի տեսակներու

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

Լինում են պահեր, երբ մարդ ուզում է հեգնել, ծաղրել ինքնիրեն: Ի՞նչ է: Նոր երիտասարդութի՞ւն եմ խաղալու թէ զղջացածի համար հառուցելու եմ հին զգացմունքների փլատակները խառնըշտելով:

Ծիծաղելի եմ զարձել:

Վիճակիս էլ չեմ նայում:

Նա ամէն ինչ հասկացել էր, ամէն ինչ, ամբողջ անցեալը տեսել էր աչքերիս փայլող արցունքում:

Մեկնելուց ասաց.

- Նորից կը գամ:

Եկաւ նաեւ նա, ում ուզում էի տեսնել մեռնելուց առաջ եւ հայհոյել:

Տմարդին, անխիղճը:

Անձրեւ էր մաղում: Մէկէն փոխուեց կարկուտի: Փողոցն սպիտակեց հատիկներից: Ծառերից թափուեցին անցեալ աշնանից ու ձմեռուանից մնացած չոր սաղարթները: Սեւ թուխպը սառնութիւն փռեց: Ազմկեցին ամպերը, բոց վերցրին:

Ինչ - որ բան պայթեց:

Դուռը բացից Սոնան: Նոյնն էր, չէր փոխուել: Ես որ փոխուել էի, կարծում էի աշխարհից ինչ - որ բան է փոխուել, եւ փոխուել են մարդիկ: Սուր ծնոտ ունէր, կանացի ծռմռուող շարժումներ: Ասելիս ոչ աքի աչքերին չէր նայում, այլ խօսակցից հեռու մի կէտի, այն էլ ցածրադիր մի կէտի: Երկարատուն դէմքից խօսքերը ընկնում էին հենց իր թեւերի վրայ, որոնք նոյնպէս երկար էին եւ միշտ խաղում էին մատների հետ, կոտրատւում, ձեւանում անօգնական, համեստ, հալածուած ...

Գիտէր, որ հալածուողի դերում լինելը մեր ժամանակներում հռչակ է ձեռք բերում, անունը տարածւում է, շուրջը առաջանում է մեծ հետաքրքրութիւն: Մինչդեռ լինքն աւելի խիստ հալածող էր, այն էլ տմարդի չարութեամբ, սպանիչ բամբասանքով, ատելութեամբ եւ գիտէր ամբը ներկայացնել հաւատալի ձեւով:

Իր անափառ լինելը թաքցնելու համար յաճախ հասնում էր ամբարտաւանութեան, ոչ մէկին ու ոչ մի բանի չհաւանելու միջոցին:

Ներա մականունը, այսինքն կեղծանունը Օնիկ Դաւթարեան էր: Չէի իմանում, թէ ինչու էր այդպէս կոչւում:

Ներս մտնելուն պէս «ներքին ձայնով» անզուսպ մղումով ուզում էի գոռալ դուրս կորէք, հոգիս կերաք, թողէք ապաքինուեմ:

Զայրոյթից մոռացել էի ձայնալարերիս բացակայութիւնը: Սակայն, առաջին անգամ, էլի զայրոյթից, զգացի, որ կորցրել եմ տեղն է եւ նրա միջով կուլ եմ տալիս պոռթկուն, անզսպելի զգացմունքները, կուլ եմ տալիս ատելութիւն, որին յաղթել էի ուզում:

Չեմ սիրում այն մարդկանց, որոնք ատել չգիտեն: Նրանք չեն իմանայ սիրել: Ուրիշ հարց է դրանք զսպել իմանալը:

Տակաւին դրան մէջ էր, երբ նրա աչքերում տեսայ խոշոր մի հարցական, թէ ինչպէս եմ կենդանի մնացել եւ ինչո՞ւ...

- Միրզ եմ բերել, - ասաց նա:

Սոնան քաղաքավարի ընդատաջեց.

- Ի՞նչ նեղութիւն, կարիք չկար...

- Չհամբերեցի, - ասաց, - անձամբ եկայ. միշտ հետաքրքրուել եմ, միշտ հարցերել եմ ամուսնուդ որպիսութեան մասին. որքան ուրախ եմ, որ վիրահատութիւնը յաջող անցաւ ... ափսոս ձայնը ... հիմա նա, տիկին Սոնա, ի՞նչ է, ըլորովի՞ն չի խօսում, չի՞ կարողանում:

- Տակաւին ոչ ...

- Ցոյս չկա՞յ:

- Ցոյս, ինչո՞ւ չկայ. նա արդէն խօսում է չչուկով ... ես լսում եմ նրան: Ներս համեցէք...

Նայուածքը փոխուեց, հարցականի փոխարէն այստեղ յայտնուեց զարմացականը ... Չեմ յիշում, որ որեւէ լեզուում պրանցուած լինի որեւէ զարմացական նշան: Այդ նշանը մարդիկ կրում են իրենց աչքերում եւ յօնքերի վրայ, այդ նշանը լինում է ձայնի մէջ...

- Ի՞նչ էք ասում...

- Այդ «երկար»ի նշանը ... ալիք արձակող, լեռնապար գծող, ուզի առաջացրող, լեռնապար գծող, ուզի առաջացրող ու բնաւ կլորակի չվի. պատ յիշեցնող ու բնաւ կլորակի չվի. բածուող կորագիծը...

Նա աթոռ վերցրեց ու նստեց անարխ մօտս:

- Հիմա ինչպէ՞ս...

- Լաւ եմ, - փորձեցի չչնջալ:

(Շար. 14)

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԿԵԴՐ. ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԹԱՌՆԱՐԱՆԸ

Նախագահ Ռեյկըն արդարացի կերպով կը մտանոչէ կեդր. Ամերիկայի այժմու տագնապին լուրջ պարագան: Ասիկա կը պահանջ Միացեալ - Նահանգներու ապահովութեան: Նախագահը այս հաստատումը կը կատարէ Քոնկրէսին առջեւ եւ այս առիթով կը ներկայացնէ իր չուտափոյթ օժանդակութեան ծրագիրը: Բայց, դժբախտաբար, կ'անտեսէ կարեւոր կէտ մը, այն է՝ շրջապտոյտին տնտեսական դարպացումը, Ուաշինկթընի միջոցով: Այս անտեսումը յուսախարութիւն կը պատճառէ բոլոր անոնց, որոնք տագնապին բուն պատճառներուն ծանօթ ըլլալով, կ'ըմբռնեն, թէ զինուորական միջամտութիւնները ապարդիւն կը դառնան, ցորչափ ընկերային անարդարութիւնները չեն անհետանար:

Վերոյիշեալ միտքերը կ'արտայայտէ «Հերըլտ»ի մէջ, էքուաթորի նախկին նախագահը՝ Կալօ Փլազա: Ան այնուհետեւ կը պարզէ կարգ մը իրողութիւններ, բացատրելու համար տագնապին պատճառները:

Դիտել կուտայ, թէ շրջապտոյտին զրեթէ բոլոր երկիրներն ալ մենաշնորհական վարչակարգեր կը ճանչնան տասնեակ տարիներու ընթացքին: Քաղաքացիական պատերազմները Նիքարակուայի, Սալվատորի եւ Կուատեմալայի մէջ, վերջին հինգ տարիներուն, աւելի քան հարիւր հազար մեռեալ եւ մէկ միլիոն ալ տեղահանուածներ (կուտին վայրերէն փախողները, բռնի հեռացուածները եւայլն) կ'արձանագրեն:

Նախկին նախագահը կ'ընդունի, թէ տագնապներուն «պատմութիւնները» տարբեր երեսներ կը պարզեն երկիրէ երկիր, բայց կ'աւելցնէ ան, դրդապատճառները կը մնան նոյնը: Նիքարակուայի մէջ արմատական փոփոխութիւն մը տեղի կ'ունենայ, երբ յաջորդական երկու սերունդներով երկիրին տէր դարձած եւ մնացած ընտանիք մը կը տապալի: Սալվատորի մէջ բուռն պայքար կը մղուի առանձնաշնորհեալ փոքրաթիւ դասի մը դէմ, քանի անլիկա կ'իւրացնէ այդ երկիրին հողերուն մեծ մասը: Նաեւ՝ անսահման հարստութիւն կը դիզէ: Անդին Կուատեմալայի մէջ յետադիմական կառավարութիւն մը իշխանութիւնը կը պահպանէ բռնատիրական միջոցներով:

Բոլորին մօտ ալ հասարակաց ձգտում մը երեւան կուգայ, - ընդդիմադիր հոսանքները կը պահանջեն արդարութիւն ընկերային դեռնի վրայ, ինչպէս նաեւ մարդկային իրաւունքներու հաստատում, ժողովրդավարական դրութեան կիրարկում:

Կ. Փլազա կը յիշեցնէ կարեւոր կէտ մը, թէ Ուաշինկթընի պէտք է յարգէ տեղացի ժողովուրդներուն դերիշխանական իրաւունքները, ասոնց ինքնորոշման պահանջները եւ ոչ - միջամտութեան սկզբունքը:

Անկասկած, կեդր. Ամերիկայի այժմու ալեկոծ դրայտիճակը մտահոգութիւն կը պատճառէ Միացեալ - Նահանգներուն: Կողմնորոշումները կը մնան տարբեր՝ համապատասխան դիտանկիւնիներուն, - Արեւելք - Արեւմուտք, Հիւսիս - Հարաւ յարաբերութիւններ եւայլն: Պետութեան մը սպառազինումը կրնայ մտատանջութեան ենթարկել այլ Պետութիւն մը: Ապահովութեան ուղղութեամբ մէկու մը կատարած ճիգերը կրնան ղրացի երկիրին համար վտանգաւոր նկատուիլ: Ասոնք հասկնալի կը մնան: Արդարեւ, ապահովութեան հարցը հիմնական դեր կը կատարէ միջազգային յարաբերութիւններուն մէջ:

Այլ սակայն կարեւոր է նկատի ունենալ, թէ կեդր. Ամերիկայի տագնապին բուն չարժառիթը կը մնայ միշտ ընկերային եւ անտեսական: Նախագահը յստակ կը դրէ, - նոյնիսկ, եթէ անլիկա (իմա՝ տագնապը) զինուորական նկարագիր ունենայ, բուն հարցը կը մնայ միշտ ընկերային - անտեսական: Հետեւաբար, ատոնց լուծումին հայող միջոցներով է, որ կարելի կ'ըլլայ արմատապէս կարգաւորել այս եւ այն երկիրին խառնակ դրայվիճակը:

Նախագահին տեսակէտով, Ռեյկըն պէտք է այս ուղղութեամբ չարժի, եթէ, անշուշտ, կ'ուզէ մարել կեդր. Ամերիկայի խառնարանը:

Թ. Ա. Թ.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՍՈՖԻԱ գացած է (Ապրիլի կէսերուն) Հայաստանէն պատուիրակութիւն մը, դպիրեւորութեամբ Ակադեմիայի երկրաբանական հիմնարկի տնօրէն Աշոտ Ասլանեանի: Պատուիրակութիւնը, որուն մաս կը կազմեն փրոֆ. Սուրէն Դարբինեան, Բերտա Երամեան, Նադեժտա Կարապետեան, Եդուարդ Կիւտակեան, Սամուէլ Փարսամեան եւ Լէոնիդ Հախվերդեան, պուլկար գիտնականներու հետ աշխատանքներ կը տանի տիեզերքի մէջ օդերեւութաբանական եւ երկրաչարժերու հետազօտութեան մարզէն ներս: Ապրիլ 20-ին պատուիրակութիւնը այցելած է «Երեւան» թերթի խմբագրատունը:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Ս. Գրիգոր Նարեկացի սրահին մէջ, Ապրիլ 16-ին, տօնուած է Վարդանանցը, կազմակերպութեամբ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ եւ Ամերիկայի Հայ Աւետարանական Ընկերակցութեան վարչութեանց: Բանախօսած է Հ. Կղեմէս վրդ. Մալճեան: Գործադրուած է դեղարուեստական յայտագիր մը, մասնակցութեամբ Մխիթարեաններու Ս. Վարդան արիներու և արենոյշներու: Փակման խօսքը արտասանած է Վարդան Եալիկ. Պօղոսեան:

×

ՊՈՒԻՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Համազգայինի կեդրոնին մէջ, Ապրիլ 17-ին, տեղի ունեցած է «Ապրիլեան Շաբաթ»ի առթիւ կազմակերպուած դասախօսութեանց չարքին առաջինը: Դասախօսած է փրոֆ. Շահան Թորիկեան՝ «Եղեռնի քաղաքական անդրադարձը» նիւթին շուրջ: Ամփոփ դիտերու մէջ ան տուած է պատմականը նախա - եղեռնեան շրջանին, անդրադառնալով միջազգային քաղաքական կացութեան եւ հայ կեանքին վրայ անոր ունեցած ազդեցութեան. երկրորդ բաժինով դասախօսը անդրադարձած է երիտասարդ Թուրքերու չարժումին:

Երկրորդ դասախօսութիւնը տեղի ունեցած է Ապրիլ 20-ին: Դասախօսած է Ցակոբ Մանուկեան՝ «Հայ գրականութեան կորուստը՝ Եղեռնին» նիւթին շուրջ: Նախ ակնարկ մը նետած է Եղեռնը կանխող ժամանակաշրջանին վրայ, թուելով ներքին եւ արտաքին այն ազդակները, որոնք յառաջացուցին Գեղասպանութիւնը: Ապա՝ ներկայացուցած է Գեղասպանութեան իրագործումները՝ բանաստեղծական, վիպական, թատերագրական եւ հրապարակագրական կալուածներէ ներս, բնորոշելով այդ սերունդին ներկայացուցիչներուն գրական խառնուածքը: Դասախօսութեան առընթեր ընթերցումներ կատարուած են նահատակ գրագէտներու գործերէ:

Ապրիլ 22-ին տրուած երրորդ դասախօսութեան նիւթը եղած է «Եղեռնի հարուածը հայ երաժշտութեան»: Դասախօսը՝ Կոմիտաս Ծ. վրդ. Օհանեան, ներկայացուցած է ԺԹ. դարու հայ երաժշտութեան պատկերը, խօսած է աշուղներու, Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի հաւաքած դասական երգերու, Կոմիտասի վաստակին մասին: Դասախօսութեան ընթացքին հանդէս եկած է Ս. Քառասնից Մանկանց եկեղեցւոյ զպրաց դասը, ղեկավարութեամբ Գէորգ Պէպէճեանի:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Ապրիլ 17-ին, մատուցուած է պատարագ, Արժանթինի Հայոց նոր առաջնորդի նշանակման առթիւ: Ներկայ եղած են Արժանթինի Արտաքին նախարարութեան ոչ - կաթողիկէ յարանուանութեանց բաժնի տնօրէնը, Պուէնոս Այրէսի Ռուսաց Առաջնորդը, խորհրդարանի դեռպանատան ներկայացուցիչները, Ազգ. Իշխանութեանց եւ զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ: Պատարագիչը՝ Արշամ քհնյ. Պողոսեան, կարդացած է Վազգէն Ա.ի կոնդակը, որով Գրիգորիս վրդ. Բանլեաթեան կը նշանակուէր Արժանթինի Հայոց առաջնորդ: Իր քարոզին մէջ Առաջնորդը պատրաստակամութիւն յայտնած է ծառայելու Արժանթինի Հայոց բարգաւաճման եւ զօրացման համար: Ապա հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Նորին Ա. կաթողիկոսի յիշատակին: Ճառարտ առարկութեանց, տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը ի պատիւ Առաջնորդին եւ հիւրերուն:

×

ՊՈՒԻՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Ցակոբ Տէր - Մելքոնեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 16-ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի կազմակերպած արտասանութեան մրց. - վարժարանային մրցումը, որուն մասնակցած են տասը միջնակարգ եւ երկրորդական վարժարաններէ աշակերտներ: Արտասանութեան պարտադիր կտորը եղած է Պարոյր Սեւակի «Ղօղանջ Եղեռնական»ը: Առաջին հանդիսացած է Իրմա Գալաքեան (Հայ կաթողիկէ Սրբուհի Շուշան վարժարանէն), երկրորդ՝ Ռոզին Մարտիրոսեան (Հայ Աւետ. կեդր. Բարձրադոյն վարժարանէն) եւ Գոհար Հոգեան (Ազգ. Սուրէն Խանամիրեան քոլէժէն), իսկ երրորդ՝ Ցակոբ Հաւաթեան (Ադանայի Գ. Կիւլպէնկեան վարժարանէն) եւ Մարալ Սարգիսեան (Հայ Աւետ. կեդր. Բարձրադոյն վարժարանէն):

համար վառօդ պատրաստելու յիշեալ ադիւսակով Վանանդեցիները ուզած են հայ ընթերցողին լռելեայն հասկցնել, որ որքան ալ մեծ ու իրական ըլլայ ակնկալուղ արտաքին օգնութիւնը, այնուամենայնիւ ազատութիւնը ձեռք կը ձգուի զէնքի ուժով, իսկ վերջինս գործադրելու համար ամէն մարդ պէտք է դիտնայ ամէնէն կարեւոր բանը՝ վառօդ պատրաստելու եղանակը, որպէսզի անհրաժեշտութեան պարագային ամէն ոք կարենայ իր գործածած հրացէնի համար վառօդ պատրաստել: Նշենք նաեւ, որ Վանանդեցիներու տագնապած այդ աղիւսակը թվ. դարու երկրորդ կէսին, հայկական ազգային ազատագրական չարժման նոր վերելքի պայմաններու մէջ, բազմիցս վերհրատարակուած է: Կը թուի, թէ այս եւ հայրենասիրական նման այլ ծառայութիւններու համար է, որ Յակոբոս Արծուեան՝ Մխիթար Սեբաստացիի եւ Սիմէոն Երեւանցիի կողքին, Ղուկաս Վանանդեցին համարած է ազգանուէր դործ - ծիչի խէալ եւ տակաւին 15 տարեկան հէն երազած է անոր նմանիլ:

Հ. ՄԻՐՋՈՑԵԱՆ

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ե.

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՌԸ

Այս բոլոր առարկաներուն զետեղման վրայ գանձապահը բամբարակ բծախընդրութիւն մը պաղատցուց, վերջին ծայր քննադատելով հանրմին ճաշակը, եւ ամէն մէկ առարկային ձեւը, դիրքը, կեցուածքը փոխելուն՝ զօրաւոր եւ պապանձեցնող մէկբերում մը ընելով.

- Ժամանակին, ողորմածհոգի ամիրան նոր սենեակ մը չուներ նէ ինծի կը կանչէր. «Թաղէոս, կ'ըսէր, քու խելքդ կը հանի սանիկ բաներու. սա օտան ի՞նչ պիչիմ չունինք»: Լմննալէն ետքը, «է՛յ աշղ օլսուն Մերկեօղլու» կ'ըսէր քահ քահ խնդալով:

Եւ յետոյ իր սովորական անդիմադրելի բանաձեւը առաջ կը քչէր.

- Աթիկա պաշըպօշ չը ճերմկցուցինք, պապա՛մ, կ'ըսէր ալեխառն մօրուքը ափելով:

Երբոր ամէն բան վերջացաւ, բժշկութեան կոչեցեալը դնաց բազմեցաւ դրան սեղանին առջեւ, արմուկները անոր կրթնեցնելով, նայելով մօրը եւ դանձապահին որ դիմացը կանգնած էին, հիացական կեցուածքներով:

Մերկերեան յորդորականով մը փակեց սենեակին բացման արարողութիւնը.

- Աբչակ, օղլում, քեզ տեսնամ, նայէ քի մարդ ըլլաս, մամայիդ սիրտը չկոտրես, անանկ մէկ տոքթոր մը ըլլաս քի աշխարհին մատ խածնել տաս:

- Ատոնք լսէ ձայնդ, հառաչեց տիկին Մարկոսեան աչքերը ձեղունին յառած:

×

Մինչեւ մէկ տարի. մասնագիտական ճիգերու պէտք ունեցաւ աշխարհքին չյայտարարելու համար թէ իր զաւակը թեկնածու մըն է բժշկական դիտութեան, թէ ինչպէս նախատեսուած էր, ան իրօք պիտի ըլլար մեծ, չնաշխարհիկ մարդը որուն ամբոխները պիտի յառէին իրենց զմայլոտ, յափշտակուած, աղերսող նայուածքները, իրենց ցաւերուն պալատան մուրալով:

Բայց չկրցաւ զո՛նէ բարթող աղային իմաց տալու փորձութեան դիմադրել, երբ ան իր պարբերական հաշիւներէն մէկը տալու եկած էր իրեն: Ծորհրդաւոր երկչոտ ձեւերով. նոյնիսկ կարծես սենեակին պատերէն խմացուելու երկիւղով մը պաշարուած, ինչ որ տենդոտ թարթափումներ պատճառեց բարթող աղային մէկ հատիկ աչքին, տիկին Մարկոսեան հաղորդեց մարդուկին.

- Բարթող աղա, դուն դուրսէն մարդ չես, բայց քովդ պիտի մնայ ըսելիքս, մէկը չդիտեր, դիտնալու ալ չէ, հասկըցա՞ր, խօսք կուտա՞ս ... անանկ մէկ բան մըն է որ քեզի ալ չատ օգտակար պիտի ըլլայ ...

Ցորմէ հետէ իր երկու չնորհալի աղջիկները իրենց ամուսնանալու բնական եւ օրինաւոր տարիքին սահմանները պլեր անցեր էին, Բարթող աղային կոչտապլոչտ մարմինին մէջ նոր զգացում մը բոյն դրեր էր, որ երթալով կը սաստկանար, այդ սահմաններուն անհունանալուն հետեւանքը. այդ զգացումն էր դիւրազգացութիւնը: Կեանքի առօրեայ ամենասովորական դէպքերը հիմակ ա՛լ հակայ խոշորացոյցի մը տեսէն կը ներկայանային իր աչքին, համանման իմաստի մը մէջ ճուլուելով, ենթարկուելով միեւնոյն մեկնութեան: Սովորականէն քիչ մը տարբեր փութկոտութեամբ տրուած բարեւ մը, որպիսութեան սանկ ժպտաչուրթն հարցում մը, չոգենաւին մէջ, սրճարանը կամ տան մը մէջ չա՛տ բնական «հրամմեցէք, Բարթող աղա» մը եւ ասոնց պէս աննշան խօսքեր ու չարժումներ՝ հարցման խռովայոյզ պարոյկ մը կը ցցէին իսկոյն անոր ցաւատանջ էութեանը մէջ. - Աճապա Կատարինէիս ծո՞ռը պիտի ուզեն:

Եւ իրիկուան, երբոր տուն դառնար, խորհրդապահօրէն կ'ըսէր կնոջը.

- Մրատիկ, էս այսօր խուլումճի Նազինին տուած բարեւին չհասկցեցայ. ինծի կուգայ քի միտք մը ունի. Կատարինէիս աչկ նետած է, ամա տահա ճէսերէքթ չըներ կոր ուզելու. ի՞նչ կ'ըսես, կնիկ, ուզէ նէ տա՞նք:

- Տանք, Բարթիկ, տա՞նք, կը հառաչէր խեղճ կինը որ ա՛լ կարծես ձանձրացած էր իր աղջիկներուն ամուսնութեան այդ անլուծելի եւ անվերջանալի հարցէն:

(Շար. 65)

Պ. Մարտիրոս Աւետիսեան, Տէր և Տիկին Մանուկ Առաքելեան եւ զաւակները Վարուժան եւ Ակսել, Պ. Ռոպէր Գասպար - եանց, Տէր եւ Տիկին Փաթրիս Ճօլօլեան, Տէր եւ Տիկին Ալէն Գասպարեանց, Տէր եւ Տիկին Գոչունեան եւ զաւակները, Տիկին Առլէթ Գոչունեան եւ զաւակը, Գումրուեանց, Աւետիսեան (Ամերիկա), Տօնպաքեան, Զալկճեան (Պուլկարիա), եւ Ոսկանեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ - մօր, քեռկինին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Յարութիւնեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 19-ին, 77 տարեկանին:

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները մեր յաջորդ թիւով:

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris

Jeudi 26 Mai à 20h. 45

CONFERENCE

Madame Marianne CERMAKIAN
Professeur de littérature comparée à l'Université de Montpellier.
sur le thème suivant :
«La Passion et la Gloire d'un orphelin arménien de 1915»

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Շիրինեան - Տակառեան իր ամուսնոյն՝

ԼԵՒՈՆ ՇԻՐԻՆԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ կը նուիրէ - 500 Ֆ. Կալոյտ Խաչի Պանէլօ - Քաշանի մասնաճիւղին, 500 Ֆ. Ռատիօ - Ազդ-ին (ստանալ «Յառաջ»էն եւ 1000 Ֆ. «Յառաջ»ին:

Ժաղ եւ Սեդա Մուրատեան իրենց սիրելի հօր՝

ԼԵՒՈՆ ՇԻՐԻՆԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ՝ 1000 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

Միշէլ եւ Ժօէլ Հարբուէլեան իրենց սիրելի հօր՝

ԼԵՒՈՆ ՇԻՐԻՆԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ 1000 Ֆ. կը նուիրեն Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ պայծառութեան համար (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հիմնադրութեան յիսնամեակը Կիրակի, Յունիս 19-ին:

Մանրամասնութիւններ յաջորդիւ:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի
ՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Յունիս 26-ին:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՕՐՀՆՈՒԹԻԻՆ
ԵՒ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՕՒՄ
ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Կիրակի, Մայիս 29, ժամը 16-ին Օրհնութիւն եւ հանդիսաւոր բացում նորաչէն մանկապարտէզի, եկեղեցական եւ քաղաքային բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու ներկայութեան:

Հանդիսութեան կը հրաւիրուի Փարիզի եւ շրջանի արուարձաններու հայութիւնը, մասնակցելու, այցելելու եւ արձանագրելու փոքրիկները (երկսեռ), ազգային ոգիով թրծուած եւ ներկայ կրթական պահանջներու համապատասխան՝ միջավայրի յարմարազոյն պայմաններով զեղազարդուած՝ այս մանկապարտէզին:

ՏԵՍՈՒՈՒԹԻՒՆ

Կ. Ս. Մ.

Կեդրոնական Սանուց Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ Յունիս 4-ին, իր սովորական ժողովատեղին 32 ռիւ տը Թրէվիզ, ժամը 16-ին:

Կը խնդրուի ներկայութիւնը անխտիր բոլոր սան եւ համակիր անդամներուն այս ժողովին որ կը փակուի fofթէյլով մը:

RECHERCHONS
Le Centre d'Enseignement U. G. A. B. — Eglise Cathédrale arménienne de Marseille,
339, avenue du Prado; 13008,
recherche pour sa colonie de vacances établie dans un HOTEL TOUT CONFORT avec piscine, à ANCELLE (près de Gap), du 14 au 23 Juillet, un directeur responsable diplômé B. A. F. D. et des jeunes moniteurs ou monitrices.
— Ecrire à l'Eglise. Tél : (91) 77-84-70

L'ASSOCIATION CULTURELLE
HAMAZKAïNE
présente
LES MERCREDIS DE LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS
Série de 6 conférences débats, tous les mercredis à 20h45 précises, 17 rue Bleue, (Mº Cadet)
Mercredi 25 Mai : Marc Nichanian, écrivain essayiste présente la revue «G A M»
Mercredi 1er Juin : HRAND SAMUEL, l'Homme et l'Oeuvre,
soirée animée par : Anahide Ter Minassian, Claire Mouradian, Frédéric Feydit et Hovig Yeghiazarian.
Mercredi 8 Juin : Serge Afanassian présente : **«L'ARMENIE, L'AZERBAïDJAN ET LA GEORGIE** de l'Indépendance à l'Instauration du Pouvoir Soviétique 1917-1923».
Mercredi 15 Juin : Armen Moutafian : L'Opéra Arménien.
Mercredi 22 Juin : Kégham Kévonian : Les Projets de l'Organisation Terre et Culture.

ՄԱՐՍԷԼ

ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
ՍԷՆ - ԺԵՐՄԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ
Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻՒ
ԹԱՂԱՑԻՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Սէն - Ժերմի եւ Շրջանի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը, երկրորդ ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Սէն - Ժերմի եւ շրջակայքի համայն ժողովուրդը, ուր պիտի ընտրուի ընտրողական յանձնախումբ մը, պատրաստելու համար նոր թաղական խորհուրդի մը ընտրութիւնը:

Այս խիստ կարեւոր ժողովը տեղի կունենայ - Ուրբաթ Մայիս 27, երեկոյեան ժամը ճիշդ 21-ին եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Ներկաներուն թիւը, օրինաւոր կը համարուի եւ որոշումները բացարձակ ի զօրու են:

MG METRO

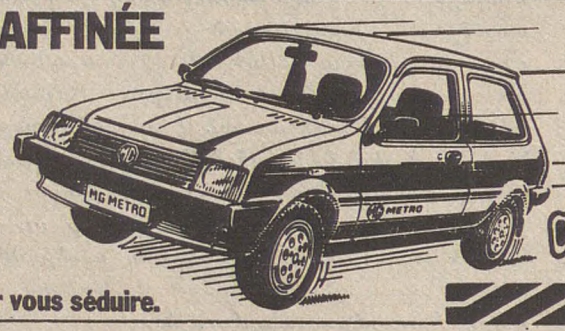
UNE PETITE SPORTIVE ET RAFFINÉE

Voilà une petite anglaise qui a du tempérament ! 1.275 cm³. 71 ch DIN. 163 km/h en circuit fermé : ça promet.

Ajoutez-lui du cuir sur le volant, du tissu à chevrons pour les sièges, des roues en alliage et des vitres teintées. En 3,40 m, elle a tout pour séduire.

Et sa consommation ? pour 100 km, 5,5 L à 90 km/h, 7,2 L à 120 km/h et 9,0 L en parcours urbain (normes UTAC).

Austin Rover, il y aura toujours une anglaise pour vous séduire.

Du 16 mai au 11 juin 83
-4000 F TTC
de remise sur les MG de couleur rouge ou gris métal millésime 83.
Soit MG rouge
45900 F – 4000 F = 41900 F.
Soit MG métal
46600 F – 4000 F = 42600 F.

AUSTIN ROVER Pense Castrol

ARC DE TRIOMPHE AUTOS 30, RUE DE TILSITT, ÉTOILE-17e Tél 380 55 11

GALERIE LA REGENCE
8, RUE DE MIROMESNIL, 75008 PARIS
TEL. 265-20-39

PAPAZ
PAYSAGES — NUS — NATURES-MORTES

VERNISSAGE JEUDI 26 MAI
à partir de 18 heures.

ATAMIAN & Fils
TAPISSIER - DÉCORATEUR
Salons Cuir - Meubles Anglais
Louis-Philippe - Voilages - doubles Rideaux
NOMBREUX MODELES EXPOSES
20, RUE CHALIGNY, 75012 PARIS Mº Reuilly-Diderot — **Tél. 344-23-87**
— **20% de remise aux lecteurs de Haratch** —

OPTIMA Tours

Prochains Départs en Arménie

— Du 11 au 23 Juin
— Du 9 au 23 Juillet
— Du 23 Juillet au 6 Aout
— Du 6 au 20 Aout

SPECIAL PELERINAGE DU SOURP MURON

— Du 20 au 30 Septembre
— Du 20 Septembre au 4 Octobre
— Du 22 Septembre au 6 Octobre
demandez nos programmes détaillés.
Possibilités de départ de LYON et de MARSEILLE.

Renseignements et Inscriptions:
SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
12, RUE VIGNON - 75009 PARIS
TÉL.: 742. 10. 35

COLIS — CADEAUX pour l'U.R.S.S.
Մեհմաշնորհի ունիվիֆ Նուէր - Ծրարներու առաքման դէպի Խորհ. Միութիւն
ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ — ՄԱՔՍ — ԼԻՍԱՆՍ — ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
կը վճարուին առաքման ատեն : Ստացողը ոչինչ կը վճարէ երբ կը ստանայ
ՃՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՊՐԱՆՔԻ
Այրերու, կիներու թէ երախաներու համար :
Ծրարներու արտօնուած ծանրութիւն.. 6-էն 10 ֆիլօ
SICOMEX
20, Rue Royale - 75008 Paris
Tél.: 260. 34. 33
Ouvert de 9h. à 12h. et de 14h. à 18h. *Catalogue sur demande*

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: Nº 55935

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
25
MERCREDI
25 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրաւոտ : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.442 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.442

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ԴՈՒՆ ՇԱՏ ԲԱՐԻ ԵՍ»

—×—

Զքաւոր ընտանիքի մը համար նուի - րատուութեան արշաւ մը բացած էինք այդ շրջանին: Ես անձնապէս չեմ սիրեր հոս ու հոն դիմել այս տեսակ ձեռնարկ - ներու լ նպաստ, բայց այդ անգամ որո - շած էի մասնակցութիւն մը բերել ձեռ - նարկին: Այդ նպատակով ալ այցելեցի բարեկամներէս մէկուն, որ բարի ու նը - ւիրասէր մարդու հռչակ կը վայելէր: Գրասենեակէն երբ ներս մտայ, տեսայ որ ուրիշներ ալ կային հոն: Բարեկամս ինդրեց որ անկիւնը հանդչիմ պահ մը, մինչեւ որ ազատ մնայ իր այցելուներ - էն:

Ի՞նչ այցելու: Բոլորն ալ եկած էին բան մը ուզելու: Մէկը նկարիչ մըն էր, որ ցուցահանդէս պիտի բանար եւ դրա - մագլուխ չունէր, կը խնդրէր որ ձեռք արուի իրեն, քանի մը պատառ գնուի առաջուց, պատառներուն շրջանակ ա - պրպրելու դրամագլուխ մը հայթայթե - ւի: Մէկը, խնդելով ու գետին նայելով փոխառութիւն մը կը խնդրէր, կը խոս - տանար ամենակարճ ժամանակի մէջ վե - րադարձնել ստացած դումարը:

Բարեկամս մերթ համբերութեամբ, մերթ ալ անհամբերութեամբ մտիկ կ'ը - նէր այդ խնդրանքները, երբեմն կը պատնեշէր, երբեմն կը կակուղնար: Ամէն մարդ գիտէր որ ոչինչ կը նշանակէին իր այդ պատնեշութիւնն ու շղային երեւոյթ - ները: Անպայման ընթացք կուտար կա - տարուած խնդրանքի մը, ոչ մէկը կը մերժէր, ոչ մէկուն տառապանքին ան - տարբեր կը մնար:

Այդ միջոցին հեռաձայնը հնչեց եւ մեր բարեկամը քանաւ երկար խօսակցութեան մը մէջ: Իր ծանօթներէն մէկը դժուա - րութիւն մը ունէր պետական շրջանակ - ներու հետ եւ իր բարեխօսութիւնը կը խնդրէր: Սրտնեղութեան բացայայտ ար - տայայտութիւն մը դծուեցաւ անոր դէմ - քին վրայ:

- Կարգ մը ազդեցիկ մարդիկ կը ճանչ - նամ, բայց չեմ գիտեր որ կրնա՞մ...:

Դիմացինը հաւանաբար «կրնաս, կըր - նաս» կ'ըսէր ու թախանձագին կը խընդ - րէր որ այդ ազդեցիկ քանի մը մարդոց միջնորդութիւնը ապահովէր: Բարեկամս մտածկոտ երեւոյթով մը քանի մը նա - խադասութիւններ գրի առաւ առջեւի թուղթին վրայ, յետոյ հանդարտեցուց դիմացինը եւ ըսաւ.

- Մի՛ մտահոգուիր, բաներ մը կ'ընենք, գործդ կը ջանանք յաջողցնել...:

Երբ սենեակը պարպուած էր, ինծի դարձաւ ու ժպտեցաւ.

- Ցուսամ լաւ ես:

Շնորհակալութիւն յայտնեցի եւ սկը - սայ մտքիս մէջ փնտռել թէ ի՞նչպէս պի - տի սկսէի խնդրանքիս:

- Շատ բարի մարդ ես, ըսի անկեղծ չեչտով մը: Ամէնուն կը հասնիս:

- Ականջ մի՛ կախեր, ըսաւ: Կանուխ տարիքէս անդրադարձայ որ եթէ ես մէկ բարիք գործեմ, Աստուած տասը բարիք կը տեղացնէ վրաս: Մէկի դէմ տասը: Աշխարհի վրայ ոչ մէկ առեւտուր այս - քան բարերար ու շահաւոր է: Ես բարի - քը լի՛մ ազգութեանս համար կը գոր - ծեմ: Իրականութեան մէջ թերեւս եսա - սէր մարդ մըն եմ: Եթէ վստահ չըլլայի որ բախտը տասն անգամով պիտի չվե - րադարձնէր, արդեօք այդ բարիքը կը գործէի՞...:

- Կը չափազանցես, ըսի ու զարձեալ սկսայ փնտռել, թէ ի՞նչպէս պիտի յայտ - նէի խնդրանքս:

Այդ միջոցին պաշտօնեայ մը ներս մը - տաւ ու գործաւորի մը անունը տալով լաւ որ պինգը տեսնել կ'ուզէ:

- Ի՞նչ պիտի ըսէ եղեր:

- Կինը հիւանդ է, կը խնդրէ որ զայն հիւանդանոց պառկեցնէք եւ դրամական օգնութիւն ընէք:

Բարեկամս կասկարմիր դարձաւ զայ - րոյթէն:

- Այս քանի՞երորդ անգամն է, պոռաց: Զանձրացայ այդ մարդէն: Վռնտէ՛:

- Ի՞նչպէս կը վռնտեմ, տէր իմ, պա - տասխանեց պաշտօնեան, անպայման ձեզ տեսնել կ'ուզէ:

- Վռնտէ ըսի, կրկնեց բարեկամս:

- Պիտի խնդրեմ որ դո՛ւք ընէք այդ բանը, տէր իմ, ըսաւ պաշտօնեան:

- Շատ լաւ, ներս ղրկէ:

Ներս մտաւ ճիտը ծուռ գործաւոր մը, ոչինչ կ'ըսէր, միայն գետին կը նայէր: Բարեկամս նոյն բարկացայթ չեչտով հարցուց թէ այս քանի՞երորդ անգամն էր որ կինը հիւանդանոց կը դնէր, դրամ կուտար, ուրեմն ի՞նչ ունէր նորէն այդ կինը, ինչո՞ւ ուշադրութիւն չէր ըներ իր առողջութեան: Գործաւորը ոչինչ կ'ըսէր, միայն գետին կը նայէր: Բարե - կամս բաւական մը պոռալ կանչէլէ վերջ բացաւ հեռաձայնը, տեղ մը ապահովեց հիւանդանոցէ մը, դրամապանակէն քանի մը թղթադրամ հանելով սահեցուց գոր - ծաւորին դրպանէն եւ զայն հրեց դէպի դուռ, «անցեալ ըլլայ» մըն ալ ըսելով:

Աւելորդ է ըսել որ ես, կէս ժամ մը եւս նստելով ու այս կամ այն նիւթին մասին խօսելով հանդերձ, չկրցայ չգա - ւոր ընտանիքի մը ի նպաստ նուիրա - տուութեան խօսքը բանալ: Մորհեցայ որ մէկ օրուան մէջ այսքանը շատ էր բա - րեկամիս համար: Ուրիշ օր մը կրնայի կրկին դիմել: Ելլելէ առաջ ձեռքս ուսին դրի եւ կրկնեցի.

- Դուն շատ բարի մարդ մըն ես:

- Ես եսասէր մարդ մըն եմ, ականջ մի՛ կախեր, պատասխանեց:

Այնքան բարի էր որ, իր բարութիւնը, ընդունիլն անգամ ամօթ կը նկատէր:

Ռ. Հ.

«Մարմարա»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԵԹՈՐԻԱՅԻ (Հարաւի Ափրիկէ) կեդրոնն իսկ կատարուած եղեռնափորձը, որու հետեւանքով 18 մեռեալ կար (ինը՝ սպիտակամորթ եւ ութ՝ սեւ) եւ 216 վի - րաւոր դեռ կը ցնցէ ամբողջ շրջանը: Արարքին տէր եղած էր՝ «Հակա - ափրըտհէյտ ազգ· սեւ Շարժումը», ինչ որ պատճառ կ'ըլլար հակայարձակման Հարաւի Ափրիկէի օդուժին կողմէ Մո - զանպիքի մայրաքաղաքէն 10 քիլոմեթր անդին, Շարժումին հաստատութեանց դէմ: Պաշտպանութեան Նախարարը յայ - տարարած է սակայն, թէ փոխադարձու - թեան այս ամբակոծութիւնը չի կրնար երբեք հատուցանել Փրեթորիայի վատ եւ - դեռնափորձը, բայց կրնայ գոնէ ցոյց տալ ամբողջ աշխարհին եւ երկրին ծըշ - նամիներուն, մանաւանդ, որ Հարաւի - Ափրիկէն պատրաստ է դործի անցնելու՝ ո՛ւր եւ երբ որ անհրաժեշտ նկատէ: Նայրոպիի մէջ ալ, «Սեւ ազգ· Շար - ժումին» նախագահը յայտարարած էր թէ Փրեթորիայի եղեռնափորձը կ'արդարա - նար, որովհետեւ յարձակում մըն էր պետնուորական վարչակարգին դէմ, երկ - րին սիրտին վրայ խակ»:

ՔՈՐՍԻՔԱՅԻ մէջ, կրկին «Կապոյտ գի - շեր» մը ապրեցան բնակիչները, քանի որ Կիրակիէն Երկուշաբթի լուսնալիք դի - շերը 43 պայթումներ իրարու յաջորդե - ցին հարաւային եւ բարձր-Քորսիքա: Բո - լոր արարքներուն տէր եղած է, ինչպէս միշտ, «Քորսիքական ազգ· ազատագրման ճակատը»: Այս եղեռնագործութիւնն մէկ մասը կատարուած է Պաստիա, մինչեր - ալ՝ Այաչիօ, իսկ - Ռուս եւ Քոռթէ, վը - նասները ընդհանրապէս միայն նիւթական են, թէեւ մէկ հոգի, որ կրնայ պայ - թումներուն մէկուն պատասխանատուն ալ ըլլալ, ծանրօրէն վիրաւորուած է եւ Պաստիայի հիւանդանոցը փոխադրը - ւած: Այս արարքները կը կատարուին Նախագահ Միթերանի նախատեսուած այցելութենէն երեք չաբաթ առաջ եւ Ֆ· Լ· Ն· Ս·ն (Քորսիքայի ազգ· ազա - տագրական չարժում) ձեռք մըն ալ աս - պարէզ կը կարդայ ռատիկոնատոպ Պը - րուսարի: Հոգեզալուստի չաբաթավեր - ջին եղեռնափորձերու ընդհ· թիւը 50-էն աւելի էր ամբողջ կղզիին մէջ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Մ·Ի·Ջ տիւրզիներու եւ քր - իստոնեաներու միջեւ պատերազմը նոր գարկ առած է: Շուքի լեռներուն մէջ, 100 առեւանդուածներու վրայ 23 հոգի տեղնուտեղը սպանուած են չաբաթա - վերջին: Կը կարծուի որ յարանուանական կռիւներէ աւելի, այս արարքները կը կատարուին որպէսզի չգործադրուին Լի - բանան - Իսրայէլ համաձայնագրին կարդ մը կէտերը, ի չարս որոնց իսրայէլեան բանակին փոխարինումը, շրջանին մէջ, լիբանանեան բանակին կողմէ:

ՍՊԱՆԻՈՑ թագաւորին՝ Խուան - Կար - լոսի չատ դէշ «կատակ» մը ըրած է ար - տաքին նախարարութեան մէկ ծոյլ (?) պաշտօնեան, որ, փոխանակ դրելու այն ճառը, զոր թագաւորը պիտի արտասա - նէր Մայիս 17-ին, Պրազիլիա, բանադո - դութեան պէս բան մը ըրած է ճառին մէջ, նոյնութեամբ գետեղելով վարչա - պետ՝ Ֆելիփէ Կոնզալէսի «Մոնտ»ի մէջ հրատարակած մէկ յօդուածին ութ հատ - ւածները: Բոլորը համոզուած չեն որ թիւրիմացութեան ազիւնք է, այլ ցա - ծութիւն մըն ալ կը տեսնեն, ընկերվա - րականներու կողմէ: Ամէն պարագայի մէջ, բոլորը համամիտ են որ ասկէ ետք արքունիքը աւելի մօտէն հսկէ նման բաներու վրայ եւ կը կարծուի որ պա - տահածին «հաչուեցոյցը» Արտաքին Նա - խարար՝ Ֆերնանտօ Մոռան կրնայ վճա - րել:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՄԱՅԻՍ 17 - 19)

«ԱՐԱՐԱՏ» - «ՋԵՐՆՈՄՈՐԵՑ» ԽԱՂ (*)

Մորհրդային 46-րդ ախոյեանութեան 10-րդ շրջանին, «Արարատ» իր դաշտին վրայ, 0-ի դէմ 3 կէտով փառաւոր յաղ - թանակ մը տարաւ Մայիս 13-ին՝ Օգե - սայի «Ջերնոմորեց»ի դէմ, որ մինչ այդ կը գլխաւորէր դասաւորումը: Երեւանցի - ները սկիզբը կազմակերպած են իրենց պաշտպանութեան դիրքերը, ապա անցած դրոհի: Խաղի 35-րդ վայրկեանին ալ յետ - ապահ Յովհաննէս Կիրակոսեան փո - խանցումով մը դրոհի մղած է Բարկէն Մելիքեանը, որ արագ չարժումով յայտ - նուած է մրցակիցի բերդին մօտերը, ուր, ճեղքելով պաշտպանութեան գիծը, գըն - դակը ղրկած է բերդին հրապարակը: Հոս՝ Ալեքսանդր Քերոբեան, գլուխի հարուածով մը նշանակած է սքանչելի կոլ մը: Այդ օր «Արարատ»ի տղաքը, ի - րենց հոյակապ փոխանցումներով ցուցա - բերած են իրենց ամէնէն գեղեցիկ խա - ղերէն մէկը. մանաւանդ աչքի զար - կած են Նազար Պետրոսեան եւ Բարկէն Մելիքեան, որոնք դաշտին եղերքներէն ճեղքելով մրցակիցներու պաշտպանու - թիւնը, անընդհատ վտանգաւոր պահեր առեղծած են անոնց բերդին առջեւ: 52-րդ վայրկեանին Բարկէն Մելիքեան նշանա - կած է երկրորդ կոլը, որմէ 23 վայրկեան ետք դարձեալ փայլած է Խորէն Յովհան - նիսեանի ատաղը: Նազար Պետրոսեան երբ դնդակով սրընթաց կը յառաջանար, 0 - ղեսացիներու բերդի հրապարակին վրայ նկատած է Խորէն Յովհաննիսեանը, որուն ղրկած է դնդակը: «Արարատ»ի խմբա - պետը առանց դնդակը կեցնելու եւ մշա - կելու, իր ընթացքին մէջ ուժգին հար - ւածով մը զայն մխրճած է մրցակիցի բերդի վերի անկիւնը:

Այսպէսով, 10 խաղաշրջանէ ետք, «Ա - րարատ» 14 կէտով կը գլխաւորէր դասա - ւորումը· իրեն կը հետեւէին «Ջերնոմո - րեց», Մինսկի «Դինամօ» եւ Վիլնիւսի «Ժալգիրիս» 13-ական կէտերով. Ամէնէն չատ կոլ նշանակած են Խորէն Յովհան - նիսեան, Եակուբաուսկաս («Ժալգիրիս») եւ Ֆինկ («Ջերնոմորեց»), 6-ական կո - լերով:

«Արարատ»ի յաջորդ խաղը՝ Յունիս 3-ին, Մոսկուայի մէջ, տեղւոյն «Սպար - տակ»ի դէմ:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Մայիս 17-ի թիւով:

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅ ԷՐ ՎԱՂԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Կիրակի, Մայիս, 22-ին, Հոգեգալըստ - եան տօնին, Փարիզի, Ս· Յովհ· Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագը մա - տոյց Վազգէն Հայրապետի գաւազանա - կիրը՝ Ստեփանոս վրդ· Զաքալեան, խառներամ բազմութեան մը ներկայու - թեան:

Պատարագին ներկայ գտնուեցաւ Ամե - նայն Հայոց Հայրապետը:

Գաւազանակիրը՝ Ստեփանոս վրդ·, քարոզ մը խօսեցաւ, Հոգեգալուստի տօ - նին առիթով, պարզաբանելով այն խոր - հուրդը որ կար այդ երեւոյթին եաին եւ չեչտեց· -

«Յիսուս Քրիստոսի Համբարձումէն քանի մը օրեր եաք այն լոյսը որ իջաւ վերնատան մէջ հաւաքուած աշակերտ - ներու վրայ, Քրիստոսի յոլացումն իսկ էր, քանի որ ինք բուած էր «ես եմ լոյսը», վարդապետը, յետոյ չարունակեց՝ «ի՞նչ է լոյսը, եթէ ոչ նիւթին սպառումը, այ - լակերպումը, - ինչպէս արեւը, մոմը - լուսաւորելու համար իր չուրջը: Եւ նոյնն է նաեւ պարագան մեր պատմու - թեան ընթացքին մեզ լուսաւորողներուն, սկսեալ՝ Գրիգոր Լուսաւորիչէն, մինչեւ Վարդանանցի հերոսները, մինչեւ Նա - րեկացի, Շնորհալի, մինչեւ դարաւկզբի մեր նահատակները, մեռան լոյսին հա - մար, երդեցին լոյսը, որպէսզի լուսա - ւորուինք մենք: 3000 տարուան մեր կեանքին մ ո տ 2000-ը կնքուած է Քրիստոսի լոյսով, այս շրջանին վերջին երեսուն տարիները կը կրեն դրոշմը Վազ - գէն Ա· Հայրապետի հոգիէն ցոլացող լոյսին:

«Երբ եկաւ ինք, պղտորած էր լոյսը, ինք զօրացուց, զարգացուց զայն· իր հա - ւատքը դրոշմեց մեր վանքերու, եկեղե - ցիներու վրայ, աշակերտներու հոգինե - րէն ներս:

«Մենք իրմէ երիտասարդներս, բոլորս կը կրենք մանրիկներ իր լոյսէն, եւ այ - սօր, այս ժողովուրդին առջեւ յանուն մեր երիտասարդներուն կը խոստանանք այդ լոյսը պահպանել միշտ մեր հոգի - ներէն ներս, մինչեւ որ օր մըն ալ չողա - ցընենք զայն Արարատի կատարին»:

Ցաւարտ պատարագի, կատարուած հոգեհանդստեան պաշտօնէն եաք, Առաջ - նորդարանի սրահին մէջ Վազգէն Կաթո - ղիկոս ընդունելութիւն մը պատրաս - տած էր ներկաներուն:

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԲԱՅՑ ՅԱՆԴՈՒԳՆ ԶԵՌՆԱՐԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻԻ

Գրեց՝ Բժ. ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ա.

ԽՄԲ. - Ֆրանսայի Հայ Բժիշկներու Միութիւնը (ԻՄԱՖ) իր պաշտօնաթերթին 29-րդ թիւին մէջ ձեռնարկած է, ի յառաջագունէ գնահատելի աշխատանքի մը, որու բաւական յանդուգն բնոյթը, վտանգաւոր թակարդ մըն է սակայն, հեղինակներու համար, որոնք հապճեպով ջուրը նետուած են նախքան լողալ գիտնալը: Արդարեւ նախաձեռնուած է բժշկական գործածական եզրերու փրանսերէն - հայերէն բառացանկի մը: Ներածականին մէջ, ընդգծելէ ետք նման բառացանկի անհրաժեշտութիւնը, կ'ըսուի թէ «...մեր գիտցածին համաձայն, ը՛նդհանրապէս բառարան չկայ»: կարելի էր անշուշտ, նախ տեղեկանալ եւ իմանալ թէ, օրինակ, երկհատոր «Բառգիրք արուեստից և գիտութեանց և գեղեցիկ դպրութեանց» (1892) մը լոյս ընծայած է Հ. Մանուէլ Քաջունի (գրաբար), իսկ մեզի աւելի մօտ՝ տոքթ. Շաւարշ Նարդունի ձեռնարկած էր «Նարդեան բժշկական բառարան»ի մը (դժբախտաբար անաւարտ), որոնք սակայն կրնային առնուազն աղբիւր ծառայել, թէկուզ՝ մասամբ: Ամէն պարագայի մէջ, նման աշխատանքի մը ձեռնարկելու համար անհրաժեշտ է ի՛նչ թէ շատ հայագէտ ըլլալ· առնուազն ծանօթ ըլլալ լեզուին կազմութեան օրէնքներուն, նաեւ՝ բժիշկ: Բայց աւելի կարեւոր է առաջին պայմանը:

Այսուհանդերձ, ձեռնարկը կարեւոր է եւ անհրաժեշտ: Այդ իսկ պատճառով դիմեցինք նման հարցերու ձեռնհաս անձի մը՝ մեր աշխատակցին՝ տոքթ. Մկրտիչ Մանուկեանի, որպէսզի անդրադառնայ ա՛յս առաջին մասին, ոչ թէ լոկ բնիւնադատական ոգիէ տարուած, այլ պարզապէս օգտակար ըլլալու միտումով յետագայ բաժիններուն: Խորագիրը՝ խմբագրութեանն է:

Մինչ սակայն «Ֆրանկլէֆ»ի դէմ մղուած պայքարը Ֆրանսերէնի քիչ մը դանդաղած վարկը վերահաստատելու կը միտի, ԻՄԱՖ, ինչպէս կը կարդանք բառացանկի ներածութեան մէջ, իր նախաձեռնութիւնը կ'արդարացնէ յայտնելով թէ «բժշկական գործածական եզրերու բառարան մը անհրաժեշտ դարձած է որպէս աշխատամիջոց՝ հայ յաճախորդներու հետ ստեղծուած յարաբերութիւններուն համար»:

Այս բացատրութիւնը, որքան հետաքրքրական՝ նոյնքան ուրախալի է: Ուրախալի՝ անհաւատալի թուելու աստիճան:

Հետաքրքրական է եւ ուրախալի՝ որովհետեւ տարրական իսկ հայախօսութեան անարգել ընկերակումին մէջ՝ կայ Միութիւն մը որ մեծ մասամբ Ֆրանսախօս իր անդամներուն կ'առաջարկէ սորվիլ բժշկական հայերէն եզրերը, բայց ոչ թէ ժամանցի կամ բարեկամական հանդիպումի մը խօսակցութեան նիւթ հայթայթելու համար, այլ պարզապէս որովհետեւ «անհրաժեշտ» կը համարի անոնց ճանաչումը՝ «հայ յաճախորդներու հետ» հասկրցուելու համար:

Լաւատեսութեան այս բոցը սակայն անհաւատալի փայլ մը ունի միաժամանակ, որովհետեւ տարակուսելի կը թուի, չըսելու համար անկարելի, որ «հայ յաճախորդներու հետ ստեղծուած յարաբերութիւնները» պահանջած ըլլան «չըր-դողութիւն», «յառաջադառնութիւն», «թերընչլացում» եւ ուրիշ անկարելի բառերու գործածութիւնը՝ «հասկացողութիւն» մը երաշխաւորելու համար:

Կայ նաեւ ուրիշ պարագայ մը, որուն կ'արժէ անդրադառնալ:

Նկատի առնելով թէ «հայ յաճախորդներ» վաղուց դոյութիւն ունին Ֆրանսայի մէջ, բայց նման բառարանի մը անհրաժեշտութիւնը հիմա միայն կը զգացուի, յառաջաբանը «հայ յաճախորդներ» ըսելով՝ կ'ակնարկէ անշուշտ հայ յաճախորդներու «նոր» տեսակի մը, այսինքն, հաւանաբար, «հայախօս յաճախորդներու»: Եւ որովհետեւ ոչ մէկ երեւոյթ կ'ապացուցանէ թէ «ընդհ» Ֆրանսահայութեան հայերէնը բարւոքում մը արձանագրած է տարիներու ընթացքին՝ պէտք է դուցէ հետեւցնել, թէ «հայախօս յաճախորդները» Ֆրանսա նոր դաղթած ազգակիցներն են, յատկապէս Մերձաւոր Արեւելքէն:

Եթէ իսկապէս կը կարծուի թէ այս հայախօս հայրենակիցներուն ժամանումո՛վ ստեղծուած է բառարանին կարիքը, շատ հետաքրքրական պիտի ըլլար տեսնել լիբանահայ «հիւանդ»ի մը դէմքին արտայայտութիւնը, երբ իր բժիշկէն լսէր թէ ունեցածը «մատնախաժախտ» մըն է, կամ «անչափածոյ սիրտ», կամ ... «մակաշրաճճիք»: Սուրիահայ օրիորդ մը պիտի ապշէր անկասկած՝ երբ իմանար թէ ունեցածը «բացկեղանկ» մըն է, կամ «յառաջադառնութիւն» մը, իսկ պոլսահայ մայրիկ մը ընաւ պիտի չհանդարտէր՝ երբ իրեն յայտնուէր թէ մտահոգիչ բա՛ն չկայ իր «երկաչողակ» մանչուկին կամ «աչքի անհամակեդրոն» ուշնեցող աղջնակին համար...:

Համոզուած ենք սակայն, որ եթէ այս եզրերը իրենց ուղիղ ձեւով ալ արձանագրած ըլլային, ինչպէս է օրինակ պարագան «եղերակ», «երանք» կամ «բըննասպիտ» բառերուն, պիտի մնային հասարապէս անհասկնալի եւ հետեւաբար անօգուտ՝ հետապնդուած նպատակին համար:

Այս չի նշանակեր թէ կը թերագնահատենք հայախօս գաղութներու հայերէնին մակարդակը· կ'ընդգծենք պարզապէս, թէ կարելի չէ ակնկալել որ հայախօս մը ծանօթ ըլլայ նաեւ բժշկական եզրաբանութեան: Բժիշկ չեղող ո՞ր Ֆրանսացին, նոյնիսկ եթէ քալ ծանօթ է Ֆրանսերէնի, գիտէ, օրինակ, «արժէրիզմ», «ազիկոս», «ակէօզի» կամ հարիւրաւոր ուրիշ «բըժշկական» բառերու իմաստը, որպէսզի բնական թուի ենթադրել թէ անոնց հայերէնն ալ կրնայ հասկնալի ըլլալ հայ «հիւանդ»ին:

Բառացանկին արդարացումը չատ աւելի ճշմարտանման պիտի թուէր, եւ ծրագիրը՝ հաւասարապէս վսեմ, եթէ յառաջաբանը՝ փոխանակ բռնազբօսիկ «կարիքներ» եւ «անհրաժեշտութիւններ» լսելու, խոստովանէր թէ առաջադրուած է մէկ բան՝ ցոյց տալ թէ հայերէնն ալ ունի բժշկական եզրամթերք:

Այլ կերպով ալ արդէն չի բացատրուիր ձեռնարկին նպատակը: Արդարեւ, եթէ դիտաւորութիւնը «գործածական» բառերու ցանկ մը ներկայացնել էր միայն, ի՞նչպէս արդարացնել դոյութիւնը «կալկերպ», «արքեղիկոն» եւ նման չատ ուրիշ բառերու, որոնք «ցաւ» կամ «կաթուած» բառերուն չափ «ընթացիկ» համարուելով՝ տեղ գտած են այս «Լեքսիք տէ թերմ մէտիքօ իւզիւէլ»ին մէջ...:

Եւ, յետոյ, ի՞նչ հիման վրայ գտած է բառերուն «գործածական» հանգամանքը: Իրա՞ւ է որ «աթրիչի» կամ «աքրոմի» աւելի կը գործածուին, քան, օրինակ, «ալերժի» բառը, որ յիշատակութեան պատիւն չէ արժանացած:

Բայց այս մասին այլ առիթով կը խօսինք: Առայժմ չեչտենք միայն, թէ մեր վերապահութիւնը բառարանին «գործնական» օգտուին չուրջ՝ կը մնայ միշտ տրամադիր նահանջելու, եթէ ժամանակը կամ առարկութիւններ վերատեսութիւն մը պարտադրեն: Մանաւանդ թէ՝ կը մաղթենք ատիկա:

Գանք բառացանկին:

Եթէ անոր հրատարակութեան «պատճառը» մեզ չի համոզեր, պիտի փափաքինք որ դէթ իրագործումի «կերպը» խրնամուած ըլլար, որովհետեւ ա՛յդ միայն կը համարինք էական: Անճնական կարծիքներու վրայ խարսխուած դատաստան մը, արդարեւ, վիճելի է միշտ եւ, հետեւաբար, ոչ չատ կարեւոր: Նոյնը կրնայ չէ ըսել սակայն առարկայական տուեալներով հիմնաւորուած դիտողութիւններու պարագային, որոնց կ'ուզենք ակնարկել:

Հոս կարելի չէ, ի հարկէ, առանձին քննարկել հարիւր վաթսուն բառ: Քանի սակայն բառացանկը բազմաստեակ անճշդութիւններով ողողուած է՝ կը նախընտրենք սեղմները «խումբերու» բաժնել եւ անոնց մէջ ալ՝ ամէնէն ակնառուներով միայն զբաղիլ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Հաւանաբար մեր ընթերցողներէն չատեր անհամբե՛ր կը սպասեն «Ցառաջի Թղթակցութեան, «Հայ լեզուին եւ բանաստեղծութեան» նուիրուած ցերեկոյթին մասին: Ո՛մանք՝ որովհետեւ հոն չէին, ուրիշներ՝ որովհետեւ հոն էին:

Ի՞նչ ընել: Ի՞նչպէս ընել: Խոստովանինք թէ բաւական անճրկած ենք եւ փորձենք բացատրել պատճառները, ծայրէն սկսելով:

Ֆրանսահայ գրողներու ընկերակցութիւնը յունուարեակի իր ձեռնարկներու «ծիրին» մէջ, կազմակերպած էր «Հայ լեզուին ու բանաստեղծութեան» նուիրուած ցերեկոյթ մը, Կիրակի, Մարտի 15-ին, Փարիզի Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ալէք Մանուկեան մշակութային կեդրոնի սրահը:

Գնահատելի ձեռնարկ, ըսելով, կրկնելինք սկսիլ մեր Թղթակցութիւնը, բայց մեր չար բախտէն, Ս. Ք. Զանգու, որ բացման խօսքը կ'արտասանէր յանուն կազմակերպիչ իր միութեան, «գնահատելի ձեռնարկ» որակելով հանդէսը, մեզի ըսելիք չձգեց:

Անմիջապէս հաք, հանդիսավարը՝ վաստակաշատ Նաւասարդեան, սապէս բաներ մը ըսաւ.-

«Գիտէք արդէն թէ արտասանողներու մեծ ցանկ մը կայ, թեկնածուներ ըլլան, որ դուրսը աւելի լաւ արտասանողներ կային, որոնք հոս չեն: Մենք միայն մեզի դիմողները առինք եւ ինչպէս տեսաք, Փարիզի հայ մամուլին մէջ, ալփապէթիք կարգով տուինք նախընտրութիւն չտալով ոչ մէկուն: Այնպէս որ, պիտի խնդրէինք Փարիզի հայ մամուլէն ալ, որ այդ նոյն տպաւորութեան տակ մնայ եւ ան լաւ արտասանեց, ան դէշ արտասանեց չդրէ...»: Հոս, պահ մը կենալէ ետք, երեւի մտածելով թէ աւելորդ բան մը բսած է, քիչ մը պրպտրեց, ընկճուած համակերպութեամբ

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱԶԱՉԵԱՆ

- 11 -

- Կարծեմ «լաւ եմ» ասացիր, կռահեցի չուրթերի շարժումից, թէեւ տիկին Սոնայի ասած չչուկը լսեցի ... ձայնալարերը հեռացրի՞ն...

- Գլխով հաստատեցի:

- Սրիկաները ... Ուրեմն առանց ձայնալարերի, առանց ձայնի ... Իսկ ի՞նչ են ասում:

- Հէ՛յ...

Նա իմ չչուկի միայն «չ»ն լսեց:

- Ուրեմն չէք կարող այլեւս աշխատել:

- Ոչ:

«Չ»ն կրկնուեց.

Ցաւալի է ... Վերեւում գիտե՞ն:

- Ոչ:

«Չ»ն երկու բաժակների բախման պէս բացեց նրա աչքերը:

- Թոշակ նշանակելո՞ւ են:

- Չգիտեմ, չեմ դիմել...

Չ-երը չատացան եւ նա այլեւս չէր փորձում լսել:

Սոնան սուրճ բերեց:

- Ի՞նչ ես կարծում, ո՞վ կարող է փոխարինել քեզ...

Նրա դէմքին լրջութիւնը յայտնուեց, ծնօտը ամրացաւ, մտահոգութիւնը իրար մօտեցրեց յօնքերը:

Ես դրիչ չվերցրի հարցի պատասխանը դրելու համար:

Սոնան ասաց.

- Առայժմ հիւանդութերթիկ է ներկայացնում...: Վէրքը դեռ չի սպիացել, հէնց որ սպանիայ ... կը ներկայանայ դեկավարութեան...

- Երբ կը սպիանայ, ի՞նչ են ասում:

- Արդէն...

- Դէ լաւ է, լաւ է...

- Բայց պէտք է մտածել, անպայման պէտք է մտածել, ես վախենում եմ, որ անարժան մէկին կը բերեն...

Սոնան ասաց.

- Մարդիկ կան, որ առանց խելք ունենալու են աշխատում, ձայն չունենալը աւելի փոքր դժբախտութիւն չէ՞...

- Նրա պաշտօնի համար, երկուսն էլ պէտք են...

Ու ծիծաղեց, վեր կացաւ:

- Կատակեցինք, հաճելի զրոյց էր ... Ատուած տայ, չուտ փակուի վէրքը, չուտ սպիանայ, եւ երբ յաջորդ անգամ այցելեմ, նրան տեսնեմ առանց վիրակապերի:

Նա գնաց, թէեւ անձրեւը չէր կորցնում:

Սոնան ասաց.

- Կուիւն սկսելու է, այսինքն՝ մրցակցութիւնը քո պաշտօնի վրայ...

- Իսկ դա լա՞ւ է, թէ՞ վատ:

Նա վերցրեց գրածս ու պատռեց:

Պաշտօնս պատռում է... մտածում եմ ես: Անձրեւը տեւում է մէկ ժամ: Հէնց որ կտրում է, քնում եմ:

- 12 -

Երազումս արեւը գլորւում էր ինչ - որ տեղ, եւ ես, իբր չողերն իրար հիւսած, պարան գարձած, փորձում էի կանխել նրա անկումը:

Արեւը գլորւում էր:

Պարանս կտրուեց: Կարճատեւ խաւար եղաւ: Մնացի խաւարում ու մէկէն աստղեր տեսայ, ձեռքով բռնեցի մի աստղ ու կառչեցի նրանից:

Ինձ արթնացրեց Սոնայի ձայնը:

- Ջանդ է տալիս Հուրին եւ քեզ է ուզում:

Առաջուայ պէս չեմ. նրա ջանդից սիրտս երկիւղ է ընկնում, հին զգացմունքների առաջացրած երկիւղը:

Վերցնում եմ լսափողը:

- Տխրում եմ առանց քեզ, ուզում եմ գալ:

Վճռական կին է:

Եթէ նոյնիսկ ասեմ, որ մի գայ, մէկ է, գալու է, իսկ ես, հոգուս խորքում, երկիւղն ապրելով հանդերձ, ուզում եմ, որ գայ: Աչքով եմ անում, որ համաձայն եմ, եւ Սոնան իմ փոխարէն լսափողով յայտնում է, եկէք:

Սիրաս ասում է.

- Ներիր ինձ, Սոնա: Այդ ամպրկի տարածի եւ սեւ թիսիից յետոյ, թող գայ նա, թող գայ: Միեւնոյն է, նրբեք Սոնա չի գառնայ:

Սոնան ուրիշ է: Ես Սոնայինն եմ:

(Շար. 15)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ
ԵՐԵՎԱՆԻ
ՊԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Ե.

ՄԱՐԴԸ ԵՎ ԱՍՏՂԸ

Ի սկզբանե Աստված ստեղծեց միայն մարդուն, ինչպես կ՚ասեն՝ մարդ ու մարդ։ Ստեղծեց ու տեսավ, որ մարդը միայնակ է, ձանձրանում է, ուզում է ընկերանալ։ Ստեղծեց նաև կենդանիները, որոնք մարդուն ընկերացան, բայց ոչ ամբողջովին։ Մարդը ուզում էր ունենալ իր նմանը, որ կարողանար իրեն հասկանալ, որ կարողանար իր հետ խոսել, որ կարողանար իր հետ ապրել։ Ստեղծեց կին։

Ստեղծեց ու տեսավ, որ կինը ոչ միայն ընկեր է, այլև՝ ավելին։ Կինը կարող է ունենալ ընկերներ, կարող է ունենալ ամուսին, կարող է ունենալ երեխաներ։ Ստեղծեց ու տեսավ, որ կինը ոչ միայն ընկեր է, ոչ միայն ամուսին, ոչ միայն մայր, այլև՝ ավելին։ Կինը կարող է ունենալ ընկերներ, կարող է ունենալ ամուսին, կարող է ունենալ երեխաներ, կարող է ունենալ ամուսնու ընկերներ, կարող է ունենալ ամուսնու ընկերների կանայք, կարող է ունենալ ամուսնու ընկերների երեխաներ, կարող է ունենալ ամուսնու ընկերների ամուսնու ընկերներ, կարող է ունենալ ամուսնու ընկերների ամուսնու ընկերների կանայք, կարող է ունենալ ամուսնու ընկերների ամուսնու ընկերների երեխաներ, կարող է ունենալ ամուսնու ընկերների ամուսնու ընկերների ամուսնու ընկերներ, կարող է ունենալ ամուսնու ընկերների ամուսնու ընկերների ամուսնու ընկերների կանայք, կարող է ունենալ ամուսնու ընկերների ամուսնու ընկերների ամուսնու ընկերների երեխաներ, կարող է ունենալ ամուսնու ընկերների ամուսնու ընկերների ամուսնու ընկերների ամուսնու ընկերներ, կարող է ունենալ ամուսնու ընկերների ամուսնու ընկերների ամուսնու ընկերների ամուսնու ընկերների կանայք, կարող է ունենալ ամուսնու ընկերների ամուսնու ընկերների ամուսնու ընկերների ամուսնու ընկերների երեխաներ, կարող է ունենալ ամուսնու ընկերների

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Միքայէլ եւ Աստղիկ Ճանիկեան իրենց սիրելի հօր՝ Արմենակ Միքայէլեանի *յիշատակին կը նուիրեն.* - *«Ծառայ»ին* 400, *Խոխ Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցիին* 400, *Կապոյտ Խաչի Խոխ մանուճիւղին* 200, *Կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնին* 200 Ֆ.:

×

Ինչպէս նաեւ Լիլիան Ճանիկեան իր հաւ սիրելի մեծ - *հօր՝* Արմենակ Միքայէլեանի *յիշատակին կը նուիրէ.* - *Սեւակ Սամուէլ* - *Մուրատեան վարժարանին* 250 Ֆ., *Դպրոցասէր Տիկնանց վարժա* - *րանին* 250 Ֆ., (*ատանալ «Ծառայ»էն*):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Արմենակ Միքայէլեանի *մահուան առ-թիւ, Տէր եւ Տիկին Ալեքսան եւ Արշա* - *լոյս Նուրեան կը նուիրեն* 100-ական Ֆ. *Խոխ Ս. Մարիամ Աստուածածին եկե* - *ղեցւոյ, Կապ. Խաչի Խոխ մանուճիւղին, Խոխ Մշ. Տան* (*ատանալ «Ծառայ»էն*) *եւ «Ծառայ»ին*:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի յանձնախումբը, կուգայ իր ցաւակցու - *թիւնները յայտնելու, Այրի Տիկին Ա.նուհիտ Ուզունեանի մահուան առթիւ, Ու* - *զունեան, Անդրէասեան եւ Եսիղարտաչ* - *եան ընտանիքներուն եւ իրենց հարազատ* - *ներուն*:

×

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի յանձնախումբը ընդհակալութեամբ ստա-ցած է փոխան ծաղիկի՝ Այրի Տիկին Ա-նահիտ Ուզունեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Լօրիս Անդրէասեանէ, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Անդրէասեանէ, Տէր եւ Տիկին Արմէն Ուզունեանէ, Տէր եւ Տիկին Խոսրով Ուզունեանէ 300ա-կան Ֆ., Այրի Տիկին Անդրէասեանէ, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Անդրէասեանէ, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Արթինեանէ, Օրիորդ Նուէր Եսիգարտաչեանէ 200-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ալպէր Անդրէասեանէ, Տիկին Շաքէ Ուզունեանէ 150-ական Ֆ., Տիկին Տալիթա Պօյաճեանէ, Օրիորդ Հերմինէ Եսիգարտաչեանէ 100-ական Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան, որ-բերու օգնութեան մարմինի տարեկան պարահանդէսը, Դեկտեմբեր 4-ին, ի նպաստ հայ վարժարաններու:

GALERIE LA REGENCE

8, RUE DE MIROMESNIL, 75008 PARIS
TEL. 265 - 20 - 39

PAPAZ

PAYSAGES — NUS — NATURES-MORTES

VERNISSAGE JEUDI 26 MAI
à partir de 18 heures.

ADER PICARD TAJAN

COMMISAIRES - PRISEURS ASSOCIES
12, Rue Favart — 75002 Paris
Tél.: 261. 80. 07

VENTE AUX ENCHERES PUBLIQUES

AU NOUVEAU DROUOT (Salle 2)
9, Rue Drouot — 75009 Paris
Vendredi, 3 Juin, à 14h. 15

BIBLIOTHEQUE ARMENIENNE

LIVRES relatifs aux voyages en Orient à :
l'Histoire, la Littérature
et les Arts Arméniens
Dictionnaires — Atlas

IMPORTANT ENSEMBLE DE GRAVURES
DU 17e — 18e — 19e SIECLE
Vues de Sites et Monuments
Portraits et Scènes
Cartes géographiques

Expert : Mme. Anne-Marie KEVORKIAN
21, quai Malaquais — 75006 Paris
Tél.: 260. 72. 91

Exposition publique :
Jeudi 2 Juin de 11h. à 18h.

Le Samedi 28 Mai
à la Maison de la Culture Arménienne
de Paris
17, Rue Bleue
Projection du film

"TZORI MIHRO"

à 20 heures précies
suivie d'un buffet campagnard
Participation 50 F.
F. R. A. NOR SEROUND (Paris)

U. G. A. B. Marseille
33, Cours Pierre Puget
EXPOSITION DE PEINTURE

Zareh MUTAFIAN

Du 27 mai au 4 juin
tous les jours de 11h. à 17h.
— Vernissage 27 mai, à partir de 19 heures.

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris

Jeudi 26 Mai à 20h. 45

CONFERENCE

Madame Marianne CERMAKIAN
Professeur de littérature comparée à
l'Université de Montpellier.
sur le thème suivant :
«La Passion et la Gloire d'un orphelin arménien de 1915»

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

RECHERCHONS

Le Centre d'Enseignement U. G. A. B. — Eglise Cathédrale arménienne de Marseille,
339, avenue du Prado; 13008,
recherche pour sa colonie de vacances établie dans un HOTEL TOUT CONFORT avec piscine, à ANCELLE (près de Gap), du 14 au 23 Juillet, un directeur responsable diplômé B. A. F. D. et des jeunes moniteurs ou monitrices.
— Ecrire à l'Eglise. Tél : (91) 77 - 84 - 70

L'ASSOCIATION CULTURELLE
HAMAZKAïNE
présente

LES MERCREDIS DE LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS

Série de 6 conférences débats, tous les mercredis à 20h45 précises, 17 rue Bleue, (M° Cadet)

Mercredi 25 Mai : Marc Nichanian, écrivain essayiste présente la revue «G A M»

Mercredi 1er Juin : HRAND SAMUEL, l'Homme et l'Oeuvre,
soirée animée par : Anahide Ter Minassian, Claire Mouradian, Frédéric Feydit et Hovig Yeghiazarian.

Mercredi 8 Juin : Serge Afanassian présente : **«L'ARMENIE, L'AZERBAïDJAN ET LA GEORGIE** de l'Indépendance à l'Instauration du Pouvoir Soviétique 1917-1923».

Mercredi 15 Juin : Armen Moutafian : L'Opéra Arménien.

Mercredi 22 Juin : Kégham Kévonian : Les Projets de l'Organisation Terre et Culture.

UN PARADIS POUR VOS VACANCES

... A DEUX PAS D'ATHENES

1983 - HOLIDAYS IN EVIA - 1983

une semaine
à partir de
2700 F
(avion + séjour)

— *PARIS / PARIS Transport aérien sur vol spécial*
(départ tous les samedis)
— *Les transferts aéroport* / Holidays In Evia / Aéroport
— *Le séjour en Demi-Pension* (petit dejeuner continental et dîner)

INSCRIPTIONS:

ANITA TACHDJIAN **ARPI BODURYAN**
au 296 37 70

*

POUR TOUT AUTRE RENSEIGNEMENT ET SEJOUR EN GRECE
DEMANDEZ NOTRE BROCHURE **« LA GRECE A LA CARTE »**
AUPRES DE : **VOYAGES VACANCES AU SOLEIL**
5, PLACE ANDRE MALRAUX
75001 PARIS
TEL. 296 - 37 - 70
Lic. 1539

OPERA DE MARSEILLE

Dimanche 5 Juin 1983 à 15 heures

CONCERT
avec
LA CHORALE SAHAK-MESROP
ET
L'ORCHESTRE PHILHARMONIQUE DE MARSEILLE

direction : **KHATCHIG YILMAZIAN**
soliste : **RENE MASSIS** (de l'Opéra) baryton
au piano : **Juliette YILMAZIAN**
solistes de la chorale : **V. Minassian — E. Artinian**

AU PROGRAMME

Komitas — Mozart — Ganatchian — Ch. Berberian — A. Haroutounian — Fauré
A. Bartevian — E. Hovanissian — A. Dikranian

RESERVATION

Centre Culturel Sts. SAHAK-MESROP (Eglise Arménienne)	339, Av. du Prado	13008 Marseille 77 84 70
Mr. V. BOZADJIAN	28, Bd. des Dames	13002 Marseille 90 53 91
YONNA	59, Av. de St. Jérôme	13013 Marseille 70 72 10
F. N. A. C.	Centre Bourse	13001 Marseille
TORREFACTION NORD	Rte. Nle. de St. Antoine	13015 Marseille 51 40 67
Mme SABOUNDJIAN	«Villa Martigny» 87, Trav. des Sables Jaunes	13012 Marseille 87 19 92
OPERA de Marseille	à partir du 31 Mai	54 29 29

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԳԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 5, Կիրակի օր, ժամը 11-էն 22:

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ

- *Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր՝ արագ սպասարկութեամբ:*
- *Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով:*
- *Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ:*
- *Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց:*

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մուտքը ազատ է

Մոնմորանսի երթալու համար.-
Prendre le train de la Gare du Nord, descendre à Enghien-les-Bains et puis prendre l'autobus N° 6 et descendre à l'arrêt Groslay.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
26
JEUDI
26 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ԴԱՐԻ — ԹԻՒ 15.443 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.443

ՊԱՏՈՒՈՅ ԼԷՊԷՈՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆՈՒՄ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ.Ի ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ Կ. ՏԼՖԷՒՒԻ ԿՈՂՄԷ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԿԸ ՓԱՌԱԲԱՆԷ ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՖՐԱՆՍԱՆ

Երեքշաբթի, Մայիս 24-ին, ժամը 19-էն քանի մը վայրկեան առաջ իսկ, Ֆրանսայի Ներքին Նախարարը՝ Մարսէյլի քաղաքապետ Կասթոն Տրֆէռ, իր կողքին ունենալով հանրային Ապահովութեան նախարարը՝ Ալֆորվիլի քաղաքապետ Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի, կը դիմաւորէին այն բազմահարիւր պաշտօնական եւ անպաշտօն հիւրերը, որոնք փութացած էին ներկայ գտնուելու այն հանդիսաւոր արարողութեան, որու ընթացքին, յանուն Հանրապետութեան Նախագահին, Սերովբէ Արք.ի պիտի յանձնուէր Պատուոյ Լէգէոնի առաջին աստիճան չքանշանը: Եկեղեցւոյ վարչութեան նախագահը՝ մէկը Ազգին Բարեգործան նախարարներուն կը ներկայացնէր հանող հիւրերը եւ քիչ հետ արդէն կը ժամանէր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Ցիշենք թէ բացի Փարիզի, արուարձաններու, դաւառի հոգեւոր հովիւներէն եւ եկեղեցական վարչութեանց ու հոգաբարձութեանց ներկայացուցիչներէն, ներկայ էին նաեւ արեւմտեան Եւրոպայի զանազան թեմերու հոգեւոր հովիւներն կամ զաղութային ներկայացուցիչները (Պելժիա, Իտալիա, Զուիցերիա եւայլն), Ֆրանսայի երեսփոխաններ ու քաղաքապետներ եւ Փարիզի հայ զաղութին ներկայացուցիչները եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ: Ասոնց կարգին նաեւ հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ էկզարքը, ինչպէս նաեւ օտար եկեղեցիներու (յոյն, Ֆրանսական, եւայլն) պաշտօնական ներկայացուցիչները: Նախընտրաբար կը խուսաբինք անուններ տալէ, քանի կարելիութիւնը չկայ բոլորը թուելու:

Ներքին նախարարը քանի մը ջերմ խօսքերով, ողջունեց Սերովբէ Արք.ը, ու այս առթիւ հաւաքուած բազմութիւնը, ապաւորիչ որակելով հանդիսութիւնը: Ցիշեց Սերովբէ Արք.ի կեանքը որպէս հրաշալի օրինակ մը Հայերուն եւ քրիստոնեաներուն համար: Ոգեկոչելով կաթողիկոսական պատուիրակին կենսագրական գիծերը Երուսաղէմի Դպրեվանքի նստարաններէն մինչեւ Փարիզ, Կասթոն Տրֆէռ չէշտեց անոր եկեղեցաչէն գործունէութիւնը ու անդրադարձաւ հայ ծնունդ Ֆրանսացիներուն, որոնք հաւատարիմ մնալով հանդերձ իրենց հայրենիքին, նախնիներուն, մշակոյթին, լեզուին ու եկեղեցիին. լաւագոյնս միաձուլուած են Ֆրանսայի ժողովուրդին, մաս կազմելով ազգային հաւաքականութեան, իրենց վաստակաւորներով, ժիր էկներով, ճարտարապետներով: Նախարարը ջատագովեց Հայերուն ուղղամտութիւնը, լեզուն եւ բազձանք յայտնեց որ Հայ ժողովուրդին ողբերգութիւնը պաշտօնական ճանաչումի արժանանայ: Յանձնելով Պատուոյ Լէգէոնի առաջին կարգի այս չքանչանը, Ներքին Նախարարը յայտնեց թէ Սերովբէ Արք. արժանի է այս բարձր դնահատումին:

Զգալի կերպով յուզուած, Սերովբէ Արք., քանի մը խօսքով շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն եղած այս պատիւին, որ իր անձին ընդմէջէն կ'երթայ Ֆրանսահայ գաղութին:

Կաթողիկոսական պատուիրակը մասնաւորաբար չնորհակալ եղաւ, որ հակառակ իր բազմազբաղ վիճակին, նախապարբերը ուզած էր անձամբ յանձնել այդ չքանչանը: Ապա, Սերովբէ Արք. յիշեց այն հին յարաբերութիւնները, որոնք ծնունդ առած են Ֆրանսացիներու եւ Հայերու միջեւ: Աչակերներէն իսկ, չէշտելով սակայն թէ մանաւանդ Ժ.դարէն ի վեր է, որ Ֆրանսայի եւ Հայաստանի միջեւ հաստատուած են իսկական յարաբերութիւնները, սերտ եւ յարատեւ: Խորապէս ազդուած Ֆրանսական մշակոյթով, Հայերը, առաջիններն եղան, յիշեց Սերովբէ Արք., որոնք զայն տարածեցին Արեւելքի մէջ, յատկապէս Փիլիպոսացի մեծ հեղինակներու թարգմանութիւններով, ինչպէս՝ Լամարթին, Վիքթոր Հիւկօ, անոպառ աղբիւր Հայ դրագէտներուն եւ բանաստեղծներուն համար: Ֆրանսական յեղափոխութեան մեծ դաղափարականներն էին նաեւ, ասել-գուց Սերովբէ Արք., որոնք պիտի նպաստէին Ժ.դարու հայ ազատագրական շարժումներու ծնունդին: Մեր քաղաքական դէմքերուն մեծ մասը կազմուած է Ֆրանսական դպրոցներու եւ համալսարաններուն մէջ եւ այդ դաղափարական ներով օծուած է, որ զանոնք տարածէին ոչ միայն իրենց ժողովուրդին, այլեւ ամբողջ Մերձաւոր-Արեւելքի մէջ: Յորդապէս կապուած արեւմտեան քաղաքակրթութեան եւ յատկապէս՝ Ֆրանսայի, իրենց ոգիով եւ մշակոյթով, եւ իրենց պատմութեան ամբողջ մէկ շրջանին համար, Հայերը աւելի քան ուրիշներ, համոզուած են որ «ամէն մարդ երկու հայրենիք ունի՝ իրը՛ եւ Ֆրանսան»:

Սերովբէ Արք., ապա, յիշեց թէ առաւելաբար ողբերգական պայմաններու մէջ է, որ այդ համոզումը իրենց համար պիտի վերածուէր հաստատումի մը, քանի որ 1915-ին է, որ Ջարդերէն վերապրողները իրենց քայլերը առաջնորդեցին դէպի Ֆրանսա, որ զիրենք ընդունէր իր առանդական ապնուասրութեամբ:

Հուսկ, Սերովբէ Արք., նկատելէ ետք, թէ 68 տարի անցեր են եւ երբեմնի այդ անհայրենիք Հայերը եւ իրենց զաւակները, կատարեալ պէս միաձուլուած այս երկրիս ժողովուրդին ծոցը, ամբողջական իրաւունքներով Ֆրանսայի քաղաքացիներ դարձած են, աւելցուց թէ անոնք կ'ուզեն միշտ պահել իրենց ինքնութիւնը, պահպանելով իրենց հաւատքը, լեզուն եւ մշակոյթը: Այդ առընչութեամբ, դոհունակութեամբ հաստատեց որ Ֆրանսական կառավարութիւնը հարկ եղած միջոցները կուտայ իրագործելու համար այդ հեռանկարները: Վերջապէս, Սերովբէ Արք. իր ուրախութիւնն յայտնեց, որ պայմաններու բերմամբ, այս արարողութեան ներկայ կ'ըլլայ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

Վերջին խօսքը կը պատկանէր արդէն Վազգէն Հայրապետին, որ Ֆրանսերէն իր ելոյթին մէջ, նախ յայտնեց իր երջանկութիւնը, որ պատուոյ բարձր չքանչանով կը զարդարուի Սերովբէ Արք.ի կուրծքը,

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՈՍԿԻԱՆ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆ

Յաւուր Կիրականէ որ Վանայ մէջ, ուր զացած էր հանգստանալու, երկուշաբթի օր (Մայիս 23) յանկարծամահ եղած է Ալֆորվիլի զաղութի սիրուած ղէմքերէն՝ Ոսկիան Գալայճեան:

Ողբացեալը, ընիկ Ակնցի, երկար տարիներէ ի վեր նուիրումով կը ծառայէր իր զաղութին, ազգային, կրթական թէ մարզական միութիւններու մէջ, իր զործօն մասնակցութիւնը բերելով: Մեծ եղած է նաեւ իր օգտակարութիւնը եղեղական զործերուն մէջ, տարիներէ ի վեր արդէն նախագահն էր տեղւոյն Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան:

Տիպարն էր ծառայասէր եւ հայրենասէր Հայուն, որու կորուստը զգալի պիտի ըլլայ մանաւանդ Ալֆորվիլի հայ զաղութին համար:

Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանիքին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 9-ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին: Հոգաբարձութեան եւ ընտանիքին մահազդները՝ մեր յաջորդ թիւով:

ի դնահատութիւն անոր երեսուն տարիներու եկեղեցական ծառայութեան Ֆրանսական հիւրընկալ հողին զրայ, ապա յիշեց թէ Սերովբէ Արք.: «Պատմական Հայաստանի Վասպուրական աշխարհի զաւակ, 1915-ի ցեղասպանութեան արհաւիրքներէն հազիւ ազատած վեցամեայ որբ երախայ, ապաստան զտաւ ուրիշ որբերու հետ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան հովանիին ներքեւ, ուր կրօնաւորի մթնոլորտի մէջ, մարմնով ու հոգիով աճեցաւ, զարգացաւ իբրեւ իր սերունդի ամենաչնորհալի ուսանողներէն մին, և չուտով իր արժանիքները բարձրացուցին դինքը մինչեւ եպիսկոպոսութիւն եւ յուրեւ մրատեան Եւրոպայի հայրապետական պատուիրակի տիտղոս»:

Սմենայն Հայոց կաթողիկոսը չարունակելով իր դնահատական խօսքերը Սերովբէ Արք.ի, երեսնամեայ գործունէութեան մասին եւ յայտնելէ ետք իր խորապղած չնորհակալութիւնները Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին, անձնական յուշով մը կատարեց հուսկ բանքը. -

« Կը վերջացնենք մեր խօսքը, յիշելով դէպք մը: 1934-ին, Ֆրանսայի Արտաքին Գործոց նախարար Լուի Պարթու, իր այցելութեան առթիւ Ռումանիա, Կարօլ Բ. Թագաւորի հետ միատեղ անակնկալ կերպով մուտք գործեց Պուքրէշի համալսարանի մեծ ընթերցասրահէն ներս, ուր զրասեղաններու առջեւ նստած կ'աշխատէին հարիւրէ աւելի ուսանողներ: Ուսանողները յանկարծ ծափողջոյններով դիմաւորեցին Ֆրանսայի մեծ հիւրը, որ իրեն յատուկ ճառագայթող դէմքով ջերմութիւն կը սրփռէր իր չուրջը: Այդ պահուն ուսանողներէն մին, բարձրաձայն բացագանչեց՝

«Vive la France»

Այդ ուսանողը այսօրուան Հայոց Կաթողիկոսն է: Ֆրանսայի նախարարը մօտեցաւ մեզ եւ սեղմեց մեր ձեռքը:

Թող տուէք այսօր ալ մեր խօսքը վերջացնել նոյն բացագանչութեամբ՝

Vive la France éternelle.

Թող Աստուած օրհնէ Ֆրանսան: Ամէն:

×

Պաշտօնական բաժինը կը վերջանար՝ «Տէր կեցո՛»ով եւ նախարարներու մեկնումէն ետք, ընդունելութիւնը կը շարունակուէր մինչեւ ուշ պիշեր:

Ա. Մ.

ՊՐԻՒՍԷԼ

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ԹՐՔԱԿԱՆ ԵՐԿՈՒ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ԴԷՄ

ԱՐԱՐՔԻՆ ՏԷՐ ԵՂԱԾ Է
«Հ. Գ. Բ.»Ի
ՓԻՔՐ ԿԻՒԼԻՒՄԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ

×

Երեքշաբթի, Մայիս 24, ժամը 10·25-ին է, որ երկու ռումբեր պայթած են Պրիւսէլի Թրքական երկու զրասենեակներու առջեւ, նիւթական մեծ վնասներ պատճառելով: Մէկուն թիրախն էր՝ զբօսաշրջիկութեան զրասենեակը (rue d'Arenberg), միւսն ալ կը պայթէր նոյն թաղամասին (մայրաքաղաքին կեդրոնը) մէջ, այս անգամ Մարմարա ճամբորդական զրասենեակին առջեւ: Նիւթական վնասները մեծ են, «Inter-Europe-Voyages» կը զրէ թէ զրասենեակը աշխատող պաշտօնեայ մը թեթեւօրէն վիրաւորուած է: Ցերեկին է, որ փարիզի մէջ, արարքը, յանուն Հայ Գաղտնի Բանակի փիքր Կիւլիւմեան խմբակին, ստանձնուած է, հեռաձայնով մը Ա. Ֆ. Փ.ի: Անդլերէն խօսելով, հեռաձայնողը կարդացած է զեկոյց մը, ուր ԱՍԱԼԱ-ն կը յայտարարէ «Փիքր Կիւլիւմեան խումբը կը ստանձնէ ամբողջական պատասխանատուութիւնը ռումբով կատարուած եղեռնախորձերուն Պրիւսէլի զբօսաշրջիկութեան Թրքական զրասենեակին դէմ եւ պիտի չարունակենք մեր պատերազմը»:

Փիքր Կիւլիւմեան 23 տարեկան այս երիտասարդն էր, Պէյրութ ծնած, բայց Ֆրանսահպատակ, որ զոհ գնաց իր իսկ պատրաստած ձեռնառումբին Կանեքի-ի վիլլայի մը մէջ, Յուլիս 30-ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ Ազգ. Ժողովէն մինչեւ փոդոցները պայքար կը տարուի կրթական «Սաւառի օրէնք»ի դէմ: Կառավարութիւնը որոշեց ստիպողականութեան կանոնադրութիւնը գործադրել, արագօրէն կարդադրելու համար ամէն ինչ եւ առաջքն առնելու բանավէճերուն: Այս ձեւը կը նշանակէ թէ միայն մէկ ընթերցում կ'ըլլայ օրինագիծին եւ անմիջապէս քէուէարկութեան կ'անցնին: Երեքշաբթի օր, ԻՒ-Տէ-Էֆ-ը չուրջ հազար բարեփոխում ներկայացուցած էր, Հ.Հ.Հ.ն հակաձրագիր մը բերած էր, ընկերվարականներն չուրջ հարիւր բարեփոխում ունին և 50՝ համայնավարները: Պառի ելոյթն է որ ամէնէն աւելի ուշադրութիւն զրաւած է: Պառ կ'առարկէ, որ ոչ մէկ խորհրդակցութիւն եղած է նախապէս պիտուններուն, համալսարաններու պատասխանատուներուն, վերջապէս բոլոր անոնց հետ, որոնց զործն է երկրին կրթութիւնը եւ ոչ թէ՝ սենսիքաները: Ժիլ Ժէրի, իսկ, կը յիշէր համալսարանի նախկին դասախօսը՝ փրոֆ. Պառ միշտ նախապէս խորհրդակցած է մասնագէտներու հետ: Կարելի չէ բարեփոխել համալսարանները մտաւորական եւ դիտական բարձրագոյն մարմիններու կարծիքին դէմ, ոչ ալ առանց քաղաքական լայն համաձայնութեան մը, տեւական կերպով խնդրոյ առարկայ ընելով անոնց կանոնագիրը: Ոչ մէկ ժողովրդավարութիւն կրնայ ապրիլ առանց ընտրանիի, կը չեշտէ Պառ, ինչ որ չի նշանակեր սահմանափակել մուտքը: Նոյն օրը մինչեւ ուշ պիշեր, ուսանողական ցոյցերը կը տարածուէին լատինական թաղը, ուր բախումներու կը վերածուէին, կառքեր այրելով, ապակիներ չարդուփշուր ընելով եւ Մշակոյթի նախարարն ալ՝ Ժ. Լանկ, կառքով անցած առենը ուսանողներու թիրախ զարձած է եւ ապաստան զտած իր մէկ նկարիչ բարեկամին բնակարանը:

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԲԱՅՑ ՅԱՆԴՈՒԳՆ ԶԵՌՆԱՐԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻԻ

Գրեց՝ ԲԺ. ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Բ. եւ վերջ)

Ա) Տպագրական սխալներ

Պէտք է խոստովանիլ որ բառացանկին հետ հաստատուած առաջին իսկ շփումը աննպաստ տրամադրութիւններ - րով կը համակէ ընթերցողը՝ տպագրական վրիպակներուն պատճառով: Կ'արժէ պահ մը կանգ առնել այս երեւոյթին շուրջ:

Ցառաջաբանին մէջ, Միութեան վար - չութիւնը «ներողամտութիւն» կը խնդրէ, որովհետեւ բառացանկը խմբագրուած է անդամներէ, որոնք «ոչ ակնառուր լեզ - ւաբաններ են, ոչ ալ հայ բառարանագրութեան մասնագէտներ»:

Մատնանշելով հանդերձ անկեղծութեան այս օրինակը, կը կարծենք թէ ԻՄԱՖ-ի նախագահութիւնը ոչ մէկ պարտաւորութիւն ունէր բարեացակամութիւն հայցելու: Հայագիտութիւն եւ յարակից անդրադարձեալ ուսումնասիրութիւններ պիտի փնտռուէին՝ եթէ այս նախաձեռնութիւնը բառակերտութեան փորձեր կատարէր· բառացանկի մը համար սակայն, որ պարզապէս կ'արտագրէ այլ բառարաններու մէջ արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող ծուռ - ի - տակ եզրերը, կը բաւէ հայերէն կարդալ դիտնալ, բայց անապաքէն՝ որպէսզի ճարմանդը «նարմանդ» չընդօրինակուի, թոքին թերընդլայնումը «թերընչլայնում» չըլլայ, ոչ ալ ջրդողութիւնը՝ «չրդողութիւն», ոչ ալ սրնգային», ոչ ալ···, ոչ ալ···, ոչ ալ : կարելի է առնուազն քանի այսպէս օրի - նակներ թուել:

Ի՞նչ ըսել հապա «օդակեաց» բառին համար («ակրոպի»), որուն «օդ»ը մոռ - ցուած է եւ բառը դարձած՝ «Ակեաց»···:

Կրնայ առարկուիլ, թէ այս անուշադ - րութիւնները դրաշարին պէտք է վերագ - րել: Այդ պարագային ալ սակայն, պա - տասխանատուն խմբագրութիւնը կը մը - նայ հաւասարապէս, որովհետեւ հանրութեան հրամցուելէ առաջ՝ տպագրական փորձերը կը սրբագրուին սովորաբար:

Տարբեր հարց, որ շատ անհատնական կը թուի դրաշարին մեղսակցութիւնը, քանի հայերէն բառերուն լատինատառ առոգանութիւնն ալ ճիշդ նոյն թիւրը ձեւով տպուած է, եւ խորհիլ կուտայ՝ թէ որպարան յանձնուած բնագրին է աննե - րելի անփութութիւնը:

Վերագառնալով լեզուագիտութեան հարցին, ըսենք թէ բժշկական բառարան մը կազմելու համար ան կը մնայ անհրաժեշտ նախապայման, անտարակոյս, բայց բացարձակապէս անբաւարար՝ եթէ բառարանագիրը բժիշկ ալ չէ միաժամանակ:

×

Բ) Գիտական սխալներ

Բժիշկ ըլլալը անհրաժեշտ է մինչեւ իսկ «արտատպուած» բառացանկ մը համադրելու պարագային, որպէսզի քաղուած եզրերը, դիտութեան բովէն անցնելով, ուղղուին՝ եթէ սխալ էին, ինչպէս սխալ են ԻՄԱՖ-ի օգտագործած հայ ազբիւրներուն մէջ շատ մը բառեր:

Այս գիտական սխալները չեն արդարացնար «գործածական» բառացանկի մը մէջ անգամ եւ պէտք է ենթադրել՝ որ դործուած ըլլան ոչ թէ բժիշկներէ, այլ հայերէնի՛ միայն ընտանի աշխատակիցներէ:

Առնենք, օրինակ, «անթիքօակիւլան» բառը, որ հայացած է «արեան նօսրացում» բացատրութեամբ: Այս թարգմանութիւնը սխալ է, երկու պատճառով:

Նախ՝ որովհետեւ «անթիքօակիւլան»ը պէտք էր թարգմանուիլ «արիւնը նօսրացընող» ոճով: Երկրորդ՝ որովհետեւ «անթիքօակիւլան»ը բնաւ կապ չունի «արեան նօսրացում»ին հետ: Արեան նօսրացումը՝ իմաստով կը մերձենայ «էմօսիլիւսիոն»ին, որուն համազօրը «արիւնալուծում» է: «Անթիքօակիւլան»ները մինչդեռ՝ արեան լերդացումը կամ, աւելի ուղիղ բառով, մակարդումը կանխող կամ փարատող դեղանիւթերն են, որոնց համար կրնանք գործածել «մակարդարդել», «մակարդալոյծ» կամ նման բառդումներով կերտուած այլ բառեր:

«Անաթոմի» բառը թարգմանուած է «մարդակազմութիւն»: Ինչո՞ւ իմաստի այս սեղմումը: Եթէ «անաթոմի» կը նշանակէ «մարդակազմութիւն», ուրեմն անատնարուժութեան ուսանողը, որ պարտաւոր է չունչին «անաթոմի»ն ալ ճանչնալ, ի՞նչ կը սերտէ, «չունչի՞ն··· մարդակազմութիւնը»: «Անաթոմի»ն կրնայ «մարդակազմութիւն» նշանակել, միայն երբ «իմէն» բացայայտիչով գործածուած է. առանձին՝ պէտք է տարբեր բառերով թարգմանուի, ինչպէս «անդամագրնութիւն» կամ, աւելի ճիշդ՝ «կազմաբանութիւն»:

Վիճելի է նաեւ «ափանտիս» եւ «ափանտիսիթ» բառերուն թարգմանութիւնը: «Ափանտիս»ը՝ «կոյր աղիք»ը չէ: Կոյր աղիքը, ինչպէս լատինական անունն ալ կը վկայէ, «սէքում»ն է, որմէ կը յառաջանայ «ափանտիս վերմիֆորմ»ը, այ - սինքն «որդնակերպ յաւելուած»ը կամ, աւելի կոկիկ հայերէնով՝ «որդնանման ելուն»ը: «Ափանտիսիթ»ը, հետեւաբար, ոչ թէ «կուրաղեւտապ»ն է, այլ յաւելուածին բորբոքումը, այսինքն «յաւելուածատապ»ը կամ «ելնաբորբ»ը: Ճիշդ է որ այլեւս ընդհանրացած է ելունը կոյր աղիքին հետ չփոթելու ժողովրդական սովորութիւնը, սակայն ներելի չենք գըտներ «օրինաւորել» այդ թիւրիմացութիւնը, բժշկական բառարանի մը մէջ ալ պատուասիրելով զայն:

Տարակուսելի նման թարգմանութիւններ դեռ շատ կան: Ժամանակը չի թոյլատրեր աւելի ծանրանալ այս հարցին վրայ:

×

Գ) Անհամաձայն թարգմանութիւններ

Բառացանկին անխնամ վիճակը մասամբ պիտի սքօղուէր, եթէ սխալ թարգմանութիւններու կողքին՝ անհամաձայն թարգմանութիւններ ալ չըլլային: Շատ յաճախ, երբ ֆրանսերէն եզրը նշանակուած է իբրեւ գոյական, հայերէնը ներկայացուած է որպէս ածական կամ բայ, եւ հակադարձաբար:

Ահա քանի մը օրինակներ:

«Ամէնորէ» բառը թարգմանուած է «անդաշտան», մինչդեռ պէտք է ըլլայ «անդաշտանութիւն» կամ, աւելի լաւ, «դաշտանատութիւն»: «Անդաշտան»ը՝ «ամենորէ» ունեցողն է:

«Անթիմաթիմ»ը՝ դարձած է ··· «աչքի անհամակերպոնու - թիւն»: Բայց «անթիմաթիմ»ին հայերէնը ունինք արդէն եւ է՝ «տարաբեկութիւն»· բառ մը, որ թէ՛ աւելի դիւրահունչ է, թէ՛ ալ աւելի ճշգրիտ:

«Անասթոմոզ» բառն ալ եղած է ··· «բերանակցիլ»: Անծանօթ պատճառներով, յարմար չէ դատուած «բերանակցութիւն» կամ «ծայրակցում» ըսելը:

Մնացեալներուն՝ այլ առիթով կ'ակնարկենք:

×

Դ) Վերջին դիտողութիւն մը:

Բառարանին մէջ սպրդած են նաեւ էական սխալներ: Շատ չեն, բայց կան: Անոնցմէ երկու - երեք հատին վրայ միայն պիտի խօսինք համառօտ կերպով:

«Աբթերիթ» բառը թարգմանուած է «չնչերատապ»: Եթէ այս բարդումը կազմայուծենք, պիտի դտնենք շնչեր - ա - տապ բաղադրիչները: Շաղկապին եւ «տապ»ին ներկայութիւնը ըմբռնելի է. ինչո՞ւ սակայն «չնչերակ»ը եղած է «չընչերակ»: Լաւ է, անշուշտ, բարդ բառերը կարճ արմատներով կերտել, բայց երբ չկայ այդ հնարաւորութիւնը անխմաստ յապաւումներ կատարել անտեղի պոչատումներով:

«Ափերմի»ին պարագան տարբեր է: Թարգմանուած է «անաերմութիւն», այսինքն բառով մը, որ քերականական տակէտով ուղիղ չէ: Բառակազմութեան օրէնքներուն համաձայն՝ պէտք է ըսուի «անաերմնութիւն», որովհետեւ բարդումի կամ ածանցումի ժամանակ՝ բառը իր արմատական երեւոյթը կը վերստանայ: Եւ որովհետեւ «սերմ»ը իրականին մէջ «սերմն» է, ածանցումը այս երկրորդ ձեւին վրայ պէտք է կատարուի: Եթէ «անաերմնութիւն»ը չսիրուի, կարելի է դործածել «սերմնատութիւն» բառը, զոր կը նախընտրենք:

«Անժիօկրաֆի»ին հայերէնը «երակի գոյնանկար» նշանակուած է: Նոյնիսկ եթէ ճիշդ ըլլար այս թարգմանութիւնը, «գոյնանկար»ը հայերէնին խորթ պիտի թուէր հաւատարապէս, որովհետեւ ձայնափոխութեան կանոնին համաձայն՝ բառը «գունանկար» է: Կարելի պիտի ըլլար ըսել նաեւ «երանգանկար»:

Տարբեր հարց, որ «անժիօկրաֆի»ն ո՛չ «երակ»ի հետ կապ ունի, ո՛չ ալ «գոյն»ի: «Անժիօ» կը նշանակէ պարզապէս «անօթ» («ամպ»), որով «անժիօկրաֆի»ին հայերէնը «անօթագրութիւն» է, կամ «անօթանկարում», եթէ ուզենք բարդումը «գունանկարում» («ռատիօկրաֆի») բառին հետ կազապարով կերտել: Եթէ «անժիօկրաֆի»ն «երակի գոյնանկար» կը նշանակէ, իսկ «արթերիօկրաֆի»ն՝ «չնչերակի գոյնանկար», պէտք է ուրեմն հետեւցնել, թէ բառարանին համաձայն՝ «անժիօ» ըսել է «երակ» («վէնն»), ինչ որ բոլորովին սխալ է: «Երակի գոյնանկար»ը, այսինքն «երակագրութիւն»ը, «ֆլեբոկրաֆի»ն է:

Առայժմ կը գոհանանք այսքանով, քանի այս նիւթին շուրջ խօսելու պատեհութիւնը դարձեալ պիտի ներկայանայ հետեւանաբար:

ԻՄԱՖ-ի վարչութիւնը «խորհուրդ եւ ցուցմունք» կը խնդրէր բառացանկի ներածութեան մէջ, կատարելագործելու համար իր նախաձեռնութիւնը: Երբ (եւ եթէ) մասնագէտները անտես այս առաջարկին, բառարանը՝ անհրաժեշտ հատորներէ՝ պիտի յայտնի թերեւս գոհացուցիչ հանգամանք մը ստանալ, դառնալով նոյնիսկ օգտակար՝ հայերէնով զբաղողներուն:

Հրատարակուած առաջին պրակը, որ պէս նախաճաշակ, համոզիչ չէ, բայց ոչ մէկ պատճառ կ'արդիլէ յուսալ՝ թէ յառաջիկայ փորձերը աւելի դուրգուրանքով պատրաստութեան մը պիտի արժանանան: Այս է նաեւ մեր լիասիրտ մաղթանքը եւ անհամբերութեամբ սպասածը:

Ի վերջոյ, նման ծրագիր մը իրագործելը շատ դժուար է, անտարակոյս, բայց ոչ անկարելի:

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱԶԱՉԵԱՆ

- 13 -

Ես ամուսին էի: Ուժ էի: Նիւթական նեցուկ էի:

Դրանց գիտակցութի՛ւնը Սոնայի մէջ առաջադրել էր այն, որ ես էի տան մեծը, եւ նա իմ կողակիցս էր տան մէջ նուազ հեղինակութեամբ:

Ցետոյ աճեց նա: Երեխաներիս համար մայր, նեցուկ, ուժ:

Ինամում էր, մեծացնում եւ դա տալիս էր իրաւունքներ երեխաներիս նկատմամբ եւ նաեւ իմ նկատմամբ, երբ յիշեցնում էր, որ ես հայր եմ եւ պարտականութիւններ էր սահմանում: Որքան սիրելի էր նա այդպիսի օրերին:

Կինը ե՞րբ է ամուսնու կամայականութիւնները տանում: Երբ ամուսինը նրա մէջ տեսնում է եւ՛ կինը, եւ՛ մայրը հաւասարապէս: Մանաւանդ, երբ ամուսինը դրանցից դուրս պահանջներ չի դնում:

Ոչ, նրան բնաւ չեմ ասել, որ ինքը միամիտ է, իսկ ես խորամանկ: Նա բնաւ չի փորձել խորհրդաւոր դառնալ՝ ինձ իրեն աւելի կապելու համար:

Փոխադարձ վստահութե՞ամբ բացատրել այս բոլորը: Չգիտեմ: Ինձ համար պարզ է, որ անցայ արեւի մէկ շողի պէս բարակ կամրջի վրայով, եւ նա իմ կողքին էր ··· Հիմա նա ինձնից հեռու, իմ դիմաց, իմ տանը, աւելի մօտիկ էր իր երեխաներին, տան առարկաներին ու իրերին, այն աշխարհին, որ կոչւում է ընտանի տնտեսութիւն: Այս բոլորը նրա խնամքի տակ են: Նաեւ ես···

Առաջ նա չէր հանդուրժում իմ ալեկոծութիւնները, հիմա հանդուրժում է, առաջ նա չէր կիսում իմ բարկութիւններն ու բորբոքուածութիւնը, հիմա հանդուրժում է: Խնամակալ է, ես խնամուող ··· Հիմա իմ հանդարտութիւնը մտավախութիւն է պատճառում նրան: Չլինի՞ թէ յոռետես եմ դարձել եւ յոռետեսութիւնից դարձել եմ ամէն ինչի նկատմամբ անտարբեր, որովհետեւ ··· որովհետեւ ··· որովհետեւ ··· դեռ իմ կատածը չի փարատուել քաղցկեղի յաղթանակի նկատմամբ: Քաղցկեղ ··· Բառն անգամ սարսափելի է, մտքով անցկացնելը՝ մտքի տատապանք ··· Դեռ հինդ ամիս կայ Մոսկուա «այցի» գնալու, նորից քննուելու համար:

Եւ նա ուշադիր է:

Հոգատար է: Միայն թէ չգիտեմ: Իսկ ինչպէ՞ս մոռանամ, ինչո՞վ զբաղուեմ:

Առաջ նա չէր ուզում, որ ես խառնուեմ իր անալին գործերին, հիմա ԲՈՒՆի մասնակիցն է դարձնում: Ժպտում եմ, համակնում:

Առաջ որդուս եւ աղջկա վերաբերող հարցերին նա էր միակ լուծում տուողը, իր ճաշակով էր հագցնում նրանց, իր եւ նրանց ճաշակով էր հետեւում նորոյթներին, հիմա իմ մասնակցութիւնն է ուզում:

Այս բոլորը նա անում է ոչ միայն նրա համար, որ կեանքից չսառչեմ, չփախչեմ, չվհատուեմ, այլեւ զգացնել տալու համար, որ ես միշտ էլ մնում եմ տան մեծը, հայրը, վերին ուժը, ամենահեղինակաւորը:

Եւ այդ բոլորի մէջ կայ անկեղծութիւն, հաւատարմութեան ուժեղ մի դրօշմ, որ արեգակի պէս լուսաւորում է տունս:

Սոնայի կանացիութեան մէջ էն նրա համբոյրը, այլ իր զժուարին դրութեան մէջ նրա փաղաքշանքի, հոգատարութեան անբռնազբօսութեան մէջ:

Ես չեմ զգում, որ նա այժմ աւելի շատ իրաւունքներ է պահանջում, ընտանեկան տիրապետութիւն:

Մի՞շտ էլ կանայք, ամուսնութիւնից անմիջապէս յետոյ, ձգտում են ինքնուրոյնութեան եւ տնտեսութեան, ինքնուրոյնութեան եւ դրա տակ, ինչպէս ձեռն տակ մանիքը, որոնում իշխանութիւն, դեկավարութիւն ոչ միայն ամուսնու, այլեւ նրա ծնողների վրայ: Այդ օրերին նա վտանգաւոր է իրեն ենթարկել նախ իր ամուսնուն եւ նրան «նուաճելով» նուաճել ընտանիքը:

Այս ձգտումը Սոնայի մօտ չտեսայ: Ուժեղ էր հայրս: Նոյնքան ուժեղ բնաւորութեան տէր էր համարում ինձ: Փակուել էր երկպառակութեան այլ ճանապարհը: Մնում էր ինքնաբերութիւնը:

Շոյուած եւ վերաւորուած ինքնասիրութիւն: Մէկը չփոյթնող, միւսը՝ խրոխտ ու քէն առաջացնող դրդապատճառներ են: Չեմ կարծում, որ դրա համար աւելիներ եղած չլինին:

(Շար. 16)

ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲԸ - ՄԱՐՍԷՅԼ

Երգը մարդուն անբաժան ընկերն է: Անով է որ ան կը դրսեւորէ իր հոգեկան վիճակը, ուրախ, տխուր եւ զանազան պարագաներուն:

Երգը միանգամայն խթան մըն է կենսունակութեան, աշխատանքի պարագային՝ օժանդակ է, յուսալքման առեն մը խիթարիչ:

Մեզի համար մանաւանդ երգը եղած է այն յուսադրիչ տարրը, որով տարիներէ ի վեր մնայեր ենք եւ դիմադրեր ենք ճակատագրական մեր սեւ օրերուն, այնքան որ բանաստեղծն ալ ըսեր է թէ երբեմն կ'ուզէ մեռնիլ:

Երբ ցրուեցանք երկրէ - երկիր, եւ երբ ծնունդ առաւ Սփիւռք մասյլ բառը, մեր մտածումը եղեր է ունենալ նախ եկեղեցի, դպրոց եւ անմիջապէս յետոյ երգչախումբ, այս վերջինը թերեւս ամէնէն առաջ, ինքնաբերաբար: Այսօր ամէնէն հաճեստ զաղութն իսկ ունի իր երգչախումբը, որակեալ կամ ոչ, բայց վերջապէս ունի:

Անոնց կարգին ներկայիս պատուաբեր տեղ մը կը գրաւէ Մարսէյլի Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը: Այս քաղաքը որ իր կենսունակութեան վառարան կրնայ օրինակ ծառայել այլ զաղութներու, անցեալին մէջ ունեցած է երաժշտական երկարատեւ կազմակերպութիւն, ջանքերովը Վարդան Սարգսեանի: Տարիներու թաւալումը, սակայն յաճախ պատճառ կ'ըլլայ որ ամէն թափուած ջանք զաղար մը ունենայ:

Երկարատեւ զրկումէ մը վերջ է որ ծնունդ առաւ այս երգչախումբը, որուն կը նուիրենք սոյն գրութիւնը:

Նախաձեռնութիւնը առաւ եկեղեցւոյ վարչութիւնը: Գտաւ արժանաւոր ղեկավար մը յանձին Պ. Խաչիկ Եըլմազեանի, վարանեցաւ ամէն տեսակ զոհողութեան առջեւ եւ ամուր հիմերու վրայ կազմակերպեց այն երգչախումբը, որ թէեւ հասլի 5 - 6 տարուան կեանք ունի, սակայն ձեռք բերած գործունէութիւնը պերակիտ է բաղդատմամբ այդ ժամանակաշրջանին:

Ո՛ր պէտք է փնտռել յաջողութեան գաղտնիքը· անոնք բազմազան են:

Նախ՝ ղեկավարը անխոնջ է· գիտէ խանդավառուիլ եւ խանդավառել շրջապատը: Շուրջը հաւաքուած երիտասարդութիւնը պարտականութեան գիտակից է եւ մանաւանդ ենթարկուող ղեկավարին: Ասիկա ամէնէն կարեւորն է:

Ամէն մէկ անդամ հպարտ է իր պատկանած խումբով: Երգչախումբը միաձոյլ է, չկան երկրորդական պատահական խումբեր զինքը խաչաձեւող, կը բաղկանայ միայն հայ երգիչներէ, նոյնիսկ պատասխանատու եղոյթներու պարագային, տակաւին կարիք չեն զգար օտար երգիչներու օժանդակութեան:

Ղեկավարին եւ երգիչներու արժանի պատիւը ընծայելէ յետոյ մանաւանդ կանգ կ'առնենք կարեւոր կէտի մը վրայ:

Ան է՝ հոգատար մարմնի մը գոյութիւնը, որուն գլխաւոր ջիղն է նուիրեալ անձնաւորութիւն մը, Պ. Արշամ Պապայեան, իր չուրջը ունենալով անչուշտ մէկ քանի գործակիցներ:

Երաժշտասէր, եւ ամէն տեսակ զոհողութիւն յանձն առնող այս անձը զարմանալի խանդավառութեամբ կը հովանաւորէ երգչախումբը, զայն նկատելով նոյնքան կարեւոր գործ, որքան իր անձնական զբաղումները:

Ներկայ է փորձերու, ժպտադէմ, յուսադրող եւ խանդավառող եւ որուն չատ բան կը պարտի երգչախումբը, զգալով որ չենարան ունի եւ իր բախտին ձգուած չէ:

Անձնելով ղեկավար Խաչիկ Եըլմազեանի, նախ ինքզինքը պարտադրող ներկայութիւն մը ունի: Դժուարահաճ է փորձերու տաեն եւ հոգածու ըստ կարելւոյն ամէն մանրամասնութիւն դրսեւորելու համար: Գիտէ խանդավառել երգիչները, եւ մարակել երգեցողութիւնը, գործակից ունենալով իր կողակիցը Տիկին Եըլմազեան, որուն աշխատանքը համերգի պատրաստութեան համար գնահատելի եւ շնորհաւորելի է:

Կարեւոր պարագայ մ'ալ կայ, որուն վրայ կ'արժէ ծանրանալ: Երգչախումբի ղեկավար մը բարոյական գեղնի վրայ գոնէ գերազոյն հեղինակութիւնը պէտք է ըլլայ, որուն ցուցմունքներուն պէտք է հնթարկուին բոլորը, երբեմն ալ անչուշտ իրենց բաղձանքներն ու տեսակէտները միացնելով կազմակերպական աշխատանքներու պարագային:

Երգչախումբը Մարսէյլէն յետոյ իր գործունէութիւնը տարածեց նաեւ հարաւային Ֆրանսայի այլ քաղաքներու մէջ ալ: Զանազան առիթներով հանդէս եկաւ օտար հասարակութեան առջեւ, ներկայութեան պաշտօնական անձերու: Խումբը եկաւ նաեւ Փարիզ, մասնակցելու համար ԺԱՖ-ի կողմէ կազմակերպուած փառատօնին, եւ ունեցաւ մեծ յաջողութիւն:

Մեայն երաժշտական գետնի վրայ չէ որ պէտք է գնահատել երգչախումբի մը գործունէութիւնը: Ան պատճառ է նաեւ որ խումբ մը երիտասարդներ հաւաքուին հայերէն խօսելու եւ հայերէն երգելու համար, ստեղծելով հայկական մթնոլորտ: Ասիկա ալ ոչ նուազ կարեւոր է քանի կը մտահոգուինք ազգապահպանման կնճռոտ հարցով:

Ուրիշ անդամ գրած ենք Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին մասին: Այս անգամ ուրախութիւն պատճառով մըն է որ կրկին կ'անդրադառնանք, որովհետեւ մօտալուտ ծրագրուած համերգը տարբեր երեւոյթ մը կը պարզէ:

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՎԱՎԱՆՍԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

ՎԱՎԱՆՍ. - Հ. Բ. Ը. Մ.ի Վալանսի «Հիւսիսեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 29-ին տեղի ունեցաւ հայ առաքելական համայնքի ընդհանուր ժողովը, որու ընթացքին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը պիտի ներկայացնէր երկամեայ իր գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւնը: Ներկայ էին 168 հոգի: Ժողովին առենապետ ընտրուեցաւ Պ. Բէչիչեան:

Բացումը կատարելով հոգաբարձութեան առենապետը՝ Մանուկ Ստեփանեան, շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր ներկաներուն, որոնք նիւթապէս եւ բարոյապէս միշտ զօրավիզ եղած են հոգաբարձութեան՝ իր աշխատանքներուն մէջ, ապա աւետեց նոր եկեղեցիի մը կառուցման լուրը, նշելով որ անհրաժեշտ է կազմել յանձնախումբ մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլար վարել շինութեան վերաբերող նիւթական եւ բարոյական աշխատանքները:

Ապա հոգաբարձութեան առենատետը՝ Ս. Գարաուկլեան, կարդաց տեղեկագիրը, ուր կ'ըսուէր թէ ամէն Կիրակի, Դպրաց դասի երիտասարդ անդամները, ղեկավարութեամբ Հ. Օհանեանի, ներկայ եղած են եկեղեցի եւ մասնակցած պատարագի երգեցողութեան: Դասիթեան դպրոցը, 130 աշակերտներով, մեծ յաջողութիւն արձանագրած է շնորհիւ Նարեկ Պաչակիը քհնյ. Վարդանեանի եւ ուսուցչական կազմի՝ երէցկին, տիկին Ս. Տէր - Սարգիսեան եւ տիկին Փելի - պոսեան: Կէսօրէ ետք վեց տիկիններու վատահուած է մանկապարտէզի մը հսկողութիւնը, ուր յաճախած են 4 - 6 տարեկան քանի մանուկներ:

Գանձապահ Պ. Սիրանեանի նիւթական զեկուցումէն ետք ներկաները գնահատական բանաձեւով մը վարձատրեցին հոգաբարձութիւնը:

Տեղի ունեցաւ նոր «ընտրողական եւ հաշուեքննիչ» մարմնի մը ընտրութիւնը, որ տուաւ հետեւեալ հետեւեալ արդիւնքը՝ Մ. Ստեփանեան, տոքթ. Գոհարեան, Շ. Էքմէքճեան, Լ. Տէր - Սարգիսեան, Գ. Ժամադրծեան, Մ. Սէմէրճեան եւ Լ. Միքիլեան: Այս մարմինը պիտի վերակազմէ նոր հոգաբարձութիւն մը՝ երկու տարուան համար:

Լ. ՏԷՐ - ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

Ցուահատ Պելժիացի մը անձնասպանութիւն կը փորձէ ինքզինք կախելով ձգախէժի պարանէ մը:

Անչուշտ կը մեռնի, բայց ոչ թէ խեղդամահ, այլ զանկի բազմաթիւ բեկումներէ:

×

Ժընեւի մէջ յուզարկաւորներու թափօր մը կ'անցնի լիճի եզերքէն: Երկու Զուիցերիացիներ իրարու կը նային: - Մէկը կը հարցնէ·

- Ո՞վ է թաղուողը:

- Կարծեմ զազաղին մէջ զտնուողն է, կը պատասխանէ երկրորդը:

×

Ֆորսիքացի տնօրէն մը կը հարցնէ իր քարտուղարուհիին·

- Օրիորդ, ո՞ւր է զրիչս:

- Ձեր ականջին վրայ, պարոն:

- Ինչ որ է, օրիորդ, մի՛ յոգնեցնէք զիս, ո՞ր ականջին վրայ:

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ե.

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՌԸ

Սակայն, որքան որ ալ իր գործակատարին ֆիզիքական խեղդութիւնը յիշելով եւ զանկա նախատեւով կը ջանար մխիթարել ինքզինքը այդ ճախողուածին համար, իրողութիւնը հետզհետէ կը մեծնար, կ'անհեթեթնար իր մտքին մէջ, յաճախանքի մը համեմատութիւնը առնելով, բուռն մատանջութեան մը հանդամանքը· «շնորհքով զէնուած»ը ըղեղին խորշերուն մէջ կը պտըտկէր, կըսկծալի աղնակումներով, մարմինը պըղըտկելով ցաւոտ սարսուռներու մէջ: Եթէ բժշկութիւնը միայն շնորհքով «զէնուած» մըն էր, եւ չունէր այն վեհութիւնը, փայլը, փարթամութիւնը զորս տալու էր իր զաւկին, այնքան արժանի անոնց ինչո՞ւ ուրեմն Մերկերեան առոր մղեր էր իր որդին: Այդ մէկ որակումով, որուն նշանակութիւնը հետզհետէ կը չեչտը ւէր, կը ճզդուէր իր մտքին մէջ, բժըշկութիւնը, իրեն համար, կը գառնար կ'ըլլար ոսկերչութեան, կօշկակարութեան պէս բան մը, որոնք անչուշտ «շնորհքով զէնուած»ներ էին: Բայց ինչ իր զաւկին համար շնորհքովը չէր որ կ'ուզէր, հապա մեծը, փառաւորը, չքեղը:

Կը պտըտէր սենեակին մէջ, ձեռնամած, աչուըները գետինը թափառուն, ահեղ կսկիծէ մը զգետնուածի պէս:

- Բժշկութիւն, ոսկերչութիւն, կօշկակարութիւն, ասոնք ամէնքը մէկ բանի՞ը են, կը մրմնջէր, այնքան չփոթած, այլայլած, որ չէր կրնար այս հարցը լուծել:

Ցանկարծ, աճապարանքով, դուրս ելաւ սենեակէն, իջաւ սանդուխներէն եւ գետնայարկը, խոհանոցէն ներս մտաւ, ուր պառաւ խոհարարուհին թեւերը սոթամած, կերակուրի պատրաստութեամբ կը զբաղէր:

- Նեկտար, ըսաւ տիկին Մարկոսեան, չնչասպառ, քեզի բան մը հարցնեմ, չի - տակը պիտի ըսես, հա՞, շիտակը պիտի ըսես...

Պառաւը, որ ծռած էր, չակեց իր կըմախքը, մէկ ձեռքը դանակ մը, միւսը թացանաւոր չաղախէ մը լխպկկացած:

- Շիտակը պիտի ըսե՞ս, պնդեց նորէն հանդիմը, տեսնելով պառաւին չփոթած լռութիւնը:

- Կ'ըսեմ, հանըմ:

Հէքիմութիւնը ընտո՞ր բան է:

Յոհարարուհին, որ այսքան մխամխա հարցումի մը անչուշտ չէր սպասեր, կըսնոջ երեսը նայեցաւ ինչպէս պիտի նայէր խենթի մը:

- Հէքիմութիւնը, հանըմ, պատասխանեց վարանմամբ, հիւանդներուն կը նայի կ'աղէկցնէ...

- Բայց ընտո՞ր բան է, աղէ՞կ արհեստ է:

- Ւհ, ի՞նչ ըսեմ հանըմ, մարդ կայ քի ֆայտան կը տեսնայ, մարդ կայ քի չի տեսնար... (Եւ յանկարծ իր մէկ հեռաւոր կսկիծը յիշելով) Ֆուլեանէխս կ'օթար հէքիմները կերան, հանըմ, կիւղլիմ Ֆուլեանէխս ... ա՛խ...

Եւ համեմատ թաց ձեռքին կռնակը աչքին մօտեցուց, որուն կոպին վրայ անմիջապէս արցունք մը թառեր էր: Ու ծռեցաւ նորէն իր սանին վրայ, Ֆուլեանէին կսկիծովը համակուած, մոռնալով հանըմը եւ անոր հարցումը, որ աւելի քան երբեք կը կնճռոտէր, մթին ու մեռելական զոյն մը կ'առնէր:

Պառաւ կուրծքէ մը արձակուած կսկծալի այդ կոծը ու կաթիլ մը արցունքը որ շողացեր էր նուազկոտ բիբի մը վերեւ, այլայլմէ ըրին տիկին Մարկոսեանը որ կը փախչէր առէք, կարծես հալածուելով ողբերգական ազաղակէն·

- Ֆուլեանէխս կլօխը հէքի՛մները կեբան...

Իր սենեակը ելաւ, ժժգունած, ճակատը օրհասական քրտինքներով ողողուն: Հիմա ուրիշ մտածում մը, քաոմնելի, մահացու, կը յաճախէր իր միտքը: Այդ «հէքիմները» եթէ չէին ալ սպաննած, բայց չէին կրցած իր հոգեհատոր ամուսնին կեանքը փրկել: Եւ ո՞վ կը վստահեցնէր թէ այդ մարդիկը չէին նպաստած անոր մահանալուն:

- Ջաւակս տոքթո՛ր, կը մրմնջէր, պատուհանին վարագոյրներուն տակ կծկուած, իր ահաբեկ աչուըները հորիզոնին յառած, զաւակս տոքթո՛ր, այսինքն մարդասպան, ոճրագործ ... չէ՛, չըլլար ... չեմ ուզեր ... ըլլալիք բան չէ:

(Շար. 67)

Տէր եւ Տիկին Սահակ եւ Մարիճա Տէր-ոսկեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Տէրոսէ-եան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սահակեան եւ զաւակները (Լոս - Անճըլըս), Սրամ Տէր - Սահակեան, քոյրը՝ Սրաքսի եւ զաւակները (Լոս - Անճըլըս) եւ ընտա-նեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, մօրեղբօր, զարմիկին՝

ԼԵՒՈՆ ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 23-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մայիս 27, ժամը 14-ին Իսի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, 6 ավընիւ Պուտկէն:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Օր. Մարկրիտ Տէր - Ադարեան եւ ըն-տանեկան բոլոր պարագաները խոր ցա-ւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ ազ-գականին՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ՏԷՐ - ԱԶԱՐԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Հալէպեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 21-ին, 77 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Մայիս 26, ժամը 16-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանէես - Փարիզիէնի գերեզմանատունը ամփոփ-ւելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Պ. Մարտիրոս Աւետիսեան, Տէր և Տիկին Մանուկ Առաքելեան եւ զաւակները Վա-րուժան եւ Ակսել, Պ. Ռոպէր Գասպար-եանց, Տէր եւ Տիկին Փաթրիս Ճօլօլեան, Տէր եւ Տիկին Ալէն Գասպարեանց, Տէր եւ Տիկին Գոչունեան եւ զաւակները, Տիկին Ալէքթ Գոչունեան եւ զաւակը, Գումրուեանց, Աւետիսեան (Ամերիկա), Տօնպաքեան, Ջալճեան (Պուլկարիա), եւ Ոսկանեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, քեռկինին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Յարութիւնեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 19-ին, 77 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Մայիս 26, ժամը 14-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անիէռի նոր գերեզմանատունը:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խըր-նամակալութիւնը եւ տնօրէնութիւնը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ-տօն կը կատարուի Կիրակի, Մայիս 29-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկե-ղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ վարժարանին հանգուցեալ հիմնադիրներուն, բարերար-ներուն, խնամակալներուն, տնօրէննե-րուն, ուսուցիչներուն եւ սանուհիներ-ուն:

×

Պօսոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե-ղեցւոյ թաղական խորհուրդը կը ծանու-ցանէ թէ Կիրակի, Մայիս 29-ին Մայրե-րու տօնին առիթով կը կատարուի հան-դիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ, բոլոր հանգուցեալ հայ մայրերու հոգի-ներուն ի հանգիստ:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քա-րոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Թաղականութեանս կարգադրութեամբ կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ եկեղեցւոյս վերնատան բարերար՝ Վա-րուժան Պօղոսճեանի մօր՝

ԱՂԱՒՆԻ ՊՕՂՈՍՃԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Քիւրտօղլանեան)

հոգւոյն համար:

Ի պիտութիւն ողբացեալներու յիշա-տակը յարգողներուն:

×

Պ. Գրիգոր Կուրպէթեան, Եւա Կուր-պէթեան եւ տոքթ. Ժաք Կուրպէթեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ-տօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց աղջկան եւ քրոջ՝

ԱՆԻ ԿՈՒՐՊԷԹԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին, ինչպէս նաեւ իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻՐՈՒՀԻ ԿՈՒՐՊԷԹԵԱՆԻ

մահուան 4-րդ տարելիցին եւ Կուրպէթ-եան ու Պարտիզպանեան ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Ի պիտութիւն ողբացեալներուն յիշա-տակը յարգողներուն:

Այս առթիւ, հետեւեալ նուէրները կ'ընեն. -

Կապոյտ Խաչի Պանէես - Քաշանի մաս-նաճիւղին 1000 Ֆ., Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան 1000 Ֆ., Դպրոցասէր Տիկ-նանց վարժարանին 2000 Ֆ. (առանձ. «Ծառաջ»էն) եւ 1000 Ֆ. Ծառաջ»ին:

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris
Jeudi 26 Mai à 20h. 45

CONFERENCE

Madame Marianne CERMAKIAN
Professeur de littérature comparée à
l'Université de Montpellier.
sur le thème suivant :
«La Passion et la Gloire d'un orphelin arménien de 1915»

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Մարտիկ Տակաւեան իր սիրելի բա-րեկամին հօր՝ Արմենակ Միքայէլեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, հետեւեալ նուէրները կ'ընէ. - Իսի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցիին 250, Աղքատախնամին 250, Ռատիօ - Ազդ-ին 250 Ֆ. եւ «Ծառաջ»ին 250 Ֆ., (առանձ. «Ծառաջ»էն):

×

Լեւոն Քաճաբեանի մահուան առթիւ՝ Զապէլ Երանոսեան եւ Զարուհի Պեթիկ-եան, փոխան ծաղկեպսակի 300 Ֆ. կը նուիրեն «Ծառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Քէօշկէրեան, Արմենակ Միքայէլեանի մահուան առթիւ 100-ական Ֆ. նուիրած են Իսի եկեղե-ցւոյ դպրոցին եւ «Ծառաջ»ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄՈՆՊԵԼԻՒԱՐ. - Տէր եւ Տիկին Մկրտ. Տէր - Եղիայեան 1000 Ֆ. կը նուիրեն «Ծառաջ»ին իրենց մօր՝ Այրի Տիկին Անոյշ Գասգասեանի մահուան Բ. տարե-լիցին առթիւ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Պօղոս Թո-րոսեան եւ զաւակները ի յիշատակ իրենց զաւկին եւ եղբօր՝ Բաբգէն Սիւնի Թորոս-եանի կը նուիրեն 250-ական Ֆ. «Ծա-ռաջ»ի եւ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան:

Le Samedi 28 Mai
à la Maison de la Culture Arménienne
de Paris
17, Rue Bleue
Projection du film
"TZORI MIHRO"
à 20 heures précises
suivie d'un buffet campagnard
Participation 50 F.
F. R. A. NOR SEROUND (Paris)

ARMENIE

Միւռոնօրհնեւթի առթիւ
քաւգառիկ ճամբորդութիւններ Էջմիածին

Trois voyages spéciaux
bénédiction de l'Huile sainte
à Etchmiadzine

Accompagné par
VAROUJAN SARKISSIAN
SEPTEMBRE 83
Du 16 au 29, du 17 au 30, du 22 au 30
Départs de Paris, Lyon, Marseille et Nice

nous vous rappellons
les autres dates de voyage en Arménie

Du 02 au 15 Juillet	(Moscou-Erevan)
Du 16 au 29 Juillet	(Moscou-Erevan)
Du 16 au 29 Juillet	**(Moscou-Erevan-Tbilissi-Leningrad)**
Du 30 Juillet au 12 Août	(Moscou-Erevan)
Du 30 Juillet au 12 Août	(Moscou-Erevan-Sotchi)
Du 13 au 26 Août	(Moscou-Erevan)
Du 13 au 26 Août	**(Moscou-Erevan-Tbilissi-Leningrad)**
Du 23 Août au 05 Septembre	(Moscou-Erevan)
Du 03 au 16 Septembre	(Moscou-Erevan)

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

Toute la Grèce et Chypre
avec **AIR GRECE**

VOLS SPECIAUX ALLER - RETOUR

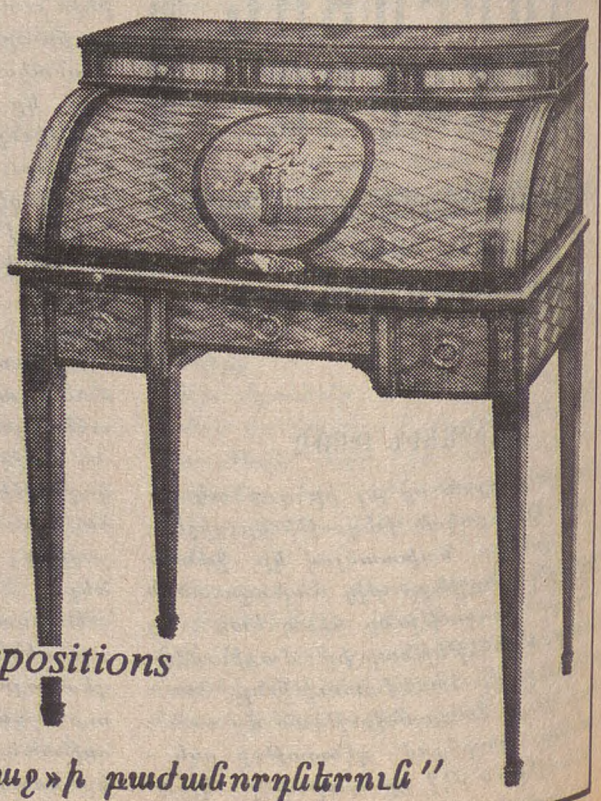
- Paris-Athènes	à partir de	**1450 F.**
- Paris-Héraklion	"	**1600 F.**
- Paris-Larnaca	"	**2250 F.**

PASSEZ VOS VACANCES 1983 A
l'HOTEL CLUB PREVEZA BEACH EN GRECE
Une semaine en Pension Complète (vin compris), depuis: 2890 F.
POUR 15 PERSONNES PAYANTES LA 16ème EST GRATUITE

INSCRIPTIONS - BROCHURES :
LE VOYAGE EN GRECE
06, rue de L'Echelle (angle 248 rue Saint-Honoré), **75001 Paris**
Tél. 260. 30. 20

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z. I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi

visitez
une des plus belles expositions
de France
"Բացառիկ գեղջ «Ծառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
27
VENDREDI
27 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.444 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.444

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱԿԱՔԻՒՐՏ ՊԱՅՔԱՐԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

35 ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ, 28 ՑԿԵԱՆՈՒ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, 333 ԱՅԼ ՊԱՏԻԺՆԵՐ

———×———

574 քիւրտ ամբաստանեալ կար Տիարպէքիրի պէյքերի զինուորական ատեանին առջեւ, որոնց յանցանքն էր՝ «Զինեալ հրոսակախումբի կազմութիւն ազդ. հողամասին մէկ մասին անջատումը իրագործելու նպատակով» եւ «ահաբեկչութիւն»: Ատոնց դատավարութիւնը սկսած էր 1981 Ապրիլին եւ 1983, Մայիս 24-ին է միայն, որ վճիռները տրուեցան: 35 ամբաստանեալ մահուան դատապարտուեցան, 28 ուրիշներ՝ ցկեանս բանտարկութեան եւ ատոնց մէջ 10 անչափահաս կայ, որոնք «միայն» 24 տարի բանտը պիտի մնան, նկատի առնելով իրենց տարիքը պատահած դէպքերուն ատեն: Մնացեալներէն՝ 333-ը 3-էն 24 տարի զանազան պատիժներու ենթարկուեցան եւ 178 ամբաստանեալ ալ անպարտ արձակուեցան:

Հակաքիւրտ պայքարը միայն «պատնաշէն» չէ որ կը տարուի եւ «Մոնտո» արձագանգ կ'ըլլար այլ հալածանքներու, քրտական գիւղերու վրայ յարձակումներու, հարցաքննութեանց ատեն կամ խցիկներու մէջ մաքրագործումներու, ծեծով կամ չարչարանքով: Ամէն պարագայի մէջ, կը թուի որ Տիարպէքիրի բանտը աշխարհի բանտային բոլոր «աչխարհներուն» ամէնէն ահաւորն է եւ մրցանիշը կը կոտրէ բրտութեանց: Քիւրտերու վիճակը ալ աւելի ողբերգական է, քանի տեղատուրուած են հողամասի մը վրայ, որ քանի մը սահմանադլուխի վրայ է: Իրաքի մէջ, քանի տարի է ապստամբած են եւ 1975-ին զօր. Պարզանիի ուժերուն փլուզումէն ետք, քանի մը հայդուկային խումբեր կը մնան: Իրանի մէջ, կեռիլլան կը վարէ զլխաւորապէս քիւրտ դեմոկրատ կուսակցութիւնը: «Մոնտո»ի ակնարկին եղրակացութիւնն այն է, որ Անգարա վճռած է ֆիզիքապէս մաքրագործել քիւրտ ազգայնականութիւնը:

×

«ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑ ՉԿԱՑ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑ ՉԿԱՑ»

Այդպիսով նախագահ Տիարպէքիրի այս դատավարութեան եւ 35 մահավճիռներուն, «Վիպերասիոն» ալ, Հինգշաբթի առտու, կը դրէր. - «Թուրքիոյ մէջ, պարզ է, քրտական հարց չկայ, ինչպէս հայկ. հարց չկայ»: Թուրքիոյ մէջ միայն Թուրքեր կան...:

Նոյն օրը, Հինգշաբթի կը հաղորդուէր նաեւ թէ Պոլսոյ զինուորական ատեանն ալ ինը մահավճիռ արձակած է ծայրայեղ - ձախ ամբաստանեալներու դէմ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱ, իր կարգին, երեք պարսիկ դիւանագէտ արտաքսեց եւ ըստ Իրանի իսլամիք Հանրապետութեան լրատուութեան գործակալութեան, այս որոշումը կապ ունի Թեհրանէն արտաքսուած 18 խորհրդային դիւանագէտներուն հետ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՄԻՇՏ ԴԱԳՈՒՀ Է ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ...

ԱՅՍ ԱՆԴԱՄ՝ ԿԻՒՆԷՅԻ ՊԱՏՃԱՌՈՎ

———×———

Մայիս 23-ի «Հիւրրիյէթ»ն է որ արձագանգ կը հանդիսանայ Արտաքին Նախարարին հակափրանսական մէկ նոր ելոյթին, երբմագ կիւնէյի «Պատ»ը ժապաւէնին առընչութեամբ իրեն ուղղուած հարցումի մը, ըսած է. «Ֆրանսայի համար տխուր հակասութիւն մըն է Թիկունք կանգնիլ կիւնէյի նման ոճրագործ ուժի մը»:

«Թուրքիան չեչաելով թէ Ֆրանսա ի վիճակի չէ ոչ օգի դաս տալու մարդկային իրաւունքներու մասին, չարունակած է.

«Ցայսնի է թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը երկար տարիներ է վեր պայքարման կանգնած է եւ մտադիր չէ Թուրքիոյ վերադարձնելու երբմագ կիւնէյը որ մարդասպանութեան յանցանքով դատապարտուած մըն է: Կիւնէյ, Ֆրանսայի մէջ գլխաւոր միջոցը հանդիսացած է հակաթուրք քարոզչութեան ու քաղաքական գործունէութեան: Ֆրանսայի Մշակոյթի նախարարութիւնը «Պատը» ժապաւէնին պատրաստութեան օժանդակած է նիւթապէս, իսկ հետագօտութեան ու ճարտարարուեստի նախարարը արտայայտուելով այս ժապաւէնին մասին, գործածած է Թուրքիան վարկաբեկող ոճ մը: Մինչդեռ ինչպէս կը յայտնէ նոյնինքն Ֆրանսական մամուլը, կիւնէյ ժապաւէնին պատրաստութեան ընթացքին դերակատար Թուրք տղաքը ծեծած, եւ զանոնք կարենալ յայնելու համար անմարդկային միջոցներու դիմած է, ինչպէս օրինակ ըսած է անոնց թէ իրենց մայրը մեռած է եւայլն»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ Ա. ԻՍԱՋԱՆԵԱՆԻ

«Գրական Թերթ»ի Մայիս 6-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Երեւանի մէջ մեռած է բանաստեղծ եւ արձակագիր Ալբեր Օպսէնի Իսաջանեան: Ծնած էր 1937-ին՝ Գորիսի շրջանի Հալիձոր գիւղը: 1960-ին աւարտած է (թղթակցութեամբ) Գորիսի շրջանի Խարահունջ գիւղի միջնակարգ դպրոցը: Գրական իր առաջին գործերը լոյս տեսած են «Ասանդարդ» թերթին մէջ: Հեղինակն է երեք գիրքերու՝ «Ծագկէ կամուրջ» բանաստեղծութիւններու հատորը (1965), «Ոչ, հայրիկ, ես մեծ բան եմ կորցրել» վիպակը (1971) եւ «Ծաղիկ իմ հեռաւոր» (1977): Ալբեր Իսաջանեան 16 տարեկանէն գամուած էր անկողնին, սակայն մեծ տոկունութեամբ պայքարած է դժբախտութեան դէմ: Իր երկերը միշտ լաւատես, ապրող, բարախոզ սրտի թրթռացումներ են, արեւուն եւ կեանքին կառչած:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՄԱՅԻՍ 17 - 19)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԳԵՐՈՒ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի պատմութեան պետական թանգարանին մէջ բացուած է «Հայկական գորգեր» ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են վիշապագորգեր ու օճակարպետներ: Հայկական գորգագործութիւնն ու կարպետագործութիւնը կուզան դարերու խորերէն: Թանգարանին մէջ ցուցադրուած է Արթիկի գամբարաններէն մէկուն մէջ յայտնաբերուած բուրդէ հիւսուածքի պատառիկը (Ն. Ք. առաջին հազարամեակ), որուն վրայ կատարուած զարդանախշերը նկատելի են միջնադարուն հիւսուած գորգերու վրայ: Այն կարպետի պատառիկը, որ յայտնաբերուած է Կարմիր բլուրի Թէյշէբայինի քաղաքի պեղումներէն, հիւսուած է Ն. Ք. 8-րդ դարուն: Կարմիր բլուրէն յայտնաբերուած են նաեւ Իլիկ՝ վրան փաթթուած թել, ներկուած թելի կծիկներ: Ցեղապետական ժամանակաշրջանի գորգագործութեան եւ կարպետագործութեան մասին կը վկայեն Հայաստանի միջնադարեան մայրաքաղաքներ Դուինի եւ Անիի մէջ յայտնաբերուած գորգերու եւ կարպետներու փոքր նմոյշները:

ԺԳ. - ԺԶ. դարերուն հիւսուած հայկական գորգեր կը գտնուին Եւրոպայի, Միացեալ - Նահանգներու եւ Մերձաւոր Արեւելքի թանգարաններուն մէջ: Հնագոյն հայկական գորգերէն մէկն է 1202ին Գանձակի շրջանի Բանանց գիւղը հիւսուած եռախորան գորգը, որ օճաձեւ նախշեր ունի եւ արձանագրութիւն: ԺԳ. դարուն Լոռիի մէջ հիւսուած գորգ մը կը գտնուի Պեռլինի թանգարանը: Այդ գորգը կը պատկերացնէ վիշապի եւ արծիւի կռիւը, չուրջը՝ մանր օճաձեւ նախշերու չարան մը: 1680-ին Վասպուրական հիւսուած «Գոհար» գորգը կը գտնուի Լոնտոնի թանգարանը: Այդ գորգերու զարդանախշերը օգտագործուած են ԺԶ. - Ի. դարերուն հիւսուած գորգերու եւ կարպետներու վրայ, որոնց նմոյշները ներկայացուած են ցուցահանդէսին:

Գորգագործութեան ու կարպետագործութեան զարդերու մոթիֆները կառուցուածքով բարդ են ու բազմազան: Անոնք կ'արտայայտեն ապրելակերպի, աշխատանքի մոթիֆներ, գիտա - երեւակայական գազաններու, մորմի, կարիճի, օձի, կրիայի ոճաւորուած պատկերներ: Ցուցադրուած ամէնէն հին վիշապագորգը հիւսուած է Վասպուրական՝ ԺԶ. դարուն: Անոր խորքը կարմիր է, վիշապները ներկայացուած են մեծ պատկերներով: Գորիսի շրջանի Խնձորեսկ գիւղին մէջ հիւսուած վիշապագորգերը ունին այլ զարդանախշեր եւ զարդանկարային բնորոշ կառուցուածք: Նոյեմբերեան, Արցախ եւ Եղէգնաձոր հիւսուած վիշապագորգերը ունին որոշ ընդհանրութիւն մը, բայց զարդանկարային յատուկ կառուցուածք:

Օճակարպետներէն մէկ մասի զարդանախշերուն մէջ օճը, վիշապը պատկերացուած են առանձին, այս պարագային օճը բարեացակամ է: Օճ - վիշապը հայկական հեթանոսական հաւատալիքներու մէջ թէ՛ բարի է, թէ՛ չար: Օճաձեւ կարպետները հիւսուած են Վան, Արարկիր, Հաղբատ: Գորգերու, կարպետներու, զորգահիւս եւ կարպետահիւս առանձին այլ առարկաներու համար անհրաժեշտ թելը կը մանէին իլիկով կամ ճախարակով, ապա կը ներկէին բուսական եւ կենդանական ներկերով:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՅԿ. ՄԻՆԻ - ՄՈՒՆՏԻԱԼԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

ԼԻՈՆ - ՏԷՍԻՆԻ ԽՈՒՄԲԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

———×———

Մայիս 22-23ին, Ալֆորվիլի քաղաքապետարանի մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցան ոտնագնդակի մրցումներ, մասնակցութեամբ հայկական ութ խումբերու՝ Վիէննէն, Լիոնէն, Վալանսէն, Մարսէյլէն, Իսիէն, Փարիզէն, Պէյրութէն եւ կազմակերպիչ շրջանէն՝ Ալֆորվիլէն: Խումբերը բաժնուած էին երկու խմբակներու. Ա. խմբակ՝ Լիոն-Տէսին, Իսի, Մարսէյլի Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւ, Պէյրութի Հ.Մ.Ը.Մ., Բ. խմբակ՝ Վիէն, Վալանս, Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանս եւ Ալֆորվիլ:

Ստորեւ՝ արդիւնքները.-

Կիրակի, Մայիս 22-ի խաղեր՝

Ա. ԽՄԲԱԿ

Ալֆորվիլ - Վիէն 1 - 1, Վալանս - Հ.Մ.Ը.Մ. - Ֆրանս 1 - 0, Վալանս - Ալֆորվիլ 2 - 1, Հ.Մ.Ը.Մ. - Ֆրանս - Վիէն 2 - 1, Հ.Մ.Ը.Մ. Ֆրանս - Ալֆորվիլ 1 - 0, Վալանս - Վիէն 5 - 1:

ԴԱՍԱԽՕՐՈՒՄ՝

Ա. Վալանս 3 յաղթանակ, 8 կոլ նչանակած, 2 կոլ ստացած, 6 կէտ:

Բ. Հ.Մ.Ը.Մ. - Ֆրանս 2 յաղթանակ, 1 պարտութիւն, 3 կոլ նչանակած, 2 կոլ ստացած, 4 կէտ:

Գ. Ալֆորվիլ 1 հաւասարութիւն, 2 պարտութիւն, 2 կոլ նչանակած, 4 կոլ ստացած, 1 կէտ:

Դ. Վիէն 1 հաւասարութիւն, 2 պարտութիւն, 3 կոլ նչանակած, 8 կոլ ստացած, 1 կէտ:

Բ. ԽՄԲԱԿ

Լիոն - Հ.Մ.Ը.Մ. Պէյրութ 3 - 0, Իսի - Մարսէյլ 2 - 0, Լիոն - Իսի 2 - 0, Հ.Մ.Ը.Մ. Պէյրութ - Մարսէյլ 1 - 0, Լիոն - Մարսէյլ 2 - 2, Հ.Մ.Ը.Մ. Պէյրութ - Իսի 2 - 1:

ԴԱՍԱԽՕՐՈՒՄ՝

Ա. Լիոն - Տէսին 2 յաղթանակ, 1 հաւասարութիւն, 7 կոլ նչանակած, 2 կոլ ստացած, 5 կէտ:

Բ. Հ.Մ.Ը.Մ. - Պէյրութ, 2 յաղթանակ, 1 պարտութիւն, 3 կոլ նչանակած, 4 կոլ ստացած, 4 կէտ:

Գ. Իսի, 1 յաղթանակ, 2 պարտութիւն, 3 կոլ նչանակած, 4 կոլ ստացած, 2 կէտ:

Դ. Մարսէյլ, 1 հաւասարութիւն, 2 պարտութիւն, 2 կոլ նչանակած, 5 կոլ ստացած, 1 կէտ:

Երկուշաբթի, Մայիս 23-ի խաղեր՝

7-րդ - 8-րդ տեղերու համար՝ Մարսէյլ - Վիէն 4 - 4, ապա՝ հինգ հարուածներու արդիւնք՝ Մարսէյլ 4, Վիէն 1:

5-րդ - 6-րդ տեղերու համար՝ Իսի - Ալֆորվիլ 2 - 1:

3-րդ - 4-րդ տեղերու համար՝ Հ.Մ.Ը.Մ. - Պէյրութ - Հ.Մ.Ը.Մ. - Ֆրանս 1 - 0:

Աւարտականը՝ Լիոն - Տէսին - Վալանս 1 - 0:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴԱՍԱԽՕՐՈՒՄ՝

ԼԻՈՆ - ՏԷՍԻՆ, Վալանս, Հ.Մ.Ը.Մ. - Պէյրութ, Հ.Մ.Ը.Մ. - Ֆրանս, Իսի, Ալֆորվիլ, Մարսէյլ, Վիէն:

ՊԱՔԱԼՕՐԷԱ 1983

Նափոլէոնեան կայսրութեան օրով հաստատուած, 1808-ին, պաքալօրէան առաջին պետական վկայական մըն է որ կախարդեց սերունդներ ամբողջ: Դարաւոր հիմնարկ մը որ տակաւ քաղաքական, ընկերային եւ մշակութային բոլոր յեղաշրջումներուն: Պաքալօրէան խորհրդանշական մեծ ուժ մը ունի: Ջառումի չափանիշ, կուտայ պսակաւորներուն որոշ մեծնաշնորհ մը, կարգ մը: Պաքալօրէային հետ կապուած է ընդհանուր զարգացումի լուսապսակը:

Բայց կարելի է՞ դեռ խօսիլ պաքալօրէային մասին նոյն նկատումներով:

Ենթակայ տեւական բանավէճերու, տարիներու ընթացքին պաքալօրէան կրեց բազմաթիւ փոփոխութիւններ, կարեւոր ու հիմնական բարենորոգումներ, որոնք այժմէականացման կամ օրուան ընկերային եւ մտաւորական պատշաճեցման պատրուակով, փոխանակ վերարժեւորելու իր պսակները, ժժգունեցին իր հնմայքը, նուազեցուցին իր արժէքը:

Երէկ, պաքալօրէան ինքնին նպատակակէտ մըն էր, փայլուն ապագայի մը խոստումը, անհատականութեան մը արտայայտութիւնը: Այսօր, միջոց մը միայն: Լաւագոյն պարմաններուն մէջ բանալի մը արհեստագիտական կեանքին կամ անցագիր մը դէպի բարձրագոյն ուսումները: Բայց նաեւ շատ անգամ պարզ վկայագիր մը, որ ոչ մէկ կարելիութիւն կ'ընծայէ անմիջականօրէն տեղ գրաւելու աշխատանքի շուկային վրայ: Ու այսպէս մրցանակաւորներէն շատ - շատեր կ'երթան աւելցնել անգործներու բանակը:

Շուրջ չորս հարիւր հազար թեկնածու, Ֆրանսայի զանազան Ակատեմիներուն մէջ, կը ներկայանան, այս տարի պաքալօրէային: Երկու տեսակ պաքալօրէա գոյութիւն ունի՝ դասական եւ թէքնիք, իւրաքանչիւրը տարբեր տարբեր ճիւղերով: Վիճակագրութեանց համաձայն Պաք. Տէն (բժշկական եւ յարակից ճիւղեր) է որ կը հաշուէ արձանագրուածներու առաւելագոյն թիւը: Պաքալօրէային սեռիին ընտրութիւնը, երեք տարիէ ի վեր, կ'ըլլայ առաջին դասարանի մակարդակին:

Այսօրուան պաքալօրէան պէտք է առնուազն վերաքննութեան ենթարկուի, սպասելով հիմնական վերատեսութեան մը, մէկ հրամայական ունենալով՝ վերկայականին վերարժեւորումը: Գայթակղեցուցիչ խարէութիւն մըն է չարունակել պարզեւել երիտասարդ սերունդներուն արժեզրկուած վկայագիր մը: Առաջին զոհերը կ'ըլլան տնտեսական եւ մշակութային աննպաստ միջավայրերէն եկող երախաները: Եւ անոնք են որ առաջին հերթին կարիքը ունին լուրջ վկայականներու, որոնք կ'երաշխաւորեն լաւ մակարդակ եւ ամուր կազմաւորում մը:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆ

———×———

Սէն թԱնթուանի հոգեւոր հովիւը՝ Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեան, 1977-էն ի վեր, հետեւողական բծախնդրութեամբ կը պեղէ Ամուսածաշունչը, կը թերթատէ պատմութեան, կրօնագիտութեան, բանասիրութեան եւ իր միտքը չարչըրկող նիւթերուն վերաբերող մասնագիտական գրականութեան էջերը, երեւան հանելու եւ զանոնք հրատարակութեանց ճամբով՝ ընդհանրապէս հայ ընթերցողին եւ մասնաւորաբար իր հօտին մատչելի դարձնելու նպատակով: Այսպէս, 1977-ին լոյս կ'ընծայէր «Ամուսածամատը», որ կ'արժանանար երկրորդ տպագրութեան. տարի մը ետք լոյս կը տեսնէր «Բարեխօսութիւն Սրբոց» գործը, որուն կը յաջորդէին «Քրիստոս՝ մեր Ս. պատարագը» (1980) եւ «Տէրունական ապօթքը՝ Քրիստոսի չարչարանաց մէջ» (1981):

Մեր սեղանին վրայ է արդէն հեղինակին հինգերորդ աշխատութիւնը՝ «Հայկական մանրանկարչութիւն եւ Թորոս Ռոսլին», լոյս տեսած Վենետիկի Մխիթարեան Հայրերու տպարանէն (72 էջ):

Վաչէ Ծ. Վրդ. ներածական բաժինով մը անդրադառնալէ ետք մանրանկարչական արուեստի ծագման, յօրինուածքին ու ոճին, իր աշխատութիւնը կը բաժնէ երկու գլխաւոր մասերու:

Առաջին մասին մէջ հայ եւ օտար աղբիւրներու օգտագործումով, կը խօսի

Այս ուղղութեամբ ընկերվարական կառավարութիւն մը, յանուն հաւատարմութեան, հրամայական պարտականութիւններ ունի:

Այսուհանդերձ, երիտասարդները որ կը պատրաստուին ազնելու եւ որոնց մտքերուն մէջ յոռետեսութիւնը, ապագայի նկատմամբ, բոյն չինած է, թող փարատեն իրենց մտավախութիւնները: Ի վերջոյ, պաքալօրէան կեանքի մը հանդրուանն է եւ ոչ ամրողջ կեանք մը: Բանաստեղծ Ալֆոնս տը Լամարթին, գրագէտ Ժան Ժիոնօ՝ անդամ Կոնքուռ Ակատէմիին, գրագէտ Մաք Օրլան՝ նոյնպէս անդամ Կոնքուռ Ակատէմիին եւ բազմաթիւ յայտնի մտաւորականներ, ինչպէս՝ Ժան - Անրի Ֆապր նշանաւոր միջատաբանը պաքալօրէա չունէին:

Ուստի, ոչ մէկ բան կորսուած է:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

հայկական մանրանկարչութեան ծագումին մասին, փորձելով արմատները տանիլ մինչեւ Ե. դար: Ապա յիշեալ արուեստին կրած ազդեցութիւններուն անդրադառնալով վեր կ'առնէ հայկական ոճին ինքնուրոյնութիւնը, Թ. դարէն սկսեալ անոր զարգացումը եւ բնիկ նկարագիրը:

Ընդհանուր ակնարկ մը նետելէ ետք հայկական մանրանկարչութեան զանազան կեդրոններու, մանրանկարիչներու, ծագկողներու վրայ, հեղինակը առանձին գլուխներով կ'անդրադառնայ յիշեալ արուեստի զարգացման երեք գլխաւոր դարաշրջաններու: Առաջինը կ'ընդգրկէ Մեծ Հայքի մանրանկարչութիւնը Թ. - ԺԱ. դարերուն, Բագրատունեաց եւ Արծրունեաց թագաւորութեան օրով. երկրորդը կ'ընդգրկէ ԺԲ. - ԺԴ. դարերու ժամանակաշրջանը՝ երկու ճիւղաւորումներով - Մեծ Հայքի եւ Կիլիկեան մանրանկարչութեան, իսկ երրորդը՝ ԺԵ. - ԺԹ. դարեր: Առանձին գլուխ մը տակ հեղինակը կը խօսի գրչութեան, զարդանկարչութեան, մոթիֆներու, դոյներու գործածութեան, ձեռագիրներու յիշատակարաններուն եւ այս վերջիններուն նշանակութեան մասին:

Երկրորդ մասին մէջ յատուկ բաժին մը տրամադրուած է Կիլիկեան հայկական մանրանկարչութեան զլզրոցին, որ իր հոյակապ գործերով դպաքիենակէտին հասցուցած է հայկական մանրանկարչութիւնը: Այս բաժնին մէջ կը խօսուի Կիլիկեան ոճին յատկանիշներուն՝ գոյներուն, կենդանական տարրի գոյութեան, զարդանկարներուն, ինչպէս նաեւ օտար ազդեցութիւններուն մասին:

Առանձին գլուխ մը տակ հեղինակը կը խօսի ԺԳ. դարու մանրանկարիչ Թորոս Ռոսլինի կեանքին ու գործին մասին, անդրադառնալով անոր տեղին ու դերին հայկական մանրանկարչութեան արուեստի զարգացման մէջ, նշելով որ «Ամենահասարակ Թորոս Ռոսլինի մեզի հասած գործերը Կիլիկեան մանրանկարչական դպրոցի ամենափայլուն եւ մեծարժէք արտադրութիւններն են: Ատոնցմով ան ոչ միայն բարձր պահած է հայ նկարչութեան եւ մանրանկարչական չարժման իրապաշտ սկզբունքները, այլեւ աւելի եւս խորացուցած է իր ժամանակի գեղագիտական հասկացողութիւնը եւ հանդիսացած է իր դարաշրջանի նկարչական արուեստի առաջնորդն ու ղեկավարը»:

Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեանի գործակիցը օգտակար ձեռնարկ մըն է բոլորանոնց համար, որոնք կը հետաքրքրուին հայկական մանրանկարչութեան արուեստի պատմութեամբ, մանրանկարիչներով եւ մանրանկարչական գործերով ու դպրոցներով: Ընթերցողը հոն կը գտնէ իր հետաքրքրութիւնները գոհացնող համառօտ եւ մատչելի տեղեկութիւններ եւ ծանօթութիւններ:

ՀՐԱՆԴ Ա.ՃԼՄԵԱՆ

ԴԱՍԱԿԱՐԳԱՑԻՆ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄ

Անշուշտ գիտենք թէ սոնտաժ մը չի կրնար կատարեալ կերպով պատկերացնել, հանրային հարցերու կամ մտայնութիւններու չափանիշը, եւ թէ հարցումներու եւ պատասխաններու վերլուծումը կը մնայ յարաբերական, այսուհանդերձ, կարելի է գաղափար մը կազմել եւ գաղափարակցութիւն մը հանել առանց շատ մեծ փոփոխութեան: Արդ, ըստ վերջերս հրապարակուած սոնտաժի մը, Ֆրանսայի քաղաքացիներու գաղափարական մտայնութեան մասին կանխակալ կարծիքներ, ինչպէս նաեւ էլիշէ դարձած տեսակէտներ, վերաքննութեան կը կարօտին

Այսօր, հակառակ երկու զլխաւոր հոսանքներու լարուածութեան որ, ըստ երեւութին, ժամանակ չունի սպասելու, պայքարի հանդամանք կը ստանայ, համազգային հիմնական արժանիք ներկայացնող գաղափարներու եւ հարցերու չուրջ՝ գլալի համախոհութիւն մը կը գարգանայ հետզհետէ քաղաքական ըմբռնումով հակամարտ, այս երկու հոսանքներու մեծամասնութեան միջեւ: Մտայնութիւններու փոփոխութիւնը, եւ հետեւաբար չատ մը դասակարգային յատկանշական հարցերու հանդէպ հոմմտութիւնը, յատուկ կերպով անկերպ կը գառնայ, վերջին տասնամեակի ընթացքին: Ինչ որ երէկ կը գատորոշէր եւ կը թշնամացնէր, այսօր, տարօրինակ կերպով կը միացնէ զանոնք: Արդարեւ, եթէ սոյն գաղափարական մերձեցումը ամբողջովին չի միաճուլեր, գոնէ կը մեղմէ թշնամական հակառակութեան կուտակումը, որ սերունդէ սերունդ կը փոխանցուէր երկու ընդդիմադիր հոսանքներու միջեւ:

Անշուշտ, այս փոփոխութեան հիմնական ազդակը, նոր սերունդի արդի մտայնութեան պէտք է վերագրել: Դասակարգային չաղախում մը գոյացած է ի. Աչխարհամարտէն ասդին, փոքր քաղքենի եւ աշխատաւոր գասակարգին մէջեւ: Պատճենական մաշած տեսակէտներ, կրօնաբարոյական մաշած ըմբռնումներ, կորնցուցած են իրենց գասակարգային յատկանշական յատկութիւնը: Նոր - ազատական, մարդկային իրաւունքներու եւ հաւասարութեան գաղափարներ մուտ գործած են քաղքենի յառաջադէմ գասակարգէն ներս. մինչ արդի ընկերվարութիւնը կորնցուցած է իր գասակարգային պայքարի ուժականութիւնը, եւ ի զաշրջումի պահանջը. որոշ չափով նոյնը կարելի է ըսել համայնավար հասւածին համար: Ինչ որ այս սոնտաժը լաւ հեկան կը դարձնէ, այն է թէ այս հարցումները բառ - առ - բառ կրկնութիւնն են տասը տարի առաջ ուղղուած հարցումներուն, եւ պարզ բաղդատութիւն մը կը բաւէ հաստատելու համար վերոյիշ·

(Շար. 17)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

- 13 -

Ժպիտը, անուշիկ, ազնիւ ժպիտը ըսպեղանի է դրանց դէմ: Այդ ժպիտը միշտ տեսել էի նրա դէմքին: Հիմա ժպիտին փոխարինել էր մի լրջութիւն, չափահաս կին դարձած լինելու լրջութիւնը:

Մեր ընտանիքում երբեք չերեւաց մեր մտաւոր ու աշխատանքային մակարդակների տարբերութիւնից առաջացող ջղայնացուցիչ նատուածքը:

Նա ինձ հետ է իմ գրոյցներում, թատրոնում, օպերայում, երկրի մշակութային խոշոր հանդիսաւորութիւններին, իմ հետաքրքրութիւնների ոչ միայն մանա-

կիցն է, այլեւ մրցակիցը: Համակարծիք է առանց նոյնանալու: Տարակարծիք է առանց վիճաբանելու: Ներդաշնակութեան համա՞ր: Ցանուն ընտանեկան անդորրի՞: Գերզգաղուածութիւնի՞ց: Շատ է կարդում: Գուցէ այս բոլորի մասին չմտածէի, եթէ նրա մէջ չտեսնէի այն, որ այս պահին, երբ հիւանդ եմ, նա այնպէս չձեւացնէր, թէ ոչինչ չի պատահել:

Ես պարզապէս հիւանդ եմ:

Միակ տարբերութիւնը իմ ընտանեքում, որ ես նկատում եմ, իմ որդու վերաբերմունքն է: Նա արդէն սկսել է մեծամարի չարժուիլ եւ երբեմն, աննրբանկատօրէն, ցոյց է տալիս, որ պատրաստ է ինձ փոխարինելու որպէս տղամարդ, եթէ Աստուած մի արասցէ, ինձ հետ մի բան պատահի: Ես նկատում եմ Սոնայի գաղտագողի ժպիտները՝ նետուած որդուս չարժուձեւերի վրայ, նրա առնականօրէն վաղահաս խօսելաձեւի, խորհրդատուական մտքերի, տան մէջ իր պահանջները ներկայացնելու, իր պատասխանատուութիւնները դիտակցելու ձեւի վրայ:

- 14 -

Մուխը կարծացել է ափերիս տակ, եւ չոյում եմ մուխը, ինչպէս չոյում եմ իմ դատերի փափուկ վարսերը: Ափերիս միջով մո՞ւխն է սահում, թէ՞ ափերս են սահում փափկութեան վրայով:

Ինձ անքնութիւն են պատճառել Գրիգորը, որ մէկ աչքի ներքնաթարթիչներից ներքեւ ոսպաչափ խալ ունի, թխադէմ ու թխահեր Գառնիկը, որ երկրիս ժպտերի ամրութիւնն ու խանձն ունի մտքի, սրտի ու խօսքի մէջ եւ դիտէ, որ մեր բոլոր դատաւորների բնութեան մէջ կայ հրաշք ու գիտէ այդ բնութիւնը տեսնել, լսել իբրեւ երաժշտութիւն ու կանանց նայել կնամեծարի պէս...

Եւ Լեւոնը, բարեկիրթ, բայց յանկարծ բորբոքուող, նոյնպիսի յանկարծակիութեամբ լռող, սրամիտ, միշտ երկաւ ակնոց օգտագործող ... եւ Ժորան, նա, ով պատրաստ է միջավայրի ամէն մի սբրամտութիւնը դրի առնել մտքում եւ մէկ ամիս անց քեզ մատուցել ինքնուրոյն մշակումով, որպէս բեմական խօսք ... Եւ Միքայէլը, որ պատրաստ է անել ամէն ինչ, միայն թէ դնահատես խօսքով ու մոռանաս, ու ինքն էլ կը մոռանայ, քեզ, եթէ քեզ յիշեցնող որեւէ առիթ չկայ:

Իմ ընկերներն են:

Եթէ Դաւթարեանին հայհոյել եմ ու զոում, ապա սրանց՝ օրհնել: Այնքան ուրախ է Սոնան, որ եկան նրանք առաջ այս պէս, առաջուայ տրամադրութեամբ, իբր ոչինչ չի կատարուել, իբր ես վեր բարձրանել եմ հերթական արձակուրդից կամ արտասահմանեան որեւէ ուղեւորութիւնից:

Նրանց խօսքերի մէջ մշակոյթի, արուեստի ու կառուցման պատկերն եմ տեսել, հեղինակը՝ տապալուած, սայթաքող մարդկանց անճարակութեան վրայ, հոգսը՝ որ բոլորինն է...

Նրանք ինձ մանակից դարձրին իրենց «ճայնաւոր» զրոյցին, որովհետեւ մէկին այս կողմից, միւսն այն կողմից ասացին այս, ինչ ես էի ասելու, եթէ ճայն ունենայի եւ երբ կանխում էի, չգիտեմ ինչպէս եւ ինչու, ինձ թւում էր, որ ես եմ խօսել, ես եմ ասել այդ միտքը:

Շօյում եմ մուխը ու ափերիս մէջ ցանքը մնում է տաքութեան պէս:

Ես հարուստ եմ, չէ՞, եթէ կան Գառնիկը, Գրիգորը, Ժորան, Լեւոնը, Միքայէլը: Տեղաչարժում եմ այս անուների հերթականութիւնը, եւ նժարը ամբողջութիւն է: Ինչ հոյակապ է, թաւշեայ մո՛ւխ, որ չեմ կարողանում որոշել, թէ նրանցից ո՞ւմ եմ աւելի համակրում եւ ո՞վ է նրանցից աւելի ինձ համակրում:

(Շար. 17)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ
ՊԱՏԱՐԱԶՄԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼԻՐ

ԲՈՒՀԱՍԻՐ

ՆՈՐ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

Բ.

Ա. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Ի վերջո ո՞ր տղան իսում էր, որ ամուսնանայ իշխանի աղջկան, որ սպասում էր իր սեփական մեջ:

- Ո՞ւռ, Մուշ ֆոտո՞ն հեռ, ասա՛, ինչ կանչի, ասա՛, տուր, տուր...

Տղան օրեր շարունակ ուրախ էր ձգտում ձգելու աչքերի հետ, իսկ հիմա ինչպես ասես ամբողջ էությամբ ինքն էր ուզում ազատվել այդ հայացքից:

Ի՞նչ էր կատարվում նրա հոգում, ինչպե՞ս էր ինքն ինքը զգում, ինչպե՞ս էր ինքն իրեն պատկերացնում, ինչպե՞ս էր ինքն իրեն ներկայացնում, ինչպե՞ս էր ինքն իրեն ընդունում:

Ամեն ինչ խառնվել էր իրար, ամեն ինչ ոտքի էր կանգնել, ամեն ինչ ուզում էր ինքնուրույն ապրել, ամեն ինչ ուզում էր ինքնուրույն զարգանալ, ամեն ինչ ուզում էր ինքնուրույն ընդունել:

Ինչպե՞ս էր ինքն իրեն ընդունում, ինչպե՞ս էր ինքն իրեն ներկայացնում, ինչպե՞ս էր ինքն իրեն պատկերացնում:

Ինչպե՞ս էր ինքն իրեն ներկայացնում, ինչպե՞ս էր ինքն իրեն պատկերացնում, ինչպե՞ս էր ինքն իրեն ընդունում:

Ինչպե՞ս էր ինքն իրեն պատկերացնում, ինչպե՞ս էր ինքն իրեն ընդունում, ինչպե՞ս էր ինքն իրեն ներկայացնում

Այրի Տիկին Տիգրան - Ոսկիան Գալայճեան, Տէր և Տիկին Ժան Ճունկուրասյեան և զաւակը, Տէր և Տիկին Ժան Ճերանեան եւ զաւակները, Օր· Լիտիա Գալայճեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Բապուճեան զաւակներն ու թոռները, Օր· Օր· Ալիս եւ Անահիտ Տէր - Վարդանեան, Այրի Տիկին Արուսեակ Մահպուպեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Մահպուպեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ճակոբ Օկիւճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Բապուճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Նոտարեան, Մուսէսեան, Բապուճեան, Սարգիսեան, Ճունկուրասյեան, Ճերանեան, Նեռէլեան, Գասապեան, Բապուճեան եւ Պոսթանճեան (Թուրքիա, Քանատա, Պելժիա եւ Նիս) ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, քենեկալին եւ ազգականին՝

ՈՍԿԻԱՆ (ՏԻԳՐԱՆ) ԳԱԼԱՃՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Վանսի (Ծովային - Ալպեան) իր բնակարանը, Մայիս 23-ին, 72 տարեկանին:

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 9-ին Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

×

Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կ'ողբայ իր առենապետին՝

ՈՍԿԻԱՆ ԳԱԼԱՃՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ երկուշաբթի, Մայիս 23-ին, Վանսի իր բնակարանը:

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 9-ին, Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին, Կոմիտաս փողոց, 4:

Տէր եւ Տիկին Ճակոբ Կէօզիմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լեթիէն Փանոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Զիւրիւքճիչեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Սանդուրեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Տիգրան Զիւրիւքճիչեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ - մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՃԻՒ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԶԱ ԿԷՕԶԻՄԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Սանդուրեան)

մահը, որ պատահեցաւ Երեքշաբթի, Մայիս 24-ին, իր բնակարանը:

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մայիս 27, ժամը 14-ին, Փարիզի Ս· Ցովհ· - Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեոլէի նոր գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Ծովի Իսիի մասնաճիւղը, ինչպէս նաեւ Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան անդամ, - անդամուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Ժան Միքայէլեանի, Տէր եւ Տիկին Ճանիկեանի, իրենց հօր՝ Արմենակ Միքայէլեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ· - Ծագումով հայ նախկին ռազմիկներու եւ դիմադրականներու նուիրուած յուշաքարի բացման հանդիսութեան առթիւ, Սէն Լուի Ս· Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տէրտէրեան եւ Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Փերանեան կը նուիրեն 100-կան Ֆ· «Ցառաջ»ի բարգաւաճման:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կարապետ Իշխանեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ցարութիւն Կարապետեան 300 Ֆ· կը նուիրեն Դպրոցասէրին, փոխան ծաղկեպսակի (ստանալ «Ցառաջ»էն):

×

Տիկին Անահիտ Ուզունեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Անտրէ Եսիպեարաչեան 300 Ֆ· կը նուիրեն «Ցառաջ»ի բարգաւաճման:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Մանուկ Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աբշալոյր Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Կարապետեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով եւ նամակով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց մօր, զոքանչին եւ մեծ - մօր՝

ՍԻՐԱՆՈՇՇ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Գումրուեան, Չէնկիլերցի)

մահուան առթիւ:

Կ'ՈՒԶՈՒՄ

Մէկին տարիքի հայ կին մը, որ զբաղի տարեց այր մարդով մը, տնական գործեր ընելով, ուտելիք եւ բնակութիւն ապահովուած (բնակարանը կը գտնուի 9-րդ թաղամասը, ռիւ Մօպէօժ):

Հեռաձայնել· -
306 - 39 - 91

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը եւ անօբէնութիւնը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մայիս 29ին, Փարիզի Ս· Ցովհ· Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ վարժարանին հանգուցեալ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, խնամակալներուն, տնօրէններուն, ուսուցիչներուն եւ սանուհիներուն:

×

Պ· Գրիգոր Կուրպէթեան, Եւա Կուրպէթեան եւ տոքթ· Ժաք Կուրպէթեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս· Ցովհ· Մկրտիչ եկեղեցին իրենց աղջկան եւ քրոջ՝

ԱՆԻ ԿՈՒՐՊԷԹԵԱՆԻ

մահուան Ա· տարելիցին, ինչպէս նաեւ իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻՐՈՒՀԻ ԿՈՒՐՊԷԹԵԱՆԻ

մահուան 4-րդ տարելիցին եւ Կուրպէթեան ու Պարտիզպանեան ընտանիքներու համայն ննջեցեալց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՎԵՐՋԱՊԷՍ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԿԱՅԱՆ ՄԸ

ՁԵՐ ՊԱՏԻԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դպրոցասէր վարժարանը իր դռները լայն կը բանայ Ցուլիս ամսուան ընթացքին ընդունելու բոլոր հայ մանուկները զանոնք հաճելի կերպերով զբաղեցնելու համար:

Դպրոցի կառքը կ'ապահովէ պըզտիկներու փոխադրութիւնը:

Ցաւելեալ մանրամասնութեանց համար կրնաք կապ պահել տնօրէնութեան հետ:

Հեռաձայնել· - 381 - 01 - 72:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ Մատաղօրհնութիւնը՝
ՑՈՒՆԻՍ 26-ԻՆ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սէն - Սիւ Ո Մոն ա'Օռի Նարեկեան վարժարանի տարեկան դաշտահանդէսը՝
ՑՈՒՆԻՍ 26-ԻՆ:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Կիրակի, Մայիս 29, ժամը 16-ին Օրհնութիւն եւ հանդիսաւոր բացում նորաշէն մանկապարտէզի, եկեղեցական եւ քաղաքային բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու ներկայութեան:

Հանդիսութեան կը հրաւիրուի փարիզի եւ շրջանի արուարձաններու հայութիւնը, մասնակցելու, այցելելու եւ արձանագրելու փոքրիկները (երկսեռ), ազգային ոգիով թրծուած եւ ներկայ կրթական պահանջներու համապատասխան՝ միջավայրի յարմարազոյն պայմաններով պեղազարդուած՝ այս մանկապարտէզին:

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

L'ASSOCIATION CULTURELLE
HAMAZKAïNE
présente
LES MERCREDIS
DE LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE PARIS
à 20h45 précises, 17 rue Bleue, (Mº Cadet)
Mercredi 1er Juin : HRAND SAMUEL, l'Homme et l'Oeuvre,
soirée animée par : Anahide Ter Minassian, Claire Mouradian, Frédéric Feydit et Hovig Yeghiazarian.
Mercredi 8 Juin : Serge Afanassian présente : «L'ARMENIE, L'AZERBAïDJAN ET LA GEORGIE de l'Indépendance à l'Instauration du Pouvoir Soviétique 1917-1923».
Mercredi 15 Juin : Armen Moutafian : L'Opéra Arménien.
Mercredi 22 Juin : Kégham Kévonian : Les Projets de l'Organisation Terre et Culture.

RECITAL DE MELODIES ARMENIENNES
Alice CHAMIRIAN
Vendredi 17 Juin à 21 heures
Sofitel-Vieux Port (Marseille)

MG METRO
UNE PETITE SPORTIVE ET RAFFINÉE
Voilà une petite anglaise qui a du tempérament ! 1.275 cm³. 71 ch DIN. 163 km/h en circuit fermé : ça promet.
Ajoutez-lui du cuir sur le volant, du tissu à chevrons pour les sièges, des roues en alliage et des vitres teintées. En 3,40 m, elle a tout pour séduire.
Et sa consommation ? pour 100 km, 5,5 L à 90 km/h, 7,2 L à 120 km/h et 9,0 L en parcours urbain (normes UTAC).
Austin Rover, il y aura toujours une anglaise pour vous séduire.
Du 16 mai au 11 juin 83
-4 000 F TTC
de remise sur les MG de couleur rouge ou gris métal millésime 83.
Soit MG rouge
45 900 F – 4 000 F = 41 900 F.
Soit MG métal
46 600 F – 4 000 F = 42 600 F.
WHOMMMM
AUSTIN ROVER Pense Castrol
ARC DE TRIOMPHE AUTOS 30, RUE DE TILSITT, ÉTOILE - 17e Tél 380 55 11

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Ցունիս 5, Կիրակի օր, ժամը 11-էն 22:
Մոնմորանսիի Հանդստեան Տան դարաստանին մէջ
- Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր՝ արագ սպասարկութեամբ:
- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով:
- Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ:
- Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց:
Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր
Մուտքը ազատ է

Մոնմորանսի երթալու համար.-
Prendre le train de la Gare du Nord, descendre à Enghien-les-Bains et puis prendre l'autobus Nº 6 et descendre à l'arrêt Groslay.

LA CAPPADOCE
RESTAURANT ARMÉNIEN
OUVERT TOUS LES SOIRS DE 20h30 A L'AUBE
SAUF LUNDI
*
ORCHESTRE et CHANTEUR
tous les soirs
AUTOROUTE A4 — 1ère SORTIE — PONT DE CHARENTON
BORD DE SEINE
67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
RESERVATION
tél. 375.05.30

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
28-29
SAMEDI-DIMANCHE
28-29 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՍ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.445 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.445

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՇԱՆԱԽՕՍՔԸ՝ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1918 Մայիս 28-ի աքթը անկիւնադարձ մը կը կազմէ մեր մօտաւոր անցեալին մէջ:

Որովհետեւ, մինչեւ Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութիւնը, աւելի քան վեց դարերու չարունակութեամբ, մեր պատմական հայրենիքը պարզապէս աշխարհագրական ըմբռնում կը մնար: Տարածութիւն, առանց հիմնական սահմանագծումներու: Առանց ազգային - պետական կառոյցի: Ենթակայ՝ օտար իշխանութիւններու: Մեծ Եղեռնի ապրիլեան սեւ թուականէն մինչեւ Մայիսեան հերոսամարտերու օրերը, այդ աշխարհագրական տարածութեան Արեւմտեան հատուածը, - ամէնէն տարածունը, - կը վերածուի աւերակոյտի: Կ'ամայանայ՝ Հայ տարրին բնակչութեամբ եւ պարտադիր տեղահանութեամբ: Թուրքը կը սպանայ նոյնը իրականացնել այս անգամ Արեւելեան Հայաստանի հողերուն վրայ: Առաջնորդուած՝ համաթուրանական իր ցնորական երազներով:

Հայութիւնը, սակայն, իր Մայիսեան խիզախումներով, կը կեցնէ թրքական արշաւը: Պատուարը կը դառնայ չօշափելի իրողութիւն: Հայաստանի մէկ հողերին անկախութեամբ, անչուշտ, շատ դժուար պայմաններու մէջ: Հարկադրաբար:

Հայ պետականութեան կազմութիւնը եւ ասոր ատիճանական հաստատումը, զարգացումը, աւելին՝ ամբապնդումը մշակոյթի, քաղաքական, տնտեսական, ազգային եւ ընկերային բազմապան երեսներով, խարխիսը կը դառնայ մեր այսօրուան լուսաշող հայրենիքին:

Կը բաւէ մտաբերել, թէ Հայաստանի Հանրապետութեան կարճ, այլ բախտորոշ ժամանակաշրջանին, մեր Ժողովուրդը իր թիւով դերակշիռ դիրք կը գրաւէ իր հողերուն մէկ մասին վրայ: 1918-ի սահմաններուն մէջ ներկայացուցած 55 տոկոսը, - մնացեալը՝ Թրքահօս - մահմետական զանգուածները, Ադրբեջանցի, Թուրք, Քիւրտ եւ Ժողովուրդին բնորոշումով այլազգի, - առաւել լայն սահմաններուն մէջ, կը ներկայացնէ 85 տոկոս: Ուրեմն՝ հայրենիքը բառին խակաան առումով կը հայանայ, այն ալ սահմանափակ տարիներու հոլովոյթին մէջ:

Անկախութեան շրջանին, Ժողովուրդին նկուն հոգեխառնութիւնը կը փոխուի՝ վերածուելով ջլապինդ կամքի: Ի վերջոյ, աստիճանաբար, հայկական պետականութիւն մըն է, որ ձեւ եւ կերպարանք կը ստանայ, դարերու օտար բռնապետութիւններէն ետք: Հայերէնը կը դառնայ պետական լեզու: Կը ստեղծուի հայկական Համալսարան: Կ'ամրապնդուի պետական կարգ ու սարքը: Ժողովրդավարական եւ ընկերվարական սկզբունքներով: Հայը կ'ունենայ իր ազգին պատկանելու քաղաքացիական իրաւունք: Հողմացրիւ զանգուածը կը ձգտի միանալ ամբողջութիւն կազմել:

Վերջապէս, երբեմնի տարագիր եւ եաթաղաններու եւ այլ հատու սուրերու առջեւ իր վիզը ծռող Հայութիւնը, միաձայն կը բանաձեւէ ամբողջական Հայաստանի իր դարաւոր երազը, ձգտումը:

Պատմութեան վկայութեամբ, վաթսուն եւ աւելի տարիներէ ի վեր, նոյն աշխատունակ Ժողովուրդն է, որ քարը քարին վրան զետեղելով եւ իր միտքին ու հոգիին հորիզոնները լայն բանալով, իր հողին լուսաւոր դէմքը կ'ապահովէ: Այլ ծագերու տակ եւս նոյն կենսունակ հաւաքականութիւնն է, որ ազգին դիմագիծին պահպանումին կը ձգտի:

Հայրենիքի մէջ թէ այլուր, Հայութիւնը կը հետեւի Մայիսեան Արշալոյսով կերտուած եւ աստիճանաբար բանաձեւուած ազգային իղձերուն իրագործումին: Մարտնչումի համբով:

Հետեւաբար, այսօր եւս, ինչպէս Հայաստանի Հանրապետութեան օրերուն, այժմու հայրենիքին հոգին ընդարձակումը, - պատմական տարածութիւններու կցումով, - կը չարունակէ մնալ մեր Ժողովուրդին գլխաւոր գաւանանքը:

Ամբացնել վէմը, գայն հիմնական սիւնը դարձնելով այսօր վաղը, բայց վաղը առաւել մեծ հայկական սրբավայրին՝ Հայաստանի:

Ազգին նշախօսքը, - Միացեալ Հայաստան:

Ժ. Մ.

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՆԵՐԿԱՅ Կ'ԸՆԴՈՒՆԷ ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎՐԺ.Ի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆ

Վերջին պահուն կ'իմանանք թէ, կիրակի օր, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Վազգէն Ա. ներկայ կ'ըլլայ Սամուէլ - Մուրատեան Մխիթարեան վարժարանի մանկապարտէզի բացման հանդիսաւոր արարողութեան:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 17 - 23)

ՇԱՐԱՒԱՆԿԱՐ ՄԸ ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Շարժարուեստագէտներ Ռուբէն եւ Կէորկի Գեւորգեանց սկսած են «Երկրը - պագեցէք նրան» ժապաւէնի նկարահանումը: Բեմադիրները այս չարժանկարով կը ներկայացնեն Միքայէլ Նալբանդեանի կեանքի դժուար ուղին. կեանք մը՝ որ նուիրուած է ժողովուրդի ծառայութեան: «Ազատութեան երգիչ»ը, ինչպէս պիտի կը կոչէին իր ժամանակակիցները, փիլիսոփայական եւ գրական հարուստ ժառանգութիւն մը թողուցած է, մեծ ազդեցութիւն գործելով ազգային մշակոյթի զարգացման վրայ: Նկարահանումներու կարեւոր մասը կը կատարուի Մոսկուա, Լենինգրադ եւ Ռիգա. վայրեր՝ ուր գտնուած է Միքայէլ Նալբանդեան: Դերասանները ընտրուած են Մոսկուայի եւ Երեւանի թատրոններու երիտասարդ ուժերէն: Գլխաւոր դերը կը մարմնաւորէ ճարտար. Արտաշէս Մեչէեան (Երեւանէն), որ արտաքինով ալ շատ կը նմանի Նալբանդեանի:

×

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՀԱԽԱՔԱԾՈՆ

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Սիլվա Կապուտիկեանի բանաստեղծութիւններու նոր հատոր - ածոն, ուր տեղ գտած են հայրենասիրական, խոհական եւ սիրոյ քերթուածներ: «Ջմեռ է դալիս» խորագիրը կրող հատորին մէջ առնուած են վերջին տարիներուն Սիլվա Կապուտիկեանի գրած 80 բանաստեղծութիւնները:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄՈՎ

ՈՒԻԼԻԼՄՍՊԸՐԿԻ վեհաժողովէն առաջ, նախագահ Միթերան խորհրդակցեցաւ, յաջորդաբար, մեծամասնութեան եւ ընդդիմութեան զեկավար դէմքերուն հետ: Այս առընչութեամբ, մասնաւոր ուշադրութիւն կը դրաւէր, Հինգշաբթի օր, նախկին նախագահ՝ Ժիսքար տ'Էսթէնի հետ հանդիպումը, որ տեւեց մէկ ժամ քառորդ մը: Դուրս ելած ատեն, Ժիսքար տ'Էսթէն «կեղծ ելք» մը ըրաւ, ինչպէս կ'ըսեն թատրոնը, այսինքն մեկնելու համար կառքը մտաւ, յետոյ պատուհանը բանալով, որոշեց յայտարարութիւն մը ընել: Ըսաւ որ բոլորովին տարակարծիք են Ֆրանսայի ճակատագիրը վարելու եղանակին շուրջ, բայց բնական է, որ հրաւիրուի իր կարծիքը տալու համար, հիմնուած իր փորձառութեան վրայ:

ԹՐՔԱԿԱՆ քաղաքագօրքի չորս հազար հոգինոց գունդ մը իրաք մտած է, (քրտան քելմեթը) հետապնդելու համար քիւրտ փախստականները, ըստ Անգարայի տուած պատճառաբանութեանց: Շատ մանրամասնութիւն չի տրուիր այս շարժումներուն մասին, բայց պլաֆ - առիթ մը կայ Մարտինի եւ շրջակայքի վրայ, մասնաւորաբար Թրքական բանակի շարժումներուն շուրջ: Այս առթիւ կը յիշուի որ յաջորդական միջադէպեր տեղի ունեցած են Հաքքարիի գաւառը, իրաքցի քիւրտերու եւ Թրքական պահակազօրքերու միջեւ:

ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԸ («արագ» որակուած սպասարկութեան սակագին) 1,80էն 2 Ֆ.ի պիտի անցնի Յունիս մէկին: Ոչ - սահպողական նամակներու սակագինը (թէեւ միւսներէն աւելի «դանդաղ» չեն) չի փոխուիր եւ 1,60 կը մնայ:

ԼՈՒԻԶ ՎԱՑՍ գրագիրուհի, լրագրող, Եւրոպայի Խորհրդարանին երեսփոխան մեռաւ 90 տարեկանին: Ծագումով ալզասցի բողոքական, ապրած է մեծ դէմքերու մտերմութեան մէջ (Ժողէֆ Քայոյէն՝ Վալերի, Էտուար Էռիօ, Գոլան եւայլն): Փայլուն միտք, բացառիկ ուշիմութեան տէր, աշխարհ շրջած է եւ 1934-ին ալ հոգւով - սրտով առանձնացած կանանց դասը: Բաւական դեր խաղացած է նաեւ դիմադրական շարժումին մէջ:

ՍԱԼՎԱՏՈՐԻ մէջ սպանուած է ամերիկացի խորհրդատու մը, կեդրոն - ամերիկեան համալսարանին կառավարչատան մէջ: Կը թուի որ կերիլերոներու գործն է:

ՆԵՂՈՍԻ վրայ նաւային ծանր արկած մը պատահած է Զորեքշաբթի օր: Առաջինի հաշուեկշիռի մը համաձայն արդէն 187 մեռեալ եւ 115 անհետացած կար 627 ճամբորդներուն վրայ: «Ռամազանի տասը» մկրտուած նաւը, որ Աւտանէն Վատի Հալֆա (Սուտան) դիմը կ'ապահովէր ընկղմած է, հրդեհի մը հետեւանքով, որ ծագած է նաւուն վառելանիւթի չեմարանին մէջ եւ արագօրէն տարածուած:

ԼԻԲԻՈՑ նախկին թագաւորը՝ Իդրիս Ա., որ 1969-ին տապալեցաւ երիտասարդ սպայ մը կողմէ, որուն անունն էր՝ Քատաֆի, մեռաւ 93 տարեկանին, Գահիրէ, ուր ապաստանած էր: Պատմական դէմք մը կը նկատուէր մաղրէպեան ազգայնականութեան:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՎԷՃԸ ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԻՋԱՒ

—×—

Բարձրագոյն ուսուցման բարենորոգումը (*) առաւ հրապարակային վիճաբանութեան բնոյթ մտնելով տագնապալի եւ վտանգաւոր փուլի մը մէջ:

Ուսանողները, ուսուցիչները փողոց իջած են: Ցոյցեր, պատնէշներ, միջադէպեր, բախումներ, լարուած մթնոլորտ մը կը ստեղծեն: Նորհրդարանը կը պատրաստուի տեսակ մը խրամներու պատերազմի մը ընդդիմութեան կողմէ արձակուած փոփոխումներու յարձակողականին, «Սաւառի ծրագրին» դէմ:

Բարենորոգումը նպատակ ունի ժողովրդավարացնել բարձրագոյն ուսուցումը եւ պայքարիլ ընկերային անհաւասարութիւններուն դէմ: Այս «վեհանձն» հեռանկարները չեն համոզեր ուսանողութիւնը եւ ուսուցիչները: Ընդդիմութիւնը բուռն է առաջին շրջանի ուսումներու բնոյթի փոփոխումին դէմ: Ընդդիմախօսները, հակաճառողները կ'ըսեն թէ բարենորոգումը պիտի նուազեցնէ ուսումներու որակը եւ յառաջացնէ ընդհանուր արժեզրկումը: Կը մերժեն նաեւ ամէն ընտրութիւն երկրորդ շրջանի մուտքին: Նոյնպէս ուսումներու կանխահաս արհեստականացումը խնդրոյ առարկայ է:

Արդ, Սաւառիի բարենորոգումը կը բախի ընդհանուր մերժումի պատի մը: Եթէ այդը կը հակաճառէ, նոյնպէս ձախի սենափքաներ եւ ձախ յայտնի համալսարանականներ կը վիճին, կ'ընդդիմանան:

Պէտք է ըսել որ ուսուցումը տասնեակ տարիներէ ի վեր կը սպասէ հիմնական բարենորոգումի մը, միչտ պահանջուած, միչտ յայտարարուած, բայց երբեք կիրարկուած: Մէկէ աւելի կրթական նախարարութիւններ փորձեցին ի զուր:

Ուսուցումը, ի վերջոյ, պէտք է գտնէ իր ուղին, յարմարի որոշ հրամայականներու, եթէ կ'ուզէ պատշաճիլ դարուն: Ժամանակները փոխուած են: Քառնասնհինգ տարուան ընթացքին ուսանողներու թիւը երկու հարիւր հազարէն անցած է մէկ միլիոնի: Երկուսան ուղղութիւնները այսօրուան չեն: Դեռ 1968-ին, գիտական եւ գրական ուսումները կը պատրաստէին պաշըլիէեներ՝ որոնք իրենց բարձրագոյն ուսումներու աւարտին տեղ կը գտնէին ուսուցման ասպարէզին մէջ յատկապէս: Այսօր, տասնեհինգ տարի յետոյ աւելի անտեսական, թէչնիք, էնճորմաթիք ճիւղերը հրապուրիչ ասպարէզներ դարձած են: Նկատի պէտք է առնել այս իրականութիւնը: Բարձրագոյն ուսուցումը կ'ակայականներ արտադրելու մեքենայ մը չէ, այլ հաստատութիւն մը, որ պէտք է պատրաստէ ազգին ճեռնհաս, կրող ուղիմ տ ա ր բ ե ր ը քայլ պահելու համար թեքնոլոժիք յառաջդիմութիւններու եւ արհեստագիտական չուկաներու հետ:

Կիրքերը որ կը բարձրանան այս հրապարակային վիճաբանութենէն ցոյց կուտան հարցին յոյժ կարեւորութիւնը: Անոր ընդմէջէն երկրին մշակութային, ճարտարարուեստական, տնտեսական ապագայի հարցն է որ դրուած է:

Քանի բարենորոգման այս ծրագիրը ապացան է որ կը պատրաստէ, անհրաժեշտ է որ հրապարակային վիճաբանութիւն տեղի ունենայ Նորհրդարանէն համալսարան, բայց ոչ փողոցը, քանի բիրտ ուժի եւ պայքարի մթնոլորտի մը մէջ, կարելի չէ լաւ գործ տեսնել եւ կը տուժեն բոլորը: Բայց պէտք չէ նաեւ որ «փողոցը» անհրաժեշտ դառնայ արտայայտուելու եւ խօսքը արժեցնելու համար:

Կ.

(*) Բուն ծրագրին կ'անդրադառնանք, առանձին, բանի մը օրէն:

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

———×———

Այսպէս էր կացութիւնը Արարատեան դաշտում, երբ Ալեքսանդրապոլի անկումից յետոյ, հայկական բանակի մի մասը նահանջեց Երեւանի ուղղութեամբ եւ կռուով հասաւ Սարդարապատ, Մայիս 19-ին: Թուրքերը նրանց հետապնդեցին երկու ճանապարհով՝ երկաթուղու ուղղութեամբ եւ Արազածի հիւսիս - արեւելեան փէշերով:

Դրանից առաջ արդէն, Արարատեան դաշտում համախմբուած էին եւ Վանի ու Ալաշկերտի չրջաններից նահանջած զօրամասերը: Ապրիլի կէսերին երեւան նահանգում, հայկական 2-րդ դիվիզիայի պետ զօր. Սիլիկեանի հրամանատարութեան տակ, գտնւում էին 5-րդ եւ 6-րդ գնդերը, 4-րդ գնդի մէկ դուարատկը եւ Վանի առաջին ու 2-րդ գընդերը, 28 թնդանօթով:

Վանի երկու գնդերը, որոնք դրաւում էին Բարթողեան բարձունքները, Ապրիլ 27-ին ենթարկուեցին յարձակման Թուրքերի կողմից, որոնք, հակառակ կնքուած զինադադարի, փորձեցին ա՛յս կողմից խուժել Արարատեան դաշտը: Հայկական զօրքերը ցոյց տուին ուժեղ դիմադրութիւն: 2-րդ գունդը նահանջեց մինչեւ Օրդով եւ Արհաջ, բայց յաջորդ օր ան - ցաւ հակայարձակման եւ արիւնահեղ ճակատամարտից յետոյ՝ յետ չպրտեց Թըշնամուն: Սակայն, Թուրքերը ստացան օգնական ուժեր եւ յետ մղեցին հայկական զօրամասը, որը ամրացաւ Խալֆալու - Սուլթանապատ գծի վրայ: Կռիւները տեւեցին մօտ երկու շաբաթ: Այս կռիւներում մերոնք ունեցան մի քանի տասնեակ սպանուած եւ 80 վիրաւոր: Մայիս 9-ի ճակատամարտում, հերոսական մահով մեռաւ եւ Վանի 2-րդ գնդի հրամանատար սիրուած գնդ. Լեւոն Զաքարեանը՝ հայ լաւագոյն զինուորականներից մէկը:

Ի վերջոյ, անդրկովկասեան կառավարութեան եռանդուն բողոքի վրայ Թուրքերը նորից քաշուեցին Զինդիլի միւս կողմը: Հայկական զօրքերը տեղաւորուեցին Իգդիրում՝ Օրդովում ունենալով առաջապահներ: Միւս թեւը Սարդարապատ կայարանում էր՝ Կողբի առաջապահներով: Մի մաս էլ դրուած էր Ա-րաքս կայարանում: Այսպէս մնաց դրութիւնը մինչեւ Մայիս 15, երբ Թուրքերը դիմեցին ընդհանուր յարձակման Ալեքսանդրապոլի եւ, Զինդիլի վրայից, Երեւանի ուղղութեամբ եւ յետ մղեցին մեր զօրքերը Իգդիրից ու Կողբից մինչեւ Արաքս: Միաժամանակ, ոտքի ելան տեղական Թուրքերն ու Քրդերը, եւ 1918 թ. Մայիսի կէսերին Արարատեան դաշտը ամէն կողմից չրջապատուեց Թըշնամիներով:

Կացութիւնը առանձնապէս ծանրանում էր եւ ընդհանուր դժուարային պայմաններով. Կարսի եւ Ալեքսանդրապոլի անկումից յետոյ, երկիրը բոլորովին կտրուած արտաքին աշխարհից՝ խճողուած էր թազմահազար զաղթականներով, որոնք թափուած էին գիւղերում ու քաղաքներում եւ ճանապարհների վրայ: Էջմիածին - Երեւան, Երեւան - Դիլիջան խճուղու վրայ խոնըրւում էին աննպատակ չարժուող զաղթականներ, սայլեր եւ անասուններ: Երկաթուղին չէր գործում: Պարենաւորման տագնապը օրէց օր սրւում էր. հացն ու ապրուստի այլ մթերքները զժուարութեամբ էին ճարւում: Այստեղ ու այնտեղ երեւում էին համաճարակ հիւանդութիւններ: Ժողովրդի եւ զօրքի հոգեկան վիճակը ընկճուած էր անասելի:

Այսպիսի դրութեան մէջ, Թուրքերի ընդհանուր յարձակումը մի պահ երեւում առաջ բերեց անասելի իրարանցում ու սարսափ: Դիմադրութիւնը չատերին թւում էր անհնար եւ անիմաստ: Ցաղթութեան վստահութիւն չէին ներչնչում եւ մինչեւ այդ բանակից հասնող տեղեկութիւնները. զօր. Սիլիկեանի հազար - դագրութիւնները մռայլ գոյներով էին ներկայացնում զօրամասերի զիմադրական կարողութիւնը: Բնակչութիւնը պատրաստւում էր փախուստի:

Բայց ո՞ւր փախչել: Ճանապարհները դէպի Թիֆլիս ու Բագու փակուած էին ամբողջ: Պարսկաստան տանող երկաթուղին չէր գործում. Շարուր - Նախիջեւանը մահմեդականների ձեռքին էր: Իսկ հարաւից եւ արեւմուտքից Թուրքն էր պալիս՝ կոտորելով հանդիպող Հային: Փախուստը այս պայմաններում հաւասար էր մահուան, ինչպէս եւ անձնատուր լինելը: Ելք չկար: Ելքը դիմադրութիւնն էր, կռիւը. քանի որ մահը անխուսափելի է, դէթ պատուով մեռնել: Մա՛հ կամ ազատութիւն - ուրիչ փրկութիւն չկայ: Եւ ահա կատարւում է հրաչքը՝ մէկը այն հրաչքներից, որոնք գալիս են բոլորովին չսպասուած եւ փրկում անյոյս համար - ւած կացութիւնները: Ժողովուրդը, նրա առաջնորդները, զօրքը, ամէնքը համակուում են մէկ գիտակցութեամբ. - յաղթել կամ մեռնել:

Եւ Արարատեան դաշտի ժողովուրդը մի մարդու պէս ոտքի է կանգնում: Գործում են ամէնքը: Ազգային Խորհուրդը վարում է բանակի լրացման, կազմակերպման ու մատակարարման գործը: Հրամանատարութիւնը կարգաւորում ու բարձրացնում է զօրքի մարտական ուժը: Զօր. Սիլիկեանը մի չարք հրամաններով ու կոչերով իրախոյս է ներչնչում զինուորների ու հասարակութեան: Ամէնքը լծւում են թիկունքային աշխատանքի: Կանայք, օրիորդներ՝ ուտելիք, ծխախոտ, վիրակապներ են պատրաստում: Հոգեւորականութիւնը խաչ ու քարոզով մտնում է ժողովրդի ու զօրքի մէջ: Գաբրեգին եպիսկ. Ցովսէփեանցը չրջում է մի մասից միւսը եւ իր հրաչունչ ճառերով բարձրացնում է զօրքի տրամադրութիւնը: Կրկնւում էին Վարդանանց պատմական օրերը ...

Երբ Մայիս 21-ին երկաթուղու ընթացքով չարժուող Թուրքերը երեւացին Սարդարապատի մօտ, այլեւս իրենց առջեւ գտան յաղթելու վճռականութեամբ տոգորուած հայ զինուորին: Մօտաւոր հաշուով, զօր. Սիլիկեանի զօրքի քանակը, այդ օրերին, հասնում էր 10.000 հոգու՝ բաղկացած հետեւեալ մասերից. 4-րդ գունդը, 1.500 սուին, 5-րդ գունդը՝ 800, պարսիպանական առաջին գունդը՝ 1.200, երզնկայի գունդը՝ 700, Մակուի գունդը՝ 300, սպայակոյտի պարէտի դումարտակը՝ 200, Վանի առաջին եւ երկրորդ գընդերը՝ 2.500 սուին, 2-րդ ձիաւոր գունդը՝ 700, Զէյթունի ձիաւոր գունդը՝ 500, պարսիպանական ձիաւոր գունդը՝ 800, յատուկ ձիաւոր գունդը՝ 500, Սմբատի, Դալի Ղազարի, Մուրատի խմբերը՝ 500 ձիաւոր, եւ 4 մարտկոց 16 թնդանօթներով (*):

Այս ուժերը բաժանուած էին 2 մասի. մի մասը Դրոյի հրամանատարութեան տակ Բաշ - Աբարանի ճակատում, միւսը՝ զօր. Դանիէլ Բէգ Փիրումեանի հրամանատարութեան տակ Սարդարապատի դաշտում: Զօրքերի ընդհանուր հրամանատարն էր զօր. Սիլիկեանը, ապայակոյտի պետ՝ գնդ. Վեքիլեանը, որ եւ գծել էր կռուի ընդհանուր յատակագիծը:

Թուրքերի կողմից, Սարդարապատի ճակատում, գործում էր 5-րդ դիվիզիան եւ բազմաթիւ անկանոն խմբեր, իսկ հաչ. Աբարանի ուղղութեամբ՝ 3-րդ դիվիզիան:

Կռիւները սկսուեցին Սարդարապատում, ուր մեր զօրքերը դրաւել էին Դարախանլու - Քեորփալու - Զէյվա գիւղերի գիծը: Մայիս 21 - 22-ին տեղի ունեցան մանրակի ընդհարումներ. թշնամին որոնում էր հակառակորդի թոյլ տեղը՝ վճռական զրահի դիմելու համար: Մայիս 23-ին զօր. Սիլիկեանը տուեց յարձակման հրաման: Հայկական ուժերը նետուեցին առաջ: Բռնկուեց կատաղի ճակատամարտների երկար մի չարք: Թուրքերը ցոյց տուին յամառ դիմադրութիւն՝ անցնելով բազմաթիւ հակայարձակումների: Ամբողջ օր, առաւօտից մինչեւ երեկոյ, որոտում էին թնդանօթները, որոնց զոռոցը հասնում էր մինչեւ Երեւան, ուր նոյնպէս տիրում էր տենդոտ եռուզեռ: Թիկունքից սայլերով, էչերով, ձեռքերով ռազմամթերք էին հասցնում կռուողներին, հաց, ծխախոտ, խմելու ջուր ... Բազմաթիւ կամաւորներ՝ ծեր ու երիտասարդ, որոնց թիւը տում էր եւ Էջմիածնի միաբան վիճակական Գարեգին եպիսկ. Ցովսէփեանցը, իրրեւ՝ նոր ժամանակների Ղեւոնդ Երէց, ռազմաճակատ էին չտապում: Ճակատի զինուորը չէր միայն - ամբողջ երկիրը մի մարդ, մի չունչ զարճած՝ կռւում էր թշնամու դէմ՝ «ազատութիւն կամ մահ» վճռական կամքով:

Մայիս 24-ին Թուրքերը դիմեցին փախուստի: Մերոնք հալածեցին ոգեւորուած: Թշնամին յուսահատական դիմադրութիւն էր ցոյց տալիս եւ աշխատում դիրքեր գրաւել, բայց մերոնց չեչտակի հարուածների տակ չարունակեց փախուստը:

Ցաղթութիւնը մերն էր:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(*) Յ. Մելիքեան, «Արեան ճանապարհով», «Հայրենիք» ամս., 1925 թ. Մայիս:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆ 1918 ՄԱՅԻՍ 28

———

Ազգերու պատմութիւնը կը կերտուի քանի մը հիմնական նշանակութիւն եւ տարողութիւն ունեցող թուականներով, դէպքերով եւ իրագործութիւններով:

Պաթիլի դրաւումը, 1789 Յուլիս 14ին, Ֆրանսական յեղափոխութեան ընդմէջէն, Ֆրանսայի ժողովուրդի ձգտումնը կ'արտայայտէ դէպի ազատագրում: Երկու հարիւր տարիէ ի վեր, Յուլիս 4-ը (1776), Ամերիկայի եւ բոլոր Ամերիկացիներուն համար ազգային անկախութեան տօնն է:

Ազգային տօները ազգին դիմագիծը կը ընորոշեն: Կ'արժեւորեն ու կ'խմաստաւորեն սեփական գոյութիւնը: Այսպէս է Մայիս 28-ի ազգային տօնը հայ ժողովուրդին համար:

Մայիս 28-ով հպարտ ըլլալ կը նշանակէ ինքզինքը յարգել քանի ազգային խիզախումները համայն ժողովուրդին կը պատկանին: Մայիս 28-ի Ազգային Անկախութեան տօնը արժանապատուութեան ու ներքին էութեան արտայայտութեան հիմնական թուական է:

Դարերով ազատութենէ զրկուած, ընթարմացած վիճակի մը մէջ, հոգեկիզուած ու մսալկուած, տեւականօրէն ճնշուած, ջարդուած, կոտորուած, հայրենահանուած, ամբողջովին առանձին մնացած, եւ այսուհանդերձ կարենալ ոտքի կանգնիլ հայրենի հողին վերջին պատառին վրայ ու ծառանալ արշաւող բանակներուն դէմ եւ Սարդարապատի, Բաշ Աբարանի, Ղարաքիլիսայի մէջ պարտութեան մատնել թշնամին, եւ փրկել ազգը ամբողջ, հայրենի հողը եւ հաստատել 1918 Մայիս 28-ին անկախ հայկական Պետականութիւնը, պատահականութիւն չի կրնար ըլլալ, այլ՝ միայն ու միայն հայ ազգի կամքին եւ նկարագրին, իր ձգտումներուն արտայայտութիւնը:

Սիմոն Վրացեան բնորոշած է Մայիս 28-ը որպէս՝ «անցեալի հաւատք եւ ապագայի յոյս»:

Հաւատք՝ որ անկարելին կարելի կը դարձնէ, երբ ժողովուրդ մը միակամ կը վճռէ մահուան դնով իր ազատ ու անկախ գոյութիւնը ձեռք ձգել: Հաւատք՝ որ կ'արտայայտէ ազգային նկարագրի հիմնական գիծերը որոնք վարդանանցի դիւցազնամարտի ընթացքին, Բաղրեւանդունեաց օրով, Կիլիկիոյ մէջ երեւան եկան: Ցոյս՝ որովհետեւ Մայիս 28-ը կուգայ մահուան դիւերէն յետոյ, որպէս յաղթանակ, ազատութիւն զոհերուն մահով եւ կը ծագկի ու կը ժպտի Հայոց երեսին, դին արիւնի եւ արիւնի պէս թանկագին: Ցոյս՝ որովհետեւ Մայիս 28-ը կուգայ մահուան դիւերէն յետոյ, որպէս յաղթանակ, ազատութիւն զոհերուն մահով եւ կը ծագկի ու կը ժպտի Հայոց երեսին, դին արիւնի եւ արիւնի պէս թանկագին: Ցոյս՝ որովհետեւ Մայիս 28-ը կուգայ մահուան դիւերէն յետոյ, որպէս յաղթանակ, ազատութիւն զոհերուն մահով եւ կը ծագկի ու կը ժպտի Հայոց երեսին, դին արիւնի եւ արիւնի պէս թանկագին: Ցոյս՝ որովհետեւ Մայիս 28-ը կուգայ հայ ցեղին մշտանորոգ կենսունակութեան խորհրդանիշն է:

Համայն Հայութիւնը պէտք է հպարտութեամբ, վճռակամութեամբ դիմաւորէ Ազգային Տօնը եւ ամրապնդէ իր ոգին ու հաւատքը ապագայի նկատմամբ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱԶԱՋԵԱՆ

- 14 -

Նրանցից ամէն մէկի կորուստը, օ՛վ փափուկ, չօշափուղ, սահոզ մութ, կրկնակի կորուստ է: Կորցնում ես նը - րան, ով համակրում է քեզ եւ կորցնում նրան, ում ինքդ ես համակրում ... Սիրելի մութ ...

Սիրելի եմ ասում, երեւի այն պատ - ճառով, որ Սոնան քնած է, որ խօսելու անհրաժեշտութիւն չկայ որեւէ մէկի հետ, որ ամէն ինչ անշարժ է թւում, որ խօսում եմ ինքս ինձ հետ, լսում եմ ինքս ինձ եւ արդէն միեւնոյն է, թէ ինչպէս եմ խօսում՝ բարձրաձայն թէ անձայն, որովհետեւ զիշեր է, մութ է ... Եւ մէկ ժամ անց նորից եմ վերապատկերում, վերլսում Լեւոնին, Ծորային, Գառնի - կին, Մելքայէլին, Գրիգորին ...

Լսում եմ Գառնիկին ձայնը.

- Սոնա ջան, հէչ բանի պէտք չէ այն տղամարդը, որ չի սիրահարւում, երբ դեղեցիկ կին է տեսնում ... Եթէ ես դադարիմ սիրահարուել, ուրեմն՝ չկամ ...

- Ոչ մի կին չի առարկի դրան, եթէ սիրահարութեան զուգընթաց սեփական - նացնելու ցանկութիւն չկայ ... այլապէս քանի հազար հարեմ կ'ունենաք:

- Ամէն տղամարդ էլ մտքում ու սըրտում իր հարեմն ունի ...

Այն ծիծաղը, որ ծնւում է բոլորիս մէջ, ծածկում է մի զազանիք, որ ճըշմարտապէս երեւալու ուժ չունի:

Մութը տահում է ափերիս միջով ու փչրւում: Առաջին անգամ ափսոսում եմ, որ չուտ լուսացաւ: Բայց երբ կը ծագի արեւը, կը բարձրանայ, կը բարձրանայ ... կը մերձանայ մայրամուտը, ես նորից կ'աղերսեմ՝ - Արե՛ւ, մի քիչ էլ մնա ...

Ճշմարտութիւնը մարդկանց երեսին չըպըրտելը միշտ չէ, որ հաճելի արարք է:

- Ցօսել ես ուզում, է՞ֆ, - հարցնում է դուստրս:

- Ինչի՞ց դիտես, - դրում եմ նրան:

- Շուրթերդ չարժւում էին, երբ ներս եկայ:

Նա ներս էր եկել հաղաթափերով ըստուգելու քնա՞ծ եմ: Դէմքին վախ կար, դղուչութիւն:

Ես նրան չասացի, այո, խօսել եմ ուզում, որովհետեւ վախեցայ ճշմարտութիւնն ասելուց: Ահա ես ինձ բռնեցի փաստի առաջ: Ցօսել չի նշանակում ասել միայն ճշմարտութիւնը, այլեւ խօսելով երբեմն թաքցնել այն:

Ես պատկանում եմ այն սերնդին, որ ծնուեց համաշխարհային առաջին պատերազմից յետոյ, բայց տեսաւ համաշխարհային երկրորդ պատերազմը եւ այն էլ սոսկ որպէս պատմութիւն, հէքեաթ, տատապեց առանց մասնակցելու, զէնք չկրեց, եւ չատ տատապեց այդ հէքեաթից, որովհետեւ, եթէ զէնք էլ ունենար, պաշտպանելու ոչ հայրենիք ունէր, ոչ դաղափարախօսութիւն, եւ ահա տատապեց, ուելի մեծ տատապանք կրեց, քան կարող էր կրել իսկական պատերազմին մասնակցելով:

Պատուով մեռնելը պատուով է մոռացուում:

Կար մէկ ուրիշ պատերազմ այդ պատերազմից յետոյ, ստէ, բանաստեղծութեան, խաղաւանքի, դաւի, նախանձի, տեսլութեան պատերազմը ընդդէմ ճըշմարտախօսութեան, ընդդէմ բարութեան: Ընչաղաթցի պատերազմը անյաղթ ուներութեան դէմ ամենակործանիչն է: Երկուսն էլ անանկ են մտքերով, հոգով, սրտով:

Աչխատասիրութիւնն էլ իր թշնամին ունի:

Բայց երբ սիրում ես մէկին ու յանկարծ թշնամիներ են երեւում քո սիրոյ դէմ ...

Այդպիսի մի թշնամի էր իմ չխօսելը ինձ սիրող դասրիկիս համար:

- Մենք խօսեցինք, է՞ֆ, իրար հետ, - հարցնում է նա:

Աչքերս, ի հաստատումն, փակում եմ:

Գիշերը քնել եմ, զարթնել, նորից քնել ու նորից զարթնել:

Մտքերի անասելի մի հեզեզ է հասում ժամերի միջով: Ժամերն ի՞նչ են: Տարիների միջով պիտի հասնեմ, եւ պիտի յոգնեմ մտքերից:

(Շար. 18)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

- Ֆրանսո՞ւա, ասա՝ ամեն, ինչ - ասում է Ժերմենը, բայց ինչո՞ւ ես դու այդքան վախենում, ասա՝ ինչ ... չես ասում ... Ինչո՞ւ ես ինձ ստիպում ... Ասա՝ ինչ ... Ասա՝ ինչ ... Ասա՝ ինչ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Օ. Պաամաճեան եւ զաւակները արտապին ցաւակցութիւններ կը յայտնեն, Տէր եւ Տիկին Նշան եւ Շուշան Մխայէլեանի, Տէր եւ Տիկին Մխայէլ եւ Աստղիկ Ձանիկեանի եւ զաւակներուն իրենց հօր՝ Արմենակ Միխայէլեանի մահուան առթիւ եւ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն. - 300 Ֆ. Իսկի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ դպրոցին, 100-ական ֆրանք կարմիր եւ կապոյտ Խաչերուն, «Աչխարհ», «Ցաղթանակ» եւ «Ցառաջ» թերթերուն, (առանձ «Ցառաջ»էն) :

×

Ալֆորվիլի Հայ Մարզական Միութեան բոլոր անդամները եւ աւագ ընկերները կ'ողբան իրենց նախկին նախագահին՝

ՈՍԿԻԱՆ ԳԱԼԱՑՃԵԱՆԻ

մահը եւ ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընտանեկան պարագաներուն :

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Պ. Գէորգ Ուշագլեան իր եղբօր՝ կապս Ուշագլեանի, (նախկին քարտուղար Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ խմբագիր Հայ Սկաուտի), մահուան 15-րդ տարելիցին, ի յիշատակ կը նուիրէ 500 Ֆ. Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին (առանձ «Ցառաջ»էն) եւ 500 Ֆ. «Ցառաջ»ին :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Փիէր Թէրզեան Մովսէս Ժամկոչեանի եւ Տիկին Սրբուհի Գասպարեանցի մահերուն առթիւ 300 Ֆ. կը նուիրեն «Ցառաջ»ին, փոխան ծաղկեպսակի :

×

Մովսէս Ժամկոչեանի մահուան առթիւ, Տիկին Կիւլիստան փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 200 Ֆ. Եսաեան Բարեկամական Միութեան, 200 Ֆ. կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին (առանձ «Ցառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Ցառաջ»ին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի հայ կին մը, որ ըրաղի տարեց այր մարդով մը, տնական գործեր ընելով, ուտելիք եւ բնակութիւն ապահովուած (բնակարանը կը գտնուի 9-րդ թաղամասը, ռիւ Մօպէօժ) :

Հեռաձայնել. -
306 - 39 - 91

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅԿ. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ԵՒ

ԹՈՐՈՍ ՌՕՍԼԻՆ

Գրեց՝

ՎԱՋԻ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Գրել՝

Archimandrite
Vatché IKNADIOSSIAN
Eglise St. Tatéos : 7. Camp Périer,
St Antoine **13015 Marseille**

Կ. Ս. Մ.

Կեդրոնական Սանուց Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ Ցունիս 4-ին, իր սովորական ժողովատեղին 32 ռիւ տը Թրէվիզ, ժամը 16-ին :

Կը խնդրուի ներկայութիւնը անխտիր բոլոր սան եւ համակիր անդամներուն այս ժողովին որ կը վախուի forթէյլով մը :

RESTAURANT
"Chez les Tziganes Ivanovitch"
7, rue de Chéroy
(derrière le théâtre Hébertot)
75017 PARIS
Tél. : 522. 58. 07
sur réservation

L'ASSOCIATION CULTURELLE
HAMAZKAïNE
présente
LES MERCREDIS
DE LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE PARIS
à 20h45 précises, 17 rue Bleue, (M° Cadet)
Mercredi 1er Juin : HRAND SAMUEL, l'Homme et l'Oeuvre,
soirée animée par : Anahide Ter Minassian, Claire Mouradian, Frédéric Feydit et Hovig Yeghiazarian.

ATAMIAN & Fils
TAPISSIER - DÉCORATEUR
Salons Cuir - Meubles Anglais
Louis-Philippe - Voilages - doubles Rideaux
NOMBREUX MODELES EXPOSES
20, RUE CHALIGNY, 75012 PARIS M° Reuilly-Diderot — Tél. 344 - 23 - 87
— 20% de remise aux lecteurs de Haratch —

TRANSTOURS
Calendrier des Départs pour l'ARMÉNIE:
9 - 22 juillet : **Paris - Leningrad - Moscou - Erévan**
4 - 19 août : **Lyon - Paris - Moscou - Erévan**
5 - 20 août : **Paris - Moscou - Erévan**
6 - 19 août : **Marseille - Moscou - Erévan**
6 - 21 septembre : **Paris - Moscou - Erévan**
3 - 18 septembre : **Marseille - Moscou - Erévan**
4 - 19 octobre : **Paris - Moscou - Erévan**
Inscription : TRANSTOUR, 25, rue d'Argenteuil, 75002 Paris tél. 261 - 58 - 28

NOUVEAUTES.... NOUVEAUTES.... NOUVEAUTES....
— «CHANSONS POPULAIRES ARMENIENNES» —
— LIZ SARIAN N° D-3177 STEREO
— NAREK DOURIAN N° D-3178 STEREO
RAPPEL .... RAPPEL .... RAPPEL .... RAPPEL .... RAPPEL ....
— ZARTONG N° D-50001 STEREO
— HAMLET MINASSIAN N° D-40005 STEREO
— ARMINEH MARDIROSSIAN N° D-40006 STEREO
— LIZ SARIAN «BOBINO» N° D-3170 STEREO
— LIZ SARIAN N° D-3171 STEREO
— TZIGANE —
— ZINA ET GUEORGUI N° D-3173 STEREO
(Folk Tzigane Russe)
— DJAN TATLAN N° DEG 2002 STEREO
(Chansons russes)
PRODUCTION et DISTRIBUTION EXCLUSIVE
DISQUES DOM
EN VENTE CHEZ TOUS LES DISQUAIRES

OPERA DE MARSEILLE
Dimanche 5 Juin 1983 à 15 heures
CONCERT
avec
LA CHORALE SAHAK-MESROP
ET
L'ORCHESTRE PHILHARMONIQUE DE MARSEILLE
direction : **KHATCHIG YILMAZIAN**
soliste : **RENE MASSIS** (de l'Opéra) baryton
au piano : **Juliette YILMAZIAN**
solistes de la chorale : **V. Minassian — E. Artinian**
AU PROGRAMME
Komitas — Mozart — Ganatchian — Ch. Berberian — A. Haroutounian — Fauré
A. Bartevian — E. Hovanissian — A. Dikranian
RESERVATION
Centre Culturel Sts. SAHAK-MESROP (Eglise Arménienne) 339, Av. du Prado 13008 Marseille 77 84 70
Mr. V. BOZADJIAN 28, Bd. des Dames 13002 Marseille 90 53 91
YONNA 59, Av. de St. Jérôme 13013 Marseille 70 72 10
F. N. A. C. Centre Bourse 13001 Marseille
TORREFACTION NORD Rte. Nle. de St. Antoine 13015 Marseille 51 40 67
Mme SABOUNDJIAN «Villa Martigny»
87, Trav. des Sables Jaunes 13012 Marseille 87 19 92
OPERA de Marseille à partir du 31 Mai 54 29 29

OPTIMA Tours
Prochains Départs en Arménie
— **Du 11 au 23 Juin**
— **Du 9 au 23 Juillet**
— **Du 23 Juillet au 6 Aout**
— **Du 6 au 20 Aout**
SPECIAL PELERINAGE DU SOURP MURON
— **Du 20 au 30 Septembre**
— **Du 20 Septembre au 4 Octobre**
— **Du 22 Septembre au 6 Octobre**
demandez nos programmes détaillés.
Possibilités de départ de LYON et de MARSEILLE.
Renseignements et Inscriptions:
SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
12, RUE VIGNON - 75009 PARIS
TÉL.: 742. 10. 35

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
31
MARDI
31 MAI
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.446

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

58e ANNÉE — No 15.446

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԻԻՐՏԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

ԱՆԳԱՐԱ - ՊԱՂՏԱՏ՝ ՀԱՄԱՁԱՅՆ

—×—

Թրքական զօրքը կը շարունակէ իր հետապնդումները իրաքեան հողամասին վրայ, Քիւրտերուն դէմ եւ հաստատած է թէ այդ գործողութիւնը կը կատարուի Իրաքի կառավարութեան ամբողջական հաւանութեամբ: Քաղաքազօրքէն զատ, վայրաչուներու յատուկ գունդեր ալ գործի անցած են 30 - 40 քիլոմեթր ներսը իրաքեան հողամասին: Մայիս 30-ի ինքնիշխանութիւնը, հիմնելով թրքական կիրակնօրեայ կարդ մը թերթերու տուած տեղեկութեանց վրայ, կը գրէր թէ Թուրքիոյ հարաւ - արեւելեան չրջանը կատարուած զինուորական գործողութիւնը կը տարուի «քիւրտ ապստամբներուն եւ հայ ահաբեկիչնեռուն դէմ, պահուըտած Իրաքի հիւսիսը»:

Թրքական այս միջամտութիւնը, անգամ մը եւս կ'արծարծէ քրտական հարցը եւ Ուրբաթ իրիկուն (Մայիս 28-ի թիւ) Լը Մոնտ «Ազգ մը առանց Պետութեան» խորագրին տակ, կ'անդրադառնար Քիւրտերու անցեալին եւ ներկային, չեշտելով թէ այսօր, հաւանարար այսքան բազմամարդ միակ ժողովուրդն է, (20 միլիոն), որ ոչ անկախութիւնը ձեռք ձեռք ձգած է, ոչ ինքնավարութիւնը, ոչ իսկ իր ցեղային ու մշակութային ինքնութեան ճանաչման մը սկիզբն իսկ:

× Կիրակի օր Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարը Պաղատատ գացած էր, նամակով մը՝ զոր Իվրէնէն Իրաքի Նախագահին յանձնելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան ազգային թերթական նիստը, որ գումարուեցաւ Փրէ - Սէն - Ժերվէ վաւերացուց անոր կուսակցութեան գործունէութիւնը: Այս ժողովին զլխաւոր նորութիւնը եղաւ Ժ. Փ. Շեվէնմանի ելոյթը, որ մարտահրաւէրի նման բան մըն էր Նախագահ Միթերանի: Նախկին նախարարը բացէ ի բաց զլուխը կ'անցնի ձախի ընդդիմութեան մը, ձաղկելով կառավարութեան քաղաքականութիւնը, որ մանաւանդ ընկերվարական բնոյթ մը չունի: Շեվէնմանը կը նախատեսէ Տըլոր ծրագրին տնտեսական ձախողութիւնը եւ այնքան վստահ է որ չորրորդ արժեզրկում մը անխուսափելի է, որ միայն թուականի հարց կը նկատէ այլեւս:

ՈՒԻԼԻԸՄՍՊԸՐԿԻ վեհաժողովը բանավէճերով սկսաւ, քանի եօթները չհամաձայնեցան եւրոպական ապահովութեան վերաբերող յարաբերութեան չուրջ: Նախագահ Ռեյկընի պատրաստած բանաձեւը միայն հակախորհրդային նկատած են Ֆրն եւ Միթերան, առարկած են թէ յարմար չէ: Ի վերջոյ կարելի եղած է սակայն, համաձայնիլ բնագրի մը չուրջ, որ կը չեշտէ եւրօհրթիռներու զետեղման հարցը: Կիրակի Տիկին Թաչըր Լոնտոն կը վերադառնար իր ընտրապայքարը չարունակելու համար: Նախագահ Ռեյկըն Մխայեալ - Նահանգները հրաւիրեց Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը, գալ գարնան:

ՍԱՎԱՐԻ կ'ուզէ որ աւելի արագ ընթանայ կրթական օրէնքին քուէարկութիւնը Ազգ. Ժողովին կողմէ: Երկուշաբթի 68-ի վրայ միայն 13 յօդուած քուէարկուած էր, մինչ նախարարը կ'ափսոսար է...:

ԻՄՄԷՔ ԻՆԷՕՆԻԻ տգան՝ Էրոսալ Ինէօնիւ նոր կուսակցութիւն մը հիմնած է Թուրքիոյ մէջ, 5-րդը նոր օրէնքներուն համաձայն, կազմուած Նոյեմբերի ընդդիմութեանց համար: «Մեր կուսակցութեան, ծրագիրը, ըսած է Էրոսալ Ինէօնիւ, նմանութիւններ պիտի ունենայ արեւմտեան Պետութեանց սոցիալ - դեմոկրատ կուսակցութեանց հետ, բայց նկատի պիտի առնենք նաեւ մեր երկրին իրականութիւնը»:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ մէջ, մահուան դատապարտուելէ ետք, քանի մը հոգի զինադադարած են, «տնտեսական ոճիրի» յանցանքով, ըստ տեղւոյն «Զարիա Վոստոկա» թերթին: Շաբաթ մը առաջ, Ա. քարտուղարը՝ Շեվարտնաձէ երկար յօդուածով մը, Պրաւդա-ի մէջ, կը յայտնէր թէ վերջին եօթը տարիներուն, շուրջ 300 պաշտօնեայ պաշտօնազուրկ եղած են («Յառաջ» Մայիս 20):

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ, ընկերային մթնոլորտը յանկարծ վատթարացած է եւ գործադուլի լայն չարժում մը ծայր կուտար չաթնուս սկիզբը: Բողոքը կը բարձրանայ նախ ընկերվարական կառավարութեան ծրագրած ընկերվարականացման օրէնքին դէմ (հանրային ձեռնարկներու) եւ կայ նաեւ ուրիշ օրէնք մը, որ կը սահմանափակէ գործադուլի իրաւունքը եւ որ կը քննադատուի ամբողջ ընդդիմութեան կողմէ՝ աջէն համայնավար:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռին խօսնակը, որ առջի օր դատապարտած էր խորհրդային յարձակողներուն միջամտութիւնը՝ Աֆղանիստան Տաչքենտ ղրկուեցաւ «խորհրդածելու» համար ըսածնեռուն վրայ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՑՍԻՈ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՄԱՅԻՍ 24 - 26)

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ԺԱՊԱՒԷՆ

Երեւանի հեռատեսիլը աւարտած է Կոմիտասի կեանքին ու գործին նուիրուած չարժանկարի պատրաստութիւնը: «Անտունի» խորագիրը կրող ժապաւէնը, որ վաստանկարի բնոյթ ունի, կը միացնէ ժամանակագրութեան ու երեւակայութեան տարրերը եւ կը ցոլացնէ Կոմիտասի կերպարը:

×

ՖՐԱՆՍԱՑԻ 230 ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐՈՒ ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ֆրանսայի 230 զբօսաշրջիկները՝ լրագրաններ, նոտարական գրասենեակներու պաշտօնեաներ, ճարտարապետներ, քանի մը օրով այցելած են Հայաստան: Անոնք ծանօթանալէ ետք Հայաստանի անտեսական եւ մշակութային կալուածներէն ներս արձանագրուած յաջողութիւններուն, այցելած են ցուցահանդէսներ ու թանգարաններ, հանդիպումներ ունեցած են իրենց պաշտօնակիցներուն հետ: Ֆրանսայի ճարտարապետները իրենց փորձառութիւնը փոխանակած են տեղւոյն ճարտարապետներուն հետ, մասնաւորաբար քաղաքաշինութեան եւ քաղաքներու բարեկարգման մարզերուն մէջ:

բաւիրեց Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը, գալ գարնան:

ՍԱՎԱՐԻ կ'ուզէ որ աւելի արագ ընթանայ կրթական օրէնքին քուէարկութիւնը Ազգ. Ժողովին կողմէ: Երկուշաբթի 68-ի վրայ միայն 13 յօդուած քուէարկուած էր, մինչ նախարարը կ'ափսոսար է...:

ԻՄՄԷՔ ԻՆԷՕՆԻԻ տգան՝ Էրոսալ Ինէօնիւ նոր կուսակցութիւն մը հիմնած է Թուրքիոյ մէջ, 5-րդը նոր օրէնքներուն համաձայն, կազմուած Նոյեմբերի ընդդիմութեանց համար: «Մեր կուսակցութեան, ծրագիրը, ըսած է Էրոսալ Ինէօնիւ, նմանութիւններ պիտի ունենայ արեւմտեան Պետութեանց սոցիալ - դեմոկրատ կուսակցութեանց հետ, բայց նկատի պիտի առնենք նաեւ մեր երկրին իրականութիւնը»:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ մէջ, մահուան դատապարտուելէ ետք, քանի մը հոգի զինադադարած են, «տնտեսական ոճիրի» յանցանքով, ըստ տեղւոյն «Զարիա Վոստոկա» թերթին: Շաբաթ մը առաջ, Ա. քարտուղարը՝ Շեվարտնաձէ երկար յօդուածով մը, Պրաւդա-ի մէջ, կը յայտնէր թէ վերջին եօթը տարիներուն, շուրջ 300 պաշտօնեայ պաշտօնազուրկ եղած են («Յառաջ» Մայիս 20):

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ, ընկերային մթնոլորտը յանկարծ վատթարացած է եւ գործադուլի լայն չարժում մը ծայր կուտար չաթնուս սկիզբը: Բողոքը կը բարձրանայ նախ ընկերվարական կառավարութեան ծրագրած ընկերվարականացման օրէնքին դէմ (հանրային ձեռնարկներու) եւ կայ նաեւ ուրիշ օրէնք մը, որ կը սահմանափակէ գործադուլի իրաւունքը եւ որ կը քննադատուի ամբողջ ընդդիմութեան կողմէ՝ աջէն համայնավար:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռին խօսնակը, որ առջի օր դատապարտած էր խորհրդային յարձակողներուն միջամտութիւնը՝ Աֆղանիստան Տաչքենտ ղրկուեցաւ «խորհրդածելու» համար ըսածնեռուն վրայ:

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՈՂԵԿՈՉՈՒՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

ՊԱՏԱՐԱԳԵՑ ԵՒ ՔԱՐՈԶԵՑ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

Մայիս 29-ին, Կիրակի առաւօտ, պատարագէն առաջ իսկ, Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ծայրէ ծայր լեցուած էր խուռներամ բազմութեամբ մը: Դասին մէջ տեղ գրաւած էին նաեւ օտար բարձրաստիճան հոգեւորականներ:

Օրուան պատարագիչն էր Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսը, որ յատարա պատարագին իր քարոզը արտասանեց:

Առաջին մասին մէջ, Վազգէն Ա. աւանդաբար ծանրացաւ աղօթքին եւ աղօթելու կարեւորութեան վրայ, մաղթելով որ մեր աղօթքները խունկին նման բարձրանան: Ճիշդ է, որ, յիշեց Հայրապետը, կարելի է ամէն տեղ աղօթել, բայց տարբեր է եկեղեցւոյ կամարներուն ըստեղծած մթնոլորտը: Ցիսուս ըսած է՝ ո՛ւր որ հաւաքուիք իմ անունովս, ես այդտեղ ներկայ եմ: Աղօթքը ճամբայ կը բանայ, բայց աղօթելու համար, հարկ է որ հոգին խաղաղ ըլլայ և ուրեմն աղօթողը պէտք է նախ իր հոգին խաղաղութեան վիճակի մէջ դնէ: Վանդի, չեշտեց Վազգէն Ա., ինչպէս կարելի է յիշել Շէյքսփիրի Համլէթին մէջ, երբ թագաւորը որ իր եղբայրը սպաննած է, կը քաշուի իր ննջասենեակը, ու ծունկի կուգայ փորձելով աղօթել, բայց չի յաջողիր, գետին կ'իյնայ, որովհետեւ հոգին ալեկոծ է, խաղաղութեան մէջ չէ: Ամէն մէկուս կեանքին մէջ, պէտք է հոգին խաղաղ ըլլայ, մանաւանդ հոս: Ամէն տեսակի խաղաղութիւն հիմքն է մարդուն կեանքին: Այս առընչութեամբ յիշեց նաեւ Ֆ. Փոնսէի յիշողութիւններէն էջ մը, երբ ան կը ներկայանար Պերլուսկաւրն, Հիթլերի մէկ նախարարին, թելադրելով որ այդ հրաշալի մթնոլորտին մէջ պահպանէ իր հոգիին եւ մտքին խաղաղութիւնը: Բայց դժբախտաբար, պատերազմը եղաւ քանի մը չաբաթ յետոյ, 90 միլիոն զոհերու մէջ, մեր փոքրիկ ժողովուրդն ալ տուաւ 200 հազար մեռեալ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր զոհունակութիւնը յայտնեց որ խաղաղութիւն կը տիրէ Ֆրանսայի հայ գաղութին մէջ, եկեղեցական հարցերու մէջ ալ, ինչ որ միշտ պարագան չէ այլ գաղութներու:

Աղօթքի եւ աղօթելու անհրաժեշտութեան այս նախաբանէն ետք, Կաթողիկոսը անցաւ օրուան նիւթին՝ Սարդարապատի ոգեկոչման: Այսօր, ըսաւ Վազգէն Ա., նաեւ ոգեկոչման օր է, մեզի՝ Հայերուս համար, մէկը այն 3 - 4 նուիրական թուականներէն, որոնք միայն անցեալի, պատմական դէպքեր չեն, այլ ներկայ են եւ ուղեցոյց ու առաջնորդ են մեր կեանքին՝ Վարդանանք, Ապրիլ 24 եւ այսօր՝ Սարդարապատի ճակատամարտը, պսակը ամբողջին՝ Բաչ - Աբարան, Ղարաքլիսէ եւ Սարդարապատ, Մայիս 22-ին: Միայն քաղաքական ու պատմական չէ այս ճակատամարտը մեր պատմութեան մէջ, այլ՝ փրկութեան թուական է: Մեր գարաւոր թշնամին ծրագրած էր երկրորդ եղեռնով մը բնաջնջել այս անգամ՝ արեւելահայութիւնը: Հայերը կռուեցան առանձին, ոտնաթաթիկ եւ ոչ միայն զինուորները այլեւ ամբողջ բնակչութիւնը մասնակցեցաւ կռիւներուն եւ կարեւոր դեր խաղացին նաեւ մեր հոգեւորականները, բոլոր եկեղեցիներու զանգակները հնչեցին, մեծ դեր խաղաց Գարեգին Սրբ., հաւատք եւ ուժ ներչնչելով զինուորներուն: Այս բոլորը կը յիշուին եւ արձանագրուած են: Այսպէս է, որ կարելի եղաւ փրկել Հայաստանը եւ հաստատուեցաւ Հայաստանի Պետութիւնը, գարերու գերութենէ ետք, Սարդարապատով ու մեր երկիրը չարունակեց իրրեւ Պետութիւն իր ինքնուրոյն, ինքնավար, չինարարական կեանքը, մանաւանդ մշակութային գետնի վրայ, ապրելով խաղաղութեան եւ ապահով պայմաններու մէջ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ոգեկոչելով Սարդարապատի ճակատամարտին ինկած հերոսները, չեշտեց թէ մեր այսօրուան հայրենիքի խաղաղ կեանքը, հետեւանքն է Սարդարապատի: Այսօր, Սարդարապատի համալիրը մեր հայրենիքին մէջ աղօթքի եւ ուխտի վայր ու երախտագիտութեան կոթողն է, որ կը բարձրանայ: Սարդարապատի ճակատամարտը անցեալ չէ, այլ՝ կենդանի ու մղիչ ուժ այսօրուան հայութեան մտքին մէջ:

Վազգէն Կաթողիկոսի այս քարոզին յաջորդեց հոգեհանգստեան արարողութիւնը:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎՐԺ.Ի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Մայիս 29-ը, նաեւ պատմական թուական մը հանդիսացաւ մեր գաղութին կլերթական կեանքին մէջ, պաշտօնական բացումովը Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի Նուարդ Կիւլպէնկեան մանկապարտէզին:

Արարողութիւնը իր ներկայութեամբ եւ խօսքով կը պատուէր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որ այս առթիւ պանծացուց Մխիթարեաններու կրթական թէ մշակութային գարաւոր առաքելութիւնը: Հանդիսութիւնը բացաւ վարժարանին տեսուչը՝ Հ. Ռափայէլ Անտոնեան, յաջորդաբար խօսք առին՝ հայ կաթողիկէ եկեղարքը Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան, Պ. Ռոպէր Կիւլպէնկեան, Միաբանութեան սրբահայրը՝ Հ. Ցովհաննէս Վ. Դերձակեան, հուսկ՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

Այս հանդիսութեան մանրամասն թղթակցութիւնը՝ մեր յաջորդ թիւով:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Ս. ՅԱԿՈԲԱՅ ՎԱՆՔԻ ԱՆՑԵԱԼՆ ՈՒ ՆԵՐԿԱՆ

ԽՄԲ. - Պոսթընի մեր պաշտօնակից «Հայրենիք»ի թղթակիցը՝ Հէնրիկ Բուդաղեան, օգտուելով Բիւզանդ Կռանեեանի (Լոս Անճըլըսէն) Նիւ Եորք ներկայութենէն ,հարցազրոյց մը ունեցած է ամոր հետ՝ Երուսաղէմի Ս. Յակոբայ Վանքի պատմական անցեալի ու ներկայի մասին: Բ. Կռանեեան, որ բանի մը ամիս առաջ նոր այցելութիւն մը կատարած էր Երուսաղէմ, շահեկան տեղեկութիւններ փոխանցած է: Կուտանք հարցազրոյցին հիմնական մասերը, զանց ընելով հարցումները :

Ինծի համար, ինչպէս կ'ենթադրեմ ամէն Հայու, միշտ կախարդանք մը ունեցած է Հայ Երուսաղէմը: Առեղծուած մը եղած է այն պարագան՝ թէ փոքր ժողովուրդ մը, բազմամիլիոն օրթոտոքսութեան եւ կաթոլիկութեան կողքին, ինչպէ՞ս կրնար հաւատար աթոռի վրայ նստիլ եւ տէր դառնալ այնքան մեծակշիռ իրաւունքներու եւ կալուածներու սուրբ վայրերու մէջ: Տարիներ առաջ, առաջին այցելութենէս, ժամանակ չունեցայ զիս տառապեցնող այս հարցով զբաղելու : Վերջերս, սակայն, առիթ ունեցայ կըրկին այցելել Երուսաղէմ: Տեսայ սրբազան վայրերը, հարցուփորձեցի, հետազօտութիւններ փնտռեցի, շահեկան տեղեկութիւններ փոխանցած է: Կուտանք հարցազրոյցին հիմնական մասերը, զանց ընելով հարցումները :

Ինծի համար, ինչպէս կ'ենթադրեմ ամէն Հայու, միշտ կախարդանք մը ունեցած է Հայ Երուսաղէմը: Առեղծուած մը եղած է այն պարագան՝ թէ փոքր ժողովուրդ մը, բազմամիլիոն օրթոտոքսութեան եւ կաթոլիկութեան կողքին, ինչպէ՞ս կրնար հաւատար աթոռի վրայ նստիլ եւ տէր դառնալ այնքան մեծակշիռ իրաւունքներու եւ կալուածներու սուրբ վայրերու մէջ: Տարիներ առաջ, առաջին այցելութենէս, ժամանակ չունեցայ զիս տառապեցնող այս հարցով զբաղելու : Վերջերս, սակայն, առիթ ունեցայ կըրկին այցելել Երուսաղէմ: Տեսայ սրբազան վայրերը, հարցուփորձեցի, հետազօտութիւններ փնտռեցի, շահեկան տեղեկութիւններ փոխանցած է: Կուտանք հարցազրոյցին հիմնական մասերը, զանց ընելով հարցումները :

Ուրեմն, նախ տեղին է քիչ մը պատմութիւն: Ընդունուած իրողութիւն է այսօր որ, Յակոբոս Փոքրը, Յակոբոս Տեառն Եղբայր անունով, եղած է Ս. Երուսաղէմի Քրիստոնեաներու առաջին եպիսկոպոսը կամ պատրիարքը: Ցեւտագային, հոն ամփոփուած է մարմինը պլիատուած Յակոբոս Գլխադիրին:

Ըստ պատմագիր Տրդատ եպիսկոպոս Պալեանի, Եդեսիոյ Աբգար Թագաւորի հայազգի Թագուհին, Ս. Հեղինէ, բազմաթիւ այլ մատուռներու կողքին չինել տուած է նաեւ մատուռ մը Յակոբոս գըլխադիրի գերեզմանին վրայ:

335-ին Բիւզանդիոնի կայսեր Կոնստանդիանոսի մօտ Հեղինէ Մայր Թագուհիի հակազդեցութեամբ կը բարձրանայ Սուրբ Յարութեան Տաճարը, մասնակցութեամբ Հայոց Տրդատ Թագաւորին եւ իր արքայական զանճին: Տրդատ Թագաւոր չինել կուտայ նաեւ Բէթղեհէմի վանքը, Անդիանոս Կայսեր Անտոնիոս յիշատակարանին վրայ: Մինչեւ Քաղկեդոնի ժողովը՝ 451 թուականին, Յակոբոս Տեառն եղբօր Աթոռը կը մնայ Երուսաղէմի համաքրիստոնէական Պատրիարքական Աթոռը:

Հայերը կը չարունակեն սկզբնական Յակովբոս Տեառն եղբօր Աթոռը, այնուհետեւ ստանձնելով Պատրիարքական Աթոռին պահպանումն ու պաշտպանութիւնը: Կ'արժէ չեշտել եւ յիշել որ Հայերը տէր կը դառնան Պատրիարքական Աթոռին եւ Սուրբ Յակոբայ Սրբավայրին, կառուցուած Սիոն Լերան վրայ : Այն Սիոն Լերան վրայ, ուր կանգնած է Սուրբ Յակոբեանց հայկական Վանքը մինչեւ օրս :

Երեւակայեցէք, 6-րդ դարուն Երուսաղէմի մէջ գոյութիւն ունէին 70 հայ վանքեր: Բոլորն ալ կառուցուած տոհմերու կողմէ, որոնք կը մատակարարէին նաեւ վանքերու նիւթականը :

1850-ին, Խրիմի պատերազմէն եաք, Յովհաննէս Իզմիւռնիացի պատրիարք, «Ձենք կրնար կ'ըսէ, միայն յենուլ ուխտատուներու նուէրներուն» եւ կը սկսի վանքին կալուածները ընդարձակել, հետզհետէ նոր կալուածներ գնելով: Եթէ ասոր վրայ աւելցնենք մեր մեծհոգի բարերարներու ըրած նուէրները եւ գնած կալուածները, կրնաք երեւակայել թէ ինչպիսի արքայական դիրք մը կը գրաւէ մեր ժողովուրդը Ս. Երուսաղէմի մէջ:

Այդ այդպէս ըլլալով հանդերձ, Հայերը կանգնած են չատ աւելի ամուր հիմերու վրայ, օրինական դեռնի վրայ : Կրնա՞ք երեւակայել, Հայոց Աբրահամ Պատրիարքը՝ երբ ծայր կուտայ մահմետականութիւնը, 40 հոգինոց չքախումբով մը կը մեկնի դէպի Մեքքէ, անապատներ կտրելով եւ կը ներկայանայ Մոհամմէտ Մարգարէին, իր հաւատարմութիւնը կը յայտնէ, խնդրելով որ Մարգարէն իրենց ընծայէ ապահովագիր մը, իր Միաբանութեան եւ Հայոց ստացուածքներուն համար :

Եւ նորահաստատ կրօնքին Աստուածառեալ Առաքեալը սիրով կ'ընդառաջէ Հայոց Պատրիարքի խնդրանքին եւ անոր կը չնորհէ պատշաճ հաւատարմագիր մը, ինչպէս կը վկայէ արաբ պատմագիրը Զէքի Էլ Տին իր մեծ երկասիրութեան մէջ:

Աւելի ուշ, երբ Մարգարէն կը վախճանի, իր անմիջական յաջորդէն՝ Ալիէն եւս, Աբրահամ Պատրիարք վերահաստատել կուտայ Մարգարէին տուած հրովարտակը եւ նոր պաշտօնաթուղթ մը եւս կը ստանայ իրմէ: Ցետագային նոյն վերահաստատումը կ'ընեն նոր հրամանագրով, Օմար Խալիֆան, Մեծն Սուլթան Սալահ - էլ - Տինը, մինչեւ Օսմանեան Սուլթանները 19-րդ դար:

Այդ հրովարտակներու բնագրերը, վստահ եմ, կը պահուին Երուսաղէմ՝ մեծ նախանձախնդրութեամբ եւ ամենայն ապահովութեամբ:

Կ'ուզէի երկու միտք եւս յայտնել նախքան խօսիլը նոր յայտնաբերումներու մասին: Անոնց համար որոնք լիովին տեղեակ չեն Հայ Երուսաղէմի պատմութեան, կ'արժէ պահ մը անդրադառնալ թէ ինչպիսի տառապանքներէ, պայքարներէ, ճգնաժամերէ անցած է Հայ Երուսաղէմը եւ մանաւանդ իր ղեկավարութիւնը: Դաւերը՝ որոնք նիւթուած են միւս քրիստոնեայ մեծ եկեղեցիներու կողմէ վեհապետներու կողմէ, իշխաններու կողմէ, խաժանի մոլեգնութեամբ եւ կատաղութեամբ մեր ձեռքէն խլելու համար մեր իրաւունքները եւ մեր կալուածները: Եւ այդ բոլոր փորձանքներէն, այդ բոլոր վտանգներէն մեր հովեւորականութիւնը ճկունութեամբ, երբեմն ապշեցուցիչ յանդգնութեամբ եւ քաջութեամբ, յաճախ դրամով, կաշառք կերցնելով, ամէն միջոցի դիմելով, նախանձախընդրութեամբ, առանց թիզ մը կորանցնելու պահած են եւ մինչեւ հիմա կը պահպանեն մեր իրաւունքները եւ կալուածները Սուրբ Վայրերուն մէջ:

Երկրորդ, յաճախ կ'ըսուի թէ մեր ժողովուրդը քաղաքական ճկունութիւն եւ իմաստութիւն չունի: Եթէ մարդ խորասէս ուսումնասիրէ Հայ Երուսաղէմի պատմութիւնը, չի կրնար չհիանալ, ուղղակի չապշիլ թէ ինչպիսի ընածին դիւանագիտութիւն, խորամանկութիւն, ճկունութիւն, քաղաքական հաստնութիւն կրցեր է երեւան բերել մեր ժողովուրդը, կարենալ գոյատեւելու համար այդ ղըժուարին եւ թիւով ու միջոցներով չատ աւելի լայն եւ մեծ ուժերու դիմաց, կառչելով իր դիրքին, իր ազգային պատիւին, իր բազմադարեան ստեղծագործ հանճարի անզնահատելի արտայայտութիւններուն հայ Երուսաղէմի մէջ:

Գոյութիւն ունի յիշատակարան մը, որու մասին կրնան ոմանք տեղեակ ըլլալ, բայց վստահ եմ որ դեռ ընդհանուրի սեփականութիւնը չէ:

Մարդկային պատմութեան մէջ առաջին կոթողը նուիրուած Անծանօթ Զինուորին, կառուցուած է հայ Երուսաղէմի մէջ, 6-րդ դարուն: Կը կարդանք արձանագրութիւնը: - «Վասն յիշատակի եւ փրկութեան ամենայն Հայոց զօրաց, զանուանս Տէրն դիտէ Հոմմէական 13-րդ լէգէոնի հարիւրապետ Սուրբ Պողիկարոսի»:

Ինչպէս յայտնեցի 6-րդ դարուն կառուցուած, ըստ մասնագէտներու, պատմիչներու վկայութեան, Անծանօթ Զինուորին նուիրուած առաջին յիշատակարանն է:

Երկրորդ կարեւոր յայտնաբերումը որ մեր Երուսաղէմի եկեղեցականութիւնը կրցած է երեւան հանել եւ համաքրիստոնէական նշանակութիւն ունի, «Կայափա» քահանայապետի բնակարանի երեւան հանումին է: Այս պեղումները կատարած է Շահէ Արքեպիսկոպոս Ածէմեան:

Ինչպէս Երուսաղէմ այցելողները գիտեն, այնտեղ մենք ունինք Սուրբ Փրկիչի գերեզմանատունը: Նախ հոն, գերեզմանատան մէջ վերանորոգումներ կատարուած են Պատրիարքներու դամբարաններու վրայ՝ որոնք կը գտնուին այդ գերեզմանատան մէջ: Ուրեմն Սուրբ Փրկիչ մատուռին վրայ, Շահէ Արք.ի ղեկավարութեամբ, սկսած էր կառուցուիլ Սրբոց Նահատակաց եկեղեցին, որուն զանգակատունը 56 մեթր բարձրութիւն պիտի ունենայ եւ իր չրջակայ այլ յարանուանութիւններու եկեղեցական կառոյցներէն ամէնէն բարձրը պիտի ըլլայ: Զանգակատունը պիտի ունենայ 6 սեներեակներ՝ խորհրդանշող Հայաստանի 6 նահանգները եւ երեսուն սեւ քարեր՝ խորհրդանշող այն քաղաքները, որոնք ամէնէն աւելի կրեցին Եղեռնի դառնութիւնը: Վարը, պիտի վառի «անմահ բոցը» մեր նահատակներուն հոգիին ի յիշատակ:

«Կայափա» քահանայապետի բնակարանէն կ'երկարի սալայատակ ճամբան, կառուցուած Հռոմէացիներու կողմէ, ուրկից Յիսուս Պիղատոսին տարուեցաւ:

Բացի քահանայապետի տունէն, նաեւ այս պեղումները երեւան հանած են մէկ կամարաւոր մասը խաչակիրներու կողմէ կառուցուած վանքի մը: Նոր կառուցուող եղեռնը խորհրդանշող եկեղեցիին դիմացը, Հերովդէսի չրջանէն երեւան հանած են քրիստոնէական խուցեր, որ կ'ապրէին առաջին հաւատացեալները: Այս պարագան կ'ուզեմ չեշտել, որովհետեւ կը նկատուի քրիստոնէական աշխարհի մեծագոյն յայտնաբերումը մեր ժամանակներու:

Այժմ խօսինք մէկ այլ կարեւոր յայտնաբերումի մասին: Սուրբ Յարութեան Տաճարին մէջ մենք ունինք քանի մը մատուռներ: Վերը նորոգումներ կատարուած են առաջնորդութեամբ կիւրեղ Եպիսկ. Գաբրիկեանի: Կիւրեղ Եպիսկ.ը ինքը ծրագրած է կառուցման, վերանորոգութեան ընդհանուր գործը եւ ըստանձնած է ղեկավարութիւնը եւ ինքը դասաւորած է մոզայիքներու բաժինը:

Այս վերանորոգման կարեւոր գործը կատարած է հանդուգնել մեծ ճարտարապետ Տ. Ոսկերիչեան: Նիւթական ծախքերը բոլորը հոգացուած են Գալուստ Կիւլպէնկեան եւ Ալէք Մանուկեան հիմնարկներու կողմէ:

Այս կատարուած վերանորոգումները՝ հետեւողութեամբ մեր միջնադարեան արուեստին, ձեւով մը վերարտադրութիւնը մեր մոզայիքներուն, մեր ճարտարապետութեան, քանդակագործութեան, յատկ եւ գեղարուեստական ձեռնարկ մը կը նկատեմ, որովհետեւ համաղրութիւնը այնքան ճաշակով կատարուած եւ գործադրութիւնը տաղանդաւոր արուեստագէտներու կողմէ այնքան պերճախօս է, որ ոչ միայն Հայեր, այլեւ բազմաթիւ օտարներ որոնք կ'այցելեն մեր սրբավայրերը ամէն օր, կը զմայլին մեր արուեստի չքեղութեան վրայ:

Բացի ուրեմն այս վերի մատուռի վերանորոգումներէն, Կիւրեղ Եպիսկ. Գաբրիկեան կատարած է նաեւ պեղումներ եւ պէտք է ըսել որ այս պեղումները կատարուած են ամենայն գաղտնապահութեամբ: Վարի մատուռի խորանին եռեւ փորել տուած են, պարպած հողը, եւ ի վերջոյ, երեւան հանած են, Գողգոթայի ժայռին ճիշդ ներքեւ, ջրամբար մը, որ կը ծառայէր որպէս մկրտութեան աւազան առաջին քրիստոնեաներուն: Նաեւ կը ծառայէր որպէս պատսպարան առաջին քրիստոնեաներուն:

Առաւել եւս, Կոստանդիանոս կայսեր Տաճարին, առաջին քրիստոնեայ տաճարին մասերը երեւան հանուած են այդ նոյն վայրին մէջ, մոզայիքներ, սիւնի հոյակներու մասեր, եւայլն: Աստիճանէ գատ այնտեղ կանգնած է սիւնաձեւ, մէջը խողովակի նման պարապ մարմարեայ գանգուած մը, որ կը ծառայէր որպէս ջրամբար, օրհնուած ջուրը պարփակելու համար: Այս եւս, մեծակշիռ յայտնաբերում մըն է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

- 14 -

Տխուր եմ: Թող չուտ անցնի այս րոպէն: Ես պարտուած եմ: Զգում եմ, թէ ինչպիսի ուժ է խօսքի ուժը, խօսելու ուժը: Գիրը խօսք է, խօսքին փոխարինողը այն մարդու համար, որ ներկայ չէ, նրա համար, որ քեզանից հեռու է եւ չի կարող քեզ լսել: Եւ դիրը խօսքի ուժը փոխանցում է դարերին: Խօսքը ձայն է, որ թռչել գիտէ, կորչել, անէանալ, նաեւ ալիքաւորուել, նրան կարող են որսալ, եթէ ուզենան ... ուժ է: Նրան բանտարկող ուժեր չկան, բանտ էլ չկայ, կողպէք չունի, բանալի չունի, դա այն միակ ուժն է, որ գիտէ բաշխուել, տարածուել եւ ոչ միայն մի մարդուց միւսը, մի փողոցից միւսը, քաղաքից քաղաք, ոդերկոյանների ու եթերային այն հաղորդումների միջով, այլ մի երկրից միւսը, մի սերնդից միւսը, մի դարից միւսը, դէպի յաւերժութիւն ձայնագրման ձեւով:

Առաջ, երբ ձայն ունէի, բնաւ չէի մտածել այս բոլորի մասին ... Մարդ իր ունեցուածքի արժէքը այն ժամանակ է հասկանում, երբ կորցնում է: Ո՞ւր ես, իմ սիրած էակ ... ես քեզ որոնում եմ, թէեւ գիտեմ, որ դեռ չեմ կորցրել քեզ ...

- 15 -

Նա եկաւ նորից:

Մենք դարձել ենք մեր իսկ ստեղծած բարեկրթութեան զոհը: Եթէ մենք չմտաուորենք, չարժեքաւորենք ապրելը մեր զգացումներով, բնազդային իղձերով, կրքերով, մտքով ու հոգով, ապա բնաւ պիտի չվախենանք մահից: Չէ՞ որ երկու հարիւր տարի էլ ապրենք, միեւնոյն է, վերջը մահ է:

Վերյիշեցի նրա առաջին դալը: «Սիլտա բերից ինձ քեզ մօտ»:

Նրան նայեցի խեղճացած, ասելիքս յայտնած ու այլեւս ասելիք չունեցողի նայուածքով:

- Այդպէս մի նայիր ինձ, - ասաց նա, - ես քո բոլոր նայուածքները կարդացել եմ եւ կարդալ գիտեմ ... ինչքան կարեւոր են մէկ ոտքը, մէկ ձեռքը, մէկ աչքը, երկու ձայնալարը: Եթէ Բուլկոյին տասը ձայնալար տան, քեզ համար մէկ չէ՞: Բուլկոյին յիշո՞ւմ ես:

Դա կեղծանուն էր եւ դա այն տղան էր, որ միշտ խնդրում էր նրա ձեռքը:

Թարթիչներս խոնարհուեցին:

- Եթէ չնչում ես, եթէ սիրտդ աշխատում է ... սրտի տրոփը հաւասար է ապրելու. դէ հիմա չեմ կարողանում վերադասաւորել մտքերս, շատ եմ յուզուած :

- Որտե՞ղ է Սոնան:

Աչքով ցոյց տուեցի նստասենեակի կողմը:

- Գիտէ՞ մեր փոխադարձ զգացումների մասին, բացի խնամիականից:

Նա ինձ ուզում էր խոստովանանքի մէջ բռնել: Ես նրան գրեցի: «Ինչի մասին է խօսքը»:

- Հերիք է, - բարկացաւ նա, - մահուան դրանն անգամ չես ուզում խոստովանել այն,ինչ աչքերդ վազուց են խոստովանել: Ինձ ափերիդ դողը վազուց է մատնել :Ինձ տեսնելիս՝ դէմքիդ գալկութիւնը, շուրթերդ կծկուելը վազուց են ազդանշել: Ցոդնեցի քո այդ անմարդկային դերասանութիւնից: Ո՞ւմ է պէտք քո այդ մարմար յամառութիւնը: Այո՛, յամառութիւնը չիմարութիւն է է: Քո այդ չիմաթաթիւնը ըմբռնացրեց իմ կանացիութիւնը եւ քո պատճառով...

Ցետոյ նա մեղմացաւ իմ չիոթուածութեան առաջ, նստեց մահճակալի եզրին, վերցրեց ձեռքս, տարաւ այտերին, վզատակին, սեղմեց չուրթերին: Ես տեսայ նրա տոմոսկ աչքերը:

- Ես չեմ եկել հին սէրս վերականգնելու դիտեմ, որ Սոնայով երջանիկ ես...

Ես ինձ ասացի. «Մի՛ պատերազմիր նրա դէմ, ով քեզանից ուժեղ է: Եւ նա ուժեղ է դարձել, որովհետեւ նրա հետ չես կռուել, երբ նա դեռ ուժեղ չէր ... Ես հիմա այնքան ուժ չունեմ նրա ուժը տապալելու համար: Աստուած իմ, ինչ տխուր բան է տրամաբանութիւնն կուռածը եւ որքան տկար է զգացմունքի առաջ: Ես այնքան խոշոր անջրպետ չեմ տեսել տրամաբանութեան եւ զգացմունքի միջեւ...»:

Աչքերս սեւեռել եմ դէպի հիւրասենեակի դուռը եւ ուզում եմ, որ գայ Սոնան, ոնց որ մի կաթիլ լոյս մթնող այս խօսակցութեան վրայ:

(Շար. 19)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐՈՂԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ե.

ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍԻ ՎԱՆՔԸ

Ճամբան, սահուն ձիերուն օրոր - ման ներքեւ կը հեծնենք մենք ... ան ու անվերջ մոլ հեռուները մի հետք կը թողնենք մեր ետեւ - ից ... Ինչ ուրախ է մեզի հետ ձիու վրայ ... Ինչ ուրախ է մեզի հետ ձիու վրայ ... Ինչ ուրախ է մեզի հետ ձիու վրայ ...»:

Այս կը մեղմէին իրար ձեռք - ուած հեծեալները, որոնք ուրախ ծիծաղներով կը հեռանային Ծաղկաձորէն, ուր անոնք ամառանոցի արձակուրդ կ՚անցընէին:

Ամառանոցի ամենէն ուրախ եւ ամենէն սիրուն աղջիկն էր Տիկին Ծ-ի դուստրը՝ Նինոն, որ ամէնէն աւելի կը սիրէր ձիով զբօսնել: Ան ամէն առաւօտ կանուխ կ՚արթննար եւ կ՚երթար ձիերուն մօտ, որոնք ան ինքը կը կերակրէր եւ կը խնամէր:

Ամէն առաւօտ, երբ Նինոն կ՚երթար ձիերուն մօտ, կը տեսնէր, որ ձիերը ամբողջ գիշեր հանգիստ չեն եղած, այլ ինչ - որ մէկը զանոնք կը հեծնէ եւ կը տանի ուրիշ տեղեր:

Նինոն կը հարցնէ ձիապան Ալիքսանին, թէ ո՞վ կը հեծնէ ձիերը գիշերները, եւ Ալիքսանը կը պատասխանէ, որ ինքը չի գիտեր, բայց ձիերը ամէն առաւօտ քրտինքի մէջ կը գտնէ:

Նինոն կը զարմանայ եւ կը սկսի մտածել, թէ ո՞վ կրնայ ըլլալ այդ անծանօթ հեծեալը, որ ամէն գիշեր կը գայ ձիերը հեծնելու:

Մի օր, երբ Նինոն ձիերուն մօտ կ՚երթայ, կը տեսնէ, որ ձիերուն վրայ նորէն քրտինքի կաթիլներ կան: Ան կը կանչէ Ալիքսանը եւ կը հարցնէ.

- Չե՞ք գտած թէ ուրիշ մը կու գայ մեր ձիերը հեծնելու:

Ալիքսանը կը պատասխանէ, որ ինքն ալ այդ մասին կը մտածէ, բայց ոչինչ չի գիտեր:

Ճամբան, երբ Նինոն կը հեծնէ իր ձին, կը տեսնէ, որ ձիուն ոտքերուն վրայ ցեխ կայ: Ան կը կանչէ Ալիքսանը եւ կ՚ըսէ.

- Ձիուն ոտքերուն ցեխ կայ: Ուրեմն ձիերը գիշերները ուրիշ տեղեր կ՚երթան:

Ալիքսանը կը պատասխանէ, որ ինքն ալ այդ մասին կը մտածէ, բայց ոչինչ կրնայ ըսել:

Նինոն կը վճռէ գիշերը արթուն մնալ եւ տեսնել, թէ ո՞վ կը հեծնէ ձիերը գիշերները:

Գիշերը, երբ ամէնքը քնացած էին, Նինոն կամաց մը վեր կ՚ելլէ անկողինէն եւ կ՚երթայ ձիերուն մօտ: Ան կը տեսնէ, որ ձիերը կապուած են իրենց տեղերը եւ ոչ ոք կայ անոնց մօտ: Ան կը մտածէ, որ գուցէ ձիերը ինքնին ազատած են եւ գացած են արօտ: Ան կը մտնէ ձիերուն մէջ եւ կը սկսի շոյել զանոնք:

Յանկարծ ան կը լսէ, որ ձիերուն ետեւէն ոտնաձայներ կու գան: Ան կը նայի եւ կը տեսնէ, որ Ալիքսանը կու գայ:

Ալիքսանը կը մօտենայ ձիերուն եւ կը սկսի զանոնք հեծնել: Նինոն կը մօտենայ Ալիքսանին եւ կ՚ըսէ.

- Ես գիտէի, որ դուն ես ձիերը հեծնողը:

Ալիքսանը կը զարմանայ եւ կը հարցնէ.

- Ինչպէ՞ս գիտցար:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Արմենակ Միքայէլեանի *մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն..*

Այրի Տիկին Զուարթ Գըշիկեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Աւագեանց, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Գըշիկեան, Տէր եւ Տիկին Մեղու Փանոսեան 500 Ֆ. Իսիի Ս. Մարիամ - Աստուածածին եկեղեցւոյ (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 300 Ֆ. «Յառաջ»ին :

×

Խաեան Բարեկամական Միութիւնը Մովսէս Ժամկոչեանի մահուան առթիւ 1000 Ֆ. կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Մովսէս Ժամկոչեան եւ զաւակը՝ Պերճ Ժամկոչեան իրենց սիրուն - նոյն եւ հօր՝ Մովսէս Ժամկոչեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ը - նեն. - Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարա - նին, Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարա - նին եւ Մոնմորանսիի Հանգստեան տան 500-ական Ֆ. (ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Կիւլեան Ամենայն Հայոց Կաթո - ղիկոսին այցելութեան առթիւ 1000 Ֆ. կը նուիրէ Ս. Էջմիածնի (ստանալ «Յա - ռաջ»էն) :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախարբերդցիական Հայր. Միու - թեան Մարսէյլի շրջանի տարեկան դաշ - տահանդէսը կ'երեկի, Յունիս 5, Ֆապ - րըկուլ :

-ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ-

Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ չինու - թեան ի նպաստ վիճակահանութեան տոմսերը պիտի քաշուին Կիրակի, Յու - նիս 5-ին պատարագէն անմիջապէս ետք, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 40 ռիւ տ'Ալմէնի Լիոն 3-րդ :

Այս առթիւ գինեճաշ մը կը հրամցուի ներկաներուն :

Սիրով հրաւիրուած է Լիոնի եւ շրջանի հայութիւնը :

La M. C. A. de Paris

propose à toutes les dames de la Croix Bleue de se réunir pour un

REPAS AMICAL

le Vendredi 3 Juin à 20h. 30

Vous pouvez inviter vos amies

Participation 100 F.

17, Rue Bleue 75009 Paris

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Offre d'emploi

L'A. A. A. S. recherche pour la Maison de retraite (95)

UN DIRECTEUR

Adresser curriculum vitae à :
— Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue La Fayette 75009 PARIS

LANGUE ARMÉNIENNE EXIGÉE

×

L'A. A. A. S. recherche pour sa maison de retraite de Montmorency une

INFIRMIÈRE DIPLOMÉE

Envoyer curriculum vitae à :
— Association arménienne d'aide sociale
77, Rue La Fayette 75009 Paris

Կ. Ս. Մ.

Կեդրոնական Սանուց Միութեան ընդ - հանուր ժողովը՝ Յունիս 4-ին, իր սովո - րական ժողովատեղին 32 ռիւ տը Թրէվիզ, ժամը 16-ին :

Կը խնդրուի ներկայութիւնը անխտիր բոլոր սան եւ համակիր անդամներուն այս ժողովին որ կը վակուի ֆօքէյլով մը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան պա - րահանդէսը՝

ՇԱԲԱԹ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 22

Մանրամասնութիւնները յետագային :

Monsieur Napoléon BULLUKIAN
Président d'Honneur pour la France de
L'UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE

Les membres du comité U.G.A.B. Rhône-Alpes vous prient de bien vouloir honorer de votre présence

le Diner

qui sera présidé par Mr **Alex MANOOGIAN**
Président Mondial de l'U.G.A.B.

le Lundi 6 Juin à 20h. 30,

au restaurant **«La Mère Guy»**
35, Quai Jean-Jacques Rousseau,
La Mulatière

Frais de participation : 350 Fr

Réservation : M. Jacques EKMEKDJIAN
Tél. 828. 55. 83 le jour
835. 06. 56 le soir

L'ASSOCIATION CULTURELLE
HAMAZKAÏNE
présente
LES MERCREDIS
DE LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE PARIS
à 20h45 précises, 17 rue Bleue, (Mº Cadet)

Mercredi 1er Juin :

HRAND SAMUEL
l'Homme et l'Œuvre

soirée animée par : Anahide Ter Minassian, Claire Mouradian, Frédéric Feydit et Hovig Yeghiazarian.

ԼՈՒՍ ՏԵՍԱԻ

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ

- ՀԱՏՈՒԿ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ ՍԿԻԶԲԷՆ Ի ՎԵՐ -

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

Գինն 80 Ֆր. Թղթատարի Ծախքով 88Ֆր. 50

ԴԻՄԵԼ՝

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, rue Monsieur Le Prince 75006 PARIS

կամ՝

«ՅԱՌԱՋ»

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ վարչու - թիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ պայծա - ռութեան. - Տիկին Ն. Թէրզեան իր թո - ռան Պերնարի մեռնելութեան առթիւ 200 Ֆ., Անդրանիկ Առաքելեանի թաղման առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ժ. Գազանճեան 3 տոլար եւ 5 տոլար Հ. Բ. Ը. Միութեան, Շաքարեան ընտանիք 100 եւ 100 դոլա - րին, Պ. Ա. Մազլումեան 150, Ս. Հ. Քէ - պէճեան 100, Տէր եւ Տիկին Շ. Բիւրա - եան Սահակ - Մեսրոպ երջանկութիւն 100 Ֆ., Տիկին Մ. Քէսթէլեան 100, Տէր եւ Տիկին Գ. Փիրունեան 100, Մշակու - թային Տան 200, Ամերիկայէն Հայաստան Աբգոյեան 150 տոլար Մկրտիչ Աթոյեանի հոգեհանգիստին, Խորէն Սոխիբեանի հո - գեհանգիստին՝ Այրի Տիկին Սոքիքեան եւ աղջիկը 100, Տէր եւ Տիկին Մէրիկ 100 Ֆ., Ազնիւ Պախչեեանի հոգեհան - գիստին՝ Տէր եւ Տիկին Փիէր Պիսքիճեան 200, Ֆ., 200 դոլրոցին, Տիկին Սէմէր - ճեան եկեղեցւոյ նորոգութեան 100 Ֆ., Պ. Սարաֆեան եկեղեցւոյ նորոգութեան 500 Ֆ., Ս. Ծննդեան առթիւ իւղային վճարած են. - Տիկին Մատլէն Խօքսիզ - եան 250, Տիկին Զատիկեան 200, Օրիորդ Համբարձումեան 200 Ֆ., Պ. Հէրթիկեան 300, Տէր եւ Տիկին Արզարեան 200, Տի - կին Բերուզ Տէր - Մարգարեան 150 Ֆ., Տիկին Զ. Սարաֆեան 100, Տիկին Զ. Վարպետեան 100, Տիկին Նէվչհիրլեան 100, Տէր եւ Տիկին Քիւթալեան 100 Ֆ., Պ. Կորդեան 100, Տէր եւ Տիկին Ց. Ա - ւետիքեան 100, Պ. Մ. Շուտեան, Տիկին Պոլոյեան, Տիկին Վ. Թադէոսեան, Տի - կին Վ. Ամէմեան, Ոմն, Յակոբեան, Տի - կին Թիւթէլեան, Տիկին Ազնաւուրեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Խաչիկեան 50-ական, Տիկին Լ. Կարապետեան 100 Ֆ. :

(Շար.)

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խը - նամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Տիկին Ա. Երամեան 1000 Ֆ., Փարիզահայ Տիկ - նանց Միութիւն, Տիկին Մ. - Ո. Տուր - կութեան - Տը Թուչ 500-ական Ֆ., Տրին - Ֆան հաստատութիւն, Պ. Պալեան 400 - ական Ֆ., Օր. Ա. Պաամաճեան, Պ. Հա - պէչեան, Տէր եւ Տիկին Պահատուրեան, Ոմն 200-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ֆ. Ֆէյտ, Տիկին Ա. Տէր - Մինասեան, Տիկին Լ. Սարաճեան, Պ. Մաճարեան 100-ական Ֆ. :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խը - նամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Տիկին Ա. Երամեան 1000 Ֆ., Փարիզահայ Տիկ - նանց Միութիւն, Տիկին Մ. - Ո. Տուր - կութեան - Տը Թուչ 500-ական Ֆ., Տրին - Ֆան հաստատութիւն, Պ. Պալեան 400 - ական Ֆ., Օր. Ա. Պաամաճեան, Պ. Հա - պէչեան, Տէր եւ Տիկին Պահատուրեան, Ոմն 200-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ֆ. Ֆէյտ, Տիկին Ա. Տէր - Մինասեան, Տիկին Լ. Սարաճեան, Պ. Մաճարեան 100-ական Ֆ. :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ փա - րիզեան շրջանի իր մասնաճիւղերու նա - խաձեռնութեամբ, պարահանդէս, հա - մագգուրթային ժողովին առթիւ՝

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29-ԻՆ :

Ժորժ Ե.ի մէջ :

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 5, Կիրակի օր, ժամը 11-էն 22 :

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ

- Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր՝ արագ սպասարկութեամբ :
- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով :
- Ընտանեկան համեղի եւ ջերմ մթնոլորտ :
- Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մուտքը ազատ է

Մոնմորանսի երթալու համար :-

Prendre le train de la Gare du Nord, descendre à Enghien-les-Bains et puis prendre l'autobus N° 6 et descendre à l'arrêt Groslay.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ԴԻՇԵՐՕԹԻԿ ԵՒ ՑԵՐԵԿԵԱՑ

1983 - 1984 *տարեշրջանի արձանագ - րութիւնները կը կատարուին ամէն օր երկուշաբթիէն Ուրբաթ, ժամը 10-էն 12 :*

Աշակերտներու փոխադրութիւն վարժարանին օթօքառով :

ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ

×

ECOLE MIXTE TEBROTZASSERE
CLASSES MATERNELLE, PRIMAIRES
ET SECONDAIRES DU Ier CYCLE

Les inscriptions pour l'année scolaire 1983-84 ont lieu chaque jour du Lundi au Vendredi, de 10 h. à 12h.

Transport des élèves par le car de l'Ecole.

DIRECTION

1, Bld. du Nord **LE RAINCY,** Tél. 381. 01. 72

MG METRO

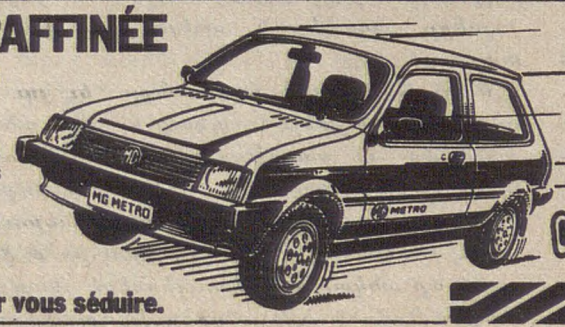
UNE PETITE SPORTIVE ET RAFFINÉE

Voilà une petite anglaise qui a du tempérament ! 1.275 cm³. 71 ch DIN. 163 km/h en circuit fermé : ça promet.

Ajoutez-lui du cuir sur le volant, du tissu à chevrons pour les sièges, des roues en alliage et des vitres teintées. En 3,40 m, elle a tout pour séduire.

Et sa consommation ? pour 100 km, 5,5 L à 90 km/h, 7,2 L à 120 km/h et 9,0 L en parcours urbain (normes UTAC).

Austin Rover, il y aura toujours une anglaise pour vous séduire.

Du 16 mai au 11 juin 83

-4 000 F TTC

de remise sur les MG de couleur rouge ou gris métal millésime 83.

Soit MG rouge
45 900 F – 4 000 F = 41 900 F.
Soit MG métal
46 600 F – 4 000 F = 42 600 F.

WHOMMMM

better

AUSTIN ROVER Pense Castrol

ARC DE TRIOMPHE AUTOS 30, RUE DE TILSITT, ÉTOILE - 17e Tél 380 55 11